Digitaliseret af | Digitised by

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
THE ROYAL LIBRARY

København | Copenhagen

DK

Digitaliserede udgaver af materiale fra Det Kongelige Biblioteks samlinger må ikke sælges eller gøres til genstand for nogen form for kommerciel udnyttelse.

For oplysninger om ophavsret og brugerrettigheder, se venligst www.kb.dk

UK

Digitised versions of material from the Royal Librarys collections may not be sold or be subject to any form for commercial use.

For information on copyright and user rights, please consult www.kb.dk

34 II, – 250 Ex. 1

DET KONGELIGE BIBLIOTEK
DA 1.-2.S 34 II 4°
1 1 34 2 4 01087 8

+ Rex

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

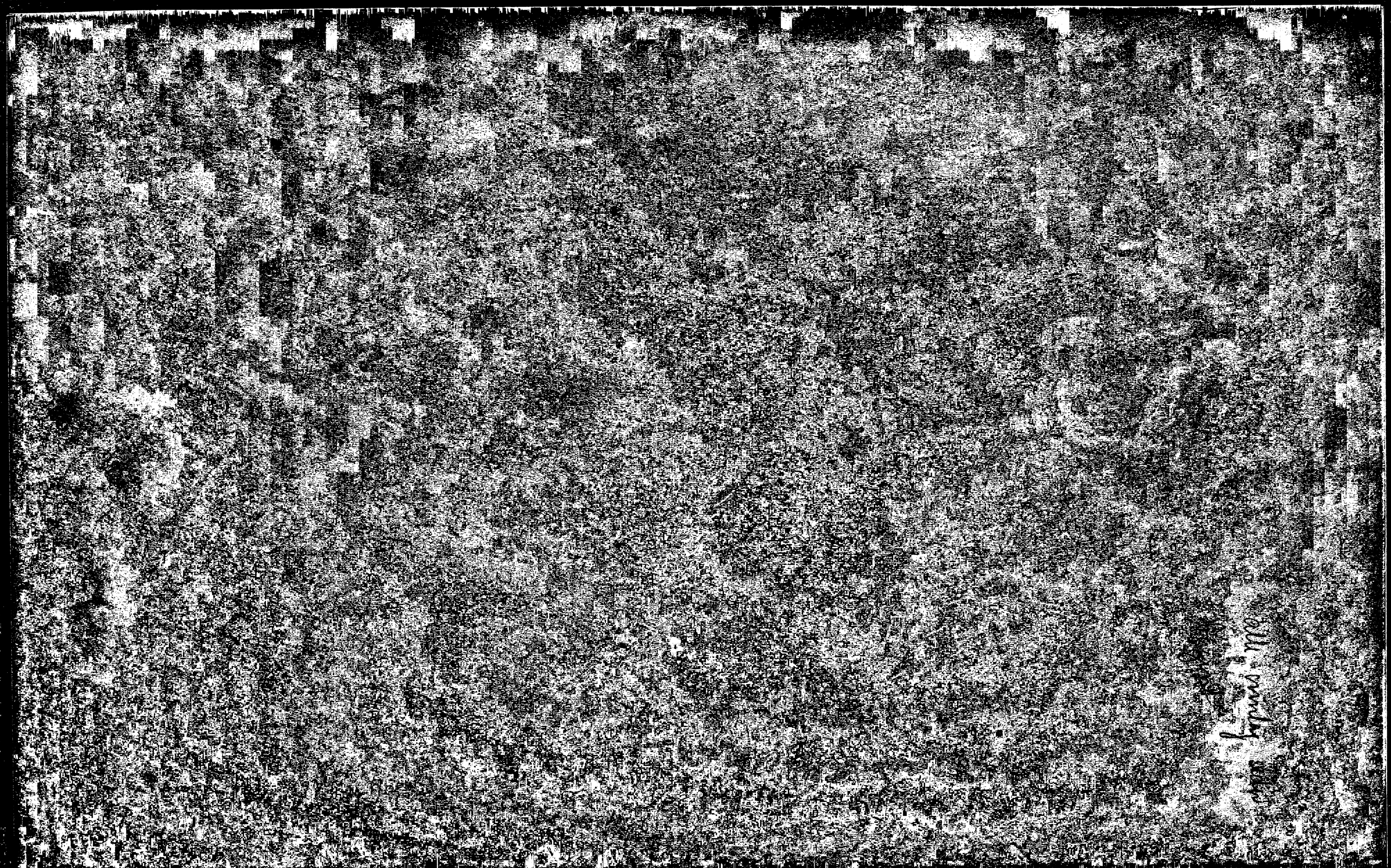

VITAE
SANCTORVM DANORVM

NOVAM EDITIONEM CRITICAM

CVRAVIT

M. CL. GERTZ
Dr. phil. Professor Hauniensis

UDGIVET AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
Trykt hos J. Jørgensen & Co. (M. A. Hannover)
1908—1912

BIBLIOTHECA REGIA HAFNIENSIS

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie har den 23. Februar 1908 besluttet at udgive Vitae Sanctorum Danorum ved Professor, Dr. phil. *M. Cl. Gertz* under Tilsyn af Professor, Dr. phil. *Kr. Erslev* og Professor, Dr. phil. *H. Olrik*. Ved Sidstnævntes Udtrædelse af Selskabet i 1909 valgtes i hans Sted nu afdøde Bibliothekar *S. M. Gjellerup*.

Nina Bang. *L. Bobé.* *Chr. Villads Christensen.*

William Christensen. *Kr. Erslev.* *J. A. Fridericia.*

Aage Friis. *M. Cl. Gertz.* *Anna Hude.* *Ellen Jørgensen.*

L. Laursen. *Johs. Lindbæk.* *M. Mackeprang.* *C. Nyrop.*

A. Olrik. *V. A. Secher.* *A. Thiset.*

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1879. Pris 5 Kr.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia.* 1—7. Bind. 1878—91. Pris 57 Kr. 50 Øre.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen.* 1880—81. Pris 4 Kr.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1881—82. Pris 5 Kr.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke.* 1884—89. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev.* 1—3. Bind. 1883—90. Pris 17 Kr.

Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher.* 1—6. Binds 1—2. Hæfte. 1887—1909. Pris 54 Kr.

Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia.* 1888. Pris 2 Kr. 50 Øre.

Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel.* 1—2. Bind. 1891—94. Pris 10 Kr.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen* og *Anna Hude.* 1—4. Binds 1. Hæfte. 1894—1906. Pris 16 Kr.

Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, udgivne ved *C. Nyrop.* 1—2. Bind. 1895—1904. Pris 11 Kr. 50 Øre.

Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark, udgivne ved *Anna Hude.* 1897. Pris 50 Øre.

Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle, udgivne ved *Gustav Bang.* 1898—99. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, udgivne ved *J. Lindbæk.* 1—2. Bind. 1903—10. Pris 10 Kr.

Vitae Sanctorum Danorum, udgivne ved *M. Cl. Gertz.* 1908—12. Pris 7 Kr.

Forretningsudvalgets Medlemmer ere for Tiden:

William Christensen. *Johs. Lindbæk.* *A. Thiset.*

FORTALE.

Denne Bog, med hvilken jeg har syslet siden 1893, men ganske vist saaledes, at dette Arbejde dels har været afbrudt ved, dels gaaet jævnsides med mange forskellige andre Arbejder, havde jeg oprindelig tænkt mig paa et særligt Titelblad at ville betegne som VOL. I. af en ny kritisk Udgave af Scriptores Rerum Danicarum Medii Æui, hvortil der efter min Mening stærkt trænges. Men jeg har opgivet det nu, da jeg er temmelig til Aars og ikke véd, om det forundes mig at levere en Fortsættelse, skønt jeg nok har Planer for derom. Kommer der en Fortsættelse, ved mig eller ved en anden, kan dette Værk jo sagtens blive føjet ind i Rækken.

Jeg bringer nu, idet jeg sender Bogen ud, min hjerteligste Tak saavel til Kultusministeriet og overhovedet den danske Regering som ogsaa til Carlsbergfonden for al den Understøttelse, de paa forskellige Maader har ydet mig til mit Arbejde.

København i Juni 1912.

M. Cl. Gertz.

VITAE
SANCTORVM DANORVM

I

SANCTVS THEODGARVS CONFESSOR

SANCTVS THEODGARVS CONFESSOR.

Denne Helgen har aabenbart fra Begyndelsen af kun været en Lokalhelgen, knyttet til den gamle Sognekirke i Vestervig, hvis første Præst han efter Legenden skal have været, og siden til Kirken ved det store Augustinerkloster, som blev grundlagt dér og indviet til ham i Begyndelsen af det 12. Aarh., og som en Tid lang blev Sædet for Vendsyssels Biskop, indtil denne (formodentlig snart efter Kong Niels's Død) flyttede til Børglum. Hans Helgendyrkelse har i den første Tid mødt stærk Modstand hos den højeste Gejstlighed; men Egnens Folk, ledet af Stedets menige Præster, har holdt fast ved ham og vundet Sejr til sidst. Efter Legenden (i det nedenfor udgivne 1ste Stykke) har allerede den første Vendsysselsbiskop Alfrik (Albericus, indsat af Kong Sven Estridsøn o. 1065) maattet bøje sig for Folkemeningen; senere var der en Biskop Eskil (muligvis Efterfølger af Alfrik og Forgænger for Henrik, Biskoppen paa Knud den Helliges Tid), som »havde Nag til Helgenen«[1]); men ogsaa han kom til bedre Erkendelse og fremmede siden Helgenens Ry. Efter at Theodgarus saaledes havde vundet Anerkendelse, er han efterhaanden bleven en almindelig dyrket dansk Helgen; de bevarede Breviarier fra Aarhus, Slesvig, Odense, Roskilde og Lund viser, at hans Dyrkelse er bleven fejret med ikke ringe Pomp i de nævnte Byers Bispekirker, og det samme har utvivlsomt været Tilfældet i de øvrige Bispekirker, hvis Breviarier nu ikke mere findes, i det mindste ikke her i Landet. Derimod er der, saa vidt jeg har kunnet finde,

[1]) Se nedenfor i det fragmentariske Stykke V, hvor der efter min Mening ikke kan være nogen Tvivl om, at den Fortælling om Eskil, som afbrydes nederst i første Spalte, først er bleven fuldført i det øverste Stykke i anden Spalte.

intet Spor af, at han har været dyrket i Norge eller Sverige, end mindre da andre Steder.

Det var kun meget faa Beretninger om denne Helgen, der kendtes paa den Tid, da Langebek begyndte at udgive *Scriptores Rerum Danicarum.* I det Register over tabte eller for ham endnu ukendte Kildeskrifter, som han har indføjet efter Fortalen til Tom. I af SRD, nævner han ogsaa et Skrift *De S. Theodgaro in Thuringia nato*; og i hele det store Samlerværk findes der egentlig kun to historiske Bemærkninger om S. Theodgarus, nemlig i SRD. Tom. I p. 338, i de saakaldte *Annales Bartholiniani,* hvor der staar: »1067. S. Theotgari reliquiæ elevantur«, og ibd. p. 175, i de af Langebek sammenarbejdede *Annales Petri Olai,* hvor der læses: »MC. XVII translatus est sanctus thugarus westerwick iutie[1]). Til denne sidste Notits er der saa føjet nogle ganske korte legendariske Beretninger om S. Theodgarus, som Langebek har fundet i Petri Olai Collectanea fol. 33^{v}. De stammer fra et Haandskrift, som maa have været beslægtet med dem, hvorefter jeg nedenfor har udgivet Stykke I. Foruden disse Beretninger havde endvidere Cypræus i sit Værk *Annales episcoporum Slesuicensium* (Colon. 1634, p. 360 sqq.) udgivet de Stykker af Legenden om Helgenen, der findes i *Breviarium Sleswicense.* Men det her anførte var alt, hvad man tidligere kendte eller i det mindste havde faaet fremdraget[2]).

---

[1]) Den første af de her anførte Beretninger kan være rigtig; den stemmer i ethvert Fald med Legenden om S. Theodgarus, som siger, at han virkede paa Sven Estridsøns Tid og døde før ham; men der maa vel da tænkes paa den *ossium elevatio,* som egenmægtigt foretoges af Theodgarus's Efterfølger, Sognepræsten Ulfrik i Vestervig, og som efter Legenden omsider blev godkendt af Biskop Alfrik og Kong Sven. Hvad Legenden fortæller om en af Ulfrik foranstaltet Budsendelse til Paven og om Theodgarus's derved foranledigede Kanonisation, er utvivlsomt en Fabel. Den anden Beretning, som findes i *Petri Olai Collectanea fol. 69^{r}* og gentages ibd. *fol. 33^{v}* i Fortsættelse af det straks nedenfor nævnte Legendestykke, kan muligvis ogsaa være rigtig; den maa vel forstaas saaledes, at Theodgarus's Helgenlevninger paa den Tid, efter at Vestervig Kloster var opført, er bleven overflyttede til Klosterkirken, og at samtidig hans Kanonisation som Confessor er bleven udvirket og hans Helgendag (Dagen for hans *translatio*) er bleven fastsat; det var d. 30. Oktober. Om hans Kanonisation har vi rigtignok ingen paalidelige Beretninger; men at den maa have fundet Sted, viser den Omstændighed, at utvivlsomt alle Bispekirker i Danmark har anerkendt og dyrket ham som Helgen.

[2]) Pontoppidan og Suhm maa dog have kendt Legenden i den fyldigere Form, hvori den findes i Stykke I; se Pontopp. Ann. Eccl. Danicæ I. p. 194 (hvor Fortællingen angives hentet *Ex Breviariis*) og Suhms Hist. af Danm. IV. S. 377 f.

Det har imidlertid vist sig, at der dog endnu kan findes adskilligt mere; og paa Grundlag af det nye Materiale, som jeg har kunnet finde og fremdrage i vore Bibliotheker, har jeg da udgivet efterfølgende 5 Stykker:

I. De sancto Theodgaro. Det er Helgenlegenden om ham i den fuldstændigste Form, som endnu haves. Jeg har fundet dette Stykke i *cod. Arnamagnæanus 1049, 4to* (Kaalunds Katalog Nr. 2181); og da dette Haandskrift ogsaa har Betydning for andre af de Skrifter, der er bestemte til at udgives i denne Bog, skal det omtales lidt udførligere her. Det er et Samlingshaandskrift fra Beg. af 18. Aarh.; det indeholder 8 Læg, som jeg har mærket med Bogstaverne fra *A* til *H*, og desuden nogle Slutningsblade; ved Indbindingen har Bogbinderen bragt megen Uorden i det. De to sidste, med Arnes Haand skrevne Læg (*G* og *H*) vedkommer os ikke her, lige saa lidt som Slutningsbladene; af det øvrige vil jeg begynde med Læget *F*. Dette omfatter 14 Blade, af hvilke fol. 1 + fol. 14 (som er blankt) danner det yderste, fol. 2 + fol. 13 det inderste Omslagsblad om Hæftet; paa de sammenhængende fol. 3. 4 findes en Legende om *S. Ericus Rex Svecie*; paa de sammenhørende fol. 5. 6. 7 (og 8, som er blankt) Legenden om *S. Eadmundus Rex Anglorum*; paa fol. 9. 10. 11 (og 12, som er blankt) Legenden om *S. Theotgarus*. Den sidste er skrevet med Arnes egen Haand, de 2 andre af Afskrivere; den Afskriver, der har skrevet Erikslegenden, synes at være den samme, som har skrevet Læget *B* i Haandskriftet 1049, hvorimod Eadmundslegenden vistnok er skrevet af den samme, som har skrevet de 3 Læg *ACD* og sandsynligvis ogsaa *E*. Paa Forsiden af fol. 1 i Læg *F* har Arne skrevet: *Ex chartis Bartholini Tomo A, ibi vero manu Bartholini ex antiquo quodam Breviario*) in charta scripto, sed principio et fine carente†), Caps. Cypriani ordine 4'o*. Dette har Arne sandsynligvis skrevet dengang, da Hæftet endnu kun omfattede Eriks- og Eadmundslegenden, som han havde ladet sine Afskrivere skrive efter Barthol. Tom. A; senere har han selv faaet fat paa den gamle Original i Capsa Cypriani paa Universitetsbibliotheket og efter denne med egen Haand afskrevet Theotgarslegenden, som han saa har føjet til de to andre, idet han tillige har gjort et Par Rettelser paa det oprindelige Omslagsblad og føjet det nye, inderste Omslagsblad til. De nævnte Rettelser paa fol. 1r lyder saaledes: *) *non potest dici Breviarium; legendæ saltem sunt, sine officiis;* og †) *imo etiam in medio sui truncato.* Forholdet oplyser han

nøjere paa det nye Omslagsblad, idet han paa fol. 2r har skrevet følgende: *Ex Fragmentis †legendarum in Capsa Cypriani. Sunt in 4to, in chartâ, scripturæ antiquæ. — †Fragmenta saltem sunt, in capite et calce truncata, etiam hic illic in medio lacerata. Nec sunt nisi exiguæ reliquiæ ex justæ magnitudinis codice, uti ex ipsis hisce fragmentis apparet. — Vare løse blade anno 1717. da ieg dennem brugte, men ieg satte bind derom, paa det de icke skulde aldeles forgaae.* — Paa fol. 2v har han dernæst skrevet: *fragmentis hisce continentur*: | *Legendæ Sanctorum.* | *Christinæ.* | *Claræ virginis.* | + *Erici Regis Sveciæ.* | *Egidii.* | + *Eadmundi Anglorum Regis.* | *Eligii Episcopi Noviom*(agensis). | *Faustini et Jovitæ.* | *Phocæ Episcopi Synop*(ensis). | *Hilarii Epi*(scopi) *Pictav*(iensis). | . . . . . | *Teclæ.* | + *Theotgari.* | *de Johanne Baptistâ.* | *Hæ legendæ saltem sunt, sine officiis, collectis vel psalmis etc.* — Endelig bemærker han paa det med fol. 2 sammenhængende fol. 13r om de 3 i Hæftet liggende Legender følgende: *Jeg haver accuratè confereret disse .3. legender med det gamle exemplaret. De øfrige legenderne nyttede mig intet, og derfor lod ieg dennem blive uskrefne.* Der findes da ogsaa Rettelser med hans Haand i Randen til de 2 af Afskriverne skrevne Legender.

Foruden det her udførligt beskrevne Læg *F*, hvis Tilblivelse og Form jeg nu tror at have forklaret, omtaler jeg følgende andre Læg:

A, Haandskriftets første Læg, indeholder 26 Blade, hvoraf fol. 1 + fol. 26 er Omslag. Paa fol. 1r staar med Arnes Haand skrevet: *De S. Kanuto Duce.* | *De S. Erico Rege Dan.* | *Ex Manuscripto chartaceo in 4to Caps. Cypr.* | *ord. 3., vetustæ tamen scripturæ.* | *Initium Manuscripti est: Dan & Angul.* | *Codex notatus est: B β. E. 42.* Skriftet *de S. Kanuto Duce* optager fol. 2r—11r, *de S. Erico Rege Danorum* fol. 12r—24r; disse Skrifter vil senere blive omtalte; fol. 25—26 er blanke. Herefter følger:

B, som indeholder 16 Blade. Paa fol. 1r har Arne skrevet: *De Sancto Ketillo.* | *De Sancto Nicolao Arusiensi.* | *Ex Tomo Bartholiniano D.* | *ibi vero ex Manuscripto chartaceo in 4to. Caps. Cypriani ord. 4.* Naturligvis maa dog dette Originalhaandskrift have været forskelligt fra det, der ovenfor er omtalt under Læg *F*, idet dette sidste jo har haft et helt andet Indhold. Skriftet *de S. Ketillo* staar paa fol. 2—6; *de S. Nicolao* paa fol. 7—16. Ogsaa om dette Læg vil der senere blive Tale paa sit Sted. Men imellem fol. 6 og fol. 7 af Læg *B* har nu Bogbinderen indskudt Ting, som oprindeligt slet ikke hørte herhen. Her findes nemlig først inden for

2 blanke Omslagsblade 2 forskellige Læg, *C* og *E*, som intet har at gøre hverken med *B* eller med hinanden.

C bestaar af 10 Blade, hvoraf fol. 9—10 er blanke; paa fol. 1, som tillige med fol. 10 er Lægets Omslag, staar paa Forsiden med Arnes Haand: *De sancto Andrea Slaulosiensi,* men ellers intet; selve det nævnte Skrift, som vi senere kommer tilbage til, staar paa fol. 2^r—8^r. Efter dette Læg *C* har man fremdeles Læg

E, som uden noget Omslag eller nogen som helst Bemærkning indeholder 6 Blade: paa fol. 1^r—4^v staar en Legende *de sancto Magno martyre glorioso*; paa fol. 4^v—5^v nogle liturgiske Stykker *de sancto Lucio in translatione capitis*; endelig paa fol. 6 første Afsnit af det lille Skrift *Duodecim Excellentiæ particulares &c.* (se SRD. VIII, p. 494). Dette Læg vedkommer os ikke her.

Dernæst er der inde i Læg *C,* mellem dets fol. 5 og fol. 6, indskudt uden særligt Omslag Læg *D,* 4 Blade, som indeholder Legenden *De sancto Theodgaro.* — Der findes slet ingen Bemærkning om, efter hvilken Original (eller hvilke Originaler) disse Læg *C*, *E* og *D* er afskrevne, og man har ingen Ret til uden videre at lade den Bemærkning, der findes paa Læg *B*, gælde ogsaa for dem.

Vi har altsaa i Haandskriftet 1049 to Eksemplarer af Legenden om S. Theodgarus, nemlig 1) det, der er en Del af Læg *F*, og som er skrevet med Arnes egen Haand, efter min bestemte Mening direkt som Kopi af den gamle Original i Capsa Cypriani ord. 4, der (ligesom Bartholin. Tom. A) gik til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand 1728; og 2) det, der udgør Læg *D*, og om hvis Original der intet siges. Vi vil kalde det første Eksemplar **A**, det andet **B**. Nu opstaar Spørgsmaalet: er **B** en Kopi af den samme Original som den, hvorefter **A** er afskrevet? Dette mener jeg bestemt at maatte benægte. Thi vel har Legenden ganske samme Omfang i begge Eksemplarer, og de er ogsaa i Enkelthederne saa nær i Slægt med hinanden indbyrdes, at der ikke kan være mindste Tvivl om, at de stammer fra samme Archetypus (**x**); men paa den anden Side er der dog ogsaa hist og her saa paafaldende Forskelligheder mellem Teksten i **A** og i **B**, at man for at forklare dem maa gribe til den Antagelse, at der mellem **x** paa den ene Side og **A** og **B** paa den anden maa ligge mindst eet Mellemled, hvorigennem Afvigelserne er opstaaede; for **A**.s Vedkommende kan dette Mellemled være dets gamle Original i Capsa Cypriani, men for **B**.s maa det være et andet Haandskrift. Vilde man antage, at baade **A** og **B** direkte var afskrevne efter Originalen

i Capsa Cypriani, maatte enten den Afskriver, der har skrevet **B**, eller Arne, som har skrevet **A**, have afskrevet meget skødesløst, ja næsten uærligt; og det værste er, at Beskyldningen herfor saa maatte rettes mod Arne, ikke mod den anden Afskriver. Thi der kan ikke være nogen Tvivl om, at Teksten i **B** er bedre og renere end den i **A**; foruden andre, mindre betydende Ting, som jeg ikke skal opholde mig ved, fremgaar det navnlig af Stedet i Beg. af Lectio III., hvor den rigtige, fra Archetypus til **B** forplantede Læsemaade: *ut corda infidelium fluentis celestibus irrigaret* ved en grov Forvanskning, som man umuligt kan tiltro Arne, i **A** er bleven forandret til det meningsløse: *ut corda infidelium in fide fluctuantia celestibus irrigaret.* Ved Udgivelsen har jeg da ogsaa, under Iagttagelse af dette Forhold, foretrukket at følge **B** i det hele fremfor **A**, selv paa Steder, hvor det i og for sig kunde være lige saa godt at skrive det, der staar i **A**; det viser sig ogsaa hist og her, at **B**s Tekst staar lidt nærmere ved den Legendetekst, som man i Stykke II maa fastslaa paa Grundlag af Breviarierne. — I begge Afskrifter, men mest i **A**, er den gamle Orthografi aabenbart moderniseret af Afskriverne; jeg har i Udgaven søgt at føre den tilbage til den Form, som den efter al Sandsynlighed har haft i Archetypen.

Legenden, som den foreligger i dette Stykke, er delt i 6 *Lectiones*; i **A** er disse betegnede med **I. II. III. IIII. V. Sexta,** i **B** derimod paa den Maade, jeg har skrevet i Udgaven, blot med Undtagelse af *Lectio. I.* Fordelingen af Teksten paa de 6 Læsestykker er ens i **A** og **B** undtagen paa et enkelt Sted, ved Overgangen mellem II. og III., hvor **B** utvivlsomt har den rette Inddeling. Denne Deling i Læsestykker viser hen til, at Archetypen maa være uddraget af et Breviarium eller en lignende kirkelig Bog, som har indeholdt det hele Ritual for Fejrelsen af S. Theodgarus's Translatio, saaledes at Læsestykkerne paa sædvanlig Vis maa have været indskudte mellem andre (poetiske eller prosaiske) liturgiske Stykker; men disse har den, der har forfærdiget Archetypen, med Vilje udeladt. Der kan være en vis Sandsynlighed for, at dette Breviarium har været benyttet i selve Vestervig Klosters Kirke; dér har man nemlig utvivlsomt fejret Helgenens Dyrkelse mest omstændeligt, og derfor har Legenden i det her benyttede Breviarium haft den fuldstændige Form.

II. De sancto Theodgaro confessore. Dette Stykke indeholder Legenden i den Form og i det Omfang, den har haft

i de danske Kirkers *Breviarier*, for saa vidt disse kendes. Omfanget er dog ikke ganske det samme i alle Breviarierne. Udførligst findes Legenden i *Brev. Othiniense* (hvoraf man har 2 Udgaver, **O**[1] og **O**[2], trykte henholdsvis 1483 og 1497 i Lübeck); men selv dér mangler den sidste Halvdel af den, nemlig alt hvad der staar i de 3 sidste Lectiones af Stykke I. Næst herefter kommer *Brev. Sleswicense* (**S**, trykt i Paris 1512), saa *Brev. Arhussiense* (**A**, trykt i Aarhus 1519); til sidst de hinanden meget lignende *Breviaria Lundense* og *Roschildense* (**LR**, begge trykte i Paris 1517). I alle Breviarierne, som jeg har gennemgaaet omhyggeligt efter de Eksemplarer, der findes paa det Store Kgl. Bibliothek, er Legenden inddelt i 6 Lectiones, men paa meget vekslende Maade i de forskellige Breviarier. Trods det forskellige Omfang og de mange Smaaafvigelser i det enkelte er det dog øjensynligt, at alle disse Tekster udgaar fra een og samme Grundredaktion. Endvidere er det ganske klart, at den Tekst, som findes her, og den, vi har i de 3 første Lectiones af Stykke I, viser tilbage til og er udgaaet fra eet og samme Grundskrift, en udførligere Skildring af Helgenens Historie indtil hans Kanonisation; dette nu tabte Grundskrift maa efter al Sandsynlighed være forfattet i Beg. af 12. Aarh., vistnok i Anledning af Kanonisationen, og det har efter den almindelige Manér i den Slags Skrifter været rigt spækket med Bibelcitater og fuldt af de sædvanlige theologiske Vendinger i sin Udtryksmaade. Medens nu den, der har lavet den Redaktion af Legenden, som findes i Stykke I, har vraget det meste af det theologiske Biværk i Grundskriftet og væsentlig kun taget de »historiske« Beretninger med, har derimod den, hvem den Grundredaktion af Legenden skyldes, hvorpaa Breviariernes Lectiones er byggede, bekymret sig mindre om det »historiske«, men desto mere fremdraget de theologiske og kirkelige Ejendommeligheder i Grundskriftet. De to Stykker i Forening bidrager altsaa til at kaste et vist Lys over dette Grundskrifts hele Charaktér; men det vilde naturligvis være forgæves at forsøge paa at rekonstruere det paa det i de to Stykker givne Grundlag.

I nøjeste Forbindelse med Stykke II staar det næste Stykke:

III. Carmina ecclesiastica de sancto Theodgaro confessore. Der har naturligvis uddannet sig et Ritual for den Gudstjeneste, hvormed Helgenens Fest fejredes paa hans Translationsdag d. 30. Oktober. Ritualet har, som Breviarierne udviser, i Hovedsagen været ens i de forskellige Kirker, hvorfra vi kender

det; men mindre Afvigelser har dog kunnet fremkomme paa de forskellige Steder. Hvad disse Afvigelser angaar, drejer det sig dog ved dem udelukkende om nogle enkelte, rent kirkelige Formularer, som er uden al Interesse for os her, saa at jeg slet ikke har taget Hensyn til dem, men blot holdt mig til de fælles Hovedstykker. Vi finder kun et *Officium nocturnum*, intet *diurnum*; selvfølgelig maa der ogsaa have været et saadant, men det har da (ligesom vi f. Eks. ser det i Officiet for Knud Hertug) kun indeholdt almindelige kirkelige Stykker, ikke noget, der særlig sigtede til Dagens Helgen. Der begyndes (sikkert ved Gudstjenesten *ad Vesperas* d. 29. Oktb. efter Solnedgang) med 6 *Antiphonæ*. Den første bestaar af 3 uden Hensyn til Kvantiteten byggede trochaiske Tetrametre, som rimer sammen baade ved Cæsuren og ved Versslutningen, og dens Begyndelsesord minder om Begyndelsen af den meget berømte middelalderlige *Sequentia de 4 evangelistis: »Iocundare plebs fidelis«*; den anden dannes af 2 i Slutningen rimende Hexametre, byggede korrekt kvantitetisk efter de almindelige middelalderlige Regler; de 4 følgende er prosaiske, af og til med en Stræben efter at lade de enkelte Kola rime. Saa sluttes der med et *Invitatorium*, to rimende Hexametre. Herefter følger de 3 *Nocturni* (o. Kl. 9, 12, 3). Den første og anden Nocturne har hver 3 *Antiphonæ*, derpaa 3 *Lectiones* (dem i Stykket II), som hver især efterfølges af et *Responsorium* med tilhørende *Versus*; i den tredje Nocturne er der ingen *Lectiones*, men kun 3 *Antiphonæ* og derefter 3 *Responsoria* med deres *Versus*. Alle *Responsoria* bestaar af 2 rimende Hexametre, alle *Versus* er leoninske Hexametre; alle disse Vers er byggede strengt kvantitetisk efter de sædvanlige Regler (f. Eks. med Forlængelse af en kort Stavelse foran Cæsuren). *Antiphonæ* er altid byggede efter Accenten, uden Hensyn til Kvantiteten, men frembyder ellers forskellige lyriske Rhythmer, mest trochaiske (Tetrametre som ovenfor, hyppigst akatalektiske, men med Katalexis i Ant. 3 in primo noct.; Dimetre i Ant. 2 og 3 in sec. noct.), men ogsaa glykoneiske (′ . ′ . . ′ . ., se andet Vers i Ant. 1 in primo noct. og hele Ant. 1 in sec. noct.; vistnok ogsaa første Vers i Ant. 2 in tert. noct.) og, som det synes, anapæstiske (Ant. 2 in primo noct.); overalt, hvor vi ikke har Trochæer, har jeg ved Accent over de betonede Stavelser angivet Rhythmens Charaktér; Rim anvendes saa rigeligt som muligt og paa forskellig Maade; der er endog enkelte Stavrim; Elision mellem Ordene gælder ikke. I Officiets sidste Afsnit, Sangene *ad Laudes* (ved Tjenesten kort før Solopgang),

har vi i første, tredje, fjerde og femte *Antiphona* det katalektiske trochaiske Dimeter som stadig gentaget Versled, medens anden *Antiphona* ligesom *Antiphona super Benedictus* bestaar af 3 akatalektiske troch. Dimetre. Rhythmen i *Antiphona super Magnificat in sec. Vesp.* har jeg betegnet ved Accenter over det første Vers; her er et glykoneisk Vers forbundet med et katalektisk trochaisk Dimeter. — Til Grundlag for Tekstens Fastsættelse i dette Stykke tjener foruden de nævnte Breviaria (dog ikke B. Sleswicense) endvidere *Diurnale Roschildense* (**D**, trykt i Paris 1511); her mangler dog ikke alene alle *Lectiones,* men ogsaa næsten alle Versene i de tre *nocturni.* — Hvad Indholdet af dette Stykke angaar (bortset fra de rent kirkelige Afsnit, som jeg kun har taget med for at vise, hvorledes det hele ser ud), saa er det klart, at det falder i to Dele. Sangene i den første og til Dels den anden Nocturne viser hen til Legenden, som vi har lært at kende gennem Stykke I og II; Etymologien *Theodgarus . . deo carus* i første Antiphona af første Nocturne har vi i Stykke II, Lect. I.; Udtrykket *verbum vite predicare* og forskelligt andet viser ogsaa hen paa Sammenhæng mellem Sangene og Legenden i Breviarierne; i andet Responsorium i anden Nocturne finder vi det samme antydet, som staar fortalt i Stykke I, Lect. VI., hvoraf man vist maa slutte, at Sangenes Forfatter har bygget sine Vers umiddelbart paa selve Grundskriftet, ikke paa de Uddrag af dette, som vi nu har i Stykke I og II. Men allerede i Sangene i anden Nocturne og endnu mere i de følgende Partier er der en hel Del, som viser ud over Legenden, idet der her kort antydes en Række Mirakler, som Helgenen skal have virket; der opkommer da det Spørgsmaal, hvor Sangenes Forfatter har hentet dette fra. Der er her, saa vidt jeg skønner, to Muligheder at vælge imellem: enten har der ved Siden af Grundskriftet med Legendefortællingen eksisteret et særligt Skrift med Fortællinger om Helgenens Mirakler; eller ogsaa har selve Grundskriftet foruden Legenden tillige indeholdt som Slutningsafsnit en Række Fortællinger om Theodgars Mirakler, ligesom det er Tilfældet med Skrifterne om S. Vilhelm, S. Ketil, S. Nicolaus og S. Andreas. Enten nu det ene eller det andet finder Sted, har vi her Kilden til denne Del af Sangene; men er den sidste Antagelse den rigtige, hvad jeg er mest tilbøjelig til at tro, saa har vi dog, som det nedenfor skal vises, endnu nogle Stumper tilbage af det ellers tabte Grundskrift. Foreløbig vil vi imidlertid opsætte dette for at omtale Stykket

IV. Ympnus (ɔ: Hymnus) de sancto Theodgaro. Det er et rent kirkeligt Digt uden nogen historisk Betydning. Kilden for det er alene *Breviarium Othiniense*, hvor det findes indskudt mellem femte og sjette *Antiphona ad Vesperas*. Hymnens Versemaal skal aabenbart være det sapphiske; men Versene er byggede efter Accenten, uden Hensyn til Kvantiteten, som det ofte skete i Middelalderen med dette Versemaal, og hermed fremkom tillige den urigtige Scansion, som siden har vundet Hævd; den kan betegnes saaledes: ′ . . ′ . | ′ . ′ . ′ ., idet Accenterne angiver de betonede, Prikkerne de ubetonede Stavelser, Stregen Verscæsuren.

Foruden disse 4 Stykker har vi endelig Stykket

V. Fragmenta libri cuiusdam deperditi de miraculis sancti Theogari. Disse Brudstykker er fundne i Rigsarkivet af Registrator Plesner paa to Pergamentstumper, som havde været benyttede til Indbinding af Sølvesborg Lensregnskab for Tiden 1. Maj 1622 til 1. Maj 1623. Tilsammen udgør de den øverste Del, efter min Mening noget over Halvdelen, af et Haandskriftblad. Haandskriftet maa formodentlig have tilhørt et eller andet Kloster i Skaane og antages at stamme fra det 13. Aarh.; Skriften er meget smuk og tydelig, og hver enkelt Mirakelfortælling har, som det synes, begyndt i en ny Linie med et farvet Initialbogstav, hvoraf der er bevaret tre, de to malede med rød og blaa, det tredje med rød og grøn Farve. Forkortelser anvendes ret hyppigt, men de er ganske simple. Der er to Kolumner paa hver Side; paa Forsiden *(folium rectum)* er der bevaret 13 Linier af hver Kolumne, i første Kolumne tillige nogle ganske utydelige Spor af den 14de, paa Bagsiden *(folium versum)* 12 Linier og Spor af den 13de i hver Kolumne. Da det vel maa staa fast, at den Fortælling om en *ancilla*, som er begyndt i det sidste Stykke af anden Kolumne paa Forsiden, er den samme, som først afsluttes i første Kolumne paa Bagsiden, hvor der endnu tales om en *ancilla*, kan der næppe mangle mange Linier af den hele Kolumne, i det højeste vel 8 eller 9; netop derfor er jeg ogsaa, som ovenfor sagt, vis paa, at Fortællingen om Biskop *Eskillus*, som begynder i første Kolumne paa Forsiden, først er bleven afsluttet i det øverste Stykke af anden Kolumne paa samme Side. Haandskriftet har indeholdt en Række Fortællinger om Helgenens Mirakler; af disse Fortællinger er rigtignok ikke en eneste bevaret helt, men der er dog saa meget tilbage, at man vist med Sikkerhed kan hævde, at den Fortælling, hvoraf et Brudstykke staar først her i Haand-

skriftet, er den samme som den, hvortil der sigtes ved Versene i det første Responsorium i 3dje Nocturne, muligvis saaledes, at der her tillige er tænkt paa Slutningsfortællingen i Fragmenterne; og Versene i andet Responsorium sammesteds svarer vel til den ovenfor omtalte Fortælling i Fragmenterne om den blinde *ancilla*. Det er altsaa sikkert nok, at et Skrift som dette, hvoraf vi her har bevaret nogle tarvelige Stumper, maa være bleven benyttet som Kilde af Forfatteren til disse Responsorier og de andre Vers med Mirakelfortællinger; og det er da, som jeg tidligere har ytret, muligt, at vi i disse Fragmenter endnu har bevaret nogle Levninger af en senere Kopi af det formodede Grundskrift, hvori alt, hvad man havde at berette om Theodgarus, var samlet. Disse Fragmenter er udgivne tidligere af H. Rørdam i Kirkehist. Samlinger III. R., 4. Bd., S. 646 ff., men der er nogle enkelte Smaaunøjagtigheder i hans Tekst, som jeg her har rettet. —

I *Acta Sanctorum* (Octobris, Tom. XIII, p. 457—63, Parisiis 1883) har, som jeg siden har set, R. de Buck udgivet *Officium S. Thyudgari*, som Helgenen her kaldes, efter en Afskrift af Brev. Othiniense, som var skaffet til Veje af en i Danmark boende Jesuit *Ludovicus Schmitt*, som ogsaa havde undersøgt de øvrige Breviarier. Den overmaade brede Indledning inddrager mange uvedkommende Ting i Undersøgelsen og opstiller ganske usikre Hypotheser (som f. Eks. at Helgenen har været en Benediktinermunk). Navneformen *Thyudgarus* siger Udgiveren at han har valgt, *ut in antiquissimo reperitur documento;* han mener dermed formodentlig Stedet i SRD. VI p. 548, men det har intet at betyde for Fastsættelsen af Navneformen. Udgaven selv har kritisk ikke megen Betydning og ikke faa Fejl.

I. DE SANCTO THEODGARO.

Ex Manuscriptis Arnamagnæanis.

Lectio .I. Cum in diuersis locis sanctorum patrum religione polleret ecclesia, beatus Theodgarus ex honestis parentibus trahens originem in Thyringia natus est. Qui a pueritia literis instructus non minus morum bonitate quam scientia profecit. Cumque ad virilem etatem venisset, propter deum relinquens parentes et patriam in Angliam transiuit. Ubi dum angelice et breui tempore moratus fuisset, Norwegiam expetiuit.

Lectio .II. Cum autem in Norwegia maneret, propter vite honestatem gradatim ascendens est presbiter ordinatus. Audiens autem famam eius inclitus rex Norwegie Olauus eum vocari fecit ac capellanum suum ordinauit. Manens igitur cum rege officium suum diligenter exequebatur, celebrando

---

A = exemplar codicis Arnamagnæani 1049, ipsius Arnæ manu scriptum.

B = alterum exemplar eiusdem codicis, ab amanuensi quodam Arnæ scriptum.

P = Scripturæ ex Petri Olai Collectaneis desumptæ (SRD. I p. 175).

Ubicumque in commentario critico unius alicuius testis scripturam, quam non sequor, adfero, intellegendum est, ceteros testes, qui adsunt, scripturam in textu positam tueri.

1. De Sancto Theodgaro **B**, *in quo nomen semper sic scribitur*; Theotgari. I. **A**. 3. Lectio .I. *addidi.* 4. religiose (!) polleret **B**; polleret religione **A** Beatus **BP**; Sanctus **A** Theotgarus **A**, *ut ubique.* 5. Thyringia **BP**; Turingiâ **A**. 7. venisset ætatem **A**. 9—10. Noruegiam petiit **A**. 11. in Norwagia maneret **B**; in Norwegiam veniret (!) et ibi maneret **A**. 12. presbyter est **A**. 13. Noruegiæ **A**. 14. ac **B**; et **A** suum *om.* **A**.

[videlicet] et predicando. Cuius predicationem rex libentissime audiuit ac eum magno amplectebatur amore.

Lectio .III. Post obitum autem pii regis vir dei in Daciam transmisit, ut corda infidelium fluentis celestibus irrigaret. Quo dum peruenisset, multos ad fidem Christi 5 conuertit. Veniens autem in Wæsterwich, cum nulla adhuc ibi esset ecclesia, ipse tanquam pauper Christi de virgis et viminibus paruam in honorem dei erexit ecclesiam, in qua missarum sollempnia celebrabat, multaque virtutum exempla populo ostendebat. Videns autem populus eius sanctitatem 10 sufficienter ei temporalia ministrabant. Tandem vite cursu feliciter terminato perrexit ad dominum .VIII. Kal. Julij, corpusque eius in dicta ecclesia honorifice est sepultum.

Lectio .IV. Post mortem autem eius Ulfricus, reuerendus presbyter, eandem ecclesiam suscepit gubernandam. Qui dum 15 quadam nocte vigilias in ecclesia celebraret, vidit super sepulcrum viri dei lumen celeste diutius corruscare. Quod dum populo publicasset, omnes exoptabant, ut ossa viri sancti de terra leuarentur. Missi sunt igitur nuncii ad dominum papam. Qui literas pro voto impetrantes cum gaudio 20 redierunt atque diem translationis sancti instituerunt.

Lectio .V. Missum est ergo [pro]episcopo illarum partium Alfrico, ut ossa viri sancti poneret super altare. Qui cum

---

1. videlicet *om.* **B** *Post* prædicando *in* **A** *legitur* Tu autem, *a quibus verbis vulgata formula liturgica incipit* (Tu autem, domine, miserere nobis. Deo gracias); *sequitur deinde numerus* .III., *qui significat initium Lectionis tertiæ; hæc omisi, diuisionem lectionum, quam* **B** *habet, potius probandam ratus.* 1. libentissime **B**; libenter **A**. 2. ac **B**; et **A** amplexabatur **A**. 4. transmisit **B**; transivit **AP** infidelium fluentis **BP**; infidelium in fide fluctuantia **A** *ex mala correctione.* 5. Quo **B**; Qui **A**, *sed in margine correxit Arne.* dum **B**; cum **A**. 6. Worsterwich **B**; Wæsterwig **A**; Westherwiic **P** adhuc nulla esset ibi **P**. 7. tamquam **A**. 8. honorem **AB**; honore **P**. 9. solennia **A**. 11. ministrabat **A**. 12. VIII. Kalendas **B**; octavo kal. **A**; VIII. kal. **P**. 14. autem *om.* **A** Ulphricus **A**. 16. celebraret in ecclesia **A**. 16—17. super s. v. d. l. c. vidit **A**. 17. coruscare **A**. 18. publicasset **B**; indicasset et diuulgasset **A**. 19. igitur **B**; ergo **A**. 21. sancti **B**; eius **A**. 22. pro Episcopo **AB**, *sed* pro *ex compendio* ep̄o (= episcopo) *male intellecto ortum videtur; Alfricus enim vere episcopus erat, ut infra vocatur p. 16,11; et* Alfricus tunc erat episcopus *legitur in* **P** Alphricus **A** *hic et infra.*

venire nollet, dictus sacerdos populo terre conuocato ossa de terra reuerenter extulit et abluit atque super aram posuit III. Kal. Nouembris. Sequenti nocte, dum se in lecto poneret ad quietem, vidit sanctum prope astantem ac uno pede claudi-
5 cantem, quesiuitque, quis esset. At ille respondit: »Ego sum ille, cuius ossa heri sustulisti; quod diu desideraui, et summe placet deo. Sed ideo claudico, quia unum grande os, quod debet esse iuxta pedem, in terra reliquisti. Illud igitur similiter tolle, quia non deerit merces operi tuo.« Fecit ergo sacerdos
10 sequenti die, ut a sancto fuerat imperatum.

Lectio .VI. Cum autem rex Dacie Sveno ac episcopus Alfricus istud miraculum audissent, mendacium reputantes indignati sunt. Precepitque rex episcopo, ut in Wæsterwich properaret et sacerdotem ab officio suspenderet ac ossa temere
15 translata incendio consumeret, nisi deus pro eis aliquod euidens miraculum ostendere dignaretur. Venit igitur furibundus episcopus ad locum ac in medio ecclesie rogum ignis fieri precepit. Deinde tulit unum grande os de ossibus sancti ac in medio flammarum proiecit. Quod clam de igne
20 exsiliens super aram iterum est inuentum. Adhuc non credens episcopus tulit unum os minus et posuit super ignem in turribulo; sed videntibus cunctis de igne volitauit super aram. Tunc episcopus hec videns recognouit reatum suum et presbyterum ecclesie honorauit ac animos omnium in laudem dei
25 et reuerentiam sancti Theodgari incitauit. Reuersus deinde ad regem narrauit, que viderat; que rex audiens semper sanctum postea honorauit et ab aliis monuit honorandum.

1—2. reuerenter de terra **A**. 2. extulit **B**; leuauit **A** aram **A**; aras **B**. 3. III Kalendas **B**; tertio kal. **A**. 5. quæsivitque **B**; Quæsivit **A**. 8. igitur *om.* **A**. 10. ut a sancto iubebatur. Tu autem Domine **A**. 11. Sveno **BP**; Sweno **A**. 12—13. mendacium reputantes; ideo præcepit rex **A**, *omissis verbis* indignati sunt. 13. Worsterwich **B**; Wæsterwig **A**. 14. et *om.* **B** sacerdotem ibi ab officio suo susp. **A**. 16—17. Episcopus furibundus **A**. 17. ignis *om.* **A**. 18. os *om.* **B**. 19. et in medium **A**. 20. exiliens **A**. 20—21. Adhuc episcopus non credens **A**. 21—22. et super ignem in thuribulo posuit **A**. 22. de igne volitauit et super aram visum est **A**. 23. hæc **B**; hoc **A**. 23—24. et presbyterum ecclesiæ honorauit **B**; pr. illum magis hon. **A**. 25. Deinde reuersus **A**. 26. ei narrauit **A** viderat. Et deinceps Rex Sanctum honorauit **A**. 27. honorandum **B**; honorari **A**.

II. DE SANCTO THEODGARO CONFESSORE.

Ex Breuiariis.

Lectio .I. Cum diuersis in locis sanctorum patrum origine ac religione polleret ecclesia, beatus Theodgarus ex honestis originem ducens parentibus in terra Thyringa nouum sydus apparuit. In terra incognita deo cognitus exstitit, et inter gentes barbaras ac rudes tanquam lilium inter spinas pungentes feliciter effloruit. †Sane nec sine quodam celesti presagio tam festiui nominis titulo insignitus est. *Theodgarus namque quasi 'deo carus' dicitur, si virtus et interpretatio nominis digno intellectu consideretur. Vere etenim se deo carum exhibuit, dum pie et iuste viuendo in diebus suis placuit deo et inuentus est iustus.

Lect. I. AS. †Lect. II. A. *{Lect. I. LR. Lect. II. S.

Lectio .II. †Hic a primo flore puericie sue litteris traditus litterarum scientia claruit; quodque preciosius est, quidquid in sanctis codicibus legebat, sanctis operibus depingebat. *Ad virilem vero etatem accedens viriliter se agens †memorque domini dicentis: 'Qui reliquerit patrem aut matrem aut agros

†{Lect. III. A. Lect.II.LR. *{Lect.IIII.A. Lect. III. S. †Lect.III. LR.

7. *Cant. 2,2*: sicut lilium inter spinas. 13. *cfr. Ecclesiastici 44,16sq.* 18. *Matth. 19,29*: (Et omnis) qui reliquerit (domum vel fratres aut sorores aut) patrem aut matrem (aut uxorem aut filios) aut agros p. n. m., c. accipiet.

AO$^{1.2}$**LRS** = Breuiaria Arhussiense (fol. 334^{v}), Othiniense (**O**^{1} fol. 433^{r}; **O**^{2} fol. 419^{r}), Lundense (fol. 402^{r}), Roschildense (fol. 395^{v}), Sleswicense (fol. 421^{v}), *cfr. supra p. 9.* **C** *significat* ceteros testes *præter eum(vel eos), qui nominatim commemora(n)tur. Ceterum ea, quæ supra p. 14 in comm. dixi (Ubicumque etc.), hic quoque valent. Minuta quædam orthographica, velut* extitit, consydero, nanque, sciencia *similiaque* (*ut semper in* **O**), *omisi.*

In diuisione lectionum secutus sum **O**, *ceterorum diuisionibus in margine notatis.*

3—9. Cum ... insignitus est *om.* **LR**. 3. in diuersis locis **S**. 4. theodogarus **S** (*ut* 9). 5. ducens par. originem **A** thuringa **A**, thuringia **S**. 6. sidus **A**. 8. floruit **S** nec **AS**; ac **O**. 9. est **AS**; non est **O**. 10. quasi *om.* **O** charus **SLR** (*ut* 12). 10—11. si ... consideretur *om.* **O**. 11. Vere **AS**; Verum **C**. 14. Sic **O**^{2} primeuo **LR** sue *om.* **AO** traditus litteris **O**. 15. litterarum *om.* **O**. 17. se agens memorque **AO**; se agens, memor **S**; se habuit. (Lect. III) Memor quoque **LR**. 18. relinquit **S**.

propter nomen meum, centuplum accipiet, relicta patria et cognatione sua tanquam alter Abraham de terra et de cognatione sua exiuit, et sic deo ordinante terram Anglicam expetiuit.
*{Lect. V. A. Lect. IIII. LR. *Ibi autem breui tempore commoratus et non anglice sed angelice conuersatus ad hoc ascensiones in corde suo disposuit, vt iret de virtute in virtutem, donec videretur deus deorum in Syon.

†Lect. IIII. S. Lect. V. LR. Lectio .III. †De bonis itaque ad meliora volens procedere nauem ingressus fauente deo flante vento secundo Norwegiam peruenit. Hac in terra vir dei honesta conuersatione percelebris *Lect. VI. ALR. sacerdotii dignitate meruit insigniri. *Vnde et Olauus rex audita eius fama eum ad se accersiri precepit suumque capellanum effecit. Et quia dominus amauit illum, magnificauit eum in conspectu regis illius. Nam et homo dei horas et missas ceteraque diuina officia deuote celebrando pro rege †Lect. V. S. desinunt LR. terreno regi celesti seruiebat, †verbumque dei predicando in timore et iusticia cor eius confirmabat. Porro rex gratissime suscipiebat verba predicantis, ipsumque miro complectebatur desinit A. amore et digno sicut dei sacerdotem venerabatur honore.

Lectio .IIII. Factum est autem post incliti regis Olaui obitum: Theodgarus valde contristatus et conturbatus pro ipso lachrymas

2. *Gen. 12,1*: Egredere de terra tua et de cognatione tua. 5. *Psalm. 83,6.8*: ascensiones in corde suo disposuit; . . . ibunt de virtute in virtutem; videbitur deus deorum in Sion. 14. *cfr. Ecclesiastici 45,3*. 21*sq*. *cfr. Reg. I, 30,6*; *28,21*; *Paralip. II, 6,19 al.*

1. relicta igitur patria **S**. 2. abraam **R** et de cognatione *om.* **LR**; de *solum om.* **O²S**. 4. et *om.* **O**. 5. ad hoc **S**; adhuc **C** asc. suas **O** disponit **A**. 7. sion **ALR**. 8. itaq. volens ad meliora procedere nauim **A**. 9. deo **C**; dño **A** norwegiam secundo **O** norwegiam **OS**; noruegiam **AR**; nouergiam **L**. 11. dignitate **AS**; dignitatē(m) **O¹⁻²**; dogmata(!) **LR**. 13. capellanum **C**; sacellanum **LR** dominus amauit illum *om.* **A**; amauit illum dominus **LR**. 14. eum **C**; illum **O** illius **C**; Olaui **O** horas **C**; horas canonicas **S**. 15. diuina *om.* **LR** deuote **C**; die noctuque **O**. 15—16. pro rege terreno celesti regi seruiebat **LR**, *quæ hic desinunt*; pro rege celesti regi seruiebat terreno **AS**. 16. verbumque dei **C**; Verbum dei etiam **S**. 17. eius **C**; regis **S** Porro **C**; At **S** gratis **O**. 18. verba pred. suscipiebat **S**; capiebat verba predicantis **A**. 18—19. ipsumque . . honore *om.* **S**; *in his verbis desinit* **A**. 20*sqq*. post . . . fudit *scripsi*; post incl. reg. Olaui obitum theodgarus valde contristatus est pro eo lacrimas et preces fudit **O**; post incliti regis obitum sanctus contristatus et conturbatus valde pro ipso lachrymas et preces frequenter fudit **S**.

et preces frequenter fudit ad dominum, ipsamque terram relinquens ad partes Dacie se transtulit, vt arida corda barbarorum fluuiis salutaris doctrine irrigaret et populos incredulos ad fidem Christi conuerteret. *Conuersa igitur multitudine non pauca villam, que appellatur Westerwych, ingressus verbum vite Ihesum confidenter predicauit ibidemque innumeras animas dyabolo subtraxit et deo acquisiuit. Sed quoniam in eodem loco nulla adhuc fuerat constructa ecclesia, ipse tanquam pauper Christi virgis et viminibus dato precio acquisitis paruam ibidem in honorem dei erexit basilicam, in qua sanctarum missarum solemnia celebrabat et pro populo dei frequenter exorabat. *Lect. VI. S. desinit S.

Lectio quinta. Infirmos visitabat, viduas consolabatur. Pastoribus eciam et agricolis sicut bonus agricola verbi dei semina quotidie seminabat. Precipue autem hanc seruauit consuetudinem, vt, cum ad mensam accederet, cibos allatos in tres partes diuidebat: quarum vnam partem sibi retinens, alias duas pauperibus erogabat. Populus itaque eius sanctitatem intuens et admirans miro illum venerabatur affectu, ita vt ei decimas fideliter et libenter exhiberent et in breui diuitem et in bonis affluentem efficerent.

Lectio sexta. Diuicijs ergo affluebat, sed cor nolebat apponere: ymmo sepe reuoluens in corde et in ore illud psalmiste: 'Beatus, qui intelligit super egenum et pauperem', eas indesinenter dispersit et dedit pauperibus, vt iusticia eius

2. *cfr. Isaiæ 44,3.* 5—6. verbum vite *cfr. Ioann. 6,69; Act. 5,20.* 13. *cfr. Ecclesiastici 7,39 (Matth. 25,39); Iob. 29,13.* 14. *cfr. Luc. 8,11; Marc. 4,14.* 22—23. *cfr. Psalm. 61,11:* diuitiæ si affluant, nolite cor apponere. 24. *Psalm. 40,2:* Beatus . . pauperem. 25. *Psalm. 111,9:* (diuitias) dispersit, dedit pauperibus: iustitia eius manet in sæculum sæculi.

1. ipsamque **S**; ipsam **O**. 3. fluuius **O**^{2}. 4. igitur **O**; autem **S**. 5. villam, que **O**; oppidum, quod **S** Westerwick **S** (-wich **O**^{2}). 5—6. verbum vite Ihesum **O**; verbum dei **S**. 6. confidenter *om.* **O** ibidemque *om.* **O**. 7. dyabulo **O**^{1}; diabolo **S** quoniam **O**^{1}**S**; quia **O**^{2}. 8. constructa fuerat **S**. 10. paruam **O**; paucam **S** honore **S** sancta **S**. 12. exorabat **O**; orabat **S**, *quod hic desinit.* 15. quottidie **O**^{2}. 15. seruabit **O**^{2}. 21. efficerent *scripsi*; efficerunt **O**^{1}, afficerunt **O**^{2}. 22. affluebat *scripsi*; effluebat **O**. 24. pauperum **O**^{2}. 25. eas indesinenter *scripsi*; Et inaffinenter(?) **O**^{1}, Et inaffluenter **O**^{2}.

maneret in seculum seculi. In bonis proficiens nec desistens bene intellexit, quid significaret talaris tunica Ioseph, dum opus bonum vsque ad terminum vite consu*m*mauit. Tandem pius dominus, famuli sui laborem volens remunerare premio
5 celesti, octauo kalendas iulij vocauit ad se, reddens requiem pro labore, gaudium pro merore, pro terrenis celestia, pro transitoriis eterna. Tota igitur anima pennis virtutum euecta ad celos euolauit, corpusque cum honore sepultum multis
desinit O temporibus in tellure quieuit.

---

2. *Gen. 37,23:* ut peruenit ad fratres suos (*Glossa:* Iudæos), nudauerunt eum tunica talari et polymita (*Glossa:* carne assumpta, quæ omni virtute perfecta). *Sed hic verba sequentia aliam explicationem continent.*

---

1. proficiens *scripsi (ut editor in Act. Sanct.);* proficiscens **O**. 2. iosep **O**[2]. 3. consumauit **O**.

III. CARMINA ECCLESIASTICA
DE SANCTO THEODGARO CONFESSORE.

Ex Breuiariis.

Ad Vesperas Super psalmos feriales.

A[1]. 1. Iocundare, plebs Danorum, in honore Theodgari,
Per quem sibi rex celorum fidem fecit predicari
Et in choris angelorum modo facit gloriari.

A[2]. Sancte Theodgare, [dei] confessor et alme patrone,
5. Fac nos eterne consortes esse corone.

A[3]. Iste cognouit iusticiam et vidit mirabilia magna et exorauit altissimum et inuentus est in numero sanctorum. alleluia.

De siglis **AOLR** *cfr. p. 17;* **D** = Diurnale Roschildense (fol. 176[v]), *in quo sanctus semper* theodogarius *vocatur.* — **C** *significat cetera Breuiaria præter id (vel ea), quod (v. quæ) nominatim attuli. Minuta quædam orthographica (ut* c *pro* t *in* sciencia *et sim.) omitto.* — *Inscriptio in alio Breuiario alia est et hoc loco et in seqq.* — 1. *A significat:* antiphona. 2. fidem fecit **C**; fecit fidem **O**. 4. dei *sustuli, ut iustum fieret metrum.* 5. esse *om.* **LRD**. 6. et vidit mir. magna *om.* **O**. 7. alleluia **A**; *om.* **C**.

A[4]. Iste homo ab adolescentia sua partim meruit infirmos curare: dedit illi dominus claritatem magnam, cecos illuminare et demones effugare.

A[5]. Qui potens es vbique, magna fecisti nobis, non solum tue medicamina passionis sed et confessorum suffragia mundo conferens sicque multiplici ope saluandis consulens. Te deposcimus in festo Theodgari annuo, vt semper nos eius munias patrociniis.

Super Magnificat.

A[6]. A progenie in progenies fecit misericordiam dominus, qui eduxit Abraham de Vr Chaldeorum et de vltimis finibus terre vocauit sanctum Theodgarum, vt in hac terra nostra peregrinus esset et aduena, in illa vero patria celesti ciuis sanctorum et domesticus dei, vbi nobis datus a deo patronus iugiter intercedat pro hac sancta plebe et vniuersis fidelibus.

Inuitatorium.

6. Festa Theodgari iubilando predicet orbis,
7. Qui solet assidue cunctis succurrere morbis.

In .I. nocturno.

A[1]. 8. Seruus dei Theodgarus semper manens deo carus
Prédicábat in Dánia· sáluatóris magnália.

A[2]. 10. Ex honéstis paréntibus clárus fuit,
Sed exémplis et móribus plús claruit.

A[3]. 12. Ad has partes properando rudes turbas hominum
Verbum vite predicando conuertit ad dominum.

---

4. tue **A**; tua **C**. 5. sed *om.* **O**[2] confessorum **C**; confessionis **O**. 6. consulens **C**; consolans **LRD**. 7. annuo **A**; annue **C**. 7—8. vt s. eius nos iuuas p. **O**. 8. patrociniis **C**; preconiis **L**. — *Post hæc in* **D** *sequitur* Capitulum (Dedit dominus confessionem etc.), *quod omitto, deinde Carminis* versus 35—37 (Ossa .. volare), *deinde antiphona* A progenie .. fidelibus. *In* **O** *hoc loco præter alia (etiam v. 53—55) inseritur* Ympnus, *quem infra p. 24 edidi. In* **ALR** *inseruntur fere ut in* **D** *quædam formulæ (vel initiales ipsarum voces), quas consulto omisi.* 11. abraham **O**[2]**LD**; abraam **R**; israel **A**; israhel **O**[1]. 11. vr **O**; hur **C** chaldeorum **AO**; caldeorum **C**. 13. celesti **C**; celestis **AO**. 14. datus **D**; datur **C** a deo *om.* **D**. 15. fidelibus **C**; plebibus **O** *Post hæc in omnibus est* Collecta, *quam omisi.*

Versus 6—34 *om.* **D**. 8. charus **LR**. 10*sq. cfr. Bedæ Ven. Hist. eccl. II, 7 (de Mellito):* Erat carnis origine nobilis, sed culmine mentis nobilior. 12. has **C**; horas(!) **O**[2] rudes **AO**; videns **C**.

(Lectio .I.)

R[1]. 14. Signa Theodgari diuino facta fauore
Dania miratur gaudens ex eius honore,

V[1]. 16. In confessorem defigens cordis amorem.

(Lectio .II.)

R[2]. 17. Claruit ex eius prius ortu terra Thyringa,
Sed docuit gentes Danorum mellea lingua:

V[2]. 19. In populis brutis spargebat verba salutis.

(Lectio .III.)

R[3]. 20. Ecclesiam primus castro construxit in isto,
In qua seruiuit deuoto pectore Christo:

V[3]. 22. Ore docendo fidem Christi vigilabat ibidem.

In .II. nocturno.

A[1]. 23. Véram hábens sciéntiam
Primus dei per gratiam
Hic incepit ecclesiam.

A[2]. 26. Nocte die hic seruiuit,
Sanctam vitam hic finiuit
Propter Ihesum, cum quo viuit.

A[3]. 29. Per hunc datur spes indignis
Et preclaris eius signis
31. Totus orbis fit insignis.

(Lectio .IIII.)

R[1]. 32. Quidam per tenebras rapientes ossa beata
Visu priuantur, donec sunt ossa relata:

V[1]. 34. Nec cernunt lumen, nec pretereunt rate flumen.

(Lectio .V.)

R[2]. 35. Ossa licet mediis fuerint iniecta fauillis,
Non sensere rogum, sed virtus fulsit in illis:

V[2]. 37. Plebs super altare stupet hec illesa volare.

(Lectio .VI.)

R[3]. 38. Que pro peccatis nequit eius templa subire,
Dum rogat hunc mulier, loca sancta meretur adire:

V[3]. 40. Cuncta quidem scelera soluit confessio vera.

---

14. *R significat* Responsorium, *V* Versum. 17. thyringa **O**; thuringa **A**; ciringa **R**; ciringia **L**. 18. mellea **C**; mellica **O**. 21. xp̃o **C**; ip̃o (*i. e.* ipso) **O**[2]. 22. vigilabat **AO**; vigilauit **LR**. 24. dei per **C**; per dei **O**. 30. Et **O**[2]; Ex **C**. 34. rate **AO** (*i. e., puto,* rata *s.* iusta via); bene **LR**. 35—37. *habet* **D**; *in* **LR** v. 38—40 *et* v. 35—37 *inter se locum mutauerunt.* 35. mediis fuerint **C**; fuerint mediis **A**. 36. sed **C**; quia **D**. 37. hec **C**; hinc **O**. *Versus* 38—55 *om.* **D**.

In .III. nocturno.

A^1. 41. Quosdam nautas desperantes ad sepulchrum festinantes
De pyratis liberauit et in portum collocauit.

A^2. 43. Nón *is* sólum homínibus· rátióne vténtibus,
Creaturis sed et brutis conferebat spem salutis.

A^3. 45. Mulieri foris stanti, sacras edes non intranti,
Pie sanctus miseretur, dum reatum hec fatetur.
(Euangelium)

R^1. 47. Compescens tumidum mare predonumque rapinam
Liberat hic sanctus nautas horumque carinam,

V^1. 49. Dum sua promittunt et sancto munera mittunt.

R^2. 50. Quedam per Sathanam cecata preces dare cepit;
Sanctus compatitur, et visum ceca recepit:

V^2. 52. Parcens insonti reddit noua sydera fronti.

R^3. 53. Leprosi sanies huius virtute fugatur,
Dum lachrymas offert et puro corde precatur:

V^3. 55. Munda fit immunda caro, dum se mundat in vnda.

Ad Laudes.

A^1. 56. Quídam lépram éxuit· ét purúm se índuit,
Dum se fletu diluit· et spem in hunc habuit.

A^2. 58. Sanctus furem ter cecauit,
Et ter visum reparauit,
60. Dum reatum fletu lauit.

A^3. 61. Oliua fructifera· sanctus dici meruit
Sacra propter opera· que viuens exercuit:

A^4. 63. Ex oliua nascitur· lumen, cibus, vnctio:
Sic et sanctus dicitur· triplex adiutorio.

A^5. 65. Cecis visu proficit·, multos cibo reficit,
Egros sanos efficit.

Super Benedictus.

A. 67. Infirmorum est medela

---

41. sepulcrum **LR**. 42. pyratis **LR**; piratis **AO**. 43. is solum *scripsi metri causa*; solum in **A**; solum **C**. 47. predomumq; (!) **A**. 48. sancus **O**^{1} carenam **O**. 52. sidera **AO**. 53. sanies **LR**; fames **A**; fomes **O**. 54. lachrymas **R**; lachrymis **L**; lacrimas **AO**^{1} (-is **O**^{2}). 55. caro dum se **C**; dum se caro **A**. 56. purum se **LRD**; puerum (!) **A**; purum corpus **O**. 57. hunc **C**; deum **O**. 60. *om.* **O**^{2}. 61. Oliua . . meruit **O**; Oliua f. sanctus dei meruit **A**; Oliuam fructiferam sanctus dei meruit **C**; *cfr. Psalm. 51,10.* 62. opera **C**; merita **D**. 63. lumen cibus **C**; cibus lumen **O** unctio, *cfr. Ecclesiastici c. 38,7*: unctiones sanitatis. 64. et sanctus **C**; beatus **O** adiutoreo **A**. 66. egros sanos **C**; sanos egros **O**.

Sanctus, cecis est candela,
69. Pes claudorum et tutela.

In II. Vesperis.
Super Magnificat.

A. 70. Ó conféssor egrégie·, prótectór precántium,
Qui iam fulges in requie· supernorum ciuium,
72. Seruis tuis in hac die· tuum fer auxilium!

---

68 *sq. cfr. Job 29,15:* oculus fui cæco, et pes claudo. 68. sanctus **AO**; factus **LD**; factis **R**. 69. pes **AO**; plebs **LD**; plebi **R** et *scripsi*; est *omnia Breu.* 70. p̃cancium **OD**; peccantium **C**.

IV. DE SANCTO THEODGARO.

YMPNUS.

Ex Breuiario Othiniensi.

Stella recurrens circuli solaris
sacra reduxit festa confessoris,
inclita cuius merita resplendunt
variis signis.

Iste restaurat morbidis medelam,
surdis auditum, tacitis loquelam,
pedibus claudis robur et virtutem
precibus dignis.

Laude splendebat celebre, dum vixit,
hincque post mortem conditor euexit,
conferens illi, que suis promisit,
gaudia regni.

Corde sincero rogitemus sanctum,
quatenus nobis tergat Eue planctum;
audiat libens huius ympni[1]) cantum
laude perhenni.

Sit deo soli decus et potestas,
cuius in celis rutilat maiestas,
qui regit mundum, angelos gubernat,
trinus et unus.

---

[1]) O²: ymni.

V. FRAGMENTA LIBRI CUIUSDAM DEPERDITI DE MIRACULIS SANCTI THEOGARI

Folium rectum

Col. I.

seuiciam. Adfuit ergo inter eos qui|dam natione danus promittens eis | euasionem. si sanctum inuocarent domini | theogarum confessorem. et aliquid | de rebus suis illi transmittere uel|lent. Qui statim adhibita fide | fecerunt. et eam per predictum hominem | in dacia sancto theogario transmise|runt. et eos euaserunt qui se de|glutire parauerant tanquam leo | paratus ad predam. |

Eskillus nomine dictus episcopus con|tra sanctum dei rancorem habens | . . . . . .

Col. II.

pertulerant falsitatis assertorem. | Verum quia contritum cor et humi|liatum non despicit deus. ut se conuer|tit ad dominum. salutis percepit reme|dium. Et qui subuertebat iudicium | equitatis. factus est predicator ueritatis. | et sancti theogarij amator in cunctis. |

Cuidam siquidem in domo | sua ad epulas euocato tale refe|rebat miraculum. Vidi inquit ui|rum quendam uobis satis uicinum. qui Pa | uocabatur haben$\overset{\tilde{e}}{\cancel{\cancel{\cancel{\cancel{e}}}}}$ ancillam. cui pue|rorum suorum nutriendorum commiserat | . . . . . .

Col. I, 13. *cfr. Psalm. 16,12:* Susceperunt me sicut leo paratus ad prædam; *ep. Petri I, 5,8:* diabolus tanquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. — Col. II, 2: *Psalm. 50,19:* cor contritum et humiliatum deus non despicies. 6. subuertit iudicium, *cfr. Job. 34,5.12.*

Col. I, 1. seuiciam (*scilicet* prædonum, *qui nauigantes persequebantur*). 5. theogarium *scribendum erat.* 8. *post* fecerunt *excidisse uidetur* collectam, *ad quod verbum pron.* eam *referamus.* 10. *scrbd. vid.* daciã (ɔ: Daciam). *In v. 14* (18) *minuta quædam litterarum vestigia supersunt, sed nihil inde efficere potui.* Col. II, 3—4 *difficile est dictu, utrum* despicit *an* despuit *scriptum sit, sed* despicit *certe verum est.* 15. *supra* s *erasum scribendum erat* tẽ (habentem). 18 (*14*) *initio suppleri potest* curam.

Folium versum

Col. I.

incolumem intuetur. Multo igitur tem|pore ceca permansit ancilla. donec do|mino suo commitata sancti theogarij | limina uisitauit. Cuius ope et inter|cessione fratribus in choro psallentibus | sublatum lumen recepit. quo percep|to domum est deum magnificans sine | baculi sustentatione regressa. |

CVM erat tormeht no|mine quem et sanguinis ratio | nobilem. et boni mores et sanctitatis | merita commendabant. Hic oculorum | . . . .

Col. II.

ęx eis quibus quodammodo nauicula re|gebatur. cum in desperationis foueam | uertere-tur. domina. inquit. consilio utere | meliore ut possimus euadere uim | oppositam nobis tempestatis. Fac uotum | deo celi. et beato theogaro sanctissimo | confessori de rebus tuis aliquid de|legare memineris. si de tantis peri|culis eius precibus eruaris. Promittit illa | beato confessori casulam optimam | se daturam. si ei liceat ingruentiam | euadere tempestatis. Igitur promissione|

Col. I, 8. *cfr. Luc. 5,25:* abiit in domum suam, magnificans deum. — Col. II, 3. *cfr. Ecclesiastici 12,15:* ut subuertat te in foueam.

Col. I, 11. CVM *certe corruptum est; sed vix aliud substitui potest nisi* TVM. 16 (13). *Ex litterarum vestigiis nihil efficere potui.* Col. II, 16. *supplendum puto ex vestigiis:* facta fuit sedata mox tempestas.

II

SANCTVS CANVTVS REX ET MARTYR

SANCTVS CANVTVS REX ET MARTYR.

Hvorledes Kong Knuds Martyr- og Helgenhistorie efterhaanden har udviklet sig, og hvilke Trin inden for denne Udvikling særlig de 3 ældste Kildeskrifter om Sagen betegner, har jeg søgt at gøre udførligt Rede for i min som Universitetsprogram i Foraaret 1907 offentliggjorte Afhandling *Knud den Helliges Martyrhistorie,* hvortil jeg her henviser. Naar jeg nu her skal udgive de forskellige, til os overleverede, middelalderlige Skrifter om Hellig Knud Konge, mener jeg fra disses Række at maatte udelukke de Afsnit af Sven Aggesøns og Saxos Danmarkshistorier, der handler om ham, ligesom ogsaa de Beretninger, der lejlighedsvis forekommer i andre, indenlandske eller fremmede Historieværker, og alene holde mig til Særskrifterne, hvortil jeg ogsaa henregner Beretningen i Kirkebøgerne fra Lunds Domkirke. Af disse Skrifter har jeg udførligt omtalt og charakteriseret de 3 ældste, til Dels ogsaa det fjerde, i min ovennævnte Afhandling; her gentager jeg da kun, saa kort som det er mig muligt, de Resultater angaaende dem, jeg er kommen til, særlig hvad der vedkommer deres Overlevering til os.

De Skrifter, der her skal udgives, er følgende:

I. Indskriften paa Tabula Othiniensis. Dette er den ældste og tillige den simpleste og troværdigste Beretning om Knuds og hans Kampfællers Død, vistnok affattet 1095 af en Klerk af angelsachsisk Herkomst ved St. Albani Kirke i Odense paa Grundlag af Optegnelser om Begivenheden, som Kirkens Gejstlige havde gjort straks efter Knuds Drab d. 10. Juli 1086. Den har staaet indgraveret paa en Kobbertavle, som er bleven nedlagt ved hans Helgenlevninger i den Stensarkofag, hvori de blev bisatte i Kirken

ved hans *elevatio* i Foraaret (formodentlig d. 31. Marts eller senest d. 7. April) 1095; senere er den ved hans *translatio* (d. 19. April 1101 [1])) bleven flyttet med over i det kostbare nye Helgenskrin, som først stod i St. Albans, siden i den nuværende St. Knuds Kirke. Da Skrinet d. 22. Januar 1582 fremdroges af det Skjul, hvori det var blevet hensat paa Reformationstiden, kom Tavlen atter for Dagens Lys og maa sandsynligvis være gaaet over i en eller anden Privatmands Eje; siden er den forsvunden, uvist naar og hvorledes. Men forinden dette skete, og vistnok snart efter dens Opdagelse, havde en Privatmand, som jeg formoder har været *Cornelius Hamsfort* den Yngre (se ovenanf. Skr. S. 59 ff), faaet taget en Afskrift af den; og denne Afskrift maa sikkert være Stam-

---

[1]) Nylig har en katholsk Gejstlig her i Landet, P. D. Steidl, i Tidskriftet »Varden« for 15. Aug. 1907 (5. Aargang, S. 391—97) rejst Tvivl om Rigtigheden af Aarstallet og ment, at det skulde være 1100. D. 19. April 1101 var nemlig en Langfredag, og S. hævder, at Kirkens Forskrifter om Fejrelsen af denne Dag saavel som af Skærtorsdag og Paaskelørdag gør det utænkeligt, at Knuds *translatio* i Nærværelse af alle Danmarks Bisper og en stor Mængde Præster kan have fundet Sted paa en Langfredag, hvis man da her i Landet har rettet sig efter Kirkens herskende Skik, hvad der efter S.s Mening ikke synes at være Anledning til at tvivle om. Denne Bevisgrund mod Aarstallet 1101 synes mig at have ikke ringe Vægt; og man maa ogsaa indrømme S., at det er noget paafaldende, at Ailnoth, hvis Dagen har været en Langfredag, ikke udtrykkeligt har angivet det. Men hvis man nu med S. vil antage, at Knuds *translatio* har fundet Sted d. 19. April 1100, nødes man med det samme til at forkaste den Angivelse i *Necrologium Lundense*, som siger, at Kong Olav døde d. 18. August 1095; Ailnoth siger nemlig, at Translationen fandt Sted i Kong Eriks sjette Regeringsaar, og dette kan efter Nekrologiets Datering tidligst begynde d. 18. Aug. 1100, altsaa 4 Maaneder senere end den Dag, hvortil S. henlægger Translationen. Olav maa, hvis S. har Ret, være død en af Dagene imellem Elevationsdagen og d. 19. April 1095; og hvad der kan tale for at antage dette, er, som S. bemærker, Beretningen i *Passio S. Kanuti* cap. IX om det andet store Jærtegn *(magnum miraculum)*, der knyttede sig til Knuds *elevatio*, nemlig Olavs Død; den kan ikke ret faa Charakteren af et *miraculum*, naar den først indtræffer mere end 4 Maaneder efter Elevationen. Ogsaa passer det bedre med denne Antagelse, hvad Ailnoth beretter, at de gode Aaringer begyndte umiddelbart efter Olavs Død; de kan da allerede være begyndt i 1095, ikke først i 1096. S. mener, at i Nekrologiet kan Olavs Anniversarium være blevet forvekslet med hans Dødsdag, noget, der ogsaa ellers findes Eksempler paa: efter Excerpterne af *Liber daticus Roskildensis* (S. R. D. III, 266) fejredes i Roskildekirken Sven Estridsøns Anniversarium d. 9. Maj, hvilken Dag dér ogsaa betegnes som hans Dødsdag; men hans virkelige Dødsdag var d. 28. April. Det kan bemærkes, at i *Liber daticus Lundensis* staar ved d. 18. Aug. blot de to Ord *Olauus rex* uden Tilføjelse af det *obiit*, som Nekrologiet har.

haandskriftet til de forskellige dels paa Tryk dels i Haandskrift bevarede Eksemplarer af Tavleindskriften, der hidrører fra Tiden efter 1582. Af disse maa nævnes:

a) **W**, exemplar Wormii, nu kun bevaret i de Aftryk, Ole Worm har udgivet derefter i sine *Fasti Danici lib. I cap. IX* (edit. I fra 1626, edit. III fra 1643 med nogle Rettelser) under Titlen *Historia obitus D. Canuti.* Det er den bedste og, om end ingenlunde fejlfri, saa dog den eneste ikke forsætligt forfalskede Afskrift af Tavlens Tekst, der her bydes os; om dens Beskaffenhed har jeg talt udførligt i ovenanf. Skr. S. 41—51, hvor jeg ogsaa har paavist og forklaret de forskellige Rettelser i Teksten, der maa gøres.

b) **H**, exemplar Hamsfortii, bevaret i et Haandskrift, skrevet med Hamsforts egen Haand, paa det St. Kgl. Bibliothek i København, Gl. Kgl. Smlg., 8vo, Nr. 3645, som indeholder et af Hamsfort forfattet Værk: *Series Episcoporum Otthoniensium.* Gengivelsen af *Tabula Othiniensis* indledes her med Ordene: *In Veteri membrana legitur.* I mit ovenanf. Skr. S. 56—61 har jeg søgt at vise, at Grundlaget for den her givne Indskrifttekst er en Afskrift af Tavlen af væsentlig samme Beskaffenhed som **W**; men Hamsfort har forvansket denne Tekst dels ved vilkaarlige Rettelser paa egen Haand, dels under Indflydelse af en allerede i Middelalderen forvansket Afskrift af Tavlen, som har haft en noget lignende Beskaffenhed som den, der nedenfor skal omtales under Signaturen **Æ**, og som han maa have fundet i et Pergamenthaandskrift, der indeholdt Ailnoths Historieværk eller snarere et Excerpt af dette. — En anden, med **H** nær beslægtet, men med enkelte nye Fejlskrifter eller Interpolationer forsynet Bearbejdelse af Indskrifteksten har foreligget i den med Hamsforts Haand skrevne Kopi **H**a af *Series Epp. Otth.*, hvoraf man nu kun har et Aftryk i Dänische Bibliothek IX p. 375 ff. — Endvidere har man paa Universitetsbibliotheket i København i Samlingen *Bartholiniana,* Tom. D p. 533 ff., en Afskrift af det samme Værk, som angives at være tagen *ex manuscripto chartaceo bibliothecæ publicæ caps. Tertulliani;* det her omtalte Papirhaandskrift, som er gaaet til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand 1728, maa have været en anden, med **H** sideordnet Afskrift af Hamsforts *Series Epp. Otth.* Afskriften af Indskrifteksten i Bartholiniana, **H**b, har forskellige Afvigelser fra **H**, hvilke formodentlig alle maa tilskrives Unøjagtighed af den Bartholinske Afskriver. Paa Grundlag af **H**, **H**b og en tredje Afskrift (muligvis **H**a) er det ret sjuskede Aftryk af Indskrift-

teksten bygget, som gives i SRD. Tom. VII p. 218; uheldig er ogsaa den Recension af dette Aktstykke, som A. D. Jørgensen har givet i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887, S. 157 f.; se mit ovenanf. Skr. S. 56, Anm. 2. Til disse to Aftryk tager jeg derfor intet Hensyn i min Udgave; men Læsemaaderne i **H** har jeg angivet med Tillæg af de væsentligste Afvigelser i **H**[a] og **H**[b].

Endnu meget friere end i de her nævnte 3 Afskrifter har Hamsfort tumlet med Indskriftteksten dels i et med hans egne Ord, men i en vis Tilknytning til Indskriften, fortalt Stykke om Knuds Martyrium, som han har forudskikket sin Gengivelse af Indskriftteksten i **H**, dels i et andet Stykke af lignende Art, som er aftrykt i hans saakaldte *Chronologia* i SRD. Tom. I p. 270; se mit ovenanf. Skr. S. 58. Til disse Stykker tager jeg derfor heller intet Hensyn her. Og lige saa lidt bør der tages Hensyn til den vistnok med **H** eller **H**[a] nærbeslægtede Afskrift af Indskriften, som Pontanus har haft, og som han rimeligvis ogsaa har faaet af Hamsfort; i sin Historia Rerum Danicarum (Amstelod. 1631) p. 199 gengiver han endda kun den første Halvdel af Dokumentet (med flere Fejl, som vel skyldes hans egen Unøjagtighed), hvorimod han har erstattet dets sidste Halvdel med en unøjagtig latinsk Oversættelse af det tilsvarende, efter Teksten i **Æ** meget frit bearbejdede Stykke i Huitfeldts Danmarkshistorie; se mit ovenanf. Skr. S. 31 f., 35 f.

Men allerede i selve Middelalderen er der bleven taget Afskrifter af *Tabula Othiniensis*, hvilket, som jeg har vist i mit ovenanf. Skr. S. 51 f., hænger sammen med Benyttelsen af Indskriftteksten til *lectiones* i Officiet for St. Knud. Alle disse Afskrifter, saa vidt man kender dem, har en paa et Par meget væsentlige Punkter forfalsket Tekst; Forfalskningen synes at være sket i Tiden efter 1101 og er foregaaet under Indflydelse af den Udvikling, som Martyrhistorien i Tidens Løb havde faaet, idet dels Historien om Forræderen Piper (eller Blakke) var kommen til, dels Paven havde nægtet at anerkende Knuds Stridsfæller som Helgener, hvilken Dom man dog her i Landet ikke har været helt villig til at bøje sig for. Den bedste i den Række Afskrifter, der her bliver at omtale, er:

c) **Æ** = exemplar Ælnothianum, hvorom se mit ovenanf. Skr. S. 53 f. En vistnok dansk Afskriver af Ailnoths Historieværk har ønsket ved Siden af Ailnoths udførligere Fortælling om Knuds Død at bevare ogsaa den ældste Fortælling derom, som han har vidst fandtes paa Tavlen i Helgenskrinet; han har da skaffet sig en

Afskrift af Indskriften og indskudt denne paa en ret kejtet Maade i Ailnoths Tekst paa det Sted, hvor Fortællingen om Knuds Død er endt, men før Fortællingen om Drabet paa Benedikt begynder. Denne Afskrift er nu for os repræsenteret af de Aftryk, som findes i de to ældste Ailnothudgaver, den fra 1602 og Meursius's Udgave fra 1631 (i hvilken sidste den staar som Cap. XXIX); begge Udgaver hviler paa det Ailnothhaandskrift, som ejedes af Huitfeldt og siden er gaaet tabt ved Branden 1728; de senere Udgaver af Bircherod-Westphalen og af Langebek i SRD. Tom. III er der intet Hensyn at tage til, lige saa lidt som til Huitfeldts meget vilkaarlige Benyttelse af **Æ** i hans Danmarkshistorie. Afskriften er bleven besørget af en kyndig Mand; men foruden de antydede større Forvanskninger paa 2 Steder har han ogsaa tilladt sig at foretage en Række mindre Ændringer, særlig i Egennavnenes Form, idet han har villet nærme dem noget mere til ældre dansk Sprog og Retskrivning; en Del andre Fejl skyldes vel snarest senere Afskrivere, idet Huitfeldts Haandskrift sikkert ikke har været selve Originalen, hvori Indskriftteksten var skudt ind, men en Kopi deraf paa fjærnere Haand fra senere Tid.

d) Ogsaa i et andet dansk Ailnothhaandskrift, som har haft en anden Charakter end Huitfeldts, har en **Æ** meget lignende Afskrift af *Tabula Othiniensis* været indskudt paa samme Sted. Fra et saadant Haandskrift nedstammer et Excerpt af et Stykke af Ailnoths Værk, nemlig den saakaldte *Historia martyrizationis S. Kanuti regis,* hvorom der skal tales mere nedenfor under IV^{b}; det findes i Cod. Arnamagn. Nr. 107 paa Universitetsbibliotheket, almindeligvis kaldet *Petri Olai Collectanea,* og er aftrykt temmelig unøjagtigt i SRD. Tom. III p. 322 ff. Excerptor har tilladt sig store Friheder ved Behandlingen af Indskriftteksten, hvorom se mit ovenanf. Skr. S. 54 ff.; men jeg har dog anset det for rigtigst at benytte ogsaa dette Excerpt som Tekstkilde, signeret som **P**. Derimod har jeg ikke taget noget Hensyn til et andet lille Stykke om Knuds Martyrhistorie, som findes i Petri Olai Collectanea fol. 68^{r}, og ved hvis Udarbejdelse Indskriften ogsaa er benyttet lidt, men meget vilkaarligt; det er aftrykt i en meget fri Bearbejdelse af Langebek i SRD. Tom. I p. 119 [1]).

---

[1]) Den oprindelige Note i Collectanea indeholdt kun følgende Ord: »Kanutus, alter filius Suenonis, qui occisus est Ottonie in ecclesia sancti Albani anno domini .MlXXXVI. et canonizatus per curiam Romanam. Men saa er der dels over dels mellem Linierne og i Randen gjort Tilføjelser med en anden Haand, hvorved Stykket er udvidet saaledes: »Kanutus [.IIII.] alter filius

e) Den mindst værdifulde Kilde, vi har at bruge ved Fastsættelsen af Indskriftteksten, er endelig de 3 *Breuiaria,* i hvilke den er benyttet til *lectiones* i Officierne ved St. Knuds store Helgenfest. I *Breuiarium Othiniense* finder vi disse *lectiones* i Officiet ved selve Translationsfesten, naar denne faldt paa en Fredag, og de foredroges da *in primo nocturno*; i *Breuiaria Lundense* og *Roschildense* hører de derimod til Officiet ved den første af de tre eller fire Festdage *infra Octauam S. Kanuti* og er sandsynligvis ogsaa da foredragne *in primo nocturno.* Om disse Breviarier se ovfr. S. 9. **O** er aftrykt i SRD. Tom. III p. 395; **L** sammesteds p. 410, **R** p. 420. I disse Breviarier har Teksten i Tiden efter 1101 undergaaet yderligere Forvanskninger ved Tilføjelser, Udeladelser og Ændringer i Udtrykkene; herom se nærmere mit ovenanf. Skr. S. 61 ff. og den kritiske Kommentar i Udgaven her. — *Tabula Othiniensis* er foruden paa de i det foregaaende antydede Steder bleven udgivet af mig, ledsaget af en dansk Oversættelse, i mit ovenanf. Skr. S. 2—5.

II[a]). Passio sancti Kanuti Regis & Martiris, det næste Skrift om Emnet, er den ældste noget udførligere Beretning om Knuds Lidelseshistorie. Skriftet er sandsynligvis, ligesom det foregaaende, forfattet af en angelsachsisk Klerk ved St. Albani Kirke, som har overværet Knuds *elevatio* i Foraaret 1095; dets Affattelsestid maa falde meget snart efter denne Begivenhed, men i

---

Suenonis, qui occisus est Ottonie in ecclesia sancti Albani [martyris paulo ante per eum de Anglia in Daniam transuecti] anno domini MlXXXVI /// [pro zelo christiane religionis et iustitie operibus, VI Idus Julii, VI feria, manibus extensis in modum a)] et canonizatus per curiam Romanam. [Occisus est cum eo frater eius Benedictus et alii XVII sui commilitones. Requieuit b) in ecclesia sancti Albani annis .VIII. et mensibus fere ter ternis ((Olauo regni eius successore regnante c)) usque dum crebrescentibus virtutum miraculis comuni consilio et pari voto tocius cleri et populi singulis pontificibus cum multitudine aggregatis sacrisque ossibus igne examinatis ex terra sustollitur et ad basilicam australem eius nomini consecratam sed non dum penitus constructam aduehitur ibique saxeo sarcophago impositus in cripta reconditur. Ericus Eygot frater eius rex procurauit canonizationem eius. Cuius regni anno VI. translatus est de cripta in capsam miro opere factam. Canonizatus est † per Pascalem .2. et translatus MC. Hubaldus tunc erat episcopus Othoniensis. Fit rex 1080, occiditur .X. anno. † Canonizatus et translatus MCI.

a) Ordet *crucis* mangler. — b) Herfra regnet er det følgende et Excerpt af Ailnoth i Smag med Historia martyrizationis. Fra Ailnoth skriver sig ogsaa i det nærmest forangaaende *manibus extensis* istdf. Indskriftens *m. expansis.* — c) Disse 5 Ord, et Indskud i Indskudet, staar paa langs i Randen.

ethvert Fald efter Kong Olavs Død [1]); det er blevet forfattet med den Bestemmelse at afgive *lectiones* til Officiet for St. Knud i Odensekirken, og naar jeg i min Udgave her har inddelt det i 9 Kapitler, vil disse vist ganske nøje svare til de 9 *lectiones,* man skulde have. Om alt dette, ligesom ogsaa om Skriftets hele Tendens og om det Udviklingstrin, hvortil Martyrhistorien var naaet ved dets Affattelsestid, har jeg talt udførligt i mit ovenanf. Skr. S. 64—78. At Forfatteren har kendt og benyttet *Tabula Othiniensis*, har jeg vist smstds. S. 70, Anm. 1; hvorledes selve *Passio* er bleven benyttet i de senere Skrifter om St. Knud, skal siden blive paavist paa vedkommende Steder. Sproget er jævnt, almindeligt Middelalderslatin, dog med den særegne kirkelige Farve, som man sædvanligt finder i denne Slags Skrifter; der er ikke faa Citater af eller Hentydninger til Steder i Vulgata, hvorom jeg her, ligesom ved de andre Skrifter, jeg udgiver, har gjort de Bemærkninger, jeg har anset for væsentlige eller nødvendige, i et særligt Afsnit af Kommentaren. Sprogkunstlerier er der ikke meget af: Allitteration mærker man saa godt som intet til, derimod sporer man nok af og til (særlig i Slutningen af Cap. VIII) en Stræben efter at forme Talen i Led, som rimer med hinanden i Slutningen. En særlig Ejendommelighed ved Forfatterens Sprogbrug er den hyppige Anvendelse af Partiklen *uel* til at forbinde 2 ganske eller omtrent ensbetydende Led, snart enkelte Ord, snart Sætningsled, af hvilke det ene tit godt havde kunnet spares; hvorledes dette Forhold paa et Par Steder kan vejlede til Rettelser i den overleverede Tekst, har jeg vist i mit ovenanf. Skr. S. 77 Anm. 1.

Passio er kun overleveret os i et eneste Haandskrift, som nu tilhører Gymnasialbibliotheket i Cølln og signeres som: codex Coloniensis G. B. n° 203, chartaceus; i min Udgave kalder jeg det **C**. Dette Haandskrift omfatter flere Helgenlevneder, af hvilke *Passio Sancti Kanuti* staar sidst i Rækken og synes at være skrevet med en anden Haand end de foregaaende Stykker. Udgiverne af *Acta Sanctorum,* som først har fremdraget det hidtil ukendte Skrift, meddeler, at de ved Udgivelsen af det har benyttet en ved P. Grothusius besørget Afskrift, hvis Original var et *perquam vetustum manuscriptum exemplar Cartusiæ* (ɔ: i Karthäuser-

[1]) Hvis Steidl har Ret i sin Antagelse, at Translationen har fundet Sted d. 19. April 1100, og Kong Olavs Dødsdag altsaa, som ovenfor sagt, S. 30, Anm. 1, maa falde i Slutningen af Marts eller Begyndelsen af April 1095, maa *Passio* være affattet straks derefter, i Foraaret 1095, endnu før der var sikre Tegn paa, at den kommende Sommer vilde bringe en rig Afgrøde.

munkenes Kloster) *Coloniensis.* Hvis nu dette »saare gamle *exemplar*« er det samme Haandskrift **C**, som vi endnu besidder, hvad der er al Grund til at tro, siden intet andet Haandskrift kan paavises, saa er dog Bemærkningen om dets Ælde ikke rigtig. Haandskriftet **C** kan nemlig ikke være skrevet før c. Aar 1500; men den nu tabte Archetypus til det har sikkert været mindst et Par Aarhundreder ældre, og det er tydeligt nok, at Afskriveren af **C** har gjort sig Umage for at efterligne Skrifttrækkene i den ældre Original; Abbreviaturen for Endelsen *-us* synes han herved oftere at have opfattet som blot *s*, saa at han har *uirtuꝯ* for *uirtꝯ* o. l. Rundt omkring i Haandskriftet er Sætningernes Begyndelsesbogstaver malede med rød Farve. I min Udgave har jeg helt igennem' fulgt Haandskriftets Orthografi. Jeg har selv taget en Kollation af Haandskriftet under et Ophold i Cølln i Foraaret 1895. Haandskriftet giver Værket den Titel, som jeg har sat i Overskriften over det i min Udgave; den indeholder jo for Resten en Fejl i Datumangivelsen. Ved Siden af denne Titel, som vel maa være hentet fra den gamle Archetypus, har en anden Haand, muligvis samtidig med Afskriverens, tilføjet disse Ord: *Originalis, ut patet in fine historie, nam eiusdem translationi interfuit quasi prelatus.* Ordet *Originalis* gælder dog her, som Tilføjelserne viser, kun om Skriftet efter dets Indhold (som en »Førstehaandskilde«), ikke efter dets Skriftform, saaledes som denne nu er i det foreliggende Haandskrift.

Som ovenfor sagt, er **C** det eneste bevarede Haandskrift, naar der tænkes paa det fuldstændige Værk; men da man havde benyttet Teksten af *Passio* til deraf at uddrage *lectiones* til Officierne ved Helgentjenesten, kan, som det var at vente, ogsaa Officierne i de bevarede (trykte) *Breuiaria* ved Siden af **C** yde os forskellige Bidrag til at fastslaa Skriftets Tekst for enkelte Stykkers Vedkommende. Imidlertid er *Passio,* efter at man senere havde faaet Ailnoths fyldigere Skrift, som har tiltalt Gejstligheden mere, bleven trængt stærkt i Baggrunden som Kildeskrift baade for *lectiones* og for Sangene i Officierne. Der er kun meget svage Spor af dets Benyttelse i de *lectiones,* som findes i *Breuiarium Sleswicense* (**S**) og *Br. Roschildense* (**R**), saavel som i det med disse stærkt sammenhængende *Br. Arosiense* (**V** fra Vesterås i Sverige, trykt i Basel 1513). Det plattyske *Passionale Lubicense* (Lub. 1507) har en lille Smule mere, men følger ellers i Hovedsagen Br. Sleswicense; jeg henviser, hvad dette angaar, til SRD. III, p. 404. Derimod er *Passio* benyttet ikke saa lidt dels i det fra et eller andet Breviarium

stammende Officium, hvoraf vi har en Afskrift i *cod. Arnamagnæanus 670 d* (**M**)[1]), dels i *Breuiarium Arhussiense* (**A**); for en Del ogsaa, skønt i meget fri Behandling, i *Br. Lundense* og det dermed næsten helt overensstemmende norske *Br. Nidrosiense* (**L** og **N**, det sidste trykt i Paris 1519); et Stykke af dets Cap. VII er bevaret i *Br. Othiniense* (**O**)[2]), men foruden dette og nogle af Versene i Sangene findes der mærkeligt nok ellers intet Spor af Benyttelse af *Passio* i dette Breviarium, hvor man dog nærmest skulde have ventet det. Det interessanteste Bidrag til at finde den rigtige Tekst, som gives af disse underordnede Tekstkilder, findes i Cap. II; dér har **C** Læsemaaden: *adeo quod ipsis principalibus quatuor uirtutibus ad normam illustrium uirorum est quadratus iam prope ruinam uitaret insanie*, som aabenbart er urigtig, idet man baade hellere skulde have *sit* end *est* og i ethvert Fald, hvis der stod *est* eller *sit*, maatte have et *ut* tilføjet foran *iam*; men *est quadratus* er opstaaet derved, at der fejlagtigt er læst *ẽ quadratus* istedenfor det rigtige *c̃quadratus* (ɔ: *conquadratus*), som er bevaret i **AL** og bringer Teksten helt i Orden. *Quadriuium* eller *quadriga uirtutum* bruges i Middelalderen som Betegnelse for de fire Kardinaldyder *(prudentia, iustitia, fortitudo, temperantia)*, og *conquadratus* (τετράγωνος τὴν σοφίαν) kaldes den, der er udrustet med disse 4 Dyder (*Ducange* s. v. *Quadriuium*).

Passio er første Gang bleven udgivet i *Acta Sanctorum* (mensis Julii, Tom. III, p. 121—23); Udgiveren var Jesuiterpateren *Joannes Baptista Sollerius*, og Bogen udkom i Antwerpen 1723. Her lyder Overskriften over Værket saaledes: *Singulare Sancti elogium, scriptum, uti apparet, ab aliquo, qui primæ sacri corporis elevationi interfuit*, hvilken sidste Bemærkning vel er hentet fra den ovennævnte Randnote i Haandskriftet til Værkets ægte Titel. Udgaven har adskillige Fejl, hvoraf i ethvert Fald en Del maa skyldes Unøjagtigheder og Fejllæsninger i Grothusius's Afskrift af **C**. Denne Udgave er senere bleven aftrykt af *Langebek* i SRD. III, p. 317—22, og han har efter Overskriften i Acta Sanctorum givet Værket den urigtige Titel, hvorunder det senere almindeligvis anføres: *Elogium S. Kanuti Regis et Martyris, auctore Anonymo coævo.* Langebek

---

[1]) At dette Haandskrift nemlig er et *Officium sancti Kanuti*, skønt vi ikke kan sige, fra hvilken Kirkes Breviarium det hidrører, har jeg bevist i mit ovenanf. Skr. S. 63 Anm. 1. Om de andre her nævnte Breviarier se ovfr. S. 9.

[2]) Om en særlig mærkelig Udvidelse af Teksten i *Passio*, som findes i dette Breviarium, og om Indskudets Herkomst har jeg talt i mit ovenanf. Skr. S. 74 ff.

har ved Konjektur rettet en enkelt Fejl i den ældre Udgave, men til Gengæld bragt flere nye Fejl ind i Teksten. Endelig har jeg selv udgivet Værket med tilføjet dansk Oversættelse i mit ovenanf. Skr. S. 6—25. En anden dansk Oversættelse er givet af *H. Olrik* i Samlingen »Danske Helgeners Levned« Kbhvn. 1893—94.

II[b]). Excerpta ex Passione. Skønt jeg af Hensyn til Fastsættelsen af Teksten i *Passio* har maattet anføre de i denne Henseende vigtige Læsemaader af de 3 (4) Breviarier, som har bevaret Stykker af den, i den kritiske Kommentar til *Passio,* har jeg dog anset det for rigtigt at udgive selve disse Excerpter med deres fuldstændige Tekst som et Anhang til Hovedskriftet. Det er ogsaa ret lærerigt at se, hvorledes de, der har lavet disse mærkelige Produkter, som foreligger i Breviariernes Officia, har tilladt sig at handle med de Kildeskrifter, de benyttede; overvættes Hensyn enten til Kildens Tekst eller til, at der kom et nogenlunde fornuftigt ordnet og afsluttet Hele ud ved Bearbejdelsen, kan man ikke rose dem for at have taget. Men baade for Menigheden og sikkert ogsaa for mange af de Gejstlige selv har det altsammen næppe heller været andet end klingende Formler, som ikke mødtes med nogen som helst (eller nogen som helst ordentlig) Forstaaelse.

Ved den Maade, hvorpaa jeg i Udgaven har ladet Excerpterne aftrykke, ligesom ogsaa ved Bemærkninger i den kritiske Kommentar har jeg søgt at tydeliggøre, hvor meget hvert enkelt af Breviarierne **MAL(N)** har overtaget fra *Passio.* Til Breviariernes forskellige Inddeling af Teksten i *lectiones* har jeg intet Hensyn kunnet tage, særlig da al saadan Inddeling mangler i **M**.

III. Epitaphium S. Canuti er den Indskrift i 9 leoninske Hexametre, som efter Ailnoths Beretning blev nedlagt sammen med Knuds Helgenlevninger i det kostbare Skrin ved hans Translation i 1101 (eller 1100). Der tales i den kun om Knud selv, ikke om hans Fæller, og Helgenhistorien maa efter Dokumentets Natur være yderst kortfattet; men den viser dog et stærkt fremskredent Udviklingstrin, idet vi her for første Gang møder de to Historier om Forræderen og om Drikken i Kirken, som siden udmales udførligt hos Ailnoth, hos hvem vi i det hele finder Helgenhistorien paa samme Udviklingstrin. Forfatteren nævnes ingensteds; men i mit ovenanf. Skr. S. 81—83 har jeg vist, at der kan være god Anledning til at formode, at det har været selve Ailnoth,

særlig ogsaa naar man tager Hensyn til de mange Kunstlerier i Sprogformen.

Af de Meddelelser, der forelaa, da jeg skrev min Afhandling om Knud den Helliges Martyrhistorie, og særlig da af Bircherods Beretning om, at Magister Christen Hansen Lund i Odense havde afskrevet Digtet *ex ipsa autographa tabula, quam viderat,* maatte man komme til den Slutning, at *Epitaphium* havde staaet indgraveret paa en Metalplade, som saa havde haft en ganske lignende Historie som *Tabula Othiniensis.* Efter at denne Plade atter var bleven fremdraget i 1582, havde (foruden Lund, hvis Afskrift desværre er gaaet tabt) en eller anden Privatmand, sandsynligvis Cornelius Hamsfort, taget en Afskrift af den; et Exemplar heraf, vistnok skrevet paa samme Papir som Afskriften af *Tabula Othiniensis,* var kommet i Hænderne paa Ole Worm, som offentliggjorde Indskriften i sine *Fasti Danici* 1626 og 1643; et andet Exemplar af lignende Art var sendt til Pontanus og udgivet i dennes *Historia Rerum Danicarum* p. 199. I mit nævnte Skrift S. 32 ff. har jeg vist, at baade *exemplar Wormii* (**W**) og *exemplar Pontani* (**P**), skønt de gaar tilbage til samme Kilde, maa tages i Betragtning som sideordnede Tekstkilder ved Fastsættelsen af Teksten i *Epitaphium,* og de maa regnes for de bedste Kilder. Vi har nemlig (se smstds. S. 47 f.) ogsaa andre Kilder for *Epitaphium,* idet Ailnoth havde optaget Digtet i sit Historieværk, saa at ogsaa de 3 Haandskrifter, hvorfra vi kender dette, maa tages med i Betragtning ved Tekstfastsættelsen; men i alle disse Haandskrifter træffer vi det mærkelige Forhold, at Digtets næstsidste Vers er udeladt, skønt det utvivlsomt er lige saa ægte som de andre og ganske af samme Støbning. Saare ringe Betydning som Tekstkilder har derimod *Breuiarium Othiniense* og *Historia martyrizationis,* i hvilke kun de to første Vers af *Epitaphium* anføres.

Siden er der imidlertid kommet noget nyt til. Straks efter at mit Skrift var udkommet, meddelte Bibliothekar ved det Kgl. Bibliothek, Dr. phil. E. Gigas, mig, at han ganske nylig under sit Arbejde med Bibliothekets Manuskriptkatalog havde fundet et Haandskrift fra 1603, indeholdende en lille tysk Danmarkshistorie, hvori der (i Stykket 73 om St. Knud) fandtes en Beretning om Opdagelsen af Helgenskrinet i 1582, som Forfatteren selv har været Vidne til. Jeg fik straks fat paa dette Manuskript, hvis Nummer er: Ny Kgl. Samling 4to, 889, og som utvivlsomt er Forfatterens eget Originalmanuskript. Paa Titelbladet læses: Aufstzug vndt Summa | aller Könnige in Dennemarcken, Re|giment,

Kriegſswesen, vndt Leben, von dem | Ehrsten (*rettet fra:* Christen) Konige Dan, biſs auff Königk | Christianum den Vierten, auſsgetzogen | von Saxone Grammatico, vnd andernn | warhafftigen Historien Schreibernn. | Gefertiget | Anno post Christum natum | 1603. | vonn | Joachim Konninck zue Gustrouw. Derunder har en anden, senere Haand med lysere Blæk tilføjet: ist Ambtschreiber in Sanct Canutſſ Closter zu Odensee | gewesen wie Er selbst sub Rege 73. bekennet. — I Stykket 73 findes da hans Beretning om St. Knud, i og for sig ganske værdiløs, hvoraf jeg udskriver følgende Del, som her alene har Betydning:

»Kurtz darnach verfolgten Ihn die auß Wendesossel, vndt die andern Jn Juedtlande vber in fyen, vndt erschluegen ihn Jn Sanct Albanj Kirch zue Odense, wie ehr lagh fuer dem Altar auff seinem angesichte in seinem gebethe | wie dhan sein Gebeinte[1]) in einer Eichenen kiste midt messingh beschlagen, einwendigh negst dem holze, midt Vielem Braunen Seiden[2]) Taffte, so noch ghar schön, vnuerwesen, gefuetterdt | Darnach in einem dobbelten[2]) gelben Seiden Tafften[3]) Decke, midt Baumwholle gefuettert, vndt midt gelber Seiden durchgenehet, vndt wiederumb ein vergültet[4]) stucke (*ell.* stueke), darin ein Leinen schiertuech gelegt[5]); Zue Odense in Sanct Knudzkirchen, wie daß Chor Anno 1582 den 22 Januarij abgebrochen, vndt wieder neuw erbauwet worden, in beisein Magister Niels Jeſperſsen Superintendenten, Magister Gheorgo Simonſsen, Pastorn zue Sanct Albanj Kierch, Magister Johannes Langen, Rectoris, vndt mein Joachim Konnings von Gustrouw, damhaaln Ambtschreiber in Sanctj Canuts Closter daselbst, auffgenhommen, vndt darnach von vielen Einwohnern deß Landeß vndt Reichs vom Adel vndt Buergern besichtiget, vndt nachbeschriebene Lateinische Versche, auff ein weiß Pergamen geschrieben, vndter seinen[6]) gebeindten, eingelegt, befunden worden,«. — Herefter følger saa en Afskrift af *Epitaphium,* og til sidst sluttes Stykket med et tysk, af Forfatteren selv lavet Vers om Knuds Kongegerning og hans Død, ikke nogen Oversættelse af det latinske Vers.

Fundberetningen, som gives os her, er ikke meget oplysende; den er jo ogsaa først nedskreven omtrent en Snes Aar efter

---

[1]) Ordene »sein Gebeinte« er overstregede, men over Linien er igen »sein gebeinte« skrevet til. — [2.2]) Ordene »Seiden« og »dobbelten« er tilføjede over Linien. — [3]) Ordet »Tafften« er overstreget. — [4]) »vergültet« er rettet til »gülten«. — [5]) Efter »gelegt« staar (†, og i Randen er tilføjet Ordene: »sein gebeinte eingewicke[lt] befunden«, men de er atter overstregede, i det mindste de 3 første. — [6]) »seinen« er udslettet, og derover er skrevet »den«.

Fundet, og Forfatteren har i den Tid kunnet glemme meget, ligesom jo ogsaa hans Iagttagelsesevne fra først af har kunnet være mangelfuld. Vi faar ingen Hjælp her til at klare de to vigtige Spørgsmaal: hvor stod St. Knuds Kiste, da den blev funden? og hvorledes forholder det sig med det andet Skrin? Men Beretningen synes at bekræfte, at Beslaget paa Kisten dengang endnu har været ubeskadiget, ligesom ogsaa, at man har troet, det kun var Messing. Mærkelige er Meddelelserne om de Stykker Tøj, hvori Helgenbenene har været svøbte. Om Tøjet paa Pudevaarene, det med Duerne, taler Forfatteren slet ikke; derimod nævner han det brune (røde) Silketøj, hvormed Kisten har været foret indvendig. Og dernæst har, saavidt jeg kan forstaa Beskrivelsen, Helgenbenene ligget inde i et tredobbelt Svøb: inderst inde har der været et Linflorklæde, uden om det et Gyldenstykkes Tøj, og yderst et dobbeltlagt Silkesvøb, hvormed næppe kan menes noget andet end det, man nu kalder »Ørnetæppet«. Men af disse 3 Svøb findes nu kun de 2; Gyldenstykkestøjet er derimod forsvundet og maa altsaa være stjaalet af de samme Tyve, som har opbrudt Kisten og afrevet dens kostbare Belægning. — De 3 Vidner, der nævnes foruden Forfatteren selv, Biskoppen Niels Jespersen, Præsten Jørgen Simonsen og Skolens Rektor Hans Lang, kender vi godt andensteds fra, og jeg behøver her blot at henvise til »Biografisk Lexikon«; Hans Lang, véd vi, var en god Ven og Studiefælle af Cornelius Hamsfort.

Hvad der særlig interesserer os her, er Spørgsmaalet om *Epitaphium*. Forfatterens Meddelelse om, at Digtet fandtes skrevet paa »ein weiß Pergamen«, der laa mellem Helgenbenene, egner sig til at vække Tvivl om Rigtigheden af den tidligere Antagelse, hvorefter det skulde have staaet paa en Metalplade; dog er det muligt, at denne alligevel kan være rigtig, og at Pergamentet har indeholdt en Afskrift, tagen i Middelalderens Slutning; det er lidt paafaldende, at Pergamentet kaldes »hvidt«, hvad det dog næppe kunde være, naar det havde ligget henved 500 Aar i Kisten. Men vigtigere er det at faa klaret, hvorledes det forholder sig med den Afskrift, Konninck meddeler. I denne træffer vi nu i sidste Vers den gale Læsemaade *austris* istdf. *astris*; den, der har kunnet begaa en saadan Fejl, kan efter min Mening ikke have været nogen stiv Latiner, og jeg kan ikke paa nogen Maade tro, at han har haft Evne til selvstændig at læse et middelalderligt Dokument. Men saa maa han have faaet Afskriften fra en anden, og det ligger da nær ogsaa her at tænke paa Cornelius Hamsfort

eller muligvis Hans Lang; Fejlen *austris* kommer naturligvis udelukkende paa Konnincks egen Regning. Det viser sig da ogsaa, at hans Afskrift (**K**) stemmer med **P** i V. 8 (*Eius et* ante sacram) og med **WP** i V. 3 (*Et* pro iusticiæ factis); og hvad den sidste Læsemaade angaar, vover jeg nu i en Udgave af *Epitaphium* hovedsagelig paa Grundlag af Afskrifterne fra Tiden efter 1582 ikke mere at rette den og følge Ailnothhaandskrifternes fælles Læsemaade *Qui*; thi *Et* kan forsvares, naar man fjærner Interpunktionen efter *arca* i V. 2, og det er meget muligt, at Ailnoth, da han optog Digtet i Haandskriftet af sit Historieværk, med Vilje har ombyttet *Et* med *Qui*, saa at man kun i en Udgave af Ailnoth bør beholde *Qui*. Men særdeles paafaldende forholder det sig med **K** i V. 6; jeg er nemlig fuldt overbevist om, at den ægte Læsemaade dér, som bør bevares baade i en Særudgave af *Epitaphium* og i Ailnothudgaven, er det forunderlige *Et petiens*, idet denne Læsemaade ikke alene støttes af **W**(**P**), men ogsaa af Ailnothhaandskriftet fra Brügge og tillige indirekte af det fra St. Omer, eftersom *Excipiens* her aabenbart maa være en fra *Et peciens* udgaaende Konjektur; men her har **K** den samme Læsemaade *Atq*; *petens*, som vi ellers kun kender fra det Huitfeldtske Ailnothhaandskrift, og som aldeles utvivlsomt maa skyldes en forsætlig Interpolation. Hvorledes nu **K** er kommen til denne Læsemaade, er det vanskeligt at sige noget bestemt om; men det maa erindres, at den »Huitfeldtske« Ailnothudgave udkom 1602, medens Konnincks Manuskript er fra 1603, og der er da en Mulighed for, at han har kunnet hente *Atque petens* fra denne Udgave og foretrukket den, fordi han følte, at *petiens* var en urigtig Form.

IV[a]). Gesta Swenomagni Regis et Filiorum eius et Passio gloriosissimi Canuti Regis et Martyris. Dette er Hovedskriftet om Knud den Hellige: fra Overgangskapitlet (cap. V) indtil Epilogen indeholder det først en bred Udmaling af Knuds religiøse Charakter, fromme Levevis og ivrige Bestræbelser for Kirkens og Religionens Fremme (medens der siges meget lidt om hans øvrige Kongegerning); dernæst en udførlig Skildring af hans Martyrhistorie, lige fra det paatænkte, men ikke udførte Englandstog, som sikkert, hvor meget end Forfatteren søger at tilsløre Forholdet, gav den første Anledning til Oprøret mod ham, og indtil hans og hans Kampfællers, særlig Benedikts, Død for Oprørernes Haand; endelig en kort Beretning om, hvad der skete ham vedrørende, indtil hans af Kong Erik udvirkede Kanonisation og højtidelige Skrinlæggelse

fandt Sted. I et Indledningsparti (capp. I—IV) omtales først Christendommens Udbredelse i de nordiske Lande og de forskellige nordiske Folks Forhold til den, dernæst tales der om Sven Estridsøn, atter her mest om hans Iver for Religionen, og til sidst om Kongevalget efter hans Død og om Harald Hen. Skriftet afsluttes med en *Epilogus*, en Henvendelse og Bøn fra Forfatteren til St. Knud. Værket er et religiøst Tendensskrift af reneste Vand, i ingen Henseende mindre end den ovenfor omtalte *Passio*; hertil maa der tages det nøjeste Hensyn ved Bedømmelsen af dets Værdi som historisk Kildeskrift, og efter min Mening er denne langtfra saa høj, som de fleste af vore nyere Historikere synes at mene; herom henviser jeg til mit oftere nævnte Skrift S. 83—97.

De historiske Skildringer og Fortællinger i Skriftet er gennemgaaende meget livlige og virkningsfulde; dog har Forfatteren svækket deres Virkning ikke lidet ved de prædikenagtige religiøse Betragtninger, som han indskyder baade paa passende og paa upassende Steder, og som tit er saa bredt udtværede og saa svulstige, at de bliver ganske ulidelige og paa den mest stødende Maade forstyrrer Fortællingen. Stilen er i det hele meget kunstlet; gennem hele Skriftet mærker man, snart stærkere, snart svagere, en Bestræbelse efter at forme Talen i (undertiden næsten rhythmisk) til hinanden svarende Led, hvis Udgang rimer sammen; hertil kommer saa, skønt i mindre Grad, en Stræben efter Allitteration i Ordenes Begyndelse. Allerstærkest fremtræder dog disse Bestræbelser i den Indledningsskrivelse, hvormed Forfatteren dedicerer sit Skrift til Kong Niels [1]). At disse stilistiske Kunstlerier, skønt de delvis understøttes af det latinske Sprogs Natur, af og til ikke kan undlade at udøve en uheldig Indflydelse paa Sprogformen og skade den simple og naturlige Udtryksmaade, er en Selvfølge; der kommer ogsaa ofte en monoton Klang over Sproget. Efter en Manér, som skriver sig allerede fra Oldtiden, men særlig er yndet i Middelalderen, springer Prosafortællingen hist og her over i Versform, og her kommer Kunstleriet stærkt til at raade. Hyppigst findes leoninske Hexametre, næsten overalt byggede strengt korrekt efter Kvantiteten; men selv i de større Stykker, som er skrevne i dette Versemaal (— i cap. XVI og XXII —) og aabenbart udarbejdede med mest Omhu, er det dog ikke altid lykkedes Forfatteren at finde det Rim mellem Cæsurstavelsen og Endestavelsen, som det leoninske Vers kræver, og man finder da ogsaa her enkelte ikke-

---

[1]) Smlgn. Joh. Steenstrup i Hist. Tidsskrift 7 R. IV S. 121 ff.

leoninske Vers mellem de øvrige og maa ikke søge at fremtvinge Rimet ved Rettelser; endnu hyppigere findes ikke-leoninske Vers i de mindre Stykker (— i Indledningsbrevet og særlig i cap. XXXI —). I cap. XXXI findes enkeltvis et leoninsk Pentameter.

I Indledningsbrevet til Kong Niels og til Dels i Epilogen meddeler Forfatteren os lidt om sig selv. Vi ser heraf, at han hed Ailnoth og stammede fra Canterbury i England; han var bleven Præst *(sacerdos)* ved Kirken i Odense, havde dér overværet Knuds Translation (men ikke Elevationen i 1095) og havde (efter Indledningsbrevet, der sandsynligvis er skrevet, efter at Værket i øvrigt var fuldført) opholdt sig omtrent 24 Aar her i Landet, da han overgav Kong Niels sit Værk. I mit ovenanf. Skr. S. 84 Anm. 1 har jeg formodet, at han er kommen til Danmark omtrent ved 1098, muligvis indkaldt af den angelsachsiskfødte Biskop Humbald i Odense, til hvem han synes at have været nær knyttet, og at han har fuldendt sit Skrift omtrent ved 1122. Han har aabenbart nydt megen Anseelse blandt Gejstligheden i Odense, hvad man med Sikkerhed tør slutte af den store Betydning, hans Værk har faaet for Udarbejdelsen af Officiet ved St. Knuds Helgentjeneste i Odense og andre Steder, baade dets *lectiones* og dets poetiske Partier; det har helt stillet baade *Tabula Othiniensis* og *Passio* i Skygge, selv om de ikke er bleven ganske fortrængte af det. Han beretter selv, at han ved dets Udarbejdelse har benyttet mundtlige Beretninger om de Begivenheder, han fortæller, meddelte ham af troværdige Personer, baade Mænd og Kvinder, baade Gejstlige og Lægmænd, og at han ved sit Arbejde er bleven understøttet ivrigt af Munkene i Odense. Det er imidlertid klart nok, at han ogsaa har benyttet (dog frit omskrivende) de 2 ældre Kildeskrifter, for ikke at tale om *Epitaphium*, som jeg har formodet er hans eget Værk, og som han har indført i sit Skrift (cap. XXXVI), mærkeligt nok med Udeladelse af det næstsidste Vers. Benyttelsen af *Tabula* spores saaledes i cap. XI Sl. (*protomartyr*), cap. XXVI (*basilica preciosi martyris Albani* og: *fidis .. laboris consortibus et .. premii, ut credi fas est, participibus;* om disse sidste Ord se mit ovenanf. Skr. S. 93 med Anm. 1 og 2; endvidere: *confessioni insistens, uitalis communionis sacramento se muniens*); cap. XXVIII (*brachiis in crucis modum extensis membrisque solo ante aram sacram expositis*, og: *lancea .. latus eius perforat*). Endnu tydeligere ses Benyttelsen af *Passio*, se saaledes cap. V (*anchoram spei nostræ diuinæ affigamus clementiæ*, smlgn. Pass. cap. III: *sue spei anchoram in celestibus figens*); cap. VI

(*Crescebat enim . . gratia* = Pass. cap. II: *Nam creuit . . gratia*); cap. VII (*Famelicos fouebat . . permaneret memoria eius* = Pass. cap. III: *Sustentabat inopes . . in sec. sec. maneret*); cap. VIII og XIV, smlgn. Pass. cap. IV; cap. XI Sl. (minder noget om Pass. cap. VIII Beg. og ser ud som en Rettelse dertil); cap. XV Beg. (*ueritatis hostis . . pertimescit* etc., smlgn. Pass. cap. II: *Totius ergo inuentor* etc.); cap. XXII (*ceu uentis*, smlgn. Pass. VI: *tamquam turbo inuoluens*); cap. XXVI, smlgn. Pass. cap. VI—VII; cap. XXVII (*ducem religiosum . . utilia queque . . pollicentem audierat*, smlgn. Pass. cap. VII Beg.); cap. XXVIII, smlgn. Pass. cap. VII (om Knuds Død); cap. XXIX Sl., smlgn. Pass. cap. VIII (om Uaarene under Kong Olav); cap. XXXII, smlgn. Pass. cap. VIII—IX (om Elevationen). — I Bibelen er han meget kyndig og anfører en Mængde Skriftsteder; Ordlyden er undertiden ikke ganske nøjagtig, og stundum blander han forskellige Steder sammen, saa at det er sandsynligt, at han citerer efter Hukommelsen; men det er dog kun et enkelt Sted, at der er en ligefrem Fejl. Horats citerer han 2 Gange, Beda en enkelt Gang. Det Kendskab til græsk Mythologi, han viser, kan han muligvis have hentet fra Hygini *fabulæ*; i ethvert Fald kan han ikke have det altsammen fra Vergil. Sine Bemærkninger om Nero i cap. XXVIII *kan* han have hentet fra Orosius, men hvor han har det fra, han siger om Hannibal, véd jeg ikke; og at han skulde have kunnet Græsk og fra Josephos have taget sine Meddelelser om Herodes, synes mig lidet troligt.

Danske Stednavne oversætter Ailnoth regelmæssigt paa Latin, undertiden uden at nævne selve det danske Navn; nogle Steder føjer han Forklaringer til, hentede fra Folkesagnet. Dette synes at vise, at han havde tænkt sig, at hans Bog ogsaa skulde vandre til Udlandet og gøre fremmede Nationer bekendte med den danske Protomartyr. I hvilken Udstrækning dette er sket, vides ikke; i England har man i ethvert Fald hidtil ikke fundet noget Spor af Værket; men til Flandern er det kommet, hvad der ikke er saa underligt. Siden Knud den Stores Dage havde der vistnok stadig bestaaet Forbindelse mellem Danmark og Flandern, og denne var bleven styrket ved Knud den Helliges Ægteskab med Ethela; deres Søn Karl blev jo siden Hersker i Flandern og fandt dér Martyrdøden i Brügge Aar 1127. Fra Flandern stammer da ogsaa de 2 bedste Haandskrifter af hans Værk, der er bevarede. Disse er:

1) **A**, *codex Audomariensis.* I det Bibliothek, der findes i Lycéet i St. Omer (Artois), haves en Del Haandskrifter, som

tidligere har tilhørt et Kloster i Nærheden, *St. Mariæ de Claro Marisco* (Abbaye de Clairmarais [1])), og synes at være skrevne af Munkene dér. Et af disse, betegnet som Nr. 716, er en nu defekt Samling af store og tykke Foliobind (Tom. II. V. VI. VII. VIII), som indeslutter en stor Række Helgenlevneder, Prædikener, m. m.; i de fleste Bind mangler de første og de sidste Blade. Det er et Pergamentshaandskrift; Skriften er paa hver Side delt i 2 Kolumner, Bogstaverne er stor Minuskel med Overgang til gothiske Former; Initialerne er malede og ornamenterede med Blomster; Haandskriftet er vistnok fra Begyndelsen af sæc. XIII. I Tom. II findes her Ailnoths Værk, som begynder paa Forsiden af fol. 60 med 2. Kolumne og strækker sig over 45 Kolumner til Slutningen af 2. Kolumne paa Forsiden af fol. 71, hvor det fortsættes af *Vita Karoli comitis Flandriæ*; Overskriften til Ailnoths Værk (eller rettere sagt til Dedikationsbrevet), som skulde have været skrevet og malet nederst paa fol. 60^{r} Col. 1, mangler. Det Haandskrift, hvorefter **A** er afskrevet, maa aabenbart allerede have haft nogle enkelte Fejl, som saa er overførte til **A**; men selve **A** synes at være afskrevet med stor Omhu og Nøjagtighed, og det giver Værkets Tekst i en saa god Skikkelse, at der kun paa nogle faa Steder er Anledning til at ty til Konjekturalkritikens Hjælp. Jeg har taget en Kollation af **A** i Dagene 26.—28. Marts 1895 og meddeler den i denne Udgave, som er den første, i hvilken **A** anvendes til Tekstens Fastsættelse og lægges til Grund derved.

B = *codex Brugensis Bibl. publ. Nr. 403*; paa Bagsiden af dets Træbind staar: *Passionalium pars secunda.* Det er næsten et Søsterhaandskrift til **A**, ligner det ganske i Skriftens Anbringelse i 2 Kolumner paa hver Side af de store Pergamentfolioblade og i Bogstavernes Charakter, og stammer ogsaa fra Beg. af sæc. XIII. Ailnoths Værk, i hvilket Dedikationsbrevets Overskrift her er bevaret, malet med røde Bogstaver, begynder paa Forsiden af fol. 74 i Col. 1 og slutter paa Forsiden af fol. 83 i Col. 2; Skriftet optager altsaa her kun 38 Kolumner, idet Skriften er noget mindre og tættere end i **A**. **B** er utvivlsomt afskrevet efter samme Original som **A**, men er en ganske selvstændig Afskrift; det har nogle enkelte Læsemaader rigtigere end **A**, enkelte andre

---

[1]) Se Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichte VIII (1843) p. 81 og 415 (om **B** smstds. p. 556), og Catalogue général des Manuscrits des Bibliothèques publiques des Départements, Tome III, Paris 1861.

mindre rigtige; men i det hele og store stemmer de 2 Haandskrifter ganske overens og er lige uundværlige for Tekstbestemmelsen. Haandskriftet har oprindelig tilhørt det nær ved Brügge liggende Kloster *Ter Doest (B. Mariæ de Thosano)* og er første Gang blevet fremdraget og under Navnet *codex Thosanus* benyttet til Fastsættelse af Ailnoths Tekst af Udgiverne af *Acta Sanctorum,* som dog ikke har faa Fejl i deres Kollation deraf; jeg har selv taget en ny Kollation i Brügge i Dagene 29. Marts—2. April 1895.

Havde vi ikke de her nævnte Haandskrifter, vilde vi være meget uheldigt stillede med Hensyn til Tilvejebringelsen af en Udgave med en ordentlig Tekst. Vi har nok haft Haandskrifter af Ailnoths Værk her i Landet; men de var tidligt gaaede tabt, sagtens fordi man fandt sig tilfredsstillet ved de tarvelige Excerpter af det af forskellig Art, som man efterhaanden havde faaet; og det eneste fuldstændige Haandskrift, der vides at være bleven levnet, *codex Huitfeldianus* (**H**), gik til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand i 1728 [1]). Tilmed har det været et Haandskrift af meget ringere Værd end **AB**, fuldt af grove Fejl. Dets Læsemaader maa man nu søge at rekonstruere ved Hjælp af de Udgaver, der er byggede paa det; men med Sikkerhed kan det ikke gøres paa Grund af disse Udgavers Beskaffenhed, hvorom nedenfor. At der imidlertid her i Landet ogsaa har existeret Haandskrifter, som mere har nærmet sig Typen **AB**, har man Beviser for i de Excerpter af Ailnoths Værk, som nedenfor skal omtales [2]). Af disse Excerpter kan en og anden Smaating benyttes ved Tekstrecensionen; i min kritiske Kommentar til Ailnoths Værk har jeg dog ikke taget videre Hensyn til dem, da jeg udgiver dem for sig som et Tillæg til Hovedskriftet.

Der staar nu tilbage her at omtale de tidligere Udgaver af Ailnoth.

H[1], den ældste Udgave, har følgende Titel: HISTORIA S. CANVTI REGIS ET MARTYRIS, OTHONIÆ SEPVLTI, per ÆLNOTHVM ANGLIcum ante 400(!) annos conscripta. — HAFNIÆ

---

[1]) Jeg kalder Haandskriftet saaledes, fordi Huitfeldt synes at have ejet eller dog først fremdraget det; den ældste Meddelelse herom findes i *Lyschanders* Danske Kongers Slectebog (1622), Præfat. XIIII: »Ethelnotus . . sammenskreff Sancte Knuds Konnings . . Historia, som i vor tid er funden vdi Herridsuatz Closter vdi Skaane, oc formedelst velbyrdige oc Salige Arild Huitfelds . . befordring kommen paa trycken, oc den menige mand til haande.«

[2]) De danske Haandskrifter, saavidt de kendes, har, som tidligere bemærket, det til fælles, at i dem *Tabula Othiniensis* har været indskudt i Ailnoths Tekst.

Ex Officina Typographica Henrici Waldkirchii. M.DC.II. Den begynder med et Brev: Typographus lectori. En Lector optime, prodimus nunc tibi in lucem Ælnothum Anglicum, ex Bibliotheca nobilis viri, D. Arnoldi Witfeldii, Regni Cancellarii, nobis cõmunicatum. Is historiam sancti Canuti Regis et Martyris, Othoniæ sepulti, condidit; Fecimus id amore inseruiendi antiquitatis studiosos(!). cum autem à Saxone Grammatico, rerum danicarum scriptore, quam in Flandricis historicis hæc minus luculenter exposita sint, ad uberiorem rerum cognitionem hæc nunc emittimus, quoad plura. Tu interim, lector beneuole, his utere, fruere & vale. — Udgiveren, hvis Navn ikke kendes, har aabenbart paa nogle enkelte Steder, navnlig i Dedikationsbrevet til Kong Niels, tilladt sig egenmægtigt at omforme den Tekst, Haandskriftet maa have haft, og hist og her har han ogsaa Fejllæsninger; men i det hele synes han dog ellers at have gengivet dets Tekst med Troskab og Omhu, og man faar ved Sammenligning mellem den Tekst, han byder, og **AB** noget bedre Tanker om **H**, end man vilde faa, hvis man kun havde den næstfølgende Udgave at holde sig til. Foruden Ailnoth har **H** ogsaa indeholdt en fra en ukendt Forfatter hidrørende *Passio domini Karoli Comitis, filii eiusdem (Canuti)*; ogsaa denne er udgivet i den her nævnte Bog, ligesom i den følgende Udgave.

H[2]: ÆLNOTHUS MONACHUS Cantuariensis, De Vitâ, & Paſsione S. CANVTI, Regis Daniæ. Item, ANONYMUS, De Passione S. CAROLI, Comitis Flandriæ, eius F. — *IOANNES MEVRSIVS* Ex Codice Bibliothecæ Hafniensis descripsit, edidit, & NOTAS addidit. HAFNIÆ, Apud JOACH. MOLTKENIVM, CIↃ. IↃC. XXXI. Haandskriftet **H** var paa den Tid kommet ind i Universitetsbibliotheket, og herfra fik Meursius det sendt til Sorø blandt andre Hjælpemidler til at skrive den Danmarkshistorie, han paatænkte; han besluttede sig da til at udgive Ailnoth, men vidste paa den Tid intet om Udgaven fra 1602, før hans Kollega Stephanius gjorde ham opmærksom paa den og laante ham den af sit eget Bibliothek. Meursius fastholdt dog sin Plan om Udgivelsen, fordi han saa', at der var mange Fejl i den ældre Udgave. Han har ganske vist ogsaa rettet en Del Fejl; men til Gengæld har han rigtignok ved grovt Sjuskeri med Kollationen og Korrekturlæsningen bragt mange flere ind, saa at hans Udgave er betydelig ringere end den ældre. De Noter, han har tilføjet, dels til Kritik, dels til Forklaring, har dog nogen Værd. — Meursius's Udgave skal efter en Notits hos Langebek i SRD. III p. 326 (d) være udkommen paa ny 1657, men

denne anden Udgave kender jeg lige saa lidt som Langebek. Derimod blev den første Udgave optrykt som Tillæg til den nye Udgave af Meursius's Historia Danica ved *Lamius* i Florents 1746; men dette Optryk har jeg efter Langebeks Udtalelser derom ikke anset det for Umagen værd at gennemgaa.

H[3] er den Udgave, som Rektor i Odense *Thomas Broder Bircherod* i Slutningen af det 17. Aarh. havde forberedt. Han havde foretaget en ny Sammenligning af Meursius's Udgave med et Ailnothhaandskrift, som enten har været selve **H** eller et andet, der har lignet det aldeles; hvilken af Delene der har været Tilfældet, er det (efter hans Nota 9) ikke let at afgøre, men det synes heller ikke at gøre meget til Sagen. Til Udgaven havde han udarbejdet en meget vidtløftig og paa mange Punkter ret værdifuld Kommentar, som særlig har sin Interesse ved de Meddelelser, han deri giver om Fremdragelsen af de to Helgenskrin, først i 1582 og siden i 1696[1]); i denne Kommentar havde han ogsaa indført en Del af de Læsemaader, han havde fundet i sit Haandskrift, men andre synes han at have tilskrevet som Rettelser i den Meursiusudgave, han benyttede, uden at bemærke noget derom i Noterne. Desværre kom han ikke til selv at give den nye Tekstudgave med samt sin Kommentar; hvor hans Haandeksemplar af Meursiusudgaven med de indførte Rettelser er blevet af, vides ikke, men hans Kommentarmanuskript kom efter hans Død i Hænderne paa *Ernst Joachim v. Westphalen,* som aftrykte det i sine *Monumenta Rerum Germanicarum, præcipue Cimbricarum, Tom. IV., p. 1377—1440, Lipsiæ MDCCXLV,* under Titlen: *M. Thomæ Broderi Bircherodii Annotationes in libellum, quem Ælnothus, monachus Cantuariensis, de vita, et passione S. Canuti, regis Daniæ et martyris, conscripsit. Ex autographo Bircherodii.* Den Tekst af Ailnoth, han har ladet følge med, er kun et simpelt Optryk af Meursius's Udgave fra 1631; da Bircherod selv delvis maa have haft en noget forskellig Tekst, kan det hænde, at der hos Westphalen undertiden fremkommer Strid mellem Teksten og Kommentaren, ligesom man ogsaa stundum bliver i Uvished om, hvilke Læsemaader Bircherod har haft (efter sit Haandskrift eller efter Konjektur). Endvidere maa det stærkt dadles, at Kommentaren er aftrykt med stor Skødesløshed, saa at det oftere falder vanskeligt at

[1]) Disse Stykker af Bircherods Kommentar med kritisk renset Tekst har jeg udgivet særskilt i mit Skrift *Knud d. Helliges Martyrhistorie* S. 106 ff.

forstaa Meningen og ved Gisning udfinde, hvad Bircherod selv har skrevet; navnlig er Interpunktionen tit forstyrrende.

S er Udgaven i *Acta Sanctorum (mensis Julii, Tom. III, Antverpiæ MDCCXXIII; p 127—43);* den bærer her Titlen: *Historia Vitæ et Passionis* (sc. S. Canuti Regis et Martyris) *Auctore Ælnotho Monacho Cantuariensi. Ex Ms. Thosano, collato cum editione Meursii.* Udgiveren er ogsaa her Jesuiterpateren *Jo. Bapt. Sollerius*; til hvert Kapitel for sig i Udgaven har han føjet korte kritiske, exegetiske eller historiske Anmærkninger, som dog ikke har stor Betydning. Naturligvis er denne Udgaves Tekst langt bedre end de forud nævnte Udgavers, eftersom den er bygget paa det gode Haandskrift **B**; men den kunde dog have været gjort bedre, hvis Udgiveren havde læst Haandskriftet omhyggeligere og holdt sig strengere til det.

Den sidste Udgave før min er endelig:

L, *Jakob Langebeks* Udgave i *SRD. Tom. III, Hafniæ 1774, p. 325—90,* med Titlen: *Ælnothi Monachi Historia ortus, vitæ & passionis S. Canuti Regis Daniæ.* I Fortalen siger han om sin Tekstrecension disse Ord: *Textum ex collatis invicem omnibus prædictis editionibus earumque variantibus, quantum potui, correctum ac emendatum reddidi.* Desuden meddeler han, at han ved sit Arbejde hermed har haft ikke ringe Nytte af et Exemplar af Meursius's Udgave, som han selv ejede, og som tidligere havde tilhørt Arne Magnusson, der omhyggeligt havde sammenlignet Udgavens Tekst med Haandskriftet **H** før dettes Brand og tilskrevet alle dets Varianter i Randen, kun med Udeladelse af nogle af de groveste Fejl og med forsætlig Undladelse af at tage Hensyn til den middelalderlige Orthografi. Det er dog kun overmaade lidt, han i sin Kommentar meddeler om Arnes Variantsamling fra **H**; og hans tekstkritiske Fremgangsmaade maa fra den moderne filologiske Kritiks Synspunkt betegnes som fuldstændig ukritisk. Tekstrecensionen her duer da heller ikke ret meget; i Hovedsagen er det Meursius's Tekst, der reproduceres, om end de groveste Fejl i denne er fjærnede, og det maa i høj Grad forbavse, hvor lidet han har været i Stand til at vurdere de mange saa øjensynligt bedre Læsemaader i *codex Thosanus,* som han dog kendte fra Udgaven i Acta Sanctorum. Endogsaa det plumpe Indskud i Ailnoths Tekst (af *Tabula Othiniensis*), som Sollerius med god Takt havde fjærnet, har Langebek bibeholdt og forsvarer dette saaledes: »*Ego non video, cur ni (quidni?) ad Ælnothi opus Caput hoc pertineat, præcipue cum ultima prioris Capitis verba hoc indicare*

videantur (!) Et forte ex Inscriptione prædictæ Tabulæ Ælnothus hoc Caput suum mutuo sumpsit.« Om sine Noter siger han: »*Ex Notis, quibus dictæ Editiones abundant, eas selegi, quæ mihi optimæ ac magis criticæ visæ sunt, measque qualescunque addidi, non tam res philologicas quam historicas curans.* Disse Noter af ham selv er det værdifuldeste ved hele Udgaven.

En Slags Kapitelinddeling af Skriftet findes for saa vidt i Haandskrifterne **AB**, som de forskellige Afsnit her er mærkede med malede Initialer; og rimeligvis har Forholdet været det samme i **H**. Meursius var den første, der indførte en Kapitelinddeling i sædvanlig Form. Sollerius har dog ikke villet følge ham, men har foretaget en ny Deling. Langebek vendte tilbage til Meursius's Inddeling, og til denne har ogsaa jeg i det hele ment at maatte holde mig, da den nærmest stemmer med Afsnitsbetegnelserne i Haandskrifterne; dog har jeg paa enkelte Steder forandret den, hvor Hensynet til Meningen syntes mig at kræve det for at klare Skriftets Komposition; og naturligvis er en Ændring bleven foranlediget derved, at jeg ganske har udskudt *Tabula Othiniensis* af Skriftet, saaledes som **AB** byder at gøre.

En god dansk *Oversættelse* af Ailnoth er givet af H. Olrik i hans »Danske Helgeners Levned« Khhvn. 1893—94. En ældre Oversættelse ved Pastor I. S. Jacobsen (Kbhvn. 1874) har for store Mangler.

Til Hovedskriftet selv føjes her som Tillæg:

IV^{b}). Excerpta ex libro Ailnothi. Hertil hører først Skriftet

1) *Nota de martyrizatione sancti Kanuti regis,* et lille Skrift, som i cod. Arnamagnæanus 107, 8vo, kaldet *Petri Olai Collectanea,* optager 3 smaa Oktavsider (fol. 8^{v}—9^{v}), skrevne meget tæt og med mange Forkortelser, saa at Læsningen ikke er let. Overskriften i Haandskriftet er den, jeg her har angivet; nederst paa fol. 9^{v} findes et Siglum, der omtrent ser ud som *Xꝯ*, hvis Betydning jeg ikke kender *(Christus?)*. Skriftet er udgivet af Langebek i SRD. Tom. III p. 322—25 under Titlen: *Historia Martyrizationis S. Kanuti Regis, auctore Anonymo coævo*; men Udgaven er ret ukritisk gjort, og i Teksten er der ikke faa Fejllæsninger og Unøjagtigheder. Man betragtede tidligere dette Skrift som et selvstændigt Værk, det næstældste Kildeskrift til Danmarks Historie, og antog, at Ailnoth havde benyttet det ved Udarbejdelsen af sit Værk; nu maa vel denne Mening betragtes som grundig slaaet ihjel efter *H. Olriks* Behandling af Spørgsmaalet i hans »Studier over Ælnod« i Hist.

Tidsskr. 6. R. IV, S. 223—34. Det er kun et Excerpt af Ailnoths capp. XXV—XXXVI, og nogle enkelte Bemærkninger i det, som tidligere ansaas for at tale for dets Selvstændighed, har vist sig kun at være Randnoter, der ikke fra Begyndelsen af har tilhørt Excerptet, men er tilføjede i det nuværende Haandskrift med den samme Haand (fra 16. Aarh.), som har skrevet selve Teksten. Om det er Franciskanermunken Peder Olsøn af Roskilde († o. 1570), den tidligere Ejer og Samler af Haandskriftet, der har skrevet disse 3 Sider med egen Haand, skal jeg ikke kunne sige; Randnoterne kan godt stamme fra ham; men Teksten maa, selv om den er skrevet af ham, være en Afskrift af en ældre Original, muligvis endda en Afskrift paa 3—4. Haand; var Peder Olsøn selv Epitomatoren, kunde Teksten ikke have haft de mange grove Fejl i Sprog og Retskrivning, som den frembyder, og som kun kan være komne frem derved, at den er gaaet gennem flere Afskriveres Hænder efter hinanden. Begyndelsesordene *(Effugatus igitur)* viser, at Excerptet maa være gjort med den Bestemmelse, at det skulde indføjes i en større Sammenhæng. Denne kendes nu ikke mere med Sikkerhed; men det kunde se ud, som om det var gjort for at benyttes til *lectiones* i et eller andet Officium for St. Knud (— det kunde passende deles i 6 *lectiones* —); og vilde man f. Eks. føje det sammen med de 3 første *lectiones* i *Breuiarium Sleswicense* som en Fortsættelse af disse, vilde man i dette Arbejde have et Excerpt af hele Ailnoths Værk om St. Knud i 9 *lectiones*, vel egnet til at benyttes paa den angivne Maade. Fra hvilken Tid det originale Excerpt stammer, kan ikke angives med Sikkerhed; men Tilføjelsen af Tilnavnene *Hungher* og *Egothe* til Kongerne Olavs og Eriks Navne gør det sandsynligt, at det tidligst kan være affattet paa Kong Niels's Tid, og det kan godt være meget senere og er det sandsynligvis, eftersom ikke engang Ailnoth bruger disse Tilnavne. Excerptet er, som ovenfor sagt, og som allerede Olrik har bemærket, bygget paa et Ailnothhaandskrift, som vel har lignet **H** deri, at *Tabula Othiniensis* har været indskudt i Ailnoths Tekst, men i øvrigt i sine Læsemaader staaet sammen med Haandskrifterne **AB**; dette fremgaar af følgende Steder: § 2: *gladiis et securibus postes secant* (*om.* **H**), *cruce sacra* (**H**: *sancta*), og *poste ad ima vergente* (**H**: *ruente*); § 4: *loculis* (**H**: *locis*); § 5 *crebrescentibus miraculis* (**H**: *crebr. crebris mir.*); *nondum pen. constructam, nunc vero* (**H**: *non pen. constructam, nec vero*); smstds. har dog dette Skrift *impositus* som **H**, medens **AB** har *positus*.

Med dette Stykke har Langebek i sin Udgave vilkaarligt forbundet et andet lille Stykke, som findes i *Petri Olai Collectanea* fol. 41ᵛ og indeholder et Excerpt af Ailnoths cap. XXXV; jeg har ogsaa taget det med her, men víst, at det hører andensteds hen. Om et andet Excerpt hos Petrus Olai, der ogsaa delvis viser tilbage til Ailnoth, er talt ovenfor S. 33 Anm. 1. — Der har foruden det her omtalte Excerpt hos Petrus Olai vist ogsaa existeret andre lignende Excerpter, som nu er tabte; herom se mit Skrift *Knud d. Helliges Martyrhistorie* S. 55 Anm. 1. Men vi gaar nu over til den anden Excerptsamling, vi har bevaret, og som jeg har sammenstillet under Titlen:

2) *Legenda de S. Kanuto Rege.* Det er de Excerpter af Ailnoth, der er benyttede til *lectiones* i Breviarierne. Medens Breviarierne **MA** i deres *lectiones* udelukkende eller ganske overvejende har holdt sig til *Passio*[1]), har derimod Ailnoth været eneste Kilde eller Hovedkilden for de øvrige (**VSRLO**), men paa noget forskellig Maade, hvorefter man maa dele disse Excerpter i 2 Rækker:

α) **VS** omfatter Uddrag af Ailnoth capp. VI—XXVIII (indtil Knuds Død); men mange Kapitler er helt oversprungne, og i **V** er noget taget med, som ikke findes i **S**, og omvendt. Paa enkelte Steder findes nogle Bemærkninger, som er hentede fra *Passio*, og **V** har til sidst særlig et Stykke om Knuds Medstridere, som er bygget paa *Tabula Othiniensis.* Af og til findes ogsaa Bemærkninger, som Forfatteren af disse *lectiones* har lavet paa egen Haand; særlig er det værd at lægge Mærke til, hvorledes han har forfalsket Fremstillingen hos Ailnoth med Hensyn til den Rolle, Olav spillede ved Oprøret mod Kongen. — Til **VS** slutter sig for saa vidt **R**, som ogsaa dette, der for øvrigt begynder med et fra *Passio* hentet Udtryk, har en Række Excerpter af de samme Partier af Ailnoth; men disse Excerpter er langt tarveligere end de andre.

β) **RLO** omfatter Excerpter af Ailnoths capp. XXIX—XXXIV, men **RL** er noget magrere end **O**; i dem alle tre følger Excerpterne i min Udgaves §§ 1—2—3 efter et Excerpt af *Tabula Othiniensis.* Med Hensyn til **O** er at bemærke, at den første Del af Stykket i Udgavens § 4, som er særligt for dette Breviarium, indeholder en ny Redaktion af det, der allerede staar i § 1—2, udarbejdet under Paavirkning af *Tabula Othiniensis*; det skulde ogsaa foredrages paa en anden Festdag.

---

[1]) **L(N)** holder sig i Begyndelsen til *Passio*, siden til Ailnoth; om **O** se ovfr S. 37.

Angaaende den Maade, hvorpaa jeg har udgivet disse Excerpter, henviser jeg til, hvad jeg har sagt ovenfor S. 38 om Udgivelsen af Excerpterne af *Passio*. — Vi gaar herefter over til det næste Skrift:

V. De Sancto Kanuto Rege et Martyre ex libris memorialibus capituli Lundensis. Kong Knud havde særlig vist sig som Velgører mod Domkirken i Lund, og det var derfor kun naturligt, at Erindringen om ham og hans Martyrdød paa en særlig fremtrædende Maade bevaredes i denne Kirkes Mindeskrifter. Vi har da ogsaa i den saakaldte *Liber daticus Lundensis vetustior* (**L**) under hans Dødsdag (VI. Idus Iulii) bevaret et Stykke om ham, skrevet omtrent ved Aar 1150 (efter C. Weekes Mening; efter hans Redegørelse i Fortalen til hans fortræffelige Udgave af disse *Libri memoriales*, Kbhvn. 1884—89, er det unødvendigt for mig at tale nærmere om dette Haandskrift, som jeg for Resten for det her paagældende Stykkes Vedkommende selv har undersøgt i Lund i Okt. 1907). En Kopi af Stykket er senere, vistnok i Beg. af sæc. XIII, indført i en anden Mindebog, som har tilhørt Kirken og nu ligeledes findes i Bibliotheket i Lund, hvor jeg ved samme Lejlighed har undersøgt dens Tekst, nemlig *Necrologium Lundense* (**N**); Stykket findes dér paa Forsiden af Fol. IV. Kopien, som kan yde Hjælp paa et Par Steder, hvor Skriften i **L** i Tidens Løb er udvisket noget, ligner i det hele Originalen, dog med nogle Smaaafvigelser i Orthografien; den har ogsaa et Par Smaafejl. Stykket er affattet under Paavirkning baade af *Tabula Othiniensis, Passio* og *Ailnoth*; nærmere Redegørelse herfor findes i den kritiske Kommentar. Et lille nyt Træk i Martyrhistoriens Udvikling frembyder det i Udtrykket *dextro latere*, hvorom se mit oftere nævnte Skrift S. 91—92.

VI. Carmina ecclesiastica de S. Kanuto rege et martire. Til Kirketjenesten ved den store St. Knudsfest, som baade skulde være hans Passions- og Translationsfest, og som varede fra 9. Juli om Aftenen til d. 17. Juli *(Octaua S. Kanuti)*, maatte der naturligvis udarbejdes kirkelige Sange af forskellig Art, og saadanne har man ogsaa haft lige fra den ældste Tid af. Sandsynligvis er de først blevne udarbejdede for Kirken i Odense og derfra blevne overførte til de andre Bispesæders Kirker, hvor man dog har tilladt sig paa forskellig Maade at handle noget friere med de overleverede Sange, ligesom der naturligvis ogsaa i Tidens Løb har kunnet komme adskillige nye Sange til. Vi har denne Samling af

Sange bevaret mere eller mindre fuldstændigt i de allerede tidligere nævnte Breviarier (**MAOLRDN**); derimod er de forsvundne fra **S** og ligeledes fra det svenske Breviarium **V**. En stor Del af disse Sange er af historisk Art. Der skulde særlig ved *Officium nocturnum* fra *Vesperæ* d. 9. Juli gennem de tre *nocturni* til *Laudes* om Morgenen d. 10. Juli foredrages en poetisk *Historia S. Kanuti* i de forskellige *Antiphonæ* og *Responsoria* med deres tilhørende *Versus*, og mellem de poetiske Stykker indskød man ved Nocturnerne de tidligere omtalte *Lectiones*, hvori ogsaa Partier af Knuds Martyr- og Helgenhistorie behandledes i Prosa; mærkeligt nok behøvede de prosaiske og de poetiske Stykker slet ikke at svare til hinanden, men Sangen og Prosaen gik sædvanligvis hver sine Veje, hvorved der fremkom en Blanding, som tager sig besynderlig forvirret ud. Ogsaa i de forskellige *Hymni*, som indskødes i *Officium nocturnum* paa de dertil bestemte Steder, behandledes, som man kan se, ganske kort visse Hovedtræk af Martyrhistorien, atter her uden noget Hensyn til Forbindelsen med de øvrige poetiske og prosaiske Stykker. Nogen synderlig Værd som *historiske* Dokumenter har disse Sange ikke; men jeg har dog ment at burde tage dem med her, dels for at man kan have det nærbeslægtede historiske Materiale fuldstændig samlet, dels fordi vi jo endnu slet ikke har nogen Samling af kirkelige Sange fra Middelalderen, hvortil der her passende kan gøres en Begyndelse. Langebek havde jo da ogsaa ment at burde tage dem med i SRD. (— Breviariet **A** har han dog ikke kendt —); men hans Udgave af dem er rigtignok meget lidet tilfredsstillende, og dette har ogsaa været en Grund for mig til at give dem Plads i Bogen her.

Den poetiske *Historia S. Kanuti* findes bedst overleveret i Breviariet **O**. Det viser sig, at Forfatteren (eller Forfatterne) som Kildeskrifter har benyttet dels *Passio*, dels *Ailnoth*. Benyttelsen af *Passio* træder dog ikke videre frem undtagen i Begyndelsen; jo længere man kommer frem, desto mere bliver *Ailnoth* herskende som Kilde. Det er muligt, at man fra først af alene har haft Sange, der var byggede paa Passio, men at man senere hen, da man fik Ailnoths Værk, har vraget en Del af de oprindelige Sange, som saa er helt forsvundne, og erstattet dem med nye, paa Ailnoth byggede Sangpartier, der siden stadig har holdt sig. Endvidere er det aldeles klart, at man, efter at man allerede havde faaet komponeret en fuldstændig *Historia S. Kanuti* med sin egen passende Afslutning, til dette *Carmen primarium* i senere Tider har føjet forskellige nye Sangpartier, som, for saa vidt de har historisk

Charakter, udelukkende er byggede paa Ailnoth; de er tilmed ikke de samme i alle Breviarier, og de lader sig ikke paa nogen som helst fornuftig Maade indflette i *Carmen primarium*, hvorfor jeg ogsaa her i min Udgave har udsondret alle disse senere Partier for sig og føjet dem som *Addenda* til Hoveddigtet. Nærmere Oplysninger om alt dette i Enkelthederne har jeg meddelt i den kritiske Kommentar til Stykkerne. Ogsaa *Hymni* har jeg ment at maatte udsondre for sig.

Hvad *den metriske Form* angaar i *Historia S. Kanuti*, er det at sige, at de forskellige Partier er skrevne i forskellige Versemaal. I Hoveddigtet (V. 1—81) har vi væsentlig 3 Versemaal. a) Stykkerne V. 1—4, 13—20, 35—40, 54—73, 78—80 maa betragtes som skrevne i akatalektiske iambiske Tetrametre, byggede efter Accenten, uden Hensyn til Kvantiteten; Elision gælder ikke; i Halvversenes 2 første Fødder (d. v. s. i Versbegyndelsen og straks efter Cæsuren) kan Rhythmen ⏑ ⏓ ⏑ ⏓ erstattes med ⏓ ⏑ ⏑ ⏓ eller ⏓ ⏑ ⏓ ⏑, men ellers sker sligt yderst sjældent. Det sidste iambiske Stykke ender (i V. 81) med et *versus Adonius*. 2) Stykkerne V. 5—7, 21—25, 26—29, 46—48 er katalektiske trochaiske Tetrametre; Versene 30 og 49, som danner Afslutning paa trochaiske Stykker, synes, hvis Overleveringen er rigtig, at have Prosaform. Ogsaa de trochaiske Vers er byggede efter Accenten (og uden Elision). 3) Stykkerne V. 8—12, 31—34, 41—44, 50—53, 74—76 er Hexametre, hvortil der i V. 45 og 77 slutter sig to Pentametre; disse Vers er byggede strengt kvantitetisk, med enkelte i Middelalderen hævdvundne Friheder. Med Undtagelse af V. 41. 42. (51) og 45 er Versene leoninske. Enderim anvendes i det hele i alle Versarterne i rigeligt Maal paa forskellig Maade, som jeg ikke behøver at paavise i det enkelte; Allitteration findes ogsaa hist og her (V. 20. 21. 22. 29. 50). — I de Stykker, jeg har meddelt i *Addenda* (og i enkelte Noter), har vi atter de samme Slags Versemaal, men dette behøver jeg næppe her at gennemgaa i Enkelthederne. — Af de 4 *Hymni* er Nr. 1. 2. 4 skrevne i akatalektiske iambiske Tetrametre. Derimod synes Versene i Nr. 3 at maatte opfattes som katalektiske daktyliske Tetrametre, byggede efter Accenten; men i Versbegyndelsen finder vi i V. 6. 7. 9. 16 (istedenfor den daktyliske Rhythmus — ⏑ ⏑) Rhythmen — ⏑ ⏑ ⏑ eller — ⏑ — ⏑, og i V. 7. 9 finder vi den anden, i V. 8 den tredje Daktylus erstattede med — ⏑ eller — —.

Foruden disse Sange har vi endnu i vore *Missalia* tre *Sequentiæ*, som er anvendte ved Kirketjenesten paa Helgenfesten, formodentlig, som det regelmæssigt var Tilfældet med den Slags Sange, ved Højmessen d. 10. Juli. Den første af disse *Sequentiæ* kendes kun

fra *Missale Sleswicense*; dens Versemaal er det samme, som ogsaa forekommer meget hyppigt i andre Sequentiæ. Den falder i 3 Dobbeltstrofer, hver paa 8 Vers med trochaisk Rhythmus (efter Accenten); i hver er V. 1. 2. 3 akatalektiske Dimetre og har fælles Enderim, ligeledes V. 5. 6. 7; derimod er V. 4 og 8 katalektiske og rimer sammen. — Den anden findes alene i *Missale Hafniense* (hvorefter den er udgivet af Langebek i SRD. Tom. III p. 412 sq.). Versene frembyder her ret stor Afveksling; men de er alle byggede efter Accenten, uden Hensyn til Elision, og Rhythmen er, som sædvanligt i Sequentiæ, gennemgaaende trochaisk i sin Charakter, men mellem Trochæerne kan ogsaa andre Rhythmer indblandes (iambiske, daktyliske og pæoniske), og en helt korrekt Opfattelse af dem kan næppe vindes uden Kendskab til den tilhørende Musik, som imidlertid, saa vidt jeg véd, ikke er bevaret. Versene 1—28 er byggede saaledes, at V. 1 og 2, 3 og 4, 5 og 6 o. s. v. indbyrdes ligner hinanden baade i Rhythme og i Stavelseantal; Versene 29—37 udgør 3 Strofer med hver 3 Linier, som ligeledes nogenlunde svarer til hinanden paa samme Maade. Alle 37 Vers har fælles Enderim; desuden har ofte 2 sammenhørende Vers Rim sammen ved Cæsuren; undertiden rimer ogsaa inden for samme Vers Stavelsen foran Cæsuren sammen med Endestavelsen. Dobbelt Cæsur synes at findes i V. 23—24.

Den tredje og sidste Sequentia har jeg fundet baade i *Missale Hafniense* (fol. 283^{v}) og i *Missale Lundense* (fol. 255). Begge Steder angives det, at den synges *in translatione S. Kanuti ducis*[1]); men har man gjort dette, maa det skyldes en Misforstaaelse, idet der efter min Mening ikke kan være nogen Tvivl om, at denne Sang maa være digtet til Ære for Hellig Knud Konge. Dette har jeg søgt udførligt at bevise i mit Skrift om *Knud den Helliges Martyrhistorie* S. 100—104, hvor jeg tillige har paavist, hvorledes en Del af de værste Tekstfejl i Sangen bør rettes; smlgn. ogsaa nedenfor i den kritiske Kommentar til Udgaven. Om den metriske Bygning af Sangen gælder i Hovedsagen de samme Bemærkninger, som jeg har gjort ved den nærmest foregaaende Sequentia; dog er den trochaiske Rhythmus her behandlet med endnu større Frihed, saa at Uregelmæssighederne bliver noget hyppigere.

Den sidste Plads blandt de Skrifter om Knud Konge, som her udgives, indtager:

---

[1]) Under denne Overskrift er den udgivet (ganske ukritisk) i *Misset & Weale's* Thesaurus hymnologicus I p. 570 og af *C. Blume* i Analecta hymnica XLII p. 236.

VII. Excerpta quædam ex Arnfasti Monachi Poemate de miraculis S. Kanuti regis et martyris. Overalt ved de Kirker, som var Hovedsædet for en eller anden Helgens Dyrkelse, og hvor Helgengraven fandtes, har man, som det synes, ført en Slags Protokol over de Mirakler, der skete ved Graven eller paa anden Maade bevirkedes ved Helgenens Kraft; disse Fortegnelser har tjent til Anbefaling for vedkommende Kirke og skaffet den Besøg af Troende, som dér vilde søge Raad eller Hjælp af forskellig Art, særlig naturligvis mod Sygdomme. Der maa da vel ogsaa i Odense have existeret en Bog *de miraculis S. Kanuti Regis*, ligesom vi finder at det har været Tilfældet med de fleste andre danske Helgener, hvorom der handles i dette Værk. Muligvis er det den Bog, der i en af de danske Annaler (SRD. Tom. IV p. 24 sub anno MCCXXXV) omtales i denne Forbindelse: *Per ymaginem beatæ virginis de maiori ecclesia Othonie portatam per matronam et positam super pectus egroti totaliter curatur. Hoc diffuse describitur in libro Sancti Kanuti;* vi véd jo, at Albanskirken var viet til St. Knud i Forbindelse med St. Albanus og B. Virgo Maria. Dette Skrift eller vel snarere særlig udvalgte Partier deraf havde en Munk Arnfast, som efter al Sandsynlighed maa have været en af Canutinerne i Odense St. Knuds Kloster, omskrevet paa Vers. Om hans Digt troede man tidligere, at det helt var gaaet tabt; saaledes siger Langebek i SRD. Tom. III p. 381 (q): *De miraculis S. Canuti Regis scripsisse quondam Arnfastum Monachum, ex Registro Collectaneorum Bartholini*[1]) *comperio: Illud autem scriptum dubio procul in Incendio Hafniensi 1728. disperiit* (Smlgn. ogsaa Grammii Oratio i Dänische Bibliothek VII p. 483; Suhm: Historie af Danmark IV. S. 711). Men det har dog nu vist sig, at nogle Stumper af det er levnede. Paa Universitetsbibliotheket i København har jeg fundet et Haandskrift *Additamenta Nr. 90 Fol.*, som er skrevet i det 17. Aarhundredes Slutning eller i Begyndelsen af det 18. Aarh., og paa hvilket dets Herkomst angives saaledes: *Ex manuscripto chartaceo in 4to, in Capsa Cypriani ord. 3, uetusta tamen scriptura. Initium MSti est:* Dan et Angul. *Codex notatus*

---

[1]) Derved menes maaske Haandskriftet i *Ny kgl. Samling 1127, 4to.* I dettes Fortegnelse over, hvad der stod i *Barthol. Tom. A*, som brændte 1728, læses der: *De miraculis sancti Canuti regis per Arnfastum monachum post breve compendium ab Ailnotho de passione sancti Canuti Othoniæ. Caps. Cypriani ord. 3 in 4to, vetustissimæ tamen scripturæ. Initium Msti.* Dan et Angul. *Notatus est codex B. B. E. 42.* Afskriften her har vel altsaa været et Sidestykke til den nedenfor omtalte.

est Bβ. E. 42[1]). Originalen er altsaa brændt 1728; men i Afskriften, der indeholder forskellige Ting, som vi senere vil komme til at omtale, findes blandt andet et Par Blade med Fortællinger om St. Knuds Mirakler, ved hvis Slutning der staar denne Underskrift: *Arnfastus Monachus hæc composuit.* Begyndelsen viser dog klart, at det ikke er Arnfasts eget Skrift helt igennem, men det hidrører fra en Excerptor, som har udplukket enkelte Stykker af Arnfasts Digt og paa nogle Steder ladet sine Excerpter beholde den oprindelige Versform, medens han paa andre Steder har forkortet Arnfasts Fortællinger og delvis gengivet dem i Prosa. Disse Stykker, som ikke har megen Værdi, er, efter at Haandskriftet var fremdraget og afskrevet af mig, blevne oversatte af H. Olrik i hans »Danske Helgeners Levned«, S. 339—47. Olrik har ogsaa af Indicierne i Skriftet søgt at udfinde, paa hvilken Tid denne Arnfast, som ellers er ubekendt, maa antages at have levet og forfattet sit Digt; og han er mest tilbøjelig til at tro, at det maa være c. 1450. Jeg har dog en anden Mening. Det kommer især an paa Stykket VI i Excerpterne, hvor det omtales, at der *nuper* havde været en svær Ildebrand i Odense, som foruden en Mængde andre Bygninger ogsaa delvis ødelagde St. Albani Kirke, men standsedes, da den var naaet til det *sanctuarium*, hvori St. Knuds Helgenlevninger stod i det kostbare Skrin fra Translationen. Jeg er nu (ligesom A. D. Jørgensen i Aarb. f. Nord. Oldk. 1887 p. 141) ganske overbevist om, at Helgenskrinet maa være blevet overflyttet til den nye St. Knuds Kirke i Slutningen af det 13. Aarh., og da det paa Digterens Tid under Ildebranden endnu har staaet i St. Albani Kirke, kan der altsaa næppe tænkes paa nogen anden Ildebrand end den i 1247 under Krigen mellem Erik Plovpenning og Abel. Til samme Tid synes ogsaa Fortællingen i Stykke III mig nærmest at pege hen: Erindringen om Biskop Simon, som døde 1186, og hans hele Færd vilde næppe efter næsten 300 Aars Forløb have været saa levende, som den efter Udtrykkene her synes at have været paa Forfatterens Tid. Jeg antager derfor, at Arnfast har levet omtrent ved Midten af det 13. Aarh. — Om Stykkernes metriske Form er der ingen Anledning til at tale udførligere; overalt finder vi Versene byggede efter Accenten og holdte i trochaisk Rhythmus.

---

[2]) Dette Originalhaandskrift er altsaa det samme som det, hvorefter Læg *A* i cod. Arnamagn. 1049, 4to er afskrevet, se ovfr. S. 6. Det maa være Haandskriftet *Veriloquium Vetus*, hvorom se S. Birket Smith: Om Kjøbenhavns Universitetsbibliothek før 1728, Kbhvn. 1882, S. 150 Anm. 1.

I. TABVLA OTHINIENSIS.

Anno incarnationis dominicę . M . LXXX . VI . in ciuitate Othensya . gloriosus rex et protomartyr Danorum Canutus . pro zelo christianę religionis . et iustitię operibus . in basilica sancti Albani martyris per eum paulo ante de Anglia in Daciam
5 transuecti . post confessionem delictorum sacramento munitus

---

W = exemplar Wormii (**W**[1] = editio anni 1626; **W**[2] = editio anni 1643). — **Æ** = exemplar Ælnothianum (**Æ**[1] = edit. 1602; **Æ**[2] = edit. Meursii 1631). — **P** = excerptum in Petri Olai Collectaneis. — **H** = exemplar Hamsfortii (**H**[a] = idem exemplar in »Dänische Bibliothek« IX impressum; **H**[b] = idem ex apographo Bartholiniano). — **OLR** = Breuiaria Othiniense, Lundense, Roschildense. — **C** = consensus **WÆH**. — **B** = consensus **OLR**.

ę *semper scripsi, ubi in exemplaribus adhibitis pro* ae *vel* e *vel* æ *vel* ae *scribitur.* — Canutus *scripsi, cum in nonnullis exemplaribus* Kanutus *sit.* — *In quibusdam exemplaribus* incarnacionis, iusticie, eciam, gracia *scribitur.*

1. dominic(a)e **CB**; d. **P**; Domini **Æ**[2] MLXXXVI **W**; M[0]. LXXX[0]. VI[0] **HH**[b]; 1086 **PH**[a]; millesimo octogesimo sexto **Æ**; millesimo octuagesimo sexto **OR**; millesimo sexto **L**. 2. Othensya *scripsi*; Otthensija **W**; Otthensia **P** (?); Othensia **Æ**; Otthonisia **H** (Othonisia **H**[ab]); Otto(Otho-)niensi **OR**(**L**) prothomartyr (-tir) **H**[b]**LR**(**O**). 3. et iustitie operibus *om.* **B** *Post* operibus (*in* **B** *post* religionis) *add.*: ut Christus a proprio conuiua traditus **ÆPHB**; *post hæc præterea in* **O**: sic ipse a suo familiari Piparo nomine lucri causa proditus; *in* **LR**: sic a suo familiari Blacco nomine lucri causa proditus est. Et 3. basilica **CB**; ecclesia **P**. 4. martyris (*vel* martiris) **CB**; *om.* **P** *Omnia verba* per eum ... dominici corporis *om.* **B** paullo **Æ**[2] Datiam **Æ**[1]; Daniam **H**[a]. 5. transuecti **C**; translati **P** post confessionem **WH**; post communionem et confessionem **Æ**; post confessionem et comunionem **P**, *omissis deinde verbis* delictorum s. m. d. corporis, *itemque verbis* ante a. m. s. t. e. i. m. crucis.

dominici corporis . ante aram manibus solo tenus expansis in modum crucis latere lanceatus . VI . Idus Julii et . VI . feria . mortem pro Christo passus . requieuit in ipso.

Occisi sunt etiam ibidem cum eo frater eius nomine et gratia martyrii Benedictus . ac . XVII . sui commilitones . uide- 5 licet Asmundus . Blaca . Suuen . Aga . Thurgotus . Bernhardus . Gudmer . Ęschilus . Tochi . Palni . Ati . Suna . Rosten . Milo . Radulfus . alter Thurgotus . Vilgryp. Qui omnes sicut dei gratia cum suo rege ac domino socii passionum martyrii

---

1. corporis **C**; confessoris (!) **H**[b] aram **C**; altare **B** in modum crucis *om.* **Æ**[2] (*sed habet* **Æ**[1]). 2. latere lanceatus **WÆPB**; laterum lanceatus (**H**[b] lanciatus) est. **H** VI Idus **W**; 6 ydus **P**; sexto Idus (*vel* ydus) **ÆHB** VI feria **W**; 6 feria **P**; sexta feria **ÆH**; feria sexta **B**. 3. mortem *om.* **P** passus **CPB**; passus et **W**[1] in ipso requieuit **H**[b]. 4. Occisi s. etiam **ÆB**; Occ. s. et **WH**; Item occ. sunt **P** ibidem cum eo **C**; cum eo ibidem **PB** frater *scripsi*; scilicet **W**; scilicet frater **ÆH**. 5. martyrii **WÆ**; martyris **H**[(ab)]. *Pro his omnibus*: frater e. n. e. g. m. Benedictus *legitur in* **P**: frater eius Benedictus, *in* **B**: Benedictus frater eius, *ceteris verbis omissis.* ac .XVII. *scripsi*; ac .17. **P**; ac decem et VII **W**; ac decem et septem **HÆ**; et alii decem et septem (*uel* septendecim) **OL(R)** sui commilitones **CB**; commilitones sui **P**; sui commensales **H**[a] *Omnia verba* uidelicet .. Vilgryp *om.* **B**. 6. Blaca **Æ**; Blacca **W**; Blaca (proditor) **H** (*sed* Blaco proditor **H**[b]; Asmundus Blaca (proditor) **H**[a]); Blaco **P** — Suuen (*vel* Sunen) **H**; Sónen **W**; Suen **Æ**; Swend **P** — Aga **C**; Aggo **P** — Thurgotus. Bernhardus *scripsi*; Thurgo D. Bernhardus **W**; Turga, Bernhardus **H**; Thurgo (*vel* Thrugo), Bernardus **P**; Thrugot, Bernard **Æ**. 7. Gudmer **WH**; Guthmær **P**; Guthmar **Æ** — Ęschilus *scripsi*; Æsckill **W**; Eschil **H**[(a)] (Æschil **H**[b]); Eskil **Æ**; Eskyld **P** — Tochi **H**[(a)]; Torchi **H**[b]; Tochik **W**; Tokki **Æ**; Tokky **P** — Palni **ÆP**; Palai **W**; Patni **H** — Ati, Suna **W**; Suna, Atti **Æ**; Atti (Alti **H**[b]), Suno **H**[(a)]; Atty, Swno **P** — Rosten, Milo **HÆ**[2] (*sed* **Æ**[1]: Tosten, Milo); Rostenulo **W**; Roosthen, Milo **P**. 8. Radulfus **Æ**[1]; Radulus **W**; Radulphus **Æ**[2]**P**; Radolphus **H** (*et* **H**[a], *sed* Rudolphis **H**[b]) — alter Thurgotus *scripsi*; Altoi, Thurgotus **W** (**W**[1] *sic*: Altoi, Thurgotus Vilgrup Arni; **W**[2] *sic*: Altoi, Thurgotus, Vilgrup Arni); Altoi, Turgatus **H** (*et* **H**[a], *sed* Turgathus **H**[b]); et alter Thrugotus **Æ**; Turgotus **P** — Vilgryp *coni. A. Olrik*; Vilgrup **W**; Wilgrup **H**; Wilgrip **Æ**; Wylgrip **P** (*sed habet hoc nomen superius post* Tokky). — Qui **ÆPB**; Arni **W**; arni **H** (arni *corr. in* qui **H**[b]; arni *om.* **H**[a]). 9. rege ac domino **WH**; rege et domino **ÆB**; domino (*om.* rege ac) **P** socii passionum martyrii fuerunt **W**; socij passionum martyrii fuere **H** (*et* **H**[a], *sed* martyrii *om.* **H**[b]); socij passionum et martyrii fuerunt **Æ**[1] (fuerant **Æ**[2]); socij fuerunt passionis et marty(ti-)rii **B**; socii passionis fuerunt **P**.

fuerunt . ita consolationis et prȩmii cum eo consortes merito erunt.

1. ita **WHPO**; ita et **Æ**; *om.* **LR** consolationis . . erunt **W**, *item* **H**(ab), *nisi quod* merito *abest* (erunt *ex* fuere *corr.* **H**b); consolationis et premij consortes cum eo fieri meruerunt **Æ**; cum eo consortes fieri meruerunt consolationis et premii **O**; consortes cum eo fieri meruerunt consolatorum (!) et premii **LR**; consolacionis consortes fieri meruerunt **P**.

IIa. PASSIO SANCTI KANVTI REGIS ET MARTIRIS.

VI. *Idus* mensis Iulij.

I. Licet per totius orbis ecclesias conueniat omni populo christiano festa sanctorum celebrare, uictorias martirum
5 laudare uitamque istorum imitari, in singulis tamen locis propter familiaritatem cohabitantium et propter sanctarum presentiam reliquiarum, que in solacium istis uel illis habitatoribus condonate sunt, ueneratione (inquam) speciali apud ciues populosue suos digni habentur atque honorantur.
10 Omni*um* ergo uirtutum opifice spiritu sancto aspirante nunc de sancti Kanuti regis ac martiris tractaturi passione ammonemus uel obsecramus uos, qui hec audituri estis, ut intento corde consideretis, quanti sit apud deum iusticiam ceterasque

C = codex Coloniensis, *cuius orthographiam sequor; compendia scripturæ nonnisi paucis locis adnoto.* — **A** = Breuiarium Arhussiense fol. 283v. — **L** = Breu. Lundense fol. 295r. (**N** = Br. Nidrosiense fol. bbb VIII.) — **M** = codex Arnamagnæanus 670 d. — **O** = Breu. Othiniense (**O**1 fol. 263v; **O**2 fol. 260r). — **E**1 = editio in Actis Sanctorum; **E**2 = editio Langebekii in SRD. Tom. III. p. 317—322; **E** = editionum consensus. *Litteras initiales in cod.* **C** *minio pictas crassioribus typis signandas curaui.*

1. MARIS **C** (*ut* 4 mr̃m, *et sic sæpius; sed ubi plena scriptura est,* i, *non* y, *scribitur*). 2. Idus *addidi.* 3. totius *an* tocius **C** *habeat, incertum est.* 3—9. *De hac formula initiali* Licet . . honorantur *cfr. liber meus* Knud den Helliges Martyrhistorie *p. 67, n. 1.* 5. tamen (tñ) **C**; etiam **E**. 10. Omnium *scripsi, cfr. Corinth. I, 12,11*; Omni **C** *in fine paginæ*, **E**. 11. ac **C**; et **E**. 12. obsecreramus **C**, *corr.* **E**.

uirtutes diligere ac pro hijs atque celestibus earum premiis huius mundi uitam contempnere et abnegando semetipsum felicia crucis Christi sequi uestigia.

II. **S**tirpe igitur regali et ultra istius gentis naturam uel consuetudinem in christiana religione preclara editus Kanutus puerulus et inter ipsos pueritie flores pedagogis traditus, ut pote ad huius regni gubernacula erudiendus, incredibile dictu, quantum subito proficeret, ni fallor, ob merita pii ac religiosi parentis, [et] felicis memorie Suenonis regis, aut certe gratia spiritus sancti, quemadmodum postea comprobatur, attractus. **N**am creuit in eo morum prudentia cum iuuentutis gratia, adeo quod, ipsis principalibus quatuor uirtutibus ad normam illustrium uirorum conquadratus, jam prope ruinam uitaret insanie uel stultitie aut defectum contempneret ignauie. **T**otius ergo inuentor uel auctor malitie diabolus, quasi iam tunc expauescens, quod ei deberet multos tandem subtrahere et hinc fraudes ac spurcitias uel immunditias hominum atque malignorum spirituum eliminare aut saltem compescere Kanutus di*u* superuiuens ac, ut cepit, in uirtutibus sedulo accrescens, non tantum corda quorundam huius terre principum uerum

2—3. abnegando . . uestigia: *cfr. Matth. 16,24 al.*

1. earũ **C**; animarum **E**. 3. crucis **CE**^{2}; cruce **E**^{1}. — *Excerpta ex cap. II. et III. inueniuntur in* **ALM**, *quorum consensum siglo* **B** *noto*; *ab* **L** *multa desunt; ceterum de Breuiar. scripturis, quas hic non omnes adnoto, vid. inferius in II*^{b}. 4. istius g. **CME**; g. Danorum **A** naturam **CAE**; normam **M**. 5. p̃clara **CB**; præclare **E**. 5—6. K. puerulus **CA** (*sed in* **C** *scribitur* puerulu$\wp$, *i. e.* pueruluus, *qualem errorem in hoc siglo scriba sæpius commisit*); Canutus puer **L**; puer K. **M**; puerulus *om.* **E**. 7. huius regni **CM**; regni huius **E**; huius *om.* **A**. 8. proficeret **CAM**; profecerit **LE**. 9. et **CME**, *sed delendum videtur, nisi forte ex compendio vocis* scilicet *ortum: est*; et fel. mem. *om.* **A** ſijcnonis **C**, *suprascripto recenti manu* Suenonis, *ut est in* **AME**^{1}. 10. spiritus sancti **AME**; s̃ci s̃ps **C**. 11. attractus **CE**; attactus **AM**. 13. conquadratus **AL**; *cfr. supra p. 37*; est quadratus. **C**; quadratus **E**; irradiatus **M** prope **CAME**; tunc **L**. 14. uel **CAE**; et **M** aut **CAME**; et **L**; *malim* ac. 15. ergo **CE**; igitur **AM**(**L**) inuentor vel *om.* **A**. 16. tunc **CAM**; nunc **E** quod **AME**; quid **C** deberet **CAE**; daretur **M** tandem *om.* **A**. 19. diu (*vel* dictus) *scripsi*; dico **CE** *inepte*; ut supra dictum **M**; *in* **A** *multa hic turbata sunt, de quibus vid. infra in II*^{b}. super viuens ac **C**(**E**); viuens atque **M**; superueniens atque **A** accrescens **AME**; accressens(!) **C**. 20. huius *om.* **AL**.

etiam fratrum suorum iniusti ac mali timoris inuidieque iaculis perculit in tantum, quod huic denegarent iura super se regnandi, ne propter ipsius probitatem iudicarentur uelut ignobiles aut reprobi.

5 III. Quid igitur? **V**t fratres Joseph, expulerunt hunc in exilium in partes Suethorum, quem preconio uirtutum deberent extollere ad celum. **I**pse autem prudens uelut Jacob consilio Rebecce, id est rationabilis pacientie, utiliter et innocenter fratribus cessit, usque dum uirtus diuina eum in pace reduxit. 10 **I**taque dei suffragio rex et gubernator huic populo electus atque constitutus, tamquam Dauid in domino confidens et sue spei anchoram in celestibus figens, per bona huius labentis uite opera ad portum salutis deo gubernante inter uarias mundi procellas lata extendebat uelamina. **S**ustentabat inopes 15 ac refouebat flebiles, quatenus summe dignitatis et glorie perennis aliquam sortem perciperet inter supernos locatus proceres. **P**ontifices autem et doctores uite huius uitalis, episcopos uidelicet et presbiteros, diuinis intentos officiis, rebus pre ceteris amabat et consolationibus auxiliisque ac 20 donis erigebat, et, quo liberius uel libentius ad meliora pro-

---

5. *cfr. Genes. 37,25 sqq.* 7—8. *cfr. Genes. 27,42 sqq. Glossa interlinearis ad Genes. 24,15*: (Rebecca est) patientia verbum dei humiliter susceptura. 9. in pace reuerti *et similia sæpe in Vulgata.* 11. *Psalm. 10,1, al.*: in domino confido.

---

2. per|perculit i. t. q. **CM** (*sed* **M** perculit); in tantum perculit quod **A** huic **AM**; hinc **CE** denegarent **CAE**; denegauerint **M**. 3. iudicarentur **CAE**; contempnerentur **M**. 4. aut **CE**; ac **A**; et **M**. 5. Quid igitur? Vt f. J. expulerunt hunc **CE**, *item* **A**, *sed* hunc *om.*; Qui ergo ut f. J. expellerent hunc **M**. 6. sucthorũ (*aut* siuthorũ) *ut vid.* **C**; Swechorum **M**; suecorum **A**; Suithorum **E** deberent extollere **CME**; extollere deberent **A**. 7. prudens uelut iacob **CE**; velut iacob prudens **AM**. 8. id est **AME**; :i: **C** rationabilis **CAE**; rationalis **M**. 9. uirtuꝯ **C** diuina eum **CME**; eum diuina **A**. 10. et gub. *om.* **A** huic **ME**; hinc **C**, *ut vid.*; a **A**. 11. atque **CME**; et **A**. 12. figens **CAE**; precipue figens **LM**. 13—14. uarias mundi **CE**; mundi uarias **M**. 15. ac **CE**; et **M** flebiles **CE**; debiles **M**. 16. aliquam **CE**; aequam **M**. 17. uitalis **CM**; uitaliter (!) **E**. 18. presbiteros **A**; prespiteros **C**; presbyteros **ME** diuinis **AM**; diuinitꝯ **C**, *sed corr. m. 1 in* diuinis; diuinitus **E**. 19. rebus *om.* **A** auxiliisque **CME**; auxiliis **A** ac **CME**; et **A**. 20. erigebat **CAE**; regebat **M** liberius **CME**, *sed in* **C** *corr. vid. in* uberius meliora **CE**; melius **M**.

ficerent, bonis eos promissis blande ac deuotissime confortabat; insuper etiam ecclesias uel congregationes sanctorum frequentans sedulo corde o*r*eque reuerenti, uotis muneribusque pretiosis eas ditauit atque honorauit, sicut **R**oschelde, Dalboi, Lunde apud sanctum Laurentium precipue apparet, cuius ecclesie constructor, pater ac cultor extitit, quatenus illic et istic bonitatis ac sancte religionis eius memoria cum benedictione sanctorum in secula seculorum *maneret.*

IV. Interea quoque iam prorsus peruersa ac inania queque sicuti hostis antiqui deliramenta resp*u*ens deumque per omnia saluatorem diligens gentem istam, adhuc in moribus bonis ac deo placitis parum eruditam uel in sacris uirtutibus exercitatam, proposuit in primis amicabiliter paterneque rogare, ammonere atque per se et episcopos ac prelatos instruere, ut deo suorum bonorum primitias uel decimas secundum legem dei uoueret necnon persolueret christianorumque religionem utilius et honestius quam hactenus ob salutem animarum suarum seruaret.

7—8. *cfr. Machab. I, 3,7*: in sæculum memoria eius in benedictione.

1. bomis(!) **C**. 3. oreque **E**; opeq; **C**. 4. Roschelde . dalboi . lunde **CE**; roschildis . dalbii . et lundis **A**. 6. pater et cultor **E**; pater . accultor **C**; et cultor **A**, *quod hic* (*in* exstitit) *desinit.* 7—8. *post* benedictione *in* **C** *manus recens supra versum* recolatur *addidit, quod in* **E** *post* memoria *inseritur, male.* 8. sanctorum **E**; rctorũ **C** (*pro* sctorũ) maneret *scripsi*; **A**men **CE**, *quod epiphonema hic ineptum est; in historia poetica S. Canuti* (*vid. inferius sub* VI) *reperitur hic versus* (*30*)*:* ut memoria eius permaneret in seculum seculi, *et cfr. Psalm. 111,9:* iustitia eius manet in sæculum sæculi. *Hunc locum sic habet Passionale Lubicense:* (he) vermerde de gades denste . ., wor he konde, alze me dat noch woel apenbar seen mach to Rotscylde, vnde to Lunden, dar he buwede Sunte Laurencius Kerken, vnde begauede se mit velen guderen, vnde heft sik dar ynne dechtnisse maket, vnde to ewighen tyden wert warende. *Excerpta quædam ex priore parte cap. IV. habent* **M** *et (in breuius etiam contracta et licenter mutata)* **L**. 9. quoque **CE**; quia(!) **M** ac **C**; et **E**; peruersa queque et inania **M**. 10. respuens **M**; respiciens **C** *m. 1 ex corr.*; despiciens **E**, *et sic fortasse initio* **C** deumque **ME**; dūq; **C**. 11. ad huc **C**. 13. in primis **CM** (*i. e.* initio); imprimis **E** pr neq; **C**, *suprascripto manu rec.* paterneq; *ut habent* **ME**. 15—17. uoueret . . persolueret . . seruaret **C**; voverent . . persolverent . . servarent **M** *(hic desinens) et* **E**. 16. nec non **ME**; necnõ *in margine manu alia* **C**; nec tamẽ **C** *in textu, sed linea transuersa perforatum.* utiliu9 **C**.

At cum tali moderamine exiguum proficeret, ac gens insipiens, nec tartara timens nec celestia querens, terrenis desideriis, que militant aduersus animam, nimis adhereret aut in deterius animum reclinaret, rex dei zelo permotus adiecit maiores ex
5 eis regaliter ac potenter deterrere atque de iure suo aliqua eis subtrahere; interdum etiam aïorum uel sanctorum auctoritate compellere, ut deo et sanctis obedirent, iusta honestaque delectationibus transitoriis preponerent, nullos fideles christianos quasi aduenas et peregrinos despicerent, sed tamquam ciues
10 sanctorum et domesticos dei, ut pote in Christo fratres, haberent, ac sic glutine caritatis coalentes seseque inuicem subportantes uel adiuuantes quandoque certius ad patriam celestem peruenirent. O virum omni laude prosequendum, qui noluit solus hic ualere aut etiam in celo regnare, sed
15 multos ad Christi palacium secum trahere! Sciebat quippe, quod diligentibus deum et in deo proximum cuncta cooperantur ac proueniunt in bonum, sicut testatur et ipse dominus noster Ihesus Christus.

V. Hijs uero ita dispositis cum huius regni melioribus,
20 fide ac uirtute ualentioribus, tractare cepit, quanam rationali occasione hanc plebeiam multitudinem honestis laboribus

---

2. *epist. Petri I, 2,11:* abstinere vos a carnalibus desideriis, quæ militant aduersus animam. 4. *cfr. Num. 25,11:* zelo meo commotus est. 9 sqq. *Ephes. 2,19:* ergo iam non estis hospites et aduenæ, sed estis ciues sanctorum et domestici dei; *ep. Petri I, 2,11 al.:* aduenas et peregrinos; *Coloss. 1,2*: fratres in Christo Jesu; *Ephes. 4,2*: supportantes inuicem in charitate, *cfr. Coloss. 3,13*; patria cælestis *Hebr. 11,16.* 16. *Roman. 8,28:* Scimus quoniam diligentibus deum omnia cooperantur in bonum *(errauit igitur scriptor, qui hæc in euangeliis tamquam verba Christi legi putauit).*

---

2. tartara **E**; tartarã **C**. 4. animũ **CE**[1]; animam **E**[2] adiecit *i. e.* longius progressus cœpit, *ex Vulgatæ quodam loquendi usu.* 6. aïorum (*i. e.*: hagiorum; *vid. Ducangius s. v.* agius) *scripsi, cfr. liber meus l. p. 78 n.*; maiorũ **CE**. 9. tm̃q̃; **C**, *suprascripto alia manu* tanq̃;. 12. quandoque (qñq;) **C**, *om.* **E** p̃riam **C**; gloriam **E**. 14. ualere *i. e.* sanus et saluus esse; *cfr. Matth. 9,12*: non est opus ualentibus medicus. 16. et *supra versum add. m. 1* **C**. 16—17. coopeãt (!) **C**. 17. ac **CE**[1]; et **E**[2]. 19. ita *om.* **E**. 20. qua nã r̄oanali (!) **C**.

erudire posset, ut tandem aliquando pia saperet infernaliaque intelligeret, quo cautius nouissima hominis prouideret. **D**enique inuentum ac cito consultum, ex precepto regis et principum diligenter diuulgando ad Anglos transmeandum, ut eorum generationem per militum uirtutes de graui iugo seruitutis indignę absolueret aut scilicet militum istorum animos uigiliis, solicitudinibus, fame, siti, gelu uel aliis laboribus redderet exercitatos et eruditos, ne ut ad id temporis leuiter quasi ex lasciuia et adipe iniquitas eorum prodiret et in affectum cordis transirent. Ast alii hec longe aliter, *u*t multa regis consilia uel beneficia, animaduertentes aut eius honori et egregie uirtuti liuida et serpentina mente obstantes et idcirco multos, ne irent ad Anglos, impedire cupientes etiam fratrem ipsius Olauum aduersus eum clanculum excitauerunt; qui si perfecte ac uere saperet atque cognosceret, quam bonum et quam iocundum habitare fratres in unum, pro uirtuoso germanoque principe potius animam poneret, ne aliud proferam, quam tali uiro uel leui uerbo umquam resisteret aut sine ipso regnare hic desideraret. **R**ex autem prudens hec sine mora comperiens et non tam sibimet quam fratris errori consulere intendens misit eum caute in Flandriam, ne incepti mali consilii super se regnand*i* incurreret infamiam. 'Spiritualis autem iudicat omnia, et ipse a nemine iudicatur'; et in hoc est prestantior ceteris animalibus. Unde et Dauid dicit: 'Homo cum in honore esset, non intellexit: comparatus est iumentis insipientibus, et similis factus est illis'.

---

1. *Deuteron. 32,29*: utinam saperent et intelligerent, ac nouissima prouiderent. 9. *Psalm. 72,7*: prodiit quasi ex adipe iniquitas eorum: transierunt in affectum cordis. 15. *Psalm. 132,1*: ecce quam bonum et quam iucundum habitare fratres in unum. 22—23. *Corinth. I, 2,15*: Spiritualis .. iudicatur. 25. *Psalm. 48,13*: Et homo .. illis.

---

3. accito **C** *m. 1, sed diuisit alia manus et suprascripsit* ac/cito (*ut* **E**). 4. diuulgando *scripsi*; diuulgandū **C**(**E**). 6. absolueret **C**; absolverent **E** scilicet (*per compendium* ſcz) **C**; saltem **E**. 10. ut *scripsi*; et **CE**. 11. honori **C**; hortationi **E**. 15. ac **C**; et **E**. 17. poneret, ne a. p., quam **C**; poneret. Ne a. p., quod **E**. 18. verbo **E**; ūo **C**. 22. regnandi *scripsi*; regnando **CE**. 26. insipien: & simi: fac: ē illis *(sic!)* **C**; insipientibus *om.* **E**. *Ceterum his*

VI. Pro hijs itaque et huiusmodi gestis ac maxime propter amorem iustitie et religionis sancte diu ab incolis terre elatis mente persecutiones ac regni detrimenta patienter sustinuit. Ad ultimum uero pene omnibus contra dominum et christum eius conspirantibus a parte aquilonari, que appellatur Wendele, aperta est contradictio, manifestaque repugnacio uidetur oriri tamquam turbo inuoluens; et sic per partes Iutensium seuiendo et eos ad eundem furorem prouocando, cottidie plura congregans arma, ad ciuitatem, que uocatur Sclesuuic, fremens ac frendens sancti regis insequitur uestigia. Rex ergo tunc cernens, quod eos sedare nequisset honesta ratione, immo de Iutensibus fugere compulsus, ad Vionenses transiuit, in quibus magis auxilium sperauit. Quo cum peruenisset, hinc indeque a persecutoribus uel regis insidiatoribus directi conuenere legati, precipiendo istis precipientes, ut regem tyrannum interficerent, si regionem suam incendi aut deuastari noluissent. At illi plus homines quam deum timentes uel attendentes nec regem, ut decuit, honorificantes [sed] feroci animo cum gladiis, fustibus et *aliis* armis ad curiam eius conuenerunt. Denique ipsius fratre Benedicto et admodum paucis, sancte fidei et caritatis constantia confortatis,

---

4. *cfr. Psalm. 2,2*: principes conuenerunt in unum aduersus dominum et aduersus christum eius; *Act. apost. 4,26.* 14. *Act. apost. 5,28*: præcipiendo præcepimus uobis. 16. *cfr. Tob. 2,9*: Tobias plus timens deum quam regem; *epist. Petri I, 2,17*: deum timete, regem honorificate. 18. *Matth. 26,47*: cum gladiis et fustibus (*Ioann. 18,3*: cum laternis et facibus et armis).

---

verbis Spiritualis autem etc., *quorum sensus subobscurus est, scriptor eos adgredi videtur, qui Kanuti in hac re iudicium vituperabant et Olauum defendebant; quem merito hæc passum esse iudicat scriptor tamquam hominem carnalem, qui spiritualis fratris voluntatem non intellexerit ideoque, cum se illi opposuisset, iure punitus sit et honore, quo fruebatur, priuatus. — Excerpta quædam ex cap. VI. habent* **LN**. 2. religionis sancte **CE**; sancte religionis **L**. 3. persecutiones **N**; persecutionis **CLE**. 7. intensiũ **C**, *sed corr. alia manus in* Iutensiũ, *ut est in* **E**. 8. cottidie **C**; quotidie **E**. 9. Sclesuuic *scripsi* (*ut in archetypo fuisse videtur, unde*) sclesuine **C**, *suprascripto manu rec.* Sleswick; Slesuine **E** *inepte.* 11. imo **E** uitensib; *ut vid. m. 1* **C**; *corr. man. alia et* **E**. 12. Vionenses **C** *man. 1, suprascripto* Wunenses *manu alia.* 14. uel regis **CE**, *sed malim* regis uel. 18. sed *delendum videtur, nisi forte excidit participium aliquod, uelut* spernentes aliis *addidi.*

secum remanentibus, in tam crudelibus et inopinatis suorum tribulationibus rex Kanutus ualde pius, sanctorum exemplis instructus, ad ecclesiam sanctissime uirginis Marie et beati martiris Albani animum iterque direxit, frequenter quidem ieiuniis orationibusque sacris conuenienter ac tum precipue intentus, sicuti cupiens iamiamque sibi pre ceteris dilecti martiris Albani et per ipsum de partibus Anglorum huc aduecti consortium aliorumque proprio *pio* uel sacro sanguine laureatorum, Christo principe martirum fauente, promereri.

VII. Verumtamen adhuc uolens plebem nimis temerariam et insipientem corrigere aut sedare uades et fideiussores ad omnem iustitiam subiectis impendendam prebuit nec non, ne aliquis innocens propter ipsum periret, iusiurandum adhibuit. Ast uulgus ratione carens et insolens nec humani generis calamitatem attendens tunc cepit magis mente insana furere, temptans omnimodis sacras edes sanctorum et ecclesiam domini confringere aut saltem per fomenta ignis corrumpere. Quid multa? Dux et gloria Danorum, optans per martirium mutuare certum ac stabile regnum, gloriam huius mundi transitoriam flocci pendens, arma secularia deponit, ne cum ipsis periret, si corpus corruptibile plus quam animam diligeret; confessionem etiam pro erratibus ac delictis iterauit, fructus penitentie dignos adauxit, dominici corporis sacramentum ad eterne salutis incrementum cum reuerenti deuotione accepit, et sese suosque celorum rectori gratia bone spei commisit. Nec mora: Vndique plebis agmina per fenestras aliasque aperturas lapides ad regem proiciunt et iacula, donec unus de sacrilegis religiosum regem perfodit lancea. Nam crucis

---

20. *cfr. Ezech. 32,27*: qui descenderunt ad infernum cum armis suis. 21. corpus corruptibile, *cfr. Corinth. I, 15,53.* 23. *Luc. 3,8 (Matth. 3,8):* facite ergo fructus dignos pænitentiæ. 25. *cfr. Thessal. II, 2,15*: dedit (nobis) spem bonam in gratia.

---

7. aduecti **C**; revecti **E**. 8. pio *addidi.* 15. insana **E**; insania **C**. 18. Quid multa *et sequentia usque ad finem cap. VII. habet Breu. Othiniense in officio, quod ad Octauam S. Kanuti pertinet.* 19. stabile **OE**; stabilire **C**, *deleta tantum postea* r *littera.* 20. flocci pendens **CE**; fluxipendens **O**. 21. periret *i. e.* ad infernum descenderet plus quam **E**; plusq̄ **CO**. 22. erratibus **C**; reatibus **O**; erratis **E**. 23. corpois (!) **C**. 27. projiciunt **OE**.

in modum manibus expansis ad altare sancti Albani martiris transfixus est in latere cuspidis mucrone. Itaque VI. *Idus* mensis Iulij sic occubuit pie secus aram Christi fuso sanguine, domino nostro Ihesu Christo regnante et adiuuante: cui est
5 honor et gloria in secula seculorum, amen.

VIII. Sed quia nec in libris ecclesiasticis legitur neque uulgo refertur, quod aliquis rex in edibus sacris et a militibus suis tam crudeliter tamque miser*a*biliter interfectus sit, arbitramur, uel experimento intelligimus, deum omnipotentem ob
10 id ualde commotum *esse* ut despectum, in cuius basilica, quasi principis summi aula, refugium ac tutamen quesiuit, ut decuit. Idcirco uindicta dei, correctionis gratia ilico subsecuta, totam fere Daciam pluiali tempestate, ferali pestilencia, fame et alimentorum inopia tam diu perturbauit, donec per multas
15 uisiones ac reuelationes pluribus est ostensum, quod eius corpusculum misere deiectum et hactenus iacens despectum deberet inde *e*leuari et amplius inter sanctos reuerenter honorari. Quid multa? Hijs mox diuulgatis Iutenses cum episcopis et sacerdotibus admodum religiosis ad nos fide bona
20 et deuotione uenerunt, consilium una nobiscum inierunt, et in eo decreuerunt, ut ossa regis et martiris cum digno honore eleuari debuerunt.

IX. Tum, indicto triduano ieiunio peractoque cum orationibus, elemosinis et ymnis et spiritualibus canticis, corpus regis
25 iam sacratum de puluere terreno est eleuatum; *et* deus omnipotens et misericors tria in eo magna declarare dignatus est

---

5. *Timoth. I, 1,17:* soli deo honor et gloria in sæcula sæculorum. Amen. 24. *cfr. Ephes. 5,19:* loquentes vobismetipsis in psalmis et hymnis et canticis spiritualibus.

---

2. Idus *add.* **E**; sexto ydus Iulij **O**; VI. mensis iulij **C**. 4. Ihesu **CO**; inquam (!) **E** regnante **C**; regente **O**. 5. in secu: se: am̄. (*sic*!) **C**. 8. miserbilitẽ **C**, *corr.* **E**. 10. esse (ee) ut *scripsi*; aut **CE**. 11. actu tamẽ **C**, *corr.* **E**. 12. illico **E**. 13. uere daciã **C**, *s. s. manu recenti* fere Daniam (*ut habent* **E**) pluiali **C**; pluviali **E**. 15. eiuꝯ **C**. 17. eleuari *scripsi* (*ut in u. 22 et 25 est*); leuari **CE**, *quod per se ferri poterat.* 18. Iutenses **E**, *ut corr. in* **C** *man. rec.*; intenses **C** *m. 1.* 20. una *om.* **E**. 22. debuerũt **C**, *quod propter adsonantiam tenendum est.* 23. in⌒dicto (*sic*!) **C**. 24. eleemosynis **E** ȳmis **C**; hymnis **E**. 25. est elevatum; et d. *scripsi*; esset eleuatum, D. **CE**. 26. mirs **C**, *s. s.* misericors *man. rec.*

miracula, quatenus hebetes istorum mentes ad penitentiam reuocaret uel ad sanctam religionem incitaret. Nam ad suggestionem uel petitionem multorum, ne mens dubitando tabesceret insipidorum, super sancta eius ossa quatuor uicibus ignem nimis ardentem misimus, qui in momento, quasi aqua 5 infunderetur, extinctus, nichil molestie inferens nec aliquid ledens, nusquam comparuit. Aliud quoque in Olauo, fratre atque successore huius in regni dignitate, notandum contigit: quia, quando erat regis et martiris Kanuti depositio, accidit Olaui tunc exulis ac positi in Flandria in uinculis liberatio 10 et hic ad regnum exaltatio, et nunc deo disponente, facta beati Kanuti martiris translatio*ne* exaltationis, euenit huius Olaui depositio terrene dignitatis. Tercium uero in VI. feria ante Kanuti translationem, omnibus apud nos bonis in oratione et ieiunio persistentibus, magna tempestas pluuie 15 fluit adeo etiam in nocte sequenti, quod nos multum conturbauit, et in sabato quoque tenebre uel obscuritates magne usque in horam terciam sunt facte; sed postquam sepulchrum eius discooperuimus et reliquias sanctas re*p*perimus, statim magna luce et aeris serenitate omnipotens deus ad laudem 20 ipsius *u*t meriti beati Kanuti regis et martiris quibusdam signis nos letificauit et ineffabilem misericordiam, qua et indignos uocat ad penitentiam, multis ostendit; quam ipse precibus eius nobis prestare dignetur in perpetuum, qui uiuit et regnat cum filio suo in unitate spiritus sancti, deus per 25 omnia secula seculorum, amen.

---

3. ad suggestionem *Num. 31,16.* 7. nusquam comparere: *Esdr. IV, 11,19.* 17. tenebræ factæ sunt: *Matth. 27,45 al.* 23. *cfr. Luc. 5,32*: non veni vocare iustos, sed peccatores ad pænitentiam.

---

1. pniam **C**. 3. uel petitionem *om.* **E**². 8. huius in *scripsi*; in huius **CE**. 10. in *ante* Flandria *supra versum add. m. 1 in* **C**. 11. facta **C**; dum facta est **E**. 12. translatione (translatiōē) *scripsi*; translatio **CE**. 17. sabbato **E**. 18. sepulcrum **E**. 19. eiuꝯ **C** repimus **C**. 21. ut meriti *scripsi*; & meritis **CE**. 22. letifica (*i. e.* letificauit) **C**; lætificare **E** miam **C**. 26. se: seculorũ. amẽ. **C**. *Subscriptio libri in* **C** *est:* Explicit passio Sancti kanuti regis et mris.

II^b. EXCERPTA EX PASSIONE.

Ex Breuiariorum Lectionibus.

AM	LN
(*Pass. II.*) Stirpe igitur regali et vltra istius gentis naturam vel consuetudinem in christiana religione preclara editus Kanutus puerulus et inter ipsos pueritie flores pedagogis traditus, vt pote ad huius regni gubernacula erudiendus, incredibile dictu, quantum subito proficeret, ni fallor, ob merita pii ac religiosi parentis et felicis memorie Suenonis regis aut certe gratia spiritus sancti, quemadmodum postea comprobatur, attactus.	Stirpe igitur regali et in christiana religione preclara editus Canutus puer, inter puericie flores pedagogis traditus, incredibile dictu, quantum subito profecerit scientia et virtute.
Nam creuit in eo morum prudentia cum iuuentutis gratia, adeo quod ipsis principalibus quatuor virtutibus ad normam illustrium virorum conquadratus iam prope ruinam vitaret insanie vel stultitie aut defectum contempneret ignauie.	Creuit namque in eo morum prudentia cum iuuentutis gratia, adeo quod ipsis principalibus virtutibus ad normam illustrium virorum conquadratus iam tunc ruinam vitaret insanie et defectum contemneret ignauie.
Totius igitur inuentor vel auctor malitie diabolus, quasi iam tunc expauescens, quod ei deberet multos tandem subtrahere et hinc fraudes ac spurcitias vel immunditias	Instigante igitur diabolo

De significatione siglorum **AMLNO** *cfr. supra p. 62.* 2. istius gentis **M**; gentis Danorum **A** naturam **A**; normam **M** (*ex male intellecto* ñram *ortum*). 3—4. Kanutus puerulus **A**; puer Kanutus **M**. 4. puericie **A**, *et sic sæpius* c *pro* t *ut in* prudencia, malicia, *aliis*. 5. huius *om.* **A**. 8—9. et felicis memorie *om.* **A**. 14—15. conquadratus ad n. i. v. **A**; ad n. i. v. irradiatus **M**. 16. vel **A**; et **M**. 17. contemneret **A**. 18. inuentor vel *om.* **A**. 19. dyabolus **M**. 19—20. quod ei d a r e t u r **M**; quod Kanutus superueniens (!) atque vt cepit in virtutibus accrescens ei d e b e r e t **A**. 20. tandem *om.* **A**. 21. ac **M**; atque **A** vel immunditias *om.* **A**.

AM

hominum atque malignorum spirituum eliminare aut saltem compescere Kanutus, vt supra dictum, viuens atque, vt cepit, in virtutibus sedulo accrescens, non tantum corda quorundam huius terre principum verum etiam fratrum suorum iniusti ac mali timoris inuidieque iaculis perculit in tantum, quod huic denegarent iura super se regnandi, ne propter ipsius probitatem iudicarentur velut ignobiles et reprobi. (*Pass. III.*) Quid igitur? vt fratres Ioseph, expulerunt hunc in exilium in partes Suecorum, quem preconio virtutum deberent extollere ad celum. Ipse autem velut Iacob prudens consilio Rebecce, id est rationabilis patientie, vtiliter et innocenter fratribus cessit, vsque dum virtus diuina eum in pace reduxit.

Itaque dei suffragio rex et gubernator huic populo electus atque constitutus, tamquam Dauid in domino confidens et sue spei anchoram in celestibus precipue figens,

LN

fratres huius sancti, adiunctis sibi quibusdam terre principibus, mali timoris et inuidie iaculis confossi, eo quod se illo probitate viderent inferiores, (*Pass. III*) beatum Canutum in Suetiam exulari fecerunt: vnde tandem diuina prouidentia reductus in regem Dacie ordinatur. Factus igitur rex, spem suam precipue figens in celestibus,

M

per bona huius labentis vite opera ad portum salutis deo gubernante inter mundi varias procellas lata extendebat velamina. Sustentabat inopes et refouebat debiles, qua-

A

refouebat inopes, et

LN

pauperes fouit,

---

2. compescere Kan. **M**; compescere, fratrum suorum contra eum inuidiam excitauit. (*Lect. IIII.*) Kan. **A**. 3. K. ut supra dictum vivens **M**; K. veto(!) superueniens **A**. 5. quorumdam **A** huius *om.* **A**. 7. perculit in tantum **M**; in tantum perculit **A**. 8. denegauerint **M**. 10. iudicarentur **A**; contempnerentur **M** et **M**; ac **A**. 11. Quid igitur vt f. I. expulerunt **A**; Qui ergo ut f. I. expellerent **M**. 12. hunc *om.* **A** im|partes **A**. 13. Swechorum **M**. 13—14. extollere deberent **A**. 15. rationalis **M**. 17. eum diuina **A**. 19—20. rex et g. huic pop. el. **M**; rex a pop. el. **A**. 20. atque **M**; et **A**. 22. precipue *om.* **A**.

M	A	LN
tinus summe dignitatis et glorie perhennis equam sortem perciperet inter supernos locatus proceres. Pontifices autem et doctores vite huius vitalis, episcopos videlicet et presbyteros diuinis intentos officiis, rebus pre ceteris amabat et consolationibus auxiliisque ac donis regebat(!) et, quo liberius vel libentius ad melius proficerent, bonis eos promissis blande ac deuotissime confortabat.	pontifices ac presbiteros diuinis intentos officiis pre ceteris amabat et consolationibus, auxiliis et donis erigebat; insuper ecclesias preciosis muneribus ditauit, sicut Roschildis, Dalbii et Lundis apud sanctum Laurentium precipue apparet, cuius ecclesie constructor et cultor exstitit. (*Hic desinit* **A**)	clerum dilexit, et ecclesiam dei grandi honore veneratus est:

M

(*Pass. IV.*) Interea, quia(!) iam prorsus peruersa queque et inania sicuti hostis antiqui deliramenta respuens deumque per omnia saluatorem diligens, gentem istam adhuc in moribus bonis ac deo placitis parum eruditam vel in sacris virtutibus exercitatam proposuit in primis amicabiliter paterneque rogare, ammonere atque per se et episcopos ac prelatos instruere, ut deo suorum bonorum primitias vel decimas secundum legem dei vouerent nec non persoluerent christianorumque religionem vtilius et honestius quam hactenus ob salutem animarum suarum seruarent. (*Hic desinit* **M**)

in tantum, vt (*Pass. IV*) et plebem suam cogeret sacris obedire monitis sacerdotum et deo fideliter decimas et primitias offerre.

LN

Iustus denique iudex sine acceptione personarum iustitiam ministrauit. (*Pass. VI.*) Itaque propter amorem iustitie et sancte religionis diu ab incolis terre persecutiones et regni detrimenta sustinuit, donec pene omnes in necem sancti viri conspirarent. Manifesta denique persecutione armis in regem commotis rex sanctus a Wandalis ad Iutos, a finnis(!) fugatur in Fioniam, vbi in ciuitate Othonia in ecclesia sancti Albani se recipiens et (*Pass. VII*) se sacramentis ecclesie muniens perfossus lancea per latus Christo martyr ab impiis dedicatur. (*Hic desinunt* **LN**.)

O

In Octaua Sancti Kanuti Lectiones.

(*Pass. VII.*) Quid multa? Dux et gloria Danorum, optans per martirium mutuare certum ac stabile regnum, gloriam huius mundi transitoriam fluxipendens(!), arma secularia deponit, ne cum ipsis periret, si corpus corruptibile plusquam animam diligeret; confessionem etiam pro reatibus ac delictis iterauit, fructus penitencie dignos adauxit, dominici corporis sacramentum ad eterne salutis incrementum cum reuerenti deuocione accepit et sese suosque celorum rectori gracia bone spei commisit. Nec mora: vndique plebis agmina per fenestras aliasque aperturas lapides ad regem proiiciunt et iacula, donec vnus de sacrilegis religiosum regem perfodit lancea; nam crucis in modum manibus expansis ad altare sancti Albani martiris transfixus est in latere cuspidis mucrone. Summa et vnica salus est egris mortalibus, quod electos suos ita Christus celis diuisit ac terris, vt spiritus celesti habitacione dignos superis admitteret, et terre terrena dimitteret.

Cum quo Benedictus fidus germanus armis occubuit, amicorumque vel militum manus neci causa iusticie succubuit. Et quia corpora sua victimas deo optulerunt, regna celestia laureati intrare meruerunt. Nunc amicti stolis albis agno cum palmis astant, optata beneficia omnibus se hic inuocantibus prestant. Itaque, vt dictum est, sexto ydus Iulij sic occubuit pie secus aram Christi fuso sanguine, domino nostro Ihesu Christo regente et adiuuante. Cui est honor et gloria in secula seculorum, amen.

---

1. Iustus . . ministrauit *auctor de suo addidit usus Petri epist. I, 1,17*: (pater) . . sine acceptione personarum iudicat. 3. persecutiones **N**; persecutionis **L**. 12. fluxi pendens **O**[2]. 21. cuspicis (!) **O**[2]. 22—29. *De notabili emblemate* Summa et unica . . prestant *cfr. liber meus* Knud den Helliges Martyrhistorie *p. 74 sqq.* 28. amictis **O**[2].

Contextus Breuiariorum in SRD. Tom. III p. 391—422 editus multis mendis laborat, quæ plerumque editoris neglegentiæ debentur; quorum

multa in hoc libro suis locis correxi, reliquorum notabilissima hic obiter adnoto. Scribendum igitur est: *p. 397,7*: Lectionis eius(*dem*); *34*: consume*b*atur . . collocabatur; *p. 398,19*: in sequenti VI. feria; *5 a. i.*: Da; *p. 400,20*: offerunt; *21*: precamina (*sed* **O**^{2} precomia); *30*: querunt, hos . . nominat, hosque . .; *35*: A quibus . . opprimitur, de his . .; *37*: potentia. Hi, . .; *p. 401,1*: deditum (*sed* **O**^{2} debitum); *11 sqq*: populus ei pro iusticia iniust*a* (**O**: iniuste) nece . . possedit. Mitem . . improbis et *im*modestis (*vel*: molestis; **O**: modestis). Affabilis . . negocio. Optabile . .; *16*: fluxit (*sed* **O**^{1} influxit), *17*: refrenabat; *26*: Et quia . .; *27*: se cum (*sed* **O**^{2} secũ); *32*: laudabimus *40*: brauium (*sed* **O**^{2}: brachium).

III. EPITAPHIVM S. CANVTI.

Iam cęlo tutus summo cum rege Canutus
Martyr in aurata rex atque reconditur arca
Et, pro iusticię factis occisus inique,
Vt Christum vita sic morte fatetur in ipsa.
5 Traditus a propriò sicut deus ipse ministro
Et petiens potum telorum pertulit ictum,
Lancea nec ne latus ut Christi perforat eius,
Eius et ante sacram sanguis sacer effluit aram,
Spiritibusque sacris moriens sociatur in astris.

W = exemplar Wormii. — **P** = exemplar Pontani. — **K** = exemplar Konninckii. — **E** = consensus **WPK**. — **A** = codex Audomariensis Ailnothi. — **B** = codex Brugensis eiusdem. — **H** = codex Huitfeldianus eiusdem (**H**^{1} = edit. 1602; **H**^{2} = edit. 1631). — **C** = trium codicum consensus. — *Duos primos versus tantum seruauerunt Petrus Olai et Breuiarium Othiniense.*

1. Kanutus *Breu. Oth. et Petrus Olai.* 2. Martiir **K**; martir *Breu. Oth.* in aurata **PKC** *et Petrus Olai*; inaurata **W** *et Breu. Oth.* rex atque (*i. e.* atque rex) **EABH**^{2}; rex hucq; **H**^{1}; rex ecce *Breu. Oth.*; rex hac *Petrus Olai, corrupto versu.* reconditus **H** *solus.* archa *Breu. Oth. et Petrus Olai.* 3. Et **E**; Qui **C** iustitiæ **PH** occissus **B** iniq^{e} *corr. ex* iniq; **B**. 5. Traditur **P** *solum.* 6. Et petiens (*i. e.* petens) **W**; Et peciens **B**; Et patiens(!) **P**; Excipiens **A**; Atq; petens **KH** polum **W** *solum.* 7. nec ne **WKC** (*i. e.* nec non, *metri causa*); necne **P** perferat(!) **H**^{2}. 8. et **PK**; ut **W** *Totum hunc versum om.* **C**. 9. sotiatur **H**^{1} austris(!) **K**.

IIII[a]. GESTA SWENOMAGNI REGIS ET FILIORVM EIVS ET PASSIO GLORIOSISSIMI CANVTI REGIS ET MARTYRIS.

Epistola Ailnothi ad regem Dacie Nicolaum de passione gloriosissimi Canuti regis et martyris. 5

1. Principum duci precipuo, nobilium primicerio, patrię patricio pio inuicto magnifico, Dacię prouisori serenissimo, tam specie quam et nominis dignitate illustrissimo regi Nicolao: diuini officii ministrorum infimus Ailnothus, Cancia Anglorum metropolitana urbe editus, iam uero Dacie partibus 10 quatuor quinquennijs et bis fere binis annis demoratus: hostium uires uirtute diuina subuertere, contumacium colla potentię pede proterere, regni iura decenter disponere, pacis

---

A = codex Audomariensis. — **B** = codex Brugensis. — **C** = consensus codicum **AB.** — **H**[1.2.3] = codex Huitfeldianus: [1]) ex edit. 1602; [2]) ex edit. Meursii 1631; [3]) ex notis Bircherodii. — **H** = consensus **H**[1.2.3]. (*Sed mihi persuasum est pleraque, quæ de propriis* **H**[2] *mendis adferuntur, ipsius Meursii neglegentiæ deberi, non codici*). — ***M*** = *Meursius*; ***S*** = *Sollerius* in Actis Sanctorum; ***W*** = *Westphalen*; ***L*** = *Langebek; sed falsas horum scripturas sæpius omitto.*

1—3. *Inscriptionem totius libri sumpsi ex inscriptione proœmii, quæ infra p. 82 ex* **AB** *adfertur; verbum tamen, quod est* gloriosissimi, *solus* **B** *habet. Inscriptio libri, quæ in* **A** *in ima columna 1 fol. 60*[r] *coloribus pingenda fuerat, omissa est.* 4—5. *Hæc inscriptio, minio picta, in solo* **B** *reperitur.* **H**[1] *habet:* Incipit Prologus in ortum, vitam et passionem Sancti Kanuti Regis et martyris, quod festum celebratur VI. Idus Iulij. **H**[3]: Incipit Prologus. Ad Nicolaum regem. — *In orthographia* **A** *sequor* (*compendio* p̃ *ubique in* pre *soluto*); *pro* ę *uel* ae **B** *fere semper* e *habet, item, ut videtur,* **H**; *sed hæc et cetera minutissima quæque orthographica* (*velut* c *pro* t *scriptum et e contrario*), *in quibus ceteri* ab **A** *differunt, non curo. Litteras initiales in* **A** *colore pictas crassioribus typis significaui.* 6—7. patrię patricio *om.* **H**. 7. datie **H**[1], *ut alibi.* 9. Ailnothus **C**. *item* **H**, *ut testatur Bircherod, etsi* Ælnothus *habent* **H**[1.2] Cancia **C**; Cantici **H**[2.3]; Cantij **H**[1]. 10. Anglorum *om.* **H**[2]. 13. decenter **CH**[1]; potenter **H**[2.3](***M***).

securitate perfrui, et post decursum temporalis imperij sempiternę felicitatis beatitudine ditari!

2. Cementiam mansuetudinis glorię uestrę, sicut proteruus quilibet et imprudens seu uecors detestatur, sic prouidus quisque et probitatis executor, tam presentia quam et exequentia simul moderationis dispiciendo discretione, non modo laudibus uerum digno uenerationis affectu extollendo prosequitur. Iudicem enim uniuersorum, quem rex propheticus et opilionum fortissimus iustum et fortem denunciat, eundem etiam patientem et longanimem esse declarat; et cuius honorem iudicium diligere insinuat, ei se misericordiam cum iudicio decantare manifestat. 3. Cuius uestra excellentia pietatis modum pro modulo mortalibus concesso exequens, et iusticię seueritati mansuetudinis lenitatem preferens, eius ob hoc ipso opitulante glorie compos efficieris, cuius hic uicem tam dignitate quam et nominis participatione exequeris. Ipse quippe, potentes de sede deiciens, humiles et in presenti exaltat et in perpetuum sempiterne beatitudinis honore magnificat.

4. Illius, ut credi potissimum est, gratia preciosus frater tuus germanus Canutus, iam indubitanter beatus cognominandus, ex apice temporalis imperii gloriam nactus decoris perpetui, sicut inter mortales regni gloriosus excellebat potentia, sic iam beatis spiritibus associatus gloriosior uirtutum effulget magnificentia. 5. Cuius ego presumptuose gestorum simul et certaminum insignia explicare aggressus imperitę

8—12. *Psalm. 7,12*: deus iudex iustus, fortis et patiens; *102,8*: dominus longanimis et multum misericors; *144,8*: dominus patiens et multum misericors; *98,4*: honor regis iudicium diligit; *100,1*: misericordiam et iudicium cantabo tibi, domine. 17. *Luc. 1,52*: deposuit potentes de sede et exaltauit humiles. 23. beatis sp. associatus; *cfr. Epitaph. V. 9.*

3. mansuetudinis **CH**; magnitudinis ***S***. 4. detestatur **CH**$^{2.3}$; delectatur lædere (!) **H**^{1}. 5. exequutor **H**^{1}. 5—6. exequentia **CH**$^{2.3}$; sequentia **H**^{1}. 6. dispiciendo ***S***; despiciendo **C**; dispicienda **H**^{1}; dispicientia (!) **H**$^{2.3}$. 7. uenerationis **CH**$^{1.3}$; moderationis ***M***. 15—16. tam dignitate quam et nominis participatione **C**; tam. nom. part. quam et dignitate **H**. 17. deiciens **C**; dejiciens **H** *(ut alibi in eiusmodi compositis)*. 20. Canutus *semper* **C**; Kanutus **H**, *ut testatur Bircherod*. 21. temporalis imperii **C**; imperii temporalis **H**. 22. gloriosus ***MS***; gloriosius **CH**.

linguę infacundię ignosci deposco, ut, siquid inane seu ueritatis uacuum pondere uisus aspectantium offenderit, non superducto protinus supercilio pharisaica condempnetur inuidia, sed sincerę discretionis articulo exterminandis sublatis inserantur probabilia. Siquidem mordacis inuidię morbum, qui uersus exiguitatem imbecillitatis nostrę interdum solet assurgere, haud modo extinguendum, immo expergiscendum autumo, cum euentilatum cineribus ignem frustulis appositis, fumiuoma licet flamma obfuscante, incendijs aptare contendo. 6. Sed soricem in situla salientem gallus atria perlustrans et sub tecti culmine anhelitu raucisono aera uerberans pertranseat et cum comparibus adacutis calcaribus bellum certaminis ineat. 7. Neque enim ego Danaum classes Dardanis excidium inferentes edissero, non acies Hectoreas Mirmidonum armis umbonibus obiectis insigniter obuiantes commemoro; sed quę de gestis religiosi principis et deo dilecti martyris probabilibus personis utriusque sexus et ordinis referentibus agnoui, religiosi habitus uiris, Ihesu Christo ibidem insignique triumphatori deseruientibus, obnixe suffragantibus posterorum memorię reseruanda apicibus contradidi, ea pietati maiestatis uestrę representans, ut et de tanti germani glorificatione plenius exhilaretur et ad eiusdem uirtutis insignia emulanda superno prouisore aspirante ardentius incitetur.

8. Meis igitur cęptis, pacis simul et patrię prouisor, solita pietate faueto, et, quę de opinatissimo progenitore uestro gloriosorumque germanorum tuorum temporibus ad hęc usque

---

2. asspectantium **B**. 3. superducto *adlitterationis causa pro* subducto. 4. articulo, *i. e., ut opinor,* digito. 5—13. *De his cfr. liber meus* Knud d. H. Martyrhistorie *p. 82.* 6. inbecillitatis **B** uestræ **S** *errore.* 7. imo **H**[1] expergiscendum, *i. e.* excitatum iri 8. ignis *vocabulo scriptorem pusilli ingenii sui lumen significare voluisse credo, et* fumum *eius defectus et vitia notare.* 10. salientem **C**; saltantem **H**. 12. adacutis **CH**[1.2]; adauctis **H**[3](?). 13. excidium **C**; exitium **H**. 14. Myrmidonum **H**[2.3]. 15. insigniter **CH**[1.2]; insegniter **H**[3] (? *fort. coniectura Bircherodii*). 18. Iesu Christo **H**; ihu **C**. 19. posterorum **AH**[2.3]; poste|rum **B** *(lineola versus finem designat)* **H**[1]. 20. reseruanda apicibus (*i.* e. litteris) **C**; apicibus reseruanda **H** (ap.) contradidi **CH**[3]; (ap.) credidi **H**[1.2]. 21. et *om.* **H**[2.3]. 24. ceptis **C**; cæptis **H**. 25. quę **CH**; qui **S** *errore* opinatissimo **CH**[2.3] (*i. e.* famosissimo); optatissimo **H**[1].

presentia magnificentię uestrę tempora exarando perstrinxi, regio dignare confirmare decreto, ut habeat dignitas regia tam proprii quam et precedentium exercitij monimenta posteris deferenda.

5 9. Ambiguitatis uero scrupulum de preciositate sanctitatis huius, de quo operis nostri summa est, dei hominis a pectoris sui secreto fidelis quisque remoueat, qui deum omnia posse et ante, quam efficiantur, prenosse ac preordinasse non hesitat. Qui enim angelum superbię ob extollentię contumatiam de 10 excelsissimis deiecit, ipse humiles et quietos eiusque iudicia metuentes de infimis ad superna deducit; et qui de silice durissima Aaron uirga percutiente laticem produxit, ipse sibi de rege martyrem, de principe terreno regni cęlestis consortem elegit. 10. Hęc autem qui omnipotentem peregisse dissimulat, 15 ne et ipse a diuine repromissionis solo exterminetur pertimescat. Petro quippe attestante, in omni gente qui timet deum et operatur iusticiam, acceptus est illi. Et quia potens est deus de lapidibus suscitare filios Abrahę, cur ex gente, licet durissima, catholica tamen fide insignita, principem reli- 20 giosum, ueritatis et iusticię exsecutorem, sanctorum in supernis collegam non dignaretur efficere? Sed cum uniuersa possibilia

---

9. *cfr. Isaiæ c. 14,12 sqq.*: Quomodo cecidisti de cælo, Lucifer etc.; *epist. Petri 2, 2,4.* 11 *sq. cfr. Exod. 17,5 sq. (sed Moyses est, qui virga sua petram percutit), Num. 20,11:* Moyses . . percutiens virga bis silicem. 16. *Act. apost. 10,35:* non est personarum acceptor deus; sed in omni gente qui timet eum et operatur iustitiam, acceptus est illi. 17. *Matth. 3,9:* potens est deus de lapidibus istis suscitare filios Abrahæ; *Luc. 3,8.* 21. *Marc. 9,22:* Iesus autem ait illi: Si potes credere, omnia possibilia sunt credenti.

---

1. exarando **A**; exaranda **B**, *sed adscripto supra versum minutis litteris* ł (*i. e.* uel) colligendo; colligendo **H**$^{2.3}$; colligendæ **H**^{1}. 2. dignare confirmare decreto **C**; dignare fauore **H**^{1}; confirmare decreto velis **H**$^{2.3}$. 3. monumenta **H**^{1}**S**. 3—4. posteris deferenda **C**; deferenda **H**$^{2.3}$; non deserenda (!) **H**^{1}. 6. dei *om.* **H**^{1}. 7. deum **CH**; dominum **S** *errore.* 8. ac///*corr. ex* atq; **B** preordinasse **CH**; prænuntiasse **S** *errore, tamquam ex* **B**. 9. extollentię **C**; excellentiæ **H**. 10. excelsissimis **C**; excellentissimis **H**. 11. deducit **CH**; perducit **S**. 12. Aron **H**^{1}. 13—14. consortem elegit **C**; elegit consortem **H**. 15. ipse *om.* **S**. 17. deum **CH**$^{2.3}$; dominum **H**^{1}. 19. licet *om.* **H**. 20. et ueritatis **H** et iust. exsec. **C**; ac (et **H**^{1}) iust. exec. **H**.

sint credentibus, et deus in illo potentię suę clementiam peregisse credatur, et pro patrocinio terrigenis prouiso debitę uenerationis obsequio ab uniuersis magnificetur.

11. Letare ergo, rex insignissime, tanta fratris adornatus glorificatione! exulta confidens apud deum aduocatum habere, in cuius hic regni solio eo concedente meruisti residere. Gratulare illum cęlis euectum, Abrahę sinu reconditum, angelorum socium, martyrum conciuem effectum beatorum choris interesse, dei uultum presentem cernere, gloriam maiestatis inspicere et hoc iam interuentus ope peragere, quod hic regia quondam functus potentia non ualebat perpetrare. Visu namque orbatis lucis respectum condonat, cutem lazarica tabe putrescentem expurgat,

Obstructas aperit aures, et famina reddit,
Dum linguę neruos, gressusque resoluit habenas;
Effugat et febres, cunctos pellitque dolores:
In sanctis quoniam deus est mirabilis, ipsis
Virtutes, signa faciens post inclita gesta,
Vt cęlo clari fiant seclo manifesti.

12. Tanti igitur germani pignora regia condignis adornet donis potentia, edis sacrę decus amplificet, spiritualis normę uiros cultui ibidem diuino iugiter insistentes solidando corroboret, ut pro temporalis suffragij amminiculo supernę remune-

5. *epist. Joh. I, 2,1:* aduocatum habemus apud patrem, Jesum Christum iustum. 7. *Luc. 16,22:* ut mendicus . . portaretur ab angelis in sinum Abrahæ. 9. *Apocal. 22,4:* Et videbunt faciem eius. 17. *Psalm. 67,36*: mirabilis deus in sanctis suis, dĕus Israël ipse dabit virtutem et fortitudinem plebi suæ.

1. credentib; **C**; credenti (*cum Vulgata*) **HS** potentię suę clementiam **C**; clementiæ suæ potentiam **H**. 2. pro *om.* **HS**. 4. ergo (*per compendium*) **C**; igitur **H** insignisse **B**. 5. apud d. aduocatum **C**; aduocatum apud d. **H**. 8. beatorum choris interesse **C**; beatorum ciuem choris interesse coelestibus **H**. 10. ope **C**; ope diuina **H** (*et* **S**, *tamquam ex* **B**). 12. condonat **HS** *item* **A** *ex correctione*; condonet **A** *manu 1,* **B**. 14. obructas ***M*** *typorum errore.* 15. neruos, *i. e.* uincula, *cfr. Marc. 7,35*; *sc.* soluit, *ex sequenti membro sumendum.* 17. ipsis, *i. e.* per ipsos *vel* in ipsis. 18. inclita **C**; inclyta **H** (*ut alibi*). 19. fiant seclo **C**; seclo fiant **H**. 20. adornet **C**; ornet **H**. 23. temporalis . . supernę **CH**$^{1.3}$; temporis . . super **H**^{2} amminiculo **B**; aminiculo **A**; adminiculo **HS**.

rationis in ęternum potiaris premio. Eius quoque intercessionis obtentu hostium tibi uires subiciantur, inimicorum cuneus attenuetur, regni ius consolidetur, pacis securitas confirmetur, sospitatis integritas tribuatur, morbus ac pestilentia pellatur, commoda queque conualescant, incommoda decrescant, et decidui longeua imperij meta decursa ad superna transmissus in regia glorieris ęterna. Vigeat et ualeat in ęternum pietas uestra, et diuinę miserationis respectu regięque subleuationis opitulatione sustentetur inbecillitas nostra!

Incipit proemium in gestis Swenomagni regis et filiorum eius et passione gloriosissimi Canuti regis et martyris.

I. Regna aquilonis, in remotis mundi partibus abdita, longe diuque paganis tenebantur ritibus dedita, quousque ea de profundo erroris et infidelitatis diuina extraxit clementia. Nam postquam fere omnia occidentis regna, quę Iulius Gaius, Magni quondam Pompeij gener, Ausonio subiecerat imperio, christianis colla subdidere legibus, nationes illę, quę ex aduerso latere Francorum seu Gallorum Saxonumque aquilonalibus consistunt partibus, Suethi uidelicet et Gothi, Normanni atque Isonij, tanto serius fidei signa suscepere, quanto illuc fidei doctores tam pro uictus rerumque penuria quam et pro barbarorum feritate et innata duricia magnipendebant diuertere. Dani uero, qui Gallis Saxonibusque uiciniores existere uidentur, idcirco gentibus prenominatis potiores habentur, quod et ipsi solum necessariis utilius usibus incolunt, fidemque Trinitatis

---

3. consolidetur **C**; solidetur **H**. 4. pellatur **C**; pellantur **HS**. 5. conualescant **CH**[1.3]; conualefiant **H**[2]. 6. decidui **CH**[3] (*i. e.* caduci); desidui **H**[2]**S**; residui **H**[1]. 7. glorieris **HS**, *item* **A**, *sed litteræ* eris *in rasura man. 1*; gloriaris **B**. 9. imbecillitas **H**.

10—11. *Hæc inscriptio in* **C** *minio picta est. In* **H** *fuisse videtur:* Explicit prologus. Incipit PASSIO SANCTI Kanuti Regis et Martyris in Othense. 13. longe **CH**; longo **L** *typ. err.* 15. Gaius *om.* **H**[2]. 16. Pompei **H**[1] subiacerat **A**. 17. colla **C**; se **H**[2.3]; *om.* **H**[1] ex *om* **H**. 18. ceu **H**[1] Saxonumque **CH**; Saxonum, qui (!) **S** aquilonalibus **CH**[2.3]; aquilonaribus **H**[1]**S**. 19. partibus **C**; in partibus **H** Suechi **S** *errore, ut etiam infra.* 20. Islandi **H**[1]. 22. duritie **H** magnipendebant, *i. e.* magnum (*sive* periculosum) iudicabant. 23. existere **C**; esse **H**. 24. iccirco **B**. 25. utilius usibus **C**; usibus utilius **H**.

ante, quam illi cognouerunt, isti susceperunt, finesque suos regum nobilium ui et consilio tam presulibus quam et diuini officij ministris ęcclesijs dei ibidem in dies circumquaque adauctis nobilitauerunt, fidemque hactenus susceptam hucusque fideliter uenerando seruauerunt. Ut enim quiddam ex anti- 5 quorum relatu contingam, ex quo uenerabilis memorię pontifex Poppo candentis ferri ardorem inusta deferens dextera et ignitas ferri laminas incombustis pertransiens plantis Christum, dei filium, uerum et solum deum fore euidenti indicio declarauit, fidem, quam gens Danica suscepit, in hodiernum illi- 10 batam conseruare et custodire Ihesu Christo fauente contendit. Suethi uero et Gothi rebus ad uotum fluentibus prosperisque succedentibus christianitatis fidem nomine tenus uenerari uidentur; at ubi aduersitatis aura, siue terrę infertilitate aerisue siccitate aut procellarum densitate, seu hostium 15 incursione uel ignis adustione, inflauerit, fidei religionem, quam uerbo tenus uenerari uidebantur, non modo uerbis uerum rebus christianorumque fidelium persecutionibus insecuntur aque suis finibus omnino expellere conantur. Unde pię memorię Eskillinus episcopus, ex nobilissimo Anglorum 20 orbe deueniens ibique euangelium fidei feris et indomitis gentibus denuncians, pro ueritatis testimonio barbarorum feritate et uesania transitorio sequestratus seculo angelis colletantibus superna adijt uicturus perpetuo. Aquilonales autem, qui ob situm regionum Normanni dicuntur, et Isonii, 25

9. *cfr. euang. Joh. 17,3:* cognoscant te solum deum verum.

1. susceperunt **H**; susceperint **CS**. 4—5. nobilitauerunt .. seruauerunt **HS**; nobilitauerint .. seruauerint **C**. 4. hactenus **HA** *m. 2*; actenus **A** *m. 1* **B** hucusque **C**; usque huc **H**; usque ***L***. 5. quiddam **C**; quoddam **H**. 7. ardorem inusta d. dextera **C** (dextra **S**); ardore inustam d. dextram **H**. 9. deum .. indicio **C**; dominum .. iudicio **H**. 10—11. illabatam **H**[1]. 12. fluentibus *scripsi* (*cfr. Cic. de off. I, 90; Justin. 23, 3,12 al.*); fauentibus **CH**. 15. aerisue **CH**[1]; aerisque **H**[2.3]. 17. uerbotenus uenerari **C**; uenerari uerbotenus **H**. 18. uerum **C**; uerumetiam **H** persequutionibus (-cu- **H**[2.3]) insequuntur **H** (*sic sæpius variatur*). 19. aque **C**; atque **HS**. 20. Eskillinus eps **C**; Eschillus archiepiscopus **H**; Eskillius episcopus **S**. 24. Aquilonares **H**[1] *ut sæpius*. 25. Islandi **H**[1].

qui etiam ob hiemis ibidem uehementiam et longeuioris glaciei seriem Glaciales tam patria quam et Danica et Normannica lingua nuncupantur, ritum quidem christianę religionis obseruant, sed pro terrę infertilitate uictusque exiguitate eandem fidei religionem tam sollempnibus ieiuniorum diebus quam et quadragesimali tempore illicitorum esu ciborum commaculant. Ab aquilone enim, ut per prophetam dominus commemorat, pandetur malum super faciem uniuersę terrę. Iccirco nationes istę, quas commemorauimus, antiquę infidelitatis obstrictę frigoribus uix umquam ita feruore succensę fidei stabilitate solidantur, ut infidelitatis nexibus penitus absoluantur, dum et fidei sacramenta, quod mortalibus inconcessum est, humanis conantur rationibus perstringere legesque suas dei iusticię preponere et ab antiquis sese ritibus siue religiosis seu irreligiosis diuini respectu timoris pudori deputant abstrahere. Verum ne his diutius immorer, quicquid seu illis siue cunctis in diuinis perficiendis deest mandatis fidelibus, exurgente aquilone (id est: frigore torporis et iniquitatis effugato) ueniat auster et perflet *h*ortum ęcclesię fidelium, ut fluant aromata illius: ueniat scilicet calor gratię spiritualis et influat in corda credentium, ut uerę fidei professione operumque fraglancia redundante luceat lux nostra coram hominibus (id est: mundi amatoribus et non superna sed caduca sapientibus), et glorificent patrem nostrum, qui in cęlis est. Et ut proposita con-

7. *Hierem. 1,14*: Ab aquilone pandetur malum super omnes habitatores terræ. 17 *sqq. Cant. Cant. 4,16*: Surge aquilo, et veni auster; perfla hortum meum, et fluant aromata illius. 22. *Matth. 5,16*: Sic luceat lux vestra coram hominibus, ut videant opera vestra bona et glorificent patrem vestrum, qui in cælis est.

1. hyemis **BH**[1] longeuioris **C**; longioris **H** glatiei **B**. 2—3. quam et D. et N. l. nuncupantur **C**; quam N. et D. l. vocantur **H**. 4. sed **C**; sed et **H**. 5. solennibus **HS**. 7. ut *om.* **H**. 8. pandetur **C**; quia pandetur **H** iccirco **CL**; idcirco **HS**. 9. antiq^{e} *corr. ex* antiq; **A**; antique **B**. 10. unquam **BH** succensæ **HS**; succensi **C**. 13. perstringere, *i. e., puto,* uiolare. 14. seu **C**; siue **HS**. 15. deputant **H**; deputent **C**. 16. siue **C**; seu **H**. 17. exsurgente **H**[1]**L**. 18. id est **C**; et **H** corporis (!) et iniquitatis **C**; iniquitatis et torporis **H**. 18—19. ueniat a. et perflet **C**; venit a. et perflat **H**. 19. hortum **SL**; ortum **CH**. 20. ueniat **C**; venit **H** spiritalis **H** influat **CH**[1]; influit **H**[2.3]. 21. fraglanc(-t-)ia **AB**; fragrantia **HS**. 24. Et ut **C**; Vt igitur **H**.

gruenter prosequamur, fauore nos, ut essemus, creantis et, ut reformaremur, recreantis adiuuemur.

II. Qualiter Swenomagnus rex Magno defuncto et Haraldo coma pulchro Dacie finibus effugato regnum obtinuerit Danorum.

Post multos igitur bellorum incursus certaminumque conflictus inter Magnum, aquilonalium et occidentalium, et Suegnonem, Magnum etiam nuncupatum, orientalium et australium ducem, acerrimos utrosque, commissos, postque memorabile Nitzę prelium inter Haroldum coma pulchrum et eundem Suegnomagnum de principatu Dacie habitum, Magno quidem uia uniuersitatis egresso et Haraldo Dacie terminis exturbato, Suegnomagnus natiui soli principatum obtinuit et, quo aduixit tempore, nobilissime rexit. Qui ueluti famosus ille Troianorum quondam heros, inclitus Priamus, speciem dignam preferens imperio, cum secundum diuinum interpretem sapiens corde esset et fortis robore, gentem suam tam diuinitatis auxilio quam et robore et prudentia consilij sui ab extranearum incursione gentium strennue protexit et pace circumquaque reddita armis eam et uiribus plurimis per circuitum gentibus terribilem effecit. Sed et, quia liberalium non expers erat studiorum et diuinarum non inscius lectionum, religionis cultum euehere non neglexit; immo sanctorum ęcclesias, in

---

1. *Sapient. 1,14*: creauit enim, ut essent, omnia. 11. *Josuæ 23,14; Reg. III, 2,2*: ego hodie ingredior viam uniuersæ terræ. 15—16. *Job. 9,4*: sapiens corde est et fortis robore (deus).

1—2. fauore . . adiuuemur **CH**$^{2.3}$; fauore tuo ne nos destituito et ut reformemur recreati adiuua *prorsus licenter* **H**^{1}. 3—4. *Hanc inscriptionem, in* **C** *minio pictam, non habet* **H**. 6—7. suegnonem **C** *hic et inferius*; Suenonem **HS**. 8. postq; **C**; postquam **H**. 9. Nitzę *scripsi* (*i. e.* apud Nitzam, *in Hallandia*; *de forma vocis cfr. SRD. III p. 44*); nittę **A**, nitte **B**; initum (!) **HS** haroldum *hic* **C**; Haraldum **H** (Heraldum **S**). 10. suegnomagnum **C**; Suenonem magnum **H**; Swenonem **S** datie **H**^{1} *ut inferius*. 11. egresso **C**; ingresso **H**. 12. quo aduixit **C**; quoad uixit **HS**. 13. Qui **CH**^{1}; cui (!) **H**$^{2.3}$. 13—14. Tr. quondam heros inclitus P. **C**; quondam Tr. inclytus P. heros **H**. 17. prudentiæ **H**^{1}. 18. strenue **BH**. 22. euehere **C**; prouehere **H** immo **CH**$^{2.3}$; imo **H**^{1}**S**.

quibus erant locis, regali auctoritate prouexit et, in quibus hactenus non fuerant, erexit, clerumque ac pontifices tam adaugere quam et uenerari operam duxit. Orphanis et uiduis, egenis et aduenis et maxime pauperibus clericis regalibus
5 succurrebat stipendiis, et ex iniquo mammona hos sibi amicos efficere satagebat, a quibus se ęternis intromittendum tabernaculis presumebat. Et ne omnibus immorer,

Mitis erat paruis, atrox asperque superbis,

illos mulcebat clementia, istos premebat potentia,

10 Pauperibusque dapes, nudis dat tegmina, uestes.

Hos fouebat, ne in uia deficerent, illos tegebat, ne aut frigoris rigore aut caloris ardore deperirent.

Sed quid in humanis est omni parte beatum?

Deus enim dominus noster, solus uere bonus et solus uere
15 beatus, equalis et coęternus deo patri existens et homo in fine seculorum deueniens, sicut immaculato et intemerato utero exiuit uirgineo, ita sine molestia et grauedine peccati nostro conuersatus et egressus est seculo: nostro, dico, per humanitatem pro nobis, in nobis, ex nobis assumptam, egressus est
20 seculo, qui per deitatis essentiam sui fidelibus ęternam promisit presentiam. Nos uero, qui in iniquitatibus concipimur

---

5. *Luc. 16,9*: facite vobis amicos ex mammona iniquitatis, ut, cum defeceritis, recipiant vos in æterna tabernacula. 11. *Matth. 15,32*: dimittere eos ieiunos nolo, ne deficiant in via. 13. *Horat. carm. II, 16,27*: nihil est ab omni parte beatum. 20. *Matth. 28,20*: Et ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi. 21. *Psalm. 50,7*: Ecce enim in iniquitatibus conceptus sum, et in peccatis concepit me mater mea; *Genes. 3,16*: in dolore paries filios.

1—2. et in quibus . . erexit *om.* ***M***. 2. actenus **C**, *sed corr.* **A** *m. 2* fuerant **C**; erant **H** euexit **H**^{3}, *nisi error* ***W*** *est.* 4. egenis **CH**^{1}; et egenis **H**$^{2.3}$. 6. efficere **CH**^{1}; facere **H**$^{2.3}$ se ęternis **C**; æternis se **H**. 8. atrox asperque **C**; atroxque **H**. 14. dominus **CH**^{1}; deus **H**$^{2.3}$ bonus et **C**; bonus **H**. 15. patri *om.* **H**. 17. peccati **C**; peccatorum **H** nostro **C**; nostro solus **H** (*sed ita etiam v. 16* sicut solus *dici debebat*); nostri ***S***. 18. conuersatur **H**^{1} et egr. ē seculo **CH**; est, egressus è seculo (!) ***S***. 20. sui (= suam, *ad* presentiam *pertinens*) **C**; suis **H*S***.

et in delictis ac doloribus parturimur, quamuis salutari lauachro originali absoluamur commisso, fragilitate corporeę infirmitatis et onere superadditę mortalitatis aggrauati in peccati cenum relabimur; et nisi supernus releuaret spiritus, omnes ęternę dampnationis absorberet interitus. Sed qui prothoplasto post mali gustum et diuini precepti transgressum 'morte morieris' dixit, in se credentibus eiusque iussis obtemperantibus uitam ęternam promittit; et qui legalis censurę seueritatem per premissos intulit, ipse misericordiam ueniens attulit, ut legalis duricia euangelica mitigaretur clementia, dum, quos illa puniendos diiudicet, ista ad ueniam querendam inuitet. Nam cum illa ob hoc uel illud commissum hunc a populis delendum, illum lapidibus obruendum, alium morti condempnandum denunciet, hęc penitentiam agentibus regnum cęlorum aperiendum declamat et omnem reatum excepta spiritus blasphemia (id est: ęternę salutis desperatione) remittendum insinuat. Quo enim modo reatibus absoluendus creditur, a quo eiusdem remissionis gratia desperando contempnitur? Et qui enormitatem scelerum suorum diuini lateris sanguine diffidit preponderandam et multitudinem reatuum spiritualis gratia remissionis non estimat exsuperandam atque in ipsa incredulitatis seu desperationis obstinatia in finem usque perseuerando defecerit, idcirco pietate priuatus omnibus exit criminibus implicatus, et ab ea, quam desperando con-

---

7. *Genes. 2,17*: in quocumque enim die comederis ex eo, morte morieris. 8. *Euang. Joann. 6,47*: qui credit in me, habet vitam æternam. 12 *sqq. cfr. Gen. 17,14*: delebitur anima illa de populo suo; *Leuit. 23,30.* — *Leuit. 20,27*; *Deuteron. 21,21*; *22,21. 24 al.* — *Exod. 21,12 sqq. al.* 14. *Matth. 3,2*: pænitentiam agite, appropinquauit enim regnum cælorum; *Act. apost. 2,38* pænitentiam agite .. in remissionem peccatorum vestrorum. 15—16. *Matth. 12,31 al.*: omne peccatum et blasphemia remittetur hominibus, spiritus autem blasphemia non remittetur.

---

2. lauacro **HS** absoluamur **C**; absoluimur **H**. 5. damnationis **HS** (*de eiusmodi differentiis in verbis* damno, condemno, contemno, solennis, tento *similibusque nihil ultra adnoto*). 6. protoplasto $\mathbf{H}^{2.3}$**S**. 15. aperientibus (!) $\mathbf{H}^{1}$ et *om.* $\mathbf{H}^{1}$**L**. 16. deyeratione (!) $\mathbf{H}^{1}$. 17. absoluendis $\mathbf{H}^{2.3}$. 20. preponderandam **C**; præponendam $\mathbf{H}^{1}$; proponendum $\mathbf{H}^{2.3}$. 21. exuperandam **B**; exsuperandum **H**. 21—22. ipsam .. obstinatiam **S**. 23. iccirco **B** exit **C**; erit **H**.

tempserat, ac per hoc semet indignum ipsa iudicauerat, salute (id est: a Christo) condempnatus ęternę dampnationis baratro sempiternis exurendus incendiis detruditur deputatus. Qui autem uoce dominica audita uerę remissionis gratiam petit, ut accipiat, commissorumque indulgentiam querit, ut inueniat, atque ad pietatis ęternę ianuam precibus importunis non deficiendo depulsat, portas indeficientis clementię uerę confessioni apertas inueniet, per quas ad atria curię cęlestis deuenitur, ubi deus deorum in Syon (id est: ęternę pacis uisione) conspicitur.

III. Inter igitur premissa pietatis studia Suegnomagnus ueluti regum quondam fortissimus et uatum facundissimus Dauid — qui in similitudinem ueri pastoris bestiarum fauces manu forti conterens gregem dominicum a uoratu insidiantium a Christo liberandum insinuarat, et Goliad alienigena, ueluti Antichristo diuinis castris insultanti atque singularis occursum certaminis offerenti seseque contra et supra deum extollenti, lapide (angulari, siue petra, quę Christus est, de monte sine manibus excisa) percusso et deiecto ac proprii mucronis acie perempto ipsum Antichristum spiritu diuini oris et illustratione magnifici aduentus interimendum insinuarat — hostibus circumquaque deuictis ac inimicis insidiantibus solo stratis, regni

---

4. *Matth. 7,7 al.* 9. *Psalm. 83,8*: videbitur deus deorum in Sion. 13 *sq. cfr. Reg. I, 17,34 sqq.* 15 *sqq. cfr. Reg. I, 17,4 sqq.* 18—19. *cfr. Daniel 2,34. 45*: abscissus est lapis de monte sine manibus et percussit statuam &c.; *Corinth. I, 10,4*: petra autem erat Christus; *Ephes. 2,20*: ipso summo angulari lapide Christo Jesu. 20. *Thessal. II, 2,8*: Et tunc reuelabitur ille iniquus, quem dominus Jesus interficiet spiritu oris sui et destruet illustratione aduentus sui eum.

---

1. iudicauerit **H**[1]. 2. id ẽ a Christo **C**; idem Christo **H**; id est *om.* **S** dampnationis baratro **C**; desperationis barat(h)ro **H**. 3. exurendus **C**; exurendo **H** *malim* detrudetur. 4. petit **C**; quærit, petit **H** (*corr.* ***L***). 6. æternæ *om.* **H**. 7—8. confessioni // **B** (*eraso* s). 9. Sion **H**[2.3]**S**. 12. ut et vatum **S**. 13. similitudine **S**. 14. conterens **C**; atterens **H**. 15. insinuarat **C**; insinuaret **H** Goliath **HS**. 16—17. insultanti .. offerenti .. extollenti **CH**[1]; insultante .. offerente .. extollente **H**[2.3]. 17. contra et supra d. **C**; contra d. et supra **H**. 18. quę **CH**; qui **S**. 19. et **CH**; ac **S**. 20. spiritu *om.* **C**.

felicitate nacta et quietę pacis securitate potita, luxui illecebrosi appetitus admodum cedens numerosę prolis sobolem in regni sibi iura successuram emisit; quosdamque diuine scientie studiis apposuit, quosdam suis in locis singulis educandos nobilibus delegauit. Ipso autem in loco, qui Suddethorp (id est: Villa cenosa) dicitur, uia desperandi reditus egresso regii glebam cadaueris regalibus procurantes exequiis in insulam maritimam, quę pro eo, quod mari circumcingitur, lingua Danica Seland nuncupatur, ad locum precipuum, qui Rooskeld (id est: fons Roi) antiquitus uocabatur, inferunt ibique in ęcclesia sanctę et indiuiduę Trinitatis et sancti Lucii martyris, insigni lapideo tabulatu a Suegnone eiusdem tunc sedis pontifice constructa, debitis honorificantes exequiis recondunt. Actum anno incarnationis dominicę millesimo septuagesimo quarto, qui erat annus regni eius uicesimus octauus, quarto Kal. Mai., regnante in perpetuum omnium dominatore Ihesu Christo domino.

IV. De obitu Swenomagni regis et prouectione Haraldi regis.

Inclitus ergo Svegnomagnus rex, nationibus circumquaque uersus regni sui gentes pacificatis, dominicisque edibus tum proprię religiositatis industria in locis precipuis quampluribus eminenter extructis, tum ab aliis pridem perfectis ac per semet regalibus donis decenter adornatis et tam pontificibus

---

16 *sq. Sapient. 3,8*: regnabit dominus in perpetuum; *6,8*: deus, qui est omnium dominator.

---

1. quietæ ***M***; quiete **CH** luxu **H**[1]. 3. sibi iura **C**; iura sibi **H**. 4—5. singulis e. nobilibus **C**; singulos e. **H**. 5. educando ***S*** (!). 6. suddethorp **C**; suddathorp **H**[1]; Suddatorp **H**[2.3]; Suddadorp ***S***. 6—7. desperandi reditus **C**; desperandæ mortis (!) **H**. 8. in *om.* **H** mari **C**; maxime mari **H**. 10. rooskeld . . roi **C**; Roskildis . . Roe **H**; Rooskild . . Roe ***S***. 12. tabulato **H**[1] Suegnone **C**; Suenone **H**[1]***S***; Suegno **H**[2.3]. 13. eiusdem tunc **C**; tunc eiusdem **H**[1] (tum e. **H**[2.3]). 16. uigesimus **B**. 17. domino **C**; Domino . Amen **H**[1]; amen **H**[2.3]. 17. *Hanc inscriptionem, in* **C** *minio pictam, non habet* **H**; *in* **A** *m. 2* g *atramento supra* Sweno *adscripsit.* 19. inclytus **H**, *ut solet.* 21. pr. r. industria **C**; per pr. r. industriam **H**; propriâ r. i. ***S*** quampluribus **AH**; quamplurimis **B**. 22. exstructis **H**[2.3].

quam et religiosi cultus ministris amplificatis, ipse tandem humanę conuersationis usum deserens atque secretum longeuę pausationis ingrediens regni sui heredibus non tam regalium opulentiam gazarum quam et regnandi securitatem pace
5 undique effecta reliquit, eisque paternarum uirtutum prudentiam gnauiter imitandam operum monimentis deseruit. Sed regiis inter se tyronibus, Haroldo scilicet et Cnutone, iamiamque Canuto nominando, de principatus iure dissidentibus Haroldus, quia et natu anterior et gestu uidebatur modestior, totius
10 gentis electione in regnum asciscitur et, ut felix diu uiuat, princeps Dacie proclamatur. Quod acerrimus Cnuto licet moleste ferret, fraternę tamen potius duxit irę cedere quam secundum Thebanos quondam regios pueros sempiterni rogi incendijs ob regnandi libidinem sese fratremque concertando
15 admittere. Diuinitatis enim sibi affuturum inscius expectabat auxilium, per quod se postmodum tam eminenti gloria ignorabat sublimandum. Ipse autem dominus deus noster, qui in altis habitans humilia respicit et alta a longe cognoscit, tempora exaltationis electi sui in posterum reseruabat, quem non solum
20 temporali uerum sempiterno honorandum imperio delegabat. Ut uero proposita persequamur, Haroldus patrium nactus

---

12. *cfr. Genesis 27,42 sqq.*: Rebecca dixit ad (Jacobum): . . fuge ad Laban . ., donec requiescat furor fratris tui, et cesset indignatio eius; *Sapient. 10,10*: (sapientia) profugum iræ fratris iustum deduxit per vias rectas et ostendit illi regnum dei etc. 17. *Psalm. 137,6*: excelsus dominus et humilia respicit et alta a longe cognoscit; *112,5*: dominus deus noster, qui in altis habitat et humilia respicit in cælo et in terra.

---

1. ampliatis **H**[1]. 1—2. tandem hum. **CH**[1]; hum. tandem **H**[2.3]. 3—4. non tam . . quam et = non tantum . . sed etiam, *cfr. infra in cap. XXIX initio.* 4. opulentiam **H**, *item* **B**, *sed* ã *ex correctura*; opulentiũ **A**. 6. gnauiter **C** (*sed* **A** *in rasura, fort. m. 1*); grauiter **H** monimentis **CH**[1]; monumentis **H**[2.3]**S** deseruit, *i. e.* reliquit, *ut infra cap. XXII initio.* 7. tironibus **H**[2.3]**S** Haroldo **AH**[3]; Haraldo **H**[1.2] *et* **B** *ex corr.*; *item fere inferius* Cnutone **CH**[2.3]; Knuttone **H**[1]. 8. Kanuto **H**[1]. 10. adsciscitur **HS**; ascissitur **C** felix diu **C**; diu felix **H**. 11. Daciæ princeps **S** Knutto **H**[1]. 13. regios *om.* **H** rogi **A** *in ras. fort. m. 1.* 15. adfuturum . . exspectabat **H**[2.3]. 17—18. in altis habitans *om.* **H**. 20. uerum **C**; uerum etiam **H** delegabat **A**, *sed* gabat *in ras. fort. m. 1*; delegebat **B**, *sed* e *ex* a *correctum est*; delegebat **H**[1]; deligebat **H**[2.3]; delegerat **S**, *fort. recte.* 21. persequamur **C**; prosequamur **H**.

imperium populi uotis admodum fauere eisque leges et iura non tam, quę uellent, eligere, immo, quę uel quales elegissent, posteris seruandas regali studebat auctoritate decernere. Unde leges ab eo sancitas Dani usque in hodiernum ab electis et eligendis sibi regibus expetunt, eumque ueluti pacis ac liber- 5 tatis publicę prouisorem pro concessis ab eo legibus laude et fauoribus extollunt. Sed et ipso regni sui anno sexto patria uia egresso, locus eum celebris, qui Vallis uilla (id est: Dalbuj Danica lingua) dicitur, futurę resurrectioni reseruandum excepit et exceptum terrę matri religiosis prosecutum exequiis 10 commendauit.

V. Incipiunt gesta gloriosi regis et martyris Canuti.

Transcursis litoreis remigiis et adiacentium regionum intuitu iam saciatis obtutibus ad altum pelagus tendentes ratis nostrę rimas sollerti industria obstruamus, ne qua uena insi- 15 diantis equoris nauigantes intercipiat; et erecto crucis dominicę ligno uela uirtutum in altum resurgant, quo Syrenarum cantus auribus obtusis ueloci Euro perflante discurrentes, herois nostri meritis ad sinum optati portus delatis, anchoram spei nostrę diuinę affigamus clementię, ne spiritualium mercium 20 nauim scopulorum aduersitas intercludat et litorea gaudia, gazis porro uectis iam sparsim unda nantibus, fletuum planctibus admisceat. Sed qui dixit: »Aperi os tuum, et ego

23. *Psalm. 80,11*: dilata (*vel*: aperi) os tuum, et implebo illud.

2. non tam . . immo = non tantum . . sed etiam, *cfr. infra in cap. XXVIII sub finem* immo **CH**$^{2.3}$; imo **H**^{1}**S** uel **CH**$^{2.3}$; et **H**^{1} elegissent **CH**; *sed scribd. vid.* elegisset, *ut subiectum huius verbi idem sit quod infinitiui* eligere. 3. seruandas **C**; reseruandas **H**. 4. sanccitas **C** hodiernum diem **S**. 5. eligendis **A** *in ras. fort. m. 1*; elegendis **B**, *sed* e *in* i *corr.* ueluti **A** *in ras. m. 1.* 8—9. qui Dalby (Dalbij **H**$^{2.3}$), id est Vallis villa, lingua D. dicitur **H**. 9—10. excepit . . exceptum **CH**^{1}; accepit . . exceptum **H**$^{2.3}$; excepit . . acceptum **L**. 10. prosequutum **H**. 12. *Inscriptionem, in* **C** *minio pictam, om.* **H**. 13. transcursis **C**; transactis **H** littoreis **AH**. 17. Sirenarum **H**$^{2.3}$**S**. 18. discurrentes, *si verum est, h. l. signif.* transcurrentes. 19. aptati **H**^{1}. 21. litorea **C**; littorea **H**^{3}; littora **H**$^{1.2}$. 22. sparsim **CH**$^{1.3}$; sparsis **H**^{2}. 22—23. plantibus **A**. 23. admisceat **CH**$^{1.3}$; admisceant **H**^{2}.

adimplebo illud«, sensus nostri labia et oris dirigat eloquia, ut sic militis eius efferamus preconia, quatinus maiestati illius tractemus complacita.

VI. Gloriosi igitur Suegnomagni regis inclita soboles licet omnis paternę uirtutis industriam innata sibi emularetur prudentia, insignissimus noster Cnuto — quem sedes postmodum apostolica, summo pontifice presidente quampluribusque tam presulibus quam et religiosi ordinis uiris assidentibus, seu propter sensus **ca**niciem uel uite sinceritatem *et* **can***dorem* seu pro hoc, quod eum in **can**one sanctorum connumerandum decernebat, **Can**utum censeri instituit — ueluti inter gemmas preciosas effulgens carbunculus non tam patria imitari studia quam et proprii monimenti gesta posteris conabatur tradere celebria. Crescebat enim in eo morum honestorum prudentia cum uenuste iuuentutis gratia; unde superna tandem prouidente clementia in regni processit fastigia. Acer quippe erat ingenio, specie dignus imperio, oculis uiuacibus, armis et animo strennuus, mentisque industria sermonis prodebatur facundia. Et quia neque uolentis neque currentis, sed miserentis est dei, et ab initio exorientis seculi electi mansionibus ęternis in regia sempiterni patris sunt locandi, dominus in eo elegantem sibi satellitem formabat, quem ex regię dignitatis fascibus comitem supernorum et martyrem faciebat.

---

9. *cfr. Ecclesiastici 25,6*: Quam speciosum canitiei iudicium; *Macchab. II, 6,23.* 19—20. *Roman. 9,16*: Igitur non volentis neque currentis, sed miserentis est dei. 21. *cfr. Ephes. 1,4*: elegit nos in Christo ante mundi constitutionem; *2,6*: nos consedere fecit in cælestibus; *euang. Joh. 14,2.*

---

2. eius **C**; sui **H** efferemur (!) **H**[1] quatenus **H**. 4. suegno magni **C**; Suenonis magni **HS** regis *om.* **H**. 6. Knuto **H**[1]. 7—8. quam plurimisque **S**. 8—9. assistentibus **S**. 9. seu **C**; ceu **H**; *item paulo post.* 10. et candorem *addidi, nam requirit sensus etiam in hoc membro nomen a* can *incipiens.* 11. connumerandum **CH**[1]; commemorandum **H**[2.3] decernebat **C**; discernebat **H** Kanutum **H**[1]. 12. preciosas **C**; præcipuas **H**. 13. proprii monimenti **C**; propria monumenti **H**; propriis monumentis (!) **S**. 14. cęlebria **C**. 18. strenuus **BH** mentisque **C**; mentis **H**. 20. miserentis **H**; miserantis **C**.

VII. Ipse uero post fratris excessum a seculo diuinitus sibi prouiso promotus imperio regum se domino obsequiis mancipabat fidelibus, ut eius protegente auxilio tam a terrestrium quam et ab aëriorum hostium muniretur incursibus. Famelicos fouebat et pauperes, nudos uestiebat et algentes, orphanis et uiduis clementer succurrebat, peregrinos et egentes misericordię stipendiis sustentabat. Ordinis religiosi uiros quosdam ut dominos quosdam ut patres honorabat, ministeriorumque spiritualium sacraria regalium munerum donis adornabat. Sanctas sanctorum dei ecclesias diurni cursus sacratum ordinem auditurus assiduus frequentabat, et, quę ibi capaci percepisset auditu, preciosi pectoris armario recondebat. Ad quę eum diuinus incitabat spiritus, ut in seculum seculi permaneret memoria eius.

VIII. Regum quamplurium, sed et ipsius Salomonis, deuitans lasciuiam, ob quam eius quondam posteri bis quinis regni partibus ablatis uix duabus irato deo principari merebantur, imperatorii generis nobilissimam sibi coniugem sapientum consilio elegit. Qua insigni honorificentia ex occidentalibus horis adducta, secundum nominis eius estimationem, quę Ethela (id est: nobilis) dicebatur, nobilem nobiliter excipiens impudicis concubinarum despectis amplexibus solius eius conubio, Ihesu Christo teste angelisque eius, contentus est. Sed et, quemadmodum de beato Job dicitur, causas utiles, quas nesciebat, diligentissime inuestigabat et cum prudentibus et religiosis sepius pertractans, qualiter fidei christianę religionem in regno suo in dies adaugeret, assidue reuoluebat. Multa siquidem

4. *cfr. Ephes. 2,2*: secundum principem potestatis aeris huius. 13. *cfr. supra ad p. 65,7.* 15—16. *cfr. Reg. III, 11,1. 11 sqq. 31 sqq.* 24. *Job. 29,16*: causam, quam nesciebam, diligentissime inuestigabam.

1. a **CH**; ex **S**. 2. promotus **CH**; admotus *coniecit Bircherod.* 3. mancipabat **C**; mancipauit **H** eius **C**; eius se **H**, *fort. rectius.* 11. sacratum **C**; sacrum **H**. 12. armario recondebat **C**; condebat armario **H**. 13. inuitabat **H**$^{2.3}$. 17. deo **CH**$^{2.3}$; domino **H**^{1}**S**. 19—20. Qua . . horis adducta **C**; quam . . oris aduectam **H** (*item* **S**, *sed* adductam). 22. connubio **H**. 23. angelisque eius **C**; eiusque angelis **H**. 24. dicitur . . nescie| **A** *in ras. in fine versus, fort. m. 1.*

antiquitus tradita in presens obseruari sagaci industria perspiciebat, quę magis pro diuina essent iusticia corrigenda quam ob uulgi fauorem exequenda. Quę superni arbitris inspirante gratia cohercere disponebat; sed indomitę gentis
5 feritas et innata duricia uoluntatis eius effectum in dies differebat. Et quia, ut Veritas attestatur, omnis, qui male agit, odit lucem et non uult uenire ad lucem, ut non arguantur opera eius, hi, qui magis prauis usibus inherere et uoluntarie cupiebant in peccatis iacere quam iniuste obseruata iusticię
10 ratione audita relinquere, uanitati eum insistere et ueluti nouis et inauditis adinuentionibus operam dare in suis conuenticulis querebantur; ac ob hoc, qualiter iugum dominationis eius ab indomitis et hactenus inflexis et duris contumatię suę ceruicibus excuterent, haud diuini spiritus illustratione in-
15 flammati, sed alieni spiritus suggestione inflati consiliabantur. Homo enim carnalis non percipiebat, quę regio pectori omnis scientię spiritus infundebat. Nam cum ipse eos a peccati seruitute eripere et ad iusticię libertatem conaretur reducere, audiendo non intelligentes et obcecati uidentes ueluti antiquę
20 pacis et quietis inuasorem ac pristinę libertatis eum deputabant ereptorem. Iccirco congregauerunt iniquitatem sibi et egrediebantur foras: foras egressi sunt, cum iusticię diuinę sua statuta preferendo dei iusticię subiecti non sunt; ac per hoc a iustorum consorcio sequestrati et a terminis eorum
25 eiecti iniquorum collegio sunt deputati, quia uoluntarie serui peccati sunt effecti. Quapropter in laqueum, quem pedibus

6. *Euang. Joann. 3,20*: Omnis, qui male agit, odit lucem et non venit ad lucem, ut non arguantur opera eius. 17. *Isai. 11,2*: spiritus domini, spiritus scientiæ. 17—18. *Rom. 6,20*: cum enim serui essetis peccati, liberi fuistis iustitiæ. 19. *Isai. 6,9 sqq.*; *Matth. 13,14*: auditu audietis et non intelligetis; *Joann. 12,40*: Excæcauit oculos eorum et indurauit cor eorum, ut non videant oculis et non intelligant corde; *al.* 21. *Psalm. 40,7*: cor eius (inimici) congregauit iniquitatem sibi; egrediebatur foras etc. 25. *Luc. 22,37*: cum iniquis deputatus est. 26. *Psalm. 56,7*: laqueum parauerunt pedibus meis . ., foderunt ante faciem meam foueam, et inciderunt ineam.

1. prospiciebat **S**. 2. iustitia essent **H**. 3. arbitri **SL**. 4. coercere **HS**. 5. effectum eius **H**. 6. attestatur **C**; ait **H**. 10. audita ratione **H**$^{2.3}$. 13. actenus inflexis **C**; inflexis hactenus **H** et *om.* **S**. 15. alieni, *i. e.* maligni consiliabantur **C**; conciliabant **H**. 17—26. Nam . . effecti *om.* **H**. 20—21. deputabant **C**; putabant **S**. 21. idcirco **S**. 25. uoluntarię **C**.

innocentis parauerunt, incidentes et in foueam, quam foderunt, corruentes Iudeorum emulatores extiterunt, quia uicia eorum increpantem ferre nequiuerunt. Sed relatu perditionis eorum suo tempori reseruato ad uirtutum nobilitatem magnifici herois nostri explicandam redeamus. 5

IX. Crescente ergo in seruo *dei* et uero rege (quia deo seruire regnare et uiciis imperare dominari est) diuini respectu timoris, actus et ignorantias pristinas ac delicta iuuentutis suę sollerti examinatione discutiens sibi*que* coherentibus religiosis uiris, tunc quidem regalis curię capellanis, nunc autem ponti- 10 ficibus uenerandis, Geroldo scilicet et Arnoldo, uerę et sincerę confessionis humilitate adaperiens deuotionis suę affectum ita diuinę subiciebat clementię, ut, quod quibusdam incredibile uidebitur, corporalis etiam uindictę plagas, ipsis solis, deo teste eiusque secretorum consciis, ab eis sibi inferri non 15 renueret. Audierat enim et audiens intellexerat, quia, quanto magis caro exterior attereretur, eo amplius spiritus interior releuaretur. Et *cum*, qui Christi esse desiderant, carnem suam cum uiciis et concupiscentiis crucifigere non perhorrescant, sollempnibus etiam et priuatis ieiuniorum diebus sexta- 20 que sabbati mensę regali assidens, cum a conuiuantibus uino seu melle mixtis uti putaretur liquoribus, ministris solum fidis cum occultorum inspectore scientibus pura utebatur aqua, regaliumque deliciarum dapibus, ori tantum appositis delatisque, partim circumsedentibus partim pauperibus distributis 25 atque transmissis ipse pane sicco, sale apposito, corpus deliciis

---

8. *Psalm. 24,7*: delicta iuuentutis meæ et ignorantias meas ne memineris. 18—19. *Gal. 5,24*: qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitiis et concupiscentiis.

1—2. parauerant . . foderant . . exstiterunt **H**[2.3]. 6. dei *addidi, quod explicatio insequens requirit.* 9. sibique *scripsi*; sibi **CH**. 12. suæ devotionis **S**. 18. cum *scripsi*; ut **CH** desiderant **C**; desiderat **H**. 18—19. carnem suam **H**; carnem **C**. 19—20. perhorrescant **CH**; perhorrescunt **S**; perhorrescat ***M***. 20. et priuatis *om.* **H**, *sed habent cum* **C** *etiam Breuiaria* **VS**, *vid. inferius.* 20—21. sextaq; **C**; sexta **H**. 21. sabbati *i. e.* hebdomadis (sextis feriis **VS**) mense **CH** cũuiuantibus **B**, *sed* ũ *in* õ *corr. m. 1.* 24. tantum appositis **C**; appositis tantum **H**. 25. circumsedentibus **CH**[1]; circumsidentibus **H**[2.3]; circa se sedentibus **S**.

inuestigare potest mortalium, siue pro illius adhuc gentis correptione protelanda seu pro martyrii gloria nobilissimi principis suę magis proprię genti quam extraneis reseruanda iter humanę uoluntatis impediebat; qui Danis de principe patronum, de rege prothomartyrem efficere disponebat. Prothomartyrem dico, quia nulla antiquorum relatione didicimus aliquem ex eorum gente *ante* martyrio insignitum fuisse, nullum inter eos pro seruandę iusticię constantia taliter occubuisse. Iccirco gloria et honore coronatus in dextera sempiterni regis permanet collocatus. Sed hęc deo cognita.

XII. Classis uero in dies parabatur, et ad nobilem tam frugibus quam et rerum opulentia terram tam a nobilibus quam et a uulgo omni instantia festinabatur. Verumtamen rumore expeditionis eorum Brittanniam usque uelificante atque uniuersum Anglorum orbem cursitando replente Willelmus, arte tuitionis, utpote bellicosus heros, non imperitus, castra et oppida munire, muris et fossatu propugnaculisque castella circumcingere, urbium muros renouare, uicis uigilantiam adhibere, diuersosque ad portus nauticas custodias deputare. Exercitu uero conducto tam a Gallis et Brittonibus quam et a Cinomannis aggregato ita urbium edes replebantur, ut uix suis domestici focis assidere uiderentur. Anglis autem, quibus

9. *Psalm. 109,1*: dixit dominus domino meo: sede a dextris meis.

1. potest **CH**; potuit **S**. 1—2. pro . . correptione protelanda (*i. e.* differenda) **CH**[1]; per . . c—m p—m **H**[2.3] adhuc gentis **C**; gentis adhuc **H**. 3. suę **C**; seu **H**. 5—6. protomartyrem **HS**. 7. gente **CH**; genere **S** ante *addidi* martirio **B**. 8. proseruandę **C**, *sed distinxit corrector*; pro seruanda **H**; perseuerandæ (!) **S**. 9. idcirco **BH**. 9—10. dextra **H**[2.3]. 10. deo **C**; de eo **H**. 14. expedicionis **B** brittanniam **C**; brittaniam **H**[1]; Britanniam **H**[2.3]**S** uelificante, *i. e.*, *puto*, per nauigantes perlato. 15. uuillemus **B**. 16. bellicosus **CH**[2.3]; bellicis rebus **H**[1]. 17. opida **C**, *sed in* **B** *alteram* p. *s. s. m. 1.* fossatu propugnaculisque **C**; fossa cum propugnaculis **H** (fossatis p.que **S**). 18. uicis **C**; et eis **H**. 20. brittonibus **CH**[1]; Britonibus **H**[2.3]**S** quam et **C**; quam **H**. 21. cinomannis **C**; Cenomannis **H**[1]**S**; Cenomanis **H**[2.3] *litteras* nis aggregato ita urbium edes repleban| *in ras. in fine versus habet* **A** uix **CH**[1]; uiris **H**[2.3]. 22. focis **CH**[1]; foris **H**[2.3] Anglis **CH**; Angli *coniecit* **M**, *praue.*

non minimi desiderii Danici exercitus aduentum esse didicerat, barbas radere, arma et exuuias ad instar Romanorum coaptare et ad deludendos aduentantium uisus per omnia se Francigenis, quos et Romanos dici pretulimus, assimilare *preceperat*. Quod perpauci facere. Sed hęc ibi. 5

XIII. Classe igitur parata Danorum exercitus Occidentalis portus litoribus uelis sinuatim distensis aduehitur ibique regię classis aduentu*m* in dies prestolabatur. Rex uero in loco celeberrimo, qui ab eiusdem quondam loci domina Ethe Ethebi *uel ab situ campestri Hethebi* nomen accepit, quod 10 *de* Danica lingua interpretatum Campi uilla dicitur, demorabatur cum prudentibus et sapientibus pertractans, qualiter res cępta ob multorum profectum Ihesu Christo auxiliante ad decentem perueniret effectum. Sed quemadmodum Israeliticus quondam populus Moyse cum deo confabulatum demorante 15 ab Aaron deos sibi fieri, qui heremiticę eis uię ducatum preberent, exposcunt et ob hoc irato deo desiderati soli tam uisu quam et usu priuantur, ita et uulgus hic impaciens morę litoreę detentionis prestolationes domesticis inutiles

15. *cfr. Exod. 32,1 sqq.; Num. 14,29 sqq.*

1. esse didicerat **C**; didiscerat (!) **H**; vidisse erat *coniecit* ***M***, *praue.* 2. imperauit *post* coaptare *addi vult Bircherod.* 3. deludendos **C**; deludendum **HS** aduentantum **H**[1] se *om.* **H**. 4. pretulimus, *i. e.* prediximus adsimulare **H**[1] preceperat *addidi* (*adsonantiæ causa*); precepit *add.* **S**. 5. facere **C** (*i. e.* faciebant); fecere **HS**, *fort. rectius.* 6. *noui capitis initium in* **C** *non signatur.* 6—7. Occidentalis portus, *i. e.* Vestervig. 7. *litteras* portus littorib⁹ ve| *in ras. in fine versus habet* **A** littoribus **AH**. 8. aduentum *scripsi*; aduentus **CH** (aduent⁹ **A**). 9. quondam loci domina ethe **C**; domina quondam loci Hethe **H**. 10. ethebi **C**; Hetheby **H**[1]; Hethebij **H**[2.3] uel ab situ campestri Hethebi *addidi*; *desiderantur enim hæc vel similia, ut interpretatio, quæ sequitur, rationem habeat.* 11. de *addidi*; *alioqui* Latina, *non* Danica, *dicendum erat.* 11—12. demorabatur *om.* **H**. 13. cepta **CH**[2.3]; cœpta **H**[1]**S**. 14. effectum **C**; profectum **H** israheliticus **B**. 15. quondam *om.* **H** confabulatum **C** (*obiectum verbi* demorante, *transitiue pro* trahente *usurpati*); in confabulatu **H** (confabulante demorantæ (!) **S**). 16. eremiticæ **H**[2.3]**S** (*i. e.* per eremum *siue* desertum). 17. solitam **A** (*sed dist. corr.*) **B**. 19. morę littoreę **AH**; more litore **B**.

negotiis querebatur et aut ad propria remeand*um* siue principem eis alium expeditionis rege aliis intento eligend*um* seu regi nuncios cum sua quantocius classe accelerandi consilio crebrius inito transmitti uociferabatur. Quorum strepitu
5 frequenti diurnisque clamoribus principes moti regi nuncios transmittere querelasque parati exercitus regiis decernunt auribus insinuare. Cuius legationis Olauus, eiusdem gloriosi regis frater germanus, haud felix executor effectus regem cum comitibus adiit, exercitus mandata depromit, causas questuum
10 libere perorans ostendit. Porro rex perspicacis industrię negocio diutius pertractato Rodberto, occidentalium nobilissimo duci, sibi per filiam (reginam scilicet Ethelam) propinquo, fratrem suum eundem reseruandum in Flandriam transmittit exercituique per internuncios, quę uolebat, remandauit. Verum
15 autumno imminente remissis legatis non minima instantia omnis multitudo interpellat, ut ob domesticorum usuum negocia exercitum ad propria remeare iubeat, uernali tempore classem uniuersam, quocumque delegasset, paratam habiturus. Quod rege nobilibus magnatibusque interuenientibus annuente

---

1. querebatur **C**; que (*vel* quæ-)rebantur **H** aut **C**; aut cum licentia **H**[1]; aut licentiam **H**[2.3]. 1—2. remeandum . . eligendum *scripsi*; remeandi . . eligendi **C** (*geneliuo scilicet ad similitudinem sequentis* accelerandi, *cuius longe alia ratio est, a librario incurioso perperam posito*); remeandi . . facultatem eligendi **H**; remeandi . . eligendi facultatem **S**. 2. rege **CH**[2.3]; regiæ **H**[1]. 3. suo **H**[1] quantocius **AS**; quam|totius **B**; quanto ocius (ocyus) **H** accelerandi classe **H**; cl. acceleraret **S**. 4. transmitti **CH** (*sic auctor pro* transmittendos *scripsit, mutata constructione verbi* uociferabatur, *quod ad ultimum membrum relatum pro* iubebat *accipiendum est; ceterum* transmitti *potius ante* consilio *ponendum erat*) uociferabantur **H**. 5. diurnisque **C**; diuturnisque **HS** principes moti **CH**[1]; moti principes **H**[2.3]. 7. Cui? legatioĩs **A** *in ras.* Olaus **H**[2.3]. 8. exequutor **H** (*ut sæpius*). 9. adiit **CH**[1]; adit **H**[2.3]. 10. libere **C**; facunde **H**. 11. negocio d. pertractato **C**; cuncta (***L***: cunctis) d. pertractatis **H**[1]; cuncta d. pertractato **H**[2.3]; negotio d. protracto(!) **S** Roberto **H**. 12. reginam *om.* **H**. 13. Flandriam **H**; frandriam **C**, *sed* r *in* l *corr.* **B**. 14. internuncios **CH**[1]; nuntios **H**[2.3] remandauit **C**; mandauit **H** Verum **C**; Veruntamen **H**. 15. inminente **B** remissis **C**, *idemque* (*ex notis, opinor, Arnæ Magnæi*) *in* **H** *suprascriptum fuisse testatur* ***L***; transmissis **H**. 18. quocũq; **A**; quocunque **BH** delegasset **H**; delegisset **C** paratam habiturus **C**; habiturus paratam **H**. 19. magnatibusque **CH**[2.3]; magnatibus **H**[1]***L***.

anchoras leti sabulis eripiunt, tentoria superaffixa iaciunt et mali suprema erigentes uela uentis admittunt, altumque pelagus petentes et regi prospera imprecantes

equora puppe cauant laribusque cupita reportant.

XIV. Exercitu igitur ad propria reuerso religiosus prin- 5 ceps ueluti hactenus pietatis studiis inherere: diuini cultus reuerentiam extollere, cleri iura prouehere, dierum precipuorum legitimorumque ieiuniorum obseruantias uindicta proposita regali edicto, quemadmodum per uniuersum christianum orbem habentur, statuere, et omnia admodum deo 10 contraria pro posse suo cohercere studere; seruos manu missos et proprii sudoris labore precio adquisito redemptos libertati publicę adiudicare, aduenasque [et] undecumque aduenientes nec alicui hactenus obnoxios incolarum pares iure et equitate decernere; (quod, licet Danis inuisum et 15 incommodum, deo, ut arbitramur, haud admodum contrarium) rebellium siue diuinorum seu legalium institutorum obstinaciam opprimere et regię ęquitatis uirga indomitas eorum ceruices edomare contendere.

XV. His ergo pietatis inimicus et uirtutis atque ueritatis 20 hostis irritatus, dum per hęc numerum sibi obsequentium iam iamque imminuendum pertimescit, diuersarum insidiarum prestigia discurrit; utque tantę religionis tempora perturbet et populum iam tandem per deuoti ducis sollerciam deo quam maxime subiciendum suę potius malignitatis faucibus deglu- 25

---

1. supaffixa **A**, *sed litteras* affixa *in ras. habet.* 3. et regi **C**; regique **H**. 4. loribusque **H**[1]. 5—6. principis **B**, *sed corr. in* princeps. 6. actenus **C**. 9. proposito **H**[1]. 9—10. christianum *om.* **H**. 11. coercere **H**[2.3]**S**. 12. acquisito **HS** redemptos **H** *et* **A** *ex corr. m. 1*; redemptis **C**. 13. publicæ **H**; publice **C** et *om.* **H**[2.3], *recte, ut opinor, nisi forte* peregrinos *excidit.* undecũq; **A**; undecunque **BH**. 14. alicui **C**; alicui unquam **H**, *fort. recte.* 16. contrarium **C**; fuit contrarium **H**. 17—18. obstinaciam **C**; obseruantias **H**. 20. veritatis atque virtutis **H**. 21. hęc **C**; hoc **H**. 23. prestigia, *i. e.* occulta tentamina. 24. ducis **C**; principis **H**.

ciat, machinas astuciarum intendens ut leo rugiens circuit, quem deuoret, inquirens. Et iam, ueluti quondam pontifices ac phariseos legisque magistros in ipsum ueritatis auctorem ueneno inuidię incitarat, per quos uulgi simplicitas ad con-
5 dempnandum uitę opificem instigaretur, sic et natu quosque maiores et ui preminentes, facundia etiam ac audacia ad fas nefasque promtiores aduersum religiosum principem iniquitatis antiquę stimulis incitat, incitando inflammat, inflammando ad omne nefas pronos et promptos inclinat, atque, ut uiri iusti
10 memoriam solo exterminent, nobiles ignobilesque instigatione non insolita prouocando adarmat. Unde omnis pene terrę uulgus ueneno iniquitatis eius infectus et laqueis malicię illius irretitus ad omne scelus preparatur; et auerso sensu uultuque in terram demisso summa inspicere deuitant, ne a malicię
15 semitis iter auertant, quo eorum participes efficiantur, quos sapientia diuina deum a se recedere compellere protestatur.

XVI. Verumtamen, ut proposita persequamur, regalium negociorum executores siue exactores plus iusto in causis exaggerandis insistere, staterarum pondera adaugere, rerum
20 quarumque precia uilipendere et, ut uulgariter edisseram, unciarum ualentiam uix solidi precio admittere; iudicia, ut tradunt, peruertere, nobilesque, quemadmodum et ignobiles, ui et potentia opprimere contendere. Quorum insolentia

---

1. *Petri epist. I, 5,8*: aduersarius uester diabolus tamquam leo rugiens circuit, quærens quem deuoret. 13. *cfr. Daniel. 13,9*: et euerterunt (*sic*) sensum suum et declinauerunt oculos suos, ut non uiderent cælum. 16. *cfr. Matth. 25,41*: discedite a me, maledicti, in ignem æternum etc.

---

1. ut *om.* ***L***. 2. inquirit ***S***. 3. ac **C**; et **H** magistros **C**; ministros **H** authorem **H**[1] (*ut solet*). 6. ui *om.* ***S*** preminentes **C**; præeminentes **HS**. 7. promptiores **HS**. 8. inflammet **H**[1]. 9. pronos et promptos **C**; promptiores **H**. 10. exterminent **C**; exterminarent **H** ignobilesque **C**; ignobiles **H**. 11—12. terræ uulgus **C**; vulgus terræ **H**. 12. infectus **C**; infectum **H**. 13. irretitus **C**; irretitum **H**. 14. dimisso **H**[1]**S**. 15. iter auertant **CH**; recte auertantur ***S*** efficiantur **CH**; efficientur ***L***. 16. deum **AH**; domini **B**; dominum ***S***. 17. Veruntamen **BH** persequamur **C**; prosequamur **HS**. 19. exagerandis **H**[1]. 20. quarumcumque ***S***. 21. untiarum **BH**[1]. 23. insolentia quam plurimi **C**; insolentiam quamplurimi non ferendo **H**.

quamplurimi exacerbati, maiores natu ira simul et inuidia accensi, omnes in regium principem consilio et armis irrumpere et tam in eo quam et in illis, nunciis circumquaque intermissis, publicas, ut arbitrantur, iniurias uindicare. Discurrunt ergo impietatis et dementię intercussores et non 5 modo ad scelera promptos, uerum etiam simplicium atque innocentium incitant animos, ut complices scelerum multiplicent et ueritatis ac iusticię ius usquequaque perturbent. Proh dolor! abundans exurgit iniquitas, refrigescit et tepescit caritas; fas substernitur et nefas extollitur. Plebs ad omne 10 scelus incitatur et ueluti belua ad deglutiendum parata sanguine sitibunda cupit saturari regio. Armis lacertos, crudelitate exacuit animos. Et heu ueretur, ne tempus adueniat sceleri, et ante succumbat *furor*, quam omne ministerium iniquitatis adimpleat. 15

Sed quid ad ista, Furor, uel quo uiolentia tendit?
In regem populus ut consurgat furibundus,
Plebs insana uide, tibi quid superefflueat inde:
Adueniet pestis, cedent armentaque morbis,
Vt bos deficiat et quod tibi uacca ministrat. 20
Rus reddet tenuem sterilis maledictaque messem,
Seminis et fructus persoluet uix ager ullus.

---

9. *Matth. 24,12*: quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum.

3—4. circunquaque **B**. 4. intermissis (*i. e.* inter se missis) **C**; transmissis **H**. 5. dementię **A** *in ras. m. 1.* intercussores **C** (*quod verum esse puto* eosque *significare*, qui dementiam et impietatem sibi inuicem incutiant); intercursores **HS**. 7. innocentum **H**[1]. 9. exsurgit **H**[1]**S** tepescit **CH**[1]; tabescit **H**[2.3] (tapescit **L**). 10. fas . . extollitur *huc transposui*; *in* **CH** *hæc verba paulo inferius post* incitatur (*v. 11*) *leguntur, ubi arcte inter se cohærentia male diuellunt.* 11. bellua **H**[2.3] deglutiendum **C**; glutiendum **H**. 14. sceleri **C**; celeri **H**[1]; celere **H**[2.3] furor *hic addidi, ut sit subiectum verbi* succumbat, *quod* plebs *esse non potest.* 16. quid ad *scriptor pro* ad quid *sibi dicere permisit* ista **C**, *quod ad* uiolentia *pertinet*; iste **H**, *quod propter verbum sequens* furor *ortum est*; Furorem *tamquam personam vocatiuo casu adloquitur scriptor, neglecta in hoc versu adsonantia.* 17. ut, *i. e.* fac, ut. 18. superefflueat **C**; superefflueat **H**; s. affluet **S**. 20. Vt b. deficiat **C**; Et (Vt **H**[1]) b. deficiet **H** quid **H**[1]. 21. rus *femin. gen. versus causa.* 22. ullus **C**; unus **H**.

Deficient siluis glandes et germina campis,
Et copiam lactis et amittes dulcia mellis.
Occumbent pecudes, morientur gurgite pisces;
Dura fames homines prosternet deficientes.
Et tu, qui proprio duci submittere colla
Iam dedignaris, sub Auerni duce iacebis!

XVII. Rex igitur in locis australibus ultra fluuium, qui Lima dicitur, regalibus negociis ex more peractis ad regionem maritimam, quę Wendel lingua Danica *nomen habet*, quod 'conuertibilis' interpretatur, aduehitur; ibique in uilla regia, quę a domina quondam loci ipsius Burhlina iam mutata uocali Burhlanis nuncupatur, cum regio satellite spaciaturus residere decreuit, regiis exactoribus de peragendis simul et inquirendis negociis demandans. Cuius aduentu tam nobiles quam et uulgus incitati impiorum consiliorum conuenticula aggregant et ad inuicem animos ad iniquitatem instigant, pudori deputantes regiis institutis cedere et sese inferiores quam regiam potestatem existimare. Idcirco, dum potestati insidiantur, deo aduersantur, quia iuxta ueridicum apostolum, qui potestati resistit, dei ordinationi obsistit. Ac per hoc in eius deputantur consorcio, qui, dum deo subditus esse contempsit, in profundissima inferni de excelsissimis celorum deiectus cecidit sedibus.

---

15. *Psalm. 15,4*: non congregabo conuenticula eorum. 19. *Roman. 13,2*: qui resistit potestati, dei ordinationi resistit; qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. 21. *epist. Iacob 4,7*: subditi estote deo; *cfr. Isaiæ 14,12 sqq*; *Iob. 17,16*: in profundissimum infernum; *Isaiæ 7,11*: in profundum inferni; *Deuteron. 26,15*: de excelso cælorum habitaculo.

---

1. germina **C**; pecora **H**. 2. *alterum* et *abesse debebat, cum* amittes *vocalem* a *longam habeat*; *sed nihil corrigendum, cum scriptor etiam infra* (*p. 110,20*) ămittens *dixerit.* amites **B**. 5. *notetur adsonantia versus neglecta*; *nam* propria *rescribendum non est.* 8. Lima (*i. e. Danice*: Limå) **C**; Limma **H** ad **CH**; & *errore typorum* ***L***. 9. uuendel **C**; Wendle **H** nomen habet *addidi, quod propter sequens* quod *necessarium videtur.* 11. burhlina **C**; quæ Burlina dicebatur **H**. 12. burhlanis **C**; Burlanis **H**. 16. aggregant **C**; aggerant **H**. 18. potestatem **C**; maiestatem **H**, *fort. melius.* 19. insidiantur **C**; insidiatur **H** Domino ***S*** aduersantur **C**; aduersatur **H**. 20. obsistit. Ac **C**; resistit. Et **H**; r. At ***S***. 21. consortio deputantur **H**[1] (c. deputatur **H**[2.3]). 22. profundissima **C**; profundum **H** excelsissimis **C**; excellentissimis **H**. 23. sedibus *om.* **H**.

XVIII. Pontus ergo cornicus dicitur, ubi omnis multitudo iniquitatis animo uenenato et brachio armato adunatur et tam nocturnis quam et diurnis conciliabulis religioso principi insidiatur, unanimes instituentes, ut aut illum finibus suis exturbent uel, quod dictu nefas est, a regione uiuentium exterminent. Statuto autem die rex cum suis multitudinem conuentus illorum spectaturus aggreditur, et cognita uoluntatis eorum obstinacia rem pertractaturus ad suos reuertitur. Sed ibidem perpaucis, quę proposuerat, ob insolentiam insanientium dispositis, furorem adunatę et conspiratę multitudinis mitigare cupiens et de se suisque prospiciens, secundum illud dominicum preceptum: 'Si uos persecuti fuerint in ciuitate una, fugite in aliam' loco cedendum instituit et, ne maior tumultus fieret, quietius abire constituit.

XIX. Aquilonalibus igitur partibus derelictis occidentalium terminos insequitur; et ad locum, qui nunc usque secundum ueteres Acresburh (id est: Urbs agri) dicitur, obsequentium turbis transmissis ipse non longe cum reuerentissimo antistite Henrico in uilla episcopij eius ibidem proxima spaciaturus cum numeroso comite resedit. Porro regis discessu

5. de terra uiuentium: *cfr. Isaiæ cap. 53,8.* 12. *Matth. 10,23*: cum autem persequentur uos in ciuitate ista, fugite in aliam.

1. cornicus **CH** *quod, si* Kragestrand *significatur, ut Grammius voluit, certe mendosum est*; cornicis *vel* cornicum *vel forte* cornicius *dicendum erat. Sed cur Ailnothus, si hoc verum est,* pontus *dixit, non* litus? *Etymologia vocis* pontus, *quam Jap. Steenstrup et H. Olrik proposuerunt, voci Anglosaxonicæ* pond *respondere rati, mihi plane incredibilis videtur. Ceterum eodem fere loco sita est villa* Horne, *a cuius nomine* cornicus *paulo aptius duci potest; ac fieri potest, ut regio maris vicina illis temporibus* Hornehav *dicta fuerit, idque nomen etiam in regionem litoralem transierit.* 2—4. adunatur . . insidiatur **C**; adunantur . . insidiantur **H**. 4. instituentes **C**; insistentes **H**. 7. aggreditur **C**; ingreditur **HS**. 8. obstinatia **BH**. 10—11. et conspiratę . . cupiens **A** *in ras. m. 1.* 12. persequuti **H** (*sic sæpius*) ciuitate una **C**; una ciuitate **H**. 17. ueteres **C**; ueternos **H** acresburh **C** (Acresburch **S**); Akersburgh **H**[1]; Ackersburgh **H**[2.3] urbs agri **H**; urbsacri **C**. 18. reuerentissimo **C** *ex vulgari serioris Latinitatis usu*; reuerendissimo **HS**; *item inferius.* 19. uilla episcopii, *i. e.* Beistrup, *ut dicit* ***L***. 20. resedit **CH**[2.3]; recedit **H**[1], *quod immerito probat* ***L***.

diuulgato turba diripientium cateruatim regias curias inuadere rerumque prouisores ibidem edibus exturbare, omnia inuestigantibus oculis auaris inspicere, manibus queque proxima diripere, uniuersa porcorum more subuertere, regalium stipen-
5 diorum reliquias, quas uorando deglutire nequiuerant, pedibus conculcando proterere. Et quid amplius? Ut in Dauid legitur, confirmato malignitatis consilio uniuersa multitudo iter aggreditur; regia uestigia alii propriis, quidam cornipedum pedibus insequuntur, edicto proposito statuentes, ut aut religiosi prin-
10 cipis memoriam solo eripiant aut eum a regni iure depellant. Reuerentissimus uero pontifex, qui eo, ut prediximus, tempore secum regem gloriosum detinebat, non insperato aduentu uesanę legionis audito sediciosos cuneos cum prudentibus adiit et sermone placido, ut ab insolentia haud sano admodum
15 consilio cępta *se* compescant, instigat et, ne ad infamiam uniuersi orbis deueniant, fas nefasque proponens facundissime perorat.

XX. Sed quia, quos ueritatis inimicus et pietatis hostis perturbatione inquietudinis repleuerat, spiritus diuinus aufu-

---

7. *Psalm. 19,5*: omne consilium tuum confirmet; *82,4*: malignauerunt consilium. 9. *cfr. Psalm. 33,17*; *108,15*. 19. *Macchab. II, 10,30*: repleti perturbatione.

---

1. cateruatim **CH**; cateruarum **S**. 3. queq; **C**; quam **H**. 4. uniuersa p. m. subuertere *om.* **H** *hoc loco, sed inferius* (*in v. 6*) *post* proterere *habet*: et u. p. m. subuertere. 4—5. stipendia, *i. e.* commeatus *v.* penus. 8. cornipedum, *i. e.* equorum, *fort. a Claudiano sumptum.* 10. eum **C**; etiam **H**. 12. insperato **CH** (*i. e.* præter spem *v.* opinionem); sperato *falso coni.* ***M***, quod ***SL*** *receperunt.* aduentu u. l. **C**; u. l. aduentu **H**. 14. adiit **CH**[1]; adit **H**[2.3] sano admodum **C**; admodum sano **H**. 15. cepta **C** se *addidi, nam* compescere *intransitiue pro eo quod est* abstinere *usurpatum nusquam vidi.* 16. uniuersi orbis **C**; uniuerso orbi **H** deueniat **H**[1] fas nefasque (*cfr. 102,6*) *i. e.* omnino omnia, *ex Sallustiano loquendi more* (*cfr. nota mea ad Sall. Catil. 11,3*). 18. quos **C**; omnis **H** hostis **C**; hostis, quos **H**; hostis eos *coni. Bircherod, sed* eos (*vel* ab iis) *ante* sp. diuinus *ex relatiuo audiendum est.* 19. perturbatione inquietudinis **CH**[1]; perturbationis inquietudine **H**[2.3] repleuerat **C**; impleuerat **H**[1]; compleuerat **H**[2.3].

gerat, et super inquietos ac tumidos idem dei spiritus requiescere non poterat, ut Iudei quondam Stephanum *se* redarguentem non ferentes duris dissecabantur cordibus et in eum stridebant dentibus, sic sanis reuerendi antistitis consiliis infrementes insanis clamoribus insonant et iam iamque in reuerendum pontificem irruere impetu facto festinant: hastis sabula litorea spargunt, ethera uocibus impetunt et, ne uera peroranti ac utilia persuadenti uulgus adquiescat, incommodis quibusque propositis dissuadendo insistunt.

XXI. Verum, ut confirmatio sermonis maligni perficeretur, illustrissimi uiri spretis exhortationibus et piis eius persuasionibus postpositis, ferocitatis complicibus uiatim multiplicatis, sediciosa legio ad omne facinus preceps ad urbem prenominatam, ubi regalium gazarum ministri seu prouisores assidebant, concite properat et, ut exinde fama insolentię cęptę in uniuersum Iucie orbem diuulgetur, decertat. Et quid immoror? Stuperes insanientium irruptiones intuens. Quidam namque nudi stratis extrahuntur, pro foribus suffocantur; nonnulli flumine precipitantur; sed et ipsos magnates undecumque inuestigantes persequuntur, dum et istis armis fugiendi recluditur exitus, et illis simul pro foribus hostis assistit et gladius. Decertat ergo cuneus uterque, illi deforis impugnantes, isti deintus se suaque defendere cupientes. Sed multitudine

1. *Pet. I, 4,14*: eius spiritus super uos requiescit. 3. *Act. apost. 7,54*: audientes autem hæc (Stephani uerba) dissecabantur cordibus suis et stridebant dentibus in eum.

1. ac **CH**$^{2.3}$; et **H**^{1}. 2. quondam Steph. **C**; Steph. quondam **H** se *addidi.* 3. eum **C**; eos **H**, *sed corr.* ***M***. 4. sanis *om.* ***L***. 6. sabula littorea spargunt **A** *in ras. m. 1* (litorea **B**; littora **H**^{1}). 8. acquiescat **HS**. 11. exortationibus **C**, *sed in* **A** h *supra versum additur.* 11—12. persuasionibus **C**; admonitionibus **H**. 12. uiatim, *i. e.* sensim per uiam. 13. legio **C**; multitudo **H** urbem, *i. e.* urbem agri, Acresburh. 16. ceptę **C** iucie **A**; Jutiæ **HS**; uicie **B**, *ut videtur, qui error sæpius occurrit.* 17. inmoror **B** insanientium **C**; insipientium **H**. 18. nanque **B** stratus **H**^{1} alii *ante* pro *addit* **H**, *falso, sed habet etiam* **S**. 20. inuestigantes **C**; inuestigatos **H** persecuntur **B**. 21. recluditur exitus **C**; exitus recluditur **H** pro **CH**; præ **S**. 23. suaq; **C**; suosque **H**.

irrumpentium continuatim accrescente quidam ipsis etiam uestibus expoliati in arma nudi prosiliunt, alii saucii et ueluti a beluis dilacerati procidunt; nonnulli domibus quoque distractis effugiunt, dehinc latebras quique quam proximas requirunt; quidamque nauibus admissis furori irruentium cedunt, rege cum suis hactenus ab his tumultibus ultra fluuium transposito. Omnibus igitur illinc tam regiis ministris quam et ipsis domesticis exturbatis suppellex cuncta subuertitur, lectisternia distribuuntur, singulorum mansiunculę dispiciuntur, hospicia inuestigantur, sed et ipsa effodiuntur atria; et, quid quisque predo auarus rapiat seu famelicus degluciat, ipsis adinuicem predonibus altercantibus auaricia procax decertat. Hinc ignobiles quique et rapaces locupletantur, dum et nobiles ab hostili cuneo propriis priuantur et alii saucio quondam latere adquisitis expoliantur.

XXII. Talibus igitur furiis pertinacis obstinacię turba exagitata, ut omne suis ius terminis exturbet, insistit; et ne principi religioso refugii locus usquam relinquatur, ac ne quemquam sua uitia redarguentem superstitem deserat, uesanię suę simul et dementię intercussoribus circumquaque demone comitante ceu uentis transuolantibus decertat. Sed ueluti pietatis magister Iherusalem cum filiis suis in ipsum perhennis misericordię fontem phariseorum consilio et scribarum instinctu sepius conspirantem, uentura denuncians, utpote futurorum

21. *cfr. Luc. 13,34 sq.; 19,41 sqq.; 23,28 sqq.*

1. irrumpentium **C**; concurrentium **H**. 2. exspoliati **H**$^{2.3}$ ueluti **CH**^{1}; uelut **H**$^{2.3}$. 3. procidunt *scripsi*; procedunt **CH** quæque **H**^{1}. 4. distractis **CH**; diffractis **S**. 5. quidamque **C**; quidam **H** irruentium **C**; irruenti **H**. 8. supellex **H**$^{2.3}$**S**. 9. lectisternia (*i. e.* uestis stragula) **CH** (*teste Bircherod*); lectistrina **H**^{1} *et* ***M*** *tamquam ex* **H**, *sed corrigit in* lectisternia (!) distribuuntur **C**; subuertuntur (!) **H**. 9—10. dispiciuntur **C**; despic(-t-)iuntur **H**. 10. atria, *i. e.* cimiteria *ad castrum sita,* sepulcra. 11. quid **CH**$^{2.3}$; quod **H**^{1}***L*** auarus **A** *in ras. m. 1.* 14. propriis **CH**; *sed* patriis *scribendum puto.* 14—15. saucio latere, *i. e.* uulneribus in bello acceptis. 15. acquisitis **H**$^{2.3}$**S** expoliantur **C**; spoliantur **H**. 16. obstinatię **AH**^{1}. 20. intercussoribus **C** (**A** *in ras.*; **C** *corr.* intercursoribus); intercursoribus **H** circunquaque **B**, *ut sæpius.* 21. ceu **H**; seu **C**. 22. iherłm **A**; ierłm **B**; Jerusalem **H** perennis **HS**. 24. conspirantem **CH**$^{2.3}$; inspirante **H**^{1}***L***.

insciam deflebat, sic iam te, Iutia, ob insolentiam te inhabitantium et dei hominem probitatis inimici instigatione persequentium nonnullus pietatis preco, ob hanc insolentiam superuentura tibi incommoda sed tuis interim uisibus abscondita prospiciens, non immerito defleret, cum te presentibus 5 tantum credere et non uisis, immo tamen aduenturis, fidem quam minime cerneret adhibere. Quapropter his te querelis aggredi non incongruum:

Gens inimica bonis, iusto cur insidiaris?
Cur furiis actus firmas cum demone pactus, 10
Vt, uelut ille polo tumidus dimittitur alto,
Sic tu de proprio deturbes commoda solo,
Vt simul et rabidus et sis pietate priuatus?
Dicque: tuo tantum cur pellis ab orbe patronum?
Et, quod temptabas, cum perfecisse u*a*lebas, 15
Cur non implesti, quo te post gloria iusti
Et crescens tereret et deiciendo leuaret,
Vt, cum deueniens eius manifesta uideres
Signa, decus, doxam, propriam cognoscere noxam
Posses et nudas titubans admittere plantas 20
Ingrediensque sacras contrito pectore ualuas,
Ponens exuuias sumpta probitate ueternas,
Et simul exertos sursum retinere lacertos,
Ora rigans lacrimis et tundens pectora palmis,
Et genibus flexis ueniam deposcere noxis, 25
Improperans sceleri proprio, grates sed honori
Martyris attribuens et facta facinora deflens?

---

1. iucia **B**; uitia **A**; Vicia **H**[1]. 3. nonnullus **H**[2.3] *et* **A** *m. 2* (ñ nłłs); ñ ullus **CH**[1]**S**. 4. uisibus, *i. e.* oculis. 5. inmerito **B**. 6. immo, *i. e.* sed tamen **C**; tantum **HS**. 9—10. actus *post* gens *adsonantiæ causa infertur.* 10. pactus **CH**; pactum **S**. 11. Vt **C**; Et **H** uelud **B** dimittitur **CH**[1] (*i. e.* relegatur); demittitur **H**[2.3]. 12. deturbes **CH**[1]; deturbas **H**[2.3]. 13. rapidus **B** pietate, *i. e.* misericordia, *ut sæpe, velut supra p. 108,22.* 14. Dicque **C** (*ut* ***L***); Sicque **HS**. 15. quod **C**; quid **H** tentabas **HS** ualebas (*i. e.* poteras) *scripsi*; uolebas **CH**. 16. quo, *i. e.* ut. 17. Et crescens tereret **C**; Crescens terreret **H**. 18. deueniens, *i. e.* (ad eius sepulcrum) ueniens. 19. doxam, *i. e.* gloriam, *adsonantiæ causa.* 20. nudas titubans *scripsi adsonantiæ causa*; titubans nudas **CH** (titubas n. *errore* ***L***). *Ad v. 22 cfr. Ephes. 4,22 sqq.*; *Coloss. 3,8 sqq.* 24. lacrymis **HS**. 26. celeri **H**[1].

Sed quod tu, Iutia, contempnis habere superba,
Ęmula facta tua capit ecce Pheonia clara;
Et, quamuis cęptum perfecerit illa malignum,
Ipsa tamen gestis signis letatur honestis,
5 Assidue spectans uice conuersaque frequentans
Cum nunc exorat, quem expirando negarat,
Pectore concusso uultu soloque remisso
Et uisu madido pugnis et corde retunso
Atque genu flexo, tristis pro crimine facto,
10 Vt fore pacatus uelit illis et miseratus
Continuaque prece priscum scelus abluat omne.
Aureolis aula donis ditatur et ipsa,
Hicque nitent fului nunc ornamenta metalli
Cum serico gemmis croceo preciosa decoris;
15 Confluit huc populus, habet hic pia gaudia uulgus
Exultatque sacrum se percepisse patronum;
Organa cum tibiis resonant dulcisona pulchris,
Et cytharas plectro quatiunt speciosa canendo.
Hęc tu cuncta tuis furibunda repellis ab horis;
20 Illa leuatur habens, quę tu minueris amittens.
Ista locis uerum seruantur in ordine rerum,
Quis nunc commissis dentur loca tempora gestis.

---

1. tu Jutia *Meursius*, **H**[3]; tu uitia **AH**[1]; tui vitia(?) **H**[2]; tu iucia (*aut* uicia) **B**. 2. Pheonia **C**; Phionia **H** *teste* ***L*** (*ex Arnœ notis*); Fionia **H** (*ex edd.*) ***S***. 3. ceptum **C** perfecit **H**[1]. 5. conuersaque frequentans **C**; conuersa frequentas **H**[1] (frequentans **H**[2.3]), *corrupto versu.* 6. expirando **C**, *quod scriptorem pro eo q. e.* spiritu priuare *dicere ausum esse credo*; conspirando **H**, *quo recepto* ***M*** negarat (*i. e.* renegarat), *quod habent* **CH**[1], *in* necarat *mutauit*; expirando necarat *inepte* ***S***. 7. concusso **C**, *i. e.* anxio, *fort. a Vergilio sumptum*; contunso **H** remisso **CH**, *quod scriptor metri causa inepte pro* dēmisso *dixit.* 10.. pacatus **C**; placatus **H**. 11. cont. prece, *i. e.* propter cont. precem. 12. aureolis *pro* aureis *metri causa* aula, *i. e. noua ecclesia in hon. Canuti dedicata.* 13. hisq; nitens **H**[1]. 17. tibiis *dixit neglecta primæ syllabæ productione, nisi forte verbum pro bisyllabo pronuntiari voluit* pulcris **H**[2.3]. 18. plectro **CH**[1]; plectris **H**[2.3]. 19. oris **HS**. 21. Ista **C**; Illa **H** seruantur **C**; seruentur **HS**, *sed indicatiuus bene ferri potest.* 22. Quis (*i. e.* quibus, *ad* locis *referendum*) **C**; His **H** nunc commissis **C** (ñc̄ cōmissis **A**) *recte, nam* gestis *pro substantiuo* (= rebus) *est, ad quod pertinent verba* nunc commissis (*i. e.* factis); nec omissis **H** (Queis nunc omissis ***S***; His nunc omissis ***L***).

XXIII. Locus igitur celeberrimus medio fere Iucię orbe consistit, qui seu ob sui eminentiam, siue ob antiquorum inibi sacrificiorum *uel preliorum* frequentiam uel ob idoli ibidem quondam opinatissimi, qui Wig dicebatur, memoriam Wigbergis (ueluti 'Wigi excelsum' aut 'belli mons' seu 'sacrificationis') lingua Danica nuncupatur, ubi ex totis Iucię partibus quamsepius non minima multitudo tam de causis communibus tractatura quam et de legum ueritate siue firmitate discutienda simul et stabilienda conuenit; et quod ibi communi consensu aggregatę multitudinis statutum fuerit, non impune uspiam in Iucię partibus irritum fieri ualebit. Huc ergo insignissimus heros cum satellite superstite deueniens, dum inibi, si quempiam fidem retinentem inueniat, inquirit, non modo non inuenit, immo etiam ibi insidiarum laqueos obpositos intendit. Aquilonale namque uulgus, ut supra commemorauimus, furiis infernalibus actum, quod sceleris huius auctor et exordium fuisse dinoscitur, iam uesanię suę signa circumquaque denunciando efflauerat et principi religioso

---

1. cęleberrimus **C** Iutiæ **H**; uicię **C**. 2. seu .. siue *aut pro* simul .. simul *est, aut in hoc mutandum; nam utramque nominis partem, et* bergis *et* Wig, *scriptorem explicare voluisse apparet*; seu *om.* **H** ob (*altero loco*) **H**; ab **C**, *sed corr. in* **B**. 3. uel preliorum *addidi, ut sit, ad quod explicatio illa* belli mons *referatur, quæ hoc omisso nullam habet rationem.* 4. ibidem quondam **CH**[1]; quondam ibidem **H**[2.3] qui **CH**, *quod ferri potest ad* Wig, *deum virilem, relatum*; quod *habet Breuiar. Sleswicense* (**S**), *vid. inferius.* uuig **A**; uujg **B**; Wig **H**; Wyg **S𝑺**. 5. uuigbergis **A**; uujgbergis **B**; Wygbergis **S**; Wibergis **H** (Wybergis **𝑺**); Worgbergis *Breu. Arosiense* uuigi **A**; uujgi **B**; Wigi **H**; Wygi **𝑺**; *om.* **S** aut belli mons: *subter hæc verba in* **A** *aliquis lineam duxit, quam in margine iterauit, explicationem nimirum eorum se desiderare significans.* 5—6. sacrificationis **AH**, *item* **𝑺**; sanctificationis **BS**. 6. iucie **B**; uicię **A**; Jutiæ **H**. 9—10. *verba* et q. i. c. consensu *habet* **A** *in ras. m. 1.* 10. consensu **C**; consilio **H**; sensu **𝑺** statutum **C**; stabilitum **H**. 11. iutie **B**(**H**); uicię **A**. *Post* ualebit *editiones prœter* **𝑺** *nouum caput incipiunt, sed in* **CH** *nulla hic capitum distinctio est.* 13. *ante* fidem **L** sibi *addidit, quo non opus est.* 14. ibi *om.* **H**. 14—15. laqueos obpositos **C**; laqueos (laqueo **H**[1]) sibi oppositos **H**, *fort. rectius*; l. sibi appositos **𝑺**. 15. nanque **B**. 16. actum **H** *et* **B** *ex corr. fort. m. 1*; actus **A** *et* **B** *ante correctionem*; *sed masc. genus hoc loco, cum* quod .. auctor *sequatur, ferri non potest.* 17. dignoscitur **H**[2.3]**𝑺**.

effugii locum nusquam relinquebat. Et, heu, cum uulpibus auxilii fouea pateat et aues consortes sibi nidos requirant, filio hominis (id est: Ihesu Christo) famulantes, ubi caput reclinent, non habent. Ex hinc portum fluminis, qui Sle
5 dicitur, cum suis absque tumultu adiit, nautico itinere cum fesso iam per terras comite Pheoniam profecturus.

XXIV. Puppibus ergo non segniter instructis et necessariis aduectis magnificus princeps, Iucium furorem simul et ipsam Iuciam penitus relicturus, fluctiuagos sinus cum dome-
10 sticis satellitibus et nouo iam certamine tyronibus experiendis ingrediens Pheonie partibus aduehitur; ubi, dum presentis securitatem quietis requirens non inuenit, sempiternę felicitatis palma et perpetua gloriosi triumphi memoria insigniri promeruit. Tu etenim, antiquissime seductor, hęc omnia deo sinente
15 et ad pociora disponente malicię tuę artibus et instigatione perficiens, qui quondam decorus et magnificus ob immensi tumoris contumaciam de summis celorum eiectus et post modicus in serpente uisus proauos nostros deitatis promissu seduxeras, haud mirum, si iam per unius regni spacia in
20 hominem dei insidiarum machinas distendas, cum cotidie per uniuersum orbem fidelium iter impediens ad dampnationis

---

1. *Matth. 8,20, Luc. 9,58*: Vulpes foueas habent et uolucres cæli nidos; filius autem hominis non habet, ubi caput reclinet. 14. (deo sinente) *cfr. Iob. 2,6. Ceterum cfr. Isaiæ 14,12 sqq., Ezech. 28,14 sqq., al.; Genes. 3,1 sqq.; 50,20; Matth. 25,44.* 18. (deitatis promissu) *cfr. Gen. 3,5*: eritis sicut dii.

---

1. effugii **CH**, *sed malim* refugii. 2. aues consortes (*i. e.* auium paria) **C**, *quod tenendum puto*; aues cæli consertos **H** (a. consertos **S**). 4. Ex hinc **C**; Et hinc **H** qui Sle **C**; qui Sleh **HS**; *aut* quod Sle *aut potius* qui Sleswic *scribendum videtur.* 5—6. cum fesso **C**, *sed* fesso **A** *in ras. m. 1*; consesso **H**; confesso **L**. 6. terras **C**; terram **H** Phioniam **H**. 8—9. iucium . . iuciam **B**; uicium . . uiciam **A**; Iutiæ . . Iutiam **H** (Juticum . . Jutiam **S**). 9. fluctiuagos *a Statio* (*Theb. I, 271*: fl. unda) *sumptum videtur.* 10. tironibus $H^{2.3}S$. 11. Phioniæ (Fioniæ) partibus **HS**; Pheonie portibus **C**. 12. sempiterna **S**. 15. potiora **BH**. 16. inmensi **B**. 17. eiectus **CH**; deiectus **S**. 17—18. post modicus (*i. e.* tenuis et humiliatus) **C**; postmodum **HS**. 18. promissu (*i. e.* promissione) **C**; permissu **H**. 20. hominem **C**; homine **H** quotidie **HS**. 21. impendiens **B**.

tuę cumulum multiplicitatem complicium sempiterno tecum igne exurendorum coaceruas. Aggredere ergo impietatis tuę ministros et in dei seruum exacue: uiros instrue, animos incita, lacertos adarma, insidias prepara, complices sceleris accumula, ut, quanto crudelior extiterit insidiantium seuicia, eo gloriosior efficiatur gloriosi principis uictorię memoria.

XXV. Regis ergo aduentu diuulgato, ut, quod diuina disponebat prouidentia, non serius efficeretur, nocturnis simul et diurnis intercursoribus circumquaque transmissis multitudo uulgi coadunata iniquitatis aggregat consilia et, ut suis etiam principem religiosum finibus exturbent seu, quod dictu scelus est, uitę exortem efficiant, omni condicit instantia. Ipse autem ad locum precipuum, utpote certaminis, triumphi et repausationis suę, qui Othenswi dicitur, cum Erico fratre suo, rege postmodum gloriosissimo, et Suegnone inclito, Benedicto quoque, laboris atque certaminis consorte, curialibus secum comitantibus proficiscitur, rerum ibidem euentum prestolaturus et, quid *de* suis consilii admitteret, tractaturus. Sediciosa uero multitudo in dies adaugetur et non tam internuncios quam et exploratores curię regali intermittit regiaque undecumque sciscitatur consilia et ad eum cum suo comitatu deiciendum omni decertat instantia. Cuius seditionis uti princeps et fraudis commentor Pipero dictus, inter eos insignissimus, astutus ingenio, facundus eloquio, principem innocentem fraudulenter adit et, ut fidem fraudibus prebeat, legionis insensatę furibunda non occultat condicta, quę tamen per se

2. *Indicatiuum* coaceruas *adsonantia* (*ad* distendas) *tuetur.* 3 *sq. in* **B** *sic interpungitur*: exacue uiros. instrue animos. incita lacertos ad arma, *quod retinet* **S**, *sed* uirus *scripsit.* 5. exstiterit **H**[2.3]. 9. intercursoribus (*i. e.* internuntiis) **H** *et* **B** *ex corr., quod hic verum esse credo, cum nullus genetiuus adiectus sit ut p. 103,5*; intercussoribus **A** *et* **B** *m. 1* circunquaque **B**. 10. aggregat, *i. e.* multiplicat, ut *p. 114,16.* 11. scelus **C**; nefas **H**. 12. exsortem **H** (*cfr. Verg. Aen. VI, 428*). 14. othensuuj **B** (**H**: Othens Wi); othenuui **A** Herico **H**. 15. postea **S** glorioso **H** Suenone inclyto **HS**. 17. euentum prest. **C**; prest. euentum **H**. 18. de *addidi.* 20. undecunq; **BH**. 21. eum **CH**; eam (!) **S**. 22. et *supra versum m. 1 additum habet* **B**. 23. Pipero **C**; Pipro **H** *teste Bircherod*; Pipo **H**[1.2]. 25. adit **C**; adiit **H**. 26. condicta (c̆dicta) *scripsi, cfr. superius v. 12*; edicta **CH**, *sed* **B** *ex corr. m. 1.*

quam plurima proponendo haud minime depromit attenuanda. Mensę igitur regali et regi proximus assidens (secundum illud Dauiticum: 'qui edebat panem meum, magnificauit aduersum me supplantationem'), regiis tandem non modo dapibus farcitus et poculo debriatus quam et muneribus honoratus, ueluti magistro ueritatis, Iudę proditori intinctum panem porrigendo dicenti: 'quod facis, fac citius', religioso duci pacis osculo ficto et uenenato corde tradito, sicut ille lucis auctorem et pietatis eruditorem phariseis sumptis argenteis uendidit, sic et iste luce diei relicta (id est: fidei probitate deiecta), infidelitatis tenebris illaqueatus, ut nox nocti non scientiam sed insipientiam indicaturus hostilibus cateruis occurrit et, quę a rege perceperat, non pandendo sed peruertendo denunciat et, qua eum fraude circumueniant, perorat. Eheu te miserum, infrunitum, uecordem, mente captiuum! Incassum impietatis aggregas exercitum, cum ad detestationis tuę adaugendum obprobrium, quem cum consortibus tuis persequeris, latius iam per orbem efficies celeberrimum. Cuius enim paulo ante *et*iam conuiua extiteras, eius nunc proditor uitę fieri non erubescebas! Cur ergo, crudelissime, tetro et inuiso tuis assistenti dextris inimico crucis signaculum non opponebas?

---

3. *Psalm. 40,10*: qui edebat panes meos, magnificauit super me supplantationem; *cfr. Ioann. 13,18*: qui manducat mecum panem, leuabit contra me calcaneum suum. 6 *sqq. cfr. Ioann. 13,21—27; Marc. 14,43—45; Matth. 26,47—49; Luc. 22,47 sq.; Matth. 26,14 sqq.* 10 *sq. Psalm. 18,3*: dies diei eructat uerbum, et nox nocti indicat scientiam.

---

1. depromit, *i. e.* dicit *vel* promittit adtenu*a*nda **B** *corr. m. 1 ex* adtenuenda; *litteras* -anda **A** *in ras. habet.* 3. dauidicum **HS** (*ut p. 117,14*) mecum **H**[1] aduersum **C**; super **H** *cum Vulgata, item* ***S***. 5. debriatus **C**; ebriatus **H** quam et, *i. e.* sed etiam, *cfr. p. 90,3*; *125,17*. 6. intinctum panem **C**; panem intinctum **H**. 7. duci **C**; principi **H**. 10. iste **C**; ille **H** diei relicta **C**; die relicta **H**[1]; derelicta **H**[2.3] (*ex coni.* ***M***) ***S*** infedelitatis **B**. 14. Eheu *scripsi*; Et heu **CH**. 14—15. infrunitum **C**; infuturum **H**. 16. exercitum **CH**, *sed ut efficiatur sensus cum sequentibus apte cohœrens*, exercitium (*i. e.* actum *uel* facta) *scribendum videtur*. 16—17. adaugendum obprobrium **C**; augendum opprobrium **H**. 18—19. efficies . . extiteras *om.* **H**. 18. celeberrimum **C**. 19. etiam *scripsi*; iam **C**; *om.* ***S***. 20. erubescebas **C**; erubescis **H** crudelissime **AH**; crudelissimo **B** tetro et inuiso **C**, *ut coni.* ***M***; retro et uiso **H**. 21. asistenti **B**.

cur arma tuis iam humeris superimminentia non preuidebas? Et si te ab scelere nec conuiuii participati benignitas nec muneris collati dignitas reuocabat, cur perhennis infamia et dedecus sempiternum ob ineffabile nefas animo, utpote industri et sagaci, non occurrebat? Distensis etenim adhuc poculo uisceribus et ueluti sanguinolentis obtutibus necdum consumpta digesseras et iam, quibus conuiuam pium persecutoribus traderes, aduocabas. O te impudicum, pietate et probitate priuatum, orbis uniuersi acclamatione detestandum et Stigiis solum umbris ac Cerberi faucibus dignissime deputandum! O te infelicissimum! factus es Anna peior, Caipha deterior, Pilato crudelior! Ille namque, Iudeis, ut Ihesus crucifigeretur, inclamantibus, accepta aqua non tam manus a sorde abluere quam simul et uoce et officio ab iusti sanguine immunem sese cupiebat efficere; tu uero, crudelitatis ferocitate actus et ueneno impietatis omnis malicię spiritu administrante debriatus, non modo imperiti uulgi insolentiam non compescebas, uerum ad malignitatis cęptum uelocius perficiendum exacuebas. Neque enim te ad hęc Cesaris terror incitabat, sed antiqui seductoris suggestio prouocabat, quem a scelere desuper residentis et ex

11 *sqq. cfr. Ioann. 18,13; Matth. 27,22 sqq.*

2. ab **CH**[1]; a **H**[2.3] nec (*prius*) **C**; non **H**. 3. reuocabat **C**; non reuocaret **H**, *sed* non *deleuerat* ***M*** perennis **HS**. 4. *verba* ob ineffabile nefas animo, *quæ 22 litteras, i. e. unum versum archetypi, complectuntur, cum verbis* utpote industri et sagaci, *quæ similiter 22 litteras continent, sensus causa locum mutare iussi; in* **CH** *hæc duo cola inuerso ordine scribuntur.* 4—5. industri et sagaci **AH**; industrio &| sagaci **B** *m. 1*; industriae |& sagaci *corr.* **B** *m. 2, unde* ***S*** industriæ sagaci *sine sensu.* 5. etenim **CH**[1]; enim **H**[2.3] adhuc *om.* **H** poculo **CH**; epulo ***S***. 7. iam, quibus *scripsi*; quibus iam **CH** conuiuam ***S*** *frustra in* inuitatorem *mutari voluit.* 8. aduocabat *errore typorum* ***L*** O *om.* **H**[2.3] inpudicum **B**. 9. Stygiis **H**[2.3]***S***. 10. solum, *i. e.* præter ceteros omnes ac cerberi faucibus **C**; absorberi facibus (!) **H**. 11. est *errore typorum* ***L***. 12. nanque **B**, *ut solet* ihesus **C**; Christus **H**. 13. acclamantibus **H** accepta **CH**[1]; arrepta **H**[2.3]. 14. et officio (*i. e.* facto) *post* sanguine *habet* **H** inmunem **B**. 16. infectus *post* impietatis *male addit* **H** omnis malicię spiritu **C**; omnisque spiritu malitiæ **H** debriatus **C**; ebriatus **H**. 18. ceptum **C**; cœptum **HS**. 19. te *om.* ***L***. 20. quem **BH**, *itemque sine dubio* **A**, *in quo insolitum compendium* $\overset{e}{\text{q}}$ *est.*

alto cuncta prospicientis intuitus non reuocabat. Nam sicut quondam domino Ihesu impius Iudas osculum prebendo Iudeis, quem comprehenderent, innotescebat, non impari modo populorum impetum *tu* aduersus dei hominem attra-
5 hebas. Quapropter, ut ille laqueo uita excessit, ita tu postmodum occupatus demone lingua mordicus abscisa spiritu scelestum cadauer deserente ad inferos pęnę consortem inquisiturus non immerito immitteris.

XXVI. Sediciosa uero multitudo, uesanię suę principem
10 iam prememoratum prosecuta, ad locum regię sedis coaceruatim conglomerata discurrit, ad omne nefas preceps intendit. Equorum fremitus et populorum fragor ac armorum collisio ethera tangit; cursus et impetus *hominum* humum concutit; puluis solo exurgens et in aera altius latiusque diffusus die
15 adhuc superstite nocturnas tenebras interserit et caligine nebulosa uisus etiam animo obcęcatorum inuoluit. Porro uespertinali tempore imminente deuotus heros, uespertinalem sinaxim auditurus et iam se suosque uniuersorum opifici commendaturus, basilicam preciosi martyris Albani haud

1. *cfr. Matth. 26,48 sq.* 5. *cfr. Matth. 27,3 sqq.*

3. innotescebat (*i. e.* denotabat) **C**, *ut corr.* ***M***, *in* **H** inotescat *scriptum esse testatus*; innotuit **H**[1] inpari **B**. 4. tu *addidi.* 5. laqueo **CH**[1]; laqueo postea **H**[2.3] ut *pro* tu *err. typ.* ***L***. 6. abscissa **H**[2.3]***S***. 7. scelestum **H**; cęleste (!) **A**; celeste **B** *m. 1,* scelesto *m. 2* pene **CH** (*quasi sit aduerbium* pæne, *quod defendit* ***S***!). pœnæ consortem, *i. e.* diabolum. 8. inmerito inmitteris **B**; imm. immittereris (!) **H**[2.3]. *Post hoc noui capitis initium in* **C** *non signatur.* 9. uero *om.* **H** multitudine (!) ***S***. 13. hominum *addendum censui.* 14. exsurgens **H**[1] et in aera **C**; in aera **H**; in aere ***L***. 15. caligine **A**; caligene **B**; caligo **H**. 16. uisus (*i. e.* oculos) etiam animo obc. **C**; uisus etiam animos obc. **H**; uisus atque etiam animos obc. ***S*** inuoluit **C**; obuoluit **H*S***. 18. synaxim **H**[2.3]***S*** iam **A**; iam/// **B** (*eraso* q; *ut videtur*); *voculam om.* **H** domino *post* suosque *addit* **H**. 19. in basilicam ***S***. *Ad hunc locum Bircherod in cod.* **H** *hœc* (*in margine, ut opinor*) *adscripta fuisse dicit*: Prælusit autem protomartyrio suo inter Danos, fastis scilicet pontificiis primum celebrando, (sanctus Canutus, dum sibi ex omnibus sanctis Albanum, suæ prouinciæ Anglicæ protomartyrem, elegerat concelebrandum et colendum). *Nam etiam ea, quæ parenthesi inclusi, ad notam pertinuisse credo, etsi Westphalen ea tamquam Bircherodii verba attulit; alioqui nota nimis obscura erit.*

longe sitam cum fidis solum et laboris consortibus et non tam certaminis quam et premij, ut credi fas est, participibus expetit, reliquis latebras, quas poterant, inquirentibus et uitę presenti consulentibus. Hostilis uero cuneus circumquaque adueniendo occurrit et tam edes regias quam et atria irruendo occupat. Quidam quoque sacraria, ubi dux religiosus cum suis inerat, irrumpere temptant: alii ualuas basilicę infringere, nonnulli ignem admittere; cęteri, ut aut uiuos comprehendere uel ut occumbentibus superstent, insistere. Sed igne rore supernę uirtutis extincto inuictissimi tirones deintus pro foribus hostibus assistunt, aditum armis non segniter recludentes et pro suo principe gloriosissime dimicantes. Rex interea deuotissimus regem sempiternum non Herodiana inquirit fallacia sed humilitate Dauitica, se criminibus reum, illum uero uerum uere confitendo deum; et non solum uerę et sincerę confessioni insistens, immo uitalis communionis sacramento se muniens, aureis tanquam et argenteis muneribus ditat altaria, sociis etiam hęc eadem perficientibus et uicissim, ne hosti aditus pateat, armis obsistentibus. Conspiratę tandem legionis multitudine undecumque accurrente et ęcclesię parietibus circumquaque insistente monstruosus Pipero deforis pro foribus assistit: regiarum gazarum fidelissimum hactenus prouisorem ueluti ad singulare certamen aduocat et, si quid cordis uel uirium assit, *sibi* ut occurrat, interpellat. Quo haud

13—14. (Herodiana fallacia) *cfr. Matth. 2,7 sq.*

1. cum fidis . . et non *om.* **H**, *in quo postea ante* participibus *inepto loco* cum *additur.* 4. circunquaque **B**, *ut solet.* 5. occurrit **CH**; *malim* c̄currit (concurrit). 5—6. irruendo occupat **C**; occupant (***L***: occupat) irruendo **H**. 6. sacraria **C**; atria **H**. 6—7. cum suis inerat **C**; inerat, cum suis **H**. 8—9. comprehendere uel ut **CH**[1] *corrupte*; comprehendere possint uel ut **H**[2.3] (*ex coni.* ***M***, *ut opinor*), *item* ***S***; *scribendum puto*: comprehendere ualeant uel; ***L*** *coniecit*: comprehendant, ut vel. 10. exstincto **H**[2.3] tyrones **H**[1] 11. asistunt **B**, *sed corr. fort. m. 1.* 13. inquirere ***S***. 15. uerum uere conf. **C**; uere conf. uerum **H**. 15—16. uere et sincere **C**; ueræ **H**. 17. aureis tanquam et **C**; tam aureis qua(m̄) **H**(**H**[1]); tam aur. quam et ***S***. 19. conspiratę **A** *in ras. m. 1*; conspirate **B**; conspirante **H**. 20. undecunque accurente **B**; undique acc. **H**[2.3]. 21. Pipio **H**[1]; Pipo **H**[2.3]. 22. actenus **C**. 24. uiriũ// *corr. ex* uirum **B** adscit **H**[1], adsit **H**[2.3] sibi *addidi.* haut **B**.

segniter deintus occurrente duris alternatim ictibus admissis sauciantur, illo deintus gloriose occumbente, isto ad euidentioris ultionis indicium ad modicum superuiuente. Nam dom*um* dehinc delatus et acerrimo demone inuasus uicina queque tam morsu quam manibus inuadere, disrumpere, conterere, ore spumas eicere, horribiliter uociferando acclamare, uana et inaudita proferre, scelus fraudulentum euidenter edicere, ad ultimum lingua mordicus abscisa uita miserabili terribiliter excedere.

XXVII. At uero hostis pertinax obstinaci insolentia basilicę parietibus insistit et cum sagittis saxa per aperta emittit; duceque precipuo tam lapidibus (ut Stephano) tunso quam et telis (ut Sebastiano) saucio edes sacra tam eius quam et sociorum uulneratorum ac demum occisorum cruore perfunditur et, ut ita fatear, preciositate martyrii eorum iterato consecratur. Verum, ut passionum Christi rex deuotus imitator efficeretur, ueluti dominus Ihesus in cruce in medio iniquorum positus, sic et iste inter cuneum aduersę multitudinis constitutus aquam sibi sitienti porrigendam inter furentium tela expetiit. Quam cum quidam pietate motus haustam deferens ei per fenestram porrigeret, alius hasta intromissa et uase de manibus utrorumque excusso ac simul aqua effusa regi quidem sitim extinguendi ocium ad modicum abstulit, illi uero pietatis premium non ademit. Ille autem haud longo post tempore uesania actus fonti superimminens, utpote sitim propriam extincturus, capite tandem in profunda demisso genibusque desuper monstruose distensis spirituque scelesto ad infima baratri extracto cadauer ibidem exanime ueluti diuinę ultionis

---

12. *Act. apost. 7,58.* 17 *sqq. cfr. Marc. 15,27 sq.; Ioann. 19,18.28 sq.*

---

1. admissis **BH**; admissi **A**. 2. deintus **CH**[1]; deinde **H**[2.3]. 4. domum *scripsi*; domi **CH**. 5. morsu quam manibus **C**; manibus quam morsu **H** disrumpere **C**; diripere **H**. 7. fraudulentiũ **A**. 8. mordicus **C**; mordicitus **H** abscissa **H**[2.3]. 10. *Hic noui capitis initium signaui.* 11. emittit **CH**; immittit **S**, *rectius, ut puto.* 16. passionem *err. typ.* ***L***. 17. Ihesus Christus **H**. 20—21. deferens ei **C**; ei deferens **H**. 23. exstinguendi **H**[2.3] ocium, *i. e.* facultatem. 26. exstincturus **H**[2.3] caput **H**[1] demisso **A** *in ras. m. 1.*

indicium superuenientibus inspiciendum reliquit. Et hic quidem hoc modo deficiens in seruum dei se deliquisse manifesta expertus est ultione. Sed quid amplius? Eloquar an sileam? Sceleris etenim cępti malignitas perfecta exprimenda incumbit, et, opus seculis detestandum ut depromatur, series deposcit. Huc usque namque gloriosum principem cum insignissimis heroibus contra aduersarios decertantem inspiciebamus et ueluti prope assistentibus arma pii affectus subministrabamus; nunc uero, cum omnia presentia ad occasum uergant, et floribus maturatis tempus sectionis adueniat, licet ob humanę fragilitatis compassionem dolori deputetur iam gloriosissimi uiri presentiam seculo sublatam edicere, ad potioris tamen leticię accrescit incrementum eum post laboriosi certaminis cursum ad superna euectum laudibus extollere. Sed quid de insensatę plebis rabie et uesania edisseram? Cum enim terreno principi aduersatur, in ipsum uirtutum dominum furoris sui machinas inuehere non ueretur. Ignem namque sacris appositum edibus, ne sancta comburerentur, desuper extinctum inspexerat; ducem religiosissimum inter arma stridentia et saxa uolantia positum utilia queque ac rationabilia persuadentem et pacifica pollicentem audierat; sed spiritu malignitatis impleti et spiritu benignitatis euacuati nec diuinis mouentur uirtutibus nec humanę rationis mitigantur persuasionibus. Superni quippe arbitris consilium perficiendum imminebat, qui hoc modo athletam suum de erumpnis presentibus sempiternę quieti inserendum aduocabat. Nam et illi perpetuę parabatur glorię memoria, istis uero perhennis detestationis infamia; qui, ueluti de domini persecutoribus dictum

16. (uirtutum dominus) *cfr. Psalm. 23,10; 45,8 al.*

4. cepti **C** perfecta **C**; perfecte **H**. 5. seculis **C**; sceleris **H**. 6. series, *i. e.* rerum *vel* narrationis series deposcit **C**; exposcit **H** nam(n)que gloriosum principem **A**(**B**); principem namque gloriosum **H** cum *om.* **H**[1]. 7. decertantem **A**; decertamen **B** *m. 1, corr. m. 1 in* decertantē; dimicantem **H**. 8. asistentibus **H**[1]. 9. cum omnia presentia **C**; per omnia cum præsentia cuncta **H**. 11. iam **C**; tam **HS**. 12. seclo **C**. 15. insensata **S**. 17. uerentur **H**[1]. 18. sancta **CH**[1]; sacra **H**[2.3]. 19. exstinctum **H**[2.3] inspexerant **H**. 21. et *om.* **H**[1] audierant **H**. 25. ærumnis **HS**. 26. quieti sempiternæ **H**. 27. perennis **HS**. 28. cui (!) **S**.

est, si cognouissent, in principem gloriosum arma furoris sui non intulissent.

XXVIII. Fortissimis igitur heroibus hostiles acies a foribus basilicę deturbantibus, ad orientem sanctuarii, ubi principem deuotissimum precibus insistentem introspexerant, uersi gladiis et securibus postibus secandis et diruendis insistunt capsulasque reliquiarum preciosorum martyrum, Albani scilicet necnon et Oswaldi, cum cruce sacra interposita, poste ad ima uergente, solo deiciunt. Inter hęc cęlesti sponso secretorum suorum iam proxime conscium futurum ad ęternum aduocante cubiculum, rege insignissimo pectore simul ad aram et ore conuerso, quidam ex impiorum caterua lancea per fenestram intromissa latus eius perforat et edem sacram sanguine innocentis cruentat. At ipse, Christi etiam post uulnus exitiabile non immemor, Benedicto fratre suo, certaminum collega, uulneribus admodum saucio assistente amplexato et pacis osculo dato, brachiis in crucis modum extensis membrisque solo ante aram sacram expositis, sanguinis uena ex uulnere lateris emanante, uoce adhuc superstite Ihesum interpellat ac spiritum creatori commendans preciosi glebam cadaueris sanguine consecratam reliquit et secretum misericordię sempiternę ab his tumultibus perpetuo pausaturus intrauit. Constantissimi uero commilitones duce interempto non modo hostibus non cedere, uerum etiam adinuicem exhortando animos incitare, uires exercere, per aperta irruentibus haud segniter occurrere, armis arma uiriliter referre, cędentibus uicem

1. *cfr. Luc. 23,34*: Pater, dimitte illis: non enim sciunt, quid faciunt; *Corinth. I, 2,8*: si enim cognouissent, numquam dominum gloriæ crucifixissent.

5—6. gladiis . . insistunt *om.* **H**. 7. scilicet *om.* **H**. 8. osuualdi **C**; Osualdi **H** sacra **C**; sancta **H** uergente **C**; ruente **H**. 9. cęlestis sponsus *scil. Christus est, qui Canutum ad se vocat; nam v. 10 mire falluntur Bircherod et* **L** conscium *de sacerdote ecclesiæ, cui C. confitebatur, dictum putantes.* 11. ad aram et ore **CH**[1]; et ore ad aram **H**[2.3]. 13—14. innocentis *om.* **H**. 14. exitiabile **C**; exitiale **H**. 17. menbrisque **B**. 18. uena **C**; unda **H**. 18—19. uulnere lateris **C**; lateris uulnere **H**. 23. cõmilitanes (!) **A**. 24 *sq.* uerum etiam ad inuicem exortando (!) animos incitare. uires exercere. per **C**; uires exercere, verum etiam animos incitando exhortare (!) per **H**. 26. cedentibus **CH**[1]**S**.

rependere, gloriose magis occumbere quam tanto principe amisso eligentes superuiuere. Quibus, multitudine hostili cateruatim accrescente, non tam stratis quam et, uicissim opprimentibus aduersariis, suffocatis edes sacra cruore conspergitur, templi solum unda sanguinis irrigatur, et illud prophe- 5 ticum impletur, quo dicitur: 'Venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, effuderunt sanguinem sanctorum tuorum in circuitu'. Unde nec inmerito (ut in subsequentibus habetur) 'facti sunt obprobrium uicinis, subsannatio et derisus in circuitu consistentium, commotio capitis 10 in populis'. Quis enim principem religiosum a populo prophano insidiis impetitum et lacessitum non detestetur? quis regem a gente propria interemptum non execretur? Ut enim quędam ex antiquis referam, Agamemnonem durissimum, bis quinis annis et amplius Arg*iu*os bello pelagoque a propriis 15 retinentem, Grecia sustinuit; Hannibalem ferocissimum, nobilium cedibus cruentatum, Ispania pertulit; Herodem atrocissimum, lucis auctorem et uniuersorum creatorem persequentem, crimen parricidale paruipendentem, nobiles ergastulis recludentem, lactantium turbam innocuam maternis uberibus 20 abstractam impie iugulantem, Iudea tolerauit; Neronem crudelissimum, materna uiscera ense rimantem, fratrem interi-

---

6. *Psalm. 78,1.3*: venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum, . . . effuderunt sanguinem eorum (*i. e.* sanctorum tuorum) tamquam aquam in circuitu Jerusalem. 9. *Psalm. 78,4*: facti sumus opprobrium vicinis nostris, subsannatio et illusio his, qui in circuitu nostro sunt (*cfr. Psalm. 43,14*: Posuisti nos oppr. vic. nostris, subs. et derisum his, qui sunt i. c. n.; posuisti nos . . commotionem capitis in populis; *Psalm. 108,25*: ego factus sum opprobrium illis: viderunt me et mouerunt capita sua). 17 *sq. cfr. Matth. 2,16. Cetera Herodis facinora ex antiqua versione Latina Iosephi scriptor cognoscere potuit.*

---

1. gloriosę **A**. 3. cateruatim **C**; coaceruatim **H**. 4. suffocatis **C**; superatis uel suffocatis **H**. 5. et illud *om.* **H**. 6. adimpletur **S** quo **C**; quod **H**. 8. tuorum *om.* **C** nec **CH**; non **S** immerito **H**. 9. opprobrium uicinis suis **H**. 10. commotio **C**; commotioque **HS**. 11—12. profano $\mathbf{H}^{2.3}\mathbf{S}$. 13. interemptum fuisse **S** excretur(!) $\mathbf{H}^{1}$. 14. quędam *om.* **H**. 15. Argiuos *scripsi*; Argos **CH**. 17. Hispania **HS**. 18. creatorem **CH**; factorem **S**. 19. argastulis **B**. 20. lactantium **C**; lactentium **H**. 21. tollerauit **A**.

mentem, urbem inflammantem, eiusdemque senatores urbis et patres orbis exicialiter exterminantem, ipsa mundi caput Roma pati duxit: principem religiosum, diuina exequentem, utilia et liberalia indicentem, a seruilibus gestis uulgum
5 cohercere studentem, Dacia contumax sufferre non ualuit. O superbia execranda! o contumacia detestanda! o ceruix rigida! quę, dum in presenti flecti contempnis, sempiternis postmodum suppliciis cohercenda et flectenda reseruaris. Cum enim tua uicia redarguentem uita presenti extorsisti, temetipsam
10 beatitudinis uitę perpetuę exortem effecisti; et quę te gentibus cęteris immerito, non uirtute sed elatione, preferebas, huiuscemodi indiciis cunctis te infideliorem et infeliciorem necnon etiam detestabiliorem demonstrabas. Principis quippe a deo prepositi dum iuri subici recusas, illius te dicioni hunc
15 deiciendo mancipas, de quo sacri eloquii protestatur ueritas: 'Omne sublime uidet, et ipse est rex super uniuersos filios superbię'. Qui autem in excelsis residens humilia respicit et alta a longe cognoscit, falli non potest; qui etiam in euangelio humiles confortans et superbis minitans dicit: 'Omnis, qui se
20 exaltat, humiliabitur, et qui se humiliat, exaltabitur. Petro uero, apostolorum summo, acclamante: 'deum timete, regem honorificate', qua te fronte deum timere *et regem honorificare* contendis, qui regię potestati honorem diuinitus imperatum

---

16. *Iob. 41,25*: omne sublime videt, ipse est rex s. u. f. s. 17. *Psalm. 137,6*: quoniam excelsus dominus et humilia respicit et alta a longe cognoscit. 19. *Matth. 23,12*; *Luc. 14,11*; *18,14*: omnis . . exaltabitur. 20. *Petri epist I, 2,17*: deum timete, regem honorificate!

1—2. urbis . . orbis **CH**$^{2.3}$; orbis . . urbis **H**^{1}***L***. 3. pati duxit **CH**, *i. e.* patiendum duxit, *si sana est scriptura.* 4. indicentem **CH**^{1}; indicantem **H**$^{2.3}$. 4—5. uulgum cohercere **C**; uulgus coercere **HS**. 6. contumatia **B**. 7. in presenti **B**, *item* **A** *corr. ex* impresenti. 8. coercenda **HS**. 10. vitæ perp. beatitudinis exsortem **H**. 11. in merito **B** uirtute **CH**; iuridice (!) **S** *tamquam ex* **B** elatione **H**; delatione **C**. 12. infeliciorem **C**; inferiorem **H**. 13. etiam **C**; et **H**. 14. ditioni **BH**, *fort. etiam* **A** hunc *om.* **H**. 16. uniuersos **C** *cum Vulgata*: omnes **H**. 18. qui *corr. ex* que **B**. 19. dixit **S**. 22. deum timere et regem honorificare *scripsi sensu postulante*; deum timere **C**; deum honorificare **H**. 23. qui *corr. ex* que **B**; *de* populo *scilicet* Danico *iam cogitat scriptor.*

impendere contempnis? Sed, dubio procul posito, Ysaię in populum antiquum exprobratio, quam dominus Ihesus Iudeis improperans opponit, de te quoque expressa manifestatur: 'Populus hic labiis me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata 'hominum'. Quis autem te nesciat christianę religionis fidem uerbis et ore quam facundissime extollere, sed diuinis legibus propria tamen statuta preponere? Et cui incognitum, eiusdem te fidei religionem ipsiusque religionis denunciatores non tam uilipendere, immo dolis et uersutia, fraudibus et inuidia impugnare? Fides enim tua, secundum Iacobi attestationem, sine operibus mortua est, quia, etsi facta quedam fidei congrua nonnunquam exercere uidearis, non minus pro humanis ea fauoribus quam patris in abscondito uidentis remuneratione efficere probaris. Quapropter cupito laudis humanę fauore exhibito et temporali mercede recepta remuneratione priuaris ęterna. Verum his de infidelitate et infelicitate impiorum hactenus exaratis ad proposita persequenda redeamus.

---

1. *Isaiæ 29,13*: populus iste . . labiis suis glorificat me, cor autem eius longe est a me, et timuerunt me mandato hominum et doctrinis; *Matth. 15,8*: populus hic lab. me honorat, cor autem eorum longe est a me. Sine causa autem colunt me, docentes doctrinas et mandata hominum; *Marc. 7,6*: Populus etc.; in vanum autem me colunt, docentes doctrinas et præcepta hominum. 11. *Iacob. epist. 2,26*: fides sine operibus mortua est. 14. *Matth. 6,4 sqq.*: pater tuus, qui videt in abscondito, reddet tibi; *ibd. 5*: receperunt mercedem suam.

---

1. procul posito. **CH**[1]; procul, posita **H**[2.3] ysaię **C**; Esaiæ **H**; Isaiæ **S**. 2. exprobatio **B**. 3. improperans **H**; improperantis **A**; improperantis **B**, *corr. in* improperandis. 4. labiis me **CH**[1]; me labiis **H**[2.3]. 6. autem **CH**[1]; enim **H**[2.3]. 9. incognitum est **HS** ipsiusque **C**; ipsius quoque **H**. 10. tam **C**; tantum **HS** immo, *i. e.* sed etiam *cfr. p. 91,2*; *124,3*. 12. et si **C**. 13. nonnumquam **B**. 14. ea *in* **H** *post* non minus *legitur*. 15. remuneratiõe **A** *in ras. m. 1*. 18. actenus **C**. 18—19. persequenda **C**; ex(s)equenda **H**. *Post* redeamus *in* **C** *neque versus abrumpitur neque noui capitis initium signatur. In* **H** *hoc loco tamquam nouum caput Tabula Othiniensis intrusa est; sed hoc caput ut ab Ailnotho prorsus alienum remoui,* **C** *secutus. Ex capp. XXIX—XXXIV excerpta quædam in Breuiar. Othiniensi, Lundensi, Roschildensi reperiuntur* (**O**, **L**, **R**).

XXIX. Duce igitur prestantissimo cum inuictissimis athletis infra sacras edes interempto, eodemque sacrario occisorum cruore non *t*am uiolato, immo iterato, ut credi fas est, consecrato, prophanorum cuneus non tam atria regalia quam et ipsa angulatim perscrutatur sacraria, *dona aris* nuper imposita diripiens et pridem admissa et habita longiusque conseruata non relinquens, ut, quę sacris distrahebant altaribus, ornandis inter se partirentur nuribus, ut illud propheticum etiam litteraliter impleretur: 'Dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum'. Dehinc regię sedis locum circumquaque curiose perlustrantes et, ne quis regię stirpis, utpote sceleris ultor, superstes relinqueretur, prouide precauere cupientes Benedictum, *t*am preciosi *i*am martyris quam et regis fratrem germanum collegamque certaminum, ab inuestigantibus adhuc superuiuere et quam proximo seruatum hospicio cognoscunt adesse. Quo precipiti cateruatim cursu irruentes et regium iuuenem inuentum uulneribus admodum saucium, quod dictu nefas est, pedibus extrahentes in medium impietatis suę conuenticulum admittunt, ut secundum apostoli dictum 'spectaculum mundo' mundique principis administratoribus efficeretur, et per eos omne ministerium iniquitatis perficeretur. Cumque, quo modo uel quali eum morte perderent, pertractarent, iam, ueluti uenatoribus de raptu dissidentibus, membratim distractum etiam semiuiuum,

---

9. *Hierem. lib. Thren. 4,1*: dispersi sunt lapides sanctuarii in capite omnium platearum. 20. *Corinth. I, 4,9*: spectaculum facti sumus mundo, et angelis et hominibus; *Ioann. 12,31*; *16,11*: princeps huius mundi.

---

2. adletis **B** infra **CH**[1]; intra **H**[2.3]**S**. 3. tam *scripsi ex Ailnothi usu, cfr. p. 123,10*; iam **CH** *sine sensu* ut **CH**[1]; uti **H**[2.3]. 4. profanorum **H**[2.3]**S** cuneus **CH**; cetus **LR**; cītas (ciuitas ***L***) **O** non tam **CH**; non tantum **O**; tam **LR**. 5. dona aris *addidi sensu postulante.* 7. distrahebant **C**; extrahebant **H**; detrahebant **S**. 8. nuribus **CH**[1], *i. e.* puellis et mulieribus (*cfr. v. c. Lucan. Phars. I, 165*); muribus **H**[2.3], *etiam* **S**, *ridiculam huius monstri explicationem addens* ut **CH**; atque **S**. 8—9. propheticum **C**; Dauidicum (!) **H**. 9. etiam *om.* **H** litteraliter **C**; liberaliter **H**[1]; literaliter **H**[2.3]. 11. curiose **C**(**OLR**); *om.* **H**. 13. tam pr. iam *scripsi*; iam pr. tam **CH** *prauo ordine verborum.* 14. germ. frat. **H**[2.3]. 15. superuenire(!) **H**[1]. 22. Cunque **B**. 24. menbratim **B** distractum **C**; distrahunt **HS**.

ut nichil crudelitatis imperfectum relinquerent, lanceis alii nobile corpus terrę affigunt, quidam securibus, nonnulli gladiis impetunt; et, ut nullus prophani sceleris expers existeret, quod quisque manu proximum arripuerat, adiciunt et mille uulneribus uita exemptum ac minutatim per membra secatum relinquunt, atrocitatis suę infamiam cumulantes et orbi uniuerso sese detestabiles perpetuo efficientes. Ut enim rex propheticus protestatur, 'corrupti sunt et abhominabiles facti sunt in studiis suis', quia 'non erat in eis bonum faciens' uel impie agentes cohercere satagens; sed ob immanitatem auaricię, crudelitatis simul et malicię ueluti 'sepulcrum patens erat guttur eorum; linguis' quippe 'dolose agebant, et uenenum aspidum sub labiis eorum'. Et quomodo 'os eorum maledictione et amaritudine plenum' non erat, qui, quos poterant, ad complicium sceleris sui inuitabant, et ipsi pessima queque et nefaria perficiebant? 'Ad effundendum' uero innocentem 'sanguinem' non tam 'pedes ueloces' quam et manus exhibent procaces, deum quidem cognoscentes, sed nec eius iudicia metuentes nec 'eum inuocare' curantes, sed, quos uenerari illo iubente ac metuere deberent, impię atrocitatis ingluuie 'ut

8 *sqq. Psalm. 13,1 sqq.*: Corrupti sunt et abominabiles facti sunt in studiis suis: non est qui faciat bonum .. Sepulchrum patens est guttur eorum: linguis suis dolose agebant, venenum aspidum sub labiis eorum. Quorum os maledictione et amaritudine plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem. Contritio et infelicitas in viis eorum, et viam pacis non cognouerunt: non est timor dei ante oculos eorum. Nonne cognoscent omnes, qui operantur iniquitatem, qui deuorant plebem meam sicut escam panis? Dominum non inuocauerunt; illic trepidauerunt timore, ubi non erat timor.

1. nihil **HS** relinquerent, l. **C**; derelinquerent: l. **H**(**OLR**) alii *post* nob. corpus *ponitur in* **H**$^{2.3}$. 3. ut nullus **C**; ne ullus **H** profani **H**$^{2.3}$**S**. 4. ad(i)iciunt **C**(**H**); adducunt(!) **S**. 5. menbra **B**. 8. protestatur **C**; attestatur **H** abominabiles **HS**. 9. sunt *om.* **H**$^{2.3}$ quia **A** *in ras. m. 1* eis **CH**^{1}; iis **H**$^{2.3}$ faciens **C**; agens **H**. 10. coercere **HS** satagens **C**; studens **H**. 11. sepulchrum **BH**^{1}. 12. quippe suis **H** *cum Vulgata, item* **S**. 13. quomodo **C**; quoniam **H**. 14. non **CH**^{1}; cor **H**$^{2.3}$. 16. proficiebant **S**. 17. non tam .. quam et: *cfr. ad p. 90,3, 92,12; 96,1.15; 113,19; 117,1—2; 121,3; 124,4* exibent **C**, *sed* h *add. in* **A** *m. 2*. 18. iudicia **C**; iustitiam **H**. 19. debuerant *post* uenerari *add.* **H**$^{2.3}$. 20. deberent **C**; debuerant **H**^{1}; didicerant (!) **H**$^{2.3}$.

escam panis deuorantes'. 'Auerterunt' enim 'tam sensus quam et oculos, ne uiderent cęlum, et ne recordarentur iudiciorum iustorum'. 'Illic' quippe 'trepidauerunt timore, ubi non erat timor'; timentes namque, ne quempiam prauitatis suę superstitem correctorem relinquendo aut a deo superimpositę potestati obaudiendo uel subiecti manendo reliquis per circuitum nationibus ęquarentur ac per hoc quasi pristinę libertatis exortes efficerentur, dum nec diuinis institutis cedere nec regię potestati obtemperare *uolunt*, sed cęteris potiores et prestantiores audacia simul et contumacia conantur gentibus existere, deo execrabiles, orbi detestabiles, hominibus odibiles, omnibus uiliores et contemptibiles ob peracti sceleris immanitatem efficiuntur et ipsis summę ueritatis persecutoribus non impares adiudicantur. Idcirco 'contricio et infelicitas in uiis eorum', quia 'a uia pacis' diuertentes et diuini respectus intuitum post terga, non pre optutibus, ponentes euangelicum scandalum inciderunt, pro eo quod uicia humanę prauitatis potius exequi quam relinquere maluerunt. Quis etenim illum falli posse hesitare presumat, qui seruum scientem uoluntatem domini sui et digna non facientem plagis uapulandum quam plurimis denunciat? Ex quo namque furoris sui rabiem uesana multitudo in principem religiosum euomuit, ager frugibus sterilis, prata attenuantur herbis, silua glandibus rara, unda piscibus infecunda permansit, pestis armenta consumpsit, homines morbus debilitat, fames aggrauat, nobiles ac locupletes attenuans,

---

1 *sq. Daniel 13,9*: Et euerterunt sensum suum et declinauerunt oculos suos, ut non viderent cælum neque recordarentur iudiciorum iustorum. 16. (euangelicum scandalum) *cfr. Matth. 18,6 sq.* (?) 19 *sq. Luc. 12,47*: Ille seruus, qui cognouit voluntatem domini sui ... et non fecit secundum voluntatem eius, vapulabit multis.

---

1. escam **C**; esum **H**. 4. namque **C**; quippe **H**. 8. exsortes **H**. 9. obtemperare **CH**[1]; attemperare **H**[2.3] uolunt *addidi, nam* conantur *ad infinitiuos præcedentes aptum non est* potiores **C**; audaciores, potentiores **H**. 10. contumatia **B**. 12. contemptibiles **C**; contemptibiliores **H**. 16. terga **C**; tergum **H** pre **CH**[1]; pro **H**[2.3] obtutibus **HS** euuangłicum **A**; eugłicum (!) **B**; in euang. **S**. 17. inciderent **H**[1]. 18. relinquere **C**; derelinquere **H** posse **CH**[1]; posse aut **H**[2.3]. 22. ager frugibus sterilis **C**; agri fructibus steriles **H**. 23. herbis attenuantur **H**. 25. morbis **H**[1] nobiles **C**; nobiles et ignobiles **H**.

inbecilles exanimans, secundum illud Iheremię: 'Defecerunt in fame in capite platearum'; et alibi: 'Deuastata sunt horrea, dissipatę sunt apothecę'. Regionem quoque uniuersam hostium metu occupante sexus uterque ueluti iam iamque ingruentium aduersariorum aduentum in dies suspicando trepida*t* titubat, 5 donec preciositas interempti signis declarata diuinis emicuit, et hostis uirtutum deperiit, princepsque pacificus elementis, ut fatear, colletantibus simulque fauentibus in regnum deo prouehente surrexit. Sed hęc suis in locis plenius explicanda.

XXX. Prememoratis ergo sedatis tumultibus et impietatis 10 executoribus a templo diuino simul et a deo recedentibus, clerus ibidem deuotus, fidelibus aggregatis, humanitatis officio insistentes cęsorum corpora curant, regia quidem membra germanique ipsius infra basilicam certaminis ipsorum in singulis loculis recondentes gloriosorumque militum cadauera in 15 atrio eiusdem basilicę, angulo occidentali simul et aquilonali, in diem resurrectionis reseruanda terrę matri commendantes.

XXXI. Venerabilis uero deo dilecti regis et prudentissima coniunx, inter pressuras imminentes animi nobilitatem uultu pretendens et de se situque suo admodum prospiciens, caris- 20 simi coniugis iam preciosa membra a strepitu incursantium hactenus persecutorum eripere et secum ad natiuos sibi ter-

---

1. *Hierem. lib. Thren. 2,19*: defecerunt in fame in capite omnium compitorum. 2. *Ioel. 1,17*: demolita sunt horrea, dissipatæ sunt apothecæ. 11. *Deuteron. 32,15, al.*: recessit a deo salutari suo.

---

1. imbecilles **HS** exanimans **H**$^{2.3}$**S** (*fort. coni.* ***M***); examinans **CH**^{1} iheremię **C**; Ieremiæ **H**^{1}**S**; Hieremiæ **H**$^{2.3}$. 2. omnium platearum **H**. 3. dissipatę sunt **CH**^{1}; et defecerunt **H**$^{2.3}$; et dissipatæ sunt ***L***. 4. ingruentium **C**; ingruentem **H**. 5. trepidat, titubat *scripsi* (*nisi malis* trepide titubat); trepida titubat **CH** *prauo adiectiui genere*; trepidabat ***S***. 7—8. *malim*: ut ita fatear, *cfr. superius p. 118,15*. 9. *Post* explicanda, *ut infra v. 17 post* commendantes, *in* **C** *neque versus abrumpitur neque noui capitis initium signatur*. 13. menbra **B**, *ut solet*. 14. infra **CH**^{1}(**OLR**); intra **H**$^{2.3}$. 15. loculis (*i. e.* arcis) **C**; locis **H**(**OLR**) gloriosorum ***S***. 16. atrium, *i. e.* cimeterium. 19. coniux **H**$^{2.3}$**S**. 20. *malim*: non admodum prospiciens (*i. e.* curans). 20—21. carissimi **C** (*item* **OLR**); Canuti **H**.

minos aduecta Gandauis scilicet, Blandiniensi cenobio apostolorum principi consecrato, honore decenti disponebat recondere. Omnibus igitur dispositis et oportunis ad hęc peragenda utensilibus adquisitis basilicam, in qua iam nuper humatus seruabatur, nocturna cum suis aggreditur, quę proposuerat, perficere et ad locum, ut autumabat, eminentiorem corpus nobile desiderans aduehere. Liminibus itaque reseratis illisque introgressis, ante mediam fere noctis horam lux emissa cęlitus omnes ęcclesię angulos repleuit ac ueluti meridiani solis splendore tam atrium quam et uicina quęque clarissime perlustrauit. Metus quoque non minimus reginam uenerabilem comitesque ipsius perculit et, ne propositis insisterent, accrescentis splendoris ammiratione simul ac pauore detinuit. Cuncta enim disponentis prouidentia, quę locum eundem preciositate martyrii eius insigniri decreuerat, patrocinio illius orbari talibus ostensis indiciis non sinebat. Porro regina prudentissima sagaci industria diuina perpendens magnalia, licet tanti coniugis mesta maneret discidio, tam perspicui tamen prodigii gratulatur indicio, iam se confidens aduocatum apud deum habere, cuius hoc sanctitatis signum intélligebat existere. Diuinis itaque uirtutibus cedens et misericordię sempiternę debitas

uultu demisso grates iam cernua reddens,

leta simul et anxia

coniugis ad tumulum nobilis prosternitur ipsum,
crebris profusis perfundens fletibus humum,

---

19. *epist. Ioann. I, 2,1*: aduocatum habemus apud patrem.

---

1. aduecta *constructionis causa huc transposui*; *in* **CH** *post* consecrato (*v. 2*) *legitur* Gandauis **C**; Gandeuis **H**[1]; Gandavos **H**[2.3]**S** cœnobio Blandiniensi **H**[2.3]; Blandinensi cœnobio **H**[1]. 3. opportunis **H**[2.3]**S**. 4. acquisitis **HS** iam *om.* **A**. 5. aggreditur **CH**; ingreditur **OLR**. 6. et *om.* **SL**. 7. atque (*pro* itaque) **H**[1]. 8. mediani *err. typ.* ***M***, *item* 9 meridiam (*quod seruauit* **W**!). 10. uicinia **H**[1]. 11. minimum ***L***. 12. ipsius *om.* **H**(**OLR**). 13. admiratione **HS** ac **CH**[1]; et **H**[2.3]. 14. quo *err. typ.* ***L***. 15. in prætios. **H**[1]. 18. discidio **C**; dissidio **H**[2.3]**S**; desiderio **H**[1]. 20. signum sanctitatis **H**. 21. cędens **A**. 23. cernua **CH** (*teste Bircherod, ut coni.* ***M***); carmina **H**[1]. 25. nobilis *dixit praue correpta syllaba prima* ipsum **CH**[1]; ipsam **H**[2.3]; ipsa ***S***. 26. profusis perfundens **C**; perfundens profusis **H** (perfusis *tamen* **H**[1]).

commendans summo se precibus domino
et sua cuncta pium poscens disponere Christum.

Lacrimis quoque ibidem largiter profusis et gaudio merore mixto perfusa surrexit;

ac cruce sacrata pariter sacrisque uerendis 5
declina facie genibusque sepius flexis

resalutatis,

multa diu secum prudenti corde reuoluens
atque sui cari carissima pignora linquens

presentia tandem, non mente, recessit. 10

XXXII. Requieuit autem rex deo dilectus Canutus et martyr egregius eodem in loco annis bis quaternis et mensibus fere ter ternis, Olauo regni eius successore imperante, usquedum, crebrescentibus uirtutum miraculis, communi consilio et pari uoto cleri totius et populi, singulis pontificibus cum 15 multitudine cleri aggregatis sacrisque ossibus igne examinatis, ex humi mole sustollitur et ad basilicam australem, insigni lapideo tabulatu a fundamentis erectam, sed nondum penitus constructam, nunc uero postmodum eius nomini consecratam, sollempniter aduehitur ibique saxeo sarcofago positus in 20 cripta reconditur. Illo autem e terra leuato, euidentibusque signis eum dei sanctum fore declarato, rex Olauus, quem eius regni successorem prediximus, quo etiam regnante fames et pestilentia, morbus et hostium metus Dacie terminos occu-

---

3. lachrymis **H**[1], lacrymis **H**[2.3]**S**. 5. pariter sacrisque **C**; pariterque sacris **H** *corrupto versu*. 6. declina f. genibusquē sepius flexis **C**, *in quo productio* quē *et correptio* sepiu⁹ *exemplis defendi possunt*; declinata f. genibusque flexis sæpius **H** *corrupto versu* (decliua **S**). 8. diu **C**; quidem **H**. 9. atque sui quondam Canuti (***L***: charissimi) charissima pignora relinquens (relinquent **H**[1]) **H** *corrupto versu. Post* recessit (*v. 10*) *ego noui capitis initium facio.* 11. Kanutus **H**[1], *ut solet.* 12. martir **B**. 13. Olaui **H**[1]. 14. crebrescentibus crebris **H**. 15. totius cleri **H** ponticibus *err. typ.* **H**[1], *item paulo post* examitatis . . sustolitur. 18. nondum **C**; non **H**. 19. nunc **C**; nec **H** postmodum *om.* **H**. 20. solenniter **HS** sarcophago **HS** positus **C**; impositus **HS**, *fort. rectius.* 21. crypta **H**[2.3]**S** euidentibusque **C**; euidentibus **H**. 22—23. regni eius **H**. 23. etiam **C**; et **H**. 24. datiæ **H**[1], *ut solet.*

pauerat, egritudine tactus, ueluti uirtutum non electus inspector, uita simul et regno excessit, protinusque totius exercitus electione et populi acclamatione prestantissimus Hericus deo prouehente elementisque fauentibus ad regni iura conscendit
5 et totius Dacię principatum pari omnium uoluntate atque monarchiam obtinuit. Moxque eo ad imperium euecto, utpote conuersis temporibus, copia frugum arridebat, rerum opulentia exuberabat, pacis securitas ut Salomonis quondam temporibus uniuersos exhilarabat, quia et ipse regibus per circuitum ac
10 potentibus prudentia strennuus et consilio prouidus apparebat. His ergo temporibus, pacis securitate ueluti oportunitate concessa, diuina ad preciosi martyris pignora crebrescunt magnalia, et militis sui preconia superni regis in dies adauget potentia. Cęcis namque uisus redditur, surdis auditus restituitur,
15 mutorum lingua resoluitur, manus arefactę restituuntur, debilium gressus reparantur, lazarica cutis emundatur, et omnibus opem in nomine Ihesu petentibus sanitatis pariter et cęlestis clementię auxilia conferuntur. Fama autem uirtutum latius diffusa confluit undecumque multitudo fidelium eius
20 exorare suffragium, ut, quem † irritauerant persequendo, eius patrocinio iuuarentur, sceleris commissi ueniam deuotione fideli expetendo.

---

8. *cfr. Reg. III, 4,24 sqq.*: (Sal.) habebat pacem, . . habitabatque Iuda et Israel absque timore . . ; dedit quoque deus sapientiam Salomoni et prudentiam multam nimis . . et erat nominatus in uniuersis gentibus per circuitum. 14. *cfr. Luc. 7,22*: Euntes renuntiate Iohanni, quæ audistis et vidistis: quia cæci vident, claudi ambulant, leprosi mundantur, surdi audiunt, mortui resurgunt (, pauperes euangelizantur).

---

1. tactus **C**; fractus **H**. 2. tocius **B**. 3. Ericus **HS**. 4. concendit **C**, *sed corr. in* **A**, *fort. m. 1* s *suprascripto*. 5. atque *om.* **H**. 10. et prudentia strenuus **H**. 11. opportunitate **H**$^{2.3}$**S**. 12. pretiosa **S**. 13. adauget **CH**^{1}; exauget **H**$^{2.3}$. 14—15. surdis . . resoluitur *om.* **H** (*sed habet* **O**). 15. mutorum **CO**; mutis **S**. 18. uirtutum eius **H**. 19. confluit *præs. hist. est (pro imperfecto), si loci scriptura sana est* eius **C**; ipsius **H**. 20. irritauerant **CH**, *quod non intellego, nisi* deum, *post* quem *additum, obiectum huius verbi ex frequenti in Bibliis loquendi ratione fiat* (quem persequendo deum irritauerant). 22. *Post* expetendo *in* **C** *neque versus abrumpitur neque noui capitis initium signatur. In* **H** *vero hoc loco erat subscriptio*: Explicit passio sancti Kanuti. Item (*male lectum pro* Inc̃., *i. e.* Incipit) translatio eiusdem; *impressa est in editione* **H**^{1}.

XXXIII. Rex uero prudentissimus utilitati publicę prouidens legatis ad pontificem Romanum transmissis gestorum facta innotescit et, ut deuotioni fidelium auctoritate apostolica consulat, deposcit. Qui, episcopis per circuitum consistentibus aggregatis religiosique ordinis uiris uenerandis quam plurimis, omnibus sinodali more assidentibus et, quę dei sunt, tractantibus, silentio indicto, legatis, ut iussa denuncient ac simul legationis suę signa demonstrent, demandat. Rerum igitur gestarum apicibus in palam prolatis atque perlectis, regiisque mandatis ab internunciis facunde peroratis, immensas omnipotenti grates exsoluunt, qui in diuersis mundi partibus electos suos glorificando manifestat; ac ita demum communi consilio et pari omnium decreto regem quondam gloriosum beatorum in cęlis iam martyrum ascisci decernunt collegio, cum martyrii gloria nominis etiam dignitate adaucta, ut, qui pridem ueluti uocabulo imperfecto et ligamine insoluto Cnut nuncupabatur, iam ob sensus caniciem et gestorum maturitatem ac pro eo quam maxime, quod iam in canone sanctorum connumerandus adiudicabatur, Canutus diceretur. Sic enim quondam Abr[ah]ę cum deo fedus ineunti cum diuinę familiaritatis participio uocabuli adaugetur edictio, ut, qui hactenus deo cognitus fide probabilis habebatur, ex hoc etiam inter homines rerum gestarum exercitio et generis et nominis amplificatione glorio-

---

6. quæ sunt dei *Matth. 22,21 al.* 19. *cfr. Genes. 17,4 sqq.*: nec ultra vocabitur nomen tuum Abram, sed appellaberis Abraham, quia patrem multarum gentium constitui te.

---

1. Rex uero **C**; Rex interea Ericus **H** publice **C**. 3. apostolica **C** (**OLR**); pontificali **H**. 4. epischopis **B**. 6. synodali **HS** adsidentibus **H**[1] dei *om.* **H**. 9. apicibus, *i. e.* litteris, libro conscripto. 10. inmensas **B**. 10—11. omnip. deo **H** (**LR**; *sed* deo *cum* **C** *om.* **O**). 11. exsoluunt **CO** (exoluunt **LR**); persoluunt **H**. 13. decreto **C**; uoto **H**. 14. adscisci **H**[2.3]**S**. 16. inperfecto **B**. *Locum sic scribendum esse credo*: qui pridem uocabulo imperfecto ueluti ex ligamine insoluto C. n. cnut **C**; Knut **H**[1]; Cnuth **H**[2 3]. 19. adiudicatur **H** Abrę *scripsi sensu postulante*; Abrahę **CH**. 20. ineunti **B** *m. 1*; ineunte **B** *m. 2* **A**; ineuntis **HS**, *sed datiuus rectior est.* 21. adaugetur **C**; adaugeretur **H** actenus **C**, *sed corr.* **B** *m. 2.* 23. exercitio, *i. e.* propter exercitium; *nisi forte* pro r. g. exercitio *scribendum est* et *altero loco* **H** *rectius*; ac **C** amplicatione *err. typ.* **H**[1].

sior ac magnificentior haberetur. Et pulchre martyr preciosus ac deo dilectus Canutus ad instar Abrahę uocabuli amplificatione insignitur, qui eiusdem Abrahę sinu exceptus ęternę quietis felicitate perfrui signis euidentibus approbatur.

5 XXXIV. Legati ergo pontificali auctoritate roborati et tantorum ac tot illustrium uirorum testimonio pariter confortati, beatissimi Petri sanctorumque patrociniis, prout desiderauerant, adoratis, honoratis et exoratis, atque a pontifice mandatis glorioso regi deferendis exceptis, apostolica tandem 10 benedictione condonata, Ausonię terminos letabundi excedunt, beati iam indubitanter Canuti meritis prosequentibus ac prosperum illis iter ubique conseruantibus. Desideratas autem Dacię partes ingressi et, quousque ad propria deuenirent, a singulis affectuose ubicumque suscepti, regiam maiestatem 15 uultibus honorantes et ore salutantes, apostolicę benedictionis uerba intimant, mandata denunciant et, quę de impositis responsa perceperint, letabundi perorant. Super quę magnificentissimus heros habundantissime exhilaratus, magnates quique letificati, pontifices cum clero gratulati, plebs uniuersa 20 ueluti nouę pacis annunciatoribus aduenientibus summa exultatione congaudet, uniuersorum opificem deuotione extollens assidua, qui etiam in remotis orbis partibus talia suis fidelibus patrocinia diuina prouidit clementia. Exhinc deiecta et confusa incredulitate infidelium et erecta atque ad*a*ucta religiositate 25 fidelium basilicę eius dicandę martyrio construuntur, predia condonantur, usibus apta sacris adhibentur, ut, quemadmodum ad necem principis religiosi pari conspirauerant consilio, ita iam communi uniuersorum locis in singulis deuotionis frequentaretur obsequio.

---

3. *cfr. Luc. 16,22.*

---

1. pulcre **H**$^{2.3}$ 2. ac deo **C**; a deo **H**. 6. tot **C**; tam **H**, *rectius, ut opinor*; *nam* tantorum = tot. 8. honoratis et exoratis *om.* **S**. 15. uultibus *om.* **H**. 16. inpositis **H**^{1}. 18. abundantissime **BH**. 22. orbis **C**; mundi **H**. 23. prouidisset **H**$^{2.3}$. 24. adaucta *scripsi*; adducta **CH**. 25. dicandę martyrio **C**; martyrio dedicandæ **H**. 26. uasa *ante* usibus *addendum puto.* usibus **C**; ubique **H**^{1}; et ubique **H**$^{2.3}$; et usibus ***L*** adhibentur **C**; exhibentur **H**.

XXXV. Relatu quoque uirtutum ipsius ac apostolicę exinde confirmationis corroboratione latius peruolitante, non modo e uicino, uerum ex regionibus circumiacentibus nobilium sicut et populi annuatim innumera concurrit multitudo, deuotionis suę quique signa deferentes eiusque suffragia fideliter deposcentes. Regina etiam Ethela prudentissima, eius hactenus, ut pretulimus, coniunx nobilissima, iam ultra Italię terminos Rogeri, Appuliensium ducis illustrissimi, thalami comes effecta, tantis et adeo desideratis de carissimo quondam coniuge rumoribus auditis superno bonorum auctori debita referens, preciosa dilecti sui pignora preciosis transmissis donis adornat, ut, cui hic coniugii pudici affectu decenter inheserat, eum iam a seculo sequestratum ac superis associatum et mente recoleret et, quem presentiâ non poterat, muneribus transmissis decentibus honoraret. Unde ex collatis et conseruatis regis imperio et reuerendi eiusdem sedis pontificis Hubaldi consilio simul et amminiculo

ossibus arca sacris insigni scemate † facta
conficitur, puro nitidi fuluique metallo,
ceruleis, croceis pulchre decorata lapillis,
quo possent sancti iam pignora sancta recondi.

XXXVI. Anno autem sexto imperii magnifici regis Herici, congregatis uniuersis Dacię pontificibus cum multitudine cleri

---

1. *noui capitis initium signaui.* 2. peruolitante **C**; volitante **H**. 3. uicino **C**; vicinio **HS** uerum **C**; uerum etiam **H**. 4. annuatim innumera concurrit **C**; annuntiantium occurrit **H** (concurrit *om.* **S**). 6. ethela prudentissima **C**; prudenti usa consilio prudentissima videlicet Eth(e)la **H** (**L**). 6—7. actenus **C**, *sed corr. in* **A** *m. 2.* 7. coniux **H**$^{2.3}$**S**. 8. rogeri **C**; Rogerij **H** Appuliensium **AH**; apuliensium **B**, *sed alterum* p *add. m. 2*; Apuliensis **S**. 9. adeo **H**; á deo **C** charissimo **H**. 10. superno **C**; super **H** debita, *i. e.* debitas gratias. 12. coniugii pudici affectu **A**; coniugii pudicis affectib; **B**; coniugis pudicis affectibus **H**. 14. presentia **CH**$^{2.3}$; in præsentia **H**^{1}. 15—16. conseruatis (*i. e.* pridem habitis) **CH**^{1}; asseruatis **H**$^{2.3}$. 17. Humbaldi **HS**; *item infra* adminiculo **H**. 18. schemate **H**$^{2.3}$**S**. *Solita adsonantia hic versus caret, sed pro* facta, *quod iuxta* conficitur *ineptum est,* fabris (*i. e.* per fabros) *scrbd. vid.* 19. nitidi fuluique **CH**$^{1.2}$, *quod scriptorem pro eo quod est* argenti aurique *dicere ausum esse credo*; nitido fuluoque **H**^{3} *aut Westphalen.* 20. pulcre **H**$^{2.3}$. 21. quo, *i. e.* in qua(m); *nisi forte* qua *scribendum.* 22. *Noui capitis initium non signatur in* **C** Erici **HS**.

et terrę populo innumerabili, preciosas beati martyris reliquias ex saxeo sarcophago assumptas atque e cripta, ubi hactenus seruabantur, euectas, sollempnibus laudibus et ingenti leticia uniuersis comitantibus, ab eodem, quem prefati sumus, ponti-
5 fice Hubaldo .XIII. kł mai. *in* eadem, quam prediximus, arca oculis peccatricibus inspeximus impositas, ad instar niuis candidas et serico decenti inuolutas, epitaphio simul imposito hoc modo composito:

Iam cęlo tutus summo cum rege Canutus
10 Martyr in aurata rex atque reconditur arca;
Qui, pro iusticię factis occisus inique,
Vt Christum uita sic morte fatetur in ipsa.
Traditus a proprio, sicut deus ipse, ministro
Et petiens potum telorum pertulit ictum;
15 Lancea necne latus, ut Christi, perforat eius,
Spiritibusque sacris moriens sociatur in astris.

Ossibus itaque sacris eisdemque apicibus decenter collocatis cęlestis thesauri *gaza in* preciosum loculum recluditur et omnibus eius patrocinia requirentibus mensę uitalis conuiuii
20 spectanda superponitur. Dehinc quę ibidem uirtutum perficiuntur insignia, et presentibus perspicua, et opem exquirendo petentibus efficiuntur probabilia.

---

2. crypta **H**[2.3]**S** exsumptas **S** actenus **C**, *sed corr. in* **A** *m. 2.* 5. XIII kł mai **C**; tertiodecimo Kalendas Ma(i)j **H** in *addidi* quam **H**[2.3]; qua **CH**[1]. 6. peccatricibus **AH**, *quod seruaui, quamuis propter femininum genus ineptum sit*; peccatores nos **B**, *quod correctionem librarii sapit.* 7. decenti serico **H**. *De sequenti carmine cfr. supra p. 76.* 17. eisdemque apicibus, *i. e.* dicto epitaphio eisdēq; **B**, *corr., ut vid., ex* eisdem. 18. thesauri preciosū loculū . . spectanda **C** *corrupte*; *sed si genuinæ hæ verborum scriptoris reliquiæ sunt, requiritur et subiecti loco substantiuum feminini generis et præpositio, quæ accusatiuum regat, ideoque coniectura incerta* gaza in *post* thesauri *addidi*; thesauri pretiosus loculus . . spectanda **H**, *unde profectus* **S** spectandus *scribendum censuit; sed quomodo altera scriptura ex his oriri potuerit, intellegi non potest* recluditur **C**; reconditur **H**. 19. mensę **A**; mense **B**; mensæ **H**[1]; mensa **H**[2.3]**S** *sine sensu.* 20. supponitur **C**; supponitur **H** Dehinc quæ **H**[1]; Dehinc q̊ **B** *corr. ex* Dehincq;, *quod habent* **AH**[2.3] uirtutum perficiuntur **A**; uirt. perficiantur **B**; perfitiantur uirtutum **H**[1]; perficiuntur uirt. **H**[2.3]. 21. exquirendo, *i. e.* per litteras uel nuntios de miraculis sacerdotes interrogando. *Post* probabilia *in* **C** *versus non*

Epilogus.

Hęc ego sacerdotum infimus Ailnothus, Anglorum orbe editus, set Dacię partibus annis numerosis peregrinatus, tibi, rex preclare et martyr preciose, tua exarando gesta dictaui: certaminum tuorum conflictus posterum memorię tradendos composui et pulchrum, ut dicitur, hominem pictor ego fedus depinxi. Monumentum ęre perhennius exegi, quod non fluctuum impetus absorbeat, non flamma uorax absumat, sed ad chaos ultimum usque permaneat et tuę laudis in seculum monimenta retineat. Tu infelicitati meę apud Ihesum precibus succurre, calamitatibus miserere; angustiarum miserias releua, inbecillitatem sustenta, fragilitatem alleua; crassa criminum caligine circumfusum uirtutum tuarum splendoribus illustra; sarcina admissorum iamiamque sub onusta decidentem sustolle, molibus peccaminum aggrauatum erige; ab euangelicis latronibus saucio ac semiuiuo relicto miserationis opem admitte, cicatricum plagas antidoto intercessionis tuę infuso obducito, uiciorum putredines expurga, ad stabulum diuinę reconciliationis inducito: ut in tabernacula quantulumcumque intromissus ęterna te cum tuis conciuibus inspicere et ad ianuam regni uel ultimus merear assistere. Et quia de nitido fuscus, de mundo spurcus eloqui sum aggressus, linguę procaci

6. *cfr. Horat. carm. III, 30,1 sqq. et Ouid. Metam. XV, 871 sqq.* 14 *sqq. cfr. Luc. 10,30 sqq.* 19. æterna tabernacula *Luc. 16,9.*

abrumpitur nec inscriptio apparet Epilogus, *quam Meursius, opinor, primus sequentibus imposuit; nam in* **H**[1] *non est. Per se tamen hœc inscriptio satis apta est, ideoque eam retinui.*

1. sacerdotum infimus Ailnothus **C**; Ailnothus (Æln.) sac. infimus **H**. 2. set *scripsi*; et **CH** datię **AH**[1]; dacie **B**. 3. exarando **HS**; exorando **C** dictaui **CH**, *i. e.* conscripsi, composui (*vid. Ducang.*); *malim tamen fere* dicaui. 4. tradendos *scripsi, quod etiam* **S** *coniecit*; tradendo **A**, *ut coni.* ***M***; tradenda **BH**. 5. pulcrum **BH**[2.3]. 6. monumentum **C**, *ut coni.* ***M***; munimentum **H** perennius **HS**. 6—7. non fl. **C**; nec fl. **H**. 9. monumenta **H**[2.3]**S** Ihesum **C**; deum **H**. 11. imbecillitatem **H**. 12. caligene **B**. 13—19. [admis]sorum . . ęterna te **A** *in ras. m. 1 habet.* 13. onusta (*i. e.* onerosa) **C**; onusta fasce **H**[1]; onusto fasce **H**[2.3] sustolle *om.* **S**. 16. interc. tuæ antidoto **H**[2.3]. 18. in *om.* **A**. 19. inspicere **CH**; conspicere **S**. 20. mereor *err. typ.* ***L*** adsistere **H**[2.3].

indulge, labiis audacibus ignosce, et Verbo, per quod omnia sunt condita, cunctos fideles reconcilia, cuius maiestatis potentia non desistit in secula. Illi cum patre et coeterno pneumate benedictio, honor, laus et gratiarum actio sempi-
5 terno maneat et accrescat tempore! Amen.

---

1. *cfr. Ioann. euang. 1,3*: omnia per ipsum (verbum) facta sunt.

---

2. condita sunt **H**. 3. desistit **C**; desinit **H**. *Subscriptio in* **H**: Explicit translatio sancti Canuti regis et martyris. Item (*scribd.* Incipit) passio domini Karoli comitis filij eiusdem. **C** *nullam habet subscriptionem.*

IIII[b]. EXCERPTA EX LIBRO AILNOTHI.

1. NOTA DE MARTYRIZATIONE SANCTI KANUTI REGIS.

Ex Petri Olai Collect. fol. 8[v]—9[v].

1. Effugatus igitur sanctus Kanutus de Iucia venit in Otthensby, vbi sedicionis princeps Pipero regem prodiciose tradidit adulando regi et populum concitando (*Ailn. c. XXV*). Porro vespertino tempore rex vespertinalem synaxim auditurus basillicam (!) sancti Albani cum suis expetit, vbi, hostili cuneo irruente, et igne rore superne virtutis extincto, inuictissimi tyrones pro suo principe dimicant. At rex, facta confessione et sacra percepta comunione (!), tam aureis quam argenteis muneribus dotauit altaria, sociis etiam hec eadem perficientibus et vicissim hostibus resistentibus. Tunc Pipero pre foribus asistens (!) regiarum gazarum fidelissimum prouisorem ad certamen prouocat singulare, in quo deuictus. Occurrente et gloriose occumbente, Pypero ad vlcionis indicium parum superuexit (!). Nam domi delatus et acerrimo demone vexatus vicina queque morsu tactuque dirupit; ore spumans ac clamans, inaudita proferens, ligua (!) commanducata miserabiliter exspirauit. (*Ailn. c. XXVI*).

2. Rex autem tam lapidibus vt Stephanus quam telis vt Sebastianus saucius, ede sacra cruore suo ac sociorum denuo consecrata, aquam expetiit; quam quidam pietate motus per fenestram proorrexit (!), et alius hasta intromissa latice sitim extinguendi ocium non admisit. Qui postmodum vesania actus fonti supereminens (!), sitim propriam extincturus, capite in profunda demisso,

---

Errores editionis Langebekianæ non adnoto. — Numeros ego addidi. — 5. *Nota in margine eadem manu ex transuerso adscripta*: Pipero iste fuit Friso, vxoratus in Fyonia, in quo rex confidebat, sed pessime ipsum tradidit. 14. *Hæc corrupta sunt*; *scribendum erat*: . . singulare. Quo deintus occurrente et . . 23. *scribitur* ꝓorrexit.

cadauer exanime superuenientibus inspiciendum reliquit. Plebs nihilominus vesana hec videns prodigia a malicia minime reuocatur. (*Ailn. c. XXVII*). Fortissimis igitur heroibus hostiles acies a foribus basilice deturbantibus, ad orientem sanctuarij, vbi principem deuo-
5 tissimum precibus insistentem introspexerunt, versi gladiis et securibus postes secant, capsulas quoque reliquiarum sanctorum martyrum, Albani scilicet et Oswaldi, cum cruce sacra interposita poste ad ima vergente solo deiiciunt. Regem insignissimum pectus et ora ad aram dirigentem quidam impiorum lancea | (fol 9[r]) per-
10 forauit, [*quam*] fenestre apercio intromisit. At rex, Benedicto fratre suo admodum saucio asistente (!) amplexato et osculato, brachiis in crucis modum extensis creatori spirituum (!) commendauit Ihesum vocaliter interpellans. Constantissimi vero commilitones, duce interempto, mutuis hortatibus hostibus resistentes
15 prostrati sunt, a pressura multitudinis s*uff*ocati (*Ailn. c. XXVIII*) anno incarnationis d. 1086.

3. In ciuitate Otthensia gloriosus rex et prothomartyr Danorum Kanutus pro zelo christiane religionis et iusticie operibus vt Christus a proprio conuiua traditus in ecclesia sancti Albani per
20 eum paulo ante de Anglia in Daciam translati post confessionem et comunionem (!) latere lanceatus 6 ydus iulij et 6 feria pro Christo passus requieuit in ipso. Item occisi sunt cum eo ibidem frater eius Benedictus ac 17 commilitones sui, videlicet Asmundus, Blaco, Swend, Aggo, Thurgo, Bernardus, Guthmær, Eskyld, Tokky,
25 Wylgrip, Palni, Atty, Swno, Roosthen, Milo, Radulphus, Turgotus, qui omnes, sicut dei gracia cum suo domino socii passionis fuerunt, ita consolacionis consortes fieri meruerunt. (*Tab. Oth.*).

4. Sancto interempto prophani res regalis atrii et etiam sanctuarii diripiunt; et, ne quis regie stirpis, vt pute (!) sceleris vltor,
30 superstes relinqueretur, precauere cupientes Benedictum fratrem regis adhuc superuiuere cognoscentes pedibus hospicio extractum et membratim distractum lanceis terre affigunt, securibus et gladiis impetunt et secatum relinquunt. (*Ailn. c. XXIX*). Malignis recedentibus fideles membra regia germanique eius infra basilicam certa-

---

1. Plebs etc.: *hæc epitomator falso finxit ex illis, quæ supra p. 119,17 sqq. apud Ailnothum leguntur.* 10. quam *addidi.* 13—16. *Ad hæc in summo margine fol. 9[r] eadem manu adscripta est nota*: Sub Vrbano 2[0] martyrizatus est. *Quod falsum est.* 14. hortatibus *scribitur* hor[b];. 15. ffocati. 16. *Verba* anno . . 1086 *falso huc ex sequentibus adtracta sunt*; *nam ad Tabulam Othiniensem pertinent, cuius verba mox adferuntur.*

minis ipsorum in singulis loculis recondentes (!) gloriosorumque militum cadauera in atrio eiusdem basilice, angulo occidentali simul et aquilonari, terre matri commendabant. (*Ailn. c. XXX*). Venerabilis autem coniunx beati Kanuti membra preciosa secum ad natiuos sibi terminos aduehenda honore decenti recondere disponebat. Nocte igitur ecclesiam sancti Albani cum suis ingressam (!), circa mediam noctis lux emissa celitus omnes ecclesie angulos repleuit ac veluti meridiem (!) solis splendore atrium et vicina queque clarissime perlustrauit. Metusque reginam comitesque pertulit (!) a propositis | (fol. 9v) retinens, ne locus martyrii eius patrocinijs orbaretur. Porro regina perpendens diuina magnalia, licet tanti coniugis mesta maneret descidio (!), tamen tam perspicuj prodigij gratulatur indicio: coniugis ad tumulum prosternitur; cum fletibus tandem recessit reliquiis salutatis. (*Ailn. c. XXXI*).

5. Requieuit sanctus Kanutus in eodem loco annis 8. et mensibus fere IX. Olauo fratre eius imperante. Sed crebrescentibus miraculis, voto cleri et populi, singulis pontificibus cum multitudine cleri congregatis sacrisque ossibus igne examinatis, ex humi mole sustollitur et ad basilicam australem, lapideo tabulatu non dum penitus constructam, nunc vero eius nomini consecratam, solenniter aduehitur ibique saxeo sarcophago impositus in cripta reconditur. Sed postea Olauo Hungher eius fratre defuncto, et alter frater eius Ericus Egothe deo disponente Danicum regnum obtinuit, tunc ecclesie frugum copia aridebat (!), et Danos pacis securitas confouebat, et ad martyris pygnera (!) crebrescunt magnalia. (*Ailn. c. XXXII*).

6. Rex igitur Ericus legatis ad pontificem Romanum, scilicet Pascalem 2m, transmissis pro sua canonizatione. At papa cognitis rerum gestarum apicibus de consilio prelatorum regem Kanutum sanctorum martyrum cathalogo ascribi decreuit, cum martyrii gloria adaucta nominis dignitate, vt, qui prius dicebatur Knwt, Canutus diceretur: ad instar Abrahe amplificatione nominis insignitur, qui eiusdem sinu exceptus eterna quiete perfrui miraculis approbatur. (*Ailn. c. XXXIII*). Legatis prospere reuersis sancto

---

1. *scribendum erat aut* recondebant *aut* gloriosorum, *omisso* que. 4. *Ad hæc in imo margine fol. 9r adscripta est nota eadem manu*: Nota. vxor sancti Kanuti nomine botildis (*hoc correctum est in*: Ethla f)uit filia comitis Roberti de Flardria (!). 7. *scribd. erat*: noctis horam. 8. *scribd. erat*: meridiani. 10. *corrige*: perculit. 22. *scribd. erat*: vt alter. 24. ecclesie *epitomator de suo addidit.* 28. *post* canonizatione *omissum videtur*: egit.

Kanuto basilica dedicatur, plebs vniuersa letatur, et consilio regis ac episcopi Hubaldi Ottoniensis auxilio ossibus sacris facta (!). Congregatis vniuersis Dacie pontificibus cum clero et populo preciosas sancti reliquias ex saxeo sarchofago (!) assumptas atque
5 e cripta euectas in archa predicta per predictum episcopum impositas inspeximus, ad instar niuis candidas, anno domini 1100. (*Ailn. c. XXXIV—VI*).

Epytaphium.

Iam celo tutus summo cum rege Kanutus
10 martyr in aurata rex hac reconditur archa.

Ex Petri Olai Coll. fol. 41^{v} in imo margine:

Regina Ethela, relicta sancti Kanuti regis, habuit postea Rogerium ducem Appulie maritum. Que audiens sanctitatem et canonizacionem prioris mariti misit magna pro ornacione reliquiarum eius.
15 Vnde ex consilio Erici Egot et episcopi Hwmbaldi facta est archa pro ossibus eius .M.cj. (*Ailn. c. XXXV*).

2. LEGENDA DE S. KANUTO REGE.

α) Ex Lectionibus Breuiariorum Arosiensis (**V**, part. III fol. 91), Sleswicensis (**S** fol. 361^{v}), Roschildensis (**R** fol. 329^{r}).

VS(R).

1. Gloriosus Knutus, quem cum dominus papa canonizaret, nomen eius ampliando Kanutum nominauit, acutus ingenio fuit, specie decorus, armis et animo strennuus, men-
20 tisque industria et oris facundia redolebat (*Ailn. VI*). Ad miseras personas viscera gerebat materna, diuinum cultum ampliabat (*Ailn. VII*) carnemque propriam ieiuniis affligebat.

---

2. *fuisse videtur*: . . auxilio [archa pro] ossibus sacris facta. — *In* Legendis *minuta quædam ad orthographiam pertinentia omitto.* 17. Gl. Knutus *scripsi*; Gloriosus Kanutus **V**; Kanutus rex Danorum **S**. 17—18. quem . . nominauit *om.* **S**; *pro his* Gloriosus . . nominauit *in* **R** *legitur*: Stirpe regali puer Canutus editus. 18. acutus ingenio fuit **V**; acutus fuit ingenio **R**; acutus ingenio **S**. 20. facundia **RS**; fecunda **V**. 21. viscera: *cfr.* viscera misericordiæ *Luc. 1,78*; *Philipp. 2,1*; *Col. 3,12*. 21—22. materna . . affligebat *om.* **V**.

Nam solennibus ac priuatis ieiuniorum diebus, necnon et sextis ferijs panem solummodo cum sale et aqua comedebat, cum alijs ferculis regalibus, que ei apponebantur, vti credebatur (*Ailn. IX*).

2. Considerans autem se regem factum propter hoc, vt iusticia coleretur, incepit prauas regni consuetudines pro viribus extirpare (*Ailn. VIII*).

S(R)

Et vt populus contra ignauiam virtuosum exercitium haberet (*Pass. V*), edixit, vt classis pararetur pro Anglia subiuganda, que a dominio Danorum recesserat et tunc erat per extraneos occupata. Cumque naues pararentur, ac superueniente tempore autumnali, populus supplicabat regi, vt propter culturam agrorum et occupationem rei domestice suspenderet expeditionem vsque ad tempus vernale. Quod et rex annuebat (*Ailn. XI—XIII*).

Omnibus igitur ad propria reuersis

om. **V(R)**

VS(R)

[Nam] cepit edicta proponere cum comminatione vindicte, vt populus decimas ecclesie solueret (*Pass. IV*) et ieiunia per ecclesiam indicta seruaret, plura etiam alia, que secundum deum statuenda videbantur (*Ailn. XIV*). At populus vesanus (*Pass. IV*), iniurijs et vicijs assuetus, contra regem propter salubria edicta odium concepit ac de destructione ipsius primo per occulta

---

1—3. Nam . . credebatur *om.* **R**. 1. solennitatibus **V**. 2. pane solum **V**. 3. ferculis vti credebatur regalibus, que coram ipso ponebantur **V**. 4. Considerans autem se **S**; Considerans se autem **V**; Beatus igitur C. considerans se **R** propter **RS**; per **V**. 5. regni prauas **S**. 7—22. Et ut . . reuersis *om.* **V**, *intruso v. 23* Nam *ante* cepit; et ut populus quasi (!) ignauiam virtuosum exercitium haberet **R**, *celeris usque ad v. 26* (edixit . . videbantur) *omissis et sententia imperfecta.* 23—24. vt decimas populus ecclesiis solueret ieiuniaque **S**. 25. seruaret **V**; reseruaret **S**. 26. At **RS**; Et **V**. 27. in iniurijs et vitijs **V**; viciis et iniurijs **RS**. 28. de destructione **RV**; destructionem **S**

conuenticula tractare cepit (*Ailn. XVI*), incentiuum habens per Olauum, regis fratrem, et quosdam alios proceres, qui Olauo adherebant.

V

3. Venit eo tempore rex vltra Limfjord in Vendelam, vt ibi ad tempus in sua curia resideret; cuius aduentum cum audissent incole, ceperunt tam nobiles quam priuati contra eum publice coniurare, vt aut eum perimerent aut eum ex suis finibus exturbarent. Cessit itaque rex populo furenti (*Ailn. XVII—XVIII*); audiens autem populus [*eum*] fugisse concepta maiori audacia cepit regia diripere bona ac eius familiares, quos inuenire poterat, trucidare; nec hoc contenti ceperunt fortiter regem fugientem insequi (*Ailn. XIX*).

om. **SR**

VS (*om.* **R**)

4. Est autem locus celeberrimus in medio fere Iucie, qui ob sui eminentiam

S

siue ob antiquorum sacrificiorum frequentiam vel ob ydoli quondam ibi nominatissimi, quod Wyg dicebatur, memoriam Wygbergis, veluti [*Wygi*] excelsum aut belli mons seu sanctificationis, lingua Danica nuncupatur. Vbi pro causis terminandis siue pro legum veritate vel firmitate discutienda populus ex more de omnibus partibus Iucie congregatur.

om. **VR**

V

Worgbergis nuncupatur (*ceteris omissis*)

om. **VR**

1. incentiuum *et sequentia usque ad p. 143,3* (Fioniam properauit) *om.* **R**. 1—2. Olanum fratrem regis *et* Olano **V**. 2. alios *om.* **S**. 3—19. (Venit . . insequi) *om.* **S**. 4. linifjord in vedelam **V**. 5. curit (!) **V**. 13. eum *addidi.* 20. celeberrimus fere in medio iutie **S**; celebris in medio fereuitie **V**. 22—25. (siue . . memoriam) *om.* **V**. 25—32. (Wygbergis . . congregatur) *om.* **V**, *pro his omnibus solas duas voces* Worgbergis nuncupatur *habens.* 26. Wygi *addidi.*

VS (*om* **R**).

Hunc locum nobilis princeps adijt, vt vel ibi refugium inueniret; sed dum illic etiam insidias sibi paratas videret, versus Fioniam properauit (*Ailn. XXIII*).

VSR.

Cumque Fioniam intrasset, cepit et ille populus diabolico spiritu inflammatus in mortem pij principis conspirare.

VR (*om.* **S**)

Adijt autem locum, qui Odhens dicitur, diuine se dispositioni committens.

VSR.

5. Confluit ergo malignus populus ac de die in diem augmentatur. Aderat inter eos quidam versutissimus proditor, Pipereo dictus, qui regem adijt sub specie pacis faciende inter ipsum et populum. Suscipitur reuerenter et mensa regis honoratur. Sed cum regis propositum cognouisset, rediens ad populum omnia regis verba peruertit, atque in necem pij principis eorum animos malignus proditor concitauit (*Ailn. XXV*). Rex autem cum aliquibus sibi fidelibus ad ecclesiam sancti Albani pro vesperis audiendis accessit. Quod cum populus comperisset, subito eum insequi cepit, aliique valuas basilice infringere, alij ignem admouere temptabant. Interea rex deuotissimus per confessionem et dominici corporis communionem se muniuit (*Ailn. XXVI*). Cumque obstinatus populus ipsum et socios eius iaculis et saxis per fenestras et alias aperturas nimium infestaret (*Ailn. XXVII*), rex pius coram altari in modum

---

1. locum *om.* **V** vt vel ibi **S**; ut et ei **V**. 2. etiam *et* sibi *om.* **S**. 4. Fioniam rex intrasset **R**. 4—5. dyabolico sp. inflatus **V**. 6—7. *om.* **S**, *habent* **VR**. 6. odhens **V**; otheus **R** dispositioni se **R**. 8—9. augmentatur **VS**; augmentabatur **R**. 9. quidam *om.* **S** Pipereo *Passionale Lubicense*; pipeo (!) dictus **V**; dictus pipireo **S**; dictus Blacco **R**. 10—11. ipsum et populum **V**; populum et ipsum **RS**. 11. Suscipitur **VS**; Suscepit eum rex **R** mensa regis **V**; in mensa regis **S**; mensa regia **R** Sed **VS**; Qui **R**. 12. rediens **RS**; redijt **V**. 13. regis verba peruertit **R**; verba regis peruertit **S**; verba regis peruertens **V**. 14. malignus proditor *om.* **R** concitauit **VS**; excitauit **R**. 15—16. pro vesp. audiendi (!) accessit **V**; accessit pro vesp. audiendis **RS**. 16. cum **VS**; dum prophanus **R** insequi cepit **RV**; insequitur **S**. 17. aliique **RS**; alij **V** basilice **RS**; ecclesie **V** temptabant **V**; tentabant **RS**. 19. communione se munit **V**. 20. eius **VS**; suos **R** et alias **VR**; alias **S**; *cfr. Passionis cap. 7.*

crucis procumbens se et suos precibus domino commendauit. Dum autem sic orando iaceret, vnus per fenestram immissa lancea latus eius transfixit Christoque martyrem consecrauit (*Ailn. XXVIII*).

V.

6. Non solum autem regis, sed etiam sibi fidelium sanguine sacra edes rubricatur (*Ailn. XXVIII*). Nam fratrem regis, egregium iuuenem, Benedictum nomine, necnon et alios decem-septem fideles propugnatores domini sui insanus populus interemit, quos sibi coniunctos in celis credimus, sicut sibi fideliter in terris astiterunt (*Tab. Oth.*). Multis autem signis dominus regem gloriosum magnificauit post mortem peremptoresque ipsius multis plagis et morte horrenda puniuit, de quibus est longum enarrare.

om. **SR**

β) Ex Lectionibus Breuiariorum Roschildensis (**R**), Lundensis (**L**), Othiniensis (**O**).

1. Rege igitur interempto prophanorum cetus non ta*m* atria regalia quam et ipsa angulatim perlustrantur sacraria, perscrutantes curiose, ne quis regie stirpis, vtpote sceleris vltor, superstes relinqueretur. Cumque Benedictum reperissent, vt nichil crudelitatis imperfectum derelinquerent, alii lanceis, quidam securibus, nonnulli gladiis impetunt, et mille vulneribus vita exemptum ac minutatim per membra secatum relinquunt, atrocitatis sue infamiam cumulantes et orbi vniuerso sese detestabiles facientes (*Ailn. XXIX*).

---

1. procumbens **RS**; se procumbens **V** precibus domino commendauit **V**; domino commendabat **S**; fideles domino creatori suo commendauit **R**. 1—2. Dum autem **RS**; Cunque **V**. 3. Christoque m. consecrauit **V**; Christo m. fecit **S**; Christoque m. fecit **R**. 7—14. *cum hac parte cfr. Tabula Othiniensis.* 21. cetus **LR**; cītas **O** (ciuitas *Langebek*) non tam *scripsi*; non tantum **O**; tam **LR**. 23. regie **O**^{1}**LR**; regis **O**^{2}. 24. repperissent **R** vt **LR**; et **O**^{1}; *om.* **O**^{2} nihil **LR**. 25. imperfectum *om.* **LR** dereliquerent **O**. 26. minuatim **O**. 27. attrocitatis **LR**.

2. Predictis igitur sedatis tumultibus, virisque sceleratis a templo recedentibus, clerici quidam et laici deuoti ecclesiam subintrantes cesorum corpora curant, regia quidem membra germanique ipsius infra basilicam certaminis ipsorum in singulis locis (!) recondentes, gloriosorumque militum cadauera in atrio eiusdem basilice, angulo aquilonari simul et occidentali, in diem resurrectionis obseruanda terre matri commendantes (*Ailn. XXX*).

3. Porro regina nobilissima Ethla, volens coniugis charissimi corpus a persecutorum strepitu eripere, deliberauit, qualiter ad natiuos terminos secum deduceret et cum debito honore sepeliret. Omnibus igitur oportune dispositis cum suis ante mediam fere noctis horam, volens sancti martiris corpus educere, basilicam ingreditur. Et ecce lux emissa celitus omnes ecclesie angulos repleuit atriumque et vicina loca clarissime perlustrauit. Metus quoque non minimus reginam comitesque perculit et, ne propositis insisterent, pauore simul et admiratione detinuit. Sic autem prouidentia diuina disponens omnia, que locum eundem preciositate martirii insigniri decreuerat, patrocinio illi*us* orbari talibus ostensis indiciis non sinebat (*Ailn. XXXI*).

O.

4. Glorioso rege Kanuto et martire pro discipline rigore iusticieque tenore vesane plebis rabie in basilica beati Albani martiris coram sacro altari Christi cum fideli turba suorum comitum sanguine fuso crudeliter prostrato (*Tab. Oth.*), sanctum corpus ipsius vna cum gleba germani sui Benedicti infra eandem certaminis eorum basilicam conditum est (*Ailn. XXX*). In quo loco

RL.

4. Gloriosus interim Canutus rex et prothomartyr Danorum in prefato loco sepulcri

---

1. sedatis **LR**; edatis **O**[1]; se datis **O**[2]. 2. ecclesiam *om.* **O**. 3. quidem **O**; tandem **LR**, *ante* Regia *interpungendo*. 4. ipsorum **O**; eorum **LR**. 5. recondebant **LR** cadeuera (!) **L**. 6. diem **O**; diem usque **LR**. 8. karissimi **O**. 9. eripere a persequutorum strepitu **O**. 11. fere mediam **LR**. 12. martyris **LR** deducere **O**. 14. vicinia **L**. 15. pertulit **O**. 16. deterruit **LR**. 18. martyrii **LR** illius *scripsi*; illi **OLR**. 19. ostensis **LR**; ostendi **O**[1]; ostendisset **O**[2].

RLO

requieuit annis octo et mensibus fere ter ternis, vsque dum crebrescentibus virtutum miraculis communi consilio et pari voto totius cleri et populi, singulis pontificibus cum multitudine aggregatis sacrisque ossibus igne examinatis, ex humi mole sustollitur et ad basilicam australem eius nomini consecratam aduehitur (*Ailn. XXXII*).

O.

His ergo temporibus, pacis securitate veluti oportunitate concessa, diuina ad preciosa (!) martiris pignora crebrescunt magnalia, et militis sui preconia superni regis in dies adauget potentia. Cecis namque visus redditur, surdis auditus restituitur, mutorum lingua resoluitur, manus arefacte restituuntur, debilium gressus reparantur, lazarica cutis emundatur, et omnibus opem in nomine Ihesu petentibus sanitas pariter et celestis clementie auxilia conferuntur (*Ailn. XXXII*).

Hæc om. **RL.**

RLO.

5. Rex vero Ericus prudentissimus, vtilitati publice prouidens, legatis ad pontificem Romanum transmissis gestorum facta innotescit et, vt deuotioni fidelium auctoritate apostolica consulat, deposcit. Rerum igitur gestarum apicibus in palam prolatis atque perlectis, inmensas omnipotenti grates exsoluunt, qui in diuersis mundi partibus electos suos glorificando manifestat (*Ailn. XXXIII*). Legati ergo pontificali auctoritate roborati ac illustrium virorum testimonio pariter confortati, beatissimi Petri sanctorumque patrociniis, prout desiderauerant, adoratis, honoratis et exoratis, atque a Romano pontifice mandatis glorioso regi deferendis acceptis,

5. nomini **OR**; nouũ **L**. 10. pingnera **O**[1]. 21. conseruntur **O**[2]. 24. ad summum pontificem tr. **LR**. 25. et *om.* **LR**. 27. omnip. deo g. exoluunt **LR**. 28. manifestauit **L**. 29—30. ac . . confortati **O**; *pro his omnibus in* **LR** *tantum* et *legitur*. 31. adoratis, hon. et exoratis **O**; optatis (*fort. pro* optentis) **LR**. 32. regi Danorum deferendum (!) **LR**.

apostolica tandem benedictione condonata, Ausonie terminos letabundi excedunt, beati iam indubitanter Kanuti meritis prosequen-*tibus* ac prosperum illis iter vbique conseruantibus. Desideratas autem Dacie partes ingressi et, quousque ad propria deuenirent, a singulis affectuose vbicumque suscepti (*Ailn. XXXIV*). 5

---

1. benedictione condonata **O**; condonata licentia, nomen domini inuocantes **LR**. 1—2. Ausonie t. l. excedunt **O**; iter suum versus patriam direxerunt letabundi **LR**. 2—3. prosequentibus *scripsi*; prosequendis **O**; prosequendum **LR**. 4. autem *om.* **LR**. 5. vbicumque suscepti **O**; sunt recepti **LR**. *In his verbis* **O** *desinit, ita tamen, ut duo primi epitaphii versus addantur. In* **LR** *hæc adduntur:* Vnde gloriosus dei martyr Canutus a cunctis terre incolis, digna veneratione canonizatus atque sanctus, magnificis, prout decuit, extollebatur laudibus. Preciosum siquidem Christi martyrem prefatum Canutum veraciter cum deo regnare crebra eius testantur miracula, que per eius ossa sacratissima quotidie cernimus choruscare *etc., quæ hic adponere nihil ad historiam pertinet.*

V. DE SANCTO KANUTO REGE ET MARTYRE.

Ex libris memorialibus capituli Lundensis.

VI. Idus Julii.

Anno ab incarnatione domini millesimo lxxxvi. occisus est Rex Kanutus, uir christianissimus, qui inter cetera suę liberalitatis beneficia ecclesiam hanc a fundamentis leuauit et regali munificentia donauit. Hic idem in fide et timore dei perfectus, religione deuotus, pauperes alebat, nudos uestiebat; orphanorum pater, defensor uiduarum et patronus aduenarum ab omni eos iniuria defendebat; omnes omnino, quos poterat, ad cultum religionis et iusticie conuertebat. Cumque pro his et huiusmodi diu ab incolis terre persecutiones et regni detrimenta sustinuisset, ad ultimum pene omnibus in necem religiosi principis conspirantibus, Rex pius sanctorum informatus exemplis ad auctorem pacis animum iterque direxit et sese cum paucis intra otheniensis ecclesię septa recepit. Tunc uero oculis et mente in celum intentus arma deponit, et uiuificę communionis sacramento munitus flexis genibus suam suorumque animas saluatori fideliter commendauit. Atque ita, solotenus toto prostratus corpore extensisque manibus in cruce, transfixus cuspide in dextro latere, celeste regnum pro terreno Rex et martir promeruit. Sepultus est in eodem loco, ubi meritis eius beneficia prestantur petentibus ad laudem et gloriam domini nostri Ihesu Christi. Qui cum patre uiuit et regnat.

L = Liber daticus Lundensis vetustior. **N** = Necrologium Lundense.

3. VI. Idus Julii *om.* **N**. 4. Anno &c. *ex Tab. Oth.* incarnacione **N**. 5. Canutus **N**. 5—6. libertatis **N**. 6. afundamentis *coniunctim* **LN**. 7. munificencia **N**. 8—9. pauperes . . aduenarum *cfr. Ailn. VII.* 10. omns **L**; omns (i) **N**. 11—15. religionis . . cum paucis *cfr. Passio VI.* 12. ꝑsecucionis (*deleto* i) **N**. 13. *post* pene *rasura 2 litterarum in* **N**. 16. Tunc **L**; Tum **N**. 17. incelum **L** *coniunctim, item postea* indextro, ꝑterreno, ineodem arma deponit *cfr. Passio VII* comunionis **N**. 17—18. uiuificę . . munitus *cfr. Ailn. XXVI (p. 117,16).* 18—21. suam suorumque . . latere *cfr. Ailn. XXVIII et Passio VII et Tab. Oth.* 22. martyr **N** ubi meritis eius &c. *cfr. Ailn. XXXVI extr.* 24. Qui cum patre .u. **L**; Cui (!) cum patre uiuit & R'. **N**.

VI. CARMINA ECCLESIASTICA
DE SANCTO KANUTO REGE ET MARTIRE.

I. HISTORIA SANCTI KANUTI REGIS.

Ex Breuiariis.

Ad Vesperas in quintis feriis super psalmos feriales.

A. Aue martir precipue, aue rex insignissime
Kanute, cum principibus triumphans iam celestibus!
Ecce tuum per seculum refulget clare meritum:
4. Exora pro fidelium salute, rex, altissimum.

R. 5. Miles Christi gloriose, Kanute sanctissime,
Tuo pio interuentu culpas nostras ablue,
V. 7. Vt celestis regni sedem valeamus scandere.

Super Magnificat.

A. 8. Magnificet plebis deuotio sancta fidelis
Regum primatem cum summis ima regentem,

De Breuiariorum siglis **AMLNORD** *cfr. p. 62 et p. 20.*

Ex litteris antepositis A significat Antiphonam, *R* Responsorium, *V* Versum. — *In commentario critico minutas quasdam discrepantias ad orthographiam præcipue pertinentes* (*velut* Canutus, atleta, Cristus, archus, deuocio, gracia, yma, martyr, inclyte *similiaque*) *consulto prætermisi.* — *Inscriptionem primæ antiphonæ ex* **O** *sumpsi; in* **R** *et* **D** (fol. 149ᵛ) *verba* in quintis feriis *non leguntur, item in* **ALN**, *in quibus præterea pro tribus ultimis verbis* super Omnia laudate (*Psalm. 148?*) *scribitur. Ab* **M** *omnes inscriptiones absunt, etiam in sequentibus.*

Versus 1—14 *in* **OMR** *eo ordine, quem supra exhibui, reperiuntur;* **A** *eosdem versus habet, sed* 5—7 *longe inferius, in fine tertii nocturni, et inter* 4 *et* 8 *alia sunt interposita, de quibus postea p. 155—56; 153; 150 dicam;* **D** *versus* 1—12 *habet, sed aliis interpositis; ab* **LN** *versus* 5—7 *omnino absunt, et inter* 4 et *8 alia interponuntur, de quibus item vid. p. 155—56.*

C *significat ceteros testes præter illum vel illos, quorum scripturæ nominatim adferuntur.*

V. 2. iam **C**; in **MRD**. 3. clare **C**; clarum **M**. 4. f. s. rex **C**; s. f. regem **M**. 5. Christi **C**; dei **M**. 7. Vt **C**; ut ad **M** celestis **C**; per(h)ennis (**D**)**R**. 8. fidelis **C**; fidelem **M**.

Cuius Kanutum decorauit gratia sanctum
Nomine martirii sicut prius imperiali.
12. Inclite, deuotos tibi, martir, protege cunctos!

Inuitatorium.

13. Christo venite dulcibus coniubilare vocibus,
14. Cuius Kanuto gratia regna dedit celestia!

In primo nocturno.

A[1]. 15. Stirpe regali editus Kanutus puer inclitus
Preceptis sese domini corde subdebat humili.
A[2]. Crescit morum prudentia cum iuuentutis gratia,
Vnde dei suffragio processit rex imperio.
A[3]. Circumdant plebis millia athletam dei fortia:
20. Ipse deuotis precibus deum orat attentius.
(Lectio.)
R[1]. 21. Princeps pius et insignis Kanutus egregius,
Regni sublimatus deo disponente fascibus,
23. In diuinis vitam prudens ornabat operibus:
V[1]. Sustentabat inopes et refouebat pauperes,
25. Vt pararet inter summos sibi sedem proceres.
(Lectio.)
R[2]. 26. Frequentabat reuerenter rex potens ecclesiam,
Clerum amans et confortans per munificentiam;
Et deuoto sacra iussa recondebat pectori,
Preciosis ditans donis domum sanctam domini:
V[2]. 30. Vt memoria eius permaneret in seculum seculi.
(Lectio.)
R[3]. 31. Quo fieret meritis vir magnificentior almis,
Insipiens regem plebs persequitur sapientem,

---

13. coniubilare **ORL**; coniubilate **AN**; iubilantes **M**. — *Versus* 15—34 *habent* **OMR**; *item* **A**, *sed hic v.* 26—30 *inter carmina ad vesperas* (*post meos v. 78—80*) *leguntur; ab* **LN** *v.* 31—34 *absunt, a* **D** *omnia.* — *Cum* v. 15—18 *cfr. Pass. c. II—III (Ailn. c. VI); cum v.* 21—30 *Pass. c. III, Ailn. c. VII; cum v.* 32—34 *cfr. Ailn. c. VIII et XIV s. f.* 15. Stirpe **C**; Sceptro **M**. 20. attentius **C**; ardentius **R**; *in* **M** *licenter:* Ipse d. p. d. etiam attentius veneratur. 21. princeps **C**; principes **R**. 22. regni **C**; regiis **M** fascibus **AO**; fastibus **RM**; facibus **LN**. 23. ornauit **A**. 24. utpote sust. *solus* **M**. 25. sedem sibi **O**. *v.* 27 *ego addidi, qualem versum adsonantiæ ratio poscere videtur; cfr. Pass. c. III. v.* 30 *prosa oratione scriptus est; in versus formam facile sic reformari potest:* Vt memoria maneret eius in seclum secli, *sed vix debet.* 31. vir **C**; & **M**. 32. persequitur **C**; presequitur **A**. *Inter v.* 31 *et* 32 *fortasse omissus est talis versus:* omnis virtutis odium iusto mouet hostis. *Cfr. Ailn. c. VIII et XV.*

Et feritate sua post illum dirigit arma,
V^3. 34. Legibus indomitos quia comprimit atque superbos

In secundo nocturno.

A^1 35. Exaudit sui celitus clamorem serui dominus
Et dat illi constantiam ad seruandam iustitiam.
A^2. Accrescit furor impii in dei seruum populi:
Cruorem corde sitiunt et linguis dolum concinunt.
A^3. Nomen dei mirabile laudat sanctus assidue,
40. Eius corde interrito persistens in sacrario.

(Lectio.)

R^1. 41. Turbinis vt ventus furit impia plebs aquilonis,
Viribus intendens totis australibus oris.
Rex ibi promissis seducitur insidiosis:
V^1. Vt Iudas proprium tradebat pace magistrum,
45. Sic a conuiua traditur ipse suo.

(Lectio.)

R^2. 46. Cum diuinis rex deuotus intenturus laudibus
Se sacratis oraturus intulisset edibus,
Ecce ruit innocentem sitiens plebs sanguinem:
V^2. 49. Inter quos alter Iudas discurrit sublimis, velut princeps criminis.

Versus 35—59 *hoc loco et ordine habent* **OMR**; *in* **A** *v.* 41—45 *in fine primi nocturni inueniuntur, deinde in secundo nocturno v.* 35—40, 50—53, *cum v.* 46—49 *absint; deinde in tertio nocturno v.* 54—59. In **LN** *v.* 41—45 *eodem loco sunt, quo in* **A**, *deinde in sec. noct. v.* 54—59, 46—53; *omnino absunt v.* 35—40. *Ab* **D** *omnia absunt. — Cum v.* 41 *cfr. Pass. c. VI initio; cetera pleraque secundum Ailnothi narrationem composita videntur (c. XI s. f., c. XVII, XXIV—XXVIII), sed auctor carminis inuentis liberius usus est et quædam de suo addidit.* — 36. constantiam **C**; scientiam **R**. 37. dei seruum **C**; seruum dei **M**. 39. dei . . sanctus **C**; domini . . sanitas (!) **M**. 41. turbinis **C**; turbis **N** furit **C**; fuit **M**. 42. austr. oris (horis **LNMA**), *i. e.* ad austr. oras. 43. ibi promissis **OLNR**; ibi p̃missis **A**; in promissis **M**. 44. Vt **C**; Et **M**. 45. Sic . . ipse **C**; Rex . . ipso **R**. 46. Cum diuinis r. d. intenturus **O**; cum divis r. d. intentus **M**; cum diuinis r. d. intendisset **LN**, *item* **R**, *nisi quod* dum *habet.* 47. se sacratis oraturus i. e. $\mathbf{O}^2$ (oraturus *om.* $\mathbf{O}^1$); se sanctis i. e. **M**; et se sacratis i. e. **LR**; et se sacramentis (!) i. e. **N**. 48. Ecce ruit **C**; accurrit **M** *post* plebs *omnes* crudelis *habent, quod versus causa sustuli.* 49. discurrit **C**; decurrit **N** sublimis **C**; subtilis **M**. *Versus prosa oratione scriptus videtur, nisi forte verba* inter quos alter *extra versum ponenda sunt.*

(Lectio.)

R^3. 50. Ignibus et ferro fera plebs armata cruento
Circumdat sacras edes subuertere temptans;
Sed nequeunt ignes sacros exurere postes.
V^3. 53. Et petris mixte volitant per aperta sagitte.

In tertio nocturno.

A^1. 54. Intendunt arcus impii secus edem altissimi,
Et regem sanctum iaculis perfodiunt mortiferis.
A^2. Perfossus telo lancee vt Christus dextro latere
Occumbit fuso sanguine secus aram mirifice.
A^3. Hinc in virtute domini letatur nunc altissimi,
59. Coronam ferens capite de precioso lapide.
(Lectio aut Homilia.)

Ad Laudes.

A^1. 60. Ad declarandum inclitum preclari regis meritum
Miranda sunt post obitum ad eius gesta tumulum:
A^2. Herebat manus arida ad pectus viro dextera,
Sed gaudet de remedio hic sumpto salutifero.
A^3. Hic mutum fari visio diuo iubet imperio
65. Vt rex sanctus censeretur 'martir dei' vocabulo.
A^4. Receptis ceci visibus, claudi solutis gressibus
Benedicunt magnifica dei gaudenter opera.

---

50. et *om. solus* **N**. 51. temptans **O**; tentans **C** (tantans **M**). 52. sacros **C**; sacras **A**. 53. *malim* At p. 56. vt Christus **C**; vir Christi **M**. 57. secus **C**; secum **M**. 58. Hinc in **C**; Hic in **O**; Hinc (*om.* in) **LN** nunc **C**; rex **R**. *Pro v.* 54—59 in **LN** *solis hoc loco sunt hæ tres antiphonæ, nec cum ceteris nec inter se cohærentes nec ad carmen primarium pertinentes:*

A^1. Protexit malignantium a conuentu dominus (*l.* deus) pium,
Quia linguas vt gladium exacuerunt in deum (*l.* eum).
A^2. Te, deus, omnis gloria per secula decet omnia,
Quem sanctus in etheriis Canutus laudet (*l.* laudat) atriis.
A^3. Tibi namque, rex, psallere bonum extat, altissime,
Qui iustum iam victorie beasti palma splendide.

Versus 60—73 (*quos auctor Ailnothi cap. XXXII extremo usus composuit, scilicet ad exemplar Euang. Luc. 7,22 et Matth. 11,4 sq.*) *in omnibus fontibus hoc loco reperiuntur.* — 62. viro **C**; virgo (!) **N** dextera **C**; dexterum **M**. 64. Hic mutum fari **C**; Hæc mutum facta **M**; Hinc muto fari **D**. 65. censeretur **C**; consecretur **M**; cẽsetur **D**. *Sed ut et accentus et adsonantiæ ratio habeatur, fortasse scribendum est:* Vt censeatur rex sancto 67. magnifica **C**; magnalia **A** gaudenter **C**; gaudentis **M**.

A[5]. Hinc sospes redit languidus, surdus exaudit auribus,
69. Leprosus ab vlceribus mundatus vacat laudibus.

Super Benedictus.

A[6]. 70. Auctores necis impie vexat furor terrifice:
Nam quidam morsibus linguis iam detruncatis propriis,
Quidam delapsi gurgite periere pro scelere.
73. Hinc Israhel altissimus sit benedictus dominus!

Ad secundas Vesperas super Magnificat.

A. 74. Ossibus egregiis duplex superadditus ignis
Mox est extinctus, vt sacros attigit artus.
Laudibus hinc omnis pulset plebs astra fidelis
77. Magnificando deum martiris ob meritum.

Singulis diebus priuatis de sancto Kanuto post Completorium suffragabitur cum hac antiphona:

A. 78. O rex et martir Dacie, Kanute, victor inclite,
Posce tuis fidelibus *a deo* palmam glorie
80. Et duc de mortis tenebris ad *almum* lumen gratie
filios Eue!

---

70. Auctores **C**; Actores **AD**. 71. morsibus linguis *scripsi adsonantiæ causa*; linguis morsibus **C**; liguis morsib⁹ **A** iam *om. solus* **D** detruncatis **C**; detruncatus **ND**. 72. quidam delapsi **O**; quidam dilapsi **LN**; quidamq; lapsi **MARD** periere **C**; pireq; **N**. 73. isra(h)el **C** (*cfr. Reg. I, 25,32 al.*); in celis **M**. *In hoc versu desinit* **N**. — *Versus* 74—77 *hoc loco habent* **OMDR**; *alio loco* **A** (*suprascripto:* In II. vesperis De S. Ketillo . . . Post bene(dictionem) de S. Kanuto antiphona); *item* **L** (*sub finem totius officii, suprascripto:* In festo sanctarum reliquiarum post Benedicamus sequitur de S. Canuto memoria). *Cfr. Passio cap. IX.* — 74. duplex **C**; regis **M** superadditus **C**; superadditur **DR**. 75. est **C**; erat **L** vt **C**; dum **L** artus **C**; artos **M**. 76. pulset **LO**; pulsat **C**. — *Versus* 78—81 *hoc loco et cum hac inscriptione habet* **O**; in **A** *in primis Vesperis post versus, quos infra p. 155—56 adfero, inueniuntur; a ceteris absunt. Præterea eos in Missali Hafniensi (Hafniæ 1510 impresso,* **H**) *inueni fol. 296ᵛ.* — 78. rex et martir **O**; martir et rex **H**; martir rex **A**. 79—80. *verba* a deo *et* almum *addidi metri causa.* 80. mortis *om.* **H** ad lumen gratie **OH**; ad grãm **A**. *Ceterum etiam in Missali Lundensi (Parisiis anno 1514 impresso) hi versus sunt, et duobus quidem locis (fol. 176ʳ et 191ᵛ); sed utrobique ad S. Kanuti ducis officium referuntur, ideoque in versu primo est:* O martyr et dux Dacie; *cetera ut in* **O**. *Ibidem tertio loco (fol. 195ʳ) ad C. regem relati sunt atque ut in* **H** *scribuntur.*

Addenda I.

Apparet Historiam S. Kanuti carminibus expositam proprie in v. 59 ad finem perductam esse, nec auctor carminis primarii hoc loco plura addere potuit. Reliqua igitur, quæ in tertio nocturno post antiphonas initio recitata fuerint, necesse est locos ex sacra scriptura sumptos vel alias formulas ecclesiasticas soliti generis fuisse. Sed posteriore aliquo tempore ad descriptionem martyrii amplificandam ex libro Ailnothi noua quædam carmina composita esse videntur, quæ his formulis ex parte saltem substituerentur. Hæc carmina in responsoriis infra positis habemus, quæ, nulla sensus aut compositionis habita ratione, in Breuiariis primario carmini superaddita sunt, in aliis aliter, sicut in commentario critico ostendam.

R[1]. 1. Dum furit exterius stans execrabile vulgus,
Interius precibus rex vacat eximius,
Misteriisque sacris munitur spiritus eius.

V[1]. 4. Vt Stephanus sanctus saxorum sustinet ictus.
(Lectio aut Homilia)

R[2]. 5. Inter saxa stanti dira et tela stridentia,
In figuram patientis Ihesu Christi domini
Porrigebant sitienti sancto regi poculum.

V[2]. Cumque piis gustaturus excepisset manibus,
9. Mox excussum decidebat lancearum ictibus.
(Lectio aut Homilia.)

R[3]. 10. Gloriosus dei martir [Kanutus] et rex inuictissimus,
Iam cruentis circumquaque saucius vulneribus,
Tandem lancea, vt Christus, perforatus latere
Occumbit secus aram precioso laureatus sanguine.

V[3]. Sancta domus occisorum cruore perfunditur,
15. Dum cum suis princeps pius et martir perimitur.

COMM. *Hi 15 versus in* **OR** *in tertio nocturno (post Historiæ v. 54—59) habentur, itemque sine dubio in* **M** *fuit; a* **D** *absunt. In* **LN** *v.* 1—4 *desiderantur, v.* 5—9 *secundum nocturnum claudunt, v.* 10—15 *item tertium nocturnum. In* **A** *denique v.* 1—9 *duo ultima responsoria in secundo nocturno sunt, v.* 10—15 *desiderantur.* — 1. Dum **M**; Cum **C** furit **C**; fuerit **R** vulgus **C**; vulnus **A**. 2. Interius **C**; interea **M** rex **A**; dux **C** eximius **C**; eximiis **M**. 3. misteriisque **AO**; misteriis **MR**. 4. sanctus **C**; sanctos **R**, *om. deinde* saxorum. 5. stanti **C**; statim **LN**. 6. in figuram (*i. e.*: ad similitudinem) **C**; ĩ figura **A**. 7. porrigebant **OM**; porrigebat **ALNR**, *quod si verum est, pro* sancto *scribendum est* quidam; *at cfr. Euang. Ioann. 19,29.* 8. piis **OA**; pius **C** excepisset **LNM**; accepisset **AOR**. 9. excussum **C**; excussus **R**. 10. Kanutus *sustuli metri causa.* 11. saucius **C**; sanctus **R**. 12. lancea, vt Christus *scripsi metri causa*; vt Christus lancea **C**; ut dextro lancea **M**. 13. Occumbit **C**; occubuit **N**. *Metrum corruptum videtur et sic reformari potest:* Occumbit secundum aram laureatus sanguine. 14. occisorum **C**; occisoris **M**. 15. et **C**; ac **LN**.

Præterea hæc duo responsoria reperiuntur:

R[1]. 1. Offert sacratis aurum miles probus aris
Et vitam regis manibus dat cunctipotentis.
. . . . . .
V[1]. 3. Corruit ante sacras effuso sanguine valuas.

R[2]. 4. Ima petens postis, quem templo dissecat hostis,
Cum cruce sacratam sternit sōlotenus arcam
Martiris Albani gestantem pignora sancti.
V[2]. Tunc rex est sanctus letali vulnere tactus.

COMM. *Hæc ab* **OMD** *absunt; in* **LN** *in tertio nocturno ante responsorium* Gloriosus dei martyr *reperiuntur; in* **R** *scribitur:* Ista duo responsoria subsequentia legantur infra Octauam S. Canuti R. & M., *id est, his diebus pro duobus aliis responsoriis* (*ut opinor,* Dum furit exterius *et* Inter saxa stanti) *substitui debebant.* — V. 3 *cum præcedentibus non cohæret; excidisse videtur talis versus:* Proditor hinc socium poscens in prelia fidum | Corruit &c.

In **A** *in tertio nocturno post antiphonas* (v. 54—59) *primum responsorium est* Offert sacratis, *tertium illud* Miles Christi gloriose (*in Historia* v. 5—7); *his interponitur responsorium peculiare:*

R. Qui pro nobis moriturus se suspendi pertulit,
Ipse robur inter penas iam Canuto contulit,
Quem insignem post triumphum ad superna transtulit,
V. Et coronam dignitatis super caput eius posuit.

Addenda II.

In ecclesia Othiniensi, quando festum translationis in feriam sextam incidebat, in quinta feria ad primas vesperas ea antiphona sola canebatur, quam supra in Historia v. 1—4 attuli; sed alias in hoc festo post v. 4 hæ duæ adiungebantur antiphonæ:

A[1]. 1. Sol oriens (nec deficiens) de virgine stella
Luciflua pietate sua te, sancte, coronat.
Rex celebris, nos de tenebris absolue reatus!
4. Lucicluis, lux esto tuis, Kanute rogatus!

A[2]. 5. Laude pia sancte iam decantande Kanute,
Lampas celestis, Christi fortissime testis:
Iam domino gratus nostros absolue reatus,
8. Vt tibi cum iustis iungi mereamur in astris!

COMM. *Hæc ab* **MR** *omnino absunt, ideoque ea secreui ad primarium certe carmen non pertinere ratus. In* **DLN** *hi versus post antiphonam* Aue martir *in officio ad vesperas (primas) ut in* **O**

nuper dicto loco reperiuntur; item in **A**, *sed inuerso ordine, ut v. 5—8 v. 1—4 antecedant.* — 1. Sol *est Christus,* stella *Maria.* 2. te sancte **C**; testeʒ (*i. e.* testem, *pro* te sc̃e) **A**. 4. Lucicluis *scripsi* (*vocatiuo casu adiectiui ad similitudinem vocis* præcluis *ficti*); luce cluis **ADO**; luce fluis **L**; lucifluis **N**. 5. pia **C**; pie **A**. *In* **A** *peculiaris hæc subiungitur antiphona:*

A. O bone rex regum, nos protege ab hoste maligno
Kanuti meritis, vt te sine fine videntes
Cum rectis animo letemur in ethere summo.

Ad officium S. Canuti porro pertinent Hymni quidam et Sequentiæ, quæ iam describam.

II. HYMNI ET SEQUENTIÆ.

1. Hymnus ad Vesperas.

Caterua nostra laudibus iam concrepet solennibus,
Regis Canuti glorie soluens melos letitie:
Quem perfidorum cuneus seclo sequestrans fraudibus
4. Transmisit ad per(h)ennia comptum cruore gaudia.
Circumdatus periculis heret dei peribulis
Et mente perfert feruida plebis furentis spicula.
Horrescit ignis atriis herere sacratissimis,
8. Quo rex pius mysteriis communicatur viuidis.
Saxis sagitte vulnera addunt cruente rosea:
Rege confosso lancea it spiritus ad sydera.
Hinc debitas nos cernui laudes canamus seruuli
12. Patri pieque soboli et vtriusque flamini. Amen.

1. **COMM**. *Hic hymnus in* **ALNRD** *ante* Magnificet (*Historiæ v. 8*) *legitur; Othoniæ quoque in usu eum fuisse testatur* **O**, *in quo vocem initialem* Caterua *bis notatam reperimus, sed ipse hymnus plene perscriptus in* **O** *non est.* — 3. seclo (*i. e.* mundo) **C**; seculo **D**. 4. transmisit **C**; transiuit (!) **A**. 5. peribulis **AD**; peribolis **C** (*utrumque* ædes sacras *significat*). 6. Et *om. solus* **R** perfert **C**; profert **RD**. Quo (*i. e.* quo loco, ubi) **ALN**; Cum **RD** misteriis **A** (*signif.* sacramentum corporis Christi). 9. cruente **C**; cruore **A**. 10. *sic scribitur in* **AD**: Sed perforati lancea it (**D**: vt) sp. ad si(y)dera. 12. pieque **ARD**; pioque **LN**.

2. Hymnus ad Vesperas.

Magne dies letitie nobis illuxit hodie,
Quo rex Canutus Dacie thronum conscendit glorie.
Qui stirpe natus regia regalique prosapia
In tota luxit Dacia virtutum per vestigia.
5. Sub iuuentutis tempore vitam refrenans lubricam
In delicato corpore conseruat innocentiam.
Ad recreandum pauperes manus eius largissima,
Ad protegendum debiles et flebiles promptissima.
Per huius sancti merita, Iesu redemptor omnium,
10. Dimitte nobis debita et da perenne gaudium. Amen.

2. **COMM**. *Hic hymnus in solo* **R** *est, ubi post* Inuitatorium *(Historiæ v. 14) inseritur.* — V. 7. Ad *scripsi*; Quod **R**.

3. Himnus ad Vesperas.

Mártir egrégie, déo dilécte,
Ad te clamantium voces tuorum
3. Audi propicius, sancte Kanute!

Tu per innumera mortis tormenta
Triumpho nobili promeruisti
6. Mártir*um* milície sígnifer ésse.

Vána iudicásti gaúdia múndi
Ét transitória dúlcis víte
9. Mémor Cristi túi ménte liquísti.

Vnde pro meritis fulges in celis
Vt inter sidera sol atque luna,
12. Certus iam premij, pro quo certasti.

Ora pro famulis tibi deuotis
Ac coram iudice veniam posce,
15. Ne nos iudicio dampnet extremo.

Trínitati sít decus, hónor et vírtus,
Inseparabili laus Vnitati,
18. Consors imperium omne per euum. Amen.

3. **COMM**. *Hunc hymnum solus* **A** *habet, post* Inuitatorium *insertum.* — V. 3. Propicius audi **A**, *quæ verba metri causa transposui.* 6. martirum *scripsi, ut* milicie (*i. e.* exercitus) *genus significaretur*; martir **A**. *Ad. v.* 16 *cfr. Apocal. 7,12, al.*

4. Hymnus ad Laudes.

Accelerant, vt rapiant, iniqui cetus hominum;
Persequuntur et iugulant serui regem et dominum.
Dum ab iniquis plectitur, dignum linquit memoria:
Pro fide Christi moritur rex sanctus in ecclesia.
5. Regem digne mirificat sanitatum frequentia,
Quam testatur et predicat languentum cura varia.
Regis prece dulciflua nos, deus clemens, adiuua
Et mundi de miseria perduc ad celi gaudia.
Laus, honor, virtus, gloria deo patri et filio
10. Sancto simul paraclito regali pro victoria. Amen.

4. **COMM**. *Hic hymnus in solis* **RD** *est, post antiphonas ad Laudes (v. 69) insertus.* — V. 1. Accellerant (!) **R**. 2. et vigilant **R**; vt iugulant **D** serui *om.* **R**. 3. Dum ab iniquis *scripsi rhythmi causa;* Ab iniquis dum **RD**. 3—4. *sic legitur in* **D**: dignam linquit memoriam. | Rex, inquit, Christi moritur per fidei constantiam. 4. in *Langebek; siglum vocis* et *habet* **R**. 10. *sic legitur in* **D**: cum spiritu paclyto in sempiterna secula.

5. Sequentia.

1. Verbum bonum personemus,
Dulcem melum iubilemus,
Voto, voce nos aptemus
4. Ad promenda carmina.
Aue martir, flos Danorum,
Gemma celi, via morum,
Sidus lucens, spes reorum,
8. Egris dans solacia!

Te de mundo sequestratum
Et cruore purpuratum
Angelorum adunatum
12. Credimus collegio.

Hec res mira protestatur:
Cecus visu decoratur,
Et infectus solidatur
16. Lepre carens vicio.

In hac valle peregrina
Bella mouen*t* intestina
Mens et caro: hiis propina
20. Salutis remedia!
Supplicantes seruos vide,
Malignorum vim allide,
Roboratos nos in fide
24. Duc ad vera gaudia!

5. **COMM**. *Hæc sequentia in solo Missali Sleswicensi* (**S**) *est* (*p.* K. IIII.), *anno 1486 Sleswick impresso.* V. 1 *ex notissima de B. Maria Sequentia mutuo sumptus est, cfr. Danielis Thesaur. II p. 93, Mone II p. 75.* — 3. voto *adlitterationis causa pro* mente, animo *dictum.* 15. infectus, *cfr. Leuit. 13,49.* 18. mouent *scripsi*; mouet **S**; *adluditur ad Galat. 5,17.* 23. robaratos **S**.

6. Sequentia.

Pangat gaudens· et concrepet ecclesia,
Summi regis· pia narrans magnalia,
Qui suis eterna· dat dilectis gaudia
4. Et rependit digna· pro meritis premia.

5. Huius insignis rex Kanutus· confortatus gratia
Atque inuicte communitus· fidei constantia
Plebis non effugit· seuientis milia,
Sed pro Cristo tulit· patienter omnia,
Vt in regis sempiterni· ditaretur curia
10. Et perhenni cum supernis· frue*re*tur gloria.

11. *F*remit ergo in pudicum· principem populi vesania,
*F*eritate tendens dira· agmina fundere regalia.
Indomitos quia stricta· edomabat iusticia:
14. Nam regalis decet honor· vt diligat iudicia.

15. *S*edibus proturbat turmula· ducem pium impia,
Satagens potiri prophana· de duce victoria.

17. Sed magistri, principis veri,· exequens vestigia
Pacem inter placida suis· commendat conuiuia,
Traditore cum infido· fida commiscens *co*lloquia
Et indigno preciosa· pariter condonans munera.
*A*t conuiua mox iniqua· rependit consilia
22. Et in regem plebis corda· excitat ferocia.

---

6. **COMM**. *Hanc sequentiam habet solum Missale Hafniense, anno 1510 Hafniæ impressum, in fol. 282^{v}.*

H = Missale Hafniense; *L* = *editio Langebekii (in SRD. III. p. 412 sq.). — Cæsuras versuum punctis notaui, ut etiam in sequenti carmine.* — 1. Pangat **H** (*i. e.* cantet, iubilet); Pangit *L*. 10. fruere-tur *L*; fruetur **H**. 11. Fremit ergo in pudicum *scripsi*; Tremit ergo ĩpudicũ **H**; Tremit ergo impudicum *L*. 12. feritate *scripsi*; veritate **H***L*. 13. *fort. sic transponenda sunt verba*: Quia stricta edomabat· indomitos iusticia, *ut consentiat rhythmus cum v. 14.* 14. *cfr. Psalm. 98,4*: honor regis iudicium diligit. 15. Sedibus *scripsi*; Pedibus **H***L* proturbat turmula **H**, *ut conieceram*; perturbat tremula (!) *L*. 17 *sq. cfr. Act. apost. 5,31; Matth. 26,51–53; Luc. 22,47–51.* 18. Inter placida pacem **H**; *rhythmi causa verba transposui.* 19. colloquia *L*; alloquia **H**. 20. condonans pariter **H**, *quæ eadem de causa transposui.* 21. At *scripsi*; Et **H***L*.

23. Sed insignis agonista· ad diuina· se confert presidia,
Vbi sacra Ihesum laudat· et precatur· percipiens misteria.

25. Instat hostis, vt exurat· ignibus sacraria,
Sed atlethe (!) sancti faces· extinguunt precamina.
Saxa volant dira et cruenta· per aperta spicula,
28. Innocentis et cruore sancta· resperguntur atria.

29. Inter crebra Cristi testis· nixus perstans vulnera
Ante diuam ruit aram· sauciatus lancea,
31. Spiritum ad *per*mansura· emittens tripudia.

32. Quo in*gressus* sede iam felix· triumphat florigera
Et letatur inter candida· martirum collegia,
34. Lancea ditatus clari· triumphi purpurea.

35. Sancte martir, alme, clemens· exaudi, Kanute, precamina
Et nexorum dira tuis· dissolue suffragiis vincula,
37. Vt in laudem redemptoris· leti iubilemus alleluia!

7. Sequentia.

Salue, martir alme!· salue iam celigena!
Salue, angelorum· felix Kanute collega,
Cuius virtu*tis* insignia· iam perornant climata,
Per te omnipotentissima· Ihesu que monstrat gratia!

---

23. diuina presidia, *i. e.* dei arcem, ecclesiam. 29. nixus (*i. e.* obnixus) perstans *scripsi*; Rixus prestans **H***L*. 31. permansura *scripsi versus causa*; mansura **H***L*. 32. ingressus *scripsi*; in **H***L* sedes florigera *apud Sedulium (carm. pasch. II, 2) et Venant. Fort. (carm. II, 7,49)* hortos paradisi (Eden) *significat.* 34. lancea, *i. e.* vexillum *(lanceæ affixum).*

7. *Hæc sequentia in Missalibus Hafniensi* (**H**, fol. 281[v]) *et Lundensi* (**L**, fol. 255[r]) *inuenitur, ibique in translatione sancti Kanuti ducis cantata esse dicitur; sed mihi persuasum est ad festum S. Kanuti regis eam pertinere. Id colligo maxime ex versibus 13—14 cum Historiæ S. Kanuti versibus 70—73 comparatis; conferantur etiam v. 17—22 et 23—26 cum eiusdem carminis v. 60—69 et 74—77 et cum Passionis cap. IX; præterea cum Ailnothi cap. XXXI comparetur v. 15; et* collegæ *sancti, qui v. 16 nominantur, non esse possunt nisi fideles regis socii cum ipso interfecti eiusque præmii consortes. — Ex* **L** *codex Arnamagnæanus 670 i descriptus est, nihilque proprii habet.* — 1. martyr **L**. 3. Cuius virtutis *scripsi*; Cuius virtus **L**; Huius virtus **H** climata, *i. e.* orbis regiones. 4. iesu **L**.

5. Nam pro Christo terrea· cum amisisti gaudia,
Sempiterna nancisci· meruisti tripudia,
Dum in cruore mundi· tollentis crimina
Stolâ letaris intinctâ· amictus purpureâ
Et immaculati· iugiter vestigia
10. Agni sectaris martirum· phalange consortiâ.
Hinc perfidorum· cruciantur agmina,
Que te ad ethra· transmisere nescia.
Nam lingua quid*a*m i*m*pia· morsu horrendo precisa,
Quidam rimantes flumina· Stigis petiere baratra.
15. Sed lux declarat alma· ex arce missa celica
Te cum collegis infula· exornatum rosea.
Hinc constricta restituta· vir exult*a*t dextera,
Atque mutus libera· gaudet depromens famina;
Plaud*i*t cecus lumina sumens·, claudus vestigia,
20. Et obstructe captant aures· miran*t*er eloquia;
Efflorescit nitida· cutis pridem la*z*arica;
Febris fugit tremula· salutis ob remedia.
Sed eterna pignora· *a*quâ cum lauantur in*d*itâ,
Redemptoris opera· illucescunt mirifica:
25. Nam *t*us admissa fla*m*mea· mox obed*un*t incendia,
Et intacta manent ossa· velut nix candidula.
Hinc resultet alleluia· voce plebs altisonâ
Ac miranda gratuletur· excolens magnalia;

---

7. crimina **HL**, *i. e.* peccamina; *cfr. Euang. Ioann. 1,29*: Ecce agnus dei, ecce qui tollit peccatum mundi. *Cfr. etiam Apocal. 7,14*: lauerunt stolas suas . . in sanguine agni; *ibd. 22,14.* 9—10. *cfr. epist. Petri I, 1,19*: agni immaculati Christi; *ibd. 2,21*: ut sequamini vestigia eius. 10. martirum **H**; martyrum **L** phalange *genet. cas. nominis* phalanga (*pro* phalanx). 12. ad ethra te **HL**; *transposui versus causa.* 13. quidẽ ĩopia m. horrenda p̃scisa **HL**; *correxi.* 15. declarat *huc transposui versus causa*; *in* **HL** *legitur in v. 16 post* Te. 16. infula, *i. e.* corona; *et* rosa *martyrum sanguinem significat.* 17. exultat *scripsi*; exultet **HL**. 19. plaudit *scripsi*; plaudet **HL**. 20. miranter *scripsi*; mirantur **HL**. 21. lazarica (*i. e.* leprosa) *scripsi*; laxarica **HL**. *Ceterum cfr. Leuit. 13,12 sq.*: Sin autem efflorueri t discurrens lepra in cute . ., considerabit eum sacerdos et teneri lepra mundissima iudicabit, eo quod omnis in candorem versa sit, et idcirco homo mundus erit. 23. aqua . . indita *scripsi*; qua . . inclita **HL**. 25. tus *scripsi*; ius **HL** flamea **HL** obedũt *scripsi*; obedit **HL**. 26. velut nix candidula *cfr. Ailnothi c. XXXVI.* 27. alleluya **L**. 28. Ac miranda *scripsi*; admiranda **HL**.

*A*t condigna viuus pet*a*t· hostis amens incendia
30. Voce citus perhorrenda· ad ardentia tartara.
Nos ergo prece sedula· tua precamur munia,
Vt per te peccamina· nostra soluat clementia,
Que saluare venit omnia.

---

29. At *scripsi*; et **HL** petat *scripsi*; petit **HL**. 30. citus, *i. e.* citatus, vocatus. 31. munia, *i. e.* officia, suffragia. 33. *cfr. Matth. 18,11*; *Luc. 9,56*: Filius hominis non venit animas perdere sed saluare.

VII.

Excerpta quædam ex
ARNFASTI MONACHI POEMATE
de miraculis Sancti Kanuti regis et martyris.

I. Fuit quidam puerulus, | vocabulo Hesbernulus, | natus in Fionia [etc.]; contractus et confractus et deformiter retortis cruribus reptabat brachiis [etc.]. Ante sepulcrum B. Kanuti locatus vidit in exstasi virum sibi assistentem et requirentem, quid vellet. Et respondentem, se velle sanari, sanctus Kanutus tetigit eum, et curatus est; et conuentus hec videns cantauit responsorium: 'Iustum deduxit Dominus'. Hic offerens se seruitio Martiris receptus est et impleuit altare obsequio. Procurauit monasterio multa bona; vnde sine infamia transiit ad gaudia.

II. Secundum hec sollempnizemus
Et deuoti honoremus
Summa diligentia,
A quo sunt innumerorum
Peracta miraculorum
Stupenda insignia,
Que ob assiduitatem
Nec non multiplicitatem
Vix sunt in memoria.
Vnde cuncta hec scribere
Atque posteris tradere
Neglexit desidia;
At si scripta haberentur,
Apocrypha putarentur
Et incredibilia.

A = Codex Biblioth. Univ. Haun. Additam. 90 fol.

Inscriptionem addidi et in sequentibus numeros sectionum apposui. I, 1 *sqq. Ex primis verbis apparet, hanc sectionem olim versibus conscriptam fuisse; quos excerptor turbauit et prosa oratione soluit, sine dubio verbis quibusdam omissis. Neque tamen eum has omissiones siglis* etc., *quæ in v. 2 et 3 reperiuntur, indicare voluisse arbitror, immo hæc iam in carmine fuisse, ad versuum spatia explenda tantum addita, ut æque longi versus fierent; ideo hæc sigla uncis inclusi.* I, 7. *Cfr. v. c. Legenda de S. Canuto Rege ex Breuiario Othiniensi (S. R. D. III, p. 398):* 'Iustum deduxit Dominus per uias rectas, et ostendit illi regnum Dei, et dedit illi scientiam sanctorum; honestauit illum in laboribus, et compleuit labores illius'. *(Ex libro Sapient. 10,10).* II, 1. sollempniremus **A**. 14. apochrypha **A**.

Satis decet, vt lucerna,
Quam illustrat lux superna,
Fulgeat in publicum.
Sydus sole venustatum
20. Non sit nube nubilatum,
Sed dilatet radium.
Si que sit in ceno sita,
Subleuetur margarita,
Loco cedens debito.
25. Flos de rubo sequestretur,
Et sincere segregetur
Frumentum de lolio.

Martyr Christi, Rex Kanute,
Mira rutilans virtute,
30. Nostra rege carmina!
Stilus aret, sensus *h*ebet,
Lingua procax tua debet
Promere prodigia.

III. Generosa stirpe nata
Et diuitiis ditata
Quedam fuit educata
4. Mulier in Iutia.
Pectori herebant crura,
Et fuit vtrinque sura
7. Affina femoribus.

Portata in Othensö, sancto Kanuto sibi apparente, sanata est:

Sanitas optata datur,
Vbi Symon, tumultuator
10. Quondam, presul suffragatur.

Tibi suis meritis hoc dedit sanctus Kanutus.

IV. Duo cultores agrorum
Rus colebant monachorum.
Furabatur alter horum
4. Iumentum de alio.
Reus furti diffamatur;
Diffamatus accusatur;
Coram iudice citatur;
8. Venit in iudicio.
Lis exinde contestatur;
Vtrobique disputatur;
Nullus testis subornatur
12. Nec prece nec precio.
Reus tandem est locutus:
»Si de furto sim pollutus,
Sanctus vindicet Kanutus
16. Inter nos diiudicans«.
Statim cadens spumat ore,
Turpi et deformi more
Spatio vnius hore
20. Genas vngue lacerans.
Dissolutus flatus redit;
Clamans miser fur resedit:
»Furtum feci, et me ledit
24. *D*ura conscientia.

II, 16. *cfr. Matth. 5,15 al.* 25—26. sequestratur . . segregatur **A**. 26 *sq. cfr. Matth. 13,27 sqq.* 31. ebet **A**. — III, 8. aptata **A**. 9. tumultuator *scripsi (nec eo læditur adsonantia)*; tumultuatur **A**. *De Simone Episcopo Othiniensi cfr. Hamsfort in Serie Episc. Oth. SRD. VII, p. 220—21, ubi dicitur:* Seueri et grauis ingenii fuit, facilis ad excludendos communicatione homines, ambitiosus, superstitiosus et superbus. Obiit a. Chr. 1186. — IV, 6. diffamatur **A**. 10. utrobique *i. e.* utrimque. 24. Pura **A**.

Licet reus sim pendere,
Iudex pie, miserere!
Ne presumat me torquere
28. Actoris seuitia«.

Casum notans iudex fatur:
»Pena nulli duplicatur;
Fiat (— et res integratur —)
32. Inter vos transactio:

Reus restituat sublatam
Et emendam triplicatam;
Nutu Dei iudicatam
36. *Causam* non reiudico.«

V. Virgo quedam muta et a Demone obsessa:

Virgo, lustrum dum compleuit,
Muta fit, et furor creuit
Ad trina tetramena.
Parentes pro ea precantur
5. (Et voto *pio* frustrantur)
Ad sancti sacraria.
Reuertuntur cum merore
. . . . . .
. . . . . .

Muta virgo, dum incedit,
Fari cepit, sensus redit;
10. Et, flos pudicitie,
Virgo, salua de pressura,
Redit gratias actura
Post anni curriculum.

Hec dicit:

»Ego fui furiosa,
15. Bis sex annis odiosa
Vtrisque parentibus.
Tot per lustra fui muta;
Nunc saluti restituta
Sum Kanuti precibus.«

VI. Nuper per incendium· Otthoniensis ville
Decrustate fuerunt· domus pene mille.
Aulas et triclinia· vorabant scintille;
4. Remanserunt cineres· soli et fauille.

---

29. *cfr. Andr. Sunon. Hexaëm. 4964*: Non in id ipsum sic dominus bis iudicat, et non contra scripturam (*Nahum 1,9*) surgit tribulatio duplex. 31. res integratur (*quasi omnino læsa non sit*) *scripsi*; redintegratur **A**. 33. sublatam *recte femin. gen.*; *nam* iumentum *est* equa. 35. nutu *scripsi*; natu **A**. 36. causam (cãm) *scripsi*; tamen (tam̃) **A**. — V. 1. lustrum *i. e.* quinquennium. 3. trina tetramena, *i. e.* unum annum. *An voluit* tria quadriennia *significari? cfr. v. 15.* — V, *5—6 expleui, ut potui; post v. 7 lacunam signaui.* — VI, 2. decrustatæ **A**, *quod corruptum videtur; fort. scribd.* destructate *uel* deuastate.

Rem dico mirabilem· et insigne signum;
Non audire pigeat·, est relatu dignum:
In feruenti caumate· stillat gummi tignum;
8. Sudat nec consumitur· sic in igne lignum.

Signi huius ordinem·, quod nunc enarratur,
Albani Basilica· mire protestatur:
Value pars ulterior· . . . concrematur,
12. Teporis ab incendio· flamma peruagatur
Tect*a*; tignis, tegulis· ignis dominatur.
Sed in sanct*u*ario· ignis refrenatur:
Kanuti imperio· locus defensatur,
16. Cuius corpus tumulo· illic condebatur.

* * *

Arnfastus Monachus hec composuit.

---

11. mox ut *addiderim.* 12 *in* **A** *sic scribitur*: Sed in sanctiario ignis peruagatur; *deinde* 14 *sic*: Teporis ab incendio flamma refrenatur; *apparet horum versuum priores partes inter se locum permutare debere.* 13. tecta *scripsi, quod obiectum est verbi* (teporis flamma) peruagatur; tecto **A**.

III

SANCTVS CANVTVS DVX ET MARTYR

VIII.

ADDENDA.

Breuiarium *Upsalense* nihil omnino ad sanctos Danos pertinens continet; *Arosiensis* (**V**) de S. Canuto Rege narrationem supra p. 140–44 edidi. Ex ceteris *Breuiariis Suecanis*, quæ, cum in bibliothecis Danicis non reperiantur, Stockholmiæ mihi mense Junio 1909 per aliquot dies uersanti inspiciendi fuit facultas *Scarense* et *Strengnesense* nihil habent; sed in *Lincopensi* (a. 1493 Norimbergæ impresso) *de S. Canuto* saltem *Rege nouem Lectiones* inueni, quæ verborum contextum inter **V** et **S** quodammodo medium sed utroque pleniorem præbent; quas hic corollarii loco apponere placuit.

L. I. Rex gloriosus Kanutus illustrissimi regis Danorum Suenonis filius fuit. Hic acutus ingenio, specie decorus, armis et animo strenuus, mentisque industria et oris facundia redolebat. Ad miseras personas viscera gerebat pietatis, diuinum cultum ampliabat, carnem ieiunijs affligebat. Nam solemnibus et priuatis ieiuniorum diebus necnon et sextis ferijs panem cum sale et aqua comedebat, cum alijs ferculis vti credebatur regalibus, que ei apponebantur.

L. II. Considerans autem se regem factum propter hoc, quod iusticia coleretur, incepit prauas regni consuetudines extirpare. Et vt populus contra ignauiam prudentiam haberet, edixit, vt classis pararetur pro Anglia subiuganda. Cumque naues pararentur ac superueniret tempus autumnale, populus supplicabat regi, vt propter culturam agrorum et occupationem rei domestice suspenderet expeditionem ad tempus vernale; quod et rex annuebat.

L. III. Omnibus autem ad propria reuersis cepit edicta proponere cum comminatione vindicte, vt populus decimas ecclesijs solueret et ieiunia per ecclesiam indicta seruaret, plura etiam alia, que secundum deum statuenda videbantur. At populus vesanus, vicijs et iniurijs assuetus, contra regem propter salubria edicta odium concepit, ac de destructione ipsius primo per occulta conuenticula tractare cepit, incentiuum habens per Olauum fratrem regis et quosdam alios proceres, qui Olauo adherebant.

L. IIII. Venit autem rex eo tempore vltra in (!) Lymfiordh in Wandolam, vt ibi iuxta morem ad tempus in sua curia resideret. Cuius aduentum cum audissent incole, ceperunt tam nobiles quam priuati contra eum publice coniurare, vt aut eum perimerent aut

saltem de suis finibus exturbarent. Cessit itaque rex populo furienti (!). Audiens autem populus regem fugisse concepta maiori audacia cepit regia diripere bona ac eius familiares, quos inuenire poterat, trucidabat. T. (*i. e.* Tu autem &c., *cfr. supra p. 15, 1 n.*).

L. V. Est autem locus celeberrimus fere in medio Jucie, qui seu ob sui eminentiam, seu ob antiquorum sacrificiorum frequentiam, vel ob ydoli quondam ibi nominatissimi, quod Wig dicebatur, memoriam Vigbergis, veluti Vig excelsum vel belli mons seu sanctificationis, lingua Danica nuncupatur; vbi pro causis terminandis seu pro legum veritate ac firmitate discutiendo (!) populus ex more de omnibus partibus Jucie congregabatur.

L. VI. Hunc locum nobilis princeps adijt, vt ibi refrigerium inueniret. Sed dum illic etiam insidias sibi paratas videret, versus Fioniam properauit. Cumque Fioniam intrasset, cepit et ille populus dyabolico spiritu inflamatus (!) in mortem pij principis conspirare. Abijt (!) autem locum, qui Odhins dicitur, diuine dispositioni se committens. Confluit ergo malignus populus ac de die (!) augmentatur.

Lect. VII. Erat autem inter eos quidam versutissimus proditor, Pypiro dictus, qui regem adijt sub specie pacis faciende inter regem et populum. Suscipitur reuerenter et in mensa regis honoratur. Sed cum regis propositum cognouisset, redijt ad populum: omnia verba regis peruertens in necem pij principis eorum animos malignus proditor concitauit. Rex autem cum aliquibus sibi fidelibus ad ecclesiam sancti Albani pro vesperis audiendis accessit.

Lect. VIII. Quod dum populus comperisset, subito eum insequi cepit. Aliique valuas ecclesie infringere, alij ignem admouere tentabant. Interea rex deuotissimus per confessionem et dominici corporis communionem se muniuit. Cunque (!) obstinatus populus ipsum et socios eius iaculis et saxis per fenestras et alias aperturas nimium infestaret, rex pius coram altari in modum crucis procumbens se et suos precibus domino commendabat.

Lect. IX. Cumque sic orando iaceret, vnus per fenestram immissa in latus eius lancea transfixit Christoque martyrem consecrauit. Non solum autem regis sed et Christi fidelium sanguine sacra edes rubricatur. Nam fratrem regis, egregium iuuenem Benedictum nomine, necnon et alios decem et septem fideles propugnatores domini sui insanus populus interemit; quos sibi coniunctos in celis credimus, qui (!) sibi fideliter astiterunt in terris. Dominus regem gloriosum magnificauit post mortem. Interemptoresque ipsius multis plagis morte horrenda puniuit, de quibus longum est enarrare.

III

SANCTVS CANVTVS DVX ET MARTYR

SANCTVS CANVTVS DVX ET MARTYR.

Om de paa 8 Afsnit fordelte Skrifter, der her udgives, har jeg følgende at bemærke:

I. Foruden de middelalderlige Historieværker (fornemlig Sven Aggesøns, Saxos og Helmolds Værker, for ikke at tale om Knytlingasaga), i hvilke Beretningerne om Hellig Knud Hertug indgaar som Led i en større Helhed, har vi nu saa godt som kun eet Kildeskrift tilbage, der særlig handler om ham. Det er et *Ordinale S. Kanuti Ducis et Martyris*, som man kan kalde det, et kirkeligt Skrift, som indeholder Officiet for de to Fester, der i Danmark aarlig fejredes til Ære for ham som Helgen. Knud havde nemlig, uden at vi rigtig sikkert er i Stand til at forklare, hvordan det er gaaet til hermed, opnaaet den ganske enestaaende Ære at have to Aarsfester: den ene var hans *Passionsfest*, som fejredes den 7. Januar, hans Dødsdag, der egentlig ogsaa skulde have været hans *dies natalis* som Helgen; den anden var hans *Translationsfest*, d. 25. Juni, som Alexander III i sin Kanonisationsbulle havde forordnet skulde være hans *dies natalis*, men som i Virkeligheden blev fejret som Mindefest om hans Altersættelse i Ringsted Mariekirke[1]). Det omtalte Skrift maa, efter dets store Omfang at dømme, være bleven

[1]) Det er vel muligt, at man siden den egenmægtige, ikke af Paven bevilgede Altersættelse i 1146 eller Begyndelsen af 1147, der i det højeste gjorde Knud til Lands- eller Provinshelgen, men ikke til Kirkehelgen, har fejret hans Helgendag d. 7. Januar, og at saa Alexander III ved Kanonisationen i 1169(-70), netop som Indsigelse mod hin første Altersættelse, har valgt en anden Dag til hans Helgendag; hvorfor det blev d. 25. Juni, er ikke let at sige. Men da man nu engang her i Landet var bleven vant til at fejre Knuds Fest d. 7. Januar, har man ikke villet opgive det; og der maa da være kommet et Kompromis i Stand, hvorved Paven i det mindste stiltiende har godkendt, at man fejrede 2 Fester. Utvivlsomt har Januarfesten altid været Hovedfesten.

forfattet til Brug i en dansk Kirke, hvor begge disse Fester er bleven fejrede med overordentlig stor Glans; og da det nu af de bevarede danske Breviarier kan ses, at Festofficiet selv i saadanne Hovedkirker som Kathedralkirkerne i Lund, Roskilde og Slesvig har været betydelig mindre omfattende, er der ingen anden Kirke her i Landet, til hvis Brug det kan tænkes affattet, end netop *Kirken i Ringsted*, hvor hans Levninger var bisatte. Det er endda ret sandsynligt, at hans aarlige Fester ogsaa her i Tidens Løb er bleven holdte i en mere indskrænket Form, saa at det store Officium kun er bleven affattet til Brug ved en ganske enkelt, særlig fremragende Lejlighed, nemlig til *selve hans Kanonisationsfest i 1170*, som man vistnok har fejret med ganske enestaaende Højtidelighed, og ved hvilken baade Passions- og Translationsofficiet er bleven foredragne efter hinanden. At det skulde være affattet tidligere, nemlig, som man har tænkt sig, med den Bestemmelse at forelægges Paven og hans Consilium som et Aktstykke, der kunde tjene til Grundlag for hans Kanonisation, tror jeg ikke paa; det indeholder nemlig saa godt som intet, i alle Fald ingen nærmere Enkeltheder, om de Mirakler, der var forefaldne ved hans Grav og virkede af ham, og noget saadant har det Skrift afgjort maattet indeholde, der er bleven forelagt Paven i det omtalte Øjemed. Paa den anden Side synes der ikke at være nogen Rimelighed for, at det skulde være bleven affattet paa et senere Tidspunkt, efter at hans Fester var bleven staaende Aarsfester, hvilke man vistnok, som sagt, har fejret i en noget mere simpel Form. Jeg antager altsaa, ligesom andre, at Skriftets Affattelsestid med Sikkerhed kan ansættes til det første Halvaar af Aaret 1170, efterat Kanonisationsbullen var kommen her til Landet, og da man traf Forberedelserne til at fejre Kanonisationsfesten d. 25. Juni.

Hvem har nu forfattet dette *Ordinale*? Derom kan alene Stilcharakteren i det give os en vis Oplysning. Det har nemlig helt igennem afgjort en og den samme Stilcharakter; den viser sig ikke blot i de historiske *Lectiones*, baade de 8 ved Passionsfesten og de 8 ved Translationsfesten, men ogsaa i de 4 øvrige *Lectiones* ved hver af Festerne, som er *Homiliæ* over Evangelietekster, og tillige i de *originale kirkelige Sange*, som det indeholder, fornemlig den i *Responsoria* og *Versus* efter de enkelte Lectiones foredragne poetiske *Historia S. Kanuti Ducis*, de to *Hymni* og de 3 *Prosæ* eller *Sequentiæ*, endvidere i de forskellige særlig til Festbrug her komponerede *Antiphonæ*; noget mindre maa den naturligvis træde frem i de øvrige *Antiphonæ*, som er komponerede paa Grundlag af

de bibelske Psalmer og de Ambrosianske Hymner, for slet ikke at tale om de enkelte Stykker, der ligefrem er hentede fra Vulgata eller fra Kirkens øvrige almindelige Gods. Charaktermærket, som jeg hentyder til, er det, som allerede Joh. Steenstrup (i Hist. Tidskrift 6. R. IV, S. 679 ff.) har gjort opmærksom paa, den overordentlig rige *Anvendelse af Stavrim*, som viser sig baade i de prosaiske og de poetiske Stykker, og af hvis Tilstedeværelse man bl. a. med Rette har uddraget den Slutning, at det sidste Stykke i den gamle Chronicon Roskildense, som i Modsætning til det hele øvrige Skrift viser denne Stilejendommelighed, ligefrem maa være overført dertil fra dette Ordinale; og hertil slutter sig saa den rigelige *Anvendelse af Enderim,* som naturligvis først og fremmest træder frem i de poetiske Stykker, men ogsaa paa en mærkelig Maade i de i rhythmiske rimede Led byggede Prosahomilier, der hører hjemme ved Translationsfesten og har ganske samme Charakter som de Homiliæ, der i Odensebreviariet findes ved Festen for Hellig Knud Konge (se mit Skrift om »Knud den Helliges Martyrhistorie« S. 76 f.). At de her nævnte Stilejendommeligheder ikke træder lige stærkt frem i alle Partier, er sikkert nok; men mere eller mindre finder man dem dog overalt, og det viser os med Sikkerhed, at det overalt er en og den samme Forfatter, vi har at gøre med. Det er i visse Maader et Mesterstykke af stilistisk Kunst, som Forfatteren her har præsteret; at han for at kunne udføre sit Kunststykke mangen en Gang har maattet gøre Vold paa det latinske Sprog, saa at han som Latinist langtfra fortjener Ros, er sikkert nok, men ikke andet, end man kunde vente sig; i min Kommentar til Skriftet nedenfor har jeg oftere gjort opmærksom paa disse Sprogforsyndelser[1]. [Et saadant Stilkunststykke, som her foreligger, er jeg fuldt og fast overbevist om, at ingen anden her i Landet paa de Tider har kunnet levere end en eller anden hertil indkaldt og her bosat *engelsk Gejstlig.*] Forbindelsen mellem England og den danske Kirke havde jo været livlig lige siden Knud den Stores Dage; Kong Erik Emune havde oprettet (eller vel rettere: udvidet og beriget) Ringsted Kloster 1135, utvivlsomt for at Klosterbrødrene dér særlig skulde pleje Mindet om hans afdøde Broder, hvem Folkemeningen allerede da havde begyndt at regne for en Helgen, og han har da kun fulgt Forgængeres Eksempel, hvis han har indkaldt Benediktinermunke

[1]) Joh. Steenstrup har ogsaa paa anf. St. anket over adskillige Udtryk; men hans Anker er dog ikke berettigede i alle Tilfælde.

fra England til at indrette Klostret paa rette Vis; det er ogsaa sandsynligt, at han særlig har hentet dem fra Knud den Stores Yndlingskloster i *Ely* i Østengland. Det maa da have været en af de engelske Benediktinermunke i Klostret, som i 1170 har forfattet Ordinalet.

Om Forfatteren har benyttet det ældre Skrift af Robert af Ely, som vi nedenfor skal omtale, som Kildeskrift, maa vi lade staa uafgjort hen, da vi kender saa saare lidt til dette Værk; men de historiske Efterretninger, han behøvede ved dets Affattelse, har han i ethvert Fald sagtens kunnet faa ved mundtlig Meddelelse, f. Eks. af Skjalm Hvides Ætlinge. Om Skriftets Værd som historisk Kildeskrift er der ikke Anledning for mig til at sige meget efter det, der er sagt om denne Sag særlig af *Hermann Reich* (i hans Afhandling: »Knud Laward, Herzog von Schleswig«, i Archiv der Schlesw.-Holst.-Lauenb. Gesellschaft für vaterländische Geschichte, Bd. XXI, S. 203—54) og af *H. Olrik* (i »Knud Lavards Liv og Gærning«, Kbhvn. 1888, navnlig S. 11 ff.), foruden af Udgiverne *Waitz* og *Usinger*. Det har i saa Henseende meget betydelige Mangler, idet det baade udelader mange særdeles vigtige Ting og har slemme Unøjagtigheder, særlig i chronologisk Henseende. Men den historiske Beretning har, som navnlig først Reich med Skarphed har fremhævet (smlgn. ogsaa *S. Birket Smith* i Fortalen til »Ludus de S. Kanuto Duce«, Kbhvn. 1868, S. XX ff.), heller ikke været det væsentlige for Forfatteren; Skriftet er en Helgenlegende, der hovedsagelig gaar ud paa at fremstille Knud som den kirkeligsindede, retfærdige, fredelskende, ærlige og troskyldige Mand, der uforskyldt falder som Offer for onde Fjenders Misundelse, som netop hans retskafne Færd fremkalder; paa den Maade forsvaredes bedst hans Ret til at gælde for Helgen. Derfor dvæler Forfatteren ogsaa med særlig Forkærlighed ved Skildringen af hans Martyrdød, og her fremkommer da ogsaa de væsentligste af de historiske Efterretninger, som alene skyldes ham. Jeg kan dog ikke undlade her at gøre opmærksom paa forskellige af disse Meddelelser, om hvis Rigtighed der er al Anledning til at tvivle. Saaledes lader han Knud begive sig til Mødet med Magnus med kun *een* Ledsager af sine egne Folk, tilmed kun en *puer*; thi Knud drager derhen, som det hedder, »selv tredje«, og den ene er aabenbart den Svend, som Magnus har udsendt for at kalde ham til Haraldsted Skov. Han lader ogsaa Knud drage af Sted helt ubevæbnet; for med Rette at kunne blive Martyr, maatte han selvfølgelig ikke bruge noget Sværd til sit Forsvar; rigtignok bliver derved Sæt-

ningen i Lect. VIII: *In hoc sanctus surgere uoluit* ganske uklar og næsten meningsløs. Endelig maa efter min Mening den berømte Samtale mellem Knud og Magnus umiddelbart før Mordet betragtes som pur og bar Fantasi af Forfatteren: hvad der er bleven talt imellem dem, har sikkert efter Knuds Død kun eet eneste Menneske kunnet vide Besked om, nemlig selve Magnus, og han har, navnlig hvis Samtalen har haft det i Ordinalet angivne Indhold, haft al mulig Anledning til at tie stille med, hvad han vidste; tilmed er Samtalen, og det ikke mindst for Magnus's Vedkommende, for den allerstørste Del sammenflikket af Bibelsteder og røber sig derved tydeligt nok som Munkens egen Opfindelse.

Om Skriftets Benyttelse som Kildeskrift af senere Forfattere er ogsaa allerede alt det væsentlige sagt af de ovennævnte Mænd, der i nyere Tid har behandlet det. Jeg skal kun bemærke, at jeg slutter mig til Reich og paa de fleste Punkter mener at maatte godkende hans Bevisførelse for, at *Saxo* virkelig har kendt og benyttet Skriftet, hvor meget han end afviger fra det baade i Fremstillingens Indhold og Udtryk. Det forekommer mig ogsaa sandsynligt, at allerede *Sven Aggesøn* før ham har benyttet Skriftet; naar han lader Knud gaa ganske ubevæbnet til Mødet, naar han fremdeles betegner Knud som *mitissimus agnus* (— medens Ordinalet har Ordene: *tamquam ouis innocens ad mactandum ductus* —), og naar han endelig har Udtrykket *anima, quæ carnis ergastulo prius extitit inclusa* (— mens der i den poetiske *Historia* V. 45 staar *De carnis ergastulo fidelis anima* etc. —), saa kan dette sikkert ikke være rent tilfældige Sammentræf; ogsaa lader Sven Knud være *dux Sleswicensis* ligesom Ordinalet. Et Par Ord maa jeg ogsaa sige om Ordinalets Forhold til den af Langebek i SRD. IV p. 231 ff. udgivne *Anonymi Historia S. Canuti Ducis* og i det hele om dette Skrifts Charakter. Af dette Værk, som tidligst kan være forfattet i det 16. Aarh., og som for øvrigt efter den mærkelige Begyndelse (*Canutus autem, Dux Slesvici*) synes at have været bestemt til at indgaa som Led i en større Sammenhæng, har jeg meget omhyggeligt gennemgaaet den første Del, som fortæller Knud Hertugs Historie indtil hans Død, fordi jeg tænkte mig det muligt, at det kunde indeholde Notitser fra andre Kilder end dem, vi endnu har, navnlig fra Robert af Ely; og jeg kan da sige, at bortset fra nogle faa Sætninger, der kun er tom Fyldekalk, som dets Forfatter meget let selv har kunnet lave sammen, indeholder det knap et Ord, hvis Herkomst jeg ikke kan angive nøjagtigt. Den ene Hovedkilde for Forfatteren har været det saa-

kaldte Thomas Geysmers Udtog af Saxo, som han har skrevet lange Stykker ud af, Ord til andet; dog har han ved Siden heraf ogsaa benyttet en fuldstændig Saxo og hentet nogle Excerpter fra ham, hvor han ikke har ment at kunne nøjes med Udtoget. Den anden Hovedkilde er Albert Krantz's *Vandalia*, hvorefter han væsentlig fortæller om Knuds Forhold til Tyskerne og Venderne; og der er knap nok Spor af, at han har efterset selve Krantz's Kilde, Helmolds Værk. Men saa maa han desuden have haft et Eksemplar af selve Ordinalet i dets fuldstændige Skikkelse, ikke blot Udtogene deraf i Breviarierne og Passionale Lubicense, idet der forefindes enkelte Notitser hos ham fra Ordinalet, som ikke findes i de nævnte, derfra afledede Skrifter; men selv for Fastsættelsen af Teksten til Ordinalet er hans Udtog ganske uden Betydning. Værket er saaledes aldeles værdiløst og fortjener ikke at udgives; jeg havde, da Teksten hos Langebek er meget slet, hvad der formodentlig skyldes det af ham benyttede Haandskrift dertil, som efter hans Angivelse skal findes »*in Archivio Regio secretiore*«, oprindelig tænkt paa at meddele en Del Teksrettelser dertil, som jeg havde hentet fra en Afskrift af Stephanius, der findes i et Haandskrift i Kalmar i Sverige (for øvrigt har Frk. Dr. phil. Ellen Jørgensen meddelt mig, at der findes endnu en Afskrift af det i de la Gardies Samling i Upsala), men jeg opgiver det nu, da det ikke er værd at ofre en Linie mere paa Værket.

Det fuldstændige Ordinale er nu kun bevaret i et smukt *Membranhaandskrift* i lille Oktav, vistnok skrevet hen imod Slutningen af *sæc. XIII,* utvivlsomt med en og samme Haand fra først til sidst, skønt Skriften har lidt forskellig Størrelse i de forskellige Partier; kun ganske almindelige Abbreviaturer anvendes, saa at det er meget let at læse; paa de første Blade er Skriften dog hist og her noget afbleget af Ælde og Fugtighed. Rød Farve er anvendt til Overskrifter over eller foran de forskellige Afsnit i Officierne; der findes ogsaa Initialbogstaver malede med rødt og blaat, men i Reglen er de ganske simple. Foruden hvad der er skrevet med Bogstaver findes der ogsaa helt igennem *Noder* til de forskellige Sangstykker, skrevne med sort paa 4 røde Streger. Om dette Haandskrifts Historie vides dette, at det engang i Tiden 1820—30 blev købt paa en Auktion i Leipzig af Baron Carl v. Richthofen til Leszczyn i Øvreschlesien; dér bevaredes det i hans Bibliothek indtil hans Død i Beg. af 1874, hvorefter det blev købt af Universitetsbibliotheket i Kiel, som nu ejer det; i dets Haandskriftsamling bærer det Signaturen *S. H. 8, A. 8*⁰. Om dets ældre

Historie kan kun Gisninger opstilles. Dets Original har naturligvis været det oprindelige, i 1170 skrevne Ordinale, som maa have været opbevaret i Ringsted Klosters Archiv, og da Teksten er saa god, om end ikke helt fejlfri, er der snarest Anledning til at tro, at det er en Afskrift paa første Haand, taget umiddelbart efter selve Originalhaandskriftet. Jeg er ogsaa temmelig sikker paa, at det maa være skrevet i selve Ringsted eller dog et Steds paa Sjælland (f. Eks. Roskilde); derpaa synes den Omstændighed mig at tyde, at Afskriveren umiddelbart efter Ordinalet har tilføjet en Afskrift af Chronicon Roskildense, som han vel har fundet sammesteds; en saadan Kombination vilde ikke let være tænkelig andensteds, enten i eller uden for Danmark. Haandskriftet bestaar nu af 65 Blade, men har oprindelig haft 66; de er fordelte paa 8 Læg af forskellig Størrelse, idet Læg 1. 3. 4. hvert har 10 Blade, Læg 2. 5. 6. hvert 8 Blade, Læg 7 oprindelig 10, men nu kun 9 Blade, endelig Læg 8 kun 2 Blade. Indholdet af hele Bindet er følgende:

1) Først kommer *Ordinalet*, der strækker sig fra *fol. 1r* til *fol. 49r medium.* Det falder i 3 Partier, hvoraf det første er *Officiet ved Passionsfesten* og bærer Overskriften (i rødt): *In passione sancti Kanuti*; det indeholder (enten udførlig udskrevet eller, paa Steder hvor man kunde nøjes dermed, blot antydet ved Begyndelsesordene) alt, hvad der skulde synges eller forelæses ved *Vesperæ primæ*, de 3 *Nocturni* og *Laudes*, derefter paa lignende Maade de korte Stykker, der brugtes ved Daggudstjenesten (ved *prima, tertia, sexta, nona* og *Vesperæ secundæ*). Omtrent midt paa *fol. 31r* begynder (med Overskriften *In translacione sancti Kanuti*) det ganske paa samme Maade indrettede *Officium ved Translationsfesten* fra *Vesperæ primæ* til *Vesperæ secundæ.* Endelig kommer nederst paa *fol. 39r* det tredje Parti med Overskriften: *Officium in die sancto . vtrumque . in passione et in translacione*; det er Messeofficiet paa begge Festdage, opskrevet saaledes, at de Stykker, der er fælles for begge Dage, kun er skrevne een Gang, medens de Stykker, der er særlige for hver af Dagene, paa hvert vedkommende Sted er optegnede saaledes, at Passionsstykket kommer først, og straks derpaa følger Translationsstykket; sædvanligvis er det udtrykkelig betegnet, til hvilken Fest hver enkelt Stykke hører, men af og til er det dog glemt.

2) Efter Afslutningen af Ordinalet paa *fol. 49r med.* har Afskriveren ladet een Linies Rum staa tomt (men der er ikke Spor af Rasur, som Usinger mener); derefter har han straks begyndt at skrive *Chronicon Roskildense* med et stort, ganske smukt tegnet og

malet Initialbogstav (**A**), som naar fra Sidens Midte ned til dens Fod. Dette Stykke af Haandskriftet, som for øvrigt ikke vedkommer os her, gaar til Slutningen af *fol. 63v*; dér afbrydes Fortællingen midt i en Sætning, idet et Blad er kommet bort. Den eneste, der hidtil har benyttet denne Del af Haandskriftet, er *G. Waitz*, som derefter har udgivet en Række Excerpter af Chr. R. i Monumenta Germaniæ Historica, Tom. XXIX, p. 21—26.

3) Paa de 2 Blade, som udgør det sidste Læg, har Afskriveren endelig skrevet en lille *Homilia*, som han formodentlig har fundet Originalen til paa samme Sted, hvor han fik fat paa de 2 forud omtalte Skrifter. Homilien indledes med og optages paa nogle Slutningslinier nær af en smuk Parabel eller Legende om en Munk, som lokkedes bort fra sit Kloster af en Fugls skønne Sang, og som omsider, da han vendte hjem, ikke genkendtes af nogen, idet det viste sig, at der var forløbet 200 Aar, medens han havde lyttet til Fuglens Sang. Dette Stykke er aftrykt i Zeitschrift für Schlesw.-Holst. Geschichte, Bd. IV, 393 og ligeledes udgivet af mig (efter Haandskriftet) i »Udvalgte Stykker af Latinske Forfattere fra Middelalderen«, Kbhvn. 1909, S. 51—53.

Dr. Aug. Potthast blev under et Arbejde i Baron v. Richthofens Bibliothek først opmærksom paa dette Haandskrift og fik det sendt til *G. Waitz* i Göttingen, som derefter første Gang *udgav Ordinalet* (dog med Overspringelse af en hel Del rent kirkelige Stykker) i Abhandl. der Königl. Gesellschaft der Wiss. in Göttingen Bd. VIII og samtidig et Særtryk deraf under Titlen: »Eine ungedruckte Lebensbeschreibung des Herzogs Knud Laward von Schleswig«, Göttingen 1858; Teksten her er plettet af forskellige Fejllæsninger. En noget fuldstændigere, Haandskriftets Tekst for det meste korrekt gengivende og med gode oplysende Noter forsynet Udgave, med Titlen: Officium Sancti Kanuti Ducis, leveredes dernæst af *Rudolf Usinger* i Quellensammlung der Gesellschaft für Schleswig-Holst.-Lauenb. Geschichte, Bd. 4, Kiel 1874, S. 1—72[1]). Siden har *G. Waitz* udgivet Skriftet paa ny med en for den tidligere Udgaves Fejl renset Tekst i Monumenta Germaniæ, Tom. XXIX, S. 11—20, Hannoveræ 1892. Jeg selv har først taget en Kollation af hele

---

[1]) Nogle Smaaunøjagtigheder hos Usinger har jeg rettet paa vedkommende Steder i min Udgave. Lejlighedsvis vil jeg blot tilføje her, at der i den første Antiphona in secundo nocturno ved Passionsfesten skal Læses: *miles tuus et adletha*, *in mortalis uite meta inuentus sine macula*; Haandskriftet har *inmortalis*, idet, som det tit er gjort af Afskriveren, den proklitiske Præposition er smeltet sammen med det følgende Ord.

Haandskriftet under et Ophold i Kiel i Foraaret 1895 og siden gentaget Kollationen, som jeg nu tror er ganske udtømmende, i 1909, efterat Haandskriftet velvilligt var bleven sendt fra Kiel her til København til Benyttelse paa det St. Kgl. Bibliothek. Paa disse 2 Kollationer af Haandskriftet, som jeg har betegnet ved Mærket **K**, grundlægges altsaa den nærværende Udgave af Skriftet.

Jeg har ikke villet udgive Ordinalet i den Form, hvori det staar i Haandskriftet, dels fordi jeg da vilde komme til at tage meget med, som vilde være unødvendig og unyttig Ballast for denne Bog efter det Formaal, jeg har med den, dels fordi det allerede i alt væsentligt er gjort af *Usinger,* i hvis Udgave egentlig kun de to store Homilier mangler. Derfor nøjes jeg med at udgive følgende Stykker: 1) som Nr. I: *De 8 historiske Lectiones ved Passionsfesten* og de tilsvarende *8 Lectiones ved Translationsfesten*; 2) (som Nr. IV) saa godt som alle de originale, af Ordinalets Forfatter selv skrevne *Carmina Ecclesiastica* ved begge Fester, nemlig a) de indledende *Antiphonæ* med *Inuitatorium*; b) den i forskellige Vers skrevne *Historia sancti Kanuti*, som fremkommer ved at forbinde de *Responsoria* med tilhørende *Versus*, der følger umiddelbart efter de 12 *Lectiones* ved Passionsfesten og skildrer Knuds Helgenhistorie paa deres ejendommelige Vis, uden at Forfatteren ved Fordelingen har brudt sig det mindste om at lade Fortællingen her svare til Fortællingen i Prosastykkerne; fremdeles c) de to *Hymni*, d) de 3 *Prosæ* eller *Sequentiæ*, og endelig e) de afsluttende *Antiphonæ*. Efter alt det, jeg tidligere (S. 9 ff. og S. 54 ff.) har meddelt om den metriske Bygning i de kirkelige Sange, anser jeg det for unødvendigt at gaa nærmere ind paa den samme Sag for de her forekommende Sanges Vedkommende, da det væsentlig kun vilde blive Gentagelser; hvor der forekommer andre Slags Vers end de simple hexametriske, trochaiske og iambiske, har jeg ved at tilsætte Accenter og Pausetegn (i Cæsuren) antydet, hvorledes Rhythmen i dem synes at maatte opfattes. Tilsidst har jeg (som Nr. V) medtaget 3) de to *Homiliæ* (*Omeliæ*), hver sammensat af de 4 sidste *Lectiones*, den ene fra Passionsfesten, den anden fra Translationsfesten; jeg har taget dem med, skønt de er ganske uden historisk Værd, dels fordi hverken *Waitz* eller *Usinger* har udgivet dem (undtagen nogle enkelte Sætninger), dels fordi jeg har anset det for hensigtsmæssigt derved at paavise, at Stilcharakteren er den samme i disse Stykker som i de øvrige. *Nodepartierne* har jeg ikke kunnet befatte mig med selv, men jeg har henledet Prof. Dr.

Angul Hammerichs Opmærksomhed paa dem, og han agter i en nær Fremtid at behandle dem i en særlig Udgave.

II. *Breuiaria.* Ved Festerne i de øvrige danske Hovedkirker har man benyttet *Udtog af Ordinalet* i Ringstedkirken; man maa vel tænke sig dem affattede af en eller anden Gejstlig fra hver vedkommende Kirke især, som ved et Besøg i Ringsted har faaet Ordinalet overladt og derefter har udskrevet saa meget af det, som han mente at have Brug for. Hver Affatter er gaaet frem paa sin Maade, og det er da ogsaa meget forskellige Resultater, der er fremkomne; flere af dem maa betegnes som højst uheldige. Af disse Udtog har man endnu dem tilbage, der findes i de trykte *Breuiaria* fra *Aarhus* (**A**), *Slesvig* (**S**), *Roskilde* (**R**), *Odense* (**O**) og *Lund* (**L**); hertil kommer det, der findes i *cod. Arnamagnæanus 670c* paa Universitetsbibliotheket i København (**M**), og som vel nok stammer fra en eller anden dansk Kirkes Breviar, uden at man dog kan angive, hvorfra det er; endvidere det, der staar i det trykte Breviar fra Vesterås i Sverige (**V**), medens der i de øvrige svenske (og norske) Breviarier, som er bevarede, slet intet findes, der vedrører Hellig Knud Hertug. **A** og **V** har kun Udtog af Passionsofficiet, **M** kun af Translationsofficiet, **SROL** derimod af dem begge. Affatteren af **L** er gaaet frem med størst Frihed, særlig ved Passionsofficiet; ogsaa **S** er temmelig frit; derimod har de øvrige holdt sig nærmere til Ordinalets egne Ord i de Stykker, der er excerperede. Skønt disse Excerpter nu kun har ringe Betydning, efter at man har faaet fremdraget det fuldstændige Ordinale i **K**, kan de dog, da **K** kun er en Afskrift af Originalen og utvivlsomt har enkelte Fejl, af og til hjælpe til at fastsætte den rigtige Tekst. Mærkeligst er i saa Henseende den Rettelse, man kan gøre ved Hjælp af **A** i Slutningen af *Lectio V* i Passionsofficiet; her har **K** den aabenbart defekte Læsemaade *tam a primis dux reue(re)ndus receptus est*, hvor det er klart, at der maa mangle et til *tam* svarende Led med *quam*; jeg havde oprindelig tænkt mig, at man efter *primis* skulde tilføje *quam ab imis*, men **A** har *quam a nouissimis*, og dette er utvivlsomt det rigtige, idet Modsætningen mellem *primus* og *nouissimus* ofte forekommer i Vulgata, hvis Stil Forfatteren af Ordinalet idelig har efterlignet.

I SRD. Tom. IV, S. 261—75 har *Langebek* udgivet de fleste af disse Excerpter saaledes, som de staar i Breviarierne[1]), dog med

[1]) Sammesteds S. 276—77 har han udgivet det Stykke af det plattyske *Passionale Lubicense* (se ovfr S. 36 nederst), der handler om Knud Hertug. Det

adskillige Fejl; men **A** har han slet ikke kendt, og i **O** er han mærkeligt nok ikke bleven opmærksom paa det Stykke, som angaar Passionsfesten. Fra Langebeks Udgave har *Waitz* og *Usinger* hentet de Bemærkninger om afvigende Læsemaader i Breviariernes »Legender«, som de har optaget i den tekstkritiske Kommentar i deres egne Udgaver, og de er derved komne til at give forskellige urigtige Meddelelser. Jeg har paa ny omhyggeligt gennemgaaet de forskellige Breviarier og har anset det for rigtigst at meddele ikke blot de afvigende Læsemaader, men ogsaa selve Excerpterne efter deres Ordlyd, dog ikke paa samme Maade som Langebek, idet jeg ikke har villet belaste min Udgave med de rent overflødige, blot rituelle Stykker, der findes i dem. Jeg har da nedenfor under Stykket II i min Udgave meddelt de historiske *Lectiones*, som Breviarierne indeholder. Først kommer de *Lectiones, der tilhører Passionsofficiet*; dér har jeg ment at maatte sammenstille i Begyndelsen Excerpterne i **A** og **S**, siden Excerpterne i **VSR**, som paa hogle Steder ligner, paa andre supplerer hinanden; hvad der findes i hvert Breviarium især, vil Udgaven, tror jeg nok, vise med tilstrækkelig Klarhed[1]). Excerpterne i **O** og **L** har jeg derimod ment at maatte udsondre for sig paa Grund af deres ejendommelige Beskaffenhed. Til dette Afsnit har jeg endvidere føjet de Udtog af Passionsofficiet, der findes i den af Arne Magnusson udgivne *Chronica Sialandiæ* (efter selve Udgaven i Leipzig 1695, da det af Arne benyttede eneste Haandskrift er tabt, og Langebeks Aftryk af Udgaven i SRD. Tom. II ikke er korrekt). Dernæst har jeg meddelt *Excerpterne* (de historiske Lectiones) af *Translations-*

---

er utvivlsomt skrevet med Benyttelse af **S**, men da det indeholder Ting, som **S** ikke har, og i en Form, som nærmest minder om Ringstedordinalet, maa Forfatteren sikkert ad en eller anden Vej have faaet Kendskab ogsaa til dette.

[1]) I et Haandskrift i Kalmar i Sverige, som først for nylig er bleven fremdraget, og som for en stor Del er skrevet med *Stephanius*'s Haand, findes en Afskrift af *Aarhusbreviariet* (**A**), som paa nogle Smaaafvigelser nær stemmer med det trykte. Men tillige findes der en Afskrift af *Roskildebreviariet*, som paa en meget mærkelig Maade afviger fra det her i Kgl. Bibl. bevarede trykte Eksemplar **R**. Det indeholder vel i det væsentlige de samme Stykker som **R**, men de findes ordnede deri paa en ret forskellig Maade, som der dog ikke her er Anledning til at gaa nærmere ind paa, da Forskellen i Ordningen mest viser sig med Hensyn til de Stykker, som jeg overspringer her i Udgaven; dog er det at mærke, at af den poetiske *Historia S. Kanuti* udelades i dette Haandskrift (**R**^{s}) en hel Række Vers, som findes i **R**, medens **R**^{s} til Gengæld har en Række andre Vers, som udelades i **R**. Hvorledes dette mærkelige Forhold skal forklares, véd jeg ikke. Se for øvrigt Kommentaren.

officiet saaledes, at jeg har begyndt med at sammenstille dem, der findes i **MOS**, medens jeg har udsondret for sig dem, der findes i **L** og **R**.

III. I dette Stykke har jeg under Fællestitlen *Alia Testimonia* sammenstillet de væsentligste af de øvrige Beretninger, der handler om Hertug Knuds Passion og Translation. De ganske korte, næppe over en Linie lange Bemærkninger i en Række *Annales*, som blot melder, at han i det og det Aar er bleven *martirizatus* eller *translatus*, har jeg ikke taget noget Hensyn til; derimod har jeg medtaget: 1) Stykkerne i *Annales Lundenses (sive Esromenses)*, af hvilke det første, der omhandler hans Død, i visse Udtryk minder om Passionsofficiet, medens det sidste, der melder om Translationen, har et selvstændigt Præg; om de til disse Stykkers Udgivelse benyttede kritiske Hjælpemidler henviser jeg til Kommentaren. 2) Det Knud vedrørende Afsnit af *Tabula Ringstadiensis*. 3) Det om Translationen handlende Stykke i *Chronica Sialandiæ*, som her ikke har benyttet Ordinalet, men derimod Saxo. Endelig 4) et *Vers i 8 leoninske Hexametre* om Knuds Martyrdød, som findes i de nedenfor under VI omtalte Haandskrifter. Jeg er stærkt tilbøjelig til at tro, at dette Vers oprindelig har staaet i *Robert af Elys* Skrift om Hellig Knud Hertug og hørt til *lib. II, cap.* 7; dog er jeg ikke saa sikker i min Sag paa dette Punkt som med Hensyn til det andet i de samme Haandskrifter følgende Vers *(Ad Epitaphium)*, og derfor har jeg foretrukket at meddele Verset paa dette Sted.

IV. Dette Stykke indeholder de allerede ovenfor omtalte *Carmina Ecclesiastica* ved de to Knudsfester. Hovedkilden for dem er **K**; men i et Par af Breviarierne (**R** og **O**, men ikke i **AMLSV**) findes dog enkelte af Sangene. **L** frembyder ved begge Fester en for det ganske særlig Indlednings-*Antiphona*. Ogsaa i *Diurnale Roskildense* (**D**, se ovfr. S. 11), som Langebek ikke har taget med, findes enkelte Sangstykker. Endvidere findes den store *Sequentia*, der hører til Passionsfesten, foruden i **K** ogsaa i *Missale Hafniense* (trykt Hafniæ 1510, Fol.), hvad Langebek har overset; og i *Missale Sleswicense* (trykt i Sleswick 1486, Fol.) findes (foruden i **K**) den *Sequentia*, der tilhører Translationsfesten og er udgivet af Langebek SRD. IV, p. 269. For øvrigt henvises til Kommentaren i Udgaven.

V. I dette Stykke udgives nu for første Gang de ovenfor omtalte *Omeliæ*, der findes i **K**.

VI. *Roberti Elgensis librorum fragmenta.* Allerede nogle faa Aar efter Knuds Død var der til hans Ære bleven forfattet et vistnok temmelig vidtløftigt Skrift, som i 3 Bøger skildrede hans Liv, Død og Mirakler, altsaa allerede i Helgenlegendens Form. Den første Meddelelse, vi har om dette Skrift, er givet os af Anders Sørensen Vedel i en Bemærkning til hans Oversættelse af Saxo, S. CCLXXVII (— den er aftrykt i Udgaven her i Noten til Frgm. af lib. II, cap. 7 —); han nævner »*Biscop Robertus Elgensis*« som dets Forfatter. Dernæst meddeler Langebek i SRD. Tom. IV, p. 256, at han har haft en Optegnelse, skrevet med Arne Magnussons Haand, hvori der stod: »*Robertus Elgiensis* (!) *Episcopus in Scotia* Vitam Sancti Kanuti *descripsit satis prolixe. Vidisse se eam in Bibliotheca Cottoniana ait Chr. W., et ibi locum illum, quem citat Vellejus* (ɔ: A. S. Vedel), *et de valle Josaphat*«. Langebek angiver, at »Chr. W.« betyder *Christian* (ell. *Christen*) *Worm* (1672—1737), som i Slutningen af 17. Aarh. opholdt sig i England. Da vi nu véd, at Worms Studieophold i Oxford hører til Aaret 1697, er det givet, at *Waitz* har Uret, naar han mener, at det Skrift, W. har set, enten det nu har været et Haandskrift eller en trykt Bog (— dette lader Langebek staa uafgjort hen —), er gaaet til Grunde ved det Cottonske Bibliotheks Brand, hvis da denne, som han angiver, fandt Sted i 1666. Men om der endnu, enten i Oxford eller paa noget andet Sted i England, skulde findes et haandskrevet eller trykt Eksemplar af Værket, har hidtil ingen kunnet oplyse; Katalogerne over Bibliotheket i British Museum i London har jeg selv efterset, men dér findes intet anført om det. Ellers véd vi kun, at der i det mindste har været eet Haandskrift af Værket her i Danmark, som Vedel har kendt og benyttet; men dette er nu helt forsvundet. Imidlertid findes der paa Universitetsbibliotheket i København et lille Haandskrift, signeret *Additam. 112, 8*⁰, som dog giver os nogle, om end meget tarvelige, Oplysninger om Værket. Langebek, som først benyttede det, siger, at det er skrevet med *Cornelius Hamsforts* Haand, og jeg selv synes ogsaa, at Skriften i det i høj Grad ligner Skriften i det Haandskrift med Pave Alexander III's Kanonisationsbulle, som findes paa det Kgl. Bibliothek i Ny kgl. Samling Nr. 1197, 4to og bærer den Paategning af Suhm, at det er skrevet af Hamsfort; men A. D. Jørgensen (i: »Bidrag til Nordens Historie i Middelalderen, S. 192, og i Aarb. f. nord. Oldk. og Hist. 1880, S. 42) hævder bestemt, at det er skrevet af Vedel, og da ogsaa H. Olrik (Knud Lavard, S. 8, Anm. 1) synes at mene det samme, tør jeg ikke modsige dem og

har derfor i min Udgave nedenfor betegnet Notitserne derfra som *Argumenta et Excerpta Vedeliana.* Haandskriftet bestaar af 6 (7) beskrevne Blade; paa de 3 første findes en Serie Notitser, som væsentlig kun meddeler korte Angivelser om, hvad Indholdet har været af de forskellige Kapitler i Skriftets 3 Bøger (om den sidste siges endda næsten intet); paa de 3 (4) sidste Blade findes en anden Serie Notitser, ordnede efter Kapitlernes Rækkefølge, og her gives der dog, om end i ganske korte Excerpter, hist og her lidt nærmere Meddelelser om, hvad der har staaet i Skriftet; Excerptoren har paa forskellige Steder selv knyttet kritiske eller oplysende Bemærkninger, deriblandt nogle enkelte paa Dansk, til de af selve Skriftet tagne Uddrag. Vi ser heraf, at Skriftet har været dediceret til Kong Erik Emune, Knuds Halvbroder, hvoraf vi kan slutte, at det maa være forfattet i Tiden 1134—37; Indholdsangivelserne viser ogsaa tilstrækkeligt, at det har haft aldeles overvejende Charakter af en Helgenlegende, medens det vistnok har været ret smaat bevendt med den virkelig historiske Skildring.

Over den 1ste Serie har Excerptor skrevet: *Historia Canuti minoris, Regis et Ducis. — Robertus, Episcopus Elgensis, libros 3 de huius vita perscripsit ad Hericum, fratrem Canuti. — Elginum est sedes episcopalis in Morauia Scotiæ, vbi et collegium canonicorum. Sepultus hic Duncanus Rex cæsus a Macabeto isto, Hect(or) Boeth. lib. 12.* Over den 2den Serie staar der: *Historia D. Canuti Regis. — Reuerendus Episcopus Elgensis Robertus scripsit 3 libris vitam D. Canuti* (supra versum additur: *Iunioris*) *Regis Obotritorum, Ducis Sleswici* (sed tria verba postrema deleta sunt) *ad Hericum fratrem Canuti. — Elginum est in Scotia* (post hæc additur: *in Morauia, vbi sedes episcopalis et colleg. canon.*) In margine additur: *Hec: Bo. lib. 12 dicit ibi sepultum Duncanum cæsum a Macabeto isto, de quo alibi; translatum tamen postea in Ionam.* Heraf fremgaar det, at Excerptor har ment, at Forfatteren hørte hjemme i *Elgin* i Skotland, i Jarledømmet Moray; men af Navnet Elgin maatte dannes Adjektivet *Elginensis*, og desuden viser Langebek, at der intet Bispedømme kendes her før fra Tiden efter 1160. *Elgensis* kan kun afledes af *Elge,* hvilket hos Baeda (og vel ogsaa ellers) er Navnet for det nuværende *Ely* i Østengland; dette har altsaa været Forfatteren Roberts Hjemstavn. Med hvad Ret Excerptor har gjort ham til Biskop, er ikke let at sige; men man kender ingen Biskop fra Ely med dette Navn fra denne Tid. Derimod hed en Munk fra Ely af normannisk Herkomst fra Tiden c. 1130 Robert, som H. Olrik har vist (»Danske Helgeners Levned«,

S. 349 f.); men om han tør identificeres med Forfatteren af dette Skrift, er ganske usikkert. Sandsynligt er det imidlertid, at Forfatteren har været en Gejstlig fra Ely, som (frivillig eller fordreven hjemmefra) er kommen til Benediktinerne i Ringsted Kloster paa denne Tid, c. 1135. og som da, udrustet med god latinsk Dannelse, som de engelske Gejstlige plejede at være, har skrevet dette Skrift om Klosterets Helgen.

Haandskriftet blev først udgivet af *Langebek* i SRD. Tom. IV, S. 256—61; han sammenarbejdede de 2 Serier Optegnelser til en Enhed, og derved er der for saa vidt ingen større Skade sket, da enhver, der vil benytte Skriftet, alligevel maa gøre det samme; men der er enkelte Unøjagtigheder i hans Læsninger, og korrektere havde det unægteligt været ved Udgivelsen at holde de to Serier adskilte og blot stille dem ved Siden af hinanden. Dette har *Waitz* gjort, som har leveret en ny Udgave af Haandskriftet i Monumenta Germaniæ Tom. XXIX, S. 9—11; og hans Eksempel har jeg fulgt i Udgaven her. Waitz har ogsaa læst det meste rigtigt, skønt Skriften i Haandskriftet paa adskillige Steder er noget vanskelig at tyde; jeg tror dog at have læst enkelte Ting rigtigere. Waitz har faaet en Slutningsbemærkning med, som Langebek helt havde udeladt; den staar nederst paa S. 5 i den 2den Serie, og den nederste, lige i Fodranden skrevne Linie synes det umuligt at læse med Sikkerhed. Men ingen af dem har opdaget, at Excerptet ikke slutter her, men først nederst paa S. 8 (Blad 3 og 4 hænger nemlig sammen og paa fol. 3^{v} og fol. 4^{r} staar intet); paa det angivne Sted staar et meget kunstigt bygget Vers af 2 Hexametre, hvormed Robert har hilset en *præsul*, efter Excerptors Mening Roskildebispen, idet han overrakte ham enten den udarbejdede Bog eller noget andet, hvad det nu kan have været.

Det synes dog sikkert, at man endnu har lidt mere bevaret af Roberts Skrift end de nys omtalte Stumper. I det ovenfor, S. 5 ff., omtalte og beskrevne Haandskrift, *codex Arnamagnæanus 1049, 4to*, findes der nemlig i første Læg (**A**) paa fol. 2^{r}—11^{r} et Stykke med Overskriften *De S. Kanuto Duce*; og ganske samme Overskrift og Indhold har 2 Haandskriftlæg, der findes i det ovenfor S. 58 omtalte Haandskrift paa Universitetsbibliotheket i København: *Additamenta Nr. 90 Fol.* Der er saaledes 3, vistnok indbyrdes uafhængige, Afskrifter af en og samme Original, Haandskriftet *Veriloquium Vetus*, som gik til Grunde ved Universitetsbibliothekets Brand 1728 (se ovfr. S. 59, Anm.). De to sidstnævnte Afskrifter

betegner jeg som **A**[1] og **A**[2], den førstnævnte som **A**[3]; den ringeste af dem synes **A**[2] at være. Indholdet er følgende:

1) Der begyndes med det ovenfor S. 182 omtalte, af mig til Afsnit III, 4, i denne Udgave henførte *Vers i 8 leoninske Hexametre* om Knud Hertugs Død. 2) Derefter følger med Overskriften *Ad Epitaphium* et lignende *Vers i 8 leoninske Hexametre,* som jeg efter dets hele Stilcharakter er sikker paa har henhørt til Roberts Værk. 3) Derpaa kommer *22 kortere eller længere Prosastykker,* af hvilke Nr. 1—3 og Nr. 6—22 indeholder Fortællinger om en Række Mirakler, Helgenen har øvet. Nr. 5 (V) er et Citat af *Reuerendus Eliensis Anglicus,* som handler om Helgenens mirakelvirkende Kraft i al Almindelighed; jeg formoder, at *Reuerendus* er en fejlagtig Opløsning af en Abbreviatur *R*:, der rigtigere skulde læses som *Robertus*, og af de 2 efterfølgende Ord ser man klart, at denne har været fra Ely i England. Nr. 4 (IV) handler om et Par Jærtegn, der gik forud for Knuds Død, og som man, efter at denne var indtruffen, har tydet som et Forvarsel om den; ogsaa denne Notits er efter min Mening sikkert hentet fra Roberts Skrift. 4) Saa kommer en Samling af *13 korte Notitser i Prosa,* som aabenbart maa være tagne fra et Værk om Knuds Helgenhistorie; den allersidste (13) stammer fra Translationsofficiet i **K**; af de 12 andre betegnes 2 udtrykkeligt som Citater, der er hentede (9) fra *R*: eller (8) fra *R:Eliensis*, og en tredje (2) viser ved Brugen af Navnet *Salia* om Sjælland ligesaa bestemt, at den stammer fra samme Kilde; men heller ikke om de 9 øvrige kan der, naar man sammenholder dem med *Excerpta Vedeliana*, godt være nogen Tvivl om, at de maa være uddragne af Roberts Værk, end ikke med Hensyn til Nr. 12 (om Knuds Iver for at skaffe Kirkerne de nødvendige hellige Bøger), om end det ikke med Sikkerhed kan siges, i hvilken Del af Roberts Skrift denne Notits har staaet. 5) Til sidst findes en Afskrift af *Alexander III's Kanonisationsbulle.*

Da nu Haandskriftet er en saadan Sammensætning af løsrevne Notitser, har jeg ikke betænkt mig paa her ved Udgivelsen at opløse det; og navnlig har jeg under Fællestitlen *Fragmenta Arnamagnæana* udsondret alle de Stykker, som jeg med Sikkerhed mener at maatte henføre til Robert af Ely, og udgivet dem i Afsnit VI paa en særlig Plads neden under *Excerpta Vedeliana*, ordnede saaledes, som de sandsynligvis maa ordnes efter de Anvisninger, disse Excerpter giver angaaende deres Plads i Roberts Skrift.

VII. I dette Afsnit har jeg samlet de øvrige i de nysnævnte Haandskrifter **A**[1.2.3] tilstedeværende Prosanotitser, særlig altsaa de 20 om *Miracula S. Kanuti Ducis* (idet jeg har udeladt Nr. 4 og 5 af den første Notitsrække) og dernæst kun Nr. 13 af den anden. Det er vel muligt, at adskillige af de først anførte Mirakler ogsaa har været omtalte i 3dje Bog af Roberts Værk, som efter Angivelsen i *Excerpta Vedeliana* jo skal have indeholdt *Miraculosa*; men det er dog ganske usikkert og umuligt at afgøre, om hvor mange af dem dette gælder, og om adskillige af de andre er det efter de i dem tilstedeværende Tidsangivelser (— herom henviser jeg til H. Olriks Bemærkninger i »Danske Helgeners Levned« —) sikkert nok, at de intet kan have med Robert at gøre. Sandsynligvis har man (smlgn. ovfr. S. 58) i Ringsted Kirke eller Kloster ført en Protokol over Knuds Mirakler, og af dennes Beretninger maa da den her foreliggende Samling være uddraget.

VIII. Som sidste Afsnit har jeg udgivet: *Epistola Alexandri papæ III de canonizatione S. Kanuti Ducis.* Tekstkilder for dette er følgende 7 Afskrifter, som kan henføres til 3 Klasser:

1) De 3 fra samme, nu tabte Original stammende Afskrifter i **A**[1], **A**[2] og **A**[3].

2) En Afskrift i *Langebeks Diplomatarium,* som findes i Rigsarchivet; der angives, at den er taget *ex scheda vetere in archivio regio 1764*, og at den er *collatum cum apographo in Diplomatario Ringstadensi* (se ndfr.), hvorefter der ogsaa mellem Linierne eller i Randen er tilføjet nogle Rettelser. Endvidere er der vedføjet følgende Bemærkning: »Hamsfort in Annalibus refert hanc bullam ad 1169. Hvilket Aar blev St. Knud skrinlagt, 1170 eller 1171? Skede det 1170, da skal Bullen være af 1169; men skede det 1171, da er Brevet af 1170, hvilket sidste kanske er rettest. NB. Huitfeld i Bispekr. sætter S. Canuti Skriinlæggelse til 1171«. (Dette er dog urigtigt). — Nær beslægtet med denne Afskrift og formodentlig stammende fra samme Original er *apographum Hamsfortii*, som findes paa St. Kgl. Bibliothek i Haandskriftet *Ny kgl. Samling 1197, 4to*; der er en Notits paa det af P. F. Suhm, som angiver, at det er skrevet med Hamsforts Haand[1]). Originalen til

[1]) Det bemærkes yderligere, at der efter Afskriften af Pavebrevet ligeledes med *Hamsforts* Haand er skrevet en Række løse Notitser; blandt disse findes to om Knud Hertug, som stammer fra Robert af Elys Værk og falder sammen i det væsentlige med 2 af dem, vi har i **A**[1.2.3]; de er omtalte af *Langebek* i Noterne til hans Udgave af *Excerpta Vedeliana*, og i den kritiske Kommentar til min Udgave her har jeg ogsaa gjort opmærksom paa dem. De øvrige Notitser hører til Skriftet om Kong Erik Plovpennings Mirakler og vil senere blive omtalte.

disse to Afskrifter har staaet den nær, hvorefter **A**[1·2·3] er afskrevne.

3) En Afskrift i *Diplomatarium Ringstadense* (»Ringstedbogen«), som findes i Rigsarchivet; paa Titelbladet angives det (med en anden Haand), at Bogen har tilhørt Otto Sperling den Ældre (1602—81). De Abbreviaturer, der findes i denne Afskrift, gør det sandsynligt, at den er taget efter en meget ældre Original, maaske selve det originale Pavebrev, som man har haft bevaret i Ringsted Klosters Archiv, men som nu er tabt. Afskriveren har begaaet mange Fejl, navnlig har han atter og atter forvekslet Abbreviaturerne for *noster* og *uester*, saa at Teksten derved tit bliver ganske meningsløs; og dog synes det mig, at denne Tekstkilde staar lidt højere i Værdi end nogen af de øvrige. — Nær beslægtet med denne har en Afskrift været (**A**[4]), hvorefter Bullen er trykt i Dänische Bibliothek III, p. 135 og vistnok ogsaa i Thorkelins *Diplomatarium Arnamagnœanum* p. 27, men her med mange slemme Skødesløshedsfejl; selve Afskriften har jeg ikke kunnet finde.

Oversættelse paa Dansk af Stykkerne I, til Dels VI og endelig VII og VIII i H. Olrik: Danske Helgeners Levned, S. 111—148 og S. 348—68.

I.

HISTORIA S. KANVTI DVCIS ET MARTYRIS

ex officio, ut videtur, ecclesiæ Ringstadiensis.

A. In passione sancti Kanuti.

Lectio Ia. Rex christianissimus Hericus, dei gracia dignus imperio, regnum Dacie feliciter regebat; et eo regnante regioni arridebant pax et lex, prosperitas gencium et uictualium habundancia. Inter cetera opera sua bona in regionem longinquam orandi gracia aliquando profectus pratis et prediis pecunia comparatis hospitale pauperibus et peregrinis admodum necessarium sumptu proprio construxit. Huic cunctus populus ob bonitatis sue constanciam lingua propria Hegothe cognomen inposuit. Hic igitur erga suos tante humanitatis gracia floruit, quod, eo iam tercio peregre profecturo, regio tota parte tercia pecunie sue, exceptis terris et animalibus, uotum regis redimere uolebat. Set nec prece nec precio rex proposito sancto priuatus una cum regina sua Botilda arrepto itinere filium suum seniorem custodem regni Haraldum constituit. Kanutus quidem puer adhuc paruulus, quem regi

---

K = codex Kiloniensis, *cuius orthographiam sequor.* — **C** = Chronica Sialandiæ, *quam Lipsiæ 1695 edidit Arnas Magnæus.* — **ASVRLO** *(de quarum notarum significatione cfr. quæ superius dicta sunt p. 17. 62. 140. 180)* = Breuiaria *varia, quorum hoc loco selectas tantum scripturas adfero, infra totum contextum editurus.* **M** *hic est* cod. Arnamagn. 670 c. *W* = *Waitz*; *U* = *Usinger.*

Inscriptio In pass. s. K. *minio picta in* **K**. *Lectiones I—IV in primo nocturno recitatæ sunt, V—VIII in secundo. Ex Lect. I et II excerpta quædam habet* **O**.

1. *Littera initialis* R *solito maior et pulchre picta est in* **K**. 3. lex *adsonantiæ causa pro eo quod medio æuo dicitur* legalitas. 5. prediis *adlitterationis causa pro* agris, *item* 13 priuatus *pro* demotus. 9. *malim* tanta. 15. regi *bis scriptum in* **K**, *sed altero loco linea perforatum.*

regina pepererat, penes Skialm, uirum uero inter Danos strenuissimum, educandus degebat. Rex prouidus tandem Romam perueniens patrie sue consulens libertati a domino papa pallium impetrauit; quo regno suo transmisso, incepte peregrinacionis iter peragere satagebat. Interim imminente termino tanti uiri laboris correptus febre diem sui transitus diuina prouidencia largiente assistentibus predicebat, locum eis assignans, quo humari optabat. Intuentibus hijs loci inportunitatem et affirmantibus, neminem ibi posse sepeliri, inquid: »Domini est terra. Qui et si inde me proiecerit, extra cimiterium sepelite.« Regis sermo adimpletur: die qua predixit moritur, ubi optauit sepelitur, et factus est in pace locus eius. Mirabile miraculum: locus ille, qui omni mortuo illocalis antea extitit, rege sepulto cuiuslibet sepulture satis aptus apparuit.

Lectio IIa. Ut mors regis Danis innotuit, de regni regimine Haraldum, qui eos in multis offenderat, deicientes fratrem regis Nicholaum in regem constituunt. Set minoris prouidencie et disposicionis, quam regno expediret, Nicholao existente pars maxima regni in nobili regina Margareta pendebat, ita ut ab extraneis Dacia regi uirtute feminea diceretur. Regina uero illa, mulier sapiens et honesta, Kanuto, Herici regis filio, tamquam filio suo Magno materne dilectionis ostendebat affectum. Erant quidem amici et socij Kanutus et

---

9—10. *Psalm. 23,1*: Domini est terra et plenitudo eius. 11. *Euang. Joh. 15,25*: ut adimpleatur sermo. 12. *Psalm. 75,3*: Et factus est in pace locus eius.

---

1. uero *plane superuacaneum, adlitt. causa additum.* 2—14. *Verba* Romam ... apparuit *habet* **C**. 4—5. peregrinationis sue **C**. 5. imminente **OC**; iminente **K**. 6. febre correptus **O**. 9. sepeliri posse, ait **C**. 10—11. Qui & si ... sepelite **KC**, *sed aut & tollendum aut* Qui et, si ... sepeliet *scribendum videtur. Ceterum hæc verba non ita intellegenda sunt, quasi iam antea* cimiterium *hoc loco fuerit; immo, ut rex ibi sepeliretur, necesse erat, locum prius consecrari, ut hoc ipso cimiterium fieret.* 11. predixerat **C**. 13. illocalis *hic significat*: ad locationem, *i. e.* sepulturam, non aptus. 14. de cetero *ante* satis *addit* **C**. *Quœdam ex Lect. II. et initio Lect. III. habet* **C**, *sed in his abbreuiator licentius rem egit.* 18. dispositio, *i. e.* gubernandi scientia. 19. innobili *coniunctim* **K**; *item p. 191,15* ꝑdefectu, *p. 193,17* indiuinis *et alia*; *rursus disiunctim scrib.* ad modum *p. 189,6—7 et alia.* 23. quidem **O***W*; quidam **K**.

Magnus, ut sanguinis propinquitas postulabat, nec potuit inter eos regina uiuente discordia nutriri. Igitur cum illa diem sibi ultimum imminere perpenderet, citatum ad se Kanutum alloquitur, dicens: »Fili mi, cum sis mensibus et moribus filio meo Magno maturior, memor consanguinitatis uestre et mee dilectionis noli auertere te ab illo; set si alterius suggestione aut propria fatuitate deuiauerit, corripe et corrige eum, ut frater alium facere debet.« Kanutus respondit: »Mater carissima, deum testor, per me nil sinistrum ei eueniet, set, ut teneor, frater fidelis in omnibus ei apparebo.« Proficiens itaque Kanutus etate et sapiencia uiribus et uirtute tempus suum decorauit. Qui cum adhuc cuiuslibet dignitatis careret honore, duce de Slæsuuich Elauo diem extremum ducente ducatum illius a patruo suo Nicholao pecijt et cum prece petitum optinuit. Ibi erat tempore illo pro defectu iuris et iusticie tam assiduus Sclauorum incursus, quod ipse rex nisi munitus Frisonum presidio illic pernoctare non potuit. Nullus insuper prouincie illius inhabitator pro depredancium et latronum molestia de se aut de suis tutus erat.

Lectio IIIa. Factus igitur dux dei disposicione Kanutus posuit super femur gladium suum et precinxit se uirtute; inuasores regni dissipat, perdit raptores et fures suspendit, et in breui ab omni persecucione patriam suam liberauit. Et

---

10—11. *Luc. 2,52*: (Jesus) proficiebat sapientia et ætate. 21. *Exod. 32,27*: Ponat vir gladium super femur suum; *Psalm. 44,4*: accingere gladio tuo super femur tuum; *Cant. Cant. 3,8*; *Psalm. 17,33 (40)*: Deus præcinxit me uirtute.

---

1. ut **K**; prout **O**, *fort. rectius.* 4. benigne *ante* alloquitur *add.* **C** mensibus *adlitterationis causa pro* annis; *item infra* 13 ducente *pro* obeunte. 8. debeat **K**, *sed* a *puncto supposito delendum significauit scriptor*; debeat *W et U.* 10. teneor, *i. e.* debeo; *item p. 192,7 et alibi.* 11. uiribus (*adlitterationis causa pro* rebus fortiter gestis) *clare habet* **K**, *non* iuribus. 19. *Post* erat *legitur in* **K**: Tu autem, *de quibus verbis supra ad p. 15,1 dictum est; item infra in fine Lectionis VI.* Tu. — *Ex Lect. III—VI excerpta inueniuntur in* **AS**. 20. dux **KCA**; dux Iucie **S**, *male.* 21. sup f. g. suum **KAS**; g. supra f. suum **C** et p. s. uirtute *om.* **CS**. 22. dissipauit **C**, *om. deinde* perdit ... suspendit et f. suspendit **KS**; suspendit f. **A**. 23. *Post* liberauit *omnia usque ad p. 193,8* quia manus *om.* **C**, *item fere* **S**.

factum est: qui in locis tucioribus ante trepidabant, iam in latibulis hostium, in speluncis latronum et in portis piratarum pascebant*ur* et accubabant, quia non erat, qui exterreret; nam iuxta quodlibet litus quislibet libere habitare potuit. Si bos
5 siue iumentum alicuius furto uel rapina subtractum fuerat, per duos aut tres dies quęreretur, ne forte erraret in agro; quod non inuentum, ducis exactores reddere tenebantur, qui furem cum furto quęrentes iusticiam exercuerunt. Quidam nacione nobilis, set opere nequam, sepius incausatus a temeri-
10 tate sua desistere nolens, cum potens esset, pro minimo habebat pauperibus iniuriari et proximos suos opprimere. Porro dux in Skania degens audiuit eum iura contempnere, iusticiam paruipendere, nec deum timere nec homines uereri. Quo audito de re sollicitus dux non se sompno dedit, quous-
15 que rediens Iuciam peruenit; et continuo coram illo preuaricator accersitur, accusatur, conuincitur et a iusto iudice suspendio adiudicatur. Tunc ille duci dixit: »Propinquus tuus sum; ingenuitati tue noli inferre iniuriam.« Ad hec dux: »Cum michi sis propinquus, ceteris in pena es preferen-
20 dus; quia, quanto alijs es genere alcior, tanto alijs alcius eleuaberis.« Et factum est: malus nauis acquiritur et in uertice montis erigitur, cui reus appensus indignam uitam morte digna terminauit. Perpendentes *inde* iniqui, quod nec prauis propinquis iudex iustus pepercisset, furari uel predari
25 presumere metuebant.

---

1. Et factum est *sæpius in Vulgata sic sententiæ vel periodo præmittitur, cfr. v. c. Reg. I, 1,20; 3,2; 4,1 al.* 2. spelunca latronum *v. c. Jerem. 7,11.* 3. *Sophon. 3,13*: ipsi pascentur et accubabunt, et non erit qui exterreat. 10. pro minimo *cfr. Corinth. 1, 4,3.* 11. *Leuit. 19,13*: nec vi opprimes proximum tuum. 13. *Luc. 18,2*: Deum non timebat et hominem non reuerebatur. 21. *Isaiæ 30,17*: malus nauis in vertice montis.

---

1. Et factum est: qui **K**; Factumque est, quod, qui **A**. 2. portis **K**; portubus **A**. 3. pascebantur *scripsi* (*ex Vulgata*); pascebant **K** (*in fine versus et paginæ*), *item* **A** *W.&U.* 5. ium., *i. e.* equus. 6. quereretur (*coniunctiuo iussiuo*) **K**; querebatur **A**. 7. exactores **A** *WU*; ex auctores **K**. 9. nacione *adlitt. causa pro* genere. *Hanc totam fabulam om.* **A**. 11. ꝑximos **K**; primos *W*[1] (*edit. 1858*). 14. re **K**; se *W*[1]. 18. ingenuitati *adlitt. c. pro* (claro) generi. 19. m^{i} **K**. 22. indignum *U typ. err.* 23. inde *addidi.*

Lectio IIIIa. Pace facta in patria sua non uiribus, non uirorum numero, immo in domino dux habens fiduciam paucis comitatus Sclauiam intrauit; et ubi centum mortem metuebant, ibi cum se tercio securus incedebat. Deinde et a principibus et a plebe cum honore suscipitur, cum reuerencia tractatur, et cum communi assensu eius dominio Sclauia committitur; quam sub pacis pignore regno Dacie fideliter confederauit. In omnibus prospere egit, quia manus domini erat cum eo. Et merito: quia, quanto sublimior, tanto humilior, quanto potencior, tanto benignior omnibus apparuit. In eo germinauit mens prouida et sancta, floruit sermo uerus et benignus, fructificauit opus bonum et efficax. In tantum dilexit decorem domus domini, quod inter ministros ipse primus eam sterneret et ornaret. Clericos quidem eius, qui, sicut in festis, sic in ferialibus eo presente diuina celebrare tenebantur, nisi in habitu regulari officio suo uacare non licuit. Sic in diuinis deuotus et curiosus, in secularibus strennuus et curialis a deo et hominibus iure dilectus erat. Inde Magnus, regis filius, excecatus inuidia in corde suo concepit dolorem et peperit iniquitatem; ducem dolo de terra delere uoluit, set non ualuit, quia nondum uenerat tempus eius. Fere annis nouem fraterna inuidia Kanutum latuit. Attamen audiuit a pluribus, quod ei Magnus insidias machi-

2. *Reg. 4, 18,22*: in domino habemus fiduciam. 8. *Genes. 39,2*: fuit dominus cum eo, et erat vir in cunctis prospere agens; *Luc. 1,66*: manus domini erat cum illo. 12. *Coloss. 1,10*: in omni opere bono fructificantes. 13. *Psalm. 25,8*: Domine, dilexi decorem domus tuæ. 18. *Ecclesiastici 45,1*: dilectus deo et hominibus Moyses. 19—20. *Job 15,35 al.*: concepit dolorem et p. i.; *Genes. 7,23 al.*: deleta sunt de terra. 21. *Joann. 7,6*; *8,20*: nondum venerat hora eius.

4. cum tertio (*om.* se) **A**. 5. suscipitur **A** (*WU*); suspicitur **K**. 6. assensu **K**; consensu **A**, *fort. rectius.* 8–10. *Verba* quia ... apparuit *habet* **C**, *sequentibus usque ad p. 198,22* (Iam) *partim omissis, partim in excerpendo licenter mutatis.* 9. eo **KS**; ipso **C**; illo **A**, *sequentia usque ad v. 19* (Inde) *omittens*; *extrema tantum* (in diuinis ... erat) *habet* **S** sublimior **C**(*WU*); sullimior **K**. 15. feriales (dies) *sunt Danice* »Hverdage«. 19. Inde **KA**; Vnde **S**, *in sequentibus verba* in corde ... iniquitatem *et* sed non ... eius *omittens.* 21—22. tempus eius **K**; hora eius **A**, *sequentia usque ad p. 194,24.* Cum imminente *omissis, quorum nonnulla excerpta habet* **S**.

naretur; set ille fidelissimus de infidelitate tam familiarem amicum suspectum habere non potuit. Contigit interim, ut dux regi accusaretur. Tunc et rex, falsis fauens suggestionibus, his causis concilio Ripensi eum aggressus est. »Tu« inquid
5 »contra consuetudines terre noua quedam induxisti, et in Sclauia contra me et regnum meum nomen regis tibi usurpasti.«

Lectio Va. Dux, ut doctus erat, ad causam primam satis honeste respondit, dicens: »Terra tua hoc in consue-
10 tudine hactenus habuit, quod nec sub serrura nec sub qualibet custodia res suas aliquis secure possidebat. Iam si contigerit, quod diues siue pauper rem aliquam in transitum omnium ultro posuerit aut obliuioni tradiderit, a nemine ablata possessorem suum expectabit. Hec est noua consue-
15 tudo.« Ad secundam obiectionem exorsus ait: »Regis usurpati nominis reus non teneor; Sclauia enim nec regem habuit nec michi commissa me regem uocauit. Usuali quidem locucione causa dignitatis uel reuerencie knese quemlibet uocare consueuit, hoc est: dominus; et hoc Dani abusiue interpretantes
20 regem esse affirmant. Scis item, quod terram illam regioni tue non solum pacificaui; immo, qui te magis oppugnabant, per me tecum in pugna stare parantur.« Rex his auditis, quia simplex erat et cito moueri potuit, delatoribus derogauit, commendans opera ducis, quia erant bona ualde. — Cum in
25 tempore illo, imminente die natalis domini, regis curia Roskildis conueniret, et dux ad festum inuitatus ire festinaret, uxor eius, rei euentum in mente *p*recipiens, hortatur illum iter illud penitus omittere. Set cordis innocencia uiro iusto eundi preposuit securitatem. Dixit, inquam: »Pauide mulieris

---

24. *Genes. 1,31*: cuncta . . . erant valde bona; *Ecclesiastici 39,21*: opera domini uniuersa bona valde.

---

4. causis, *i. e.* accusationibus eum **K**; ipsum **S**. 8. doctus, *i. e.* prudens. 11. pos|ssidebat **K**. 12. intransitũ **K**; *malim*: in transitu. 13. ultro, *i. e.* certo consilio. 21. magis, *i. e.* acrius (= valde acriter). 23. potuit **K**; non potuit **S**. 24. valde bona **S**. 24—25. in illo tempore **S**, *quæ verba om.* **A**. 27. precipiens *scripsi*; recipiens **KA**; precogitans **S** hortatur **K**; hortabatur **AS**. 29. preposuit **KS** (*i. e.* sperare fecit); proposuit **A** inquam, *i. e.* puto, *ut p. 201,9.18.*

suggestioni animum accommodare nostrum non est. Quid familiaritatis fiducia, quid sanguinis propinquitas, quid composicio fidei prosunt alicui, si me hesitacio aliqua ab incepto itinere retraxerit?« Quid plura? Fecit, quod proposuit: transfretauit et uenit ad curiam; et cum diligencia et dilectione tam a primis *quam a nouissimis* dux reu*e*rendus receptus est.

Lectio VIa. Magnus igitur, cui dux Kanutus se tucius committebat, meditabatur die ac nocte, quomodo innocentem neci traderet. Huius perfidi in fraterna prodicione Henricus Skatælar fretus consilio tres proceres precipue sibi confederauit, in quibus pre ceteris malefaciendi fiduciam habebat. Quorum unus Ubbo comes, alter Haquinus Norwegiensis, tercius Haquinus Skaniensis erat. Coniurati hij quatuor, ne quis consilium alterius palam faceret, terre se prostrauerunt de tradicione tractaturi. Subdole dolo huic iacentes iniqui assensum dederunt, ut, si forte quis eorum inde incausaretur, nec ambulando nec sedendo nec stando se interfuisse secure iuraret. Set quid? Veritas, que neminem fallit, a quouis falli non potest. Percipiens uero Haquinus Skaniensis socios suos sanguinem sitire innocentis, recessit a consilio impiorum, nec sedere uoluit in insidijs, ut innocentem interficeret. — Pro certo denique Magnus perpendens tres prefatos ad facinus, quod diu proposuera*n*t, esse paratos, quod corde conceperat, opere complere differre nolebat. Ad patris ergo curiam perfidus perueniens, sub specie deuocionis dolositatis uelans affectum peregre se profecturum palam professus est. Deinde,

---

20. consilium impiorum: *Psalm. 1,1.* 21. *Psalm. 9,29 (10,8)*: Sedet in insidiis . . ., ut interficiat innocentem. 24. opere complere: *Genes. 11,6 al.*

---

6. quam a nouissimis **A** *recte* (*in Vulgata verba* primi *et* nouissimi *sæpius e regione ponuntur*); **K** *hæc omisit.* reuerendus *W*; reuendus **K**; reuerenter **A**. 7. tucius, *i. e.* nimis secure. 8. nocte **KS**; noctu **A**. 10. fretus *h. l.* adiutus *vel* usus *significare videtur.* 13. haquinus (*altero loco*) *supra versum add. m. 1* **K**. 13. Coniurati . . ., ne quis . . . faceret, *i. e.* iure iurando inter se spondentes, neminem . . . facturum. *Verba* Coniurati . . . denique (*v. 22*) *om.* **A**, *plura etiam* **S**. 18—19. quouis . . . non, *i. e.* nullo. 19. Skaniensis **K**; Norwegiensis *H. Olrik.* 23. proposuerant *scripsi* (*ne idem bis dicatur, cum* quod corde conceperat *sequatur*); proposuerat **KA**. 25. dolositatis **A** (*U*); dilositatis **K**.

tamquam familiarem suum, ducem sanctum de uoto falso consulere cepit, dicens: »Frater fidelis, cum pre cunctis mortalibus te solum sine falsitate aliqua expertus sim, in instanti negocio me et mea consilio tuo ordinare disposui. Sumus enim tam fide quam *con*sanguinitate coniuncti; unde nec ego nec tu in necessitate disiungi racione ualemus. Volo, inquam, ut in secreciori loco michi soli solus obuies, ubi nemine inpediente, que deliberanda sunt, diffinire ualeamus.« Kanutus falsi fratris fidem uerbis dedit et respondit: »Care frater, affectum tuum bonum bonorum omnium a*u*ctor ad felicem perducat effectum. In uera fraternitate fraus aut fictio metuenda non est. Locum et tempus assigna; paratus enim sum in omnibus tibi parere.« Facta inter eos composicione, prout quod utrisque placuit, dux non doli conscius in deuocione fratris delectabatur; et ille Magnus in spe positus *perficiende* perfidie malo suo applaudebat.

Lectio VIIa. Quando tempus secundum consuetudinem curie affuit, quo inuitati erant ualefacturi inuitantibus, uadit ad Gefnewathe Magnus, et dux ad Balstorp iter direxit. Die altera epiphanie summo diluculo Magnus surgens et armatus fraude interius et ferro exterius tamquam ad pugnam paratos se quam plures sequi precepit. Hij simul incedentes ab iniusto homine iurare compelluntur, ut, quem ille primus inuaderet, omnes in illum absque dilacione armata manu insurgerent.

---

3. sim ĩ instanti (*i. e.* presenti) negocio **K**; sim, instanti negocio *W* (1858). 5. consanguinitate **A**; sanguinitate **K**. 6. *malim*: racione ulla ualemus. 7. *post* loco *in* **K** *m. 1* miranda sunt *scripsit, quæ verba postea linea transuersa rubra deleta sunt; librarius scilicet post* mi *unum versum archetypi litteras* chi . . . delibe *continentem primo transierat, sed mox ipse se ab errore reuocauit.* obuies **A**; obuias **KS**. 8. *In verbis* valeamus diffinire **A** *desinit*; *ex sequentibus usque ad v. 19* Die **S** *pauca tantum habet.* 10. auctor *scripsi*; actor **K**. 14. conscius *W*; concius **K**. 16. perficiende *addidi.* 19—24. *Verba* Die . . . insurgerent *habet* **R**; *ex his et sequentibus usque ad p. 197,5* adimpleret **S** *licenter quædam excerpsit; reliqua lectionis pars in solo* **K** *est.* 20. epiphanie domini **RS**. 21. paratos **K**; paratus **R**. (*In summo margine folii 15*^{r}*, quod a voce* tamquam *incipit, manus posterior* (*sæc. XV*) *hunc versum in* **K** *scripsit*: Omnia dat dominus, non habet ergo minus). 22. incedentes simul **R**. 23. primus **K**; prius **R**.

Ad siluam tandem perueniens, in qua ad perdicionem suam parricidium perpetrare disposuit, auctor sceleris in densitate arborum armatos abscondit, saltumque solus deambulans do i nuncium ad ducem direxit, mandans ei, ut, quod fideliter spoponderat, cum festinacione adimpleret. Nocte eadem in Haralstath cum cognata sua Cecilia, regis Kanuti filia, Kanutus pernoctauerat; a qua sollicite hortabatur, ne Magno solus obuiaret. Cui ille: »Carissima, ne rei huius reus appaream, facere teneor, quod fide pollicitus sum.« Dux igitur adhuc erat de*d*itus sopori, quando nuncius perfidi ad hostium pulsauit. Quo audito uix ex toto uestitus falsi fratris festinauit fauere mandato. Suggeritur a suis arma sumere; quibus ille dixit: »Absit. Res enim suspecta habetur, quando inermi armatus occurrit.« At illi: »Domine, fideles tuos tecum sume; rei causa forsan in dubio est; et dedecus habetur, quod dux solus incedere debet.« Quibus ille: »Cum unus ad consilium uocatus fuerit, plures accedere racio non permittit.« Quid plura? Puerum proditoris uir sanctus cum se tercio prosecutus est. Incedentibus illis puer precedens, prem*on*ere de insidijs ducem uolens, set aperte secreta domini sui pro obseruacione iuramenti denudare non ausus, ordinem cuiusdam parricidij cantando ter reiterauit, ut inde percipiens, quod hostis ei parauerat, illud deuitandi adhuc haberet facultatem. Set fidelem animum non potuit tangere infidelitatis suspicio. Dixit quidem ad puerum, perpendens ex parte, quod hoc sui causa cantaret: »Hec et hijs similia a perfidis paganis, quibus fedus fidei et consanguinitatis auctoritas et timor dei irrita tenebantur, perpetrata sunt; a christianis fidelibus facinus tale factum non creditur.«

Lectio VIIIa. Ad locum prodicionis sanctus properans prestolatorem perfidum per saltum uagantem solum uidebat.

1. *epist. Petri II, 3,16*: ad suam ipsorum perditionem.

10. deditus *W*; debitus **K**. 12. summere *et* 14 sūme **K**; *corr. W*. 18—19. prosecutus **K**; persecutus *W* (*1858*) *errore*. 19. premonere *scripsi*; premunire **K** (*WU*). 23. hostis **K**; hostes (*W*) *1858 errore*. 30. *Lect. VIII. fere totam habet* **V**; *non pauca ex ea excerpsit* **S**, *item* **C**; *extremam partem inde a* Sermonibus (*p. 198,23*) *habet* **R**; *excerpta quædam ex eadem parte* (*usque ad p. 200,2*: denudauit), *nonnulla etiam ex præcedentibus, sunt in* **O**, *sed licenter mutata.*

Quo uiso descendit, equum puero commisit et solus incedens uultu hilari, consciencia pura et mente fideli hosti domestico se obuiam dedit. Accessit Magnus, — Magnus, inquam, nomine, magnus cordis malicia, magnus oris dolositate, magnus inpietate operis; uirum fidelem, benignum et iustum feda lingua salutauit et profanis brachijs amplexatus est, et in pacis osculo Iude traditoris officio se obligauit. Locum quidem assignans remociorem inquid: »Frater, eamus et sedeamus illic.« Fratrem uocat, quem fraude circumuenit; ire hortatur, quem cadere optat, et sedere ammonet, in quem insurgere presumit. Pius impio assensum dedit, cum eo uadit et sedet; et sedens uersipellem latenter sub toga loricatum perpendit et dixit: »Frater bone, quid arma portas in tempore pacis?« Ad hec traditor: »Inimico meo iuxta opus suum uicem reddere teneor, et ad uindictam ad presens paratus sum.« Dux magni consilij et consolacionis, proditoris malicie consulere attentans, ait: »Absit, frater, ab anima tua, ut siue iustum siue iniustum sanguinem effundendo sollempnitatem sollicite obseruandam contaminare presumas! Expecta pacienter: transactis hijs diebus, cum tempus ulcionis aduenerit, aduersus aduersarium tuum, si opus sit, manus mea tecum erit. Inimicus ero inimicis tuis, et te diligentes amici michi erunt.« Iam scelus diucius celari non potuit. Sermonibus odij Magnus ducem

---

14. *Ierem. lament. 3,64*: reddes eis uicem iuxta opera manuum suarum. 17. Absit a te *similiaque sæpe habet Vulgata.* 21. *Reg. II, 3,12*: erit manus mea tecum; *Exod. 23,22*: inimicus ero inimicis tuis. 23. *Ierem. 49,10*: celari non poterit. *Psalm. 108,3*: sermonibus odii circumdederunt me.

---

4. dolositate **V** (*W*); dilositate **K**. 7. officio **KVS**, *quod quid significet, nescio, nisi forte adlitterationis causa pro* amicitiæ simulatione *dictum est* (»Hykleri«); *an* offucia (*i. e.* fallacia) *scribendum?* 7—8. quidem **K**; quendam **V** (*U*). 8. remocioRẽ **K**, *sed* R *punctato suprascriptum est* r (remocionem **K** *habere non recte dicunt WU*) eamus et *om.* **S** (et *habet etiam* **V**, *non* sed). 9. circumuenire **V** *parum recte.* 10. in *om.* **V**. 11. dedit **K**; prebuit **V**. 13. quid **KV**; vtquid **S**; cur **O**, *quod hæc verba* (*13—15*) Frater . . . sum paratus *inferius post p. 199,9* (ait) *habet et sequentia licenter mutauit.* 14. traditor ait **O** uicem *om.* **O**. 15. sum paratus **O**. 16. consolacionis **KV**, *adlitterationis scilicet causa, sed miro modo positum, ut, quid voluerit scriptor, fere ignorem, nisi forte* moderationis *vim habere putetur.* consulere *adlitt. c. pro* temperare. 22. *ad* inimicis *in mg. man. posterior in* **K** *add. notulam*: XI, *que quid significet, nescio.* 23. celari **KC**; celare **S**; latere **V**.

circumdedit dicens: »Kanute, cuius est Dacia?« Vir sanctus simpliciter respondit, dicens: »Frater, interrogacio talis unde uenit, et quo habet procedere? Dacia cuius est, nisi patris tui et patrui mei est? et erit, quamdiu placuerit ei, per quem reges regnant.« Tunc Magnus: »Non sic; omnes post te uadunt, tu tollis a nobis locum et gentem; et inter nos hoc modo melius diuidi potest.« Hijs dictis dux, tamquam ouis innocens ad mactandum ductus, circumspiciens armatos aspexit et ait: »Frater, scit, qui omnia nouit, me tibi aut tuis uerbo uel opere numquam obfuisse; et quid hoc fecisti? Ubi fedus, ubi fides, ubi uera fraternitas? Iudicet inter nos, qui reddet unicuique iuxta opera sua.« In hoc sanctus surgere uoluit; set per cappe capucium traditor eum indigne retrahens

1. *Reg. II, 3,12*: cuius est terra? 4. *Prouerb. 8,15*: per me reges regnant. 5. *Psalm. 1,4*: Non sic impii, non sic. 6. *Euang. Joann. 11,48*: venient Romani et tollent nostrum locum et gentem; *12,19*: ecce mundus totus post eum abiit. 7. *Isaiæ 53,7*; *Act. 8,32*: tamquam ouis ad occisionem ductus. 9. *Baruch 3,32*: sed qui scit uniuersa, nouit (viam eius), 11—12. *Genes. 31,49 al.*: Iudicet dominus inter nos; *Psalm. 61,13* (*Matth. 16,27*; *Roman. 2,6*): tu reddes unicuique iuxta opera sua.

1. circumdedit **KV**; circumuenit **RO** Kanute **KCSRO**; Frater **V**. 1—2. Vir s. simpliciter r. d. **K** (**CO**, *sed om.* dicens); Cui vir s. simpliciter r. **V**; Qui simpliciter r. d. **S**; Vir simplex r. **R**. 2. talis *om.* **O**. 2—3. *Verba* interrogatio ... procedere *om.* **S**. 3. procedere **CVRO**; ꝑ|dere **K** (*om.* ce *in fine versus et paginæ*) Dacia cuius est **KVRO**; cuius est D. **S**; Dacia enim c. e. **C**. 3—4. p. tui et patrui mei. est et erit. **K** (*in quo post* patrui *littera* t *erasa est*); p. tui et patrui mei? Est et erit **R**ˢ; p. tui et patrui mei est: et erit **R**; p. tui et patris mei est et erit **V**; patrui et patris mei est et erit **O**; patris tui? et erit **C**; p. tui et patrui mei **S**. 4—5. quamdiu ... regnant **KVRO**; quamdiu placuerit Deo **C**; q. deo pl. **S**. 5. Tunc M. **KCVO**; Cui M. **S**; Tunc M. ait **R** Non sic ait **O**; Non sic *iterat* **C**; Nunc *sic* **V**. 6. et tu **RO** gentem et locum **O** et inter nos hoc m. **KS**; et hoc i. n. m. **CVR**; set hec i. n. m. (*om.* melius) **O**. 7. dux sanctus Kanutus **V**. 8. et circumspiciens arm. ait **R**; *verba* tamquam ... ductus *om.* **CS** *et cetera licentius mutauerunt, maxime* **S** armatos vidit **O**. 9. ille scit **K**, *sed* ille *add. manus recentior*; scit ille **O** qui *ex* quia *corr.* **K**. 10. aut opere **VO** offensam fecisse **O** et quid **K**; unde quid **O**; Et quod **V**; et quare **S** (Et quid feci **C**; Et adiunxit Canutus: vt quid h. fecisti, frater? **R**). 11. fedus *et* fides *transposuit* **V**; *verba* Ubi ... fraternitas *om.* **C**, Ubi ... opera sua *om.* **S**. 12. reddit **O** iuxta **KVRO**; secundum **C** sanctus Canutus **O**. 13. cappe *om.* **VRO** capucium **K**, *sed in* capicium *correctum.* trahens (*om.* indigne) **O**.

extracto gladio ab aure sinistra in dextrum oculum caput findit et martyris cerebrum impie denudauit. Accurrens igitur Henricus, cuius superius mencionem fecimus, parricidij particeps effectus corpus innocentis lancea transfodit. Deinde ceteri
5 sceleris huius conscij, ut in infidelitate fides seruaretur, in latera ducis lanceas fixerunt. Et sic glorioso martyrio iura carnis iustus persoluit. Passus est igitur uir pius, rectus et innocens, dux Dacie Kanutus, regis Herici proles paterque uenerabilis regis Waldemari, VII. Idus Januarij, sequenti die
10 epiphanie, feria quarta, anno ab incarnacione domini M . C . XXX, cui est honor et gloria per infinita secula, amen.

B. In translacione sancti Kanuti.

Lectio prima. Deo dilectus dux Kanutus terminum tangens, quem preterire quis non poterit, in fidei pignore meritum et nomen martyris preciosi morte promeruit. Quam
15 plures igitur tam feliciter sopori dedito et pro nobilitate germinis, quia regis filius, et pro excellencia dignitatis, quia dux et iudex iustus, et pro bonitate innata, quia mente prouidus,

---

13. *Job. 14,5*: Breues dies hominis sunt: . . . constituisti terminos eius, qui præteriri non poterunt. 14. *Psalm. 115,15*: preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius.

---

1. extracto *om.* **S** in dextrum oculum **KCV(O)S**; in dexteram **R**. 2. findit **KCR**; scindit **V**; scidit **SO**; *malim* fidit. martyris *et* impie *om.* **S**, *item verba* Accurrens . . . transfodit, *quæ etiam in* **CVR** *varie abbreviata et mutata sunt.* 3—4. particeps **VR**; participes **K**. 5. sceleris huius conscii **KVR**; sceleris comites **C**; *hæc verba om.* **S**, *item* (*cum* **C**) *sequentia* ut . . . seruaretur in infidelitate **KR**; infidelitati **V**. 5—6. in latera **KR**; ad l. **C**; in latere **V**. 6. fixerunt **KCV**; miserunt **R**; lanceas in latera eius fixerunt et martyrem Christi fecerunt *habet* **S**, *in his verbis desinens.* 9. regis *om.* **R**. 11. per inf. sec. **KR**; in secula seculorum **V**. *Verba* Passus est . . . in secula seculorum amen *licenter mutauit* **C**. —

Lectionum I—V excerpta uberiora habent **MOS**, *pauciora* **L** *et maxime* **R**; *horum scripturas selectas tantum hic adnoto.* — 13. quis non (*i. e.* nemo), *cfr. ad p. 195,18* poterit **KMOSR**; potest **L** in fidei pignore *significare videtur* fidem suam pignore dato (*sc.* morte) professus. 14. preciosi **KO**; preciosa **SLR**, *fortasse rectius.* 15—16. germinis (*i. e.* originis) **KS**; generis **MOL**.

lingua disertus, manu fortis, procerus corpore, uenustus facie, fidelibus famularis et factori suo fidelis apparuit, lacrimis madefactas exequias impendebant.

Lectio IIa. Prouocabat siquidem eos racio multiplex corpus gloriosum Roskildis deferre. Ciuitas erat enim, sede pontificali auctorizata, ceteris excellencior; et, patroni patrie precioso dotata pignore, tam principum quam prelatorum ascripta sepulture, maioris dignitatis melioribus apparuit. Terror, inquam, tyranni eos a proposito desistere subito compellebat; frustrati uoto disposicione diuina sancti reliquias Ringstathiam tulerunt.

Lectio IIIa. Membris tandem tanti martyris in basilica Marie matris et uirginis sepulchro commendatis uirtutem sepulti benignitas diuina insepultam manifestauit. Tempore illo ecclesie sancte duo prefuerunt prebendarij, et ambo nequam. Qui, quia uiciosi, uirtutibus martyris inuidentes, quem dominus manifestum fecerat, sub modio malicie abscondere satagebant. Preualuit, inquam, potencior falsitate cedente ueritas. Delatorum martyris inuectionibus fictis nullus fidelium fidem adhibuit.

Lectio IIIIa. Perseuerantes siquidem in malicia sua secundi interfectores, peiores prioribus, sedent in insidijs, ut semel interfectum iterum interficiant innocentem. Vnde falsi uates, uetularum fauentes friuolis, sepulchrum sancti animalis inmundi decoctione adhibita fedare frustra festinabant, ut hijs maleficijs miraculis cessantibus martyris memorie meta pone-

---

17. *Matth. 5,15*: neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio; *12,16*: præcepit eis, ne manifestum eum facerent. 18. *Esdræ III, 4,41*: magna est veritas et præualet. 21. *Matth. 27,64 al.*: (nouissimus error) peior priore; *Reg. I, 12,25*: si perseueraueritis in malitia. 22. *cfr. ad p. 195,21.*

---

2. famularis (*i. e.* deseruiens) **K**; familiaris **OS**. 4. siquidem *h. l. pro* quidem. 6. patroni patrie p. d. p. *hoc tantum significare puto, regem Dacie* (= patronum patrie) *ibi residere solere.* 7. principum **MOS**; principium **K**. 9. subito *aduerbium esse puto pro* cito *positum.* 10. Inde frustrati **MOS**. 13. Marie **KM**; sancte Marie **OS**(**L**); *malim certe* beate M., *adlitterationis causa.* 16. quem **KOS**; quod **M**; *fort. scribd.* quod lumen. 17—18. sattagebant **K**. 18. ueritas **M**; ueritati **KOS**.

retur. Set licet filius iniquitatis nocere apposuit innocenti, nichil preualuit inimicus in eo, quia in domino dormientis, faciente finem fauilla, lucernam ardentem nequicie nebula obfuscare non potuit.

5 Lectio Va. Annis quidem quindecim membra martyris humata manebant, et fama felix de die in diem accrescentibus miraculis longe lateque incrementum accepit. Vniuersis igitur persecutoribus eius peremptis, perempto eciam Herico Emune, qui leonina feritate in fratris ulcione nulli parcens cedem 10 exercuit, Hericus Spache regnum optinuit. Tempore illo etatis discrecio, nature nobilitas, gracia uirtutum et timoris absencia Waldemarum, ducis et martyris filium, diu latentem in medium duxerunt.

Lectio VIa. Erat et eius collateralis et consanguineus 15 Sveno, patrui eius filius, cuius iuuentutem tam uirtutis quam nature dignitas nobilitauit. Istos ergo nobiles et consanguinitatis obseruancia et fedus familiaritatis in rebus omnibus unanimes reddebant. Inde inito consilio Waldemarus patris et Sveno patrui secundum opinionem suam honori consulentes 20 eius reliquias de tumulo in feretrum transferre disposuerunt. Ex quo hoc innotuit archipresuli Eskillo, Romane sedis reuerenciam obseruans nec obuians racioni, a uoto iuuenum uelle auertens, *id* ne fieret, auctoritate pontificali interdixit. Illi quoque, specietenus presumpcionem pretendentes, instabant 25 inceptis et ossa tumulo deposita feretro imposuerunt. Operis quidem retrospecte memores malicie inauditi sceleris a loco sancti eliminauerunt auctores.

---

1. *Psalm. 88,23*: nihil proficiet inimicus in eo, et filius iniquitatis non apponet nocere ei. 3. *Euang. Joann. 5,35*: ille erat lucerna ardens.

---

1. apposuit, *i. e.* adgressus est. 3. *Verba* faciente finem fauilla *quid significare voluerit scriptor, nescio, nisi forte est*: desinente f. (obscurante), *scilicet corpore mortali intereunte.* 11. nature, *i. e.* originis *vel* generis, *ut infra v. 16.* — *Lectionis VI.* **M**, *lectionum VI. et VIII.* **R** *excerpta habent uberiora, quædam etiam* **L**, *sed licentius mutata.* — 18. inito **KMR**, *sed scribd. vid.* unito. 22. racioni, *i. e.* rectæ rationi *vel* sanis consiliis. uelle, *i. e.* uoluntatem. 23. id *scripsi*; et **KR** (*om.* **M**). 24. quoque *h. l.* = autem. specietenus, *i. e.* ut species seruaretur. 26. quidem *h. l.* = certe. retrospecte, *ni fallor,* antea memorate *significare voluit scriptor, cfr. infra in omeliis in passione, lect. XI init.*

Lectio VIIa. Ecce, ne domus dei diucius pastoris pateretur iniuriam, Johannem Otheniensem consensu capituli in pastorem elegerunt et, rege annuente religionis intuitu, redeuntes Ringstathiam eius prouidencie ecclesie sancte curam commiserunt. Anno eodem rex regnum resignauit et habitu religionis recepto mundi miserijs feliciter ualefecit. Succedente Svenone in regno pax perijt, excitatur sedicio, et commocio intestina eciam pacificos ad prelia prouocauit. Rex iste fere per triennium a regno remotus sub specie pacis ad patriam remeauit. Tunc quidem Sveno, Kanutus et Waldemarus fideiussoribus interpositis in unum conuenerunt et prudentum consilio paci consulentes sedicionem regni sedare satagebant.

Lectio VIIIa. Tali ergo condicione confederantur cognati, ut regionis diuise quislibet illorum terciam partem libere possideret. Et facta sunt fedus fictum et pax falsa. Conuenientibus enim illis Roskildis Kanutus et Constantinus a Svenone nequiter necantur; quibus succumbentibus grauiter sauciatus Waldemarus euasit. Deinde cum proditore in Grathæheth dimicans, prout quod deus uoluit, uictoriam optinuit, et sic tota Dacia eius data est dicioni. Rex igitur Waldemarus, uictoriosus, paganos ad fidem, fideles ad pacem, pacificos ad securitatem prouocauit; odium in dilectionem, dolorem in gaudium, bellum in pacem et egestatem conuertit in opulenciam. Ad primum, inquam, rediens propositum, patris sui martyris gloriosi perpendens multiplicari miracula, eius translacioni *dans* operam super hoc archipresulem Eskillum pru-

---

5. regnum resignauit: *Inde ab his verbis usque ad v. 23* opulentiam *eadem fere, quæ hic in* **K** *leguntur, sed nonnullis additis, aliis mutatis, reperiuntur in Chronico Anonymi Roskildensis (S. R. D. I p. 386 sq., cfr. ibd. p. 18); cuius libelli cod.* **K** *inde a fol. 49r medio exemplar continet* (**K**²) *in fine mutilatum, cum ultimum folium (64) perierit; varias scripturas ex cod. Hamburgensi (Arch. Fol. n. 61) eiusdem libelli adnotaui* (**H**), *qui codex ex antiquissimo codice membr. regiæ Bibliothecæ Hauniensis nunc deperdito descriptus est.* 7. in regno **K**; in regnum **K**². 12. sattagebant **K**. 16. Constantinus cognatus suus **H**. 17. necantur. V. Idus Augusti, Wald. gr. sauc. euasit **H**. 19. quod *om.* **H** deus **K**; Dominus **H**. 24. sui patris **R**. 25. perpendens miracula eius multiplicari dans operam **R**, *omissis verbis* eius translacioni; *verbum* dans *om.* **K**.

denter consuluit. Qui sane incedens sapienti satisfecit. Et missis personis, quorum primus archipresul Upsalensis Stephanus extiterat, quod a summo pontifice Alexandro iuste pecijt, iure impetrauit. Redeuntibus ergo legatis, septimo Kalendas Julij anno incarnacionis domini millesimo centesimo septuagesimo auctoritate apostolica pater regis regisque proles, martyr magnificus, dux Kanutus translatus est.

1. Qui **K**; Ille vero **R** incedens sapienti **KR**, *sed sine dubio scribd. est*: incedenti (*sc.* Waldemaro) sapiens (*vel* sapienter). 2. primus *om.* **R**, *sed ante* extiterat *add.* unus (*ex* Imus *ortum*). 4. Recedentibus **R**. 5. Julii *Langebek* (*ex Chron. Sial.*); iunij **KR** anno ab incarnatione d. **R** centesimo *errore om. W* (*1892*). 7. martyr *om.* **R**.

II.

HISTORIA S. KANVTI DVCIS ET MARTYRIS

ex Breuiariis.

A. De Passione.

A (fol. 273^{v})
(in festo translationis)

1. Factus dux dei gratia Kanutus, christianissimi regis Erici filius, posuit super femur gladium suum et precinxit se virtute. Inuasores regni Datie dissipat, perdit raptores, suspendit fures, et in breui ab omni persecutione patriam suam liberauit.

S (fol. 299^{v})
(in festo passionis)

1. Beatus Kanutus, regis Erici filius, dei disposicione factus dux Iucie, posuit super femur gladium suum.
Inuasores regni dissipat,
perdit raptores et fures suspendit.
Et in breui ab omni persecutione patriam suam llberauit.

Breuiarii **A** *exemplar a Stephanio scriptum in codice quodam, qui Calmariæ in Suecia asseruatur, reperitur; cuius scripturæ discrepantias* **A** *textui inserui littera* C *signatas. In eodem codice etiam exemplar Breuiarii Diœcesis Roschildensis a Stephanio scriptum reperitur, quod ab* **R** *sæpius discrepat et maxime partes officii aliter ordinatas habet; præcipuas eius discrepantias siglo* **R**^{s} *signaui. — Lectiones, quarum initium numeris appositis indicaui, in* **A** *ad festum Translationis (25. mensis Junii), in* **S** *ad festum Passionis (7. mensis Januarii) pertinent.*

A (*om.* **S**)

2. Factumque est, quod, qui locis tucioribus ante trepidabant, in latibulis iam hostium, etiam (C: et) speluncis latronum et portubus piratarum (C: pyr.) pascebant, sic quod iuxta quodlibet littus quilibet habitare potuit. Et si bos siue iumentum alicuius furto vel rapina subtractum fuerat, per duos vel tres dies querebatur, ne forte erraret in agro; quod non inuentum, exactores ducis reddere tenebantur, qui furem cum furto querentes iusticiam exercuerunt.

3. Peracta[1]) pace in patria sua, non virorum numero, immo (C: imo) in domino dux habens fiduciam paucis comitatus Slauiam intreuit (! C: Sclauiam intrauit); et vbi centum mortem metuebant, ibi cum tertio solus incedebat. Deinde a principibus et a plebe cum honore suscipitur, cum reuerentia tractatur, et cum omni consensu Slauia (C: c. omnium c. Sclauia) eius dominio subiugatur, quam sub pacis pignore Dacie regno confederauit.

A	**S**
Et in omnibus prospere egit, quia manus domini erat cum illo.	In omnibus prospere egit, quia manus domini erat cum eo. In diuinis deuotus extitit et curiosus, in secularibus strennuus et curialis. A deo et hominibus iure dilectus erat. Tu.
4. Inde Magnus rex (!) Nicolai filius excecatus inuidia in corde suo concepit dolorem et peperit iniquitatem: ducem de terra dolo delere voluit, sed non valuit, quia (C: quod) nondum venerat hora eius.	2. Vnde Magnus, regis Nicolai filius, excecatus inuidia ducem dolo de terra delere voluit; quod fere nouem annis Kanutum latuit.

S (*om.* **A**)

Contigit interim, vt dux regi accusaretur. Tunc et rex, falsis fauens suggestionibus, his causis concilio Rypensi ipsum aggressus est: »Tu contra consuetudines terre noua quedam induxisti et in Slauia contra me nomen regis vsurpasti.« Super quibus rex suis responsis auditis (quia simplex erat et cito moueri non (!) potuit) delatoribus derogauit rex (!), commendans opera ducis, quia erant valde bona. T.

---

[1]) Peracta *ortum est ex* pacta *falso pro* Facta *lecto.*

A

Cum, i(m)minente die natalis domini, regis in curia Roskildensi nobiles conuenirent (C: domini regis, in c. Roschild. Nobiles c.), duxque ad festum inuitatus ire festinaret, vxor eius, rei euentum in mente recipiens, hortabatur iter illud penitus omittere. Sed cordis innocentia viro iusto eundi proposuit securitatem. Dixitque: »pauide mulieris suggestioni animum accommodare nostrum non est.«

5. Dux vero cum ad curiam regis (C: *om.* regis), patrui sui, Roschildensem venisset, tam a primis quam a (C: *om.* a) nouissimis reuerenter acceptus est. Sed Magnus, cui dux Kanutus se tucius committebat, nitebatur (!) die ac noctu, quomodo innocentem neci traderet.

Qui infra trinam (*Steph. corr.*: in fraternam) proditionem cuiusdam Henrici Skatelant (C: Skatelater) fretus consilio [1]) tres proceres precipue sibi confederauit, in quibus pre ceteris maleficiendi (C: malefaciendi) fiduciam habebat; quorum vnus Vbbo comes, alter Haquinus Noruegiensis, tercius Haquinus Schaniensis erat.

6. Magnus igitur perpendens tres prefatos ad facinus, quod diu proposuerat, esse paratos, quod corde conceperat opere conplere differre nolebat. Sub

S

3. Cum in illo tempore, imminente die natalis domini, regis curia esset Roskildis celebranda,

et dux Kanutus ad festum inuitatus ire festinaret, vxor eius, rei euentum precogitans, hortabatur illum iter omittere. Sed cordis innocentia viro iusto eundi preposuit securitatem.

Transfretante (*i. e.* Transfretando) venit ad curiam regis, vbi

cum honore receptus est. Magnus igitur, cui Kanutus se tutius committebat, meditabatur die ac nocte, quomodo eum neci traderet.

Huius perfidi Henricus Sthatelar (!)

fretus consilio tres proceres confederauit, in quibus pre ceteris malefaciendi habebat fiduciam. Tu.

---

[1]) *Sic excerptor narrationem mutauit.*

A

specie deuotionis dolositatis velans affectum peregre se profecturum palam professus est.

Deinde tamquam familiarem suum ducem sanctum deuoto (*i. e.* de voto) falso consulere cepit dicens: »Frater fidelis,

sumus tam fide quam consanguinitate coniuncti. Volo, vt secretiori loco mihi solus obuies, vbi nemine impediente de peregrinatione mea que deliberanda fuerint valeamus diffinire[1].«

S

4. Deinde tamquam familiarem suum ducem consuluit dicens: »Frater fidelis, pre cunctis mortalibus cum te sine falsitate aliqua expertus sum(!), quedam negocia tuo consilio ordinare disposui. Volo, vt in secretiori loco mihi soli solus obuias, vbi nemine impediente, que deliberanda sunt, diffinire valeamus.«

V

(Part III. fol. 18r. In festo passionis)

S

Kanutus falsi fratris fidem verbis dedit. Et respondit: »Locum et tempus assigna; paratus enim sum in omnibus tibi parere.

Die autem altero epyphanie domini summo diluculo Magnus armatus cum suis sequacibus

R

(fol. CCLVIIIv. In festo passionis)

1. Die altera epiphanie domini summo diluculo Magnus surgens et armatus fraude interius et ferro exterius tanquam ad pugnam paratus(!) se quam plures sequi precepit. Hi incedentes simul (simul *om.* Rs) ab iniusto homine iurare compelluntur, vt, quem ille prius inuaderet, omnes in illum abs-

[1]) *Subscriptio Steph.:* HVCVSQ. BREVIARIVM ARHVSIENSE.

V	S	R
		que dilatione armata manu insurgerent.
	ad syluam veniens, in qua fratricidium perpetrare disposuit, doli nuncium ad ducem direxit, mandans ei, vt, quod fideliter spoponderat, cum festinatione adimpleret. Tu.	
1: Ad locum proditionis sanctus Kanutus properans prestolatorem perfidum per saltum vagantem solum videbat. Quod (ɔ: Quo) viso descendit, equum puero commisit, et, solus incedens vultu hilari, conscientia pura et mente fideli, hosti domestico se obviam dedit.	5. Igitur sanctus Kanutus ad locum properans perfidum per saltum vagantem solum videbat.	
2. Accessit Magnus, Magnus inquam nomine, magnus cordis malicia, magnus oris dolositate, magnus impietate operis. Virum fidelem, benignum et iustum feda lingua salutauit et prophanis brachijs amplexatus est, et in pacis osculo Iude traditoris officio se obligauit. Locum quendam assignans remotiorem inquit:	Qui statim occurrens osculatur, amplexatur, pacis osculo Iude traditoris officio se obligauit, dicens:	

V	S	R
»Frater, eamus et sedeamus illic.« Fratrem vocat, quem fraude circumuenire (!), ire hortatur, quem cadere optat, et sedere admonet, quem insurgere presumit.	»Frater, sedeamus illic.«	
3. Pius impio ascensum (!) prebuit; cum eo vadit et sedet; et sedens versipellem latenter sub toga loricatum perpendit et dixit: »Frater bone, quid arma portas in tempore pacis? Ad hec traditor: »Inimico meo iuxta opus suum vicem reddere teneor, et ad vindictam ad presens paratus sum.«	Sedens cum eo versipellem latenter sub toga loricatum perpendens dixit: »Frater bone, vtquid arma portas in tempore pacis?« Traditor respondit: »Inimico meo iuxta opus suum vicem reddere teneor, et ad vindictam ad presens paratus sum.« Tu.	

V (*om.* **S**)

4. Dux magni consilij et consolationis proditoris malicie consulere attentans ait: »Absit, frater, ab anima tua, vt siue iustum siue iniustum sanguinem effundendo solennitatem sollicite obseruandam contaminare presumas. Expecta patienter: transactis his diebus, cum tempus vltionis aduenerit, aduersus aduersarium tuum, si opus sit, manus mea tecum erit. Inimicus ero inimicis tuis, et te diligentes amici mihi erunt.«

V	S	R
5. Iam zelus (! *i. e.* scelus) diutius latere non potuit. Sermo-	6. Iam scelus diutius celare non potuit, sed	2. Quid plura? Sermo-

V	S	R
nibus odij Magnus ducem circumdedit dicens: »Frater, cuius est Dacia? Cui vir sanctus simpliciter respondit: »Frater, interrogatio talis vnde venit et quo habet procedere? Dacia cuius est, nisi patris tui et patris(!) mei est et erit, quamdiu placuerit ei, per quem reges regnant.«	odiose dixit: »Kanute, cuius est Dacia?« Qui simpliciter respondit dicens: »Frater, cuius est Dacia nisi patris tui et patrui mei, quamdiu deo placuerit?«	nibus odii Magnus ducem Canutum circumuenit dicens: »Canute, cuius est Dacia?« Vir simplex respondit: »Frater, talis interrogatio vnde venit et quo habet procedere? Dacia cuius est nisi patris tui et patrui mei est: et erit, quamdiu placuerit ei, per quem reges regnant.«

VR	S
V 6. **R.** 3. Tunc Magnus (**R**: T. M. ait): »Non (**V**: Nunc) sic! omnes post te vadunt, tu (**R**: et tu) tollis a nobis locum et gentem, et hoc inter nos modo melius diuidi potest. His dictis dux (sanctus Kanutus *add.* **V**) tamquam ouis innocens ad mactandum ductus circumspiciens armatos aspexit et ait (**R**: et circumspiciens armatos ait): »Frater, scit, qui omnia nouit, me tibi aut tuis verbo vel (**V**: aut) opere numquam obfuisse. Et quod(!) hoc fecisti (**R.** 4: Et adiunxit Canutus: vtquid hec [**R**^{s}: hoc] fecisti, frater?) Vbi fedus, vbi fides (**V**: vbi fides, vbi fedus), vbi vera fraternitas? Iudicet inter nos, qui reddet vnicuique iuxta opera sua.«	Cui Magnus: »Non sic! omnes vadunt post te, tu tollis a nobis locum et gentem, et inter nos hoc modo melius diuidi potest.« Circumspiciensque dux vidit armatos et ait: »Frater, scit, qui omnia nouit, me tibi aut tuis verbo vel opere numquam obfuisse. Et quare hoc fecisti?«
V 7. In hoc sanctus surgere voluit; sed per caputium (**R**: capucium) traditor eum (**R**: eum traditor) indigne retrahens extracto gladio ab aure sinistra in dextrum oculum (**R**: in dexteram; **R**^{s}: in dextram) caput findit (**V**: scindit), et martyris cerebrum impie denudauit.	In hoc sanctus surgere voluit; sed per cappe caputium traditor eum indigne retrahens gladio ab aure sinistra in dextrum oculum caput scidit et cerebrum denudauit.
V 8. **R.** 5. Accurrens igitur Henricus cuiusdam (! ɔ: quidam) nomine parricidij	

VR	S
particeps effectus (**R**: Acc. ig. Henricus Scathelar [**R**^{s}: Hinricus Skatelaer] parricidii particeps) corpus innocentis lancea transfodit (**R**: perfodit). Deinde ceteri sceleris huius conscij, vt in infidelitate (**V**: vt infidelitati) fides seruaretur, in latera (**V**: latere) ducis lanceas fixerunt (**R**: miserunt); et sic glorioso martyrio iura carnis iustus persoluit.	Deinde ceteri lanceas in latera eius fixerunt et martyrem Christi fecerunt.
V 9. **R**. 6. Passus est igitur vir pius, rectus et innocens, dux Dacie Kanutus, regis Erici proles paterque venerabilis regis (regis *om.* **R**) Waldemari, septimo idus ianuarij, sequenti die epiphanie, feria quarta, anno ab incarnatione domini millesimo centesimo tricesimo. Cui est honor et gloria per infinita secula (**V**: in secula seculorum). Amen.	

O (**O**^{1} fol. 110^{v}; **O**^{2} fol. 121^{v})
in festo passionis has sex habet lectiones:

1. Rex christianissimus Ericus, dei gracia dignus imperio, regnum Dacie feliciter regebat, et eo regnante regioni arridebant pax et lex, prosperitas gencium et victualium abundancia. 2. Hinc cunctus populus ob bonitatis sue constanciam lingua propria Egothe sibi cognomen imposuit. Huius christianissimi regis Erici Dacie et regine Botilde dux Canutus siquidem erat filius. 3. Inter cetera opera sua bona Ericus rex in regionem longinquam orandi gracia aliquando profectus. Interim imminente termino tanti viri laboris febre correptus moritur et, vbi optauit, sepelitur, et factus est in pace locus eius. (Tu autem, domine.)

4. Erant quidem socij Kanutus et Magnus, prout propinquitas sanguinis postulabat, quia hij duo fratres patrueles, id est, ex duobus fratribus nati, erant. Canutus etate et sapiencia viribus et virtute tempus suum decorauit. (Tu autem, domine, miserere nostri.)

5. Sermonibus vero odij Magnus ducem Kanutum circumuenit dicens: »Kanute (**O**^{1}: Canute), cuius est Dacia?« Vir sanctus simpliciter respondit: »Frater, interrogacio vnde venit et quo habet procedere? Dacia cuius est, nisi patrui et patris mei (!) est et erit, quamdiu placuerit ei, per quem reges regnant.« Tunc Magnus: »Non sic!« ait. »Omnes post te vadunt, et tu tollis a nobis gentem

et locum: set hec (!) inter nos modo diuidi potest.« His dictis dux tanquam ouis innocens ad mactandum ductus circumspiciens armatos vidit et ait: »Frater bone, cur arma portas in tempore pacis?« Ad hec traditor ait: »Inimico meo iuxta opus suum reddere teneor et ad vindictam ad presens sum paratus.« (Tu). 6. Cernens vir sanctus, quod verba Magni eum attigerant (!), simplicitate columbina sine felle (**O**[2]: velle) raucoris (ɔ: rancoris) et malicie Magnum alloquitur dicens: »Frater, scit ille, qui omnia nouit, me tibi aut (**O**[1]: á) tuis verbo aut opere nunquam offensam fecisse. Unde quid hoc fecisti? Ubi fedus, vbi fides, vbi vera fraternitas? Iudicet inter nos, qui reddit (!) vnicuique iuxta opera sua.« In hoc sanctus Canutus (**O**[2]: Kanutus) surgere voluit: sed per capucium traditor eum trahens extracto gladio ab aure sinistra in oculum dextrum caput scidit et martiris cerebrum impie denudauit. (Tu autem.)

L (fol. 107[r])
has sex habet lectiones:

1. Inclytus dux Canutus, regis Erici filius, per singula etatum momenta virtute profecit et sapientia, nobilique animo sue nobilitatis deum dilexit auctorem. 2. Adeptus tandem a patruo suo Nicholao, rege Danorum, ducatum Sleswisensem (!), nobili animo pacem sequutus et pacem querens, impios exterminans, ducatum suum fecit pacatissimum. 3. Industria igitur tante nobilitatis ac bonitatis ad aures omnium fama felici volabat; vnde factum est, vt ab omnibus magno veneraretur honore et syncero diligeretur affectu. 4. Magnus igitur, regis filius, timens sibi ex sancti viri opinione imperium minui et respectum, sub ficta fraternitate per nouem circiter annos inuidum virus gerebat in pectore; et iniquis adiunctis complicibus in necem sancti pariter conspirarent (ɔ: -runt). 5. Sub eo tempore, in natali domini, fecit rex solennem curiam conuenire, vbi Magnus sancto duci se peregre profecturum falso proposuit, vtque pro ordinandis secum ad secretum et desertum loçum conueniret, exorauit; quod vir sanctus annuit et promisit. 6. Captato igitur loco, vocatus per nuncium proditoris venit dux Canutus inermis et vnico tantum seruulo; subortoque sermone, quasi de usurpato regni imperio, Magnus extracto gladio ab aure sinistra in dextrum oculum caput sancti ducis scidit et innocenti (ɔ: —tem) morti tradidit.

Excerpta in Chronica Sialandiæ.

1. MCI. obiit VI. Idus Julii Ericus rex, qui cognominatus est Egothe, cum Botilda regina, uxore sua legitima, in itinere Hierosolymitano, in Cypro insula. De ipso ita refertur, quod, cum Romam peruenisset, patrie sue consulens libertati a domino papa pallium impetrauit. Quo regno suo transmisso incepte peregrinationis sue iter peragere satagebat. Interim imminente termino tanti uiri laboris correptus febre diem sui transitus diuina prouidentia largiente assistentibus predicebat, locum eis assignans, quo humari optabat. Intuentibus his loci importunitatem et affirmantibus neminem ibi sepeliri posse ait: »Domini est terra; qui et si inde me proiecerit, extra cęmiterium sepelite.« Regis sermo adimpletur: die, qua predixerat, moritur; ubi optauit, sepelitur; et factus est in pace locus eius. Mirabile miraculum: locus ille, qui omni mortuo illocalis antea exstitit, rege sepulto cuiuslibet sepulture de cetero satis aptus apparuit.

2. MCXXX. Sanctus Kanutus dux Dacie martyrizatus est in sylua Haraldstathæ a Magno, filio Nicolai regis. Cum enim rex Ericus, cognomine Bonus, ad terram sanctam proficisceretur, Haraldum, filium suum maiorem natum (ɔ: natu), super regnum constituit; Kanutum uero [ex legitima sua, uidelicet Botilda regina, natum[1])], quia tunc temporis paruus erat, Skyalmoni Candido [illustri uiro[1])] alendum commisit. Ut autem mors Erici Danis innotuit, Haraldum [propter crudelitatem eius[1])] deiciunt et Nicolaum, fratrem regis Erici, super regnum firmauerunt. Qui ex regina Margareta, nobili femina, filium nomine Magnum procreauit. Post paucos igitur annos, cum regina diem cerneret sibi ultimum imminere, Kanutum benigne alloquitur, ut Magno filio suo benignus et fauorabilis, ut ius consanguinitatis postulabat, existeret. Qui spopondit nihil sinistrum ei per se eueniendum, et quod frater ei fidelis in omnibus existeret. Post paululum, mortuo duce Elauo de Sleswic, Kanutus ducatum a rege petiuit, et obtinuit.

3. Factus igitur dux dei dispositione Kanutus posuit gladium supra femur suum: inuasores regni dissipauit, et in breui ab omni persecutione patriam suam liberauit; 4. quia manus domini erat cum ipso. Et merito, quia, quanto sublimior, tanto humilior, quanto potentior, tanto benignior omnibus apparuit. Hec uidebat Magnus, filius regis, et inuidebat; et excecatus corde concepit dolorem et peperit iniquitatem. Nam ducem apud regem multis falsis criminibus, cum uera non potuit, accusabat. 5. Post hec,

---

[1]) *Verba parenthesi* [ ] *inclusa ex alio Chronicæ loco huc inserui.*

cum regem aduersus eum mouere non posset, 6. assumto secum Magnus quodam Henrico Skatelar et aliis malignis, 7. insidias ei ponens in sylua Haraldstathæ misit duci nuncium, qui ea nocte apud Ceciliam, sororem (ɔ: sobrinam) suam, hospitabatur, fingens se secreti consilii gratia ei uelle confabulari, mandans, ut nullus puerorum ipsius interesset. Quod cum audisset Cecilia, monuit eum, ut omnino non crederet huiusmodi suasionibus. Dux igitur, nullius conscius mali nec erga consanguineum suspicionem habens, die proxima post epiphaniam solus abire cępit. Quem cum pueri sequi uellent, prohibuit eos. At cum illi dicerent turpe esse, quod dux non solum cum (ɔ: sine) pueris sed etiam sine gladio incederet, egre gladium accepit.

8. Letus igitur et alacer, conscientia bona et fide non ficta, occurrit Magno, et uere in nequitia maximo et altero Cain. Quem cum ille conspiceret, processit ei obuiam, salutauit et osculabatur, sicut alter Iudas dominum; ducensque ducem de saltu ad remotiorem locum: »Frater,« inquit, »eamus et sedeamus illic.« Iam diutius scelus celari non potuit. Magnus ducem interrogauit: »Kanute, cuius est Dacia?« Vir sanctus simpliciter respondit: »Frater, interrogatio talis unde uenit, et quo habet procedere? Dacia enim cuius est nisi patris tui? Et erit, quamdiu placuerit deo.« Tunc Magnus: »Non sic, non sic! omnes post te uadunt, tu tollis a nobis locum et gentem, et hoc inter nos modo melius diuidi potest.« His dictis dux armatos aspexit et ait: »Frater, scit, qui omnia nouit, me tibi aut tuis uerbo uel opere nunquam obfuisse. Et quid feci? Inducet (ɔ: Iudicet) inter nos, qui reddet unicuique secundum opera sua.« In hoc sanctus surgere uoluit; sed traditor eum indigne per cape capitium retrahens extracto gladio ab aure sinistra in dextrum oculum caput findit et martyris cerebrum impie denudauit. Accurrens igitur Henricus Skatelar corpus innocentis lancea transfodit. Deinde ceteri sceleris comites ad latera ducis lanceas fixerunt, et sic glorioso martyrio iura carnis iustus persoluit. Passus est autem dux Dacie Kanutus, regis Erici Boni filius, VII. Idus Ianuarii, feria IIII., cuius mortem pretiosam in conspectu dei crebra testantur miracula, ad laudem Saluatoris nostri Iesu Christi, cui est honor et gloria in secula seculorum, amen.

Ex editione ipsius Arnæ Magnæi (Lipsiæ 1695), quam contuli.

B. De Translatione.

MO (**O**[1] fol. 349[r]; **O**[2] fol. 342[v]) **S** (in festo transl. fol. 350[r]).

Deo dilectus dux Kanutus terminum tangens, quem preterire non quis poterit, in fidei pignore meritum et nomen martyris preciosa morte promeruit. Quam plures igitur tam feliciter sopori dedito et pro nobilitate germinis, quia regis filius, et pro excellen-
5 cia dignitatis, quia dux et iudex iustus, et pro bonitate innata, 5
quia prouidus mente, lingua disertus, manu fortis, procerus corpore, venustus facie, fidelibus familiaris et factori suo fidelis apparuit, lacrimis madefactas exequias impendebant.

(**S**. 2. **O**. 2.) Prouocabat siquidem eos racio multiplex corpus
10 gloriosum Roskildis deferre. Ciuitas enim erat, sede pontificali 10
auctorizata, ceteris excellencior; et, patroni patrie precioso dotata pignore, tam principum quam prelatorum ascripta sepulture, maioris dignitatis melioribus apparuit. (**S**. 3. **O**. 3.) Terror, inquam, tyranni eos a proposito desistere subito compellebat. Inde frustrati
15 voto disposicione diuina sancti reliquias Ringstadiam tulerunt. 15
Membris tandem tanti martyris in basilica Marie matris et virginis sepulchro commendatis virtutem sepulti benignitas diuina insepultam manifestauit.

(**S**. 4. **O**. 4.) Tempore illo ecclesie sancte duo prefuerunt preben-
20 darij, et ambo nequam. Qui, quia viciosi, virtutibus martyris 20
inuidentes, quem dominus manifestum fecerat, sub modio malicie abscondere satagebant. Preualuit, inquam, potencior falsitate cedente

---

Minuta quædam ad orthographiam pertinentia consulto prætereo. 1—2. quem nemo preterire p. **S**; quem quis pr. non p. **O**. 2. in fide pignoris **M**. 2—3. preciosus **M**; preciosi **O**. 3. igitur eidem tam **M** felici morti **S**. 4. generis **MO**. 6. mente prouidus **OS**. 6—7. corpore venustus, facie decorus **S**. 7. familiaribus fidelis **M**; fidelis familiaris **O**[2]. 8. lacrimis madefacti (*om.* exequias) **M**; lachrymas madefactas exequiis **S**. *Post* impendebant **S** *in fine lectionis primæ* Tu, **O** *vero* Tu autem domine *habent; similiter in fine ceterarum lectionum, quarum initium supra in textu signaui;* **M** *nullam lectionum diuisionem habet.* 10. Roscildis **S** differre **O** erat, sede *om.* **O** sede pont. auct., dignitate cet. **S**; pont. auct. dignitate, cet. **O** (*om.* sede). 11. patroni p. **OS**; pariter in p. **M** preciosa **O**. 12. asscripta **O**[1] sepulture **OS**; scripturis **M**. 13. inquam **OS**; tamen **M**. 14. subito desistere **O**. 15. sancti martyris rel. **S**. 16. tanti **MS**; tam sancti **O** bas. sancte Marie **OS**. 17—18. insepultam **OS**; in sepulchro **M**. 19. duo prebendarii erant **OS**. 20. Qui quia viciosi **S**; Quia qui vic. **O**; quia ipsi vitiosi **M**. 21. quem **OS**; quod **M**. 22. studiose *ante* abscondere *add.* **O** inquam **MS**; enm (!) **O**[1]; eum **O**[2].

veritas: delatorum martyris inuectionibus fictis nullus fidelium fidem adhibuit.

(**O**. 5.) Perseuerantes siquidem in malicia sua secundi interfectores, peiores prioribus, sedent in insidijs, vt semel interfectum iterum interficiant innocentem. (**S**. 5.) Vnde falsi vates, vetularum fauentes friuolis, sepulchrum sancti animalis immundi decoctione adhibita fedare frustra festinabant, vt hi(j)s maleficijs miraculis cessantibus martyris memorie meta poneretur. (**O**. 6.) Sed licet filius iniquitatis nocere apposuit innocenti, nil preualuit inimicus in eo, quia in domino dormientis, faciente finem fauilla, lucernam ardentem nequicie nebula obfuscare non potuit.

(**S**. 6.) Annis quidem XV. membra martyris humata manebant, et fama felix de die in diem accrescentibus miraculis longe lateque incrementum accepit. Uniuersis igitur persecutoribus eius peremptis, perempto etiam Erico Emunde, qui leonina feritate in fratris vltione nulli parcens cedem exercuit, Ericus Spake regnum optinuit. Tempore illo etatis discretio, nature nobilitas, gracia virtutum et timoris absentia Waldemarum, ducis et martyris filium, diu latentem in medium duxerunt.

M

Erat et eius collateralis et consanguineus Sveno, patrui eius filius, cuius iuuentutem tam virtutis quam nature dignitas nobilitauit. Istos ergo nobiles et consanguinitatis obseruantia et fedus familiaritatis in rebus omnibus unanimes reddebat (ɔ: -bant). Inde inito consilio Waldemarus patris et Sveno patrui secundum opinionem suam honori consulentes eius reliquias de tumulo in feretrum transfere disposuerunt. Ex quo hoc innotuit archipresuli Eskillo, Romane sedis reuerentiam obseruans et (!) obuians rationibus (!), animos iuuenum auertere volens, ne fieret, auctoritate pontificali interdixit. Illi quoque specie tenus presumptionem preten-

---

1. veritas **M**; veritati **OS** delatorum enim m. **M** inuectionibus **O**[1]**S**; inuentionibus **M**; innectionibus **O**[2] fictus **O**[2]. 5. interficerent, *om.* innocentem **M** falsi *om.* **S**. 6. immunda **O**[2] adhibida **O**[1]. 9. opposuit **S** nichil **OS** 10. fac. fin. fauilla *om.* **M**. 11. nebula nequicie **MO**. 12. Annis quidem XV. **S**; Cuius quidem quindecim diebus **M**; **O** *habet*: Huius quidem fama felix . . . accepit, *reliqua omittens et in his verbis desinens.* 14. igitur *om.* **M**. 15. Henrico Emunde **M**; Erico *tantum* **S**. 16. Spake *om.* **M** regnum obtinuit **S**; optinuit regnum **M**. 18—19. in medio **M**. *In verbo* duxerunt *desinit* **S**.

dentes instabant inceptis et ossa tumulo deposita feretro imposuerunt. *(Hic desinit* **M**, *addita tantum Collecta.)*

R (fol. CCCXVIII^{v})

1. Deo dilectus dux Canutus terminum tangens, quem preterire ne (ɔ: non) quis poterit, in fidei pignore meritum et nomen martyris preciosa morte promeruit. Annis quidem XV. membra martyris humata manebant, et fama felix de die in diem accrescentibus miraculis longe lateque incrementum accepit. 2. Uniuersis persecutoribus eius peremptis, perempto etiam Erico Emmune, qui leonina feritate in fratris vltione nulli parcens cedem exercuit, Ericus Spage obtinuit regnum. Tempore illo etatis discretio, nature nobilitas, gratia virtutum et timoris absentia Waldemarum, ducem (!) et martyrem (!) filium, diu latentem in medium duxerunt. 3. Erat enim (!) eius collateralis et consanguineus Sueno, patrui eius filius, cuius iuuentutem tam virtutis quam nature dignitas nobilitauit. Istos ergo nobiles et consanguinitatis obseruantia et fedus familiaritatis in rebus omnibus reddebat (!) vnanimes. Inito consilio Waldemarus patris et Sueno patrui secundum opinionem suam honoribus (!) consulentes eius reliquias de tumulo in feretrum transferre disposuerunt. 4. Ex quo hoc innotuit archipresuli Eskillo, Romane sedis legato (!), reuerentiam obseruans nec obvians rationi a voto iuuenum auertens velle, et (!) ne fieret, auctoritate pontificali interdixit. Illi quoque, spontanea presumptione (!) pretendentes, instabant inceptis et ossa tumulo deposita feretro imposuerunt. Operis quoque retrospecti (!) memores malicie inauditi sceleris a loco sancti eliminauerunt actores (!). 5. Rex vero igitur Waldemarus victoriosus paganos ad fidem, fideles ad pacem, pacificos ad securitatem prouocauit, odium in dilectionem, dolorem in gaudium, bellum in pacem et egestatem conuertit in epulentiam (!). Ad primum, inquam, rediens propositum sui patris martyris gloriosi, perpendens miracula eius multiplicari, dans operam (! *om.* translationi) super hoc archipresulem Eskillum prudenter consuluit. 6. Ille vero sane incedens sapienti satisfecit, et missis personis, quorum archipresul Vpsalensis Stephanus vnus extiterat, quod a summo pontifice Alexandro iuste petiit, iure impetrauit. Recedentibus ergo legatis septimo Calend'. Junii anno ab incarnatione domini MCLXX. auctoritate apostolica pater regis regisque proles magnificus dux Canutus translatus est.

L (fol. 284r)

1. Deo dilectus dux Canutus terminum tangens, quem preterire quis non potest, in fidei pignore meritum et nomen martyris preciosa morte promeruit. 2. Quamplures igitur tam feliciter morti dedito tam pro nobilitate generis quam pro excellentia dignitatis ac magnitudine iustitie et virtutis ac pulchritudine corporis lachrimis madefactis (ɔ: -tas) impenderunt exequias. 3. Sepulto igitur tam sancto viro in basilica sancte Marie virginis, mox sanctitatem sepulti diuina benignitas miraculorum beneficiis apud sepulcrum manifestauit debilibus quibusque sanitatum gratiam conquirentibus. 4. Sed inuidente diabolo feda, turpida et immunda a maleficis sepulcro sancto ingeruntur. Quo super inabundantiam malicie venit iniquitas ministrorum ecclesie, qui virtutem martyris non solum abscondere sed et negare conati sunt. Sed filius iniquitatis, licet apposuit, non tamen preualuit nocere ei. 5. Igitur post quindecim annos, cum felix eius fama miraculis crebrescentibus incrementum acciperet, Woldemarus, filius martyris, regno potitus patris sui, martyris scilicet Canuti, translationi operam dabat et super hoc archipresulem Lundensem Eskillum consuluit. 6. Archipresul igitur Eskillus, missis egregiis personis vna cum archiepiscopo Vpsalensi ad Alexandrum papam, iuste petitum iure impetrauit. Sicque anno domini millesimo centesimo septuagesimo regis proles regisque pater, Canutus dux magnificus, est translatus.

III.

ALIA TESTIMONIA.

1. Ex Annalibus Lundensibus siue Esromensibus.

M.C.IX. Hoc anno dux Danorum Kanutus, Erici Egothe filius, a patruo suo rege Nicolao factus est.

COMMENTARIVS. — **E** = codex Erfordensis sæc. XIII exeuntis uel XIV. — **A** = cod. Arnamagnæanus 841, 4to, sæc. XIV. — **U** = cod. Upsalensis sæc. XVI. — **H** = cod. Hamburgensis. *De his codicibus vid. G. Waitz in Monum. Germ. Tom. XXIX p. 185 sqq., ex cuius notis ea, quæ de scripturis codd.* **EUH** *afferuntur, sumpsi. Ceterum in Diplomatario Langebekiano ad calcem epistolæ Alexandri papæ III (v. infra in part. VIII) adiecta est* Translatio S. Kanuti Ringstad. VII. Kalend. Iulij *ex Chronologia apud Benzelium petita, quæ ex cod.* **U** *descripta esse videtur, quamuis non ubique cum Waitzii notis consentiat; eius discrepantias littera* **L** notaui. — 2. Nicholao **A**.

M.C.XXX. Sclauorum rex et dux Danorum Kanutus, filius Erici Egothe, qui lupos in agnos, predones in pacificos, bellum in pacem, paganos in Christianos conuertit, a cognato suo Magno, filio Nicolai, fraude preuentus fraterno ense peremtus est. Cuius mortis causa inuidia fuit. Tanta ueneracione tam pro pace facta in ducatu suo quam pro morum et operum honestate habebatur, quod tota regio regem futurum eum optauerat. Tantam enim pacem fecerat in patria illa, in qua piratis et predonibus infestantibus nullus uel in terris uel in aquis tutus erat, quod, ubi armati et bene muniti mortem metuebant, tam uiri quam mulieres sine metu incedebant, et unusquisque tam mobilia quam immobilia, latronibus suspensis, raptoribus abdicatis, terra mundata ab iniuriatoribus, sua libere possidebat.

M.C.LXXI. Hoc anno translatum est corpus sancti Kanuti Ringstadis, filij Erici Egothe. Die illo Danis omnibus gaudium duplicatur, ex parte una, quod pater regis autorizatur, ex parte alia, quod regis filius Kanutus in regem inungitur. Interfuerunt diei illius sollempnitati rex ille Waldemarus, archipresul Æskillus de Lundis, archipresul de Suecia Stephanus, lator litterarum martirem sanctum autorizantium autoritate domini pape Alexandri, et cum eis Absalon Roskildensis, Symon Othoniensis, Swen Arusiensis, Ralf Ripensis, Tucho Burgulanensis, Nicolaus Wibergensis, Fritheric Hethebyensis, Hælghique electus de Norwegia, qui die eadem pronunciauit pacem inter Daciam et Norwegiam. Aderat eciam cum primis et primatibus terre tam cleri quam plebis populus innumerabilis.

1. M.C.XXXIJ. **A** Chanutus **U** *semper.* 2. Eygothe **U**, *omissis verbis* (*2—4*) qui ... ense. 3. cristianos **E**. 4. Nicholai **E** peremptus **A**. 5. inuida **A**. 12. abdicatis, *i. e.* absterritis *vel* propulsatis (*ex Glossario vetere apud Ducang. s. v.* abdicare). 12—13. inuiatoribus **E**. — 14. traslatum **E** C(h)anuti ducis **UHL**. 15. Rinstad' **A**; Ringstadii **L** Eygothe **L**. 16. dupplicatur **E** autorizatur **EAU**; canonizatur **HL** *et* **U** *in marg.* 17. Canutus **L**. 18. solennitati **L** ille *om.* **L** archiepiscopus **L** Eskillus **AH**; Eschillus **L**. 19. archiepiscopus simul **UHL** Swecia **A**. 19—20. lector liter. martyrem **L**. 20. autorizantium **L** (*sed post* Alexandri *transpositum*); autorizandum **EAUH**. 21. iis **L** (*in quo nomina propria sqq. sic scribuntur*: A. Rosch., Simon Otthon., Sueno Ar., Rulf Rip., Thuco Burglan., Nicol. Wiburg., Frider. Hettheb.). 22. Rypensis **EUH** Burgalan. **E** Nicholaus **A** Wyberg. **EUH**. 23. Helliq; **AUL**; Hellig **H** electus *ceteri*; dictus **L** (*s. s.* forte Episcopus) Norvegia **UL**. 24. Noruegiam **AUL**. 25. populis **A**.

2. Ex Tabula Ringstadiensi.

Anno domini .M.C.XXX. VIJ°. Idus Ianuarij Sanctus Kanutus dux Dacie, filius regis Erici Egothae in Cypro mortui, martirisatus fuit a Magno, filio Nicolai, tunc regis Danorum, in silua Harelstæthæ et sepultus est Ringstadis, ante summum altare, quod tunc ibi erat in ecclesia beate Marie virginis, quam edificauit Zweno Noricus episcopus Roskildensis. Sed anno domini .M.C.LXX. dictus sanctus Kanutus ad aram est translatus .VII°. Kl.' Iulij.

Cfr. S. R. D. IV. p. 278 et imitatio Tabulæ, quæ inuenitur in libro »Kongegravene i Ringsted Kirke« (Kbhvn. 1858); *vid. ibid. p. 45 sqq. Falso huius libri editor* Hairlstæthæ *in tabula scriptum esse dixit.*

3. Ex Chronica Sialandiæ.

M.C.LXX. Translatus est Sanctus Kanutus Ringstadis a Waldemaro Primo per ministerium uenerabilis Absalonis episcopi [1]), cuius id exsequendi officium erat, adstantibus turbis religiosorum clericorum ac laicorum et matronarum deuotissimarum, clamantium et dicentium: »Benedictus dominus Iesus Christus, qui Sanctum Kanutum Syalandie prefecit patronum!« Et, sicut legitur in Gestis Danorum (*p. 852 M.*), »Patris eius« (id est: Waldemari Primi) »ossa arę traduntur, et filius VII. annos natus« (id est: Kanutus, filius eiusdem Waldemari) »regia in sella purpura uenustatur.« Eodem enim die, quo filium diademate, parentem altario honorauit, id est VII. Kal. Iulij.

4. De Sancto Kanuto Duce.

Anno milleno centeno ter quoque deno
Incipiente suum primo subiungere cyclum
Virginis a partu, septenis Ydibus, o tu
4. Iane, tuis, feria celi fastigia quarta
Terror prauorum, murus tutela piorum,
Dace dux gentis, miles ducis astra regentis,
Kanutus, roseo redimitus tempora serto,
8. Martirio petiit, quo premia celica carpit.

COMM. — **A**$^{1.2}$ = duo exemplaria cod. Bibl. Univ. Haun. Additam. 90 fol. — **A**^{3} = cod. Arnamagn. 1049, 4to. *Verba carminis sic*

---

[1]) *In hoc scriptor errauit; cfr. Saxo p. 852 M.*

iungenda sunt: (Anno) primo anno M.C.XXX. a partu virg. cyclum suum subiungere incipiente (*i. e.* ineunte anno 1131), sept. . . . tuis (*i. e.* a. d. VII. Id. Januar.), feria quarta, terror . . . Kanutus, redimitus t. roseo serto (*i. e.* roseam coronam capite gerens, *quod martyris insigne est, cfr. supra ad p. 161,16*), celi fastigia martyrio petiit, quo (*i. e.* ubi) p. c. carpit. — 5. pavorum (!) **A**[2]. 8. petiit *scripsi* (*cuius obiectum est* celi fastigia); periit **A**[1·2·3].

IV.

CARMINA ECCLESIASTICA
DE SANCTO KANVTO DVCE ET MARTYRE.

I. Antiphonæ initiales.

In festo passionis ad Vesperas.
Antiphona super Magnificat.

1. (**KRR**[s]**DO**)

Aue martyr, dux Danorum,
Aue, decus Dacie!
Cura causas sauciorum,
Cum sis pignus gracie!
5. In nostra serie
Factis, uerbis te sequamur
Et cum mentis acie,
Ne in limo infigamur
Vel labamur glacie
10. Vallis miserie;
Set te duce mundo calle
Transeamus de hac ualle
Ad superna et eterna gaudia.

2. (**L**)

Aue martyr, dux Danorum,
Canute, qui proditorum
Armis seuis nectus es!
Nos expertes peccatorum
5. Hinc ad regna fac polorum
Scandere, quo vectus es!

COMM. *Minuta quædam, maxime ad orthographiam pertinentia, omisi.* — Antiph. 1 *habet etiam* **D** (Diurnale Roskild. fol. 123[v]). V. 12. de **KO**; ex **RR**[s]**D**. 13. et eterna *om.* **R**[s]. — Antiph. 2 *in* **L** *in utroque festo reperitur, sed in f. pass. in v. 2* Canuti, *in f. transl. in v. 5* sedes (*pro* regna) *scribitur.*

In festo translationis ad Vesperas.

3. Antiphona super psalmos.

(K)

Aue, martyr gloriose!
Aue, sydus iam celeste,
Decorans, Kanute, celum!
Nos guberna uisens humum,
Quo letemur triumphantes,
Te patronum uenerantes!

4. Antiphona super Magnificat.

(K)

Pie pastor et patrone,
Nos conforta in agone
Vite transitorie,
Ut in hac migracione
5. Nos non priuet spe corone
Amor uane glorie!
Tu euelle et expelle
Vetustatis uicium,
Ne procelle nos nouelle
Trahant ad supplicium!

Inuitatorium (KRR^{s}O).

Veni, turba fidelium! dei adora filium,
Qui sanctum pro uictoria eterna ditat gloria!

II. Historia S. Kanuti Ducis.

Responsoria et versiculi.
In primo nocturno.

(KRR^{s}O)

(Lectio I.)

R^{1}. Ortum duxit dux Kanutus de radice nobili:
Rex Ericus erat huic propagator soboli,
Ex qua creuit regni salus et libertas populi.

V^{1}. Stémmatís pompósitás·, mórum élegánciá
5. Et uirtutum probitas· sunt in hac substancia.

(Lectio II.)

R^{2}. 6. Quando fuit peregre rex profecturus, honorem
Optauit proli, set honus non sustulit etas.
Perpendens pater hoc (— compassio sanguinis urget —)

V^{2}. 9. Disponit cuidam pueri committere curam.

Antiph. 4, 8. uetustatis, *i. e.* ueteris hominis, *cfr. Ephes. 4,22; Coloss. 3,9.* — Inuitatorium, *v.* 1. adora fidelium **O**^{2}. — Historia. Canutus **R** *ubique.* 2. sobili **R**. 3. Ex quo **O**$^{1.2}$ cernit **O**^{1}. 4. Stematis **O**$^{1.2}$. 5. in hac substantia, *i. e.* in hac laude, *ex Corinth. II, 9,4; 11,17 petitum.* 7. onus **RO**. 8. compassio, *i. e.* amor. *Versus 6—20 prorsus om.* **R**^{s}; *idem pro 6—9, 10—15, 16—20, 21—25, 26—29, 30—36 locis supra indicatis v. 21—25, 26—29, 30—36, 37—41, 42—46, 47—56 substitutos habet.*

(Lectio III.)

R^3. 10. Hoc statuto de Kanuto, quod pater disposuit,
Dicto uale, ius regale tunc Haraldus suscipit;
Inchoato uoto grato iter rex arripuit.

V^3. Mansit puer cum cognatis,
Et cum matre pater gratis
15. Peregrinus proficit.

(Lectio IIII.)

R^4. 16. Iam flós purpúreus· spírat odórem:
Gérmine iústus· témpore méssis
Dulcia grana· ducet in altum.

V^4. Vt puer ille· corpore creuit,
20. Creuit in illo· gracia Christi.

In secundo nocturno.

(Lectio V.)

R^5. 21. Instat tempus iuuentutis: fructus patet gracie
Et uirtutis et salutis,
Per quem iugo seruitutis plebs priuatur Dacie.

V^5. Constitutus est Kanutus
25. Dux in regno et princeps in acie.

(Lectio VI.)

R^6. 26. Dux hic factus sui iuris diligit iusticiam
Et in rerum defensuris optinet uictoriam;
Perdit prauos, a pressuris conseruans ecclesiam.

V^6. 29. Pauperibus pater ille, pius fit pastor egenis.

(Lectio VII.)

R^7. 30. Pacem Danis et paganis fidem sanctus contulit,
Quos a uanis et prophanis
Ritibus recedere
Et in Christum credere
Compulit sub pacis federe.

V^7. Ducí Danórum· sub iúre régio
36. Honórem éxhibet· Sclauórum légio.

---

11. tunc regale ius **O**. 12. inchoato voto, *i. e.* inchoata voti executione. 14—15. gratis proficit *quid sibi velit, nescio, nisi forte ex Luc. 2,52* (Iesus proficiebat gratia) *explicandum est.* 16. odore **R**. 17. iustis **R**, *cfr. Ierem. 23,5*: suscitabo Dauid germen iustum. 18. ducet *scripsi*; ducit **KRO**. 19—20. *cfr. Luc. 2,40*: puer crescebat, . . . et gratia dei erat in illo. 22. Et salutis et virtutis **R**. 23. priuatur, *i. e.* liberatur. 24. Canutus *h. l.* **K**. 27. rebus d. obtinet **RO**; in rerum defensuris, *i. e.* in rei publicæ defensione. 29. *cfr. Iob. 29,16*: pater eram pauperum. fit **KR**^{s}; et **O**. 35. regio **RO**; legio **K**. 36. Slauorum **O**.

(Lectio VIII.)

R^8. 37. Félix íste uícibús· frúitúr patérnis;
Nam obstrusis undique· hostium cauernis
Dux dat uti Daciam· legibus modernis.

V^8. Prouidus in opere·, uerax in sermonibus
41. Vere deo placuit· et dulcis hominibus.

In tercio nocturno.

(Lectio IX. Homilia.)

R^9. 42. In uíis súis ómnibus· iústus prósperátur;
Contra quem domesticus· hostis incitatur,
Et pro bonis actibus· morti mancipatur.

V^9. De cárnis ergástulo· fidélis ánima
46. Dáta déi fílió· fít Sýon fília.

(Lectio X.)

R^{10}. 47. Súccumbénti gládió· dátur uictória,
Subsídiúm mortálibús·, et sánctis glória.
In etérnum pérmanét· eíus memória.

V^{10}. 50. Iam placet auctori mercedem ferre labori.

(Lectio XI).

R^{11}. 51. Móx virtútem mártyrís· térra própaláuit,
Que, dum *h*ausit sanguine*m*·, aquam propinauit;
Hec et sanis profuit· et egros sanauit:

V^{11}. Ex qua loti vel potati
Sunt sanati,
56. Quo languore sunt grauati.

(Lectio XII)

R^{12}. 57. Decus regni et libertas, pax, flos, fructus et ubertas,
Surdis aures das apertas, linguas mutis das disertas,
Claudis gressus, cecis uisus:
60. Quisquis eger est, confisus
In te sanus redditur.

V^{12}. Cetibus angelicis iunctus super astra locaris,
63. Atque tuis famulis in terris auxiliaris.

---

37. vic. fr. paternis, *i. e.* patris loco habetur. 38. obstrusis, *i. e.* obstructis. 39. dat, *i. e.* facit. uti **KRO**^{2}; ut **O**^{1}. 40. Dux prouidus **R**^{s}. 41. *cfr. Reg. 1,2,26*: Samuel placebat tam domino quam hominibus. 42. *cfr. Psalm. 1,3; 36,7. V. 42—56 om.* **OR**. 50. ferre, *i. e.* offerre *vel* dare. 52. hausit sanguinem *scripsi cum* **R**^{s}; auxit sanguine **K** *sine sensu.* propriauit **R**^{s}; aquam propinauit, *i. e.* fontem prosilire iussit. 53. profluit **R**^{s}. 56. quo, *i. e.* quocunque. 58. disertas **KR**^{s}; desertas **RO**. 59. Classis gressus **R**^{s} (!). 60. quisquis **KR**^{s}**O**; quisque **R**. 62. supra **R**. 63. *om.* **O**.

III. Hymni.

1. Ad Vesperas primas et secundas in festo passionis.

(**KRR^{s}D**)

Gaudét matér ecclésiá, que, prídem prólis nésciá,
Fecunda sponsi gracia fit sterilis puerpera.
Frustrata legis federe cessat ancilla parere;
Set fides in baptismate preponit partus libere.
5. Plures parit martyrio, quorum ducem consorcio
Sancta iunxit deuocio et sanguinis effusio.
O, pie proles regie, dux et martyr egregie,
Tuo sancto munimine conserua nos a crimine!
Ora patrem familias, ut inter Syon filias
10. Post funeris exequias nostras coniungat animas!
Patri, proli, paraclito, trinus honor uni deo,
Cuius nobis professio peccati fit remissio.
Amen!

2. Ad Vesperas primas post Inuitatorium.

(**KRR^{s}D**)

Primo proscriptos patria parentum inprudencia
Ad presens premunt propria nos peccatorum pondera;
Alleuiatur sarcina, si non per nostra merita,
Ob martyris suffragia, cuius sunt hec sollempnia.
5. Dux, ora regem glorie, qui sponsus est ecclesie,
Vt nos in eius corpore seruet cum pacis federe!
Parce, pater, reatibus patroni nostri precibus!
Deuictis cunctis hostibus pax sit nostris temporibus!
Patri, proli, paraclito, trinus honor uni deo,
10. Cuius nobis professio peccati fit remissio.
Amen!

Hymnus I. — 1. Gaude **D**. 2. sterilis, *i. e.* cum antea sterilis fuerit. *Scilicet* ecclesia (*novi fœderis*) *cum Sara comparatur, et adludi videtur his versibus* (*1—4*) *ad epist. ad Galat. 4,21 sqq.; sed sensus* (*maxime v. 3*) *mihi quidem subobscurus est.* 3. cesset **R^{s}D**. 4. preponit p. l., *i. e.* dat spem filiorum liberæ. 5. ducem, *i. e.* Canutum. 7. proles, *i. e.* fili, *itaque mascul. gen.* 9. patrem fam., *i. e.* Deum (patrem). inter S. filias, *i. e.* cum S. filiabus. V. 11—12 *om.* **RR^{s}D**.

Hymnus II. — 1. primo pr. patria, *i. e.* pridem eiectos patria (*scil.* paradiso). 4. solennia **RD** (cuius hæc sunt solemnia **R^s**). 5. regem glorie, *i. e.* Christum, *cfr. Psalm. 23,7 sqq.* 6. in eius corpore, *i. e.* per communionem eius corporis. seruet **RR^{s}D**; seruat **K** (*sed* a *punctatum est posteriore manu, non tamen in* e *correctum*). cum **KD**; in **RR^s**. 9—10. **K** *verba tantum duo prima* Patri proli *habet.* 10. sit **RR^{s}D**.

IV. Prosæ vel Sequentiæ.

1. Ad Laudes in festo passionis.

(K)

Qui conducis seruos crucis Crucifixi numine,
Prece ducis uere lucis nos illustra lumine!
3. Custos legis mundo degis, mundi carens uicio.
Proles regis, dux egregis, pastoris officio
Praue gentis, perimentis populum et pecora
6. Vi potentis, a tormentis gens est tua libera.

2. Ex Officio missæ in festo passionis.

Preciosa mors sanctorum in conspectu domini
Quanta salus sit iustorum, sancto patet homini,
Qui in tanto se aptauit cristiano nomini,
4. Quod se totum copulauit ueritatis lumini.

Inuitatus in hac die ad regis conuiuium
Vniuerse carnis uie sanctus tangit biuium.
Causa mortis diffinite rei dat indicium,
8. Quod sit finis huius uite uitale inicium.

Páter régis et régis fílius, díctus dúx (— rex díci mélius
Vír iústus pótuit —),
Sé regébat rége nobílius, fédus pácis séruans fidélius,
12. Vt rés innótuit.

Hunc ad penam innocentis uel ad pacem persequentis
Fideles ecclesie
Non uox flectit suggerentis, nec ius mouent iuste mentis
16. Preces aut pecunie.

Prosa I. 2. ducis, *i. e.* Canuti. 3. degis, *i. e.* permanes, semper es. 4. egregis = egregius (*h. l.* egregie). 5. praue gentis: *significantur sine dubio prædones et piratæ Sclauicæ gentis.*

Prosa II. *Præter* **K** *etiam Missale Hafniense* (**H**) *fol. 274ᵛ hanc sequentiam habet.* — 1. *Cfr. Psalm. 115,15.* 3—4. in tanto . . ., quod, *i. e.* in tantum . . ., ut. 3. adaptauit c. nomi **H**. 5. *cfr. Matth. 22,1 sqq.* 6. Vniu. carn. via, *cfr. Iosuæ 23,14 al.*; *est* mors, *et* mortis biuium *ibi est, ubi duæ viæ separantur, altera ad gehennam, altera ad vitam æternam perducens.* 7. diffinite, *i. e.* certissimæ. iudicium **H**. 8. vitale, *i. e.* vitæ æternæ. 12. innotuit, *i. e.* palam fecit (*ut supra p. 131,3*); ĩnocuit **H**. 13. ad pacem perseq., *i. e.* ad pacem cum eo faciendam, quicumque persequebatur f. e. 15. suggerentis, *i. e.* persuadentis.

Salus erat sue gentis: uirtus recte incedentis
Causa fit inuidie.
Zelus patet seuientis: contra ducem inuidentis
20. Grassantur insidie.

Érat sáncto sánguiné· iúnctus Mágnus nómine:
Nil in nequam homine· profuit propinquitas.
Ducem, decus Dacie·, circumcinxit acie,
24. Et sub pacis federe· prodijt iniquitas.

Auctor doli duci soli uelle loqui simulat;
Sanctus credit et obedit: solus ei obuiat.
Dum tractatur et causatur de regni regimine,
28. Vulneratur, morti datur martyr sine crimine.

Est indutus dux Kanutus toga tincta sanguine:
Nupcialis uestis talis est celestis gracie.
Vita uilis et exilis transit per martyrium,
32. Quo est uita adquisita, que non habet terminum.

Preciosa mors Kanuti: claudi, surdi, ceci, muti
Sunt saluti restituti eius patrocinio;
Cuius prece nos adiuti de salute simus tuti,
36. Ne tradamur seruituti, demonis dominio.

Martyr sancte, mortis tue agentes memoriam,
Nobis datus aduocatus, tecum duc ad gloriam
39. Sempiternam! Amen!

3. Ex officio missæ in festo translationis.

Díem féstum uénerémur· mártyris,
2. Vt nos eius adiuuemur· meritis!

Per prophetas in figura predicata paritura
Plures parit sterilis.

---

19. seuientis, *i. e.* furentis. 23. acie, *i. e.* armatis hostibus. 28. martir *et* 31 martirium **H**. 30. nuptialis **H**; *cfr. Matth. 22,11.* 32. acquisita **H** q̇ (ɔ: qui) **H**. 33. surdi, ceci, claudi, muti **H**. 35. Huius **H** simus **KH**; sumus *coniecit Usinger, vix recte, cfr. Prosæ 3,29 sq.* 36. ne **K**; ut **H**. 37. agentes *recte* **H** (*pendet a* duc); agentis **K**.

Prosa III *est etiam in Missali Sleswicensi* (*ed. Sleswick 1486,* **S**^{m}, *fol. A. XVII*^{v}). — 1. martiris **S**^{m}; *item* 28 martirium. 3. in figura, *i. e.* figuratiue, allegorice; *cfr. Isaiæ 54,1 et supra ad Hymn. I, 2.* 4. paris^{t} **K**.

Parit parens in pressura: dolor partus perdit iura,
6. Dum applaudit filiis.

Filij fide sunt renati ad certamen preparati
Fidei constancia;
Supra petram solidati non sunt morte separati
10. A matre ecclesia.

Inter istos constitutus Christi miles dux Kanutus
Recipit stipendia;
Regem regum prosecutus stola prima est indutus
14. Pro mortali tunica.

Adhuc uiuens, perituram paruipendens, permansuram
Vitam querit opere:
Dat talentum ad usuram, et frumentum per mensuram
18. Duplicat in tempore.

Tuta fides in talento designatur, in frumento
Firma spes et karitas,
Quarum crescit incremento, uino fouens et unguento
22. Proximi miserias.

Iste dei cultor uerus, cui fauet plebs et clerus,
De quo gaudet Dacia,
Non superbus, sed seuerus, pius, prudens et sincerus,
26. Plenus dei gracia,

Fide ficta suffocatus, a cognatis morti datus
Compleuit martyrium.
Hac in die est translatus; cuius prece exoratus
30. Deus det auxilium!

Ductor noster, dux Kanute, nos transire cum uirtute
Fac per temporalia!
Te ductore, cum te duce perfruamur uera luce
Et eterna gloria
In Ierusalem superna!

---

5. perdit iura (*sic etiam* **S**^{m}), *i. e.* lenitur *vel* desinit. 6. aplaudit **K** filius **S**^{m}. 7. *Verba sic intellegenda sunt*: filii, fide renati, ad c. prep. sunt f. c. preparati **K**; sunt parati **S**^{m}. 9. *cfr. Matth. 7,24.* 11. constitututus **K** (*cui voci respondent tantum 4 notæ musicæ*). 12. recepit **S**^{m}. 13. stola prima, *cfr. Luc. 15,22.* 15. per mensuram *hic quoque* **S**^{m}. 16. opere, *i. e.* bonis operibus. 17. *cfr. Matth. 25,14 sqq.* frumentum, *i. e.* fructus, lucrum. 20. caritas **S**^{m}. 21 *sq. cfr. Luc. 10,34.* ungento **S**^{m}. 29. est passus .translatus. **S**^{m}. 34. Et **K**; In **S**^{m}.

V. Antiphonæ finales.

1. Ad Laudes in Passione
Super Benedictus Antiphona.

Benedictus dominus,
Qui uirtutis incrementum
Sancto duci contulit,
Vnde granum grana centum
5. Moriendo protulit.
Vt non intret in tormentum
Patens peccatoribus,
Pie dux, hunc duc conuentum
De peccati foribus
10. In viam pacis!

2. Ad Vesperas secundas
Super Magnificat Antiphona.

Dulcis martyr, dux Kanute,
Audi preces supplicum:
Duc nos de hac seruitute,
Ne peccatum nos priuatum
5. Siue scelus puplicum
Ducat ad interitum;
Set cum iustis et cum bonis
Terram repromissionis
Fac intrare
10. Et in ea perdurare
Per tuum sanctum meritum
In eternum!

Antiphona I *inuenitur in* **KRR**^{s}**OD**. — 4—5. *cfr. Euang. Ioann. 12,24 sq.* 6. tormentis **O** (*in festo translationis*). 8. duc hunc **D**.

Antiphona II *in eisdem est.* 3. de hac *in* **K** *errore iteratur in capite noui folii, sed postea deletum est.* — 5. zelus **D** publicum **RR**^{s}**DO**. 6. Ducat **O** *in festo translationis*; Nos ducat **RR**^{s}**D**, *item* **O** *in festo passionis*; *in* **K** nos *alia manus supra versum addidit.* 12. *om.* **O** *in festo translationis.*

V.
OMELIÆ.

1. Omelia in Passione.

In tercio nocturno.

[Lectio nona]. Secundum Johannem (*12,24 sqq.*). In illis: Dixit Ihesus discipulis suis: 'Amen, amen dico uobis, nisi granum frumenti cadens in terram mortuum fuerit, ipsum solum manet'; et reliqua.

Omelia lectionis eiusdem. Ostendit nobis rerum uniuersarum nature cognitor, ex infirmitate substancie mortalis uirtutis graciam procedere et exinanicionem seminis fructus facere fecunditatem. Inquid: 'Si granum mortuum fuerit, multum fructum affert'.

Facta mencione grani unius, grana tria inserenda sunt: primum materiale; secundum misteriale; tercium profecto ex merito procedit. Est, qui hec seminat et irrigit (*corr.* irrigat) et incrementum dat, deus, qui operatur omnia in omnibus. Ecce, in formam figuli transfuso cespite et uirtute uegetato uitali, materiale granum primum auctori gratum apparuit. Hoc seminauit in terram bonam, in ortum (*i. e.* hortum) suum, in locum amenitatis et glorie, ut fructum faceret. Set uenit inimicus homo (*Matth. 13,25 sqq.*), immo hostis generis humani, et superseminauit zizania inobediencie et discordie; et creuerunt in spinas peccati et ruine, et multiplicata sunt in tribulos tribulacionis et miserie. Primo suffocatur, secundo prosternitur, tercio granum in terra (ɔ: petra; *Luc. 8,6*) proicitur; et sic lege letali uite libertatem penitus amisit. Caute, fratres, canenda (ɔ: ca*u*enda) est cauillacio impostoris, qui primos prostrauit, posteros non cessat persequi. Cui resistite fortes in fide (*Pet. I, 5,9*).

Lectio decima. Attendens auctor plasma suum periculo subiacere miserie, eius misertus est. Sciuit enim, quia fictile erat, frangi potuit. Curauit igitur fraude cadenti feliciter conferre auxilium. Inde non de massa corruptibili, immo de modio misericordie, de fonte pietatis, de sinu proprio semen salutiferum, granum misteriale, ad fulciendum, quod suffossum fuerat, uase uirgineo diuinitus receptum, factum uisibile misit in mundum. Set mundus eum non cognouit. Vnde adest eius princeps (*Ioh. 1,10; 14,30*): qui granum materiale morti addixerat, et hoc conterere incassum curauit. Adhibuit semen suum, semen inuidie, blasphemie, temptacionis, persecucionis et passionis. His omnibus granum gracie grauari non potuit. At quid? Verbum ueritatis a statu proprio non habuit uariari. Non potuit non fieri, quod facturum (ɔ: futurum) predixit. Causa ergo duplici, scilicet ne solum maneret et ut fructum multum proferret, prout uoluit, mortuum est. Filius enim dei filius factus hominis multos filios hominum dei fecit filios. Quotquot enim receperunt eum, dedit eis potestatem filios dei fieri. Sic granum misteriale fructum multum fecit in paciencia. Rectum, fratres, esse reor illum recipere, qui federe fideli sibi confederatis patrimonij sui non parcit impertire porciorem (ɔ: porcionem). Quia (*corr.* ex Quã), si filij, et heredes (*Rom. 8,17*).

Lectio undecima. Tactis ex parte duobus, ad granum tercium transire tenemur, cuius retraxacio (*i. e.* (re)tractatio) rei retrospecte retinet racionem. Inquid ueritas: 'Si cadens in terram mortuum fuerit, multum fructum affert'. Iam ostendere hortatur ordo racionis, quod granum, quis casus, que mors, quantus et qualis

sit fructus. Cum tot sint granorum species, quot genera sunt seminum, singula discernere solius est seminantis. Istud quidem granum, quod in meritis constare memoria presumit, honestum est et utile. Hoc (*est*) genus electum in apostolis et martyribus, gens sancta in confessoribus et uirginibus, populus adquisicionis in electis omnibus (*Pet. I, 2,9*). Ecce granum, et hoc est semen, cui benedixit dominus. Quis casus? Casus multi mortalibus imminent, et secundum dissimilem qualitatem cadencium fertur differencia casibus inesse. Cadet semel impius de malo in peius, et cum in profundo uenerit, desperat (*Prouerb. 18,3*); dicit enim in corde suo: 'non est deus' (*Psalm. 13,1*). Ibi ceciderunt omnes operantes iniquitatem; expulsi sunt nec potuerunt stare (*Psalm. 35,13*). 'Sepcies in die cadit (ɔ: cadet) iustus, et resurget (*Prouerb. 24,16*), quia equiperancia uirtutum uiciorum quantitatem excedit. Dicit quidem: 'sepcies in die laudem dixi tibi' (*Psalm. 118,164*). Hic, ubi habundauit peccatum, superhabundauit gracia (*Rom. 5,20*). Granum igitur in terra iustus in mundo uel anima in carne. Cadens, inquam, quia agendo et paciendo uite labentis fauet successibus. Agendo: nemo sine crimine uiuit. Paciendo: licet enim sancta, anima carni copulata copule sue molestijs expers ex toto esse non poterit. Adhuc dicit Augustinus: 'falsorum interpellacione sollicitatur'. Est et alter grani huius casus felix, primus et principalis gradus ascendendi ad uisionem pacis (*Ezech. 13,16*), humilitas uidelicet, per quam discumbendi (ɔ: discumbenti) in loco nouissimo dicetur: 'ascende superius' (*Luc. 14,10*).

Lectio duodecima. 'Si granum mortuum fuerit, multum fructum affert'. Tria genera mortis nobis tradit auctoritas: unum prauarum (ɔ: prauorum), aliud piorum, tercium patet utrisque. De primo dominus (*Matth. 8,22*): 'dimitte mortuos mortuos (*suos*) sepelire'. De secundo Paulus (? *Gal. 6,14*): 'qui mundo mortuus est, uiuit Christo'. De tercio lex uniuersalis est, que iubet mori. Set licet mortalibus uniuersis uite presentis una sit priuacio (ut est illud: 'unus est interitus hominum et iumentorum' (*Ecclesiastœ 3,19*), ualde tamen dissimilis. Mors enim peccatorum pessima, et preciosa in conspectu domini mors sanctorum eius. De quantitate quidem fructus metuendum non est; esse enim dicit 'multum', qui mentiri non potest. Merces uero sanctorum copiosa est in celis (*Matth. 5,12*). Huius igitur qualitas se humana capacitate non sinit comprehendi, quia nec in cor hominis ascendit, quod preparauit deus diligentibus se (*Corinth. I, 2,9*). Gratus deo inter grana electa gloriosus apparuit pater et patronus noster Canutus, qui morte temporali commune

soluens debitum condicionis (*humane*) palma martyrij coronari promeruit. Sic martyr magnificus cadens in terram creuit in celum et fructus feliciter coram deo et hominibus multiplicauit. Fratres, non sit nobis fastidium tam preciosum martyrem precibus preuenire, ut in hac terra peregrinacionis fraude hostili et fragilitate carnis, mundana quoque ambicione multociens labentes suffragijs eius fulciamur. Demus operam, dilectissimi, auribus percepta operibus adimplere. Mundo moriamur, cui ualediximus, membra nostra cordis compunctione et mundicia, carnis castigacione et continencia et sanctitatis obseruacione cum paciencia super terram mortificantes, ut in tritura tribulacionis nostre sequestrati a secularibus saluatorem sequentes a peccatorum paleis penitus purgemur. Sic, tempore messis ueniente patrefamilias, portantes manipulos iusticie inter grana pura graciam optineamus, fructuque nostro multiplicato in centuplum uitam eternam habeamus. Tu autem.

2. Omelia in Translacione.

In tercio nocturno.

[Lectio nona]. Secundum Matheum *(10,26 sqq.)*. In illis: Dixit dominus Ihesus discipulis suis: 'Nichil opertum, quod non reuelabitur, *(et)* occultum, *(quod)* non scietur', et reliqua.

Omelia eiusdem. Multa sunt in ista uita operta, que cuncta erunt in die nouissimo aperta. Pleraque etenim nunc latrocinia, adulteria, furta latent, que tunc omnibus patent. Plurima eciam pecunia nunc in terra celatur, que tota antichristo reuelatur. Porro occulta consilia cogitacionum sepe patescunt per manifesta studia actionum. Nam praua consilia impiorum reuelata sunt in persecucione iustorum. Sic seui dum ducem Kanutum in dolo salutabant, odium simulata amicicia uelabant. Dum uero in eum armis crudeliter irruerunt, doli latentes in lucem proruperunt. Et quia peccatum suum sicut Sodoma predicauerunt nec absconderunt, cum requiret dominus sanguinem iustorum, fumus et stipula incendij erunt.

Lectio decima. 'Quod dico uobis in tenebris, dicite in lumine; et quod in aure auditis, predicate super tecta'. Quod dominus discipulos in secreto docuit, hoc illorum uox in puplico orbi terre insonuit. Quod eis in aurem susurrauit, hoc illorum collegium per omnes gentes diuulgauit. 'Nolite timere eos, qui corpus occidunt, animam autem non possunt occidere'. Persecutores, dum sanctos occiderunt, animas illorum per cruciatus purgatas celestibus intulerunt. Et quia deum non timebant, animam et corpus

suum in gehennam mergebant. Corpus quippe Kanuti ab impijs per penas consum*m*atur, set anima eius ab angelis in celesti gremio collocatur. Et ecce ducem pro iusticia occisum totum regnum ueneratur, occisores autem eius totus mundus execratur.

Lectio undecima. 'Nonne duo passeres asse ueneunt? et unus ex illis non cadet super terram sine patre uestro'. Duo passeres duo populi, scilicet Iudei et gentiles, extiterunt; qui asse, uidelicet corpore Christi, empti sunt. Duo eciam passeres anima et corpus nostrum sunt, qui post resurrectionem alis gemine caritatis ad celestia conuolabunt. Hec pondere emuntur, dum carne Christi a morte redimuntur. As quippe est pondus dimidij denarij; Christus autem est denarius, qui in premio dabitur in uinea laborantibus (*Matth. 20,1 sqq.*). As ergo pro duobus passeribus datur, dum humanitas Christi pro duobus populis immolatur, diuinitas uero ab angelis in celis adoratur. Sic caro Kanuti uelud as in precio soluitur, et binus passer, scilicet anima et corpus, ab eterna morte tollitur.

Lectio duodecima. 'Vestri autem et capilli capitis omnes numerati sunt. Nolite ergo timere: multis passeribus meliores estis uos'. Multos sanctorum persecutores diuersis supplicijs affecerunt: plurimos membratim discerpserunt; quosdam igni iniectos flamme consumpserunt; alios bestie deuorauerunt. Qui tamen omnes in die nouissimo ita redintegrantur, ut nec cadentes capilli deesse uideantur. Traduntur eciam cicatrices uulnerum apparere tunc in corporibus martyrum ad testimonium paciencie ipsorum et seuicie tortorum. 'Omnis ergo, qui confitebitur me coram hominibus, confitebor et ego eum coram patre meo, qui est in celis'. Christus est ueritas et iusticia. Qui ueritatem coram hominibus locuntur et iusticiam facere nituntur, hos Christus coram patre suo confitebitur, dum eos in iudicio a dextris collocatos in regnum patris uocare non uerebitur. Sanctum itaque Kanutum, qui ueritatem coram populo protulit, iusticiam in iudicio excoluit, Christus confitebitur in celis, dum ab eo martiribus associabitur in celo testis fidelis. Vbi est splendor et lux perpetua et sine fine leticia, quam oculus non uidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quam preparauit deus hijs, qui eum diligunt *(Corinth. I, 2,9)*; ad quam nos perducere dignetur, qui uiuit et regnat deus per omnia secula seculorum, amen.

VI.

ROBERTI ELGENSIS
DE VITA ET MIRACVLIS S. CANVTI DVCIS
LIBRI III.

Argumenta et Excerpta Vedeliana.

Series I.

1. Præfatio.

α inspirante incepi et opitulante ω consummaui.

2. Prologus. 3. Oratio.

Liber primus.

1. Parentes D.[2]) Canuti. Ericus sepultus in Cypro. Bothildis mortua in monte Oliuarum, sepulta in valle Iosaphat.

2. Nomen inditum Canuto.

Series II.

(Præfatio).

Rex, sine fine vale! tibi sit decus imperiale,
Regnum, maiestas, sceptrum, diadema, potestas![1])

I.

(*1*).

Sepultura Botildis in valle Iosaphat.

Filij Suenonis tres præcipui { Canutus. Benedictus. Ericus.

alij nullius fere frugi.

(*2*). Canutus natus est Roskildiæ, nomine (*i. e.* nomen ei) in-

---

Fragmenta Arnamagnœana (ex cod. Bibl. Uniuers. Haun. Additam. 90 fol. = **A**[1]**A**[2], et cod. Arnamagn. 1049, 4[to] = **A**[3]). — *Ex lib. I, cap. 2*: (1). Kanutus dicitur a canicie, sicut illud[3]):

Gaudeo te puerum misisse senilia verba.

(2). Cum parentes sancti Kanuti eum Hugonem vellent vocare, sanctus Kanutus Rex apparuit Aslaco in Salia, mandans, ut diceret eis, quod Kanutus vocaretur, et 'quia ipse sublimabit[4]) Rincstadiam, sicut ego Othoniam'.

COMMENTARIVS. [1]) *Hi versus, quibus scriptor Ericum regem, Kanuti fratrem, adloquitur, ad finem totius præfationis pertinere videntur.* — [2]) D. *ubique casum aliquem vocis, q. e.* Diuus, *significare voluisse excerptor videtur.* — [3]) *Versum sequentem, ut puto, aliunde mutuatus est scriptor, sed unde sumpserit, frustra quæsiui.* — [4]) sublimabit **A**[3] et **A**[1] *ex correctione*; sublimabat **A**[2] et **A**[1] *manu 1.*

Series I.

3. Iuuentus laudabilis.
4. Multi mortuo patre eum Regem volebant, sed Nicolaus muneribus præualuit.

Munera quid nequeunt . . .

5. Nicolaum Regem esse minime decuit.

6. Confert Nicolaum cum pessimis quibuslibet.
7. Allegoria, quid ipsius Nicolai potentia significet.
8. Marck lingua Danica 'terminus' est.
9. Exaggerat maliciam Nicolai.
10. Canutus imitatur Martinum.

Series II.

dente Aslack Rustico ex Baulstrup, admonito per R.[1]) Canutum seniorem. Dicendus fuerat Gregorius, quia circa illum diem natus fuit.

(4).

Munera quid nequeunt? quos non domuere tyrannos?
Nullus prætenso munere vana rogat.

(5). Moriturus Sueno tiu̇:[2]) dedit legem filijs, vt ordine ætatis et senij sibi succederent; qui secus faceret, perpetuo feriretur anathemate. Eam legem filij sacramento firmabant iuramenti.

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. I, cap. 5*: (8) R: Eliensis probat Nicolaum Regem periurum et excommunicatum, quia non seruatum est per eum decretum patris in successione regni[3]). — *Ex lib. I, cap. 10*: (3) Kanutus vestituit pauperem parte pellicie, sicut Martinus parte clamidis[4]).

COMM. [1]) R (*i. e.* Regem) *ex* D. (*i. e.* Diuum) *correxit excerptor.* — [2]) *Hoc compendium sine dubio* Tiugeskeg *significat; hunc igitur siue Elgensis ipse siue excerptor errore pro Suenone Estrithio nominauit; simili errore superius p. 85,9* Haroldum Comapulchrum *Ailnothus pro* Haroldo Duro *nominauit.* — [3]) *Hoc excerptum inuenitur etiam in schedula Hamsfortii, quæ bullam Alexandri papæ III de canonizatione Kanuti continet; vid. infra in part. VIII.* — [4]) clamidis, *i. e.* chlamydis.

Series I.

11. Canutus præficitur Sleſsuigæ.
12. Vnde Hetheby.

13. Pij eum dilexerunt et impij timuerunt.
14. Infinitam maliciam eliminauit.
15. Curat suspendi sibi sanguine iunctum in Tyueiukel.

Series II.

(*12*). Hetheby:
1. ab Aslax hede [1]) vicina vrbi, q: (ɔ: quasi) villa deserta.
2. ab Hethe, quod lingua Anglica significat 'portum'. Haffnby.

(*15*). D. Canutus loed en aff sine egen frender ophenge paa Tiuue-Jukel [2]) [:|: (= id est) Galiebierge. fortè prope Hetheby.] (*In margine additur*: Wothensee).

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. I, cap. 13* (?): (12) Sanctus Kanutus, literarum ignarus, fecit (*corr. ex* facit) scribi libros ecclesiis [3]) necessarios et ultra humanum modum eruditos [4]) sermones sanctorum per suos clericos, sibi thesauros celicos reserantes; non minus se canonicum quam militem exhibebat.

COMM. [1]) Aslax hede: *nomen non aliunde notum esse videtur, sed fortasse cum nomine villæ* Owschlag *vel* Oxlev *cohæret. Ceterum potius* villa deserti (*non*: deserta) *dicenda erat. Secunda etymologia non vera esse videtur; nullam certe vocem Anglosaxonicam huius formæ huiusque significationis reperire potui; nisi forte Robertus nomen* head *in compositis* (*velut:* Peterhead, Spithead) 'portum' *significare putauit.* — [2]) *Fieri potest, ut excerptor, cuius verba sequentia sunt, hoc nomen recte interpretatus sit; sed Langebekio non credo vocem* jukel *ab Islandico* jǫkull *deriuanti. Locus sine dubio aliquis fuit in collibus, qui hodie* Hüttener Berge *vocantur, situs; eo spectat etiam nomen* Wothensee, *quod vix aliud significare potest quam lacum, qui nunc* Wittensee *appellatur; et hunc lacum Robertum nominasse arbitror, ut montis situm indicaret.* — [3]) Ecclesiis **A**[2.3]; Ecclesiæ **A**[1]. — [4]) eruditos **A**[1]; eruditus **A**[2.3].

Series I.

16. Furta et rapinas prohibuit.
17. Piratas fugat.
18. Tempore famis est multis præsidio cum fratre Erico.

Liber secundus.

1. Consilia de occidendo Canuto, patris et filij.
2. D. Canutus erat spiritualis pater Magni. Magnus vicissim filiæ Ducis. (*Add. in margine*: Sepius fraternitatem sibi iurauere).
3. Allegoria mystica.
4. Magnus simulat se Ierosolymam iturum, et vxorem ac prolem commendat Duci.
5. Ad conuiuium inuitant et sic interficere conantur.

Series II.

(*17*). Chilanam vel Vicsunt[1]) castrum extruxit propter piratas ad mare orientale.

II.

(*2*). D. Canutus erat spiritualis pater Magni, sui occisoris. Magnus vicissim de sacro fonte leuauit ipsius filiam.

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. I, cap. 16*: (4) Kanutus dixit: »Ego compes ero iumentorum«[2]), quia fures abstulit de terra. — (*cap. 17*?): (5) Strenuissime defendit Christianos contra paganos. — *Ex lib. I, cap. 18*: (6) Fames premens Daniam non attigit fines suos, quin immo inde alii saturarentur.

Ex lib. II, cap. 2: (7) Kanutus fuerat Magni sui interfectoris patrinus; et ideo tanto grauius in eum deliquit. Item ex iurato se fratres vocabant, et ex specialibus causis prophanus sancto cohesit.

COMM. [1]) Vicsunt *excerptorem scripsisse certus sum. Castrum in dextro litore ædificatum fuisse puto magni illius sinus, in quem Slia in meridiem versus dilatatur, nec longe ab eo loco, ubi fretum artissimum, quod* Mjósund *appellatur, incipit; hic olim erat villula* Kiel *(in charta Ioannis Meieri* Kielfoeth *scribitur), unde alterum nomen* Chilana *castrum habuit. Idem sine dubio castrum fuit, quod in Knytlingasaga cap. 86, in Chronico Roskildensi (SRD. I p. 385), apud Saxonem (p. 659 M) et Suenonem Aggonis (SRD. I p. 60) commemoratur.* — [2]) iuramentorum **A**[2] *inepte. Ad verba Kanuti explicanda pertinet locus Saxonis p. 622 M.*: Equi intra repagulum, ne furtim abstrahi quirent, ferro compediebantur; *verbum, q. e.* iumentum *hic, ut sæpe,* equum *significat.*

	Series I.	Series II.
Modi quibus 6. sancto struit insidias.	1. Gladium educit.	cap. 6.[1]) 1. Magnus cum in mensa sederet apud Canutum, eduxit gladium; sed admonitus a quodam suo, intempestiue hoc fieri, respondit incidisse humorem forte in vaginam, ac experiri se voluisse, nunquid gladium maculasset; nec esse inimicos eo loci, in quos stringere' (ɔ: stringeretur) gladius, præfabatur.
	2. C. tumultu opprimere conatur.	2. Secundo inuicem motus concitabant, vt opprimerent Canutum sequestrum; sed neque ea via dolus successit.
	3. Solum C. obruere conatur in ambitu.	3. In monasterij[2]) circuitu cum ipso circumambulabat; et dixit tandem, vbi nullam occasionem nancisci poterat: »habeo multa, quæ tibi dicam, antequam exiero; sed solus cum (duob', *sed hoc deleto suprascriptum est:*) tribus ad me venias.« Quod promisit ad locum, horam et diem certum. Roskildiæ in Salia hæc facta.
	4. Statuerat domum cremare, in quo (ɔ: qua) erat.	4. Statuerat eum in domo concremare, si noctis obscuro poterat ædes[3]) attigisse; sed non venit Haralstadium ante ortum solis.

Fragm. Arnamagn.: Ex lib. II, 6,4: (9) R: dicit Haraldstad distare de Roskilda per XV milia[4]).

COMM. [1]) *Verba* cap. 6 *in codice inferius in margine sub numero* 3 *ponuntur.* [2]) *Est, ut Langebek docuit,* claustrum lapideum, *quod Roskildiæ sub rege Canuto Sancto eiusque auxilio Sueno Noricus, episcopus Roskildensis, canonicis ecclesiæ cathedralis extruxerat; cfr. Chron. Rosk. (SRD. I p. 378) et Saxo p. 598 M.* — [3]) ædes, *scil. Cæciliæ, apud Haralstadium, in quibus K. pernoctabat.* — [4]) *Robertus scil.* »milia passuum« *vel* »miliaria Anglica« *intellegi voluit. In Hamsfortii schedula sic legitur*: R. dicit Haralstat distare a Roskil per 15 miliaria.

Series I.	Series II.
7. Occiditur anno 1131. 7 Idus Ianuarij, feria 4. [Juledag falt om en søndag.] [2]	5. (ɔ: 7, *quod superius sub* 4 *ponitur*). Cædes Canuti [; in huius narratione variat a Saxone Elgensis] [1].
	[Salia Seland est Elgensi. scribit Sealandi.] Lex de Reis homicidij Regum.
8. Mystica. 9. Nox.	
10. In die et non in nocte inuenitur sanctus [3].	
11. Cantus carnificum [4].	
12. Canutus victus, vicit.	
13. Signa secuta mortem eius.	
14. Magnus redit Roskildiam. Ericus Falster corpus refert Haraldsted.	
15. Nicolaus non sine noxa in morte Canuti.	
16. Helgebruth [5].	(*16*). Helgebrut sacrilegium (*hoc in marg. additum est*).

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. II, 7*: (10) Hora celestis sacrificij [6] Kanutus fit martir et hostia Christi anno Christi 1130. VII. Idus Ianuarij, quarta feria. — *Ex lib. II, capp. 8.9* (?): (IV) Ad annum ante sancti martirium apparuit celum igneum et terribiliter fulgidum inter aquilonem et ortum, prenuncians [7] eius casum. Item in nocte proxima ante eius passionem apparuit super Rincstad splendor ignis tantus, quod incendium ibi [8] esse crederetur.

COMM. [1]) Vedel *in versione Danica Saxonis p. CCLXXVII hanc notam addit*: Biscop Robertus Elgensis, som screff tre Bøger, om Sant Knud Hertugis leffnet oc endeligt, siger at denne Sangere *(cantor Saxonicus, quem commemorat Saxo p. 638 M.)* hed Siuord, oc handlede anderledis imod Hertugen end her fortælis. *Apparet igitur, Vedelium alia ex Roberto excerpta habuisse et plura, quam in codice nostro scripsit. Ceterum ea verba, quæ hic et alibi uncis [ ] inclusi, solius excerptoris esse vix dici opus est.* — [2]) *Immo fuit dies Iovis, feria quinta.* — [3]) *Vulgo igitur iam Roberti tempore homines narrasse videntur, nocte demum sequenti Kanuti corpus ab Erico Falster inuentum esse.* — [4]) *Significatur sine dubio carmen aliquod a Roberto compositum et hoc loco insertum; conferatur carmen Ailnothi supra p. 109–10.* — [5]) *Significari videtur cædes festorum dierum tempore perpetrata.* — [6]) *i. e.* summæ missæ, *circa horam diei quartam* (Kl. 10). — [7]) *codices* pronuncians *habent. Scilicet Magnus interfector in ea regione, quæ significatur, rex erat.* — [8]) ibi *om.* **A**[1]. *Signum indicasse putatur, ibi sancti sepulcrum futurum esse.*

Series I.

17. De comutatione (*sic!*) annulorum.

18. Pij doluerunt, impij gauisi de morte sancti Ducis.
19. Rex negat locum sepulturæ in templo Lucij [2]).
20. Ringsteth(e?) sepultus.

Series II.

(*17*). De commutatione gemmarum facta (cap. 17) per Nicolaum et Canutum, vt [1]) posset ab hostibus superari.
[Sed vbi vis huius annuli, dum cæsus est Nicolaus Sleſsuigæ?]

(*20*). Ringstad dicitur, quod habeat in circuitu circulatim terminos insulæ æquè distantes; ideo placitum generale ibidem est.
Epitaphium Canuti.

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. II, cap. 17*: (11) Cum Kanutus discederet a Nicolao rege Roskild, dixit *ille, velle* [3]) se ob memoriam dilectionis asseruare annulum suum, tradens ei alterum. Lapis autem in annulo Kanuti reddebat portantem inuictum; quo voluit eum carere, ut Magnus contra eum posset preualere. — *Ex lib. II, cap. 20* (?):

Ad Epitaphium.

Hec est tumba ducis migrantis ad atria lucis
Post mundi bellum, carnis Sathaneque duellum.
Huc quicunque venis peccati pressus harenis,
Mundus ab obscenis poteris repedare venenis.
Hic medicina datur, hic mors morbusque fugatur,
Et mox curatur, puro qui corde precatur.
Cecus, leprosus, claudus, surdus, furiosus,
Cernit, mundatur, meat, audit, sensificatur [4]).

COMM. [1]) vt *habet codex, non* ne. — [2]) *i. e. ecclesia cathedralis Roskildensis.* — [3]) ille, velle *addidi.* — [4]) *Versus maxime duo postremi, cum versibus supra in præfatione et infra in lib. III comparati, mihi quidem nihil dubitationis relinquunt, quin hoc ipsum carmen Roberto debeatur.*

Liber tertius.

Miraculosa [1]).

III.

Erick Emvne [2]).

Nam quicumque velit quæ restant scribere cuncta,
Lux, manus, anser, ouis, sepia [3]) deficient.

[Episcopi Elgensis vtpote Angli ad episcopum, Danum puto et Rosk(*ildensem*), collectas (?) versus (?) contradens: [4])]

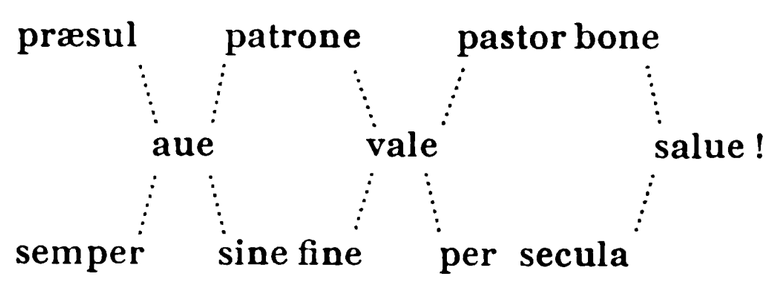

Fragm. Arnamagn.: *Ex lib. III*: (V) Dicit Reuerendus Eliensis Anglicus, quod nullum genus inualetudinis in humano corpore mirifice esse curatum legisse meminerit, quod apud sanctum Kanutum non caperet medicamen [5]), excepto quod ibi [6]) nulli mortui reuiuiscerent.

COMM. [1]) *Apparet, Robertum hic miracula ad S. Kanuti sepulcrum facta commemorasse; et prima certe ex iis, quæ in libello sequenti (1—12) describuntur, ab eo narrata esse possunt.* — [2]) *Verba ostendunt, Robertum narrasse, quomodo Ericus ad fratris necem ulciscendam surrexerit; sed historiam eius non longe prosecutus esse videtur et narrationem suam sequenti versu terminasse.* — [3]) anser, ouis, sepia *artificiose dictum est pro eo q. e.:* calamus, membrana, atramentum. — [4]) *Hæc tria verba in imo folio recto tam neglegenter ab excerptore scripta sunt, ut vix legi possint; nec me recte legisse præstare possum, nec, quid sit* collectas, *intellego.* contrah (ɔtrah) *primo scriptum erat, sed* h *deletum esse videtur et deinde* dens *additum. Sed in folio, quod cum hoc cohæret, in auersa parte, quæ seriem nominum Danorum sanctorum continet, sub finem inueniuntur versus sequentes, quos superiores editores ad excerpta Roberti pertinere non animaduerterunt. Hi versus, Anglorum more artificiose compositi, sic scilicet legendi sunt:*

Præsul, aue! patrone, vale! pastor bone, salue!
Semper aue! sine fine vale! per secula salue! —

[5]) medicinam **A**[2]. — [6]) ibi *om.* **A**[1].

VII.
MIRACVLA S. KANUTI DVCIS.

1. Superba quedam mulier, sancto iuxta suum fontem detrahens, et decumbentibus ibidem insultans, dicit: »Si pigacium meum tortuosum non potest dirigere, nec uos curare potest«. Et merito qui*dem* euenire non debuit, quod temptatrix quesiuit, cum nec
5 Christus assensit temptatori, ne blandiri suis temptat*ion*ibus uideretur; sed signum querenti a*liu*d signum datum est, licet non Ione prophete, tamen per aquam. Nam ipsa intolerabiliter sitiens cogitur de sancto fonte potare, quo facto ipsa aqua mox properauit ad exitum; et temptatrix cruciata se tendit et lacerat, turpiter et
10 probrose uolutata et aluo tumescente, urine et fimi effusion*em* comitantibus lumb*r*is et t*aui*llis ac fetore horribili. Confusa per aliorum auxilium remouetur.

2. Presbiter quidam, sancti miraculis incredulus, uenit tamen ad fontem immundus explorator, et in siti preualida anxiatus
15 irreuerenter aquam bibit; et statim ei tres minutim fracti sunt dentes, dolore maximo subsequuto. Sed ipso diu orante dolor

---

5. *cfr. Matth. 4,1–11.* 6. *cfr. Matth. 12,38 sq.*

Huius libelli non antea editi tria exstant exemplaria manuscripta, ex eodem codice chartaceo vetusto originem trahentia, qui, olim in capsa Cypriani Bibliothecæ Uniuersitatis asseruatus, anno 1728 incendio Hauniensi conflagrauit:

A$^{1.2}$ = duo exemplaria cod. Bibl. Uniuers. Haun. Additam. 90 Fol. — **A**^{3} = exemplar cod. Arnamagnæani 1049, 4to. — **C** *omnium codicum consensum significat.*

2. *malim*: dixit. pigacium, *sine dubio idem quod* φαικάσιον, *significat calceum Græcum; de pigaciis rostratis, quas Fulconem, comitem Andegauensem († 1109), inuenisse tradunt, vid. Order. Vital. Hist. ecclesiast. VIII, 10.* 4. quidem *scripsi*; quia **C**, *quod si verum est, ante* Et merito *quædam excidisse necessario putandum est, velut hæc*: At sanctus ei non assensit. 5. temptationibus *H. Olrik*; temptatoribus **C**. 6. aliud *scripsi*; ad **C** non signum Ionæ **A**^{2}. 8. de sancto *om.* **A**^{2}. 8–9. ipsa aqua *ablatiuo (siue instrumentali) casu accipiendum esse puto et* properauit ad exitum *idem quod* pæne mortua est *significare.* 9. *fort.* tundit. 10. effusione **C**. 11. lumbis et t . . . llis **C**; *correxi*; tauillæ *sunt* tæniolæ, *vid. Ducangius.* 13. presbyter **A**$^{1.2}$ (*ut in seqq.*).

cessauit; sed castigationis prodigium seu amissio dentium semper mansit.

3. Filia presbiteri deformis et terribili*ter* consumpta, nigrescens ydropisi; post medicinas nil ualentes allata *a*qua sancta per triduum egra perfusa et potata curatur. 5

6. Mercenarius presbiteri hydropicus curat*ur*, ad consilium presbiteri bibens aquam fontis et lotus eadem.

7. Duo presbiteri, fautores Nicolai et Magni, deprauantes miracula sancti liquore canis eius tumulum perfundunt, ut miracula cessarent et populum auerte*rent* a frequentia. Tunc filius unius 10 egrotans ad mortem petiit aquam fontis sancti. Et pater perfidus, ne infirmum curaret, de aliis fontibus aquas sibi dedit; sed eger eas ut fallaces et adulteras repudiabat, aquas sancti sedulo postulans. Tandem annuente patre, sed inuito, filius haustu aque sancti fontis a mortis confinio reuocatur; et pater credulus efficitur, 15 factus postmodum canonicus regularis.

8. Claudus quidam, longo tempore ad tumbam sancti Kanuti perseuerans in oratione, tandem sub missa curatus est, cantante populo Kyrieeleison; et *remeauit* relictis ibi podiis, que postmodum ab immundis sunt ablata. 20

9. Norica quedam mulier leprosa nauigans uenit ad eius sepulcrum; et perseuerans in oratione mundata est.

10. Due mulieres cum suis oblationibus terribiliter sunt repulse, quia precium pudoris offerebant.

11. Nicolaus rex Rincstad intrans oratorium sancti Kanuti 25 cum superbia spiritus eum longius exagitans abegit. Et sui uolentes eum educere, ne esset spectaculum omnium, non poterant manum in eum firmare; et tres in eo confracte sunt coste, non cadente tamen super saxa uel lignum nec cute fissa.

---

27. *Corinth. I, 4,9*: spectaculum facti sumus mundo.

---

1. prodigium remansit seu am. dent. **A**^{2}. 3. terribiliter *scripsi*; terribilis **C**. 4. ydropisi **A**$^{2\cdot3}$; ydropici **A**^{1} nihil **A**^{2} aqua *scripsi*; qua **C**. *Post* 3 *in* **C** *inseruntur duo excerpta ex Roberti lib. II, 8* (Ad annum) *et lib. III* (Dicit R.), *quæ supra edidi.* 6. curator **C**. 9. canis **A**^{3}; carnis **A**$^{1\cdot2}$, *sed in* **A**^{1} *correctum.* 10. auerterent *scripsi*; auertentes **C**. 13. repudiauit **A**^{2}. 19. remeauit *addidi*; *cfr. infra sub sect. 17.* 22. perseruerans **A**^{3}. 23—24. repulsæ *corr. ex.* appulsæ **A**^{1}; *de re cfr. Andreæ Sunonis fil. Hexaëmeron, v. 2995 sqq.* 25. Nicholaus **A**$^{2\cdot3}$. 26. abegit exagitans **A**^{1}. 28. eum **A**$^{1\cdot3}$, *corr. ex* eo **A**^{2}.

12. Quadam uice in beati Kanuti merito quatuordecim curantur; inter quos uirguncula ceca, surda et muta perfecte curatur.

13. Tempore Suenonis regis quidam Saxones ad eum uenientes in sollempnio martiris cuidam matrone insidiabantur, ut raperent eam; quod ipsa comperiens cum suis recessit in uehiculo. Quam insequentes milites superna reuerberantur potentia; nam unus *eorum* eam iam rapturus equo prosternitur.

14. Sacerdos quidam calculosus et doloroso tumore grauatus in testibus post lacrimas et uota in sompno curatur; et post graciarum actiones factus est canonicus regularis.

15. Christiani pauci et inermes inuocantes sanctum Kanutum multos piratas paganos deuicerunt, leso nemine Christiano. Ferunt anceam ad sepulchrum sancti in ipsos missam.

16. In regno Suerkæ *in* insula, que . . . . dicitur, institor quidam captus a barbaris et spoliatus ac cathenatus in carcere inuocauit sanctum Kanutum; qui ei cum lumine astitit et eum soluens eduxit. Qui ad patriam rediens CXLIIII libras thimiamatis misit in Daniam ad sepulc(h)rum sancti Kanuti.

17. Mulier Scanica Hesther in morte parentum muta effecta est pre dolore, et sic mansit annis XVII; ueniens autem ad sepulc(h)rum sancti Kanuti sana et hylaris remeauit.

18. Ceca quedam annis XV uenit ad sepulc(h)rum martiris et lumen recepit.

19. Mulier quedam omni membrorum officio destituta, sic XII annis in doloribus manens, uehiculo ad sepulc(h)rum martiris ducta sanatur. Huius testis Ingimarus est, cuius colonus uir mulieris erat.

20. Cristina, adolescentula Ripis nata, cui partem dexteram paralisis subtraxerat, sanctorum reliquias gracia sanitatis uisitabat. Peruenit tandem Roskild, hyemans apud Ketilogh deuotam feminam. Et illa locum mutante in Rincstad puella sequitur; que uidit in

---

16. *cfr. Acta apost. 12,7 sqq.*

---

1. merito **C**, *sed scrbd. vid.* misterio, *i. e.* officio. 4. sollempni **C**. 6. reuerebantur **A**^{2}. 7. eorum *addidi.* 9. et post **A**^{2} post *alt. loco om.* **A**^{2}. 12. Fecerunt **A**$^{1\cdot2}$, *sed in* Ferunt *correctum.* 13. ipsos *scripsi*; ipsam **C** amissam **A**^{2}. 14. in *addidi*; *nomen insulæ in codd. periit* institutor **A**$^{1\cdot2}$, *sed in* institor *correctum.* 19. Hether **C**. 19—20. facta est **A**^{1}. 20. XVII annis **A**^{1}. 26. Ingemarus est **A**^{1}; est Ingimarus **A**^{2}. 29. sanctitatis **A**^{2}. 30. Ketillogh **A**^{2}. 31. que **A**$^{2\cdot3}$; qui **A**^{1}.

sompnis se a sancto Kanuto salutem esse recepturam. Intrans igitur basilicam in exstasi uidit hominem albis indutum sibi apparere; ad cuius intuitum dextere innisa surgere nitebatur. Inde expergefacta se totaliter sanatam inuenit.

21. Thorstanus adolescens miserabiliter usu membrorum destitutus cum magna miseria Rincstad uenit; quem in suo hospitio sutor monachorum Iacobus suscepit. Qui ad sepulc(h)rum martiris se trahens post processionem uiso feretro sanus surrexit. Huic testimonium perhibent tam clerici quam laici, qui ei et plaustrando et pascundo beneficia impenderant *et* astiterant et sanum factum inde scissitant es*se*.

22. Fratri de Rincstad nauiganti in Scaniam tempore piscationis narrauit quidam de Hallandia se ad remouendam mortalitatem pecorum una cum XVI uicinis sortem dedisse inter sanctum Olaum et S: Kanutum Ducem. Sors autem assignata S. Kanuto prior uenit; cui facto uoto ab omnibus mortalitas cessauit. Et ait fratri: »Ecce tot nummi, quot sumus uicini«. Quos frater in testimonium miraculi nobis uidentibus abbati tradidit. Deo gracias, qui saluat homines et iumenta!

(13). XV annis martiris membra humata manebant. Redeuntibus autem legatis, scilicet Stephano archipresule Upsalensi et ceteris, VII. Kalendas Iulij anno Domini MCLXX translatus est.

---

4. expergefactam **C**, *correxi.* 10. et *addidi.* 11. scissitantes etc. **C**; *correxi.* 19. *cfr. Psalm. 35,7. Post sect.* 22 *in* **C** *duodecim breuia excerpta ex Roberti libris habentur, quæ supra edidi. Ultima nota ex Officio translationis (lect. V. et VIII.) sumpta est.* 22. est *om.* **A**[1].

VIII.

EPISTOLA ALEXANDRI PAPÆ III
de canonizatione S. Kanuti Ducis.

Alexander episcopus, seruus seruorum dei, venerabilibus fratribus, E. Lundensi archiepiscopo, apostolice sedis legato, episcopis, et dilectis filiis, abbatibus, prioribus et aliis ecclesiarum prelatis per Daciam constitutis, salutem et apostolicam benedictionem. Ex
5 litteris karissimi in Christo filij nostri W., illustris Danorum regis, nec non et ex scriptis vestris atque ex diligenti narratione venerabilis fratris nostri S. Vpsalensis archiepiscopi et illorum, qui secum venerunt, accepimus, qualiter recolende memorie Kanutus, quondam Danorum dux, iam dicti regis pater, adhuc viuens honeste et
10 laudabilis vite et vir*tuose* conuersationis extiterit, et quomodo etiam post mortem suam iuxta sepulcrum ipsius fons quidam emicuerit, cecus lumen ceperit, et multas alias miraculorum virtutes circa eum omnipotens et misericors dominus dignatus fuerit operari, sicut prefatus archiepiscopus et eius socii parati erant,
15 si vellemus recipere, sub iurisiurandi religione confirmare. Inde siquidem est, quod nos, predicti regis et vestra super eo canoni-

---

A$^{1\cdot2}$ = duo exemplaria codicis Biblioth. Univ. Haun. Additam. 90 Fol. — **A**^{3} = exemplar cod. Arnamagnæani 1049, 4to. — **A**^{4} = exemplar in Dänische Bibliothek III p. 135 (et incuriosius in Thorkelini Diplomatario Arnamagn. p. 27, cuius proprios errores littera **T** notaui) impressum. — **D** = exemplar Diplomatarii Ringstadiensis. — **H** = exemplar Hamsfortii (in cod. Bibl. Regiæ Haun., Nov. coll. reg. 4to, 1197). — **L** = exemplar Diplomatarii Langebekiani. — *Minuta quædam maxime orthographica omitto.*

2. E., *quod om.* **A**^{4}, *in* **A**^{1} *suprascriptum est deletæ voci* Ecclesiæ; *deletum est etiam* s *finale in v.* Lundensis. 3. aliis **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**HL**; aliarum **A**^{4}**D** ecclesiæ **A**^{1}. 4. Daniam **A**^{4}**HL**. 4—5. Ex libris **A**^{1}. 5. filij vestro (!) **D**. 6. et *om.* **A**^{4} scriptis nostris **D**. 7. nostri Wpsaleñ. archiepiscopus **D**; S. *etiam* **A**^{4} *om.* 8. venerant **A**$^{1\cdot2\cdot3}$ recolende **A**$^{1\cdot2\cdot3\cdot4}$**D**; reuerende **HL**. 9—10. atque laud. **HL**. 10. vite et virtuose *scripsi*; vitæ et vir ..... **A**$^{2\cdot3}$; vitæ vir, ... **A**^{1}; vitæ et vir **A**^{4}**D**; vitæ, virtutis et **HL**. 10—11. quomodo item **H**. 11. ipsius **A**^{4}**D**; illius **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**HL**. 12. receperit **HL**. 12—13. virtutes miraculorum **A**^{2}. 15. confirmare **A**^{4}**D** *et* **L** *ex correctione*; firmare **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**H** *et* **L** *initio.* 16. qui nos **A**^{4} nostra **A**^{4}**D**.

zando petitione suscepta, et de misericordia Christi atque beatorum Petri et Pauli apostolorum eius meritis presumentes, ipsum de communi fratrum nostrorum consilio sanctorum catalogo duximus ascribendum, auctoritate apostolica statuentes, vt diem natalis sui .VII. Kal. Iulij celebretis. Nos enim iuxta votum et desiderium vestrum ipsius sancti corpus ita glorificandum censuimus et debitis in terra preconiis honorandum, sicut omnipotens et misericors dominus eum per suam graciam glorificauit in celis, vt videlicet inter sanctos de cetero numeretur, qui hoc ipsum apud deum, prout ex testimonio vestro, supradicti quoque archiepiscopi et sociorum eius nec non et aliorum multorum nobis innotuit, signis et virtutibus meruit obtinere. Quia igitur vestre synceritatis prudentiam decet eum pia colere deuotione et toto studio venerari, quem auctoritate apostolica vestra postulauit vniuersitas honorandum, deuotionem vestram per apostolica scripta rogamus, monemus et exhortamur in domino, quatinus eum ita de cetero congruis studeatis honoribus preuenire et obsequio debito venerari, vt apud bonorum omnium retributorem multiplicem possitis per hoc mercedem recipere et eius meritis atque intercessionibus apud altissimum multimodis adiuuari. Datum Beneuenti, VI. Idus Nouembris (anno domini M.C.LXX.)

---

1. Christi **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**H**; Cristi *s. s* Dei **L**; Dei **A**^{4}**D**. 2. P et P. **H**. 3. cathalogo **A**$^{1\cdot2\cdot3}$. 4. adscribendum **A**^{4} diem **A**$^{1\cdot2\cdot3\cdot4}$**D**; dies **HL**. 5. septimo **HA**^{4} celebretis **A**$^{1\cdot3\cdot4}$**D**; celebratis **A**^{2}; celebretur **HL**. 9. de c(o)etero **A**$^{1\cdot2\cdot3\cdot4}$**D**; decenter **HL** numeretur **A**^{4}**DHL**; viveret **A**$^{1\cdot2\cdot3}$ apud deum **A**$^{1\cdot2\cdot3\cdot4}$**D**; *om.* **T**; apud dominum **H**, *item* **L**, *sed s. s.* deum. 10. nostro **A**^{4}. 11. multorum aliorum **T**. 12. Qua **A**^{2} nostre **A**^{4}**D** sinceritatis **A**$^{1\cdot2\cdot3}$. 13. cum **A**^{2}**T**. 14. postulat **T**. 15. nostram **D**. 16. exhortamus **T** quatenus **L** de cetero **A**^{4}**DHL**; decenter **A**$^{1\cdot2\cdot3}$. 17. et *bis scriptum est in* **D**. 18. multiplicem *supra versum add.* **L** positis **A**^{1} per **A**^{4}**D**; propter **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**HL**. 19. apud *om.* **A**^{2}. 20. multis modis **A**^{1}**HL** Beneuentis **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**H** sexto **DA**^{4} Ydus **A**$^{1\cdot2\cdot3}$. 21. anno domini 1170 *om.* **A**$^{1\cdot2\cdot3}$**HL**; *de vero anno* (1169) *conferatur C. Weeke: Libri memor. capit. Lundensis (Haun. 1889) p. 161 n.*

IIII

SANCTVS KETILLVS CONFESSOR

SANCTVS KETILLVS CONFESSOR.

Da den unge Ketil, som angives at være født under (og formodenlig i Begyndelsen af) Kong Niels's Regering, af den daværende Biskop i Viborg Eskil blev knyttet til Augustinerkannikernes Brodersamfund ved Mariekirken sammesteds, synes han efter en ikke ganske sjælden Skik at have skiftet Navn og kaldt sig *Exuperius*; saaledes hed en Helgen, der i Begyndelsen af det 5. Aarh. havde været Erkebiskop i Toulouse og skal have været berømt for sin Godgørenhed, og netop denne stræbte Ketil altid at efterligne. Ved sit fromme Liv og ved en Række forskellige Mirakler, som han troedes at have virket, dels medens han endnu var i Live, dels efter at han var død d. 27. Sept. 1150, vandt han sig Helgenry; og det har utvivlsomt været Kannikesamfundet i Viborg, der, efter at han allerede i mange Aar faktisk havde været æret som Lokalhelgen, har ønsket ogsaa at faa ham anerkendt som almindelig Kirkehelgen af Paven og i den Anledning formaaet Erkebiskop Absalon i Lund, hvis Domkirkes Kannikelag var nøje forbundet med Kirken i Viborg, til sammen med sine danske Lydbiskopper og Kong Knud VI. at rette en Skrivelse til Pave Clemens III (valgt 19. Decbr. 1187) om at faa ham kanoniseret. Med denne Skrivelse maa der have fulgt et Skrift, som har indeholdt en Redegørelse for hans Livsførelse og de af ham virkede Mirakler; det maa have baaret en Titel som denne: *Beati viri Exuperii vita et miracula,* men naturligvis maa det i Levnedsskildringen af ham have været omtalt, at hans oprindelige, verdslige Navn var *Ketillus* (eller *Chetillus*). Pave Clemens har imidlertid ikke fundet sig fuldt tilfredsstillet ved de Oplysninger om hans Mirakler, der her var givne; derfor har han ikke selv villet kanonisere ham, men i en Svarskrivelse til Absalon, som han har udstedt fra Lateranpaladset d. 9. Juni 1188, har han paalagt denne at anstille nøj-

agtige Undersøgelser om Miraklernes Troværdighed og derhos givet ham pavelig Bemyndigelse til, hvis han fandt Undersøgelsens Resultat tilfredsstillende, at kanonisere Manden og fastsætte den Dag, paa hvilken hans Translation skulde finde Sted og hans Helgenfest for Fremtiden fejres; derhos har Clemens, idet han i sin Skrivelse kaldte Manden ved hans oprindelige Navn Ketillus, tilkendegivet, at han, hvis han blev kanoniseret, skulde bære Helgennavnet *Sanctus* (ell. *Beatus*) *Ketillus* (og selvfølgelig høre til den Helgenklasse, der kaldes *Confessores*), hvorimod hans antagne Navn Exuperius ikke længere skulde gælde. Efter at have modtaget denne apostoliske Skrivelse maa da Absalon i Forening med de Personer, Paven havde paabudt ham at tilkalde, have anstillet den befalede Undersøgelse og efter dennes tilfredsstillende Udfald have kanoniseret ham som *Beatus Ketillus Confessor* og ladet hans Translation foregaa d. 11. Juli 1189 (thi tidligere kan det umuligt være sket, skønt enkelte Annaler angiver 1188). Siden den Tid fejredes hans Helgenfest i alle danske Hovedkirker d. 11. Juli; men særlig vedblev han dog at være knyttet til Mariekirken i Viborg, hvilken Bys Patron han var, saa at Kirken efter ham ogsaa kaldtes *ecclesia sancti Ketilli*[1]).

Det ovenomtalte Skrift, hvis Affattelse vel maa henføres til Slutningen af 1187, er nu tabt; men der er ikke saa ringe Excerpter af det tilbage. De viser os, at dets Forfatter personlig har kendt Ketillus og levet nogen Tid sammen med ham, samt at han ved dets Affattelse har indhentet Oplysninger om ham hos flere af hans Disciple, særlig en ved Navn Mattheus. Sandsynligvis har da Forfatteren været en til Viborgkirken knyttet Gejstlig; Langebek (SRD. IV, p. 425) opstiller endog den Formodning, at det kan have været Viborgbispen Nicolaus, som blev Biskop i Begyndelsen af 1154 og endnu levede i 1188 (efter Petrus Olai døde han i 1191). Dette er vel usikkert; men Forfatteren har i ethvert Fald været en kyndig Gejstlig, der ikke alene har kunnet sin Bibel, idet han (aabenbart efter Hukommelsen) citerer mange Skriftsteder og i sit Sprog i det hele viser stærk Paavirkning af Læsning i Vulgata, men ogsaa har kendt Aristoteles's Logik (i en eller anden latinsk Oversættelse eller Bearbejdelse) og Kirkefaderen Gregorius. Han skriver ogsaa det latinske Sprog flinkt og uden Kunstlerier. Synderlig værdifulde Bidrag til Oplysning om de historiske Begivenheder og

[1]) Angaaende hans Dyrkelse henvises særlig til *Ellen Jørgensens* Doktordisputats: Helgendyrkelsen i Danmark, Kbhvn. 1909, S. 54 ff. Smlgn. ogsaa: *I. F. Fenger*: St. Kjelds Levnetsløb, i Ny kirkeh. Saml. I, S. 526–37, Kbhvn. 1857–59.

Tilstande i Danmark i Ketils Levetid har han ikke givet; men som Helgenskrift set er hans Værk vistnok saa godt og paalideligt, som man kan forlange.

De *Excerpter af dette Originalskrift*, der er komne til os, deler sig i 2 Rækker, idet nogle af dem utvivlsomt er affattede til kirkelig Brug ved Helgenfesten, medens det samme ikke er Tilfældet med de øvrige. Disse sidste omtaler jeg først; de findes i de 3 Haandskrifter, som jeg nedenfor i Udgaven har betegnet med Mærkerne **CBG**.

1) **C** indeholder det bedste Excerpt. Det er et Papirshaandskrift, som tidligst kan være skrevet i det 16. Aarh.; Haanden, hvormed det er skrevet, synes mig noget at ligne den, vi har i Excerpterne af Robert af Elys Skrift om Knud Hertug; paa sine Steder er den ret vanskelig at læse. Haandskriftet, som bærer Tallet 103, har tilhørt Langebek, som dog (paa ovenanførte Sted) siger, at han ikke er i Stand til at angive, hvorledes det er kommet i hans Besiddelse; nu findes det paa det Kgl. Bibliothek i København, i *Ny kgl. Samling, Nr. 726c, Fol.* Baade visse Forkortelser og visse Skrivfejl i det viser klart nok, at det maa være en Afskrift efter et ældre, nu forsvundet Originalexcerpt. Den Excerptor, som har lavet dette, har af det oprindelige Kildeskrift medtaget *Prologus*, dog muligvis i noget forkortet Skikkelse, men i alt Fald saaledes, at der er ordentlig Sammenhæng i det, der er taget med. Derefter følger med Overskriften *Vita beati Chetilli confessoris* et ret magert og paa sine Steder hverken rigtig klart eller ordentlig sammenhængende Excerpt af Levnedsbeskrivelsen. Til sidst kommer under Overskriften *Incipiunt miracula &c.* en ganske kort Meddelelse om en Række Mirakler af Ketillus; men Excerptor er aabenbart hurtig bleven ked af disse Historier og har derfor afsluttet Rækken brat med en fra ham selv hidrørende Slutningsbemærkning, medens i Originalskriftet Rækken aabenbart har været betydelig længere. Dette Haandskrift er først bleven benyttet af Langebek i hans Udgave af *Vita & Miracula S. Ketilli, ab Anonymo coævo descripta* i SRD. Tom. IV, p. 425—31. Langebek har dog paa ikke faa Steder Fejllæsninger, og en Del af Fejlene i hans Tekst kan vel ogsaa skyldes unøjagtig Korrekturlæsning; alle disse Fejl har jeg, efter gentagne Gange at have gennemgaaet Haandskriftet, for det meste stiltiende fjærnet i min Udgave her.

2) **B**, der indeholder et Excerpt med Overskriften *De Sancto Ketillo,* findes paa Universitetsbiblioteket i København i Samlingen

Bartholiniana, *Tom. D*, *p. 445 sqq.;* det angives dér at være en Afskrift *ex Manuscripto chartaceo in 4to*, *Caps. Cypriani ord. 4*, hvilket Haandskrift brændte i 1728. Det er i det hele et daarligt Excerpt, men har dog visse Ejendommeligheder, som giver det Værd. Hvad der findes deri af *Prologus,* er kun usammenhængende Bemærkninger, som er ganske værdiløse ved Siden af det, der haves i **C**. De derefter følgende Udtog af *Vita* er gennemgaaende endnu magrere end de, der findes i **C**; men i den sidste Del af dette Afsnit frembyder de dog adskilligt, der kan tjene til at rette og udfylde den i **C** givne Tekst. *Mirakel*rækken er endelig her fortsat meget længere[1]). Det ser ud, som om den oprindelig er afsluttet af Excerptor med det Stykke, der nedenfor i min Udgave har Nr. 16, og muligvis har Originalskriftet ogsaa sluttet her; men bagefter er der alligevel i Excerptet tilføjet en ny Række Mirakelhistorier (foruden et Par Vers, der findes i de kirkelige Sange i Breviarierne). Om disse sidste Historier ogsaa har staaet i Originalskriftet og fra først af er bleven oversprungne af Excerptor, som saa bagefter har fortrudt Overspringelsen og føjet dem til efter Afslutningen, eller om de er hentede fra en anden Kilde (—Viborgkirkens Mirakelprotokol —), tør jeg ikke afgøre. Særlig Værdi har **B** fremdeles derved, at det har bevaret en Afskrift af *Clemens III's Brev til Erkebiskop Absalon*; dermed begynder Haandskriftets Tekst straks under Overskriften, og efter Brevets Afslutning følger saa (uden nogen særlig Overskrift) Excerpterne af Originalskriftet om Ketillus. Ogsaa **B** er først benyttet af Langebek ved Udgivelsen

---

[1]) Forfatteren af Originalskriftet har, som der staar i **C**, holdt sig til de Mirakler, *quæ nostris temporibus facta sunt*, saa han havde Vidner paa dem; altsaa har han sikkert kun nævnet dem fra det eller de nærmeste Aar før Skriftets Affattelsestid. Hvis nu ogsaa det sidste af de under Nr. 7 anførte Mirakler, saaledes som Udtrykkene synes at antyde, er faldet i Pintseugen, maa for det første dets Datum ændres til *pridie Nonas Junii*, da 6. Juli aldrig vil kunne falde i Pintsen; og dernæst vil 1186 være det eneste Aar, der kan passe som det af Forfatteren eller Excerptor ikke angivne Aarstal Herefter dateres Miraklerne saaledes: Nr. 6: 22 og 23 Mai; Nr. 7: 2 og 4 Juni; Nr. 8: 25. Juni (Knud Hertugs Translation); Nr. 9: 27. Juni (Syvsoverdag); Nr. 10: 29 Juni (Peters og Povls Dag); Nr. 11: 10. Juli (Knud Konge); Nr. 12 en Dag mellem 15—27 Sept.; Nr. 13: 28 Sept. (16. Søndag efter Trin.), allesammen i 1186; Nr. 14: 17 Juni 1187 (Budolfi Dag); Nr. 15: 23 Juni 1187 (Vigil. Joh. Døber); Nr. 16: 28 Juni (Vigil. Pet. et Paul.). Forud gaar: Nr. 2: 18 Juni 1185 (Marc. et Marcellian.); Nr. 3: 16 Juni 1185 (Trin.) Nr. 4: 17 Juni 1185 (Budolfi); Nr. 5 (Datum bortfalden, form. 24 Juni). Ved Nr. 1 mangler Datum, hvad der let forstaas efter Forholdet; Nr. 3 er vistnok af Excerptor sat paa urette Plads.

af *Appendix ad historiam S. Ketelli* i SRD. Tom. IV, p. 432—34 (med ikke faa Unøjagtighedsfejl).

Efter **B** er afskrevet 1) det ovenfor S. 6 nederst omtalte Stykke *De Sancto Ketillo,* som findes i *Cod. Arnamagnæanus 1049, 4to* paa Universitetsbibliotheket; 2) to med samme Titel betegnede Stykker, som er indlagte i det ovenfor S. 58 omtalte Haandskrift sammesteds, *Additamenta Nr. 90 Fol.* Alle disse 3 Afskrifter er ganske værdiløse, idet de kun gengiver Teksten i **B** med forskellige ret slemme Skrivfejl; og til dem tages der derfor slet intet Hensyn her i Udgaven. En vis Betydning har derimod:

3) **G**, et Papirshaandskrift fra 16. Aarh., som har hørt til Anders Sørensen Vedels Samlinger og nu findes paa Kgl. Bibliothek i *Gammel kgl. Samling Nr. 2455, 4to.* Det er en selvstændig Afskrift efter den samme Original, som har ligget til Grund for **B**, men Teksten er her paa en Række Steder bedre gengivet end i **B**. Haandskriftet indeholder forskellige Ting, og Stykket *De Sancto Ketillo*, begyndende med Pavebrevet, findes først paa fol. 36—41; Slutningen mangler, idet det sidste Blad er gaaet tabt. Saavidt jeg véd, er **G** aldrig bleven benyttet før i Udgaven her; det er afdøde Bibliothekar *C. Weeke*, der først har henledet min Opmærksomhed paa det og givet mig den ovenfor meddelte Oplysning om dets Herkomst.

Til den anden Klasse af Excerpter hører først og fremmest

1) **U** (eller rettere sagt den Original, hvorefter det er afskrevet); det er det Excerpt, som findes i *Codex Upsalensis C 290, 4to.* Dette Haandskrift, om hvis Existens jeg først fik Underretning af Frk. Dr. phil. Ellen Jørgensen i Foraaret 1909, og som jeg straks derefter velvillig fik sendt til det Kgl. Bibl. i København, for at jeg dér kunde benytte det, er fra Vadstena kommet ind i Bibliotheket i Upsala; det indeholder en Del theologiske Skrifter, Bibelforklaringer o. desl. (f. Eks. »Stephani (Langton) Cantuariensis archiepiscopi expositio super Osee prophetiam), stammende fra forskellig og til Dels ret sen Tid; men forrest i det er indheftet et Læg af 2 sammenhørende (= 1 sammenfoldet) Pergamentsblad, inden i hvilket der tidligere maa have ligget 2 lignende, sammenhørende Blade, som nu er tabte. Paa fol. 1 har en Haand fra Sl. af 13. eller vistnok snarere Beg. af 14. Aarh. skrevet en Del af en Levnedsbeskrivelse af S. Ketillus; Skriften staar i 2 Kolumner paa hver Side, en bredere og en lidt smallere Kolumne; paa Forsiden har

hver Kolumne 40 Linier, paa Bagsiden 36. Det af Levnedsbeskrivelsen, som dette Blad indeholder, er delt i 5 Afsnit, og ved Begyndelsen af Afsnittene 3, 4, 5 har Skriveren tegnet et tykt Kors; et lignende, men ganske tyndt Kors har en senere Haand anbragt foran Afsnit 2. Initialbogstavet **B** i første Afsnit mangler; det skulde have været tilføjet med Maling. Denne Inddeling viser klart, at vi her har at gøre med kirkelige *Lectiones*; og af deres betydelige Omfang maa man sikkert slutte, at de er bleven komponerede til Brug ved en Lejlighed og paa et Sted, hvor S. Ketillus's Fest er bleven fejret med særlig storladen Højtidelighed; jeg tænker mig da, at det er dem, der er bleven benyttede ved den første Translationsfest i Viborg Domkirke. I Kapitlets Archiv dér maa den, som har skrevet Originalen til Afskriften **U** (— thi at **U** er en senere Afskrift, fremgaar tydeligt nok af de forskellige Tekstfejl deri —), have fundet dette ældste *Officium sancti Ketilli*, som var bygget paa Grundlag af det forud omtalte Originalskrift om Exuperius's Liv og Mirakler, og saa derefter udelukkende af historisk Interesse have udskrevet *Lectiones* alene i Rækkefølge, uden at bekymre sig noget om de tilhørende Collectæ, Sangpartier m. m.; fra en saadan Original stammer altsaa **U**. Desværre er det, som sagt, nu ufuldstændigt; paa det tabte fol. 2 og maaske ogsaa paa en Del af det dermed tabte fol. 3 har Resten af Levnedsbeskrivelsen staaet, formodentlig inddelt i 4 lignende *Lectiones*; paa det bevarede, med fol. 1 sammenhængende fol. 4, som har været tomt, har en Haand fra det 14. ell. 15. Aarh. skrevet et lille, i leoninske Hexametre affattet grammatisk Læredigt, som vil vise, hvorledes man kan bestemme de latinske Substantivers Køn efter deres Endelse; talrige Interlinear- og Marginalforklaringer er føjede dertil. I **U**-Excerptet findes intet af *Prologus*; men af den første Halvdel af *Vita* har det meget fyldige og godt komponerede Uddrag, som langt overgaar, hvad der af dette Parti er bevaret i **CBG** (saavel som ogsaa i Breviarierne); dog har Afskriveren af **U** i 1ste Lectio udeladt den Passus, der melder om Ketils Fødested, og imellem 2. og 3. Lectio savnes det Stykke, hvori der fortælles om Viborgbispen Eskils Drab og om de Forandringer, der derefter fulgte med Hensyn til Embedspersonalet ved Viborg Domkirke, særlig ogsaa om Ketils Beskikkelse til Provst ved Kirken.

Foruden **U** er saa her at nævne:

2) de *Lectiones*, der findes i de 5 bevarede danske *Breuiaria*; i dem findes dog kun Excerpter af knap den første Tredjedel af

Vita. Nøje beslægtede er Excerpterne i *Brev. Lundense* (**L**) og *Br. Roskildense* (**R**); men de 6 *Lectiones* her spænder tilsammen ikke over mere end den første og Begyndelsen af den anden *Lectio* i **U**, med hvis Tekst de for øvrigt i det væsentlige stemmer. En lille Smule længere gaar de 6 *Lectiones* i *Breuiarium Othiniense* (**O**); med dem stemmer i det hele de 6 i *Br. Sleswicense* (**S**), som dog tilføjer endnu et lille Stykke, hvori Excerptor har fordrejet Originalens Fortælling paa en mærkelig Maade; thi hvad Originalen beretter om Viborgbispen Eskils Drab (ved et Overfald paa Viborg af Erik Emune i 1132), har **S** fortalt saaledes, at det kom til at gælde om Ketil, hvilket har givet Anledning til den falske Forestilling, man oftere træffer, at Ketil var bleven *Martyr* [1]). En Særstilling indtager *Br. Arhussiense* (**A**), som vel begynder paa en lignende Maade som de øvrige, men derefter udelader et stort Stykke af, hvad de andre har, for saa at tage fat igen ved Fortællingen om Eskils Drab og derpaa fortsætte den videre indtil Ketils Valg til Provst, hvormed det slutter. Om Ketils *Mirakler* findes der kun nogle faa ganske korte Bemærkninger i nogle Responsorier i **ALR**. Langekek har udgivet **SLR** i SRD. IV p. 437—42; **O** har han kendt, men nøjes med at sige, at det *verbotenus* stemmer med **S**, hvad der dog ikke er rigtigt; **A** har han ikke kendt [2]). **S** og **L** er tidligere udgivne af J. B. Sollerius i Acta Sanctorum Julii Tom. III

---

[1]) Denne Historie møder vi f. Eks. igen i det plattyske *Passionale Lubicense* (SRD. IV. p. 435—36); men dettes Tekst er da ogsaa i alt væsentligt kun en noget fri Oversættelse af **S** og indeholder kun en eneste original Bemærkning (om Ketils Afskrivning af Bøger), som jeg nedenfor har anført i Kommentaren paa vedkommende Sted.

[2]) I Riga findes et *Missale*, der sikkert maa have tilhørt en eller anden dansk Kirke, og efter de Meddelelser om dets Indhold, der er givne af H. v. Bruiningk i Sitzungsber. der Ges. f. Gesch. und Alterthumskunde der Ostseeprovinzen Russlands für das Jahr 1900, har man formodet, at det stammer fra Viborgkirken (cfr. H. O. Lange: Analecta Bibliographica, p. 49—50). Da jeg nu tænkte mig, at der deri muligvis kunde findes noget værdifuldt særlig om S. Ketillus, fik jeg mig ved Overbibliothekar Langes Hjælp anskaffet et Fotografi af det Parti af Missalet, hvori hans Fest omhandles; men mine Forventninger skuffedes stærkt. Det hele Stykke omfatter knap en Kolumne paa 26 Halvlinier, og det indeholder ikke andet end nogle rent liturgiske Formularer; kun træffer vi ogsaa her de samme to Vers, som findes nedenfor i *Carm. Ecclesiast.* som V. 70—71 (*Ad te clamantes . . reconsiliato*). Stykket er lige saa værdiløst for Historien som det tilsvarende Stykke af *Missale Sleswicense*, der er udgivet af Langebek i SRD. IV. p. 437.

p. 241—44[1]), **L** selvfølgelig, ligesom **LR** hos Langebek, i sin Helhed, Sangene medindbefattede.

Hermed har jeg gjort Rede for det Kildemateriale, jeg har kunnet benytte ved det Parti af min Bog, som skal handle om S. Ketillus; derefter skal tilføjes nogle Bemærkninger om, hvad min Udgave her indeholder. Det er i alt 4 Stykker, nemlig:

I. Vita et miracula Sancti Ketilli. Teksten er her bygget paa Haandskrifterne **CBGU**, hist og her med lidt Hjælp fra *Breuiaria*. Ved *Prologus* maatte **C** næsten udelukkende benyttes. Med Hensyn til den første Halvdel af *Vita* har **U** været Grundlaget; men de ovenomtalte Udeladelser i **U** har maattet suppleres ved Hjælp af **C** og *Breuiaria*, særlig **A**. Hvor **U** slipper, har jeg i Begyndelsen hovedsagelig kunnet holde mig til **C**; men meget snart derefter har jeg anset det for rigtigst at fordele Teksten lige til Slutningen af *Vita* paa to Spalter, hvoraf den ene indeholder det, der gives af **C**, den anden det, der staar i **BG**, og i Kommentaren har jeg saa søgt at vise, hvorledes man antageligt kan sammenarbejde de to Tekstkilder med et saadant Resultat, at man kommer Originalen nogenlunde nær. Ved *Miracula* har jeg i Begyndelsen paa lignende Maade opstillet **C** og **BG** overfor hinanden; men fra det Sted af, hvor **C** hører op, har jeg kun haft **BG** og til sidst alene **B** at holde mig til.

II. Epistola Clementis papæ III de canonizatione beati Ketilli. Teksten er bygget paa **BG**.

III. Vita sancti Ketilli e Lectionibus Breuiariorum. Dette Stykke har ikke meget at betyde nu, efter at **U** er bleven fremdraget; men noget ejendommeligt findes der dog, særlig i **A**, og ogsaa af Hensyn til Forvanskningen af Fortællingen i **S** har jeg ment at burde tage dette korte Stykke med[2]).

IV. Carmina Ecclesiastica ex Officio sancti Ketilli. Disse er udgivne paa Grundlag af Breviarierne **ALR**, som i det

---

[1]) **S** er ogsaa aftrykt (med et Par Smaafejl) i *Cypræus*: Annales Episcop. Slesuic. p. 182 f., Colon. Agripp. 1634.

[2]) De Meddelelser om S. Ketillus, som Langebek p. 435 har udgivet i en af ham selv forfærdiget latinsk Oversættelse *ex schedis b. Henrici Gerneri*, har jeg betragtet som dette Værk uvedkommende; dog benytter jeg Lejligheden her til at gøre opmærksom paa dem, ligesom ogsaa paa nogle andre Notitser, der findes paa Kgl. Bibl. i *Langebekiana*: Excerpta Nr. 236, fol. 24^{v}.

væsentlige stemmer overens; en Del af dem findes ogsaa i *Diurnale Roskildense* (**D**). Der er ingen Grund for mig til at tale videre om dette Stykke, da Sangenes metriske Bygning gennemgaaende er simpel og klar; jeg vil kun sige, at efter min Mening maa alle disse Sange oprindelig stamme fra det Officium, der har været brugt i Viborg, og jeg tror, at de i det hele er komponerede af den samme Mand, der har komponeret *Lectiones* i **U**, d. v. s. ham, der ogsaa har forfattet Grundskriftet om »Exuperius's Liv og Mirakler«.

I.

VITA ET MIRACVLA SANCTI KETILLI.

In uitam B. Exuperii confessoris, uiri clarissimi, qui et in infantia sua primum Chetillus a parentibus est appellatus,
Prologus.

Ex C.

Ad laudem et gloriam diuine maiestatis, cuius gracie multiformis uirtus refulget in electis, dignum duximus pro modulo nostre paruitatis in scribenda beati uiri Exuperii uita et gloriosa miraculorum serie domino adiuuante operam dare. Quod autem humilitatis nostre scientia exequi digne non sufficit, potens est adimplere, qui ait: 'Aperi os tuum, et ego adimplebo illud'. Qui utique potens est prestare eciam quod nullatenus indulget natura, et per gloriosa sanctorum suorum miracula perspicacis Aristotelis de priuatione et habitu fallit argumenta.

---

6. *epist. Petri I, 4,10*: multiformis gratia dei. 10. *Psalm. 80,11*: dilata os tuum, et implebo illud. 13. *Cfr. Aristot. Categor. 10 (Vers. Latin.)*: in priuatione et habitu mutatio inter se vicissim fieri nequit; nam etsi ab habitu ad priuationem mutatio fit, tamen a priuatione ad habitum fieri non potest; neque enim, qui cæcus factus est, rursus aspexit, neque caluus comam recepit, nec edentulus dentes emisit.

C = codex Langebekii, chartac. sæc. XVI, qui nunc in Bibl. Reg. Haun. (Noua collect. reg.) asseruatur et numero 726c, Fol. signatur. *Hoc codice primus Langebekius usus est in vita S. Ketilli edenda (SRD. Tom. IV, p. 425—32); ipse codicem denuo contuli et multos editionis Langeb. errores in hac editione tacite correxi.* — **U** = codex Upsalensis C 290, 4to, mutilus. — **B** = Excerpta Bartholiniana (in Barthol. Tom. D, in Bibl. Univ. Haun.). — **G** = alterum eorundem excerptorum exemplar in cod. chartac. sæc. XVI, qui in Bibl. Reg. Haun. (Vet. collect. reg., 2455, 4to) asseruatur. — *Orthographiam, quam* **U**, *testis antiquissimus, habet, ubique reduxi.*

3. *uocem* Prologus *add. Langebek ex* **BG** (Auctor dicit in Prologo). *Ceterum ex hoc prologo* **BG** *pauca tantum habent frustula nullius pretii.*

Predicandus est igitur gloriosus in sanctis et in operibus suis uere mirabilis, qui quosdam nullis adhuc precedentibus meritis, antequam nascantur, sanctificat, quosdam post ortum statim gracia et uirtutibus illustrat, alios in carnalibus desideriis dissolutos et grauiter lapsos misericorditer expectat et per penitentiam tandem conuersos inestimabili amoris sui ardore inflammat. Qui spiritus sancti gracia accensi non solum cotidie uidentur de uirtute in uirtutem procedere, sed et signis atque prodigiis frequentius choruscare.

Hic autém beatus confessor Exuperius, apud quem eciam nos, licet indigni, aliquanto tempore conuersati sumus, cuius et uitam ex relatu cuiusdam discipuli sui, Matthei nomine, aliorumque discipulorum suorum certissime cognouimus, a primis puericie sue annis tanta diuine pietatis effulsit gracia, ut innocentia et simplicitate sancta cunctos precelleret germinaretque in castimonia ac ceteris uirtutibus sicut lilium, et floreret iustus in eternum ante dominum.

Vita beati Ketilli confessoris.

1. Ex **U** (**C**).

(Lectio I.) Beatus uir domini Ketillus, ex illustri prosapia ortus, cum adhuc esset in etate tenera, cepit deo deuotus existere ueraque innocentia et simplicitate sancta domino hominibusque placere. Parentes autem eius, in confinio Randrusiensis oppidi habitantes, in uilla Wininge, cum essent diuites, instinctu matris, que deum plus timuit et dilexit,

2. *Psalm. 67,36*: mirabilis deus in sanctis suis. 8. *Psalm. 83,8*: ibunt de virtute in virtutem. 16 *sqq. Oseæ 14,6*: Israel germinabit sicut lilium; *Psalm. 91,13*: justus ut palma florebit. 22 *sq. cfr. Reg. I, 2,26.*

6. pñtiam **C** (*i. e.* penitentiam, *non* potentiam, *ut edid. L*). 8. quotidie **C**. 10. etiam **C**; et **BG**. 12. sui *om.* **BG**, *item* 13 discipulorum suorum. 16. germinaretque **C**; et germinaret **BG** ac **C**; et **BG**. 18. *Inscriptio* Vita beati Chetilli confessoris in **C** *solo est, uiridi colore picta. Quæ sequuntur usque ad p. 263,15* **U** *præcipuo duce usus edidi, cum quo Breuiaria (=* **X**, *quorum textum inferius editurus sum) plerumque consentiunt;* **C** *hæc licenter in breuius redegit, et magis etiam* **BG**; *itaque ex his ea tantum adnoto, quæ aliquid momenti habere posse videntur.* 20. ortus ex i. p. **C**. 21. tenera etate **C**. 23—24. *Verba* in confinio R. o. h. i. u. W. *om.* **U**; *ex* **CX** *recepi* (**BG**: de villa Vinninge prope Randrusiam).

congruum duxerunt filium suum studiis litterarum tradere ac gemina instructum scientia ministerio domini mancipare. Traditus uero huiuscemodi studiis non solum in disciplinis liberalibus profecit, uerum etiam iuxta psalmiste uocem de
5 uirtute in uirtutem processit. Erat enim humilitate preditus, castitate preclarus, largitate conspicuus, blandus alloquio, firmus consilio, misericordia insignis et karitate ineffabilis, qui et amicos in deo et inimicos dilexit propter deum. In hiis ergo uirtutibus placens deo factusque dilectus et uiuens
10 adhuc inter peccatores transferri ad meliorem uitam desiderauit, ne forte malicia mutaret intellectum eius aut fictio deciperet animam illius. Illud enim dominicum diligencius adtendebat mandatum: 'nisi quis renunciauerit omnibus, que possidet, non potest meus esse discipulus'. Quocirca non
15 tantum sua sed et se ipsum disposuit pro domino relinquere nudusque crucem post Christum baiulare.

(Lectio II.) Crebrescente igitur gloriosa sanctitatis sue fama, que uniuerso populo iam innotuit, ad aures uenerabilis episcopi Wibergensis Eschilli tandem peruenit; cuius sanctis
20 exortacionibus dilectus domini animatus, quod prius mente conceperat, ad effectum cicius perducere disponebat. Placita enim erat deo anima ipsius: propterea properabat de medio iniquitatum illum educere atque inter religiosos et sanctos

---

5. *Psalm. 83,8 (cfr. ad. p. 261,8).* 9 *sqq. Sapient. 4,10 sqq.*: Placens deo factus est dilectus, et viuens inter peccatores translatus est; raptus est, ne malitia mutaret intellectum eius, aut ne fictio deciperet animam illius. 12. *Luc. 14,33*: qui non renuntiat omnibus, quæ possidet, non potest meus esse discipulus; *ibd. 14,27*: qui non baiulat crucem suam et venit post me, n. p. m. e. d. 21. *Sapient. 4,14*: placita enim erat deo anima illius; propter hoc properauit educere illum de medio iniquitatum.

---

2. gemina, *i. e.* sacra et profana; *nisi forte ex Passionali Lubicensi (SRD. IV p. 436) sic explicandum est*: quam primum in schola, deinde in studio discebat. 5. processit **X**; profecit **U**. 12. diligentissime **C**. 13. adtendæbat (!) **U** que *om.* **U**, *recepi ex* **CX**. 14. meus esse **CX**; enim esse meus **U**. 17. sue **UC**; eius **X**. 18. iam *om.* **C** uenerabiles **U**, *sed corr. m. 1.* 19. Wiburgensis **C** cuius **CX**; c̃ (= cum) **U**. 20. exhortationibus **CX** prius erat m. c. **U**, *sed* erat *postea deletum est.* 22. enim erat **X**; enim (*aut* erat) *habuit* **U**, *sed præter* e *ceteræ litteræ sub macula latent.*

uiros collocare. Vnde factum est, ut idem uenerabilis pontifex spiritu sancto mediante illum sibi alliceret et in ecclesia maiore fratribus sociaret, qui ibidem sub regula sancti Augustini summa karitate congregati erant et regi regum domino deuocius ministrabant. Vbi primum magister puerorum constitutus pueros commendabiliter instruxit et preciosa insuper uolumina scripsit. Attendens enim apostolum dicentem: 'qui non laborat, non manducet', ociosus nequaquam panem manducare uoluit, sed miranda preditus gracia duo simul cotidie opera impleuit: pueros docuit et a scribendo manum interim non retraxit. In hiis ergo atque ceteris operibus bonis sedulus dei seruus ac deuotus, postquam ministerii sacerdotalis iugum spiritu sancto cooperante percepit, non solum donis spiritalibus multiformiter repleri meruit, sed et miranda sanctitatis gracia undique refulsit.

Ex **CA.**

Episcopus uero Eschillus spiritu sancto cooperante in sacerdotem eundem consecrauit. Qui euolutis aliquibus annis, dum in ecclesia beate Margarete horas canonicas psalleret, irruentibus in eum Christi inimicis per martyrium occubuit et sic domino hostia propiciationis fieri meruit. Cuius successor factus est uir religiosus Sueno, eiusdem ecclesie prepositus.

---

7. *Thessalon. II, 3,10*: si quis non vult operari, nec manducet.

3—4. regula **U** (*corr. m. 1*) agustini **U**. 5. deuocius **U**; deuoti **X**; deuotus (!) **C**. 6. commendabi(li)ter instrucxit **U** (li *s. u. add. m. 1*). 7. scripsit **U**; conscripsit **X** (**C**: scripsit, recordatus dicti apostolici). *In Passionali Lub. de hac re ita scribitur*: he schref ok grote kostlike boeke vmme Gades wyllen, alze me noch seen mach in der Stad Sleswyk, in dem dome, de men gemenliken alle daghe bruket. 8. non manducet **U** (**X**); nec manducat **C** *post* nequaquam *in* **U** *errore verba* simul cot. op. inpleuit *scripta sunt, sed postea deleta.* 8—9. manducare **U**; comedere **X**. 13. cooperante percepit **U**; donante suscepit **C** (*et* suscepit *melius videtur*). 14. multiformiter **UX**; multifariam **C** sanctitatis gratia **CX**; grã sanctitatis **U**. — *In versibus 16—264,3* **C** *et* Breuiar. **A** (*Arhussiense*) *secutus sum;* **U** *ex his nihil habet.* 16—17. Episcopus ... euolutis **A**, *addito tamen* Wibergensis *post* Eschillus; *in* **C** *est*: Episc. vero E., qui eum ordinauit, euolutis ... 19. Christi *om.* **A**. 19—20. et sic ... meruit *om.* **C**. 20. Cuius s. f. e. Sueno **A**; Huic subordinatus est in episcopum vir rel. Sueno **C**.

Prepositurarn uero, quam uenerabilis Sueno reliquerat, uir sancte conuersationis Willo suscepit et gregem sibi commissum diebus suis in omni sanctitate gubernauit.

A

Post cuius obitum fratres desiderabant, quem nouerant amore religionis feruidum, sanctitate preclarum omnique uirtute choruscum. Congregatis itaque fratribus et de persona beati Ketilli conferentibus, dum uoluntas uniuscuiusque requiritur, unanimiter atque concorditer ab omnibus respondetur: »Hunc dei electum in pastorem eligimus, quem sancte matri ecclesie utilem estimamus«.

. . . . . .

U

(*Lectio III.*) Spiritu sancto donante et cooperante postquam curam super gregem

C

Post cuius obitum

cum iam fratres de necessaria electione pastoris agerent, et cum uoluntas uniuscuiusque requireretur, unanimiter D. Chetillum in pastorem eligerunt (!), non dubitantes, quin ecclesie perutilis foret.

Illam autem prouinciam renuit, quantum potuit; sed cum perseueranter petitionibus ac monitis fratres insisterent, non fuit ausus illis contradicere.

Quare spiritu sancto cooperante curam super gregem

1—2. Prepositurarn . . . gregem **A**; Cuius prepositurarn suscepit vir s. c. Willo gregemque **C**. **BG** *in his nihil curo.*

V. 4—17 (Post . . . estimamus) *ex archetypo* **A** *fidelius reddidisse videtur, cum* **C** *hæc licentius breuitatis causa mutauerit; sed* 18—22 **C** *solus præbet* (Illam . . . contradicere). **U** *ex his nihil habet; in* **BG** *est*: Post eius (**G**: cuius) obitum electus dei Ketillus uanimiter eligitur in pastorem; licet multum renitens, tandem exorantibus fratribus acquieuit.

Inde a v. 23 (Lect. III.) *usque ad p. 267,13 rursus* **U** *ducem sequor, adnotatis ex* **C** (**BG**), *quæ aliquid utilitatis habere posse videntur.*

U

suscepit, oracionibus eorum se diligentissime commendauit. Diligenti itaque custodia super gregem sibi commissum uigilans et Christum cotidie in membris suis suscipere desiderans hospites collegit, esurientes pauit, nudos uestiuit, infirmos uisitauit, sperans in nouissimo die illam uocem gratulacionis dominice cum electis audire: 'Venite, benedicti patris mei, percipe*re* regnum quod uobis paratum a constitucione mundi'.

Christum suscipiens Christum per membraque pascens
A Christo pasci meruit dape spirituali.

C

suscepit,

et diligens fuit custos in uinea domini, nec non misericordie operum fidelis executor.

U (C)

Accidit autem quodam tempore, ut ipsa ciuitas miserabiliter uastaretur per incendium, et flamma uorans omnia iam fere peruolaret ad claustrum. Quod ubi uir sanctus comperit, unum de fratribus secum assumit turrimque ecclesie ascendit. Visis itaque tantis periculis ecclesie et ciuitatis cum lacrimis statim in oracione prosternitur dominumque pro salute ecclesie et ciuitatis deprecabatur. Deinde surgens ab oracione cum iam salutiferum protulisset signum crucis, illico flamme uorago compescitur, ignis reprimitur, et ecclesia per intercessionem serui dei liberatur.

7—8 *sqq. cfr. Matth. 25,34 sqq.*: Venite, benedicti patris mei, possidete paratum vobis regnum a constitutione mundi; esuriui enim &c.

12—13. benedicte **U**, *sed corr. vid. in* benedicti. 13. percipere (*i. e.* ut percipiatis) *scripsi*; ꝑcipe **U**, *quod minus facile in* percipite *corrigitur.* 20. clautrum *et* scantus *errore habet* **U**. 21. assumpsit **C**. 24. ciuitatis **C**; ciuitate **U**.

(*Lectio IIII.*) Contigit eciam illis diebus, ut duobus regibus pro regno decertantibus cedium et persecucionum mala multiplicarentur in terra. Vt ergo dei filius, qui est pax uera, per seruum suum pacem reformaret in terra, iter uir sanctus cum ministris necessariis arripuit et ad concilium, quod illis diebus in metropoli celebrandum erat, transire disposuit. In uia autem a Sclauis captus et despoliatus, cum tandem domino disponente per quendam sacerdotem redemtus esset, imperfecto negocio nequaquam redire uoluit, sed processit et ad metropolim Lundensem demum peruenit. Vbi cum iam a rege et archiepiscopo benigne atque honorifice receptus esset, impendebantur ei uniuersa, que despoliato et *ex* captiuitate uenienti erant necessaria. Et cum eius peticionibus sanctis ad reformacionem pacis acquieuisset animus regis, licenciam tandem peciit, desiderans ad alterum regem redire et inceptum pacis opus pium ad effectum perducere. Quia uero in tempore illo adhuc diuitum erat consuetudo reuerendas ad se personas uenientes non sine muneribus dimittere, dignum duxerunt beatum uirum non solum desiderato reformande pacis dono letificatum remittere, sed et preciosis muneribus honorare.

(*Lectio V.*) Accepta igitur licencia cum iam uenisset ad portum ascendissetque nauigium, uidit in naui unum ex nautis pauperem sordidis ac scissis uestibus sedentem; misertusque illius preciosum anulum, quem a manu metropolitani receperat, pauperi tradidit, ut saltem de precio anuli nudulus se ipsum uestiret ac paupercule familie sue inopiam releuaret. Aurum quoque non modicum, quod a rege acceperat, pro nummis commutari fecit atque per uiam pauperibus distribuit. More

---

11. receptus **U**; exceptus *legisse vid. excerptor* **C**, *qui hæc scripsit*: ubi a rege et archyepiscopo honorifice excipitur, impendentibus ei, que despoliata sibi fuerant a Sclauis. 12. ex *addidi.* 13. nescessaria **U** cum **U**; cum iam **C**. 16. pacis *om.* **C**. 16—17. in tempore illo adhuc **U**; tum temporis **C**. 17—18. uenientes ad se reu. pers. **C**, *sequentia pessime mutilata præbens.* 23. portum **C**; portam **U**, *sed corr. vid. in* portum adscendissetque **U**, *sed* d *prius expunctum est.* 24. cissis **U**. 25. *post* quem *in* **U** *leguntur verba* saltem deprecio anuli, *quæ h. l. deleta sunt.* receperat **U**; acceperat **BG**. 27. ac **U**; et **C**. 28. pro nummis **UBG**; protinus **C**.

quoque solito cum egenos scissisque uestibus uel nudos conspiceret, propriis se ipsum expoliauit et illos induit. Dum enim habuit, quod erogare potuit, cum summa deuocione atque ilaritate erogauit, adtendens illud, quod ad Corrintheos (!) scribens apostolus ait: 'quoniam hilarem datorem diligit deus'. Quodam autem tempore dum per uiam obuium haberet quendam nudum debilem ac leprosum, misertus illius de equo cicius descendit et iuxta eum in terra consedit. Qui non solum uerbo pie consolacionis ipsum refouit, sed et capa, qua indutus erat, uestiuit; et cum iam de uilla proxima currum adduci fecisset, in quo debilem et uix incedere ualentem ueheret, ecce ad similitudinem illius, de quo beatus Gregorius in omelia sua mencionem facit, ab oculis eius euanuit.

C

Huius tandem beati uiri opera, et quod gregi commisso bene consuleret, displicuit antiquo hosti. Discordias igitur seminauit inter hunc uirum et eius fratres, quorum animi omnino ab ipso alienati sunt, ut ea blasphemarent bona, que in hospitibus et membris Christi expenderet cotidie uir pius ille, nec considerarent, qualiter ex eleemosinis bonorum hominum abunde dilataret possessiones ecclesie. Communicato igitur consilio conuenerunt in personam minus largam, que iuxta quantitatem reddituum suorum deinceps expensam moderaciorem faceret *nec* unquam *plus* solito pauperibus erogaret. Sed uir ille bonus, *ut* columbina erat simplicitate, illatam iniuriam pacienter sustinuit atque benefecit aduersariis suis, quibuscunque potuit modis. Consuluit enim illorum saluti et sine culpa a iugo suscepte solicitudinis absolui peciit.

5. *Corinth. II, 9,7*: hilarem enim datorem diligit deus. 12. Gregorius *in lib. II Homiliarum, hom. 39 s. f.* 15. *Prouerb. 6,19*: qui seminat inter fratres discordias. 24. *Cfr. Matth. 10,16*: Estote simplices sicut columbæ.

1. cissisque **U**; scissis **C**. 4. hilaritate **C**. 7. misertus *scripsi*; misertusque **U**. 8. Qui **U**; *fort. scrbd.* Quin. 10. deuilllla **U**, *sed* ll *priore loco expunctum.* 13. fecit **U**, *sed corr. m. 1 in* facit. *In* euanuit *desinit* **U**; *sequentia usque ad v.* 27 *ex* **C** *edidi.* 17. sunt *scripsi*; sint **C**. 18. quotidie **C**. 20. abunde *scripsi*; aliunde **C**. 23. nec unquam plus solito *scripsi*; nunquam solito **C**. 24. ut *addidi. Pro his omnibus in* **BG** *est*: Fratres autem, eius hospitalitati quasi prodigalitati calumniantes, conueniunt in personam minus largam.

C

Cessit igitur furori eorum, multis tamen contristantibus, accepta in capitulo communi licentia, et ad ecclesiam Aalburgensis oppiduli declinauit. Placuit enim ei potius ibi conuersari, quam ubi antea degit. In illa igitur domo cum per tempus aliquod signis et uirtutibus claruisset (— quadam enim nocte, cum ad matutinas homeliam recitaret, atque lumine extincto, ad finem usque pergebat; mirati sunt omnes lumen extinctum iterum accendi —), occurrit animo eius sanctorum apostolorum uisitare limina. Et quidem in Sclauiam ad populum gentilium predicationis officium a papa suscipere instituit, et sic domino largiente ad palmam martyrii peruenire. Euoluto igitur aliquo tempore propositum iter arripuit atque ad

BG

Quorum proposito ipse benignissime cessit, et
accepta
licentia ad ecclesiam Aleburgensis oppiduli declinauit,

ubi
signis et uirtutibus claruit.
Nam legens
nocte
omeliam,
extincto casu lumine, ipsam tamen sine materiali lumine plenissime recitauit; post cuius recitationem mirati sunt fratres lumen in eius manibus reaccendi. Pro his et aliis uitare uolens uanam gloriam disposuit Sclauis (**B**: Selanis) predicare,

ut martyr fieret. Et

In reliqua Vitæ b. Ketilli *parte vix dubitari potest quin* **C** *archetypum fidelius secutus sit; nonnulla tamen ad eius contextum supplendum et emendandum ex* **BG** *recipienda esse mihi persuasum est. Itaque sic scribendum suspicor*: 1—5: Cessit ig. ipse benignissime f. e., m. t. c. [tñ, *i. e.* tamen, *habet* **C**, *non* tum, *ut ed. Langebek*; contristantibus, *pro deponenti usurpatum*, = lugentibus], et acc. i. c. c. l. ad e. Aleburg. opp. d. — 12—18: . . . omeliam recitaret, casu l. e., ad finem usque sine materiali lumine ipsam legere pergebat; post cuius recitationem mirati sunt omnes fratres lumen extinctum in eius manibus reaccendi), pro his et aliis uitare uolens uanam gloriam disposuit sanct. ap. uis. limina. — 21—23: ut sic d. l. a. p. m. perueniret.

C

urbem Romanorum tandem domino ducente peruenit.

Papam igitur Eugenium conuenit eique itineris sui causam exposuit; qui, illius uoluntatem intelligens concessit. Verum quia conueniens nec minus iustum erat, ut illum confortaret et persecutorum suorum insolentiam per apostolica mandata compesceret, scripsit itaque ad ecclesiam Wiburgensem et ad fratres, mandans eis per apostolica scripta, ut pastorem suum cum debita ueneratione reciperent receptumque in omni reuerentia, sicut eorum competeret saluti, custodirent. Hisce auditis de iniusta pastoris sui expulsione compuncti reddunt; et prepositum Simonem, quem intrusum per uiolentiam recognoscunt, in causam ducunt et iusta atque conuenienti sententia tandem deponunt.

Vt ergo audiuerunt reuersum de peregrinacione dei fa-

BG

ueniens Romam, uisitatis locis sanctis,

papam Eugenium pro legatione ad gentes interpellat. At papa, intelligens eum uelle a cura absolui, non concessit, sed remisit eum ad ecclesiam Viburgensem

mandans fratribus per apostolica scripta, quatenus pastori suo debitam in omnibus reuerentiam exhiberent.

Fratres igitur, de iniusta pastoris expulsione compuncti, prepositum Symonem intrusum deponunt,

---

2—7: . . . peruenit. Vbi, uisitatis locis sanctis, papam E. conuenit eique i. s. c. exposuit et pro legatione ad gentes eum interpellat. At papa, illius uoluntatem intelligens, quod a cura sua absolui desideraret, non concessit, sed remisit eum ad ecclesiam Wibergensem. Verum quia . . . 3. Eugenius III *papa fuit a. XV. Febr. MCXLV ad VIII. Iulii MCLIII.* 13: Wibergensem. — 15: quatenus pastorem . . . 17—20: receptoque in omnibus reuerentiam, s. e. c. s., exhiberent. Hisce auditis fratres d. i p. . . . 22: Symonem.

C

mulum, nunc per suos, nunc per regis episcoporumque legatos eum conueniunt et, ut ad oues suas redeat, humiliter exposcunt. Precantur insuper, ut *respectu* retribucionis diuine non sit irrogate memor *iniurie*. His ergo precibus et aliis allectus, item mandatis pape constrictus, ad oues rediit et laborem pro eis iterum subire non recusauit. Ecclesia eciam gratulabunda pastorem suum cum summa reuerentia recepit; et qui maxime expulsionis sue causa extiterant, gracias agebant deo, quod saluus et incolumis rediisset. Restitutus est igitur in officio pristino et filiis suis uite procurauit pabula, et collectis cotidie membris Christi ministrauit necessaria.

Cum iam suum impleret cursum fere, reuelatione spiri-

BG

et sanctum Ketillum per suos et regis nec non episcoporum legatos in pastorem humiliter reposcentes (ɔ: reposcunt).

Acquiescens igitur

cum reuerentia est receptus,

insistens misericordie operibus sicut prius.

Succrescunt dona, succrescit et aucta corona.

Cognoscens autem suum imminere transitum, tactus infir-

---

6. respectu *addidi*. 7. iniurie *scripsi*; &c. *habet* **C**, *sed nihil præter* iniurie *desiderari videtur*. 18. rediisset *scripsi*; rediit **C**. 21. quotidie **C**. 24. *Versus* Succrescunt ... corona *hic ex* **B** *recipiendus est*. 25—271,23. *narrationem sic conformandam arbitror*: Cum iam fere suum impleret cursum, reuelatione sp. s. cognoscens suum imminere transitum, tactus infirmitate corporis, a strato suo, licet debilis, surrexit seque in ecclesiam ad or. d. postulauit. Quo facto apparuit ei angelorum multitudo et Christus in medio, quibus se (se *ego addidi*) inter manus ducentium inclinauit. Post oracionem in ecclesia peractam ad stratum suum rediit, ibique conuocatis fratribus sibi astantes ... obdormiuit anno domini MCL., quinto Kalendas Octobris, feria quarta, uirtutibus ... seculorum.

C

tus sancti a strato suo, licet debilis, in ecclesiam ad orandum duci postulauit.

Et oratione finita ad stratum suum rediit, ubi sibi astantes alloquitur de instanti transitu suo atque de sibi necessario confessionis, unctionis et sacrosancti dominici corporis sacramento. Quibus expletis in manus domini commendauit spiritum suum; et sic obdormiuit .V. Calendas Octobris, uirtutibus et miraculis magnificante eum domino nostro Iesu Christo, cui cum patre et spiritu sancto sit honor, gloria et imperium per infinita secula seculorum.

BG

mitate corporis, a stratu (!), licet (*om.* **G**) debilis, surrexit seque in ecclesiam duci ad orandum postulauit. Quo facto apparuit ei angelorum multitudo et Christus in medio, quibus *se* inter manus ducentium inclinauit.

Post oracionem in ecclesia peractam ad stratum rediens, conuocatis fratribus et perceptis sacramentis,

in manus domini commendauit spiritum, anno domini MCL., quinto Kalendas Octobris, feria quarta.

Miracula beati Ketilli confessoris.

C

Incipiunt miracula, que nostris temporibus facta cognouimus, sicut ab ipsis, qui presentes erant, ueraciter accepimus.

1. Quidam contractus de Noruegia ad sepulcrum beati

BG

Exultemus &c.] Sequitur, per cuius magnifica merita ceci quamplurimi sunt illuminati, leprosi mundati, obsessi a demonibus liberati, contracti et inclinati erecti, aridas manus habentes sanati &c.

1. Quidam contractus de Noruegia, recepta sanitate in

16—18. *Ad hæc in margine* **C** *adscripta est adnotatio tres versiculos complectens, quorum litteræ initiales exesæ sunt*: [ann]um quo | [mort]uus est | [non] inuenio.

Exultemus &c] *lemma est archetypi deperditi, cui auctor excerptorum sequentia verba sua adiunxit.*

C

uiri oracionem faciens recepta sanitate integra fratribus in ipsa ecclesia diu seruiuit, sed postmodum aspirans ad uitam monachorum recessit.

2. Mulier *per* XX annos ceca uisum recepit in festo sanctorum Marci et Marcelliani.

3. Vir quidam ruptus interius, cuius intestina a receptaculis uitalibus defluxa dependebant fere usque ad genua, sanatus est XVI. Calend. Iulij.

4. Mulier obsessa a demonio libera*ta est,* leprosus sanatus, contractus erectus, et preterea mulieres et uiri ceci sex illuminati XV. Calend. Iulij.

5. Contracta quedam sanata est, et mulier, que ceca diu extitit, uisum recepit. Deinde sanatus est leprosus, multique a demonijs liberati, et plurimi a uariis sunt infirmitatibus curati. Filia quoque Botildis contracta sanata est.

6. In nocte autem ascensionis domini uir quidam, qui per multos annos extiterat cecus, gloriose est illuminatus. Et sequenti eiusdem festiuitatis

BG

oracione ad sepulchrum eius, fratribus diu seruiuit, sed aspirans ad uitam monachorum recessit.

2. Mulier ceca per XX annos illuminata est in festo Marci et Marcelli*ani.*

3. Vir, cuius intestina defluxa pendebant usque ad genua, sanatus est XVI. Kalendas Iulij.

4. Mulier a demone obsessa et uestes lacerans liberata est, leprosus sanatus, contractus erectus, et preterea uiri ac mulieres ceci sex illuminati sunt XV. Kalendas Iulij.

5. Contracta sanatur et ceca curatur, Sanatus est leprosus, multique a demoniis et aliis infirmitatibus liberati sunt. Filia quoque Botild*is* contracta sanata est.

6. In nocte ascensionis domini uir per multos annos cecus illuminatus est. Et sequenti die illuminate sunt due mulieres.

---

6. per *addidi ex* **BG**. 16. liberata est *scripsi ex* **BG**; liberaliter **C**; liberabatur *male Langebek.*

7. Marcelli **BG**, *correxi ex* **C**. 10—11. Calendas *hic et in seqq.* **B**. 23. Botildis *scripsi ex* **C**; Botild: (*vel* Botilld:) **BG**.

C

die illuminate sunt mulieres due, quarum una in decimo, altera uero uisum recepit in quinto cecitatis sue anno.

7. In hebdomada quoque pentecostes, feria secunda, puella quedam muta sanata est, leprosusque sanatus et mundatus. Cecus item quidam Selandensis illuminatus.

Hec et multa alia miracula operatus est dominus huius sancti confessoris meritis et intercessionibus, unde predicandus est deus mirabilis et misericors in perpetuum. Amen.

BG

7. In pentecoste puella muta sanatur, leprosusque mundatus, Et cecus quidam Zelandensis pridie Non*as* Iulij illu[m]minatus est.

BG

8. Mulier surda et muta curatur. Tres uiri liberati sunt a spiritibus immundis. Sanatus est puer VII. Kalendas Iulij, qui habebat calculum. Et duo ceci illuminati sunt.

9. Cecus de Dyurse illuminatus est; Puella de Salingh ceca per VII annos illuminata est quinto Kalendas Iulij.

10. In festo apostolorum Petri et Pauli puella ceca de Orgesia illuminata est, et alie due cum ea.

11. Item VI. Idus Iulij illuminata est iuuencula de Hartesyssel et quinque alie. Mulier de Pharesio sursum respicere non ualens erecta est. Et puella a natiuitate contracta est erecta.

12. Item mulier de Homongersyssel illuminata est, tres mulieres cece illuminate sunt . . Kalendas Octobris.

---

17. Amen: *hic desinit* **C**; *miraculorum series in* **BG** *solis longius continuatur.*

4—5. non: Iunij *scribendum erit, si hoc quoque miraculum, ut contextus* (*per* Et *et* item) *indicare videtur*, in hebdomada pentecostes *factum est.*

21. Saling **B**. 29. *post* Homongersyssel *in* **B** *verba* et quinque aliæ *male iterata sunt ex v. 26, sed postea deleta.* 30. *ante* Kalendas *excidit numerus, fort.* VI. (*post* sunt).

13. Quarto Kalendas Octobris sanatus est mutus et debilis, et aliis tribus restitutus est uisus.

14. In festo sancti Botulphi puella decem annis leprosa mundata est.

5 15. Mulier de Haleborch in uigilia sancti Ioannis baptiste ad sepulchrum sancti Ketilli curata est a lepra. Et ceci quatuor illuminati sunt.

16. In uigilia apostolorum Petri et Pauli puer IX. annorum a natiuitate cecus illuminatus est. Thone Bylck pes pu-
10 tridus sanatus est. Plura alia per eum fuerat dominus operatus, qui est in secula benedictus.

17. Mulier demoniaca, presentata ecclesie sancti Ketilli, facta oracione per alios liberata est.

18. Mulier quedam per sancti merita liberata est a lepra
15 putredinosa et totum corpus horribiliter consumente.

B

19. Parricida de Scotia liberatur de ferro coartante brachium causa penitentie. Mulier leprosa per triennium mundatur in uigilia Ioannis baptiste, de Ingelsleff. Item claudus curatur, et mutus patre presente sanatur.

20 20. Incendium monasterio propinquum ad presentiam scrinii sancti Ketilli uentis et imbribus retortum penitus suffocatur.

21. Quidam de Suecia, qui fratrem suum sacerdotem interfecerat, alligatus propter hoc tribus ferreis uinculis, post pere-
25 grinaciones ad multos sanctos ad sepulchrum domini de uno ferro liberatur; deinde Baris ad sepulchrum sancti Nicolai de secundo absoluitur; de tercio uero liberatus est in ecclesia Viburgensi meritis sancti Ketilli.

22. Puella, que a lecto egritudinis triennio non surrexit,
30 per se . . .

---

1. Octobris *hic om.* **B**. 5. Haleboch **B**. 9. Thonebylck (*vel* —bylek) **BG**; *sine dubio* Thon(n)e, *nomen mulieris, hic latet; reliqua nominis pars incerta est.* 13. *post* liberata est in **BG** *leguntur duo versus*: Tempore preclari fertur regis Nicolai | in lucem sanctus mundi prodisse Ketillus; *vid. infra p. 279, IV, v. 3—4*; sanctus *tamen om.* **G** *et habet* prodidisse. 15. *in verbis* putredinosa et *desinit* **G**; *reliqua solus* **B** *habet.* 30. *Narratio scilicet mutila est.*

23. Mercatores Viburgenses, uidentes Ripis mulierem texentem in festo sancti Ketilli, arguerunt eam; que fatue respondit, contemnens sanctum.

Nil fieri stulte credit, qui peccat inulte.

Que percussa cecitate lacrymatur: 5

Quid nam debebat, delicti pena docebat.

Sed ueniam petenti uisus eodem die restitutus est.

---

6. *fort. scribd.*: quod nam d.

II.

EPISTOLA CLEMENTIS PAPÆ .III.
de canonizatione beati Ketilli.

Clemens episcopus, seruus seruorum dei, uenerabili in Christo fratri Absoloni, Lundensi archiepiscopo, salutem et apostolicam benedictionem. Ad audientiam nostri apostolatus litterarum tuarum et dilecti in Christo filii nostri Kanuti Danorum regis, pariter et suffraganeorum *tuorum*, insinuatione 5 peruenit, quod bone memorie Ketillus, uir religiosus, prepositus ecclesie sancte Marie Viburg*ensis*, dum uiueret apud uos, uirtutibus multis emicuit; post cuius obitum ipsius meritis mirabilis deus in sanctis suis miracula plurima iugiter operatur, ut, qualis uite fuerit, post transitum eius miraculorum 10 inditia sine qualibet ambiguitate declarent. Licet autem suggestum sit nobis, ut predicti Ketilli memoriam faceremus in sanctorum catalogo celebrari, quia tamen ad plenum de huius facti ueritate non consistit firmiter, tibi per apostolica scripta mandamus, quatenus, aduocatis suffraganeis tuis et 15 uiris religiosis, illis precipue, qui uitam et conuersationem ipsius nouisse dicuntur, cum testimonio et asseueratione ipso-

---

Editur ex **BG**, *qui ab hac epistola incipiunt.* — 1. Clemens III *papa fuit a XIX. Dec. MCLXXXI ad exitum Mart. MCLXXXXI.* 5. tuorum *addidi.* insinuationem **BG**. 7. Viburg: **BG**. 8. post eius **B**. 14. constitit **B**.

rum de operibus eius et miraculis, quibus post mortem proponitur coruscare, sollicitudine uigilanti requiras et, si tibi congruum uidebitur et honestum, canonizes ipsius memoriam et sicut hominis sancti celebrationem habendam futuris seculis
5 apostolica autoritate decernas. Datum Lateran*ensi* quinto Idus Iunij pontificatus nostri anno primo.

---

2. uigilandi **G**, *sed* d *in* t *corr.* 5. authoritate **B** Lateran. **BG**. — *S. Ketilli festum V. Idus Iulii celebrabatur, quo die translatus esse videtur anno MCLXXXIX, non anno MCLXXXVIII, ut habent quidam Annales.*

III.

VITA SANCTI KETILLI

e Lectionibus Breuiariorum.

AOLRS

1. Beatus vir domini Ketillus, ortus ex illustri prosapia, cum adhuc esset in etate tenera, cepit deo deuotus existere veraque innocentia et simplicitate sancta domino hominibusque placere. Parentes autem eius in confinio Randrusiensis oppidi habitantes,
5 in villa Wininge, cum essent diuites, instinctu matris, que deum plus timuit et dilexit, congruum duxerunt filium suum studiis litterarum tradere ac gemina instructum scientia ministerio domini mancipare.

AO[1.2]**LRS** *idem significant, quod supra p. 17 indicaui. Ubicumque nihil de peculiaribus alicuius Breuiarii scripturis infra adnotatur, contextus eius is est, quem edidi. Minutissimas quasque scripturæ discrepantias consulto omisi. Diuisionem lectionum, quæ in alio Breuiariorum alia est, hic non curo; numeros ego adposui.* **A** *sua habet* fol. 285[r], **O**[1] fol. 363[v], **O**[2] fol. 355[v], **L** fol. 395[r], **R** fol. 332[v], **S** fol. 362[v].

1. Beatus igitur v. d. K. **LR**; Beatus Ketillus vir **A** ex ill. pros. ortus **S**. 2. deuotus deo **LR** veraque **AOS**; utraque **LR**. 3. sancta *om.* **LR** domino **ALR**; deo **OS**. 4. opidi **OS**. 5. Wininge **LR**; Winningh **A**; Vindinghe **O**; Wynghe **S**. 6. dixerunt **O** suum *om.* **OS**. 7. gemina scientia instructum **A** ministerio **ALR**; in ministerio **S**; in monasterio **O**. 8. mancipari **AO**.

2. Traditus vero huiuscemodi studiis non solum in disciplinis liberalibus profecit, verum etiam iuxta psalmiste vocem de virtute in virtutem processit. Erat enim humilitate preditus, castitate preclarus, largitate conspicuus, blandus alloquio, firmus consilio, misericordia insignis et charitate ineffabilis: qui et amicos in deo et inimicos dilexit propter deum.

OLRS

3. In his ergo virtutibus placens deo factus dilectus et viuens adhuc inter peccatores transferri ad meliorem vitam desiderauit, ne forte malicia mutaret intellectum eius aut fictio deciperet animam illius. Illud enim dominicum diligentius attendebat mandatum: 'Nisi quis renunciauerit omnibus, que possidet, non potest meus esse discipulus'. Quocirca non tantum sua sed et se ipsum disposuit pro domino relinquere nudusque crucem post Christum baiulare.

4. Crebrescente igitur gloriosa sanctitatis eius fama, que vniuerso populo iam innotuit, ad aures venerabilis episcopi Wibergensis Eskilli tandem peruenit. Cuius sanctis exhortationibus dilectus dei famulus animatus, quod prius mente conceperat, ad effectum citius perducere disponebat. Placita enim erat deo anima illius: propterea properabat de medio iniquitatum illum educere atque inter religiosos et sanctos viros collocare.

5. Vnde factum est, vt idem venerabilis pontifex spiritu sancto mediante illum sibi alliceret et in ecclesia maiore fratribus sociaret,

---

1. vero **LR**; autem **OS**; ergo **A** huiusmodi **AO**. 1—2. liber. disciplinis **S**. 2. etiam *om.* **A** vocem dicentis: de **O**. 3. enim **ALRS**; autem **O**. 4. blandus alloquio *om.* **O** alloquiis **A**, *sed idem paulo post in iteratione* alloquio consilio firmus **O**[1]. 5. caritate **AO** ineffabilis **OS**; inestimabilis **ALR** et amicos **AOS**; amicos **LR**. 6. inim. pr. d. dilexit **O**. *Sequentia usque ad p. 278,13 non habet* **A**. 7—8. et v. a. i. peccatores **LRS**; adhuc i. pecc. viuens **O**. 9 *sq.* mutaret animam eius et f. d. animum illius **O**. 10. diligentius attendebat **LR**; diligebat attentius **OS**. 12—14. Quocirca . . . baiulare *om.* **O**. 12. et *om.* **S**. 15. gloriose **L** gl. sanct. eius fama **LR**; gl. eius f. sanc. **S**; eius gl. f. sanct. **O**. 17. Vibergensis **O**; Wybergensis **S** tandem *om.* **OS**. 18. dil. dei famulus animatus **LR**; dil. deo amicus **OS** prius **LRS**; primo **O**. 21. religiosos et sanctos **OS**; fratres et religiosos **LR** v. eum collocare **O**. 22. Inde **O**[1] idem **LRS**; ille **O** venerabilis *om.* **LR**. 23. maiori **OS**. 24. sociaret: *hic desinunt lectiones* **LR**.

OS

qui ibidem sub regula beati Augustini summa charitate congregati erant et regi regum domino deuoti ministrabant. Vbi primum magister puerorum constitutus pueros commendabiliter instruxit et preciosa insuper volumina conscripsit. Attendens enim apostolum dicentem: 'Qui non laborat, non manducet' ociosus nequaquam panem comedere voluit, sed miranda preditus gratia duo simul quotidie opera impleuit: pueros docuit et a scribendo interim manum non retraxit.

6. In his ergo atque ceteris operibus bonis sedulus dei seruus ac deuotus, postquam ministerij sacerdotalis iugum spiritu sancto donante suscepit, non solum donis spiritualibus multiformiter repleri meruit, sed miranda sanctitatis gratia vndique refulsit.

S

7. Episcopus vero Eskillus eum spiritu sancto cooperante in sacerdotem consecrauit. Euolutis autem aliquibus annis, dum in ecclesia beate Margarete horas canonicas psalleret, in eum irruentibus Christi inimicis per martyrium occubuit.

A

7. Episcopus vero Eschillus Wibergensis spiritu sancto cooperante in sacerdotem eundem consecrauit. Qui euolutis aliquibus annis, dum in ecclesia beate Margarete horas canonicas psalleret, irruentibus in eum inimicis per martirium occubuit

A

et sic domino hostia propiciationis fieri meruit.

8. Cuius successor factus est Sueno, eiusdem ecclesie prepositus. Prepositurarn vero, quam venerabilis Sueno reliquerat, vir sancte conucrsationis Willo suscepit et gregem sibi commissum diebus suis in omni sanctitate gubernauit.

9. Post cuius obitum fratres desiderabant, quem nouerant amore religionis feruidum, sanctitate preclarum omnique virtute choruscum. Congregatis itaque fratribus et de persona beati Ketilli conferentibus, dum voluntas vniuscuiusque requiritur, vnanimiter

---

1. beati *om.* **O**. 2. domino **S**; deo **O**. 4. et preciosa **S**; preciosaque **O** insuper *om.* **S**. 5. enim *om.* **O**. 5—6. manducat **S**. 6. comedere voluit panem **O**. 7. conpleuit **O**. 8. manum interim **O**. 9. ergo **S**; igitur **O**. 11. percepit **O** spiritalibus **O** multiformiter *om.* **O**. 12. mirande **S** refulsit: *hic desinit* **O**; *redit* **A**, *sed in primis versibus ab* **S** *sæpius discrepans.* 20. occubuit: *hic desinit* **S**. —

atque concorditer ab omnibus respondetur: »Hunc dei electum in pastorem eligimus, quem sancte matri ecclesie vtilem estimamus.« —

Miracula sancti Ketilli
ex Responsoriis Breuiar. **ALR**

1. Cum orasset vir beatus, per crucis signaculum
Muniendo ciuitatem repressit incendium.

2. Seruus dei nudulum obuiam habens leprosum refouit et induit; sed indutus ab ipsius conspectu euanuit. 5

3. Viro sancto nocte quadam recitante omeliam per lumen interius, quod extinctum prius erat accendi in manu eius visum est a fratribus.

---

5. obuium **A**. 6. aspectu **A**. 7—9 *inueniuntur etiam in* **D** *(Diurnali Roskildensi)*. 7. omeliam **AD**; homiliam **LR**. 8. erat prius **A**.

IV.

CARMINA ECCLESIASTICA

ex Officio sancti Ketilli.

Ad Vesperas antiphonæ.

A[1]. Vir domini prudens, meritorum luce refulgens,
Preclarus genere morumque micans probitate,
Tempore preclari fertur regis Nicolai
In lucem sanctus mundi prodisse Ketillus:

A[2]. Sic pius ac mundus, vt ei quis in orbe secundus
Vix foret aut similis, in commissoque fidelis.
Mnam meruit domino multiplicare suo. 5

A[3]. Vir pius ac iustus Verbique lucerna Ketillus
Munere multiplici meruit domino famulari:

Ex Breuiariis **ALR** *et Diurnali Roskildensi* (**D** fol. 152[r]). — 3. tempori **L**. 4. prodiisse **D**. 7. mnam **LRD** (*cfr. Luc. 19,12 sqq.*); nam (!) **A**. 8. ac iustus **LRD**; ac prudens **A** Verbi lucerna: *cfr. Psalm. 131,17*: paraui lucernam Christo meo.

10 *A*[4]. Clarus honestate, rutilans mira bonitate,
Mitis, mansuetus, humilis, pius atque modestus
Induit algentes, satiauit et esurientes.

A[5]. O felix Christi confessor, qui meruisti
Sic de terrenis largiri rebus egenis,
15 In permansura quo mutares peritura
Et felix fruereris eis per secla futura:
A[6]. Splendida gemma patrum, virtute nitens meritorum,
Suscipe seruorum pia vota precesque tuorum
Et prece fer nobis veniam peccamine lapsis!

Hymnus.

20 **A**lternatim sonent voces, et dulci concordia
Laudum melos regi regum concinat ecclesia,
Qui Ketillum immortali coronauit gloria!

Cuius nutu et virtute gubernantur omnia,
Hunc, electum sibi seruum ante mundi tempora,
25 Precognouit admiranda illustrandum gratia.

A diebus iuuentutis pium, castum, humilem
Presciebat, largum, mitem, charitate precluem
Et virtute meritorum iam inestimabilem.

Qui per signa adhuc viuens renitebat varia,
30 Nunc subuectus ad superna operatur plurima
Resplendetque cum electis in perhenni gloria.

Trino deo in personis, vni in substantia,
Summus honor, summa virtus, summa sit et gloria,
Cuius regnum et potestas per eterna secula! Amen.

---

10. rutilans (*i. e.* fulgens) **LR**; rutilus **AD**. 12. induit *i. e.* vestiuit; *cfr. Matth. 25,34 sqq.* 15. impermansura **D** quo *i. e.* ut. 16. fruereris eis **A**; frueris eis **LR**; frueris ipsis **D**. 17—19. *habet* **A** *tantum, sed hi versus necessarii sunt.* 17. patrum *i. e.* patrum sanctorum, confessorum, *cfr. infra v. 74.* 19. prece *i. e.* suffragio tuo. 20. sonant **AD**. 24. *cfr. Ephes. 1,4*: elegit nos ante mundi constitutionem; *epist. Petri I, 1,20*: præcogniti a. m. c. 25. admirandi illustrans (!) **D**. 27. caritate precluem **A**; charitate precliuem **L**; ch. procliuem **R**; car. preditum **D**. 30. subuectus **ARD**; subiectus **L**. 31. resplendetque **A**; resplendẽsque **LRD** perenni **LR**. 33. sit et **LR**; laus et **AD**; *cfr. Apocal. 7,12.* 34. *cfr. epist. Iudæ 25*: soli deo ... imperium et potestas ... in omnia sæcula sæculorum Amen. Amen *om.* **DR**.

Super Magnificat antiphona.

Magnificet dominum votis et carmine laudum
Plebs letabunda, clerus quoque voce iocunda,
Athlete domini recolens sacra festa Ketilli.

Inuitatorium.

In sanctis dominum trinum laudemus et vnum,
Qui meritis rutilum transuexit ad astra Ketillum.

Hymnus.

Festiua dies colitur, in qua migrasse traditur
Christi fidelis assecla Ketillus ad celestia.

Sonent ergo nunc tinnuli harmoniarum moduli,
Et collaudemus consona voce dei magnalia,

Qui choruscantem meritis et virtutum prodigiis
Asciuit sanctum hunc sacro sanctorum contubernio.

Deo patri sit gloria *[eiusque soli filio*
Cum spiritu paraclito in sempiterna secula.]

In primo nocturno antiphonæ.

A[1]. Edita nobilium proles de stirpe parentum
Vt radiis sydus micuit virtute Ketillus.

A[2]. Simplex, innocuus, patiens et corpore castus,
Igne calens superum spreuit cum germine mundum.

A[3]. In donis crescens celestibus hinc adolescens
Cognitus est vere domino populoque placere.

Responsoria.

R[1]. Contemptis igitur parentum opibus
Diuitiis intendebat celestibus,
Vt relinquens peritura possideret permansura
Cum sanctis in gloria.

R[2]. Sub iugo religionis renitens virtutum donis
Sacerdos est consecratus et in grege sublimatus.

---

35. votis **AD**; vocis **LR**. 37. atlete **A**; atlethe **D**. v. 38—75 *om.* **D**. 40. Festina **R** traditur **LR**; creditur **A**. 45. acciuit **A**; cõsciuit **LR**. 46 *sq. suppleui ex formula mihi aliunde nota.* 49. vt radio sidus **A**. 51. spernit **L**. *Cfr. Isaiæ 34,1*: orbis et omne germen eius. 52. hic **A**. 56. paritura **A**. 59. *malim*: Est sacerdos.

In secundo nocturno antiphonæ.

A[1]. Forma gregis factus per mores atque per actus,
Quos informauit, hos verbi semine pauit.

A[2]. Christum suscipiens Christum per membraque pascens
A Christo pasci meruit dape spirituali.

A[3]. Vir sanctus tribuit, dominusque magis superaddit:
Succrescunt dona, succrescit et aucta corona.

Responsorium.

Tu, vite speculum, mundi preclara lucerna,
Nos exempla sequi tua fac per dona superna.

In tertio nocturno antiphonæ.

A[1]. Qui populo Christi viuendi forma fuisti,
Moribus ornari nos et te fac imitari!

A[2]. Ad te clamantes famulos veniamque precantes,
Alme pater, domino, Ketille, reconciliato!

A[3]. Qui dono Christi virtutibus emicuisti,
Hanc defende tuam, pastor venerande, cateruam!

Responsorium.

Gemma clara confessorum, norma gregis, forma morum
Pro salute deuotorum funde preces famulorum!

Ad Laudes antiphonæ.

A[1]. Ad laudem domini cantus promantur et hymni,
Qui tribuit sancto virtutum dona Ketillo:

A[2]. Qui variis renitens donis signisque refulgens
Restituit visum cecis, claudis quoque gressum.

A[3]. Surdos ac mutos et lepra commaculatos
Sanos reddebat et opem multis tribuebat.

A[4]. Ergo deum celi benedicite corde fideli
Atque pium seruum, facientem signa per illum.

A[5]. Cuius erat vita morum radijs redimita,
Eius nunc opera lucent virtute referta.

---

60. gregis **R**; gregi **AL**; *cfr. Petri epist. I, 5,3*: forma facti gregis ex animo. 62—63. *Vid. supra p. 265,16—17*; *cfr. Matth. 25,40 sqq.* 65. *Vid. supra p. 270,24.* 69. fac *om.* **R** imitari **A**; sociari **LR**. 71. reconsiliato **L**. 74. confessorum **LR**; sacerdotum **A**. 76. laudem **LR**; laudes **AD** promãt **R**. 82. fiedeli **D**. 84. cuius **ALR**; eius **D** radijs **A**; radio **LRD** redemita **L**.

Hymnus.

Refulget dies annua, que ad festa continua
Quorumque suspirantium mouet mentes fidelium.

Vnde predulci domino dulci psallamus iubilo
In hac sui sanctissimi solennitate famuli,

Qui de verbi dulcedine gregem consueuit pascere 90
Et in collecto pauperum cetu collegit dominum.

Nunc Marthe vicem exequens, nunc cum Maria residens
Per vtriusque meritum est nactus vite premium.

Laus, honor, virtus, gloria deo patri *[cum filio*
Et spiritu paraclito in sempiterna secula.] 95

Super Benedictus antiphona.

Exultans celebra melorum laude canora
Sacra patris nostri votiuaque festa Ketilli,
Hinc quem sublatum felicius et sociatum
Cetibus angelicis veneratur turma fidelis.

In secundis Vesperis super Magnificat antiphona.

Magni magnifice regis bone fideque serue, 100
Introgredi Christi qui gaudia promeruisti,
Pro nobis ora, quo perueniamus ad illa!

---

87. quorumque (*i. e.* omnium) **AD**; quorundam **LR** mentes mouet **A**. 88. dulci psallamus **A**; dulci canamus **D**; canamus dulci **LR**. 91. Et *om.* **L** collegit, *i. e.* ad se recepit, *cfr. Matth. 25,35*: hospes eram, et collegistis me. 92. *cfr. Luc. 10,38 sqq.* 93. est nactus vite *scripsi accentus causa*; vite nactus est **ALRD**. 94—95. *suppleui ut supra 46 sq.* 96. celebra **ALR**; iubila **D** *contra metrum* melorum *scripsi (in quo auctor primam syllabam producere sibi permisit)*; melodum **ALRD**, *sed hoc adiectiuum est nec intellegi potest.* canora **LRD**; iōcunda **A** *contra metrum, etsi superius quoque (v. 36) in hac voce prima syllaba corripitur.* 102. p. cum ad illa **R**.

V

SANCTVS WILHELMVS
ABBAS ET CONFESSOR

SANCTVS WILHELMVS ABBAS ET CONFESSOR.

De Skrifter om denne Helgen, der her udgives, er følgende:

I. Sancti Wilhelmi Abbatis Vita et Miracula. Den franske Klerk *Wilhelmus* eller *Guillermus*, Medlem af Victorinernes eller Augustinernes Kannikesamlag i St. Genovefas Kloster i Paris, hvor Absalon under sit Ophold dér havde lært ham at kende, blev af denne (formodentlig Aar 1165 eller 1166) kaldet til Danmark for at overtage Styrelsen af et fra tidligere Tid bestaaende Kloster paa Eskilsø i Isefjorden, hvor Klosterbrødrenes Tugt var kommen slemt i Forfald. Klostret blev senere (1177?) flyttet over til Æbelholt i Nærheden af Hillerød. Ved sit ivrige og strenge kirkelige Liv, sin stærke personlige Selvfornægtelse og Kødets Spægelse og sin udstrakte Godgørenhed vandt Vilhelm sig, endnu medens han var i Live, Navn for at være en hellig Mand, og allerede da fortaltes der om adskillige Mirakler, han havde virket; endogsaa et vist Skær af Martyrdom havde han faaet over sig ved de mange Plagerier, ja ligefrem Efterstræbelser paa Livet, han skulde have været Genstand for fra Klosterbrødrenes Side, som især i Begyndelsen var meget misfornøjede med den strenge Tugt, han holdt over dem. Men navnlig efter at han var død Paaskedags Morgen d. 6. April 1203 [1]), voksede hans Helligheds Ry og Troen paa

[1]) I Skriftet angives Aarstallet 1202; men da var det først Paaskedag d. 14. April, hvorimod det i 1203 var den 6. April. Den urigtige Angivelse, som knap nok forklares ved, at Helgenskriftets Forfatter har regnet Aarets Begyndelse efter fransk Skik (idet Aaret efter denne skulde begynde fra Paaskelørdags Aften), men maaske bedre derved, at man (efter Worms Fasti Danici 26) i Danmark regnede den fra St. Tiburtii Dag, 14. April, er gaaet over i alle vore Annaler, deriblandt ogsaa i *Chronica Sialandiæ*, hvor der læses: MCCII. Sanctus Willelmus in Æplæholt nocte resurrectionis dominice, dum tertium responsorium caneretur, migrauit ad dominum, VII (!) Idus Aprilis. Epitaphium sancti eiusdem:

Parisius natus, dictis factisque beatus,
Mundo sublatus iacet hic Willelmus humatus.

hans mirakelvirkende Evne; særlig taltes der om en Tand af ham, som, naar den dyppedes ned i Vand fra Klosterets Kilde, meddelte dette en lægende Kraft, som skaffede mange Helbredelse for forskellige Lidelser. Der opstod da Ønske om at faa ham erklæret for almindelig Kirkehelgen. Enkelte Tegn synes at tyde paa, at Bestræbelserne herfor særlig er udgaaede fra eller dog bleven støttede af Gejstligheden ved Roskilde Domkirke, under hvilken Æbelholt Kloster hørte; man har dér næppe været fuldt tilfredsstillet ved, at man kun havde faaet Helgeninden Margareta, som, skønt hun hørte til Hvidernes fornemme Stormandsæt, dog aldrig havde faaet pavelig Anerkendelse, men var vedbleven at være en blot Lokalhelgeninde, og Kirken i Ringsted, som havde faaet Hellig Knud Hertug, har vistnok forstaaet at hævde sin Selvstændighed over for Roskildekirken stærkere, end det var at vente, at Landsbyklostret i Æbelholt vilde kunne gøre, selv om Vilhelm vedblev at hvile dér. Omsider sendte da Erkebiskoppen af Lund Andreas Sunesøn i Forening med Biskopperne af Oslo og Skara en Skrivelse til Pave Honorius III med Anmodning om, at han maatte blive kaaret til Helgen. I sit Svar af 28. Maj 1218 overdrog saa Paven Erkebiskop Andreas tillige med Biskop Peder Jakobsøn af Roskilde og Abbeden (Thomas?) af Herrisvad Kloster at anstille nøjagtige Undersøgelser om Abbed Vilhelms Liv og Vandel saavel som navnlig om de Mirakler, der tillagdes ham, og give ham Indberetning derom. Det maa have taget adskillig Tid at anstille de paabudte Undersøgelser og skaffe de nødvendige Bevisligheder til Veje; men det naaedes dog omsider, og efter at de gode Vidnesbyrd om Vilhelm tillige var bleven bekræftede af Cardinalen Gregorius de Crescentia, der som pavelig Legat var kommen til Danmark 1222, udstedte Pave Honorius d. 21. Januar 1224 en Kanonisationsbulle til alle Christi Troende i Danmark, ved hvilken Vilhelm erklæredes for Helgen og optagen paa Kirkens Helgenliste. 8 Dage derefter, d. 29. Januar 1224, udstedtes der tillige en ny pavelig Skrivelse, der tilstod 40 Dages Aflad til alle dem, som besøgte Helgenens Kirke i Æbelholt paa hans Festdag og i Ugen derefter. Ingen af de pavelige Skrivelser nævner, hvilken Dag der var Vilhelms Festdag; men man var sikkert allerede længere Tid, før Kanonisationsbullen udstedtes, bleven vant til at fejre den d. 16. Juni, hvilken Dag man formodentlig havde valgt istedenfor at henlægge Festen til hans Dødsdag, fordi denne let kunde falde sammen med Helligdagene i Tiden ved Paaskefesten. Om Vilhelm straks efter Kanonisationsbullens Ankomst muligvis er bleven

altersat *(translatus)*, hvilket da maa være sket i Klostrets gamle Trækirke, hvor han blev begravet d. 7. April 1203 om Morgenen, vides ikke; men i næsten alle vore Annaler henføres hans *translatio* til Aar 1238 (kun i et Par enkelte til 1237). Da blev hans Levninger overførte til den nye Stenkirke, som han selv havde begyndt at bygge, og som efter Kap. 39 i dette Skrift var bleven fuldendt 1210; hvorfor man har ventet saa længe med at overflytte ham hertil, vides ikke. Det maa sikkert være sket paa hans Festdag d. 16. Juni og er vistnok foregaaet under store Højtideligheder; Roskildebiskoppen Nicolaus Stigsøn har vel ledet Festen, og Valdemar Sejrs Søn, den udvalgte Konge Erik, overværede den [1]).

Det synes mig rimeligt at antage, at det er Pavebrevet af 28. Maj 1218, der har givet Stødet til Udarbejdelsen af det Helgenskrift, vi her har at gøre med. I Slutningen af Kap. 62, hvor der er fortalt om et af Vilhelms mærkeligste Mirakler, Opvækkelsen af en død Dreng, hentydes der ligefrem til den af Paven forordnede omhyggelige *inquisitio* angaaende hans Mirakler; og indirekte sker det samme i en hel Række andre Kapitler (44. 50. 56. 57. 60. 63), i hvis Slutning der tales om Vidner, hvis Vidnesbyrd angaaende de dér fortalte Mirakelhistoriers Rigtighed paaberaabes. Herved synes man at have faaet fastslaaet Begyndelsesterminen for Skriftets Affattelsestid til 1218. Slutningsterminen kan sikkert ikke ansættes til senere end 1224, da Pavens Kanonisationsbulle ikke omtales i det [2]). At det skulde være dette Skrift, der er bleven sendt til Paven for at danne Grundlaget for hans og hans Consiliums Forhandlinger om Kanonisationen, kan jeg ikke tro; derimod taler dets store Vidtløftighed, dets Medtagen af mange Ting, som ved denne Lejlighed slet ikke kunde komme i Betragtning (navnlig Beretningerne om en Del af Vilhelms Livshændelser, før han kom til Danmark), og endelig den Omstændighed, at Vidneførslen for Miraklerne ikke er gennemført ved dem alle og utvivlsomt heller ingensteds har den Form, den maatte have i det Skrift, der skulde forelægges Paven, samt at der særlig mellem disse Historier (men for Resten ogsaa ellers, f. Eks. i Kap. 6) forekommer Ting, som man dog sikkert vilde have betænkt sig meget paa (ja, vel næppe

---

[1]) *Petri Olai Collectana* fol. 64[r]: Beatus Wilhelmus abbas translatus est in Æplæholt presente rege Erico 1238.

[2]) Rigtignok omtales han atter og atter i Skriftet som *beatus*, *sanctus*, *gloriosus confessor*; men allerede før Kanonisationen har man ganske sikkert regnet ham for Helgen, og saaledes vilde man vistnok have vedblevet at kalde ham, selv om Paven ikke havde kanoniseret ham.

engang vilde have vovet) at fremstille for Paven som Beviser paa Vilhelms Hellighed (se Kap. 13. 14. 22. 23. 30. 36. 49. 54 og allermest Kap. 15 og 33.). Snarere synes dette sidstnævnte Forhold mig at vise hen til et andet Formaal med Skriftets Affattelse: det har skullet tjene først og fremmest Munkesamfundet i Æbelholt, men dernæst vel ogsaa andre lignende Samfund i Danmark, ikke blot til Opbyggelse, men endog ligefrem til fornøjelig Underholdning. Jeg formoder, at man i Æbelholt Kloster i det mindste een Gang om Aaret, vel sagtens i Forbindelse med Mindefesten d. 16. Juni, har forelæst Munkene dette Skrift, og at der saa til Oplæsningen har knyttet sig en lille kirkelig Højtidelighed, hvorom der foreligger Vidnesbyrd i den *Collecta*, *Secreta* og *Communio*, hvormed Skriftet slutter i vore Haandskrifter[1]).

Skriftets Forfatter maa, som det klart fremgaar af Slutningen af Kap. 28 og forskellige andre Steder, have været en Klosterbroder i Æbelholt, som i det mindste har været dér i en Række af de sidste Aar, medens Vilhelm selv var Abbed. Der er enkelte Ting, som synes at vise hen til, at han maa have været af fransk Herkomst; det er først og fremmest den store Interesse, han aabenbart nok har næret for Vilhelms Levnedshistorie, medens han endnu var i Frankrig, men dernæst er der ogsaa visse sproglige Udtryk i Skriftet, som peger hen i samme Retning. Allerede *Papebroch*, Udgiveren af Skriftet i *Acta Sanctorum*, har gjort opmærksom paa det mærkelige Forhold med Ordet *pertica* i Kap. 19, som han bruger som latinsk Oversættelse af Navnet paa Fisken »Aborre«; men den rigtige Oversættelse vilde være *perca*; imidlertid kommer saavel *pertica* som *perca* til paa Fransk at hedde *perche*, og en Forveksling af Ordene er næppe tænkelig uden under den Forudsætning, at Oversætteren har været en Franskmand. H. Olrik har endvidere gjort opmærksom paa Brugen af Ordet *roncinus* (fransk: *roncin*, *roucin*, *roussin*) i Kap. 23 om en simpel, tung og klodset Bondehest; han kunde dertil have føjet en Bemærkning om Anvendelsen af *ambulare* sammesteds om »at gaa i stadselig Pasgang« (*aller à l'amble*). Jeg nævner endvidere Brugen af Skældsordet *leccator* (fransk: *lichard*) i Kap. 9; *senior* i Betydningen *seigneur* i Kap. 21 Sl.; *bene* (istdf. *valde*, fransk *bien*) *sollicitus* i

[1]) Efter hvad der siges i Acta Sanctorum 6. April. p. 621 har dette været de Bønner, Paven selv har benyttet ved den første Messe, han holdt straks efter Kanonisationen, og som dermed ogsaa var foreskrevne til Brug ved Helgenfesten for Eftertiden. *Collecta* genfindes da ogsaa ganske i samme Form i Breviariet **S** og kun lidet ændret i **RO** og **A**, hvorimod **L** har en helt anden.

Kap. 27 Sl.; *apprehendere* i Betydningen *discere* i Kap. 60 Sl.; maaske kunde man ogsaa nævne *libras* (istdf. *marcas*) *denariorum* i Kap. 11; *sorbitium* og *sorbile* (fransk: *sorbet*) i Kap. 19; *ruminare* (i Bet. »sladre sammen om noget«) i Kap. 5; endelig den ret hyppige Anvendelse af *si* som Spørgekonjunktion i indirekte Spørgesætninger. For Resten er det ikke saa urimeligt, om der ikke kan nævnes mere af denne Art; thi Forfatteren, som er umaadelig bibelstærk og har fyldt sit Skrift med Citater af og Allusioner til Skriftsteder (— jeg har gjort rigelige Bemærkninger om dette i Henvisningerne i min Kommentar, men muligt er det, at jeg ikke har faaet alt med —), har i det hele i en forbavsende Grad formaaet at give sit Sprog Vulgatasprogets Farve. — Har nu Forfatteren virkelig været Franskmand, er det ganske naturligt, om Abbed Vilhelm har haft særlig Fornøjelse af at tale sammen med ham; og hvad alt det angaar, som han i Skriftets første 9 Kapitler meddeler om Vilhelms Liv i Frankrig, nærer jeg ikke den mindste Tvivl om, at han har modtaget alle disse Meddelelser mundtlig af Abbed Vilhelm selv i Samtaler med ham. Naar der i enkelte af disse Fortællinger forekommer bevislige grove Fejltagelser, hvad navnlig Papebroch i Acta Sanctorum p. 622—24 udførlig har paavist, kan dette vel dels komme deraf, at den gamle Abbed selv efter de mange Aars Forløb ikke har kunnet huske alle de nærmere Omstændigheder ved det, hvorom han fortalte, ganske nøjagtigt, men dels kan det ogsaa have sin Grund deri, at Forfatteren selv, der jo først nedskrev sine Erindringer mange Aar efter Vilhelms Død, i Mellemtiden kan have glemt en hel Del. For øvrigt har mundtlige Meddelelser fra Vilhelm vel sagtens ogsaa været hans Kilde for det, han fortæller om Vilhelms Ankomst til Danmark og hans Klosterliv dér i den tidligere Tid. Visse andre Meddelelser har han faaet af de øvrige Klosterbrødre; i Kap. 27 nævner han en af dem, *Gerhard*. Sin Charakteristik af Vilhelms Person, ligesom ogsaa Beretningen om hans Død, har han naturligvis for en meget væsentlig Del bygget paa sine egne Erindringer fra Livet i Klostret; ogsaa har man dér vel haft Optegnelser om Helgenens Mirakler og mundtlige Fortællinger derom, som han har kunnet benytte ved Udarbejdelsen af den Del af Skriftet, der handler om disse Ting; men der kan næppe heller være Tvivl om, at han ved sine Fortællinger herom saavel som om Vilhelms fromme Liv har haft Adgang til at benytte det Materiale, der var bleven samlet i Anledning af den af Paven paabudte Undersøgelse. Om han har kendt den Samling af Breve, Vilhelm havde for-

anstaltet, er ikke ganske sikkert; i Kap. 11 har han nok en Efterretning om de ynkelige Forhold i Klostret paa Eskilsø ved Vilhelms Ankomst, som nogenlunde stemmer med, hvad der staar i Vilhelms Breve (lib. II, 43; SRD. VI p. 57), men dette har han godt kunnet erfare af Vilhelm ved mundtlig Samtale; paafaldende Overensstemmelser i sproglige Udtryk er der ikke meget af (*seminarium mendacii* Kap. 12, smlgn. *seminarium iniquitatis, s. discordiæ* SRD. p. 27, 7; 33, 9; *per abrupta vitiorum discurrere* Kap. 17, smlgn. *incidere in abrupta vitiorum* SRD. p. 25, 24; *nebula foetoris* Kap. 15, smlgn. SRD. VI, p. 61, 15). Ogsaa Fortællingen i Kap. 9 om Genovefas Hoved har han vist snarere hørt mundtlig berette af Vilhelm end læst derom i Vilhelms eget Skrift om denne Sag. Et Udtryk i Slutningen af denne Fortælling om Biskop Manasse: *vitam indignam digna morte finiuit* minder mærkeligt om et Sted i Passionsofficiet for Knud Hertug (se Udgaven her S. 192, 22), og det er jo ikke utroligt, at han har kendt dette Skrift. Af klassiske Forfattere citerer han *Ovid* i Kap. 2; muligvis har han ogsaa laant et Udtryk fra *Horatius* (*lenta brachia*) i Kap. 10, og hans Udtryksmaade i Begyndelsen af Kap. 38 minder en Del om de Vers af Ennius, hvormed *Ciceros Cato maior* begynder. Ordene *depulsa noctis caligine* i Kap. 28 ser ud, som om de kunde være hentede fra et Hexameter af en eller anden latinsk Digter, men jeg har ikke kunnet finde Parallelstedet.

Forfatteren har ikke bekymret sig det mindste om at skildre Vilhelms Deltagelse i det politiske Liv i Danmark eller i de historiske Begivenheder, som da forefaldt, men har alene Øje for ham som kirkelig Personlighed [1]). Helt uden historisk Værd er Skriftet dog ikke; det er et ret interessant Indblik, det giver, i det religiøse Liv, som dengang raadede her i Landet, særlig hos det menige Folk. Som Helgenlegende er det al Ære værd; Forfatteren har aabenbart haft stor Evne til at fortælle livligt og interessant, ofte med en vis dramatisk Effekt. Sproget er jævnt og naturligt, kun paa nogle faa Steder sporer man Stræben efter Kunstlerier som Talens Udformning i rimende Led o. desl. De Afvigelser fra det klassiske Sprogs grammatiske Regler, man træffer i det, er ikke andre, end man kan træffe i ethvert middelalderligt Skrift.

---

[1]) Angaaende Vilhelms Liv vil jeg særlig henvise til Adjunkt A. Damborgs Afhandling »Abbed Vilhelms Levnet« i Indbydelsesskriftet fra Herlufsholms Skole for 1867, saavel som til H. Olriks Fortale til Oversættelsen af Skriftet i »Danske Helgeners Levned«. Kbhvn. 1893—94, S. 167—289.

Efter at Karthäuserpateren *Laurentius Surius* i sit Værk *Vitæ Sanctorum* (i det Bind, som omfatter Maanederne Marts og April, under Datoen 6. April, p. 98—103; Colon. Agripp. 1618) havde udgivet en kort Beretning om Abbed Vilhelms Liv, som han maa have bygget paa et eller andet af de nedenfor omtalte Haandskrifter, men ved hvis Affattelse han er gaaet meget frit frem, idet han har tilladt sig at omskrive og afkorte Originalskriftets Tekst ganske vilkaarligt, blev den første fuldstændige og ordentlige Udgave af Skriftet selv leveret af Jesuiten *Papebroch* i *Acta Sanctorum mensis Aprilis* Tom. I p. 620—43 (Antverpiæ 1675). Han havde derved benyttet det nedenfor omtalte Haandskrift **V**; efter et Sted i hans Fortale (Kap. 10 Sl.) skulde man tro, at han ogsaa har kendt Haandskriftet **G**, men han har ikke spurgt det til Raads, hvad der rigtignok er højst besynderligt, og det samme gælder om et tredje Haandskrift, som efter hans Angivelse fandtes *in monasterio Viridis-Vallis* (ɔ: Groenendal) *prope Bruxellam*, der ogsaa var et Victorinerkloster. Hvor fortjenstfuld imidlertid end Papebrochs Udgave er (— han har ved Konjektur rettet ikke faa Fejl, men der er rigtignok ogsaa en hel Del overflødige Rettelser —), kan den dog ikke kaldes helt tilfredsstillende; thi den Kollation af **V**, han har bygget den paa, har været ret mangelfuld: der er adskillige slemme Fejllæsninger, og ikke faa Ting er oversprungne. — Efter denne Udgave tog *Langebek* en Afskrift, som siden blev benyttet af *Suhm* ved Udgaven af Værket i *Scriptores Rerum Danicarum* Tom. V p. 458—95; men enten nu Afskriften har været unøjagtig, eller Korrekturlæsningen er bleven besørget daarligt, vist er det, at der i denne Udgave er bleven indbragt mange slemme Fejl, som let havde kunnet undgaas ved Sammenligning med Teksten hos Papebroch, og denne Udgave er da ganske og aldeles blottet for kritisk Værd.

Da jeg tænkte paa at give en ny Recension af Skriftet i den Udgave, som nu her er kommen til Udførelse, opsøgte jeg under et Ophold i Paris i Foraaret 1895 efter den hos Papebroch givne Anvisning det Haandskrift, han havde benyttet. Dette er:

V, *codex Victorinus*, som oprindelig har tilhørt Klostret S. Victor i Paris, men nu findes i Nationalbibliotheket, signeret som *MSS. Lat. nr. 14652*. Det er et Papirshaandskrift i Folio, vistnok først skrevet *sæc. XV*; mellem Papirbladene er der af og til indsat et Pergamentblad, men Skriften herpaa er heller ikke ældre; Skriftet om Abbed Vilhelm findes paa fol. 242^{r}—261^{r}. Jeg anvendte megen Tid og Flid paa at tage en Kollation af dette Haandskrift; men

siden viste det sig rigtignok, at jeg omtrent kunde have sparet mig al denne Ulejlighed. Ved at gennemgaa et af Bibliothekets Kataloger over de Skrifter med Helgenlevneder, man havde, fandt jeg nemlig, hvad jeg havde overset ved Læsningen af Papebrochs Fortale, at der i Bibliothèque de Ste. Geneviève skulde være et Haandskrift, som ogsaa indeholdt *Vita Wilhelmi Abbatis de Dacia*; og da jeg saa fik fat paa dette og havde arbejdet med det nogen Tid, kom jeg snart til den Overbevisning, at dette maatte være Originalen for **V**. Der er da ikke megen Anledning til at tale videre om **V**; kun maa det siges, at dette er afskrevet, før den slemme Rettelse er kommen ind i det ældre Haandskrift, hvorved i Slutningen af Kap. 2 Læsemaaden *ouidius poeta* er sat ind istedenfor det oprindelige *philosophus,* hvoraf der dog endnu er tydelige Spor tilbage; i øvrigt er de fleste Rettelser af ældre Haand i **G** overførte i **V**, hvis Afskriver dog maa roses for den Omhu, hvormed han i det hele har søgt at gengive Originalen. Vi gaar da over til Hovedhaandskriftet:

G, *codex Parisinus bibliothecæ Sanctæ Genouefæ, nr. 558.* Det er et overmaade smukt Pergamentshaandskrift i Folio, skrevet vistnok omtrent ved Midten af *sæc. XIII.* Det indeholder i alt 200 Blade; paa hver Side staar den smukke og tydelige Skrift, hvis Abbreviaturer gennemgaaende er ganske simple og klare, ordnet i 2 Kolumner, regelmæssigt med 25 Liner i hver. Første Blad har en Indholdsliste, som det maaske nok er værd at meddele her, da Haandskriftet synes at være lidet kendt:

Hic Liber continet varios sermones sanctorum hic subscriptorum: Passio beatorum apostolorum petri et pauli (II). — Passio sancti andre (!) apostoli (XI). — P. sancti johannis apostoli et euangeliste (XVI). — P. s. iacobi fratris johannis apostoli (XXIIII). — P. s. thome (XXIX). — P. s. bartholomei (XL). — P. s. mathei (XLVI). — P. sanctorum symonis chananei et iude zelotis (LVI). — P. s. phillippi (LXV). — P. s. iacobi (LXVI). — P. s. georgij martyris (LXVII). — P. s. christofori (LXXI). — P. s. laurentij martyris (LXXVI). — Vita sancte Genouefe uirginis (LXXXIII). — De translatione virginis genouefe (LXXXXVIII). — De miraculis ardentium (CVII)[1]. — Sermo de beata virgine genouefa (CXXIII). — Sermo [*pro*] inundatione aquarum (CXXVIII). — Passio

[1]) Her mangler i Indholdslisten: Tractatus beati Guillermi de reuelatione capitis et corporis beate Genouefe (CXI^{r}—CXIII^{r}) og mindst endnu et Stykke: Sermo de mutacione canonicorum secularium in regulares et de fratribus regularibus.

beate margarite virginis (CXXXI). — Passio beate agnetis virginis et martyris (CXXXVIII). — Passio s. vincentij martyris (CXLIIII). — Vita s. guillermi abbatis de datia (CLI). — Miracula s. guillermi (CLXVI). — Miraculum quoddam de beata maria magdalena (CLXXXVII). — De transitu marie magdalene (CLXXXIX). — Vita septem dormientium (CLXXXX). — Vita beati bernardi clareuallensis abbatis (CXCIII). — Miraculum de ichonio domini (CXCVII). — De translatione beati augustini episcopi (CXCVIII—CC). Endvidere staar paa Forsiden af første Blad (med ung Skrift): Ex Libris S. Genouefæ Parisiensis — 1743, og dernæst (gaaende over paa fol. II) et lille Indledningsskrift: Breuiarium apostolorum ex nomine uel locis ubi predicauerunt uel obiti sunt. — Det Skrift, hvormed vi her beskæftiger os, og hvis Tekst jeg alene har undersøgt nøje, omfatter altsaa fol. 151^{v} col. 1—fol. 186^{r} col. 1; af det sidste Blad af disse er et stort Stykke af højre Halvdel skaaret bort, og Bagsiden er blank. I Teksten er der foretaget Rettelser, dels af selve *manus 1* (med samme Slags Blæk, men undertiden med lidt modificerede Bogstavformer), dels af en anden Haand, der staar den første ganske nær (*man. 1* (?)); ogsaa er der Rettelser, deriblandt Rasurer, som skriver sig fra senere Hænder, men det meste, der skriver sig fra dem, maa misbilliges[1]). Det er vistnok ogsaa *m. 1* (?), der rundt omkring i Haandskriftet (— i det her behandlede Skrift dog ikke hyppigt —) har sat Accenttegn over Ordene for at antyde deres rette Betoning og en skraa Streg over Bogstavet *i* samt Mærker ved Liniernes Slutning til at betegne Ordoverskæring. I *Vita et Miracula Guillermi abbatis* er det formodentlig ogsaa den samme Haand, der har tilføjet Kapiteltallene, som jeg har optaget her i Udgaven; Kapitelinddeling var for Resten forud betegnet derved, at hvert Kapitel skulde begynde med et Initial, malet med rød eller blaa Farve, dog ikke ganske regelmæssigt vekslende; kun paa et enkelt Sted (ved Kap. 41) har Maleren glemt at tilføje Initialet *I*. Kapiteltallene svarer næsten overalt til de malede Initialer; dog skulde efter Malerens Anvisning baade Kap. VI og Kap. X have været delt hvert især i 2 Kapitler. For øvrigt er der i Begyndelsen af Skriftet paabegyndt en anden

[1]) Mærkelig er især Tilføjelsen af Ordet *obsequio* (p. 303,9), der synes gjort med en ganske ung Haand. **V** har Ordet i Teksten, men Afskriveren maa da have tilføjet det egenmægtig; thi at det ikke hører hjemme dér, viser Stedet i Vulgata, som citeres her. Fra **V** er det vel saa paa en eller anden Maade senere kommet over i **G**.

Kapiteldeling, hvorefter de nuværende Kapitler I—V skulde have været inddelte i 9 kortere Kapitler; men dermed standser denne nye Inddeling. Skriveren har i det hele været meget omhyggelig med at efterligne Originalen, han har haft for sig, og det er ikke ret mange Steder, hvor det bliver nødvendigt at rette Teksten ved Konjekturer. — Af Haandskriftet **G** tog jeg først en Kollation i 1895; for fuldstændig at sikre mig dens Nøjagtighed anmodede jeg i Foraaret 1909 Hr. Overbibliothekar H. O. Lange ved det Kgl. Bibliothek i Kbhvn. om, hvis det var ham muligt, at faa Haandskriftet sendt her til Bibliotheket, og ved velvillig Imødekommenhed fra Bestyreren af Genovevabibliotheket, hvis store Elskværdighed jeg allerede i 1895 havde faaet Lejlighed til at skatte, lykkedes det os ogsaa at opnaa dette; jeg fik saaledes min første Kollation suppleret og berigtiget paa nogle faa Punkter, hvor der var opstaaet Tvivl hos mig, og jeg tror nu sikkert at have faaet alt med.

Angaaende det ovenfor nævnte belgiske Haandskrift fra Groenendalklostret har jeg søgt Oplysning ved at henvende mig til Hr. *Albert Poncelet,* S. J., Medlem af la Société des Bollandistes i Bruxelles. Han har velvillig vist mig den store Tjeneste at gennemgaa Fortegnelserne over de hagiografiske Skrifter i Bibliothèque Royale de Bruxelles og har derefter meddelt mig, at det af Papebroch omtalte Haandskrift i ethvert Fald ikke findes dér, enten det nu er gaaet tabt eller kommet andensteds hen.

I Danmark har man (— det maa vel betragtes som selvfølgeligt —) haft Originalen til Skriftet i Æbelholt Kloster; jeg formoder, at selve Forfatteren har taget en Afskrift deraf og sendt den til Moderklostret S. Genouefa, med hvilket Abbed Vilhelm jo stadig havde vedligeholdt Forbindelsen, og dér er da **G** blevet til, idet en Klosterbroder dér omtrent ved Midten af 13. Aarh. har fundet det rigtigt at indføre en Afskrift af det tilsendte løse Manuskript i Klostrets store Passionale, hvor den nu staar. Det er vel ogsaa muligt, at man i andre danske Klostre har haft Afskrifter af Værket; men vist er det, at saavel Originalen som disse mulige Afskrifter allesammen forlængst er fuldstændig forsvundne, saa at man nu kun har nogle faa fattige Excerpter tilbage. Et Excerpthaandskrift har nemlig utvivlsomt ogsaa den *Codex antiquus manuscriptus* været, om hvilken *Stephanius* taler i *Prolegomena* til hans Udgave af Saxo, cap. XI, p. 15, og siger, at den *in Bibliotheca Regiæ Academiæ Hafniensis asservatur* (— Suhm formoder, at den er brændt

i 1728 —); det sér man straks, naar man sammenholder den Notits deraf, han meddeler, med det Excerpt, der findes i *Petri Olai Collectanea fol. 50r* (*nota in imo margine*):

Stephanius:

Anno Domini M.C.LXI. misit Absolon, Episcopus Roschildensis, Saxonem, Præpositum Roschildensem, Parisios, ad Ecclesiam Beatæ Genovefæ; et adduxit Fratrem Wilhelmum, cum alijs tribus fratribus, in Daniam. Et factus est Abbas S. Wilhelmus in Eschilsió, ubi erant Canonici Regulares, nihil præter nomen et habitum habentes, qui antea habuerant Priorem pro Prælato. Obijt autem S. Wilhelmus XL. anno, postuam curam Pastoralem suscepit, et epultus in Monasterio D. Thomæ, n oppidulo Selandiæ Ebbelholt dicto, anno M.CC.II.

Petrus Olai:

Anno domini MClxj misit Absalon episcopus Roskildensis Saxonem prepositum Roskildensem Parisius ad ecclesiam beate Genouefe. et adduxit fratrem Wilhelmum cum alijs tribus fratribus. Et factus est abbas sanctus Wilhelmus in Eskilssö, vbi erant canonici regulares nichil preter nomen et habitum habentes, qui ante habuerant priorem pro prelato. Obijt sanctus Wilhelmus XL. anno postquam curam pastoralem suscepit, sepultus Eskilssö (!) M.CC.II. VII. Idus Aprilis sub matutinis resurrectionis domini.

Foruden dette Excerpt har man kun dem tilbage, der findes i *Breviarierne*; og vi kommer dermed over til:

II. *De sancto Wilhelmo abbate et confessore ex libris ecclesiasticis.* I *Breuiarium Arhussiense* (**A**) findes intet om S. Wilhelmus uden en *Collecta* paa hans Festdag (fol. 270v). I *Br. Othiniense* (**O**) findes foruden den sædvanlige *Collecta* tillige 6 korte *Lectiones*, der svarer til Hovedskriftets Kap. 1 og Begyndelsen af Kap. 2; Tekstafvigelserne her har jeg anført i den kritiske Kommentar til Hovedskriftet, selve Breviariets Tekst er der aldeles ingen Grund til at udgive. Det samme gælder om det adskilligt udførligere Breviarexcerpt, der er bevaret i *codex Arnamagnæanus 670 b* (**M**), som indeholder Udtog af Kapp. 25—28. Derimod har jeg ment i dette Afsnit at burde udgive de *Lectiones*, der findes i *Br. Sleswicense* (**S**) [1]) og *Br. Lundense*; thi vel er Teksten i disse tydeligt nok bygget paa Hovedskriftet og meddeler intet udover, hvad dette indeholder, men Forfatterne af dem har dog ved Excerperingen bevæget sig friere, end Tilfældet er i **OM**, og paa et Par Punkter kan disse Stykker maaske ogsaa have lidt Betydning for Tekstkritiken i Hovedskriftet. En ganske særlig Stilling indtager endelig *Br. Roskildense*

[1]) Dettes Tekst er udgivet (med enkelte Fejl) af Ioh. Adolph Cypræus i Annales Episcoporum Slesvicensium (Colon. Agripp. 1634) p. 204—5.

(**R**, med det deraf afhængige *Diurnale Roskildense* = **D**). Roskildekirken har aabenbart med stor Omhu taget sig af Festen for S. Wilhelmus, og man har i den haft et meget fyldigt og i flere Henseender ret interessant *Officium sancti Wilhelmi*; baade har *Lectiones* i dette en betydelig større Selvstændighed over for Hovedskriftet end alle de andre Breviariers, ja indeholder endog paa sine Steder (særlig i *Lectio II*) noget nyt, som Hovedskriftet ikke har, og de poetiske eller prosaisk-rhythmiske Partier fortjener ogsaa Paaagtelse for Stilens Skyld. Det kan vel ogsaa have sin Betydning for en enkelt Gangs Skyld at se, hvorledes et saadant fuldstændigt Officium ser ud; derfor har jeg her i Udgaven optaget det i dets fulde Omfang. — Mariakirken i København var jo *ecclesia collegiata* til Roskildekirken; i dets Messebog (*Missale Hafniense*) findes en lille *Sequentia de Sancto Wilhelmo*, som jeg udgiver som Slutningsstykke i dette Afsnit.

III. I dette Afsnit har jeg til Sammenligning med Fortællingen i Hovedskriftet udgivet: *Tractatus Beati Guillermi de reuelatione capitis et corporis beate Genouefe*[1]), bygget paa det ovenfor omtalte Haandskrift **G**. En tidligere Udgave af dette Skrift foreligger i *Acta Sanctorum mensis Ianuarii* (under 3. Januar); den angives at være bygget paa et Haandskrift fra Bruxelles, men efter Udgaven at dømme maa dette Haandskrift have været daarligt og paa flere Steder mutileret. En anden Udgave findes i »Recueil des historiens des Gaules et de la France«, Tom. XIV. p. 409—10; den angives dér at være bygget paa et Pariserhaandskrift (*cod. n. 5333 bibl. nation. Paris. fol. 119*), som er mig ubekendt; men hvis Udgaven gengiver dets Tekst rigtigt, maa det i Værd staa langt under **G**. Ogsaa **V** har dette Skrift paa de Blade, der følger umiddelbart efter Hovedskriftet (fol. 261r sqq.), men jeg har ikke taget nogen Kollation deraf.

IV. I fjerde Afsnit udgives endelig de 3 ovenfor omtalte *Epistolæ Honorii papæ III de canonizatione sancti Wilhelmi.* Da de Aftryk af disse Breve, som findes i *Suhms* Historie af Danmark IX, S. 752 f. 762 f., i *Liljegrens* Diplomatarium Suecanum I,

---

[1]) Skriftet maa, som det siges af Udgiveren i Recueil des hist. de la France i 2den Note, være forfattet ret sent af Vilhelm, ikke tidligere end 1183, da ikke alene Biskop Hugo af Sens († 1168), men ogsaa Biskop Alanus af Auxerre, som endnu levede i det førnævnte Aar, i Kap. 3 omtales som *sanctæ recordationis antistites.*

no. 223. 24, p. 234—37, samt i SRD. VI, p. 150—53, forekom mig ret mistænkelige paa forskellige Steder, og jeg andensteds (f. Eks. hos *Pressuti*: I Regesti del Pontefice Onorio III, Roma 1884, og i sammes lidt ældre *Regesta Honorii III*) kun fandt korte Indholdsangivelser af dem, har jeg ved Hjælp af Bibliotheksassistent Krarup ved Universitetsbibliotheket bevæget Hr. Dr. *Emilio Ranuzzi* i Roma til at skaffe mig en paalidelig Kollation af disse Breve; og efter denne udgives de da her.

I.

SANCTI WILLELMI ABBATIS VITA ET MIRACVLA.

1. Beatus Willelmus, ex nobili ortus prosapia, uenerabili uiro Hugoni, abbati sancti Germani de pratis, a parentibus suis ad educandum traditus fuit. Qui eum ut nepotem suum benigne suscipiens litteralibus studijs diligenter erudiri fecit. Cumque adhuc infantulus in claustro apud sanctum Germanum nutriretur ac primis elementis litterarum informaretur, studiose considerabat, quomodo monachi in claustro sederent, legerent, cantarent et orarent. Vnde uelut apis prudentissima florum diuersitatem inueniens munera mellis ab eis suscepit et in fauo cordis sui recondebat. Meditabatur namque tunc mente puerili, quod deuotus postea impleret etate senili. Diuina itaque sibi cooperante gratia multos coeuos suos docilitate ingenij precellens studio litteralium artium transcendit, atque

---

G = codex Parisinus Biblioth. Sanctæ Genouefæ, nr. 558, membran. in fol., sæc. XIII. — **V** = codex Parisinus, olim monast. S. Victoris, nunc in Biblioth. Nation., Mss. Lat. nr. 14652, chartac. sæc. XV. — **O** = Breuiarium Othiniense (**O**[1] fol. 341[v]; **O**[2] fol. 335[v]); *continet cap. I et primam partem cap. II usque ad p. 301,18* (loqui). — **M** = cod. Arnamagnæanus 670[b]; *excerpta habet capp. XXV—XXVIII.* — ***A*** = editor in Act. Sanct. Tom. I. mensis Aprilis, p. 620--43. *Multos huius editionis errores plerumque tacite remoui; editionis Suhmianæ (in SRD. V p. 458—95) nullum habeo respectum. In orthographia* **G** *sequor.*

Inscriptionem hanc habent **GV**: Incipit uita sci. Guillermi abbatis de Datia. 3. edocendum **O** Cui (!) eum nep. **O**. 4. litteralia studia *sunt, quæ in grammaticorum scholis coluntur.* 5. in *om.* **O**. 6. primus **O**[2]. 8. apes **O**. 11. postea **G** *supra versum add. habet m. 1*; *om.* **O** etate **GV**; mente **O**. 12. docilitatem **O**[2]. 13. liberalium **OA**.

inter ipsos magistros artium, scientia et doctrina conspicuus, famosus habebatur.

II. Igitur abbas Hugo de profectu et honestate morum nepotis suj exultabat uberius et gratias deo agebat; uolensque eius utilitati in posterum esse prouisum ei in subdiaconum promoto prebendam in ecclesia Parisiensi apostolorum Petri et Pauli et beate Genouefe, in qua tunc seculares erant canonici, acquisiuit. Factus itaque canonicus secularis omnia, que ad eum pertinebant, prudenter exequebatur. Animaduertens etiam, quod in tenera etate sui educatus monachos in quiete degentes facere cognouerat, accepto libro sepius in claustro solus sedebat et legebat et in diuina lectione se exercebat. Quod uidentes concanonici sui indignati sunt uehementer; et eius bonis moribus inuidentes, unde deberent proficere, inde ceperunt deficere. Cogitationes sue aduersus eum erant in malum, inflammate a gehenna. Stridebant siquidem dentibus in eum, nec poterant ei quicquam pacifice loqui. Sepulchrum enim patens erat guttur eorum, linguis suis dolose agebant, uenenum aspidum sub labijs eorum. Vnde conuenerunt in unum aduersus innocentem, dicentes: »Viri fratres, quid faciemus? Ecce homo iste multa contra nos et consuetudines nostras facit. Nam contrarius est operibus nostris, monasticam uolens super nos inducere uitam. Ad memoriam reuocemus, quod ait philosophus:

13. *Daniel. 14,27*: indignati s. v. 15. *Psalm. 55,6*: aduersum me omnes cogitationes eorum in malum; *Iacob. 3,6*: inflammata a gehenna. 16 *sq. Act. apost. 7,54*: stridebant dentibus in eum; *Gen. 37,4*: nec pot. ei q. p. loqui. 18. *cfr. ad p. 125,8 sqq.; Roman. 3,13.* 20. *Psalm. 2,2*: (principes) conuenerunt in unum aduersus (dominum), *al.* 21. *Act. apost. 2,37*: quid faciemus, viri fratres? 22. *Sapient. 2,12*: contrarius est o. n. 24. *Ouidius* (*nam is quoque medii œui hominibus* sapiens *fuit*) *in Rem. am. v. 91 sq.*

1. conspicuos **A**. 2. et famosus **O**. 4. grâ **G**, *sed corr. add.* s. 5. prouisus **O**[2] subdiaconatum **O**. 9—10. et animaduertens etiam **O**. 11. accepto **GV**; aspecto **O**. 13. concanoni|ci **G**, *add. syllaba* ci *initio versus sequentis*; canonici **O**, *omisso* sui. 14. *verba* et . . . inuidentes *et paulo post* inde *om.* **O**. 15. deficere, *adsonantiæ causa positum, hic* deteriores fieri *significare videtur.* 17. quidquam **O**. 24. philosophus **V**; ouidius poeta **G** *manu recentiore in rasura, in qua tamen erasæ vocis litteræ* p. . . . . p. . . . *dignoscuntur.*

Principiis obsta: sero medicina paratur,
cum mala per longas conualuere moras.

Obstemus igitur eius malis adinuentionibus et eas radicitus extirpemus: ne, si dimiserimus eum sic, uenient non tantum Romani sed et summus pontifex et Francorum rex et tollent nobis locum, nobisque eiectis uiros alterius scematis in tabernaculis nostris regnare facient, et erimus in prouerbium omni populo.« Hec et his similia quasi spiritu prophetie inter se alternabant, ignari, quod tale quid eis post annos paucos esset uenturum. Ab illo ergo die cogitabant, quomodo eum affligerent et fraude circumuentum a sua canonia citius eliminarent; et rei facti sunt in cogitationibus suis.

III: Vnus ergo ex ipsis, qui ei ceteris familiarior esse uidebatur, nescitur ex propria deliberatione an aliorum suggestione, sub quadam dilectionis specie, quam non gestabat in corde, eum conuenit secreto, dicens: »O karissime et omni dilectione dignissime, est secretum, quod tibi uolo dicere, si tu adiuratus promiseris hoc te nulli manifestaturum, donec opere compleuero, quod mente pertracto.« Ad hec uir domini respondit se optime posse habere celatum, quod ille uoluerit esse secretum. Tunc ille: »Diu est, karissime frater, quod desiderio uite celestis uitam istam, quam tenemus, mutare disposui. Nam licet uocatur uita, mors tamen potius dicenda est quam uita, quia amatores suos ad eternam perducere cognoscitur mortem. Mundus enim in maligno positus est et omni inmundicia plenus, qua suos indesinenter irretit. Vnde

---

3—6. *Iudic. 2,19*: non dimiserunt adinuentiones suas; *Euang. Ioann. 11,48*: si dimittimus eum sic, ... venient Romani et tollent nostrum locum. 7. *Deuteron. 28,37*: eris perditus in prouerbium ac fabulam omnibus populis; *Reg. 3,9,7, al.* 8. spiritus prophetie: *Apocal. 19,10.* 10. *Euang. Ioann. 11,53*: ab illo ergo die cogitauerunt, ut ... 12. *cfr. Roman. 1,21*: (euanuerunt) in cogitationibus suis. 18—19. *Gen. 11,6*: donec (cogitationes) opere compleant, *al.*; *Iob. 5,27, al.*: mente pertractare. 25. *Epist. Ioann. I, 5,19*: mundus totus in m. p. e.

---

4. ne (*esse potest particula adfirmatiua*) **GV**; nam ***A*** non tantum *hic modo* non *significat*; *cfr.* non tantum ... non solum *in fine cap. VI.* 11. canonia **G**; canonica **V** (?) ***A***.

attendamus, quod dominus in euangelio ait: 'Vigilate, quia nescitis diem neque horam'; et iterum: 'Qui non renuntiauerit omnibus [hijs], que possidet, non potest meus esse discipulus'; et apostolus: 'Hora est iam nos de sompno surgere'. Surgamus ergo de sompno culpe, et ornemus lampades nostras, et cum prudentibus simus uigiles, ut ueniente patrefamilias sine repulsa ingrediamur cum eo ad nuptias.« Cumque ille intente ascultaret uerba ipsius, adiecit: »Si fuerimus duo, fouebimur mutuo [obsequio].« Cui uir dei respondit: »Salutaria sunt, que perorasti, et sapienti super aurum et lapidem preciosum desiderabilia. Sed quid faciemus?« At ille: »Si uere caduca et transitoria mundi relinquere uoluerimus, nos cum nostris deo fideliter in religionis habitu offeramus.« Ad hec ille subridens ait: »N*on*dum uelle habeo monachari; sed pro salute anime mee et tue, si dictis facta compenses, faciam que hortaris, ita tamen ut, quod te prius uidero aggressum, tucius ipse sequar.« At ille gaudens intulit: »Bene dixisti; ita fiat!«

IV. Cumque sepius inter se de contemptu mundi et de suo proposito familiaria sererent colloquia, placuit utrique quantocius adire monasterium monachorum, quod Caritas nuncupatur. Quo cum peruenissent, dator huius consilij, accito patre monasterij, causam aduentus ipsorum humiliter aperit. Quorum aduentu et uoto ille gauisus caritatis brachijs eos amplectitur et in hunc modum dat responsum: »Dominus

1. *Matth. 25,13*: Vigilate . . . horam. 2. *Luc. 14,33*: qui non renuntiat o. q. p. n. p. m. e. d. 4. *Roman. 13,11*: quia hora etc. 5. ornemus etc.: *cfr. Matth. 25,7 sqq. (et 24,42 sq.)*. 8. *Ecclesiastæ 4,11*: si dormierint duo, fouebuntur mutuo. 10—11. *Psalm. 18,11*: desiderabilia super a. et l. p. multum. 17. *Euang. Ioann. 4,17*: bene dixisti; *Exod. 10,29*: ita fiet, ut locutus es.

3. hiis *in* **G** *corr. s. v. add. litteris rubris; in textu habet* **V**. 4. e//t **G** (*eraso* s). 8. intente **G**, *sed prius* e *ex* a *corr.* 9. obsequio *in* **G** *s. v. add. manus recens; in textu habet* **V**, *sed cum Vulgata delendum est.* 14. Nondum ***A***; Numdum **GV** uelle, *i. e.* uoluntatem. 15. compenses **G** *ex* compensas *corr.*; *i. e.*: respondere facias. 17. benedixit. ita *habuerat* **G**, *sed* t *finali eraso* sti *s. v. scripsit man. alia*; benedixi. ita **V**. 21. quamtocius **GV**. 24. gauissus **V**.

noster ait: 'Qui uenit ad me, non eiciam foras'. Huic ego innixus sententie libenter uobis temporalia et spiritualia huius domus impertiar et huic sancte congregationi uos associare curabo, si a proposito non defeceritis.« Cui cum grates pro tam dulci responso et pro eo, quod eorum decreuisset acceptare peticionem, retulissent multimodas, jubet abbas eos in hospicium recipi et eis necessaria amministrari.

Cumque residerent, ille Willelmum sic alloquitur: »Jam domino fauente bonum opus et saluti animarum nostrarum proficuum inchoauimus; restat, ut ipso adiuuante ab incepto nequaquam desistamus. Quam felix es, frater dilecte, quod nullius impedimento temporali subiaces, sed ab omnibus expeditus habitum ad presens cum his sanctis uiris potes accipere! Me autem ad modicum oportet domum repedare, ut matri et sorori mee tutorem preuideam; quia impium et grauissimum est michi peccatum, eas sine tutela relinquere, cum apostolus dicat: 'Si quis suorum curam non habet, maxime fidelium, fidem negauit et est infideli deterior'. Tu autem equo animo esto, et noli egre ferre ad tempus absentiam meam, sed, quod habes facere, fac citius; ego autem expleto termino induciarum a te michi creditarum coram deo et sanctis eius me promitto uelocius reuersurum.« Tunc Willelmus, quod spiritu dei hec non agerentur, persentiens, sed ut eum a se disiunctum loris uinciret claustralibus, sic respondit: »Maturior etas te ad preeundum prouocat, me autem etate iuniorem non te preuenire sed magis decet subsequi. Hoc etiam in initio ammonitionis tue me tibi recolo pollicitum fuisse.« Tunc huius doli inuentor, uidens fraudis sue commenta effectu frustrari, longa suspiria ab imo traxit pectore atque dicebat: »Differamus ergo in aliud tempus.« Et

---

1. *Euang. Ioann. 6,37*: et eum, q. v. a. m., n. e. foras. 17. *Timoth. 1,5,8*: Si quis autem suorum, et maxime domesticorum, curam non habet, f. n. et e. i. d.; *cfr. Gal. 6,10.* 20. *Euang. Ioann. 13,27*: quod facis, fac citius.

---

10. ipsos **G**, *sed* s *finali eraso.* 12. nulli *malim.* temporalis **G**, *sed eraso* s. 13. ad presens *i. e.* statim. 15. prouideam **A**. 16. est **GV**; esset **A**. 28. policitum **GV**.

sic a claustro recedentes per iter, quo uenerant, remeabant, et in se ipsam reciprocata mentita est iniquitas sibi.

V. Dominus abbas Hugo, semper eodem zelo dilectionis circa profectum nepotis sui inconcusse feruens, eum in gradum diaconi promoueri uoluit. Quod cognoscentes emuli sui, dolore cordis intrinsecus tacti, timebant, ne, si ordinaretur, in ecclesia sua ad maiorem proueheretur dignitatem. Ideo timori suo solatium excogitantes episcopum Parisiensem precibus circumuenerunt multimodis, ut eum omnino ad promouendum non susciperet, aut eo tempore sacros ordines facere penitus desisteret. Quorum precibus episcopus uictus et eorum uerbis nimium credulus, quia eum in multis accusabant, sacros ordines facere distulit. Sed deus omnipotens, qui comprehendit astutos in astutia sua et perdit sapientiam sapientium et intellectum intelligentium reprobat, quod moliti fuerant contra nepotem suum, abbatem Hugonem minime latere uoluit. Vnde idem abbas illum cum litteris suis Siluanectensi episcopo ordinandum transmisit; et, quod uoluit, idem episcopus deuotus impleuit.

Adeptus itaque diaconatus officium domum redijt, nullo *con*canonicorum suorum sciente, quo uel ad quid abierat. Sabbato subsequenti intitulatur ad omeliam legendam, quia uicarium propter eorum importunitatem habere non poterat. Hoc autem faciebant, ut ipso non habente, qui leuiticum pro eo officium expleret, secundum quod institutio prebende sue exigebat, scandalizaretur, et ipsi materiam malignandi contra

2. *Psalm. 26,12*: mentita est iniquitas sibi. 5—6. *Gen. 6,6*: tactus d. c. intrinsecus. 11—12. *Gen. 39,19*: nimium credulus verbis. 13—14. *Corinth. I, 3,19*: comprehendam sapientes in astutia eorum (*Iob 5,13*); *ibd. 1,19*: perdam sapientiam sapientium, et prudentiam prudentium reprobabo (*Isaiæ 29,14*).

1. piter **G**, *in quo sæpius præpositiones procliticæ sequenti voci adiunguntur, sed postea alia manus lineolis adpositis voces plerumque disiunxit;* pitur **V**, *sed in marg. corr.* per Iter. 2. in se ipsam reciprocata, *i. e.* contra se ipsam uersa. 13—14. cõ|p̃hendit **G**; cõ|conprehendit **V**, *sed postea* cõ *in fine versus deleto.* 15. molliti **G**, *sed prius* l *del.* 20. officiũ **G**, *sed* ũ *ex* o *vel* a *corr.* 21. concanonicorum *scripsi*; canonicorum **GV**.

eum haberent. Nocte dominica, cum septima lectio pronuntiari debuisset, ipse ad eandem pronuntiandam accessit, et aperto libro alta uoce: 'Iube, domine' personuit. Erat autem euangelium: 'Erat Ihesus eiciens demonium, et illud erat
5 mutum'. Ad cuius iussionis uocem, repleti stupore magno et extasi in eo, quod contigerat illis, obmutuerunt et siluerunt a responso benedictionis; et quoniam renouatus est dolor eorum, relictis matutinis et choro exierunt unus post alterum, incipientes a senioribus; et remansit Willelmus solus ad pul-
10 pitum, et magister Albericus in medio choro, qui erat uir bonus et iustus; hic non consenserat consilio et actibus eorum, sed expectabat regnum dei. Mane facto, cum canonici in unum conuenissent et de his, que facta fuissent, adinuicem ruminarent, superuenit Willelmus. Tunc magister Albericus
15 sic orsus est loqui: »Hoc uere possumus dicere, quia hac nocte uidimus mirabilia. Et quis non miretur? Mirum non est, quod unicus omnipotentis dei filius demonium, quod erat mutum, eicere potuit, et loquente muto mirate sunt turbe; sed illud michi magis admirabile est, quod, domino Willelmo
20 omeliam pronuntiante: 'Erat Ihesus eiciens demonium', eiecti sunt concanonici sui de ecclesia, homines uidelicet rationales, et ipso loquente facti sunt muti, et fratres sui elongauerunt ab eo, et noti quasi alieni recesserunt.« Ipso sermonem finiente facti sunt persecutores serui dei in parabolam omni-
25 bus, qui hec audierant.

---

4. *Luc. 11,14*: Et erat eiciens ... mutum. 5. *Act. apost. 3,10*: impleti sunt stup. et extasi in eo, q. c. illi. 6 *sq. Isaiæ 36,21*: siluerunt et non responderunt; *Psalm. 38,3*: obmutui ... et silui a (bonis), et dolor meus renouatus est. 10. *Luc. 23,50 sq.*: (Ioseph) erat ... vir b. e. i.; hic n. c. c. e. a. e. ..., qui expectabat et ipse regnum dei (*Marc. 15,43*). 15. *Luc. 5,26*: quia vidimus mirabilia hodie. 18. *Luc. 11,14*: locutus est mutus, et admiratæ sunt turbæ. 22. *Ierem. 2,5*: elongauerunt a me, *al.*; *Iob. 19,13*: fratres meos longe fecit a me, et noti mei q. a. recesserunt a me. 24. *Psalm. 68,12*: factus sum illis in parabolam.

---

14. *post* superuenit *in* **G** *erasum est voc.* Wll's; *in* **V** *est* superuenit. Tunc *sine rasura*; *sed* Willelmus *sine dubio seruandum erat*; *alioqui* superuenit mag. Albericus; qui tunc *dicendum erat; et ipse aduentus Willelmi Alberico occasionem præbet hæc dicendi.* 15. horsus **G**, *sed eraso* h.

Beatus autem Willelmus iugi meditatione uerbi dei roboratus in omnibus se prudenter regebat, ut cum psalmista posset dicere: 'Dominus michi adiutor est; non timebo, quid faciat michi homo'; et iterum: 'Michi autem adherere deo bonum est, ponere in domino deo spem meam'. Cumque adiutorio dei, cuius iudicium abyssus multa, et contra cuius examen non est stabile hominis consilium, pacientia armatus aduersarios suos, in incepta malicia perseuerantes, redderet inermes, cuiusdam prepositure dignitate sublimatur. O Christi pietas omni prosequenda laude! qui famulum suum in tempore beneplaciti sui nouit extollere, quem ante tempus filij inuidie moliebantur opprimere. Concanonici autem sui turpi marcentes ocio in apparatu regio ederunt et biberunt ad luxuriam, in superbia et in abusione, usque in diem, in qua dominus Eugenius papa intrauit Galliam, habens preter ea, que extrinsecus erant, instantiam cotidianam, sollicitudinem omnium ecclesiarum sibi a deo commissarum. Hic superbiam eorum confregit et ad nichilum redegit. Nam illo adueniente Parisius, quod metuebant, euenit, et, quod uerebantur, accidit eis, non fortuitu quidem nec Willelmi actum aut premeditatum consilio, sed diuine sapientie iusto cuncta disponente iudicio.

VI. Volens itaque dominus papa scire, si floruisset uinea, si flores fructus dedissent, secessit in partes Gallie. Cui Parisius appropinquanti rex Ludouicus et episcopus eiusdem

---

3. *Psalm. 117,6*: Dominus ... homo; *Hebr. 13,6*. 4. *Psalm. 72,28*: Mihi autem ... spem meam. 6 *sq. Psalm. 35,7*: iudicia tua abyssus multa; *Ecclesiastici 37,20*: consilium stabile. 8. *Reg. I, 12,25*: perseuerare in malitia. 10—11. *Psalm. 68,14*: tempus beneplaciti, deus; *88,18*: in beneplacito tuo exaltabitur cornu nostrum. 14. *Psalm. 30,19*: in superbia et in abusione. 15. *Corinth. II, 11,28*: præter illa, quæ extrinsecus sunt, instantia mea quotidiana, sollicitudo o. e. 18. *Psalm. 77,59*: ad nihilum redegit, *al.* 19. *Iob. 3,25*: timor, quem timebam, euenit mihi, et quod verebar accidit. 22. *Cant. Cant. 7,12*: videamus, si floruit vinea, si flores fructus parturiunt.

---

7. pacientie **GV**, *corr.* ***A***. 10. lav|de *ex* la|ude *corr.* **G** *m. 1.* 15. preterea **GV** *coniunctim.* 19. metuebãt *ex* metuebatur *corr.* **V**. 24. lodouicus **G**, *item sæpius in seqq.*

ciuitatis cum multitudine clericorum et laicorum occurrunt, et honorifice susceptum ad ecclesiam beate uirginis Marie cum magno tripudio perducunt. Post paucos dies placuit ei ecclesiam beate Genouefe uisitare et ibi diuina celebrare, quia
5 apostolica dicebatur. Quo cum peruenisset, pallium sericum ante altare a ministris ecclesie deponitur, ubi dominus papa ad orandum prosternitur. Oratione completa uestibulum ingreditur et ad missam celebrandam sacris uestibus induitur. Interea ministri domini pape pallium sericum tollunt, affir-
10 mantes illud sibi deberi secundum antique consuetudinis morem. Quod famuli canonicorum indigne ferentes pallium ab eorum manibus extrahere moliuntur; Romani econtra totis nisibus illud sibi attrahere non desistunt. Quid in his moror? Trahere adinuicem non destiterunt, donec scisso
15 frustatim pallio pugnis se percuterent, et ministri ecclesie seruos domini pape sanguinolentos adhibitis fustibus redderent. Cumque clamor discordantium in ecclesia attolleretur, accurrit rex Ludouicus eos compescere uolens. Illi uero, quia obscuratum erat insipiens cor eorum, regem in decore suo uenientem
20 non uerebantur, sed eum sicut alios ualidis ictibus affecerunt. Cumque hec agerentur, quidam ex familia domini pape scissa ueste et facie unguibus exarata domini sui aduoluti pedibus lacrimabiliter ei iniurias suas proponunt, dicentes: »Ecce quomodo honorantur, quos dominus papa uult honorare!
25 Talene nobis debetur premium, qui reliquimus Romam et nostra et secuti sumus te? Habeat iam Roma pudorem! Nusquam fuimus sine honore nisi in ecclesia ista, in qua acciderunt nobis mala, que non uerebamur. Vnde obprobrium facti sumus uicinis nostris, subsannatio et derisio his, qui in

---

18—19. *Roman. 1,21*: obscuratum est insipiens cor eorum. 19. *Isaiæ 33,17*: regem in decore suo. 24. *Esther 6,9*: sic honorabitur, quemcumque voluerit rex honorare. 25. *Matth. 19,27*: nos reliquimus omnia et secuti sumus te: quid ergo erit nobis? 29. *Psalm. 78,4*: facti s. op. v. n., s. et illusio h., q. i. c. n. s.

---

1. occurrunt *Langebek*; accurrũt **G**; accurunt **V**. 7. uestib., *i. e.* sacristia. 15. frust//atim **G**, *eraso* r. 24. honorari **A** *male.* 28. uerebamur **G** *m. 1*; merebamur **G** *m. 2 et* **V**, *fort. rectius.* 29. subsannatio//// **G**, *eraso* nem deri^{sio}//// **G**, *eraso fort.* sum.

circuitu nostro sunt. Sed, si quid potes, aufer obprobrium nostrum.« Cum autem apostolicus cuncta cognouisset, que facta fuissent, nimia exacerbatus indignatione respondit: »Michi uindicta[m], et ego retribuam.« Et accersito domino rege Ludouico sic fatur: »Ego ob reuerentiam apostolorum Petri et Pauli et beate Genouefe huc accessi diuina tractare misteria; et canonici huius ecclesie maligni et insipientes timorem domini abicientes famulos meos, ut me ad iracundiam prouocarent, pugnis et flagellis ceciderunt. Sed ne diu glorientur in malicia sua, tu, qui causam ecclesie huius tueris, michi de predictis transgressoribus iusticiam exhibere ne moreris.« Rex autem domino pape a se iusticiam querenti ait: »Pater sancte, cui querelas iniurie michi illate exponam, aut quis michi iusticiam faciat? Nam ego ut uestri, dum eos disiungere conarer, graues ictus furentium sustinui. Sed cum tibi a domino ligandi atque soluendi iusto iudicio collata est potestas, ecce in manu tua sunt: redde retributionem eorum ipsis.«

His dictis simul ab loco illo discesserunt. Cum autem simul pergerent, iterum ortus est sermo inter illos, quomodo superbiam illorum canonicorum destruerent et uineam illam alijs agricolis locarent, qui redderent fructum eius temporibus suis. Nec tamen cuiquam eorum uiolentiam inferre uoluerunt, ut prebenda sua priuarentur, prius quam deus tolleret eos de medio, quia multi ex eis nobiles et scientes extiterunt; sed ut iniuriam eis illatam sine peccato per uiros religiosos uindicarent, eis ecclesiam beate Genouefe committendo, decreuerunt ergo nigros monachos ibidem esse constituendos. Sed hoc eos maxime angebat, quod ad eorum emolumentum preter unam prebendam, que tunc forte uacabat, non habebant.

1. *Isaiæ 4,1*: aufer op. nostrum. 4. *Roman. 12,19* (*Hebr. 10,30*): mihi vindicta, (et) ego retribuam. 10. *Psalm. 51,3*: quid gloriaris in malitia. 16. ligandi ... potestas, *cfr. Matth. 16,19.* 17. *Gen. 16,6*: ecce ancilla tua in manu tua est, *al.*; *Psalm. 27,4*: redde r. e. ipsis. 21. *Ezech. 30,6*: destruetur superbia (imperii eius); *Matth. 21,41*: vineam suam locabit al. agr., qui reddant ei fructum t. suis.

4. uindicta *ex Vulg. scripsi*; uindictam **GV**. 14. faciat **GV**; faciet ***A***. 28. monachos **G**, *sed* s *postea add. corr.*

Abbas itaque sancti Victoris, comperto eorum consilio de mutatione ordinis, dominum papam et regem Ludouicum precibus circumuenit affectuosis, ut ordo sancti Augustini in ecclesia ad honorem dei et apostolorum Petri et Pauli et beate Genouefe uirginis eorum patrocinio institueretur, multis asserens assertionibus, quod facilius aliqui ex contumacibus illis ad regularem uitam ipsorum quam ad habitum et consuetudinem monachorum conuerterentur. Apostolicus autem et rex Ludouicus, cognoscentes bonam famam ipsius abbatis et suorum fratrum et religionem ipsam super omnes uicinos ipsorum extolli et domum sancti Victoris magne caritatis odore redolere, petitioni abbatis iusto desiderio flagrantis gratum prebuerunt assensum. Electus est die postero in abbatem Odo prior, homo sancte conuersationis ac tocius prudentie et religionis indefessus amator; missique sunt cum eo .XIJ. canonici, uiri honesti et bone fame, ad ecclesiam beate Genouefe, sicut ipsius uirginis decebat puritatem. Sicque ordo beati Augustini in ecclesia beate Genouefe priuilegio domini pape Eugenij ac christianissimi regis Ludouici immutabiliter confirmatus usque in hodiernum diem ibidem conseruatur. Ecce, ut in principio commemoratum est, canonici priores, Cayphe prophetiam habentes, locum suum perdiderunt, et datus est locus ille genti aliene, genti uidelicet religiose, uineam domini deuote excolenti.

Cum hec agerentur, Willelmus in prepositurام suam secesserat, de rebus domesticis cum amicis suis tractans et disponens. Die sequenti, cum ad mensam diuersis ferculis oneratam cum suis discubuisset, ecce quidam subito intrauit, qui eum sic allocutus est: »Salutat uos dominus abbas Odo de beata Genouefa et litteras istas uobis transmittit.« Ille ultra, quam credi potest, admirans salutantis uerba ait: »Quis est ille abbas, uel quando fuit abbas in ecclesia beate

---

12. *Num. 11,4*: flagrauit desiderio. 22. *cfr. Euang. Ioann. 11,48.* 23. *Baruch 4,3*: (ne tradas . . . dignitatem tuam) genti alienæ.

---

9. et **G**; ut **V**, *ut videtur*; *item paulo post* (10) *ante* suorum. 10. super (sr̃) **GV**; per ***A***. 23. est *s. u. add. corr. in* **G**.

Genouefe?« Cui nuntius: »Odo, prior de sancto Victore, ipse est abbas in ecclesia beate Genouefe, heri a summo pontifice et domino rege ibidem constitutus.« Ad hec Willelmus: »In sompnis hec audio, an uera michi refers?« — »Vera sunt« inquit. — Tunc discutiens seriem litterarum uidit sibi manda- 5 tum ab abbate Odone, ut capitulum suum quantocius adire non supersederet. Surrexit itaque refectionis curam postponens, et ualedicens omnibus ait: »Vadam et uidebo, si est hec mutatio dextere excelsi.« Cumque claustrum beate Genouefe intrasset, uidit ibi uiros scemate religionis adornatos. Credidit 10 ergo sermoni, quem dixerat illi nuntius; sed tamen uehementer intra se hesitabat, cur hoc euenisset, ac que causa fuisset huius mutationis.

Nuntiatur protinus abbati aduentus domini Willelmi. Cui festinanter occurrit, et in osculo pacis susceptum deuotissime 15 amplectitur. Cumque residerent ac inter se miscerent colloquia alterna, aduentus sui suórumque modum et cetera, que illis euenerant diebus, abbas pandit Willelmo. Quibus relatis cepit eum de contemptu mundi admonere, dicens: »Fili, si diues esse cupis, ueras diuitias require. Si gloriam dignitatis 20 diligis, in illa superna angelorum curia ascribi festina. Animaduerte, quod dominus in euangelio ait: 'Qui amat patrem et matrem et agros aut domos et cetera plus quam me, non est me dignus'. Et iterum: 'Beati pauperes spiritu, quoniam uestrum est regnum dei. Beati, qui nunc esuritis, 25 quoniam saturabimini'. Et beatus Iohannes euangelista ait: 'Nolite diligere mundum, neque ea, que in mundo sunt, quia, si quis diligit mundum, non est caritas patris in eo'. Huic

---

8. *Psalm. 76,11*: hæc mutatio dexteræ excelsi; *Gen. 45,28*: vadam et videbo (illum). 12. *Act. ap. 10,17*: dum intra se hæsitaret. 22 *sqq. cfr. Matth. 10,37*: qui amat p. aut m. plus quam me, non est me dignus etc.; *ibd. 5,3.6*: beati p. s., q. ipsorum e. r. cælorum; ... beati, qui esuriunt et sitiunt iustitiam, quoniam ipsi saturabuntur (*Luc. 6,20 sq.*). 27. *epist. Ioann. I, 2,15*: Nolite ... in eo.

---

6. quam tocius **GV** (*per compendium, ut solent*). 12. ac **GV**; aut ***A*** fui't (*non* fu'it) **GV**; *quod* fuisset *significare puto*; fuerit ***A***. 23. et matrem **GV**; aut m. ***A*** domus **G**, *sed corr. in* domos, *quod habet* **V**.

bene concordat beatus Iacobus apostolus, dicens: 'Quicumque uoluerit amicus esse huius seculi, inimicus dei constituitur'. Ne tardes ergo conuerti ad dominum, et ne differas de die in diem, ne subito ueniat ira dei super te et in tempore
5 uindicte disperdat te. Valde stultus est, qui pro eo, quod paruo tempore luxurie deseruit suumque miserum desiderium prauis delectationibus pascit, et celestem perdit amenitatem et eternam incurrit dampnationem. Igitur renuntia omnibus, que possides, et baiula crucem Christi cotidie: qui cum esset
10 diues et prepotens rex celi et terre, sponte pauper factus est pro nobis, ut nos diuites faceret secum in regno celorum.«

Postquam finem his imposuit monitis, apprehensa manu eius duxit illum ad uitream fenestram, in qua erat ymago crucifixi depicta. Tunc renouato sermone ait: »Videsne, mi
15 domine, hanc ymaginem, et consideras?« Cui ille: »Video plane et diligenter considero. Nam si hoc misterium michi uetus est per usum, est tamen michi semper nouum propter eum, qui nos reformabit *corpore humilitatis nostre configurato* corpori claritatis sue et renouat hominem nostrum interiorem
20 de die in diem.« Intelligens abbas cor eius a spiritu sancto inflammatum iterum dicit: »Vides, quanta amoris dulcedine te sibi alligare cupit et extensis brachijs suscipiendo amplecti, qui pro te se permisit crucifigi?« Protinus uir dei, lacrimarum ymbre ora perfusus, et propter nimium singultum uix uerba
25 ualens edere, cum timore respondit: »Vtinam scire possim,

---

1. *epist. Iacobi 4,4*: quicumque ergo v. a. e. s. h., i. d. c. 3. *Ecclesiastici 5,8 sq.*: non tardes c. ad d., et . . . diem; subito enim veniet ira illius, et i. t. v. disperdet te. 9 *sqq. Luc. 14,33.27*: qui non renunt. o. q. p. — et qui non baiulat crucem suam etc.; *Corinth. II, 8,9*: propter vos (Christus) egenus factus est, cum esset diues, ut illius inopia vos diuites essetis. 14. *Thren. 1,11*: vide, domine, et considera. 18. *Philipp. 3,21*: (Christus) reformabit corpus humilitatis nostræ, configuratum corpori claritatis suæ; *Corinth. II, 4,16*: licet is, qui foris est, noster homo corrumpatur, tamen is, qui intus est, renouatur de die in diem.

---

3. tardas **GV**, *sed in* tardes **G** *corr., m. 2, ut vid.* 18. reformabit (**GV**: reformauit) *scripsi et verba* corpore hum. nostre configurato *addidi ex Vulgata*; reformauit [et conformauit] ***A***. 19. claritatis **V**; claritati **G**. 22. alligare ***A***; alligari **GV**. 24. pro|pt *ex* |pp *corr.* **G** *m. 1* (?).

quod me dignaretur habere seruum sibi et preterite iniquitatis et mee fragilitatis errores dimittere!« Ad hec abbas: »Ego fideiussor ero, si sane monitis obtemperare uolueris, quod non solum peccata tua dimittet, uerum etiam post uite huius terminum cum sanctis suis eterna coronabit gloria.« Nec mora, Willelmus ad pedes corruens fideiubentis se et sua deo et illi benigne commendauit, et sic de huius mundi naufragio nudus euasit.

Letatur Christi familia de tanti iuuenis conuersione, nec minus gaudet ex insperato auxilio tam repente sibi celitus transmisso. O bone Ihesu, quam magnificata sunt opera tua! nam omnia opera nostra, ut ait propheta, operatus es in nobis. Iam expletum esse cernimus, quod te dixisse legimus: 'Facilius est camelum per acus foramen transire quam diuitem regnum celorum intrare.' Sed cum homines, terrena tantum sapientes, interrogarent: 'Quis ergo potest saluus fieri?' respondisti: 'Que apud homines sunt impossibilia, possibilia sunt apud deum.' Ecce quia hunc ad graciam predestinasti, facile de superbo humilem, de diuite pauperem facere potuisti. Dicat quisque, quod sentit: in laude apostolorum Petri et Andree germanorum scriptum, quod ad unius iussionis uocem predicantis domini, relictis retibus et naui, secuti sunt redemptorem; iste uero non tantum ad domini sed ipsius serui admonitionem non solum retia et nauem sed predia et possessiones, domos et familias, diuitias et honores, insuper et semetipsum reliquit. Nec hoc idcirco dicimus, ut eum summis

---

5. *Psalm. 8,6*: gloria et honore coronasti eum. 11. *Psalm. 91,6*: quam m. s. o. tua, domine. 12. *Isaiæ 26,12*: omnia enim op. n. operatus es nobis. 14—18. *Matth. 19,24—26*: Facilius e. c. p. foramen acus t. q. d. intrare in r. c. Auditis autem his discipuli mirabantur valde, dicentes: Q. e. poterit s. esse? Aspiciens autem Iesus dixit illis: Apud homines hoc impossibile est; apud deum autem omnia possibilia sunt. 20 *sqq. cfr. Matth. 4,18—20; Marc. 1,16—18; Luc. 5,1—11.*

---

2. fragilitatis meæ **A**. 3. sane **GV** (*i. e.* quidem); sanis **A**. 4. etiam (*per compendium*) **G**; et **V**, *sed in* etiam *corr.* 6. deo **G**; et deo **V**, *sed* et *postea expunctum.* 9. $\overset{i}{x}$ **GV**; *in marg.* **V** *adscr.* xpi. 12. opa^{tus} **G** *ex corr. m. 1* (?) in *non est in Vulgata.*

equiperemus apostolis; sed sic approbamus minora opera, ut non uituperemus maiorum magnalia.

VII. Suscepto itaque habitu regulari Willelmus appositus est ad ceteros fratres et annumeratus est cum illis duodecim. Et mutato habitu mutatus est in uirum alterum, atque diuina cooperante gracia, que sibi eum uas electionis preuiderat, proficiebat de uirtute in uirtutem, ut dignus haberetur uidere deum deorum in Syon. Erat enim preditus uirtute caritatis, humilitate precipuus, pacientia fortis, obedientia tractabilis et ad cetera genera uirtutum promptus. Insistebat lectioni, orationi, diuine contemplationi; uigilijs, ieiunijs artus domabat corporis; et qui solebat in sericis precedere induuiis, post in abiectis uestibus seruiuit pauper pauperibus. Diuitiarum preterite uite oblitus panem furfureum ut ceteri edebat et herbas agrestes in edulium preparatas cum graciarum sumebat actione. Non enim alias delicias due prebende tantum in principio ipsis fratribus et familie eorum prebere poterant. Vnde fortis athleta Christi, in incepto stabilis, religionis atque ordinis in tantum uehemens emulator extitit, ut, cum supprioris fungeretur officio, nulla patiebatur ordinis instituta transgredi.

His et alijs huiusmodi uirtutum studijs cum se indesinenter exerceret iamque probatus deo et hominibus existeret, dominus noster Ihesus Christus (iuxta illud euangelicum: 'Qui diligit me, diligetur a patre meo, et ego diligam eum et manifestabo ei me ipsum') quadam nocte, cum membra sopori dedisset, apparuit ei in uisione in specie pulcherrimi iuuenis, uocansque eum proprio nomine ait: »Noueris te ad quandam insulam

---

4. *Act. apost. 1,26*: (Matthias) annumeratus est cum undecim apostolis. 6. *Act. ap. 9,15*: vas electionis est mihi iste. 7. *Psalm. 83,8*: ibunt de v. i. v., videbitur deus d. i. S. 22. *cfr. Reg. 1,2,26*: placebat tam domino quam hominibus. 23. *Euang. Ioann. 14,21*: Qui autem diligit . . . ipsum.

---

1. equip|peremus **GV**. 8. Sion **V**. 11. ar//tus (*eraso* c) **G**. 12. p̃cedere **G**; procedere ***A*** induuiis **G** *m. 1, corr. in* indum̃e*tis*/// *m. 2*; indumẽtis **V**. 13. seruiuit *scripsi*; seruit **GV**. 15. agrestas **G**. 19. ut **GV**; quod ***A***. 26. pulcherrimi **G** *m. 1, sed corr. in* pulcherrim⁹// (*i. e.* pulcherrimus, *ut* **V**) *m. 1* (?).

mecum profecturum, ubi multa temptationis genera perferes atque molestias; sed his meo adiutorio superatis, deposito carnis onere, mecum eris in paradiso.« Quid autem uellet sibi talis uisio talisque admonitio, nequaquam poterat conicere, antequam in Daciam ad insulam, que Selandia est uocabulo, ubi nunc requiescit, uocaretur.

VIII. Decursis post hec non multorum annorum curriculis abbas Odo in senectute bona migrauit ad dominum. Quo defuncto dominus Garinus, eiusdem monasterij prior, quia uir honestus et litteratus et prouidus in agendis habebatur, in abbatem eligitur. Postquam autem consecratus et in sede sua erat confirmatus, habitus est sermo ad fratres in capitulo de priore substituendo. Fuit ibi quidam, cui abbas omnimodis affectabat dare prioratum. Annuentibus cunctis et abbati consentientibus [sed] resistebat ille frater dicens: »Iustum est, ut in regali abbatia officiales per regem in officijs suis imponantur.« Quod audientes fratres conturbati uehementer dixerunt: »Si uis secundum ordinis tenorem prioris suscipere officium, consentimus electioni tue; sin autem terminos, quos posuerunt patres nostri, transgredi attemptaueris, numquam ad illud pertinges.« Illo autem in suo proposito persistente abbas, ut sui incepti compos fieret, fratrem illum secum ad regis palatium duxit; et quia ignota regi erat ordinis institutio, factus est ille prior ab eo in palatio. Optatum itaque reportans effectum hora refectionis accessit ad cymbalum, et percusso cymbalo conuocauit conuentum. Fratres hoc uidentes quid facerent? quid dicerent? Loqui non poterant; sed nutibus et signis interiorem cordis amaritudinem demonstrabant. Quia uero iustus ut leo con-

3. *Luc. 23,43*: hodie mecum e. i. p. 8. *Gen. 25,8*: mortuus est in sen. bona, *al.* 17. *Psalm. 6,11*: conturbentur vehementer. 29. *Esther 4,1*: ostendens amaritudinem animi sui. *Prouerb. 28,1*: iustus quasi leo confidens.

1. temptationis **GV**; tentationum ***A***. 7. Decursis *scripsi*; Recursis **GV** hec **G** (*per compendium*); h· (*i. e.* hoc) **V**. 12. erat *in* **V** *s. v. add. m. 2; in textu habet* **G**. 14. prioratum annuentibus cuncti (!) **V**. 15. sed *in textu habet* **V**, *sed in* **G** *s. v. add, m. 1* (?). 23. pallatium **V**.

fidit, Willelmus animatus zelo ordinis et amore iusticie post ingressum refectorij presumptorem illum a nola submouit et suppriorem adhibuit. Submotus ille cum rubore exiuit dedecusque sibi illatum cum magno gemitu abbati exposuit. Conquerentem blande consolatus est, dicens: »Si ista Willelmo de sancto Germano non reddidero, numquam abbas ero.« Fratribus in capitulo mane congregatis, proclamatus est Willelmus, quod manum priori imposuisset uiolentam. Negat ille se umquam priori aliquam intulisse iniuriam. Post aliquos uero uerborum discursus sic fatur: »Si in hoc aliquid peccaui, quod ab officio prioris non priorem sed ordinis preuaricatorem abegi, presto sum emendatoriam subire uindictam.« Et ueniam sumens continuo dampnatur silentio, et ut singulis septimanis tres dies in pane et aqua ieiunans in terra sine mensale sedeat. Ille uero talem sententiam non abhorruit, sed animaduertens pastoris sententiam esse timendam, iustam siue iniustam, quod suo capiti iniunctum fuerat, humiliter sustinuit. Exijt tamen sermo inter fratres, quod discipulus ille iniusto dampnatur iudicio. Quam ob rem quidam dominum apostolicum, qui tunc Senonis morabatur, cum festinatione adijt et omnia, secundum quod acta fuerant, tanto patri intimauit. Summus pontifex, non leue ferens ordinis preuaricationem et innocentem grauiter sententiatum, abbati de sancta Genouefa subito mandauit, ut sue presentie sine mora se exhiberet, et Willelmum sui itineris faceret consortem. Paruit ille mandato assumptoque secum Willelmo uenit Senonis. Assistensque summo pontifici temeritatis et indiscretionis arguitur, et Willelmus a sententia liberatur, et, ne de cetero officiales contra ordinis instituta eligantur uel instituantur, districtissime precipitur.

IX. Dum medium silentium tenerent omnia, et queque procella tempestatis in ecclesia illa uideretur sedata, murmur factum est in populo, quod caput beate Genouefe de loco

---

1. amore **G** *m. 1* (?); amoris **G** *m. 1 et* **V**. 5. *malim* Qui (*vel* Ille) conquerentem. 13. veniam sumens, *i. e.* genua flectens, *vid. Ducang.* 15. mensali ***A***. 20. *ante* cum *in* **V** *add.* tunc. 22. leue **GV**; bene ***A***.

sancto suo esset sublatum. Spiritus huius blasphemie regias tandem perculit aures. Vnde ex relatis dominus rex Ludouicus inmensa furoris ira exacerbatus iurauit per sanctum de Bethleem, quod, si hoc uerum foret, omnes canonicos flagellis cesos de ipsa eiceret ecclesia. Et adhibitis custodibus, qui custodiam haberent de thesauro et reliquijs illius monasterij, litteras ad archiepiscopum Senonensem et suffraganeos eius, ad abbates et priores eiusdem episcopatus misit precipiendo, ut omnes in die ab ipso prefixo huius rei ueritatem indagaturi Parisius conuenirent. Fratres iusiurandum regis percipientes conturbati sunt, commoti sunt, tremor apprehendit eos; set quamuis formidabilis erat eis ira principis, magis tamen de thesauro prestantiore auro et margarita preciosa, quem sibi uerebantur ablatum, doluerunt. Pre ceteris autem anxiatus erat spiritus Willelmi, qui omnium reliquiarum capsas et thesaurum ecclesie iam dudum in sua susceperat custodia.

Illuxit dies statutus; aduenit rex cum suis, aduenerunt pontifices et abbates, aduenit etiam multitudo non minima exitum rei scire cupiens. Tandem nominatis et assignatis, qui cum archiepiscopo et alijs episcopis ad locum sanctum sancte uirginis ascenderent, uoluit Willelmus cum eis ascendere, nec permittebatur. Vnde arrepto (nescio magis) candelabro aut thuribulo secum ait: »Si michi non aliter conceditur, saltem ascendam ut minister.« Et cepit ire. Aperto itaque scrinio, ecce, caput beate Genouefe, Frantie gemma, cum ceteris membrorum suorum reliquijs reperitur. Quod cum fidelis famulus ipsius uirginis Willelmus uideret, conceptum animi gaudium intra se non capiens, quin illud uoce exultationis eructuaret, oblitus illorum, qui maioris erant auctoritatis, 'Te deum laudamus' audacter inchoauit, ut tota ecclesia in uoce resonaret ipsius. Quod inchoatum omnis populus,

---

11. *Psalm. 47,6–7*: conturbati ... appr. eos. 13. *Matth. 13,46*: pretiosa margarita. 14. *Psalm. 142,4*: anxiatus est super me spiritus meus. 28. uox exultationis: *Psalm. 41,5, al.*

---

2. pertulit **G**. 6. thesauros **V**. 11. set *scripsi*; Et **GV**, 22. arepto **G**. 26. repperitur **GV**. 29. eructaret ***A***,

qui conuenerat ad diem festum, non minori alacritate ad finem decantauit. Quo decantato archiepiscopus collectam ipsius uirginis prosequitur.

Cui cum finem imposuisset, episcopus Aurelianensis cum maxima indignatione intonat: »Quis est iste leccator, qui contra auctoritatem domini archiepiscopi et aliorum episcoporum propter caput cuiusdam uetule, quod hic fraudulenter imposuerunt isti, 'Te deum' tam temere inchoare presumpsit?« Willelmus ad hec: »Si queritis, quis sum, scire uos uolo, quod, ut calumpniose uos intulistis, non sum leccator, sed seruus beate Genouefe. Quod autem presumptionis me arguitis, non temeraria presumptio, sed integra sancte uirginis, quam semper habui, me facere compulit dilectio. Caput, quod uidistis, uetule fore non abnego; uirginitatis florem semper retinens septuaginta annorum et eo amplius beata Genouefa extitit, uirgo semper munda et immaculata, donec celo redderet animam et terre corporis materiam. Sed ne quis scrupulus dubietatis de hoc capite cordibus uestris inhereat, facite clibanum uehementer igniri, et ego assumpto capite ad declaranda beate uirginis merita ignitum intrabo securus.« Ad hec episcopus subsannans respondit: »Ego quidem in cuppam aque calide cum eo non intrarem, et tu in clibanum ardentem intrares?« Archiepiscopus uero, uerbositatem episcopi ultra non ferens supersticiosam, innuit ei, ut taceret, et deuoti fratris fidem et sinceram erga sanctam uirginem deuotionem approbauit. Stultiloquium uero, quod episcopus contra beatam uirginem polluto ore intulerat, inultum nequaquam esse potuit, quoniam perdet deus omnes, qui loquuntur mendacium. Vnde postea multis irretitus criminibus a sede sua eiectus uitam indignam digna morte miserabiliter finiuit.

---

28. *Psalm.* 5,7: (Domine,) perdes omnes, q. l. m. 29. uitam i. d. morte, *cfr. supra p. 192,22.*

---

4. Cui **GV**; Qui ***A*** an Aureliensis, *corr. m. 2* **GV**. 15. retinens sept. *scripsi*; retinentis. Sept. **GV**. 16. inmaculata **V**. 21. cuppam **G** *et* **V** *m. 1.*; *in* cupam *corrigere voluisse vid.* **V** *m. 2.*

X. ANno ab incarnatione domini .M̊.C̊.LX̊.I̊. regnante in Dacia Waldemaro rege filio Canuti regis et martyris (— qui Sclauos a finibus regni sui abegit, quos sepius inuadere solebant, captiuos ducentes uiros ac mulieres, et omnia, que attingere poterant, depredantes; filius quippe martyris cum esset, ipsius interuentu in cunctis bellorum certaminibus, que contra Sclauos, qui tunc pagani erant, *habuit*, uictor extitit gloriosus, unde ostensa eis uia salutis eterne illos colla iugo Christi submittere coegit; erat uir iste sapiens et discretus, potens in opere et sermone coram deo et omni populo —), eodem tempore adornabat sacerdocium in Roskildensi ecclesia episcopus Absalon, homo magni consilij, clericorum decus, merentium et afflictorum consolator omniumque religiosorum pius amator tociusque populi modestus gubernator, aduenarum et pauperum clemens sustentator Sclauorumque maximus persecutor, ornamentum fidei, sobrietatis exemplum, forma pudicicie, nobilitatis et probitatis insigne speculum, lucerna refulgens in templo dei et ipsius fortis columpna et immobilis.

In huius diocesi erat cenobium canonicorum in insula, que Eskilze dicitur, haut longe distans a pago Roskildensi, mare undique circumdata. Hic locus, uirentibus pratis ac diuersis nemorum arboribus decoratus, commanentibus in eo delectabilis erat atque gratiosus. Rarus tamen tunc temporis illic erat numerus fratrum commorantium; qui frustra regu-

---

8. *Act. ap. 16,17*: (annuntiant vobis) viam salutis. *Ecclesiastici 51,34*: collum vestrum subicite iugo (iugum Christi *cfr. Matth. 11,29 sq.*). 10. *Luc. 24,19*: (Iesus) fuit vir propheta, potens ... populo. 12. *Ecclesiastici 32,22*: vir consilii; *Ierem. 32,19*: magnus consilio. 13. *Iob. 29,25*: eram mærentium consolator. 17. lucerna ... columna: *cfr. Euang. Ioann. 5,35; Tim. I, 3,15; Gal. 2,9.*

---

1. *Ex cap. X excerpta quædam, textu licenter mutato, habet Cypræus in Annal. Episc. Sleswic. p. 202 sq.; qui ea tantum expressit, quæ apud Surium in Vit. Sanct. mens. April. Tom. II p. 98 sqq. inueniuntur.* — .M̊.C̊.X̊X̊.I̊. *habuit* **G** *m. 1, sed postea, fortasse eadem manu,* X̊X *correctum est in* LX̊////; .M̊.C̊.X̊L̊.I̊. *est in* **V**. *Ceterum anni indicatio vix recta est; fort. sic potius corrigendum erat*: MCLXVI. 2. regis: *sic* Canutus dux *sæpius vocatur.* 7. habuit *addidi* (gessit ***A***). 18. inmobilis **V**. 20. eskil^{ze} **G** (*corr. fort. m. 1*); eskil **V**. 21. mari ***A***.

lares dicebantur, quia nullius religionis disciplinis adornabantur. Regulares quomodo dicerentur, qui nulli censure regulari caput submittebant? Claustrales quomodo essent, qui claustrali clausura carebant? Instituta ordinis scripta habebant, sed nichil eorum obseruabant. In summis festiuitatibus anni seculares, qui eis erant familiares, cum mulieribus suis domum eorum frequentabant cum ipsis festa celebraturi. In domo refectorij canonici cum uiris et mulieribus epulabantur et inebri*a*bantur ducebantque coreas. Taliter domus in eorum actibus confundebatur, atque substantia illius dilapidabatur. Heu! quid tunc fiebat de diuino seruitio, cum plus noctis potationi quam psalmodie et diuine contemplationi impenderent? Quis tunc digne intercessor fieret ad deum pro populo? In matutinali sinaxi potu estuantes nimio potius eos dormire libebat quam cantare. Sic impudenter uiuentes omnium religiosorum auribus detestandam infamiam infuderunt.

Venerabilis igitur Roskildensis episcopus Absalon, uidens et considerans uitam eorum ab omni religione discrepare, tactus dolore intrinsecus detestabatur animas talium uirorum diabolica fraude obtenebratas atque ad fluxum seculi nimis inclinatas; unde sepius mente tacita reuoluebat, quomodo illi ecclesie consuleret, ordinis et religionis formam annuente domino in melius immutaturus. Reminiscitur tandem familiaritatis et amicicie, quam cum Willelmo, uiro religioso, olim pepigerat, cum Parisius studendi gracia moraretur; attendensque eum uirum honestum, uirum utique prouidum et discretum et sanctis moribus adornatum, complacuit in illo anime sue, ut ei accito daret locum supra memoratum. Misso itaque nuntio, uidelicet Saxone preposito, uiro honesto, ad ecclesiam beate Genouefe, uirum sepius nominatum, scilicet dominum Willelmum, cum alijs tribus fratribus instanter et obnixe suis

---

19. *Genes. 6,6*: tactus d. cordis intr. 27. *Isaiæ 42,1*: complacuit sibi in illo anima mea; *Matth. 12,18*: in quo bene complacuit animæ meæ.

---

9. inebriebantur **GV**, *corr.* ***A*** choreas ***A***. 14. sinnaxi **GV**, synaxi ***A***. 22. annuante **GV**, *corr.* ***A***. 24. uiro *in* **G** *m. 1*(?) *supra rasuram scripsit, in qua, nisi fallor,* Wll'mo *iterum scriptum fuerat.*

litteris sibi deposcit delegari: aptum apud se religioni ipsorum locum esse, quem ad honorem dei et ad excellentiam ordinis sancti Augustini eisdem fratribus se pollicetur collaturum.

Abbas considerans petitionem tanti presulis iustam esse et honestam consentiente capitulo adiudicauit fieri postulationem ipsius. Missus est ergo frater Willelmus tribus alijs secum assumptis cum preposito Saxone in Datiam; qui prospero itinere pergentes post assumptionem beate Marie Zelandiam intrauerunt et die tercia Rinstadium peruenerunt, quod beati Kanuti martyris illustratur meritis, cuius uita gloriosa iusticie plurimum luce refulsit. Voluntas dei erat, ut ibi eis occurreret, quod uolebant, regis uidelicet Waldemari et pontificis Absalonis presentia. Hij in aduentu illorum fratrum letati le*n*tis amplexi sunt brachijs et ad osculum pacis susceperunt. Et cum aduentui ipsorum aliquantulum blando sermone *con*gratulati fuissent, spoponderunt, quod eos fouerent ut filios, diligerent ut fratres, consulerent ut amicis. Letati in his, que dicta sunt eis, cum gaudio regrediuntur ad suum hospicium. Tribus diebus ibidem peractis transierunt Roskildis; quorum uestigia quidam ex familia episcopi secuti sunt, qui ibidem eos procurarent. Sic enim expediebat honeste consuetudini terre et probitati illius, qui eos uocauerat.

Aliquantis diebus in ciuitate expletis ad insulam Eskilli nauigio applicuerunt, ubi sex nominetenus canonicos inuenerunt; quorum uultus exsangues ex eorum aduentu facti expalluerunt, et sermo in ore eorum exaruit, quia male consuetudini eorum uidebant iam imminere dispendium. Vnde ad iniuriam superuenientium fratrum ea nocte post cenam conuenticula facientes domini pontificis decreuerunt adire presentiam, ut ei, quod acciderat, uelut ignoranti intimarent et ab eo compassionis extorquerent affectum, ne gentem perderent et locum. Verum dominus episcopus, rei seriem iam dudum prenoscens et eorum maliciam reprehendens, dissimulauit

5. *Luc. 23,24*: Pilatus adiudicauit fieri petitionem eorum. 13. *Reg. IV, 20,13*: lætatus est autem in aduentu eorum Ezechias. 31. gentem et locum, *cfr. Euang. Ioann. 11,48.*

13. lentis *scripsi* (*ex Horat. epod. 15,6*); letis **GV** *inepte.* 15. congratulati **A**; cum gratulati **GV**.

audita, ne forte, dum illuc uenire moraretur, substantia domus magis quam prius destrueretur. Prefixit tamen eis diem, in qua suam exhiberet presentiam et, uelut ignarus aduentus fratrum superuenientium, diligenter inquireret e*ius* causam. Igitur proxima die post festum beati Bartholomei, sicut promiserat, aduenit; et habito cum eis sermone de pastore sibi constituendo frater Willelmus in abbatem eligitur et in abbatis sede collocatur, cum tamen prius non abbatem sed prepositum *uel* priorem habere soliti fuerant. Ipso die duo ex prioribus canonicis abeundi retrorsum licentiam acceperunt et obtinuerunt, domino episcopo iudicante eos debere dimitti, ne malignantibus eis tumultus fieret in populo. Quatuor remanserunt ualde senes et ad omne opus fere inutiles. Vnus ex eis, qui prioris habebat officium, uir erat honestus, et in diebus suis inuentus est iustus: unde cepit existere unus ex eis, et regulari instructus tramite uitam priorem meliori fine terminare.

XI. Igitur postquam dominus abbas Willelmus curam domus suscepisset, uoluit dominus episcopus rogatu eiusdem abbatis scire, que et quanta esset illius domus substantia, et quid in cibarijs haberetur; uidensque promptuaria eorum fere esse uacua, .VI. caseis tantum repertis et perna et dimidia, cognouit, quia comeder*a*nt Iacob et locum eius desolauerant. Repletus bono pudore et admiratione episcopus cepit confortare animos fratrum et ipsius abbatis, ne propter defectum rerum temporalium in desperationem caderent, iussitque dari

1. *Prouerb. 6,31*: substantia domus. 11 *sq. Matth. 26,5* (*Marc. 14,2*): ne forte tumultus f. i. p. 14. *Gen. 6,9*: Noë vir iustus ... fuit in generationibus suis; *Ecclesiastici 44,17*: Noë inuentus est perfectus, iustus. 15. *Act. ap. 1,22*: unus ex istis. 23. *Psalm. 78,7*: comederunt Iacob et l. e. desolauerunt.

4. eius causam *scripsi*; et causam **GV**; et *om.* ***A***. 9. uel *scripsi*; et **GV** fuerant **GV**; fuissent ***A***. 10. acceperunt, *i. e.* petierunt, *ut infra p. 323,6.* 22. *fort. scribd.*: et perna dimidia; *cfr. Wilhelm. Abbat. epist. lib. II, 43 (SRD. VI. p. 57)*: non nisi VII. caseos et dimidium baconem inueni. 23. comederent **GV**; *corr.* ***A***. 24. Repletus ergo b. p. ***A***.

eis .V. libras denariorum ad necessaria uictualium comparanda, promittens eis in posterum sufficientis expense subsidia.

Transacto aliquanto temporis spacio fratres, qui cum abbate uenerant, paupertatem insolitam non ferentes et frigoris nimiam seuiciam abhorrentes ab episcopo repatriandi licentiam acceperunt. Quod factum dominum episcopum ualde commouit; sed uiolentiam nulli inferri uoluit. Abbas uero non leue ferens discessum suorum, quem terrebant mores aliene terre et ydeoma ignotum, eandem, quam ipsi ab episcopo acceperant, licentiam ipse postulauit, asserens supra uires suas opus esse, ad quod fuerat euocatus, securiusque sibi fore liberum cum alijs habere regressum. Ad hec uerba abbatis concidit uultus episcopi et animus; tandem tamen in hunc prorumpit sermonem: »Desiderio desiderauimus aduentum uestrum ad ecclesie istius profectum. Sed, ut perpendimus, prosperis illius successibus et incrementis plurimum inuidet inimicus; pauet enim nimium, quod ius amissurus sit antiquum, quod hactenus possederat per enormitates locum illum inhabitantium. Sed si animi uestri propositum dominus propensiori consilio mutare uellet, magno pietatis affectu rogaremus, ne susceptum semel regiminis officium conaremini deserere. Non uobis sit formidini solus hoc opus aggredi; quia non in hominis potestate uictoria belli consistit, sed de celo est fortitudo, et ita saluat dominus in paucis ut in multis. Quod credebatis fratrum uestrorum impleri auxilio, potens est domin*us* uestri solius explere obsequio.« His alijsque uenerabilis episcopi monitis sale sapientie conditis abbas roboratus,

---

13. *Gen. 4,5*: concidit vultus eius (Cain). 14. *Luc. 22,15*: desiderio desideraui. 23. *Machab. I, 3,19*: quoniam non in multitudine exercitus victoria belli, sed de cælo fortitudo est; *Reg. I, 14,6*: non est domino difficile saluare vel in multis vel in paucis. 27. *Coloss. 4,6*: sermo vester ... sale sit conditus.

---

2. eis *s. v. add. m. 2 in* **V**. 9. ydeoma **GV**, *sed* e *in* i *m. 2 mutauit in* **G**. 17. inimicus, *i. e.* diabolus (*cfr. Matth. 13,39*). ammissurus **GV**, *corr.* ***A***. 17—18. antiquus **GV**, *sed in utroque corr. in* antiquũ//. 22. solus **GV**; *fort. scrbd.* solis; solũ// *corr.* **G** *m. 2, et sic* ***A***. 26. dominus ***A***; domini **GV** vestri **G** *m. 2*; nostri **V** *et, ut vid.,* **G** *m. 1* expleri, *ut vid.,* **G** *m. 1, sed* i *eraso* e *s. s. corrector.*

et intra se memorans, quod dominus per Ieremiam prophetam loquitur: 'Maledictus homo, qui confidit in homine et ponit carnem brachium suum, et a domino recedit cor eius', inmutato animi sui proposito acquieuit remanere, ut uideret finem.

XII. Eodem anno egressa est sententia a domino, et ecce facta est fames in terra deficiente annona, et animalia fere omnia mortua sunt, oues uidelicet et uacce; ideoque nec butyrum nec caseos nisi paucos fratres residui poterant habere ad manducandum. Vnde in seditionem conuersi non iudicio diuino cuncta examinanti sed abbati suo totum pondus sue aduersitatis ascribebant, dicentes: »Ve nobis, cur in diebus nostris huc aduenit homo pannosus, uilis homuntio, nil bibens, nil manducans, sed meliora queque domus in argento et auro commutans et in loculis suis reponens? nos inedia ciborum torquet, pro cibis folia arborum et herbas agrestes subministrans!« Hoc seminarium mendacij ab eis publicatum per aures plurimorum discurrebat; et quia praue mentes hominum prone semper sunt ad detrahendum bonis, apud maliuolos obfuscabatur ueritas. Vir autem domini obiectis non mouebatur, sed omnia patienter sustinuit, factus tanquam homo non audiens et non habens in ore suo redargutiones.

XIII. Quadam nocte, dum fratres se sopori dedissent, affuit inter eos Sathan; et lumen, quod more solito lucebat in medio dormitorij, subuertit et iuxta lectum abbatis, ubi straminum erat magna congeries, ad comburendum abbatem deposuit. Verum militem suum in hoc agone non deseruit celeste presidium: nam stramina in circuitu in modum corone

2 *sq. Ierem. 17,5*: Maledictus ... cor eius. 4. *Matth. 26,58*: (Petrus sedebat), ut videret finem. 5. *Daniel. 2,13*: egressa sententia. 6. *Gen. 12,10* (*Ruth 1,1*): facta est fames in terra. 9. *Num. 20,3*: versi in seditionem. 12. *Matth. 11,18*: Ioannes neque manducans neque bibens. 16. seminarium odii: *Gen. 37,5*. 20. *Psalm. 37,15*: factus sum sicut h. n. a.... redargutiones. 26. *Timoth. 2,2,3*: bonus miles Christi Iesu.

12. qui *ante* nil *add.* **A**, *in seqq. interpunctione mutata.* 15. aggrestas **GV**, *sed in* **G** *alterum* a *erasum est et* e *s. s.* 26. disposuit **V**, *sed corr. m. 2, item* 325,2: ingendium.

comburebantur, et straminibus asser suppositus adustionem sustinuit, abbatis uero lectum omnino non tetigit incendium. Rumor huius facti ad aures peruenit episcopi; qui post dies non multos declinauit ad claustrum et, quod dicebatur, ueritati comprobauit consonum.

XIV. Postera nocte dolens antiquus hostis, quod artibus suis defuisset effectus, ad aliud se conuertit genus temptandi. Nam ad lectum cuiusdam fratris dormientis accessit et ait: »Noueris me dominum huius loci fuisse, omnibus potatoribus atque scortatoribus prelatum existere; sed in abbatis uestri aduentu uim patior, quod ei, ut credo, non cedet in bonum.« Cumque frater, quis esset, inquireret, et quo nomine censeretur, Salmanasar se confessus est appellari et Babiloniorum regem ab antiquis temporibus fuisse. Et addidit: »Consule abbati, ut ab inceptis desistat nec abbatibus debitam ab episcopo benedictionem accipiat; hic etenim me inuito claustrum permanere non poterit.« Cui frater respondit: »Vade et, quod michi suggeris faciendum, eidem tu suggere! Numquid et tu eius noticiam non habes?« — »Habeo« inquit, »sed minus modo quam prius. Vnde nuntia ei, que iussi, hoc interposito ei insignio, quod in cripta beate Genouefe Parisiensis .VII. psalmos cum letania clerico cuidam propria manu conscripsit. Refer etiam, quod altera nocte pro iniuria michi illata eum comburere uolui, sed meo frustratus sum desiderio, quia fortior me superuenit, nec optinere potui, ut, quod uolebam, mandaretur effectui.« Mane facto frater, que audierat, abbati intimauit. Ille uero audita paruipendens suggestioni diaboli nullam adhibebat fidem, .VII. psalmorum nullam habens memoriam. Post modicum temporis famulus Thoconis prepositi a Parisiensi ciuitate reuersus in Daciam abbatem Willelmum aggreditur his uerbis: »Salutat uos dominus meus et se uestre totum commendans amicicie rogat

11. *Num. 14,41*: vobis non cedet in prosperum. 25. *Luc. 11,22*: si autem fortior eo superueniens.

19. et tu **GV**, *sed malim*: enim tu Habeo *ex* Habes *corr.* **G** *m. 1.* 29. tempis **G**; tempus **V** (***A***). 31. agreditur **G**, *sed corr. m. 1.* 32. comendans **GV**.

affectuose, ut pro eo dominum episcopum deprecemini, ut sibi studio uacanti consuete largitatis manum porrigat auxiliarem. Et hoc signum uobis, quod miserit me, quod ei Parisius .VII. psalmos cum letania scripseritis.« Abbas admi-
5 ratus relata uerum recolit, quod diabolus fratri per sompnium insinuauit, uidelicet .VII. psalmos se scripsisse preposito Thoconi.

XV. Alio quoque tempore abbas Willelmus comitatus Thrumone sacerdote, uiro utique litterato et discreto, hospi-
10 tandi gracia ad uillam, que Thorstanthorp dicitur, declinauit, ubi, dum nox in suo cursu *medium* iter haberet, antiquus hostis, fremens aduersus sanctum dei, noua irritamenta sue nequicie adinuenit: preferens habitum sanctitatis sub specie antiquissimi ac turpissimi monachi accedens ad lectum abbatis,
15 prius salutifere crucis *signo* munitum, laborabat quiescentem in eo obsceno opere libidinis irretire. Sed ille, licet sompnis oculos dederat, mente tamen uigilans aduersario dixit: »Vade retro, spurcissime omnium! in me per dei graciam tui desiderij nullum consequeris effectum.« Diabolus hec audiens
20 acrioris seuitie stimulis agitatur; et accedens propius nebulam fetoris ori abbatis inspirat, et peccata dudum confessione abolita et multarum lacrimarum ymbre diluta nephando ore retexit. Abbas autem, dum in sompno tam grauiter ab ipso fatigaretur, ualido impulsu pedis aliquantum eleuati hostem a
25 se reiecit. Qui uidens se a uiro dei delusum ut leo crudelissimus cepit seuire atque ad lectum T*h*rumonis sacerdotis, in altera parte iacentis atque uigilantis, gressus dirigere laterique eius fortissimum ictum illidere, ita ut uideretur sacerdoti, quod aliquas de costis sibi fregisset. Mane, dum *nocti* aurora
30 finem daret, decantatis laudibus deo, quia tempus erat

---

3. *Luc. 2,12*: Et hoc vobis signum. 11. *Lib. sapient. 18,14*: cum nox in suo cursu medium iter haberet. 17. *Matth. 16,23, Marc. 8,33*: Vade retro (post) me, Satana!

---

11. medium *add.* ***A***. 15. signo *add.* ***A***. 24. impulso **G** *sed corr. m. 1* (?). 26. trumonis **GV**. 27. lateri **G**, *sed* q; *add. m. 1.* 29. *ante* aurora *in initio versus verbum aliquod* (*fort.* noctu) *in* **G** *erasum est*; *ibi* nocti *inserui, quod* ***A*** *post* daret *addidit.* 30. deo **GV**; dei ***A***.

frigidum, uterque, scilicet abbas et sacerdos, se in calefactorium recepit. Quibus ibidem residentibus sic allocutus est sacerdos abbatem: »O mi domine abba, custodiat te et adiuuet omnipotens deus!« Et respondit abbas: »Amen!« Cumque sic bis uel ter dixisset, ad quid hoc tociens repeteret, abbas inquisiuit. Cui ille: »Scio, quod multos temptationis aculeos es passus, pluresque eris passurus; sed ex his omnibus liberet te deus! Vidi hac nocte, quantam molestiam a Sathana sustinuisti, et quomodo ori tuo nebulam fetoris infundebat pessimi, et audiui, quanta tibi inferebat conuicia et obprobria. Cumque a te discederet confusus, irruit in me uehementer percussoque latere meo, ut reor, aliquam ex costis michi fregit. Ideo tibi eidem inimico uiriliter arbitror esse resistendum; ne, si te uicto triumphauerit, mittet te in Gehennam.« Ad hanc uocem cepit abbas tedere et pauere, reuocans ad memoriam uexationes aduersarij, quas nocte preterita sustinuerat.

XVI. Furens adhuc hostis antiquus, quod temptationes suas aduersus christum domini nullus sequeretur effectus, disposuit per satellites suos efficere, quod per se nequiuerat implere. Vnde inspirauit cordibus quorundam fratrum, ut hominem dei uarijs contumelijs afficerent et multis iniurijs lacesserent et sic cum dedecore ad proprios lares cogerent repedare. Ipse autem a uerbis impiorum non timuit, quia firmatus erat supra firmam petram. Frequenter etiam secum commemorabat illud apostolicum: 'Tribulatio pacientiam

3. *Num. 6,24*: dominus custodiat te; *Esther 14,14*: nos libera manu tua (domine), et adiuua me. 11. *Daniel 14,29*: quod irruerent in eum vehementer. 14. *Matth. 5,29, al.*: mittere in Gehennam. 19. *Reg. I, 24,7, al.*: christus domini. 24. *Prouerb. 12,6*: verba impiorum. 25. *Matth. 7,25*: fundata erat super petram. 26. *Roman. 5,3—5*: tribulatio . . . confundit.

7. acculeos **G**. 14. mittet **GV**; mittat ***A*** gehennem **GV**, *corr.* ***A***. 18. Curens **G**, *errore pictoris, item* **V**; *corr.* ***A***. 21. fratrum quorundam **V**; *item* **G**, *sed additis transpositionis signis.* 23. lascescerent **GV**. 25. etiam **GV**; enim ***A***. — *Ex cap. XVII excerpta quædam habet Breuiar. Sleswicense* (**S**), *pauca Roskildense, paucissima Lundense* (**L**).

operatur, pacientia probationem, probatio spem; spes autem non confundit[2].

XVII. Cumque in talibus filij degeneres processum non haberent, consilium fecerunt in unum, ut eum morti traderent. Aliquando enim eum sacco impositum in mari demergere disponebant, aliquando cultellis confodere, aliquando Sclauis uendere; sepius cerebro ipsius securibus impactis extinguere moliebantur. Sed deus, cuius prouidentia in sui dispositione non fallitur, dissipauit consilia eorum et dilecto suo dedit cum temptatione prouectum. Sed cur hoc facere attemptabant? Quia cum deo erat spiritus eius in rigore ordinis tenendo et in omni religionis obseruantia, nec patiebatur eos per abrupta uiciorum discurrere. Erat enim sancte religionis indeficiens imitator, ordinis ac sancte institutionis admirabilis conseruator, uiciorum fortis extirpator, uirtutum uerus amator, queque honesta et sanctimonie plena inuestigans et docens. Seuerus extitit in correptione, sedulus in correctione, dulcis et humilis in exhortatione, modestus in reddenda ratione, in sermone uerax, in iudicio iustus, in commisso fidelis. Infirmorum erat consolator, pauperum ac peregrinorum benignissimus procurator. Insistebat uigilijs, ieiunijs et continuis orationibus, curam sui gregis infatigabiliter agens, eumque, ut fidelis seruus talentum sibi creditum lucrifaceret, domino suo iugiter precibus commendabat. Fratribus nocte quiescentibus horas matutinales uigilijs anticipabat dominique misericordiam pro eisdem deuotis gemitibus exorabat. In sermonibus suis, quibus fratres ad bene agendum instruebat, promptus erat ad lacrimas et ad lamenta, in tantum ut auditores suos sepius

---

4. *Act. ap. 9,23*: cons. fec. in unum Iudæi; *Matth. 27,1*: consilium inierunt, ut eum morti traderent. 9. *Esdræ II, 4,15, al.*: dissipauit deus consilium eorum. *Corinth. I, 10,13*: deus . . . faciet . . . cum tentatione prouentum. 21. *Corinth. II, 6,5*: in vigiliis, in ieiuniis. 22 *sqq. cfr. Matth. 25,16 sqq.; Luc. 19,16 sqq. Reg. I, 17,20*: commendauit gregem custodi.

---

5. immari **G**, *sed radendo corr. in* in mari. 10. prouectum **GV**; prouentum ***A*** *ex Vulgata.* 18. exhortatione **G**; hortatione **V** in reddenda ratione, *fort. eorum, quæ ipse agebat fratribusque imperabat; sed verba subobscura sunt.*

ad penitentiam et cordis compunctionem prouocaret, et cunctis liquido constaret diuinam illi semper adesse graciam. Zelo ordinis animatus aliquando elatis et superbis rigidus erat, atque transgressores ordinis emendatoriam subire uindictam cogebat *ac* perferre sententiam. Nouerat enim, quod pro tot esset rationem deo redditurus, quo*t* suo exemplo aut silentio a semitis iusticie sineret aberrare. Denique illos, qui obstinate mentis erant nec ad ueniam petendam pro suis excessibus inclinabantur, ipse eis formam humilitatis ostendens, ab eis ueniam contra regulam sue dignitatis postulabat. In persecutionibus, que ei a discipulis suis et alijs inferebantur, constans erat et paciens, et uirtute pacientie omnes uincebat. Virtus pietatis et misericordie in eo tantum habundabat, ut in illum peccantes et post peccata ad ueniam redeuntes cum omni hilaritate et modestia exciperet et pro eorum excessibus uberrime fleret dominoque pro eorum conuersione gracias referret multimodas. Caritatem semper sectabatur, inuidias et detractiones detestabatur. Verbum inhonestum siue uaniloquium siue risus ineptos minime proferebat uel ab ore alicuius audire uolebat. Sermo ei iugiter erat de pace et concordia et humilitate et mansuetudine et de honore, quo se fratres inuicem preuenire habebant. In orationibus frequens, in lectionibus assiduus, in deuotione extitit precipuus. Horis quoque diurnis ac nocturnis sine magno necessitatis articulo numquam abesse uolebat. Circa deuotionem in choro psallentium ac sacr*um* altaris ministerium animus eius sedulo uersabatur, et deuotiores in his tenerrime diligebat. Cilicio carnem suam usque ad diem mortis domabat ipsamque spiritui seruire cogebat. Frugalem mensam habere uolebat, non propter

6. *Hebr. 13,17*: (prepositi vestri) peruigilant, quasi rationem pro animabus vestris reddituri. 7. semitæ iustitiæ: *Psalm. 22,3; Prouerb. 2,8.* 22. *Roman. 12,10*: charitate fraternitatis inuicem diligentes, honore inuicem præuenientes.

5. ac *addidi*; et (ferre) ***A***. 6. quot ***A***; qđ **GV**. 7. illos **GV**, *quod si auctor re vera scripsit, incuriosius in sequentibus constructionem institutam mutauit.* 9. humilitatis *bis scriptum in* **G**, *sed altero loco erasum.* 14. ueniam **GV**; *sed fort. scrbd.* p̃niam, *i. e.* penitentiam, *ut est in* **S**. 26 sacrum ***A***; sacre (!) **GV**. 29. frugalem, *i. e.* ubertim instructam.

corporis sui refectionem, cum mire esset abstinentie, sed propter pauperum et infirmorum refocillationem, quos paterno fouebat affectu. In stratu suo nichil preter laneolum straminibus superpositum habebat aut pelles ursorum propter
5 frigus expellendum, quando magis seuiebat hyemps, nisi nimie infirmitatis molestia mollioribus eum indulgere membra coegisset. Et sicut modicus erat ei uictus, sic et uestitus. Monasterium sancti Thome apostoli in loco, qui Paraclitus uocatur, primus construxit et ordinem sancti Augustini in eo
10 transtulit et transferendo obseruari instituit ac priuilegio domini Alexandri pape ibidem perpetuo obseruandum confirmari fecit. Nunc uero, quia in laude uiri dei utcumque a proposito digressi sumus, ad ea, que inchoauimus depromere, redeamus.

15 XVIII. Cuidam dissenterico in uilla, que Medellus ab indigenis dicitur, per uisum reuelatum est, ut de cibo abbatis Willelmi gustaret, et sanaretur a languore suo. Credidit homo ille sermoni, quem audierat, et misso nuntio cicius ad claustrum, quod uoluit, petiuit et accepit. Cumque allatos
20 cibos comedisset, cessante fluxu infirmitatis sue statim per eosdem intus reformari meruit.

XIX. Quedam puella de uilla uocabulo Nadweth claustro uicina magne infirmitatis tenebatur cruciatu. Cumque per tres dies iaceret quasi corpus exanime, uitalisque calor tantum
25 membris ipsius inesse uide*re*tur, circumsteterunt eam amici eius et cognati, lugentes eam tanquam defunctam. Mater autem puelle, Brigida nomine, quia mult*a*s dies et noctes

---

8. *Euang. Ioann. 14,16*: (pater) alium paracletum dabit vobis.

---

3. præter ***A***; p̃p̃ **GV**, *quod* propter *significare solet.* 4. suppositum **G**; suppositum **V** aũ *in fine versus* **G**; añ **V**, *sed ante hoc m. 2 supra versum add.* aut. 6. mollioribus indulgere membra *insolite dictum pro eo quod est*: molliora membris indulgere. 9. augustini in **G** *in ras. m. 2*; *in* **SL** *legitur*: sancti Victoris Par(rh)isiensis. 10. preuilegio **V**. 14. *Post* redeamus *in* **GV** *hæc inscriptio sequentibus præfigitur*: Incipiunt miracula sancti Willelmi in uita sua. 15. Cuidam ***A***; Quidam **G** (*errore pictoris*), *item* **V**. 25. uideretur ***A***; uidebatur **GV**. 27. multas *scripsi*; multos **GV**.

duxerat insompnes super eam faciendo uigilias, quarta die leni corripitur sopore. Cumque obdormiret, uidit in sompno mulierem niueas uestes indutam lecto egrotantis assistere sibique talia dicere: »Molestaris, mulier, plurimum pro filia tua.« At illa: »Quid mirum? Triduo enim sustinemus eam iamiam migraturam; et ecce adhuc tempus superest.« Respondit altera: »Scito filiam tuam sanitatem posse recuperare uiteque augmentum sumere, si de cibo uel reliquijs abbatis Willelmi de Paraclito gustauerit.« His dictis disparuit. Mater uero puelle euigilans omnia, que in sompnis audierat et uiderat, cunctis, qui aderant, exposuit. Consulunt illi monentis mandato parere, quia predictus abbas a multis sanctus habebatur; et uere sic erat, fulgente in eo gracia diuina. Mulier igitur spe bone uisionis et consolationis suorum confortata ad claustrum mobiliore properat gressu et officialibus, quos extra ambitum claustri inuenit, uisionem, quam uiderat, ex ordine pandit. Nuntiatur ergo a fratribus abbati mulieris peticio, et retexitur eiusdem de filie sue remedio celitus manifestata uisio. Vir domini, super afflictos pia semper gestans uiscera, tam matri quam filie compaciens pisces, quos perticas uocamus, et sorbicium, quod sibi fuerat preparatum, iussit mulieri in nomine domini impertiri, ut esset salus et remedium puelle in discrimine mortis laboranti. Gauisa illa de munere mox domi redit propere et, quod secum attulit sorbile, ocius ori infudit filie. Quod cum tercio factum fuisset, et ad interiora miro laberetur rugitu, reuixit puella et attraxit spiritum. Et post paululum resedit, que fuerat quasi mortua; et cum

5. *Marc. 8,2*: ecce iam triduo sustinent me. 6. *Genes. 29,7*: adhuc multum diei superest. 19. uiscera (*i. e.* cor): *cfr. Prouerb. 12,10*: impiorum viscera; *Luc. 1,78*: v. misericordiæ dei; *Corinth. II, 7,15, al.* 26. *Iob. 3,24*: tanquam inundantes aquæ, sic rugitus meus. *Psalm. 118,131*: attraxi spiritum. 27. *Luc. 7,15*: et resedit, qui erat mortuus, et cœpit loqui.

2. leni **G** *et, ut vid.,* **V**; leui ***A***. 10. euigillans **V**. 14. consolationis **GV**; consolatione ***A***. 20. perticas **GV**; *sed* percas (*i. e.* Aborrer) *dicere debuit scriptor.* 24. domi **GV** (*quod etiam supra p. 118,4 retinere debui*); domum ***A***. 26. laberetur ***A***; laboraretur **GV**. 27. quasi mortua ***A***; quasi qua|mortua **G**, *sed ex* qua *in fine versus posito m. 2 corrigendo fecit* quatriduana; *debebat tamen potius* quatriduo *dici; sed cum* quasi mortua *iungenda esse appareat, inepte hoc interponeretur;* quasi qua mortua **V**.

accessissent ad eam sui, aperiens os suum benedixit deum et dixit: »Iam non moriar, sed uiuam et narrabo opera domini. Confido enim in domino, quod precibus et meritis Willelmi abbatis reddita sim sanitati.« Qui ad eam conuenerant, testimonium perhibebant ueritati de his; et scimus, quia uerum est testimonium eorum.

XX. Languebat quidam in uilla Anese et desiderabat bibere aquam de fonte, quem abbas fecerat emundari et firmis clausuris signari. Sed quia nullus ad eundem fontem poterat habere accessum nisi ad nutum illius, qui eum seruabat clausum, fecit ille abbati suum intimari desiderium. Accitus est igitur frater Ericus, qui supradicti fontis habebat custodiam, preceptumque est illi, ut de ipsius aqua egroto porrigat poculum. Cumque allatam gustasset languidus, mox cognouit, quoniam saluber est gustus eius; quia non tantum sitim suam extinxit, sed etiam optate salutis graciam contulit.

XXI. Quidam monachus Cisterciensis ordinis, Haquinus nomine, de claustro Esrom, tanta raucitate obtusi pectoris per multos annos anxi*a*batur, ut uix a circumstantibus eum discerni poterat, quid diceret. Cumque nullo antidoto potionis uel alterius artis remedium sue infirmitatis inuenisset, incidit ei bonum consilium, ut ad asilum sancti Thome de Paraclito declinaret. Venit ergo et patrem monasterij adiens, quid pateretur, querulo murmure exposuit et cepit eum humiliter rogare, ut ob graciam recuperande sanitatis manum gutturi suo imponeret. Vir autem domini ad rogantem aliquantulum iocundatus premisso signo crucis tetigit guttur suum dicens:

---

1. *Daniel 3,25*: aperiens os suum . . . ait: benedictus es, domine deus . . . 2. *Psalm. 117,17*: non m., s. v. e. n. o. d. 3. *Roman. 14,14*: confido in domino Iesu. 5. *Euang. Ioann. 19,35; 21,24*: qui vidit, testim. perhibuit; . . . et scimus, quia v. e. t. eius. 10. habere accessum: *Roman. 5,2, al.*; ad nutum eius: *Genes. 42,6, al.* 21. *Machab. I, 4,45*: incidit illis consilium bonum, ut . .; (ad aliquem declinare *sæpe in Vulg.*).

---

15. q̃m (= quoniam) **GV**; quam *male* ***A***. 16. obtatæ **GV**, *sed in* **G** *scriptor* b *in* p *corrigere voluit.* 19. anxiebatur **GV**, *corr.* ***A***. 20. disceret **V**.

»Sanet te filius dei!« Et exauditus est pro sua reuerentia. Nam monachus diuinum sibi sensit adesse auxilium, quia arcterie anheli pectoris paulatim dilatabantur, et organum uocis diu amisse de die in diem reformabatur. Reuersus igitur ad domum, unde exierat, confirmabat fratres suos manifestans omnibus, quoniam in Paraclito est senior, qui nouit homines curare, affirmans, quoniam hic est abbas Willelmus.

XXII. Quodam tempore, cum Willelmus a curia Romana rediret, equus serui sui inter rupes Alpium lesus pedem iter nullum facere potuit. De quo infortunio animo turbatus exorauit altissimum, ut propter merita sanctorum, quorum secum reliquias attulit, sanaretur equus ille. Finita oratione pedem equi dolore plenum manibus palpauit et palpando dolorem mitigauit. Et ex illa hora sanatus est equus ille, inceptum peragens iter.

XXIII. Quodam die, cum ad negocia domus exiret, equitauit quendam roncinum. Frater autem, qui cum eo ibat, considerans pulcritudinem equi et dispositionem membrorum ipsius ait: »Proh dolor, quod talis equus non ambulat!« Cui abbas: »Credisne, quod poterit ambulare?« At ille: »Minime credo, quia senex est et naturalem non inmutabit cursum.« Cui iterum abbas: »Modice fidei, quid dubitas? Potens est deus facere eum ambulare, quantum nobis placuerit.« Et hec dicens cepit eum urgere calcaribus. Ille uero soliti cursus oblitus gressus faciebat planos bene ambulando, quam diu uir dei dorso eius insedit. Frater uero de uiso miraculo admiratione plenus reuersus domum narrauit fratribus suis, que gesta erant in uia, quomodo pater monasterij fecit roncinum ambulare; et mirati sunt uniuersi.

---

1. *Hebr. 5,7*: exauditus e. p. s. r. 4 *sq. Matth. 12,44*: reuertar in domum meam, unde exiui; *Luc. 22,32*: confirma fratres tuos. 22. *Matth. 14,31*: modicæ fidei, quare dubitasti? 27—28. *Luc. 24,35*: et ipsi narrabant, quæ g. e. in via. 29. *Luc. 1,63*: et mirati sunt uniuersi.

---

3. arterie **V** anheli// (*eraso* s) **G**. 7. Wll'mus abbas **V** *et* **G**, *sed in* **G** *additis m. 1 transpositionis signis.* 9. alpinum **V**, *sed* n *del. m. 2.* 12. attulit **GV**; retulit ***A***. 23. nobis **G**; uobis **V**.

XXIV. Quodam tempore lecto egritudinis incubuit, nimie infirmitatis detentus cruciatu. Cumque de spacio sue uite dubitaret, nocte dominica grauiori infirmitatis agitatus stimulo inuocauit dominam suam beatam Genouefam, quam toto mentis desiderio amabat, ut sui memor dominum pro eo precatura accederet. Illa deuoti serui sui miserta, cum parum obdormiret, apparuit ei stans a parte pedum lecti, in quo iacebat, et facie iocunda et alloquio dulci consolabatur eum, dicens: »Ne timeas, quoniam bonum dominum habemus.« Ille ex hilaritate uultus eam agnoscens cepit gracias agere uenienti, inquirens, quis esset dominus ille. Cui illa: »Ihesus, filius dei.« Vir autem domini audiens filium dei nominari, quantum sopor sinebat, exultabat uberius; et post paululum euigilans, et sentiens se sanitati precibus sancte Genouefe uirginis restitutum, benedixit deum, qui non derelinquit sperantes in se, sed in sanctis suis semper est mirabilis.

Multa quidem et alia per eum dominus operari dignatus est miracula, que non sunt scripta in libro hoc, quia uel propter negligentiam obliuioni tradita in memoriam non habentur, uel quia sanctitati eius detrahentibus incredibilia uidebantur. Nunc autem ad gloriosum eius transitum stilus reflectatur; et quo tempore et qualiter de hoc mundo migrauerit ad dominum, breui sermone referre debet.

XXV. Ante septem annos sui transitus de hoc mundo ad patrem nocte quadam per uisum uir quidam decorus aspectu, ueneranda canicie, uenusta facie, astitit ei et dixit:

---

2. *Euang. Ioann. 5,4*: detinebatur infirmitate. 15. *Iudith 13,17*: (dominus) non deseruit sperantes in se; *Psalm. 67,36*: mirabilis deus in sanctis suis. 25. *Genes. 39,6*: pulchra facie et decorus aspectu; *ibid. 29,17*: decora facie venustoque aspectu.

---

7. stans apte **GV**. 9. hm̃s (= habemus) **G** *m. 1, sed corr. m. 2 in* hñ//s (= habens); hm̃s **V** *in textu m. 1, quo deleto m. 2 in marg. adscr.* habemus. 10. eam *bis scriptum fuit in* **G**, *sed priore loco deletum est.* 19. memoria ***A***. 20. sanctitatis **V**. 23. referri ***A***. *Ex capp. XXV—XXVIII uberiora excerpta* **M** *habet, ex quo discrepantias scripturæ maxime notabiles hic adnoto; pauciora excerpta habent Breuiaria* **SLR**, *quorum contextum totum inferius edam.* 25. per uisum *et* quidam *om.* **M**. 26. venerandus ... venustus **M**.

»Septem dies uiues.« Ille de uisione sua plurimum sollicitus, sed spiritu domini plenus, septem dies incolumis transiens interpretatus est, per ».VII. dies« .VII. ebdomadas uel .VII. menses uel .VII. annos, quod uerius erat, designari, sicut rei exitus comprobauit. Castigans igitur corpus suum et in seruitutem redigens, quamquam dominum deum tota mentis deuotione prius dilexerat ac mandatis illius iugi obseruatione inheserat, ab illo tamen tempore usque ad finem uite sue ita carnem suam cum uicijs et concupiscentijs crucifixit, ut ante acta uita respectu uite subsequentis delicata fuisse crederetur ac uoluptuosa. Quis enim eum sine lacrimis maxillas eius rigantibus orantem uidit? Cumque in altari diuina celebraret, sacrum misterium offerens deo, sic inflammabatur, sic lacrimabatur, ueluti presentes domini in carne aspiceret passiones. Longum est itaque uerbis exprimere, quantis uigilijs, ieiunijs et orationibus assiduis se ipsum afflixerit et in holocaustum domino preparauerit. Adiecit adhuc dominus famuli sui probare pacientiam et tanquam aurum in fornace purgare: ita corpus eius ulceribus repleuit, ut a planta pedis usque ad uerticem non esset in eo sanitas. Ille sciens, quia uirtus in infirmitate perficitur, omnia pacienter sustinuit et ait: »Si bona suscepimus de manu domini, mala autem quare non sustineamus?«

XXVI. Interea septem annis mira abstinentia et carnis mortificatione fere transactis, cum quadragesima a cunctis fidelibus sacra deuotione obseruanda adueniret, uir domini,

2. *Gen. 41,38*: spiritu dei plenus. 5. *Corinth. I, 9,27*: castigo corpus meum et i. s. redigo. 8. *Galat. 5,24*: carnem suam crucifixerunt c. v. et c. 11. *Thren. 1,2*: lacrymæ eius in maxillis eius. 17. *Sapient. 2,19*: probemus patientiam illius; *ibd. 3,6*: tanquam aurum in fornace probauit illos, et quasi holocausti hostiam accepit illos. 19. *Iob 2,7*: percussit Iob ulcere pessimo, a planta pedis usque ad verticem eius (*Deuteron. 28,35*); *Isaiæ 1,6*: a planta p. u. a. v. non est in eo sanitas (*Psalm. 37,4*). 20. *Corinth. II, 12,9*: nam virtus in infirmitate perficitur. 21. *Iob 2,10*: si bona s. d. m. dei, mala quare non suscipiamus?

2. sp. d. repletus **M**. 3—4. vel annos **M**. 5—10. Castigans ... uoluptuosa *om.* **M**. 11. eum *om.* **M**. 13. sic inflammabatur *om.* **M**. 14. in carne *om.* **M** conspiceret **M** L. esset **M**. 16—17. et ... preparauerit *om.* **M**. 17. adiecit, *cfr. ad p. 66,4*. 19. pedis planta **M**. 20. sentiens **M** in *om.* **M**. 23. mira **GV**; multa **M**.

sedula mente memorans nouissima sua et agonem sui finis, licet diem et horam sue resolutionis adhuc ignoraret, terminum tamen, qui preteriri non poterat, appropinquare sciens cotidie cum summa cordis contritione et lacrimarum effusione et magna reuerentia sacrificia domini nostri Ihesu Christi celebrabat ac sacrosancta ipsius corporis et sanguinis participatione se premuniebat. Quarta feria, que cenam domini precedit, pausante eo in sua camera cum quibusdam fratribus, qui colloquendi gracia ad ipsum conuenerant, conquestus est prior sibi et ceteris fratribus, se numquam grauiorem noctem sustinuisse. Vir autem domini econuerso respondit: »Meliorem ac delectabiliorem noctem numquam me recolo habuisse, quia uidi dominum meum Ihesum Christum. Duo alij cum eo erant et ego tercius; cum quibus ineffabiliter sum delectatus.« Ad hec prior inquit: »Forte, pater sancte, dominus in hac uisitatione uos ad se uocare uenit, sicut uobis promisit, antequam partes Datie intraretis.« Ad responsa prioris suspirans et perfundens fletibus ora ait: »Fiat michi secundum uerbum tuum.«

XXVII. Postera die, que cena domini appellatur, ad altare diuina celebraturus accedit. Et absolutione super discipulos solito more facta et eisdem de manibus ipsius communicatis missaque celebrata Christum in pauperibus suscepturus cum ceteris fratribus progreditur et mandatum ipsorum cum magna deuotione peragit. Quo peracto ultimam cenam cum disci-

---

1. *Ecclesiastici 7,40*: memorare nou. tua. 2. *Timoth. II, 4,6*: tempus resol. meæ instat; *Iob 14,5*: constituisti terminos (hominis), qui præteriri non poterunt. 3. *Genes. 47,29*: cum appropinquare cerneret diem mortis suæ. 13. duo alii: *cfr. Luc. 9,30; Act. 1,10, al.* 18. *Luc. 1,38*: fiat mihi s. v. t. 23. Chr. in paup. susc.: *cfr. Matth. 25,34 sqq.* 25. ultimam cenam: *cfr. Matth. 26,20 sqq.*; *Luc. 22,7 sqq., al.*

---

2. sue *om.* **M**. 4. contrictione **GV**. 4—5. et l. . . . reuerentia *om.* **M**. 5. reuerantia **GV**, *sed in* **G** *corr. m. 1* (?). 6. sacrosancta **M**; sacra|sancta **GV**. 13. ac duo alii **M**. 14. sum ineff. **M**. 15. inquit prior **M** dominus **GM**; deus dñs **V**, *sed* deus *deletum est.* 18. et profundens fletus orauit (!) et dixit **M** verbum domini **M**. 23. missaque cel. *om.* **M**. 23—24. cum cet. fr. suscepturus **M**.

pulis suis sumpturus ingreditur, dominicum in hoc imitatus exemplum. O felix cena, que tanti patris magis est illustrata presentia quam delicijs refectionis ditata! Quis uerbis queat referre, quam hilaris uultus, quam iocunda facies omnibus a sancto uiro est ostensa, qui illi conuiuio interfuerunt? Iam in uultu ipsius miro modo quoddam futuri gaudij presagium demonstrabatur, quod ex habundantia leticie, que in ipso ultra solitum cernebatur, cognosci poterat. Iam diuina misericordia locum habitationis sue sibi ad cenandum preparatum intrauerat; iam spiritus sanctus totum interiorem hominem ipsius repleuerat et, uelut sponsus in thalamo, sic in cubiculo cordis sui requieuit. Iam demonstrabatur in carne ipsius oculis corporeis subiecta, quanto exultationis gaudio anima eius in domino deo suo exultauit ob future retributionis glorificationem, quam ei dominus dare disposuit, sicut cuidam discipulo suo, honeste conuersationis uiro, nomine Gerardo, ante duodecim annos et eo amplius per uisionem reuelare dignatus est.

Quadam *enim* nocte predicto canonico in suo lecto quiescenti quidam maturus etate sic intonat: »Surge, sequere me!« Quem secutus ad ignota loca deducitur. Tandem in quandam planitiem ualde spaciosam et floribus amenam uenientes domum mire magnitudinis, marmoreis lapidibus constructam, subeunt. Quanta autem claritas, quanta odoris suauitas, quanta mira iocunditas illi domui inerat, lingua uidentis exprimere non suffecit. Sedes autem in ea locata erat gemmis preciosis et auro purissimo adornata, et in medio sedis corona aurea posita, lapidibus preciosissimis decorata, sed adhuc im-

9. *Reg. III, 8,39*: in cælo, in loco habit. tuæ; *cfr. Ioann. 14,3*: si præparauero vobis locum. 10. *Luc. 1,15, al.*: spiritu sancto repleri; *Roman. 7,22*: interiorem hominem; *Ephes. 3,16*: virtute corroborari per spiritum Christi in int. hom. 11. *cfr. Psalm. 18,6*: tanquam sponsus procedens de thalamo. 13. *Psalm. 34,9*: anima mea exultabit in domino; *Isaiæ 61,10.* 19. *Act. ap. 12,7 sq.*: (angelus Petro dixit) Surge velociter! . . . et sequere me. 25. gemmæ pret. et aurum: *Reg. III, 10,2, al.* 26. aurum purissimum: *Exod. 25,24, al.* 27. pretiosi lapides: *Esther 15,9, al.*

1. sumpsurus(!) **G**. 2—3. O . . . ditata *om.* **M**. 5. est **GV**; sit **M** *Verba inde a* Iam *usque ad* Postquam surrexit (*p. 338,17*) *om.* **M**. 18. enim *addidi.* 21. spaciosam **GV**; speciosam ***A***. 24. quam mira ***A***, *fort. melius.*

perfecta. In circuitu autem sedis erant .IIII.or uiri in albis sedentes, laminas aureas cum lapidibus preciosis ad perfectionem corone componentes. Cumque iam dictus frater admiratione plenus et ueluti in extasi raptus ostensa sibi tacitus considerabat, ductor suus affatur eum his uerbis: »Scis, cuius est hec sedes uel corona?« Illo negante se scire, ait: »Hanc sedem abbas uester in tempore sue conuersionis a seculo ad dominum promeruit, quando domos et diuitias et huius mundi gloriam pro Christo reliquit et se ipsum abnegauit, tollens crucem suam sequendo redemptorem. Corona uero cum perfecta fuerit multis tribulationibus et diris persecutionibus, quas pro ordinis obseruantia uiriliter sustinuit et adhuc sustinebit, coronabitur, implebiturque in eo, quod Iacobus apostolus dicit: 'Beatus uir, qui suffert temptationem, quoniam, cum probatus fuerit, accipiet coronam uite, quam repromisit deus diligentibus se'.«

Postquam surrexit a cena, uoluit lauare pedes discipulorum suorum; sed tactus grauissimo dolore lateris non est permissus. Residens ergo sic orabat: »Domine deus, in omnibus et per omnia fiat uoluntas tua, qui es benedictus in secula! Illumina faciem tuam super seruum tuum et saluum me fac, et non confundas me ab expectatione mea. Ne proicias me in tempore senectutis; cum defecerit uirtus mea, ne derelinquas me!« Perseuerante itaque [in] infirmitate et magis ingrauescente cubatum deducitur, residuum diei et medietatem noctis subsequentis cum magno cruciatu sufferens. Postea, quia in eo gracia diuina uacua non fuit, dolor ille sedatur, et leui febre

1. *Ioann. 20,12*: vidit duos angelos in albis. 2. *Exod. 26,29*: laminæ aureæ, *al.* 8. domos etc. reliquit; *cfr. Matth. 10,37 sqq.; 16,24; 19,29; Marc. 10,29, al.* 11. *Thessalon. II, 1,4*: in omnibus persecut. vestris et tribul., quas sustinetis. 14. *Iacob. 1,12*: Beatus . . . diligentibus se. 17. *Ioann. 13,5*: Iesus cœpit lauare p. d. 20 *sqq. Matth. 6,10*: fiat voluntas tua; *Roman. 1,25, al.*: qui est ben. in sec. 21. *Psalm. 66,2*: illuminet vultum suum super nos (*Num. 6,25*); *ibd. 85,2*: saluum fac seruum tuum; *ibd. 118,116*: non confundas me ab e. m.; *ibd. 70,9*: Ne proicias . . . derel. me. 27. *Corinth. I, 15,10*: gratia dei in me vacua non fuit.

19. Recedens **M** orabat ad dominum: Deus **M**. 23. senect. mee **M**. 24. in *om.* **M** *recte, item* ***A***. 27. ille **GV**; eius **M** leui **GV**; leni **MA**, *fort. rectius.*

corripitur. Cumque uiribus corporis cepisset destitui, in uigilia pasche fratres, qui ad eum uisitandi gracia conuenerant, rogauerunt eum, ut sibi preuideret et sacra unctione perungeretur. Quibus ista persuadentibus inquit: »Non est michi, ut putatis. Nichil doloris nichilque infirmitatis in corpore penitus sentio. Vellem michi lectum in choro fieri, ut future noctis dominice resurrectionis ministerio interessem«. Quibus respondentibus se canentium uoces nequaquam sufferre posse, intulit: »Faciamus ergo, quod melius est«. O ueneranda tanti uiri circa cultum diuini obsequij inmutabilis deuotio, que nec alicuius rei euentu nec tanti defectus incommodo potuit minorari!

Illo autem sic laborante assignati sunt fratres, qui in uigilijs excubantes custodirent eum. Sancta igitur nocte dominice resurrectionis uir dei de suo transitu bene sollicitus unum de sibi astantibus aduocans dixit: »Scis, fili, quia noua aduenit sollempnitas cuncto populo ueneranda; debemus ideo nouis indui uestibus. Affer michi uestem, quam habes, ut illam induam«. Intelligens ille, de qua ueste loqueretur, attulit ei cilicium nouum et submoto ueteri uestiuit eum nouo. Cumque in magno foret defectu, a custodibus suis iterum admonetur, ut sacri olei liquore frueretur. Quibus ista persuadentibus respondit: »Prestante domino meo Ihesu Christo lucem expectabo«.

XXVIII. Interea conuentu gloriose noctis uigilijs et laudibus insistente, cum tercia lectio finem accepisset, et tercium responsorium inchoatum fuisset, dum transisset sabbatum, unus ex custodibus festinanter accurrit indicans eum cito migraturum. Depulsa noctis caligine aurora sacre lucis tunc ruti-

---

27 *sqq. Marc. 16,1*: Et cum transisset sabbatum, Maria etc. emerunt aromata, ut venientes ungerent Iesum.

---

1. cepit **M**. 3. prouideret **MA**. 5. nichilque infirmitatis *om.* **M** in corde(!) **M**. 7. misterio **M**, *fort. rectius.* 9—12. O ... minorari *om.* **M**. 13. in *om.* **M**. 15—16. sibi de(!) **M**. 16. quia **GV**; quod **M**. 19. illa me ind. **M**. 22. sacro **M** ista **GV**; ita **M**. 23. Procurante dom. **M** m̃o (*i. e.* meo) **G**; nostro **VM**. 25. gloriose **GM**; gloriosi **V**. 26. fin. iam accep. **M**. 27. ac dum **M**.

labat, quam uir dei se promiserat expectaturum. Cumque illud responsorij cantaretur: 'ut uenientes ungerent Ihesum', prior accitis aliquibus fratribus chorum exiuit, ferens secum sacri olei liquorem, quo uenerabilem patrem iam agonizantem perungeret. Quibus aduenientibus hoc solum sanctus dei sepius replicabat: »Cito, cito!« Vnctione expleta depositus est in cinerem et cilicium, ut secundum beati Martini doctrinam in cinere et cilicio christianus et uerus catholicus moreretur. Quo facto preciosam resolutus in mortem emisit spiritum .VIIJ. Idus Aprilis, anno ab incarnatione domini .M.CC.IJ., etatis sue anno nonagesimo .VIIJ., postquam uero curam dominici gregis suscepit quadragesimo. Sicque illa anima, a carnis ergastulo egressa, de tristicia ad leticiam, de labore ad requiem, de mundo transiuit ad dominum.

Spirituales autem filij uenerandi patris corpus cum hymnis et canticis, cum gemitibus et lacrimis in sanctam transtulerunt ecclesiam, collocantes illud in medio choro. Quibus in sedibus suis receptis 'Te deum laudamus' incipitur, et matutinales laudes resurrectionis dominice lacrimosis uocibus canentium, debita tamen ueneratione, explentur. Quam sit mirabilis deus in sanctis suis, lector, animaduerte: quia nec uita istius uiri fuit sine gloria nec mors sine gracia, sed in conspectu dei multum preciosa. Illo enim die suscepit eum dominus in paradisum, quo idem dominus et uictor ab inferis surrexit; et qui sollempnia dominice resurrectionis cum magno tripudio sepius celebrauit in terris, eodem die cum debito honore angelicis est associatus choris. Altero die pasche sepultus est

6. *Matth. 11,21*: olim in cilicio et cinere pænitentiam egissent. 9. *Matth. 27,50*: emisit spiritum. 15. hymnis et canticis: *Coloss. 3,16, al.* 20. *Psalm. 67,36*: mirabilis d. i. s. suis. 22. *ibd. 115,15*: pretiosa in consp. domini mors sanctorum eius.

1—2. Cum responsorii id c. **M**. 3. accitis **GV**; accersitis **M**; *malim* ascitis. 4. patrem *om.* **M**. 5. Quibus iam aduen. **M**. 8. uere cath. moriatur. 11—12. nonagesimo . . . quadragesimo: *numeri certe falsi sunt, maxime prior.* dom. gregis curam suscepisset **M**. 12. Sicq; **GM**; sic quia **V**, *sed* quia *corr. in* q; illa **GV**; pia **M**. 13. egressa *om.* **M**. 14. *in voce* dominum *desinit* **M**. 26—27. angłi^{cis}/// (*eraso* s) **G** *m. 1* (?).

ante altare sancti Thome apostoli, quod ipse construxerat, domino abbate Thurkillo ecclesie beate Marie de Esrom cum monachis suis obsequium funeri eius impendente et sacerdotibus ac clericis multisque alijs cum magna deuotione accurrentibus, ut ipsius exequijs interessent. In quo loco dominus noster Ihesus Christus ad laudem et gloriam sui nominis per gloriosi confessoris sui suffragia usque in hodiernum diem innumera prestat beneficia his, qui ex toto corde querunt illum, cui est honor et gloria per infinita secula seculorum. Amen!

O quantus erat luctus omnium, quanta precipue lamenta discipulorum! qui, licet de tanti patris glorificatione certi haberemur, eius tamen orbati presentia humano more tristabamur. Dies festi nostri conuersi sunt in luctum et sabbata nostra in lamentationem, licet gaudendum nobis esset, quod, quem doctorem habuimus in terris, intercessorem haberemus in celis, si uis doloris rationem admitteret. Sed benedictus deus, qui tristiciam nostram conuertit in gaudium! Nam post transitum patris nostri iuuenes nostri uisiones uidebant et seniores nostri sompnia sompniabant, per que coniecimus, quod dominus in breui sanctum suum esset mirificaturus.

XXIX. Erant duo iuuenes de familia ipsius sancti in diuersis constituti regionibus, qui in ipsa hora sui transitus de hoc mundo in uisione uiderunt, quomodo ad gaudium transiuit angelorum. Et licet eorum aliquantulum diuersa est uisio, utraque tamen plena fide relatione digna est et memoria. Alter istorum, Nicholaus nomine, in Theutonicis partibus in ciuitate Hildesem studio litterarum operam dabat. Hic eadem hora, qua uir dei glebam sui corporis celum in-

---

6. *Philip. 1,11*: in gl. et laudem dei. 8. *Deuteron. 4,29*: si toto corde quæsieris dominum deum, *al.* 9. *Timoth. I, 1,17*: soli deo h. et gl. in sec. sec. amen. 14. *Machab. I, 1,41*: dies f. eius conuersi s. i. l., sabbata eius in opprobrium; *cfr. Tob. 2,6.* 18. *Ioann. 16,20*: trist. vestra vertetur in gaudium. 19 *sq. Ioel 2,28; Act. apost. 2,17*: iuuenes vestri v. videbunt, et sen. vestri s. somniabunt. 24. in visione videre: *Daniel 7,2, al.*

---

17. uis **GV**; mens (m̃s) *male* ***A***.

gressurus deposuit, uidit per uisionem quandam personam sibi ignotam stola candida amictam celum conscendere; et sicut in picturis solet fieri, in quibus domini ascensio memoratur (— totus infra nubes susceptus depingitur, tantumque pedes ipsius apparent —), sic et iste sanctus infra nubes candidas susceptus est, tantumque pedes eius et uestimentorum extremitates uidebantur. Cumque ille in celum fixis luminibus uisa admiraretur, astitit ei uir quidam dicens: »Quid admiraris aspiciens in celum? hic homo assumptus in celum abbas uester est, qui in pacientia uicit persecutiones seculi, nunc autem coronatur, quia fideliter uixit in mandatis domini«. Expergefactus ille et penitentia ductus ad monasterium, unde aposta[ta]ndo recesserat, redijt; atque offerens se emendationi predictam uisionem omnibus intimauit.

XXX. Alteri supradictorum, Gogmundo nomine, in claustro, quod Sora dicitur, commoranti glorificati hominis talis ostensa est uisio. Appropinquante diluculo dominice resurrectionis aspiciebat in uisu pene uigilans multitudinem angelorum predulci suauitate canentium, inter quos duo angeli ineffabili claritate fulgidi que*nd*am etate maturum, sacerdotalibus uestibus decoratum, a dextris et a sinistris sustentabant, brachia ipsius humeris suis tenentes innexa et ad celum usque progredientes. Hos insequebatur diabolus, non minima demonum furentium atque stridentium stipatus caterua. Sanctis uero angelis in celum receptis ille hostis antiquus dolenti similis uia, qua uenerat, cum suis remeabat. Quidam autem demonum lento sequebantur gradu, claudicando incedentes. Ille, qui hanc uisionem uidebat, audacior factus uni eorum, qui tardior ceteris ueniebat, ait: »Adiuro te per filium dei, ut indices michi, que sunt hec, que uidi«. Ille interrogantem se torua facie et oblico oculo intuitus respondit: »Si scire uis,

2. *Marc. 16,5*: coopertum stola candida; *Apocal. 7,13*: amicti stolis albis. 8. *cfr. Act. ap. 1,10 sq.* 29. *Matth. 26,63, al.*: adiuro te per deum.

3. ascencio **V**. 4. infra = intra. 12. pñia **GV**; per uiam *male* ***A***. 13. apostando **G**; apostatando **V**, *fort. rectius*. 15. Godmundo ***A***. 20. quemdam ***A***; quemquam **GV**. 22. innixa ***A***.

abbas uester Willelmus de mundo est sublatus et tanto obsequio angelorum in celo deportatus. Nos autem uenimus, ut aliquid iuris nostri in eo haberemus; sed uiolentiam ab angelis passi frustrati sumus a proposito nostro«. Mane prima sabbati surgens predictus iuuenis magistro suo et omnibus, qui cum eo erant, uisionem suam exposuit. Qui respondentes dixerunt: »Vere credimus, quod iam dormitionem accepit et in pace factus est locus eius«. Tandem reuersus ad domum nostram eadem nobis ex ordine intimare curauit, et suscepto religionis habitu ibidem deo militare cepit. —

XXXI. Saluator noster Ihesus Christus, uolens dilectissimi confessoris sui Willelmi, quem stola inmortalitatis post mortem uestiuit in celis, in conspectu filiorum hominum insignia reuelare uirtutum, dedit ei potestatem super infirmos uarijs languoribus faciendi opera, que ipse fecit, et maior*a* horum, ut collaudent multi sapientiam eius, et usque in seculum non deleatur, et non recedat memoria eius, et nomen eius requiratur *a* generatione et in generationem. Cepit igitur seruus dei, postquam dormiuit cum patribus suis, primo inter incredulos et emulos suos quasi stella matutina in medio nebule paulatim rutilare miraculis, ut mendaces ostenderet, qui maculauerunt illum et detraxerunt sanctitati eius, blasphemantes nomen eius. Postquam autem clarificatus est apud proximos suos, cepit ad laudem et gloriam nominis eius, qui cunctos condidit sanctos, quasi sol refulgens in meridie longe lateque

7. *Machab. II, 12,45*: dormitionem acceperant; *Psalm. 75,3*: et factus est in pace locus eius. 15. *Iohann. 14,12*: qui credit in me, opera, quæ ego facio, et ipse faciet, et maiora horum faciet. 16 *sqq. Ecclesiastici 39,12*: collaudabunt multi sap. eius, et u. i. s. n. delebitur; non recedet m. e., et n. e. requiretur a gen. in gen. 19. *Genes. 47,30*: dormiam cum pat. meis. 20. *Ecclesiastici 50,6*: quasi stella mat. in m. nebulæ et quasi luna plena in diebus suis lucet; et quasi sol refulgens, sic ille effulsit. 21. *lib. Sap. 10,14*: mendaces ostendit, qui maculauerunt illum. — detrahere alicui *et* blasphemare nomen (dei) *sæpe in Vulg.*

10. *Post hæc noua inscriptio in* **GV** *est, scilicet hæc*: Miracula post transitum sancti Willelmi. 15. maiora **A** (*ex Vulg.*); maiorum **G**, *item* **V**, *sed* ru *in ras. m. 2.* 18. a *scripsi* (*ex Vulg.*); in **GV**. 25. meredie **V**.

maioribus et crebrioribus choruscare prodigijs. Vnde a quatuor plagis terre factus est concursus populorum cernere cupientium, que per eum fiebant mirabilia. Demonia ab obsessis corporibus effugabat, paraliticos sanabat; cecis uisum
5 restituebat, claudis gressum, surdis auditum, mutis loquelam; contractos ac proprijs genibus repentes in statum erigebat debitum, leprosos mundabat, mortuos suscitabat et semimortuos a faucibus ipsius mortis ad uitam reuocabat; et non tantum homines sed et animalia sanabat, quemadmodum
10 multiplicabat deus misericordiam suam cum illo. Venti turbines suos ad inuocationem ipsius nominis coercebant, et maria ab amaritudine quiescebant. Sed his breuiter commemoratis ueniamus ad miracula, que uel audiuimus uel uidimus in ciuitate dei nostri, id est in Paraclito, ubi requiescit
15 gloriosus confessor dei Willelmus.

XXXII. Cum adhuc esset abbas Willelmus in corpore corruptibili laborans senio, duo dentes ex capite eius auulsi sunt. Quos committens fratri Saxoni dixit: »Habe custodiam horum dentium penes te et noli illos amittere«. Fecit ille,
20 quod rogatus fuerat, hesitans intra se, cur hoc ei mandato dedisset. Postquam autem tulit eum dominus de medio, discipuli eius, qui superstites erant, in memoriam tanti patris aliquid de rebus uel uestimentis eius sibi impertiri optabant. Inter quos affuit sacrista, Brictius nomine, conquerens se
25 nichil de rebus ipsius accepisse preter mitram pelliceam, quam solitus erat gestare in capite. Cui sic conquerenti frater, cui dentes commissi fuerant, respondit: »Dabo tibi donum non paruum, immo magnum, margaritam preciosam, scilicet den-

---

9. *Psalm. 35,7–8*: homines et iumenta saluabis, domine, quemadm. multiplicasti m. tuam, deus. 14. *Hebr. 12,22*: ciuitas dei viventis; *Apocal. 3,12.* 17. *Corinth. I, 15,53*: (corpus) corruptibile. 18. habere custodiam: *Num. 3,38, al.* 20. hæsitare intra se: *Act. ap. 10,17.* 21. tulit de medio (*alio sensu*): *Coloss. 2,14* (tollere de medio: *Corinth. I, 5,2*). 28. pretiosa margarita: *Matth. 13,46.*

---

1. choruschare **V**. 4. ceci **V**. 11. coarcebat **GV**, *corr.* ***A***. 17. senioz (= senior) **V**. 20. mandato (*datiuo casu*) **GV**; mandatum ***A***, *fort. rectius, vel*: in mandato. 23. obtabant **GV**, *sed in* **G** b *corr. ex* p. 25. pelliciem **GV**, *corr.* ***A***, *sed fort.* pelliciam *scrbd. erat.*

tem patris nostri, qui te in uita sua dilexit non singulariter solum sed specialiter unum«. Et hec dicens tradidit dentem. Ille pro collato sibi munere grates agens multimodas susceptum dentem, prout decuit, in magna habuit ueneratione. O quanta deus mortalibus per hunc dentem postmodum contulit beneficia! que si scriberentur, mens infirma credere nequaquam acquiesceret.

Erat tunc temporis in claustro quidam scolaris, Grimolfus nomine, fere .XV. annos ab ortu habens, morbo laborans caduco. Quodam die, cum in terram predicto morbo elisus uolutaretur spumans, superuenit abbas Ricardus, uiri dei successor; et misericordia motus super eum dicit secretario, qui secum uenerat: »Vides, quam miserabiliter cruciatur clericus iste? Vade ocius et dentem patris in aqua laua, et ipsam aquam ori eius infunde, ut probemus, quid uirtutis habeat in se dens ille«. Obtemperans precepto abbatis sibi iniunctum impleuit. Cumque salutiferum liquorem ori laborantis infundere uellet, non potuit, quia dentes adinuicem tenebat compressos. Arripiens igitur cultellum fauces illius diiunxit, infundens ori eius aquam allatam; quam cum gustando obsorbuisset, cepit fremere et gemere, sicut bullientem olei liquorem sumpsisset. Post paululum tamen requieuit, quasi in extasi raptus. Transactis aliquibus horis diei reuixit spiritus eius, et surrexit sanus. De reliquo enim morbus ille eum non tetigit neque contristauit nec quicquid molestie intulit. Hoc initium signorum fecit seruus dei post transitum suum in conspectu discipulorum suorum et manifestauit gloriam suam. Eandem consecutus est misericordiam Sueno, filius Tholf, morbo laborans simili.

XXXIII. Manifestauit iterum sanctus Willelmus gloriam sanctitatis sue in uilla Frisleue; manifestauit autem sic. Erat

---

10 *sqq. Marc. 9,19*: elisus in terram volutabatur spumans; *Luc. 7,13*: misericordia motus super eam. 25 *sq. cfr. Iohann. 2,11*: Hoc fecit initium signorum Iesus . . ., et manif. gl. suam.

---

19. cutellum **V**. 21. sicut si ***A***. 24. surrexit **G**; resurrexit **V** .n. (*i. e.* enim) **GV**; uero ***A***. 25. quicquid **GV**; quidquam ***A***.

inibi mulier quedam obsessa demone pessimo; hec omnibus ad se consolationis causa accedentibus secreta cordis detegebat et exprobrabat peccata, prout suggessit ei inimicus. Diaconus, qui erat in uilla illa, uenit, ut inuocaret super eam nomen dei sui et eiceret demonium. Vidit mulier diaconum ad se intrantem: concitata est ad contumelias et exclamauit: »Diacone, ad quid uenis? Sta foris! non es dignus, ut intres sub tecto meo. Quis es, bene noui, et facta tua, habens scientiam uiarum tuarum. Tu es, qui pauperis mulieris gallinam furabaris et deplumabas, et plumas cum pennis subtus uno sepe abscondebas, et eandem in cena edebas, putans furtum tuum me latere. Recede a me, pessime, recede! longe sit a me benedictio tua!« Diaconus, de sibi obiectis confusus, tristior, quam aduenerat, in domum suam est reuersus, obiecti criminis conscius. Conuersus quidam de familia et de domo ipsius sancti, in eadem uilla existens mansionarius, predicte mulieris detestatus insaniam uenit ad claustrum et petijt sibi dari aquam, in qua dens sancti uiri lotus esset. Petijt et obtinuit; et reuersus obtulit illam mulieri ad bibendum. Bibit, et expulso spiritu inmundo salua facta est ex infirmitate sua. Postea, non multo elapso tempore, altera mulier in eadem uilla arrepta est a demonio, et simili curata est medicamine.

XXXIV. Iter faciente fratre Saxone, dum transiret Methdeluse, homines illius uille clamabant ad eum dicentes: »Domine, si quid potes, adiuua nos, misertus nostri!« Quos cum interrogaret, quid haberent, et quid sibi uellent fieri, responderunt: »Est hic mulier, Hestrith nomine, que habens nimium appetitum edendi radices holerum ingressa est hortum suum

1. *Act. ap. 19,16*: homo, in quo erat dæmonium pessimum. 4. inuocare super alqm. nomen dei: *Genes. 48,16 al.*; dæmonia eicere: *Matth. 7,22 al.* 7. *Matth. 8,8*: non sum dignus, ut intres sub tectum meum. 8. *Iob. 21,14*: scientia viarum tuarum. 12. *Genes. 13,9, al.*: recede a me. *Iob. 21,16*: consilium impiorum longe sit a me. 20. *Matth. 9,22*: et salua facta est mulier. 25. *Marc. 9,21*: si quid potes, adiuua nos, misertus nostri.

1. quedem **V**. 3. inimic⁹/// **G** (*i. e.* diabolus) *corr. ex* inimicis. 5. diaconem **GV**, *corr.* ***A***. 10. uno **GV**; una ***A*** *rectius*. 28. olerum **V** ortum **GV**, *sed in* **G** h *erasum est ante* o.

et cepit eas ab humo effodere et effossas auide corrodere. Quod cum fecisset, statim insiluit in eam spiritus malignus uehementer discerpens eam. Et ecce eam ligatam tenemus, ne se ipsam interficiat ac pueros suos strangulet. Virgis eam cedimus et maiora flagella minamur; sed in hoc non proficimus, immo magis penam pene accumulamus«. Commotus ille super infortunium mulieris iussit sibi aquam exhiberi. Quam dente sancti Willelmi, quem sibi retinuerat, consignans et in ea attingens, inuocato nomine sancte trinitatis et ipsius sancti, dedit eis, ut inferrent ac furenti porrigerent mulieri. Cumque allatam bibisset aquam, mox hospes improbus, uim sacri liquoris non sustinens, domicilium, quod occupauerat, reliquit inuitus, mulierque sensum recepit pristinum. Frater uero supradictus post paululum reuersus declinauit ad domum mulieris, ut uideret, qualiter se haberet; inuenit eam sane sapientem et laudantem deum in sancto suo, qui fecit misericordiam suam cum illa.

XXXV. In eadem uilla uxor Wideri erat grauida. Impletum est tempus illius pariendi; sed pre difficultate partus parere non poterat. Torquebatur misere, laborans partu sed non pariens, languens sed non moriens. Talibus cruciatibus afflicta omnibus suis fit causa doloris. Interea intra matris claustra infans priuatur uita, et fit infelicis matris uterus misere prolis tumulus. Iacet funus in funere, mortuum in moriente, ante subtractum quam uisum, ante sepultum quam natum. Vir autem ipsius pro morte mulieris sue anxius huc illucque discurrit, omnes circumuenit, si quid remedij moribunde mulieri posset reperire. Tandem uenit ad claustrum; sacristam inuenit, inquirit ab eo, si aliquid consilij, scripto uel medicina, nouit contra tam miserum casum. Cui sic

2. *Reg. I, 10,6*: insiliet in te spiritus domini; *Marc. I, 26* (*9,25*): discerpens eum spiritus immundus. 16. facere miser. cum alqo: *Genes. 24,12 al.* 18. *Luc. 1,57* (*2,6*): Elizabeth impletum est tempus pariendi.

6. inmo **G**; imo **V**. 8. quem **G**; quam **V**. 9. attingens *i. e.* attinguens (*scil.* dentem). 25. subtractrum **V**, *sed deleto altero* r. 28. repperire **GV**. 30. *malim*: Qui sic

interroganti respondit: »Non est opus medicina uel scripto in tali articulo, sed dei et sanctorum suffragio. Si fidem adhibueris, credo me ei antidotum posse conferre salutis. Lauabo dentem sancti Willelmi in aquam, quam ei deferes ad bibendum. Si crediderit se eius meritis posse liberari, post gustum illius euadet periculum mortis«. Fecit, quod promisit, et instructum bene in fide cum potu salutifero remisit ad propria. Cumque domum reuersus fuisset, quod attulit, infudit ori mulieris pre dolore morti iam proxime et egreditur. Vix eo egresso foras et liquore sancto ad secreta mulieris decurrente peperit fetum putridum, multis inauditum. Quod cum uidisset, resumpto spiritu exclamauit: »Si sic michi futurum erat, quid necesse habui concipere? Attende, domine, et uide, si est dolor, ut est dolor meus! Sed gracias tibi ago, qui me meritis sancti confessoris tuj Willelmi a periculo mortis liberasti«. Audientes uicini, quod factum fuisset cum illa tale miraculum, congratulabantur ei, dantes laudes deo et sancto Willelmo non minores pro secundo miraculo quam pro primo.

XXXVI. Quodam tempore, dum frater Saxo iam sepe nominatus uenisset Iulike et se in hospicium recepisset, intrauit quidam demoniacus furens et frendens. Hunc tanta uexabat dementia, ut sepius habitatione relicta inter bestias quasi bestia uiuebat. Ex ingressu ipsius tota turbatur familia, timens insultum eius. Furentem intuitus frater dixit: »Vis comedere?« Cui ille subsannando et debaccando respondit: »Tu comede!« Respondenti sic iterum ait: »Vis bibere?« Et precepit sibi aquam ministrari. Cumque mora fieret in allatione aque, accepit serum, quod in promptu erat, et intingens in eo dentem sancti Willelmi porrexit furioso. Cumque biberet, factum est in ore eius dulce sicut mel. Vnde datori suo ait: »Bonum

2. *cfr. Marc. 9,22*: si potes credere. 6—7. *cfr. Coloss. 2,2*: instructi in charitate. 13. *Thren. 1,12*: attendite et videte, si est dolor sicut d. m. 15 *sq. Luc. 1,58*: audierunt vicini, quia magnificauit deus misericordiam suam cum illa, et congratulabantur ei. 22. *Daniel. 4,22*: cum bestiis ferisque erit habitatio tua. 29. *Ezech. 3,3*: et factum est in ore meo sicut mel dulce.

4. aqua **A** *melius.* 11. fetum **V** *s. v. add. m. 1.* 20. Iulike *scriptum esse puto in* **G**, *non* Vilike, *ut habet* **A** *ex* **V**. 23. uiueret **A**.

est, quod michi dedisti; peto, ut des amplius.« Et cum bibisset secundo et tercio, expulso spiritu fantastico compos sui effectus est. Secundo die sequebatur eundem fratrem ad claustrum magnificans deum et gracias exsoluit liberatori suo Willelmo, docens omnes experimento sui, quia potens est et sanctum nomen eius.

XXXVII. Quodam tempore, cum dominus Petrus, Roskildensis episcopus, frater noster, apud nos esset et in uespere ad cenam discubuisset, famuli eius, qui inferebant ea, que ad refectionem erant necessaria, nuntiauerunt ei dicentes: »Benedictus sit deus, quia iam uidimus oculis nostris cereum ardentem tanquam faculam de celo supra sepulchrum sancti Willelmi descendere et tectum ecclesie descendenti p*er*uium iter facere«. Intrauit unus post alium eiusdem uisionis nuntius. Tunc uenerandus sacerdos luminibus erectis in celum benedicens deum sic orsus est loqui: »Nisi quia potens est dominus, quem et quantum uult et quomodo uult, magnificare et glorificare, uix possum adhibere fidem miraculis, que ad quorundam sepulchra referuntur facta, quorum uitam et connuersationem in carne existentium cognoui. Sed nullus scrupulus dubietatis cordi meo inheret de uirtutibus, que ab isto sancto fiunt, cuius uitam tam probatam in omnibus esse perpendi, ut uix aliquis cordis eius contritionem aut compunctionem, mentis humilitatem, conscientie puritatem, ad amicos et inimicos magnam caritatem et ad pauperes in maxima paupertate eximiam largitatem sufficit admirari. Laudabo igitur nomen eius assidue et collaudabo illud in confessione, quoniam stabilita sunt bona illius in domino, et ipse erit ei merces eterna«.

XXXVIII. Quedam mulier pauper rebus sed fide diues presentauit se sepulchro sancti Willelmi graciam sanitatis ab

4. magnificans deum: *Luc. 5,25, al.* 26 *sq.*. *Ecclesiastici 51,15*: laudabo nomen tuum assidue et coll. i. i. conf.; *ibd. 31,10 sq.*: qui probatus est in illo..., erit ei gloria æterna...; ideo stabilita sunt b. i. i. d. 29. *cfr. Cic. Caton. mai. § 1.*

12. sepulcrum **V**. 13. peruium ***A***; p̃uium (*i. e.* præuium) **GV**. 16. ///orsus (*eras.* h) **G**. 19. sepulcra **V**. 26. sufficiat ***A***.

eo postulatura. Ventrem, sicut uidimus, adeo inflatum habuit tumoris magnitudine, ut uix trium ulnarum cingulo cingeretur. Fratribus ad refectionem euntibus illa accepta licentia ad sepulcrum uiri dei lacrimis et orationibus insistebat. Ipsis
5 sumentibus cibum corporalem ipsa reficitur cibo spirituali: nam illo hore spacio curata est ab infirmitate sua, ueluti sibi oranti confessor domini respondisset: »Mulier, magna est fides tua; fiat tibi, sicut uis«. O quam firma fides infirme, quam meritoria, quam cito remunerata! Fratribus ad ecclesiam
10 reuersis in graci*is* agendis ita tenuis et gracilis est inuenta, ut uix eadem credere*tur*, nullum retinens uestigium tumoris siue inflationis. Interrogata, si aliquam cor*poris* ruptionem intrinsecus uel extrinsecus sustinuisset, per quam humor noxius uel sanies defluxit, negauit se aliquid ruptionis uel doloris in
15 sui curatione sensisse, sed tumorem sedatum fuisse, sicut placuit ei, qui eam sanam fecit. In memoriam huius facti et ad augmentum fidei aliorum suspensum est cingulum, quo usa fuerat, habens longitudinem superius positam. Compulsantur igitur signa, et dantur laudes deo, et glorificatur ab
20 omnibus in miraculo, quod pro sui famuli fecit merito. Multiplicantur de die in diem prodigia; non deficit sed augmentatur in domo dei lechitus olei, sudat alabastrum unguenti, frag*r*at celestis odor balsami. Concurrunt turbe languidorum et consecuntur premia beneficiorum.

25 XXXIX. Quante sanctitatis memorabilis pater noster sanctus Willelmus in uita sua extiterit, subsequentium ueluti et precedentium miraculorum declarabunt prodigia. Vt enim pietatis sue multimoda beneficia frequenter et in publico indigentibus exhiberet, quamsepius fratribus et alijs per uisiones
30 conquestus est se in arto loco concludi, eo quod in medio

---

6 *et* 23. *Luc. 5,15*: conueniebant turbæ, . . . ut curarentur ab infirmitatibus suis. 7. *Matth. 15,28*: O mulier, magna . . . vis. 21 *sq. Reg. III, 17,14.16*: hydria farinæ non deficiet, nec lecythus olei imminuetur. 22. *Matth. 26,7, al.*: alabastrum unguenti.

---

10. gratiis **A**; grãs **GV**. 11. crederetur **A**; credere **GV**. 12. corporis ruptionem *scripsi*; cor|ruptionem **G** (cor *in fine versus*) **V**; ruptionem **A**. 23. fragat **GV**. 27. prodia *sed corr. m. 2* **V**.

choro modice ecclesie ex lignis fabricate tumulatus esset, paucorum preter fratres receptibilis, ideoque neque eis prodesse neque alijs se posse conferre optate sospitatis graciam, quam diu ibidem artaretur, et accessus hominum prohiberetur. Igitur dum in septimo anno, postquam requieuit a laboribus suis, sanctuarium noue ecclesie et latioris ex tegulis constructum consummaretur, et chorus fratrum in eo disponeretur separatus longe a mauseolo uiri dei, ligneaque ecclesia peregrinis et infirmis undecumque aduentantibus ad adorandum relinqueretur, in uigilia ascensionis domini tanta multitudo populi conuenit, ut, ipsa ecclesia repleta, uix tota curia alios capere posset. Tunc a uespera usque ad missam subsequentis diei .XIIII. facta sunt miracula, proxima uero dominica .IIII.or, in festo uero pentecostes omni die .IIII.or uel .V. Succedente uero festo beati Botulfi abbatis, quod colitur octo diebus ante festum sancti Iohannis Baptiste, cum maius altare in honore beati Thome apostoli a uenerabili Roskildensi episcopo Petro dedicaretur, tot et tanta fiebant mirabilia, ut nullus ea referre sciat preter illum, quem nichil latet. In uia enim, per quam ueniebant, et in silua longe a monasterio, ubi sederat uel deambulauerat seruus dei, sanabantur egroti. O quantum gaudium et exultatio tunc fuit in omni populo, uidente magnalia et mirabilia dei, que operabatur per sanctum suum! Resonabat ecclesia, resonabat etiam curia, resonabat et silua in uoce laudantium et dicentium: »Hec est dies, quam fecit dominus; exultemus et letemur in ea«. Reddidimus et nos pensum seruitutis nostre, cantantes et psallentes corde et ore domino, quoniam bonus, quoniam in seculum misericordia

5. *Isaiæ 14,3*: requiem dedit tibi deus a labore tuo. 22. *Luc. 1,14*: erit gaudium tibi et exultatio; *Exod. 14,13*: videte magnalia domini. 25. *Psalm. 117,24*: hæc est dies . . . in ea. 27. *Ephes. 5,19*: cantantes et psallentes in cordibus vestris domino. 28. *Paralip. I, 16,34, al.*: confitemini domino, quoniam bonus, q. in æternum miser. eius (in sæculum m. e.: *Psalm. 105,1, al.*).

1. linguis **V** *m. 1 in textu, quo deleto m. 2 in margine* lignis *adscripsit.* 8. mauseolo **GV**; mausoleo *Langebek.* 9. orandum ***A***. 24. etiam **G**; et **V** *m. 1, corr. in* etiam *m. 2.* 25. uoce *scripsi* (*cfr. supra p. 317,31*); uoces **GV**. 27. corde **V** *et* **G** *m. 1 in ras.*; in corde ***A*** ///ore (*eraso* h) **G**.

eius, et quoniam uisitauit nos oriens ex alto et erexit cornu salutis nobis in domo Dauid pueri sui. Tunc recordati sumus uerborum ipsius, quibus consolabatur nos in uita sua conquerentes de paupertate nostra; dicebat enim nobis: »Pacientes
5 estote, quoniam adhuc uisitabit uos deus in salutari suo, et replebuntur horrea uestra saturitate, et erit locus iste ualde gloriosus«.

XL. Quedam mulier de Copmanhauen, Olaua nomine, ab infantia oculos habuit dolentes, propter quam causam ceci-
10 tatem incurrit. Audiens hec famam sancti uiri ubique celebrem uenit ad sepulchrum eius, lacrimis et orationibus postulans, ut lumen recipere mereretur. Petijt et optinuit, quod uoluit; nam dum orationi insisteret, aperti sunt oculi eius, ita ut clare uideret omnia.

15 XLI. In uigilia pentecostes iuuenis .XX.ti annorum, paralisi dissolutus et omni membrorum officio destitutus, ad tumulum sancti Willelmi manibus aliorum apportatus deponitur. Rogatur custos sepulcri, ut exhibeat illi paralitico salutarem liquorem, scilicet aquam, in qua dens sancti Willelmi *intinctus erat. Qui,*
20 satisfaciens precibus rogantium, dedit aquam medicinalem. Quam gustans infirmus officium membrorum recipit, omnibus articulis ad debitum usum consolidatis.

XLII. Quedam mulier de Bardeleue, Regnilda nomine, ab utero matris sue egressa fuerat ceca. Sicut tenebre eius,
25 ita et lumen eius: lumine carebat oculorum, sed lumine uige-

---

1. *Luc. 1,69*: (deus) visitauit (plebem suam) et erexit cornu salutis nobis in d. D. p. s. 5 *sq. Psalm. 105,4*: visita nos in salutari tuo; *Prouerb. 3,10*: implebuntur horrea tua saturitate; *Isaiæ 11,10*: erit sepulcrum eius gloriosum. 13. *Matth. 9,30*: aperti sunt oculi eorum. 15–16. *Machab. I, 9,55*: dissolutus est paralysi. 22. *Act. ap. 3,7*: consolidatæ sunt bases eius et plantæ.

---

8. ropmanhauen **G**; copm. **V**. 13. dũ *in* **G** *s. u. add. m. 1* (?). 18. illi, *corr. ex* illo **G** palytico **V**. 19. intinctus erat. Qui *addidi*; *om.* **GV**; lotus erat, qui *add.* ***A***. 23. regnilda **G** *m. 1, corr. in* reginalda *m. 2*; reginalda **V**. 24. fuat **G**, *sed supersunt vestigia litterarum* (er?) *supra scriptarum*.

bat cordis. Vnde in fide radicata et fundata, sciens, quia prope est dominus omnibus inuocantibus eum in ueritate, ducatu fratris sui ad sanctum Willelmum peregre profecta est. Quo cum peruenisset nocturno tempore, cepit uigilias in ipso cimiterio facere. Cumque resideret, ut requiesceret a labore suo, horror grauis inuasit eam, et timor et tremor uenerunt super eam. Vnde quasi in extasi facta supra pedes suos erigebatur et manibus miros faciebat plausus. Post paululum ad terram relabitur, iterumque erigitur. Cumque sic sepius impelleretur, frater ipsius, sciens eam concepta prole esse grauidam, timuit ualde, ne abortiuum faceret uel, quod in utero portaret, pro tanta laboris magnitudine suffocaret. Vnde conuersus ad dominum et ad sanctum eius pro ea cepit humiliter deprecari. Quia uero oculi domini sunt super iustos et aures eius in preces eorum, infans conseruatur in utero, et mulier illuminatur uiri dei merito. Nam nox eius uersa est in lucem, et sub ipsius temporis tenebris tenebras amisit oculorum.

XLIII. Andreas sacerdos de Suntbe diutino dolore oculorum periclitabatur; timebat se lumen oculorum amittere et continue noctis tenebris subici. Corde igitur contrito et spiritu humiliato, ut has tenebras euadere possit, ad sanctum Willelmum se spondet profecturum. Habens igitur spem recuperande sanitatis et sciens, quia stulta et infidelis promissio displicet deo, iter aggreditur uotum suum completurus. Et quia uirtus sancti erat ad sanandum eum, in uia, qua ueniebat, remota caligine oculi sui ceperunt clarescere et uisum amissum recuperare. Perueniens ad sepulchrum uiri dei hoc miraculum

1. *Ephes. 3,17*: in charitate rad. et fund. 2. *Psalm. 144,18* prope est dominus . . . veritate. 6. *Genes. 15,12, al.*: horror inuasit eum; *Psalm. 54,6*: timor et tremor venerunt super me. 8. *Iudith 14,13*: plausum fecit manibus suis. 14. *Psalm. 33,16*: oculi domini super iustos, et aures eius i. p. e. 20. *Psalm. 50,19*: cor contritum et humiliatum; *Iudith 8,16*: in spiritu humiliato. 23. *Ecclesiastæ 5,3*: displicet deo inf. et st. promissio. 24. *Luc. 5,17*: virtus domini erat ad sanandum eos.

2. ꝑpre **V**, *sed expuncto* r. 12. *malim*: suffocaretur. 13. eius **V** *in marg. add. m. 2.* 17. *malim*: ipsis. 18. de|suntbe **G**; desunthe **V**. 20. contricto **GV**. 27. parueniens **V**, *sed corr. m. 1.*

omnibus pandit, benedicens deum, qui dedit eis talem patronum in salutem populi sui.

XLIV. Ante quinque dies festiuitatis beati Iohannis Baptiste ciues Roskildenses profecti de ciuitate sua uenerunt ad sanctum Willelmum. Hos comitatus est quidam mutus, mercennarius bonus, Ketillus nomine, Normannus natione. Huius linguam Sathanas ligauerat .XI. annis, nec quicquam loqui poterat. Postquam ecclesiam ingressus est, conturbauit eum spiritus, et elisus concidit in terram. Resurgebat sepius, sed gradu instabili stare non ualebat. Vertebat se in latera et uolutabatur de loco ad locum. Corruebat in faciem suam, allidebatur ad petram, quocumque impetus eum ferebat. Casu frequenti lesus multumque discerptus uestes su*a*s proiciebat. Malo suo uenisse uidebatur, quia insanire putabatur; quem sic uirtus diuina sanare disponebat. Nocte dominica, matutinis fere decantatis, solutum est uinculum lingue eius, et loquebatur recte magnificans deum. Accurrit populus ad pium et gloriosum spectaculum, tam gaudio plenum quam admiratione dignum. Accurrunt Roskildenses, ut uideant Ketillum loquentem, quem diu nouerant obmutescentem. Tandem presentatur fratribus et ante priorem sistitur. Cui interroganti, unde esset et quomodo loquelam perdidisset, respondit: »De Norwegia sum oriundus; ante .XI. annos obdormiens in campo perdidi loquelam; obdormiui sanus, euigilaui mutus«. Hec eo referente quedam matrona nobilis, apud quam fuerat hospitatus duobus annis, perhibebat testimonium uerbis eius cum multis alijs, qui conuenerant ad diem festum.

XLV. In die sancti Nicholai uenit ad nos quidam rusticus de Lucethorp cum filio suo surdo et muto, habente annos .XII. Hunc pater deputauerat custodem pecorum suorum;

---

8. *Marc. 9,19*: spiritus conturbauit illum, et elisus in terram volutabatur. 11. *Reg. II, 9,6*: corruit in faciem suam. 12. *Psalm. 136,9*: allidet paruulos tuos ad petram. 16. *Marc. 7,35*: solut. e. v. l. e. et l. recte.

---

6. K*it*illus **V** (it *in ras. m. 2*). 7. satanas **V** annis **G**; annos **V** (?) ***A***. 13. discertus **V**, *sed corr. m. 2* suos **GV**, *corr.* ***A***.

qui, ut mos est pastoribus, iacens in quodam monticulo obdormiuit; cum autem surrexisset a graui sompno, surdus factus est et mutus. Rogauit nos pro filio, ut sancti admitteretur sepulcro. Roganti assensum prebuimus; custos uero sepulchri accipiens dentem sancti Willelmi in aquam misit et eandem auribus et ori pueri infudit, dicens: »Precipio tibi in nomine domini et per uirtutem sancti Willelmi, ut dicas nobis, quo uoceris nomine«. Ad hanc uocem adiurantis ilico apertum est os pueri, auditu simul restituto, et respondit: »Petrus«. Post hec interrogatus [ad] plura respondit libere ad singula. Videntes hec gauisi sumus gaudio magno, laudantes deum in sancto suo, qui surdum fecit audire et mutum loqui.

XLVI. Alio tempore oblatus est quidam puer .VII. annorum, quem matris uterus in hanc lucem profudit surdum et mutum. Aderat tunc in ecclesia non minima multitudo populi, quam rumor nouitatis attraxit. Suscipiens ergo frater illam communem languidorum ac infirmorum efficacem medicinam misit in os pueri et in aures, dicens: »In uirtute sancti Willelmi precipio tibi, ut post me loquaris uerba, que me audieris proferentem«. Adiuratus in uirtute sancti confessoris mox duos sensus sibi a primordio sui ortus denegatos capescit, scilicet auditum et loquelam; et inchoante fratre dominicam orationem loquitur uerbum post uerbum uoce articula*ta* et intelligibili, licet in uerbis formandis et exprimendis balbutiret. Qui autem adduxerant eum, stabant stupefacti, mirantes de his, que procedebant de ore eius.

XLVII. Quadam sollempnitate, cum innumeri utriusque sexus ad sanctum nostrum concurrerent, attulit quedam mulier paruulam puellam inter brachia sua, in cuius oculo ulcus

6. *Act. ap. 16,18*: præcipio tibi in nomine Iesu. 11. *Tob. 11,21*: cum gaudio magno gauisi sunt. 12. *Marc. 7,37*: surdos fecit audire et mutos loqui. 26. *Luc. 4,22*: mirabantur in verbis gratiæ, quæ proc. d. o. ipsius.

4—5. sepulcri **V**. 10. ad plura **GV**; ad *om.* ***A***. 21. denegatus **GV**, *corr.* ***A***. 22. capescit **GV**; capessit ***A***. 23. post uerbum **V** *in marg. add. m. 2.* 24. articula **GV**[1]; *corr.* articula[ta] **V** *m. 2.*

excreuerat inmensum et ad intuendum ualde horribile. Accedens illa cum filia ad fratrem, qui curam agebat infirmorum, rogat, ut stillam sacri liquoris oculo misere nate infundat. Inclinans aures peticioni mulieris perfecit rogatum et insuper sanctum dentem tumori applicuit. Mirum dictu, statim rupta est cutis sub oculo uelut ferro transfixa, et tumor subcidit cedens presentie reliquiarum; saniesque emanare non desijt, donec oculus aperiretur et claritate uidendi similis fieret incolumi. Et omnis plebs, ut uidit, dedit laudem deo.

XLVIII. Crebrescentibus miraculis et fama confessoris crescente ad auxilium ipsius confugit quedam mulier multis cruciata doloribus. Hec sanctum suppliciter exorabat, ut eam domino suis precibus commendaret, quatinus sic se de suis miserijs liberaret, prout sciret sibi expedire. Nocturnas in ecclesia agens uigilias, cum leui correpta sopore caput reclinaret super formam, cui sanctus in uita sua consueuit incumbere orationi insistens, uidit confessorem domini assistentem sibi et dicentem: »Mulier, reuertere in domum tuam, quia in presenti non poteris curari. Est tamen salus tua in manu domini: postquam aliquantulum temporis feceris in tuis cruciatibus, tanquam lapis uiuus in celesti edificio collocaberis«. In his uerbis expergefacta mulier letior ex promissio*ne* efficitur, quam si corporales amisisset dolores; et, que sibi dicta fuerant, circumstantibus referens et animaduertens dei decretum esse inmutabile, reuersa in domum suam cum summa deuotione uite sue prestolabatur terminum.

XLIX. Nec illud silendum esse arbitror, quod priori relationi non est multum dissimile. Erat quidam debilis membris et quasi freneticus in uilla Anese, que uicina claustro.

---

4. inclinare aurem alicui: *Psalm. 16,6, al.* 9. *Luc. 18,43*: Et omnis p., ut v., d. l. deo. 20. *Act. apost. 15,33*: facto ibi aliquanto tempore. 21. *Petri ep. I, 2,5*: et ipsi tanquam lapides viui superædificamini.

---

6. subsidit ***A***. 13. quatenus **V**. 15. leui **G** *et, ut vid.*, **V**; leni ***A***. 22. uerbis ej (eius?) **V** letior **G**; lectior **V**, *sed* c *del.* promissiõe *scripsi*; promissio **GV**; promissis ***A***. 29. uicina est cl. ***A***.

Hic solatium sue infirmitatis et debilitatis a sancto uolens impetrare uenit ad sarcofagum eius. Cumque inibi quinque dies continuasset in oratione et lacrimis, ut auxilium diuinum super se uideret, sompno subditur. Dormienti apparuit confessor dei, inquiens: »Quid hic iaces? Sanitatem in hoc loco non habebis. Te autem in domum tuam redeunte, sanitatem recuperabis; sed illa non erit tibi diuturna«. His auditis conturbatum *est* cor hominis, et contremuerunt ossa eius, sompnusque ob oculis eius tollitur. Excitatus itaque et uisionis sue memor non absque magna cordis contritione, quod audierat, nobis indicauit. Instructus ergo, quod diuina prouidentia in sui dispositione non fallitur, ad proprios lares reuertitur. Postmodum non multo elapso tempore robustior factus arrepta securi, ut ligna secaret, siluam ingreditur. Dum studiosius opere insistit, robur, in quo laborat, super eum corruit, et confractus membra mortuus est. Quid tamen cause fuerit, quod talem sortitus est mortem, non est meum discutere, quia iudicia dei abyssus multa.

L. In eadem uilla degebant due mulieres diuersa infirmitate laborantes. Altera lumen amiserat oculorum, altera uero in quadam sui corporis parte sacro igne consumebatur. Sedulas deo pro sui liberatione fundebant preces et sancto Willelmo se uoto obligabant, ut eius suffragantibus meritis a tanta calamitate liberari mererentur. His ita in oratione persistentibus illa, cuius oculi caligauerant, in uisione uidebat se quasi peregrinationis causa monasterium sancti Thome adire obuiumque sanctum Willelmum in uia habere, superpellicio indutum et aspersorium cum aqua benedicta in manu ferentem. Quo uiso admodum pauefacta uix audet interrogare, quis esset.

---

3. *Paralip. II, 20,17*: videbitis auxilium domini super vos. 7—8. *Esther 15,16, al.*: conturbatum est cor meum. 8. *Ierem. 23,9*: contritum est cor meum . . ., contremuerunt omnia ossa mea. 18. *Psalm. 35,7*: iudicia tua abyssus multa. 20. *Tob. 14,3*: lumen oculorum amisit. 22. fundere preces: *Baruch 2,19, al.* 23. *Num. 21,2*: voto se domino obligans. 25. *Reg. I, 3,2, al.*: oculi eius caligauerant.

---

6. redeunte **G**, *item* **V** *m. 2 in marg.*; redempte **V** *m. 1 in textu, sed deletum est.* 8. est *addidit* ***A***. 14. Dumque ***A***. 15. ope **GV**; operi ***A*** laborabat ***A***.

Nichilominus tamen interrogat: »Quis es tu, domine?« Cui ille: »Confide, filia! Ego sum abbas Willelmus, quem sepius inuocasti; et nunc uado ad mulierem, que mordaci igne in uilla tua tribulatur, quia clamat ad me tota die. Tu autem interim uade ad locum requietionis mee et ibi prestolare aduentum meum«. Eadem hora euigilauit sana, lumine oculorum recepto, et in altera extinctus est ignis non illuminans sed consumens. Vt autem breuiter dicam: sic*ut* utraque diuina miseratione simul est curata, sic simul ad sepulchrum confessoris dei ueniebant, simul in terram corruebant, simul surgebant, simul post graciarum actiones gloriosa in se facta miracula omnibus predicabant. Nec hoc tantum ille faciebant, sed etiam uillani ipsarum, qui curationi earum testimonium cum magno gaudio perhibebant.

LI. Quidam sacerdos de Scania, Reinerus nomine, de Hardekeir, percussus sacro igne in lingua egrotabat fere ad mortem, quia erat ille languor fortissimus. Fuerat ille quondam sancti Willelmi discipulus, sed apostatando inter seculares seculariter uiuebat. Cum mors iam esset in ianuis, et uite sue terminus acceleraret, misit filium suum ad monachos de ecclesia Omnium Sanctorum, ut aliquem fratrem sibi adduceret, qui ei confessionis et unctionis ministerium impenderet et habitu sue religionis inuestiret. Interim ad se reuersus et mente retractans, quanta miraculorum gloria dominus sanctum suum Willelmum mirificauerat, compunctus corde, quod ei uel in carne uiuenti uel post carnis depositionem glorificato

1. *Act. apost. 9,5*: (Saulus) dixit: Quis es, domine? 2. *Matth. 9,22*: confide, filia! 4. *Reg. I, 15,11, al.*: clamauit ad dominum tota nocte; *Psalm. 87,10* (tota die). 5. *Act. ap. 7,49*: locus requ. m.; *Iudic. 9,25*: illius præstolabantur aduentum. 10. *Genes. 44,14*: pariter in terram corruerunt. 16. *Reg. III, 17,17*: ægrotauit..., et erat languor fortissimus. 19. *Matth. 24,33*: prope est in ianuis. 23 *sqq. Luc. 15,17 sq.*: In se autem reuersus dixit:...ibo ad patrem meum et dicam ei: Pater, peccaui in cælum et coram te; iam... filius tuus; *Iob. 14,16*: sed parce peccatis meis.

8. sic[ut] **V** *corr. m. 2*; sic **G**. 15. reinerus (*an potius* renierus?) **G**; Remerus *ut vid.* **V**. 16. hardekeir **G**; hardekier (*uel* -keir) **V**. 21–22. adducerent **V**.

non satisfecisset, ait intra se: »Pater sancte, peccaui in celum et coram te; iam non sum dignus uocari filius tuus. Sed parce peccatis meis! Si autem ante, quam nuntius redierit, aliqua saluationis gracia me uisitaueris, ad domum tuam reuertar et, quod deliqui, curabo emendare«. Corde uouit iusticiam; et ecce diuina miseratio, que semper penitentibus presto est, illi affuit et inuocantem sanctum suum liberauit. Extinguebatur subito ignis mordax, et rumpebatur tumor in ore, et sanies mixta cum sanguine profluebat, quasi aliquis linguam digitis exprimeret. Sanus factus sanctum adiuit, narrans nobis, quantum dominus fecit anime sue. Sed tamen apostasie sue renuntiare distulit; erat enim de numero illorum, qui in tempore tribulationis sue clamant ad dominum et, cum liberati fuerint, ad iniquitatem redeunt, et est error ille peior priore.

LII. Puella quedam in uilla Gherluse eodem torquebatur morbo. Iam loqui cessauerat et horam ultimam expectabat. Erat in eadem uilla quidam clericus, Laurentius nomine, qui eam tenere diligebat. Hic pre ceteris de morte eius, quam diligebat, anima sua anxius ad claustrum properat, et impetrata aqua medicinali citius regreditur et ori dilecte sue salutarem liquorem, quem attulerat, curiosius infundit et tumorem excrescentem eodem perungit. Quo facto morbi materia extincta est, et mulier conualuit ab infirmitate sua.

LIII. Sed quid facilius est, dare salutem mentis an corporis? Qui multos sanauit in corpore, mulierem de Ripensi ciuitate sanauit in mente. Insanierat multis septimanis post partum et uiro suo, matri et sorori et ceteris amicis suis ino-

---

10—11. *Psalm. 65,16*: narrabo, quanta (deus) fecit animæ meæ. 13. *Esdræ II, 9,27*: in temp. trib. suæ clamauerunt ad te etc. 14. *Ierem. 11,10*: reuersi sunt ad iniquitates patrum; *Matth. 27,64*: erit nouissimus error peior priore. 19. tenere diligere: *Genes. 44,20*. 24. *Hebr. 11,34, al.*: conualuerunt de infirmitate. 25. *cfr. Marc. 2,9, al.*: quid est facilius etc.

---

4. tuum **V**. 13. clamans **GV**, *corr.* ***A***. 22. timorem **V** *m. 1 in textu, quo deleto* tumorem *in marg. add. m. 2.*

pinatum doloris uulnus inflixerat. Ab istis ad sanctum trahitur manibus a tergo ligatis; licet renitens ac reclamans, sancto representatur. In ecclesiam ducta ecclesiam replet clamore, uerba blasphemie multiplicando; ibi tota die et tota nocte insaniens adueniente luce solis lucem recipere meruit rationis. Soluta a uinculis discrimen imposuit capillis suis; uestita uestibus suis fecit gaudium suis consanguineis. In missa matutinali sumpsit eucharistiam de manu sacerdotis. Et que adducta fuerat in tristicia, iam sui compos remeauit cum leticia.

LIV. Vir quidam, Bernardus nomine, ad nundinas Scanienses tendebat nauigio. Cuj in mari nauiganti ancipiter, quem in manu tenebat, elapsus abuolauit. Altera die, cum ad portum applicuisset et ad prandendum discubuisset, audiuit a secum discumbentibus per sanctum Willelmum suis temporibus inaudita fieri miracula. Quibus animatus et de amissione sui ancipitris cor adhuc habens saucium in hunc prorupit sermonem: »Sancte Willelme, redde michi ancipitrem meum, et dabo tibi marcam cere«. Finis ut est uerbis, ancipiter nutu diuino aduenit et coram eo resedit. Attonitus nouitate tanti miraculi, quod sancto uouit, reddere non distulit, laudem referens altissimo, qui dedit talem potestatem hominibus.

LV. Magnus confessor noster, et magna uirtus eius, et miraculorum eius non est numerus! Allata est quedam mulier ad sepulchrum eius, Cecilia nomine, de uilla Ekebe, membra habens uniuersa paralisi nimia dissoluta. Manuum, pedum tociusque corporis sui penitus impos iacebat. Nullum uite uidebatur habere indicium, nisi quod oculis inerat motio. Quocumque illam corporis uocabat necessitas, duorum uel trium ferebatur auxilio, quia non se ipsam a latere in latus

4. *Act. apost. 6,11*: verba blasphemiæ. 21. *Ecclesiastæ 5,3*: si quid vouisti deo, ne moreris reddere. 23. *Psalm. 146,5*: magnus dominus noster, et magna virtus eius; et sapientiæ eius non est numerus.

3. præsentatur **A**. 6. inposuit **V**. 12. ancipiter (*i. e.* accipiter) **V** (*item in sqq.* **GV**); antipiter **G**; accipiter **A**. 20. residit **V**.

uertere, non manus uel expansas claudere uel clausas porrigere, non pedes uel protentos retrahere uel a*d* se collectos protendere ualebat. Iacebat ab hora nona usque in uesperam dei expectans misericordiam. Tunc primo incepit tremere, deinde caput parumper mouere. Sensit tandem crura pedes- 5 que ab insensibilitate reuocari, calefieri neruos totumque corpus preter dextrum brachium in quandam agilitatis graciam renouari. Sensit igitur et experta est manifesta dei uirtute se sanam effectam preter dextrum brachium, quod ad sui correctionem remansit aridum. Letabunda ilico resedit, et lacrimis 10 pre leticia *o*bortis sancto graciarum actiones relatura ad tumbam ipsius accedit. Fit clamor in populo; laudatur deus in excelso, qui tantam curationis graciam sancto suo prestat Willelmo. Cur tamen brachium aridum remanserit, nec omnimodam consecuta sit sanitatem, stupet mulier, miratur frater 15 sepulchri custos. Vnde sequenti dominica rogat eam redire et pietatem domini et ipsius sancti pro brachij sui restauratione efflagitare. Conseruabat mulier uerba rogantis in corde suo et dominica sequenti reuertitur. Sed qualis uenit, talis recessit. Iterum in sancto die pentecostes redijt: nec tunc 20 exaudiri meruit. Miratus custos sepulcri mulierem toti*ens* casso labore uenire et redire ait illi: »Mulier, scrutare conscientiam tuam et diligentius inquire, si aliqua uia iniquitatis in te est, et confitere eam, *ut* munderis«. Paruit sanis dictis, et in domo sua reuersa statuit ante oculos cordis occulta con- 25 scientie, diligenter inuestigans, quo commisso adhuc teneretur obnoxia. Tandem reminiscitur quoddam facinus se *com*misisse, quod numquam alicui fuerat confessa. Tunc ingemiscens precibusque et lacrimis largioribus indulgens ad sanctum dei

4. *epist. Iudæ 21*: expectantes misericordiam domini. 12. *Esdræ II, 5,1*: factus est clamor populi; *Psalm. 148,1*: laudate dominum in excelsis. 18. *Daniel. 7,28* (*Luc. 2,19.51*): verbum in corde meo conseruaui. 23. *Iudith. 5,24*: perquire, si est aliqua iniquitas eorum (via iniquitatis: *Psalm. 118,29, al.*).

2. ad ***A***; a **GV**. 11. abortis **GV**, *corr.* ***A***. 21. totius **GV**, *corr.* ***A*** (toties). 23. diligentium **V** *m. 1, corr. in* diligenti⁹ *m. 2.* 24. ut *scripsi*; et **GV** (et mundaberis ***A***). 26. diligenteṃ **V**, *corr. m. 2.* 27. remuniscitur **V** ꝑmisisse **GV**, *corr.* ***A***.

regreditur; et inuento fratre, qui custodiam habebat sepulchri, adorat eum prona, dicens: »Domine, propicius esto michi peccatrici! Multum quidem peccaui, nec emendare curaui, sed audi me sero penitentem et ora pro peccatis meis!« Confessa igitur predicto sacerdoti crimen, quod celauerat, et emendatioris uite faciens sponsionem repente marcidi brachij recepit sanitatem. Videns se mulier tocius corporis recepisse ualitudinem gratulabunda exclamauit: »Conuertimini ad dominum deum nostrum, quoniam benignus et misericors est, paciens et multum misericors et prestabilis super malicia!« Erat eodem die festiuitas sancti Iohannis Baptiste, et conuenerat maxima multitudo utriusque sexus; qui audientes, que facta fuerant, glorificabant deum, qui ad hoc hactenus mulierem flagellauit in corpore, ut animam eius mundaret a crimine. O magne pietatis uirum, cuius precibus ab omni clade tam anime quam corporis liberata est mulier! O insigne prodigium! quia, quanto anima pars hominis est potior, tanto constat curationem ipsius gloriosius esse miraculum. Vere per confessorem nostrum factum est istud, et est mirabile in oculis *nostris*.

LVI. Erat quidam iuuenis in Guthlandia, Lignerus nomine, diues ualde, sed leprosus. Multa medicis, filijs hominum, in quibus non est salus, pro sui corporis mundatione uoluit dare; sed non fuit, qui adiuuaret eum. Aduertens tandem, quia uana salus hominis, et quoniam adherere deo bonum est et ponere in domino deo spem suam, ad nos post transitum maris peruenit spe corporalis sanitatis adipiscende. Manus illius, brachia, pedes et crura totumque corpus sordida lepra

---

2. pronum adorare: *Genes. 19,1, al.* — *Luc. 18,13*: dicens: deus, propitius esto mihi peccatori. 8. *Ioel. 2,13*: conuertimini ad d. d. vestrum, quia b. e. m. e., p. et multæ misericordiæ, et pr. s. m. 19. *Psalm. 117,23*: a domino factum e. i., e. e. m. i. o. nostris. 21. *Psalm. 145,2—3*: nolite confidere in principibus, in f. h., in q. n. e. salus. 23. *Ecclesiastici 51,10* (*Psalm. 21,12*): non erat, qui adiuuaret. 24. *Psalm. 59,13*: quia vana salus hominis; *ibd. 72,28*: mihi autem adhærere d. b. e., ponere i. d. deo sp. meam.

---

5. crimem **V**, *sed corr. m. 2.* 6. mercidi **V**, *corr. m. 2.* 12. qui *scripsi*; quæ (*uel* que) **GV**. 19. nostris *add.* ***A***. 20. gith(*uel* guh)landia **V**. 23. auertens **GV**, *sed in* **V** *corr. m. 2.*

infecerat. Per aliquod tempus secundum peticionem suam mansit nobiscum uigilijs et orationibus insistens et se sepius aqua medicinali lauans ac refrigerans. Quo facto secundum fidei sue meritum de die in diem melioratur, lepre contagio euanescente. Reuersus iterum ad patriam suam perfecte curatus est; et qui prius pre fetore omnibus erat uitabilis, deinceps habuit communionem cum hominibus et habitauit cum illis. Testes sue curationis habuimus parrochianos suos et sacerdotem, qui reintegrata carne sua et reflorescente nullum signum lepre in eo testati sunt remansisse.

LVII. Vere gloriosus dominus in sancto suo et laudabilis in operibus illius, qui puelle, Inghefrit nomine de Nordenberge, de uilla Lungbe, pessimo contagio lepre infecte ac sinistro oculo cecate misericorditer subuenit, in domo sui confessoris Willelmi uisum reddidit et partim a lepra mundauit. Hec tanti beneficij munus adepta parentibus suis, quibus inmensi doloris causa fuerat, ad propria rediens et inter redeundum tota mundata inopinate leticie reportauit materiam. Sequenti anno cum matre sua redijt lepra ex toto fugata, sancto Willelmo pro tanto beneficio gracias actura, qui liberauit corpus suum a perditione. In reditu eius obstupuerunt, qui eam prius uiderant, quia sic erat alterata facies eius, sic lepra adnichilata, sic caro florida. Sacerdos Iohannes et mater eius perhibebant testimonium, quoniam meritis sancti Willelmi mundata erat a lepra sua.

LVIII. Aggrauata est manus domini super mulierem *H*allandensem, Tonnam nomine, lepram per totum corpus eius diffundens et carnem eius graui ulcere uulnerans. Omnes, qui uidebant eam, aspernabantur eam, quia a planta pedis usque ad uerticem non erat in ea sanitas. Audiuit mulier famam confessoris et plurima percepit de miraculis eius. Vnde

---

9. *Psalm. 27,7*: refloruit caro mea. 11. *Daniel. 3,52*: Benedictus es, domine,.. et laudabilis et gloriosus. 20. *Ecclesiastici 51,3*: liberasti corpus meum a perditione. 26. *Reg. I, 5,6*: aggrauata est m. d. super Azotios. 29. *cfr. supra ad p. 335,19.*

---

6. *post* uitabilis *in* **G** est *erasum est.* 27. allandensem **GV**.

festinauit adire eum, ut tribueret ei secundum cor suum et adimpleret desiderium suum et fieret *sibi* secundum fidem suam. Cum peruenisset ad locum, prostrauit se in oratione iuxta sepulchrum eius et clamauit ad dominum in toto corde
5 suo, ut sui misereretur. Audiuit dominus et misertus est; dominus factus est adiutor suus. Nam ea surgente ab oratione in conspectu omnium, qui aderant, cecidit lepra de corpore ipsius uelut scame de pisce; et omnes, qui uidebant, benedicebant dominum dicentes, quia 'hodie uidimus mira-
10 bilia'.

LIX. Adducta est ad nos quedam contracta de Noruegia, .XXVI. annos etatis habens. Ista auxilio suorum multorum sanctorum limina expetierat, ut, cui natura officium gradiendi negauerat, auctor nature, cui omnis natura subditur, sanctorum
15 suffragio conferret. Sed distulit deus apud alios dare ei salutem, ut sancto suo Willelmo fieret causa laudis et glorie. Applicuit mulier ad portum salutis, scilicet ad sepulchrum uiri dei, et statuit in corde suo spiritum ab oratione non relaxare nec alias discedere, quousque consolidaret bases
20 eius et plantas. Post .XV. dies neruis extensis et talis pedum a natibus protensis statuit confessor noster supra petram pedes eius et direxit gressus eius; et uidit omnis populus contractam ambulantem et laudantem deum. Vidit et gauisus est.

LX. Cum turba plurima conuenirent ad sanctum Willel-
25 mum, et de ciuitatibus properarent ad eum, quedam contracta a natiuitate sua, Olaua nomine, de oppido Kopmanhauen, audita prioris miraculi fama in uigilia sancti Iohannis Baptiste

---

1 *sq. Psalm. 19,5*: tribuat tibi sec. cor tuum; *Matth. 9,29*: sec. fidem vestram fiat vobis; *Psalm. 126,5*: qui impleuit desiderium suum. 4. *Psalm. 118,145*: clamaui ad te in toto corde meo. 5. *Psalm. 29,11*: audiuit d. e. m. e. mei; d. f. e. adiutor meus. 8 *sq. Luc. 5,26*: omnes magnificabant deum, dicentes: quia vidimus mirabilia hodie. 19. *cfr. supra ad p. 352,22.* 21. *Psalm. 39,3*: statuit super petram pedes meos, et direxit gressus meos. 23. *Ioann. 8,56*: vidit, et gauisus est.

---

2. sibi *addidi.* 4. in **GV**; ex ***A***. 16. cã (= causa) **G**; eam **V**. 23. gauissus **V**. 24. conueniret ***A***. 26. Olaua, *cfr. supra in cap. XL*; *sed altera Olaua hæc esse potest.*

ad sanctum allata *est*. Sed pre pressura gentium in ecclesiam uenire non potuit. Nocte igitur sequenti, cum iuxta ecclesiam uersus meridiem sederet et sancti graciam obortis lacrimis pro sui liberatione deuotissime interpellaret, apparuit ei quidam ueneranda canicie, dicens: »Mulier, ingredere ecclesiam!« At illa: »Domine, incessu carens pre multitudine nequeo ingredi, nec habeo hominem, qui mittat me in ecclesiam«. — »Repe«, inquit ei senior, »ad ostium ecclesie, quod respicit ad aquilonem; et ibi occurret tibi homo in grisea cappa alboque pilleo, qui te introducet«. In his uerbis consolata repsit uelociter; et cum peruenisset ad ostium, inuenit hominem habentem uestitum, sicut dixit ei senior. Qui ab ea rogatus transuexit eam in ecclesiam. Vbi recepta inter languidos trementes et huc illucque corruentes incepit et ipsa tremere. Quod cum fecisset, cognouit, quia prope essent dies curationis sue; anxiabatur tamen, quod uestes non haberet talares, sed tantummodo breues, in quibus solebat repere. Vnde sanctum in hunc modum interpellabat: »Alme Christi confessor Willelme, si uolueris michi graciam sanitatis conferre, queso, ne sinas me per pauimentum uolutari, cum sim semitecta, ne reueletur turpitudo mea, et fiam in derisum omni populo«. Orauit, et secundum orationem suam factum est ei. Nam primo nocturno finito cum quiesceret, dextri cruris neruos a natiuitate contractos sensit laxari et laxando extendi, et item quasi post horam unam similiter neruos sinistri cruris. Consolidatis post paululum basibus et plantis suis erigitur supra pedes; et quod natura non dederat, huc illucque incedendo exercitio apprehendit. Quo facto inmisit in os populi canticum nouum, carmen deo nostro. Viderunt enim multi, et letati sunt et sperauerunt in domino. Huius mulieris testis fuit decanus

1. *Luc. 21,25*: pressura gentium. 7. *cfr. Ioann. 5,7*: domine, hominem non habeo, ut... mittat me in piscinam. 15. tempus curationis: *Ierem. 14,19*. 20. *Exod. 20,26*: ne reueletur turpitudo tua. 21. *Thren. 3,14*: factus sum in derisum omni populo meo. 28. *Psalm. 39,4*: inmisit in os meum c. n., c. d. n. 29. *Psalm. 5,12*: lætentur omnes, qui sperant in te.

1. est allata **A**; est *om.* **GV** ecclia **G**, *sed fuit lineola supra* a, *nunc humore fere deleta*. 3. abortis **GV**, *corr.* **A**. 9. gusea (?) **V**.

Absalon de ecclesia beate Marie de Kopmanhauen cum fratribus suis et omnes ciues illius castri.

LXI. Memorabile et inter fideles memorandum, quod pijssimi patris nostri gracia quorumdam uotum preuenit et ad uoti obligationem eos compellit, quorumdam sponsionem statim cum salute subsequitur; quibusdam occurrit in itinere, quosdam suscipit in introitu cimiterij, alios uel in ecclesia uel ad ipsum sepulcrum prestolatur, alios abeuntes comitatur; non*n*ullos diutius ab auxilio suspendens tandem sanitati restituit. Mulieri de ciuitate Lundensi, Gud*e* nomine, contractis neruis atque constrictis .XXV. annis subtractus erat incessus. Hec bis ad sanctum *uenit*, nec tamen uoto suo potita sospes est reuersa. Secundo die post ascensionem domini tercio aduenit, et usque in uigilia*m* pentecostes iugiter iuxta sepulchrum uigilijs et orationibus incumbens misericordiam dei et ipsius sancti deuotius prestolabatur. Respexit dominus humilitatem ancille sue, adiciens ei, quod oratione intendebat. Nam in sancta uigilia pentecostes, expletis prophetijs et glorificationibus diacono euangelium pronuntiante, sompnus suauissimus obrepsit ei, et audiuit uocem dicentem sibi: »Mulier, surge! non decet christianos ad euangelium sedere, sed cum reuerentia stare et ascultare, quod legitur«. Excitata respexit ad mulierem, que stabat ad tergum eius, et interrogauit eam, quid sibi diceret. Cui illa: »Nichil«. Intelligens hanc uocem uenisse desuper exultauit uberius; et statim sensit neruos extendi, non tamen absque molestia, tybias uegetari, carnem refoueri et medullam in ossibus calefieri. Inuenta igitur dragma, quam perdiderat, surrexit letabunda et laudans; et antequam lectio euangelij finem reciperet, ter sepulchrum confessoris firmo gradu cir-

16. *Luc. 1,48*: respexit hum. anc. suæ. 27. *cfr. Luc. 15,8 sqq.*

5. spontionem **V**. 6. occurit **V**. 7. in *ante* introitu *om.* **V** *m. 1, sed add. in marg. m. 2.* cimitterii **V**. 8. sepulchrum **V**. 8—9. ñ ullos **GV**, *corr.* ***A***. 10. guda **G**; guta **V**; Guthæ ***A***. 11. contrictis **G**, *sed* s *s. v. add. m. 1.* 12. uenit *add.* ***A***. 14. uigilia **GV**, *corr.* ***A***. 22. ascultare *scripsi*; abscultare **G**; abstultare **V** (auscultare ***A***). 24. hãc *in* **V** *s. v. add. m. 1.*

cuiuit obnixius gracias personando. Populus autem in hymnis et confessionibus benedicebat dominum, qui diem subsequentem, in quo et igne celesti mons Syna incanduit et super Christi discipulos spiritus sanctus in linguis igneis descendit, tanti miraculi gloria uoluit preuenire.

LXII. Paulus, filius Eminghi, puer .VIIJ. annorum, de uilla Thortorp, iuit cum parentibus suis ad mansionem monachorum Aswarbode. Quibus in pratis ad fenum congregandum euntibus puer domi remansit. Intrans interim domum molendini, ut duceret equum, qui trahebat molendinum, per impetum rote ipsius molendini impulsus cecidit inter quandam columpnam et ipsam rotam molendini, ita quod equus non poterat trahere molendinum. Sic inter rotam et columpnam dorso confracto et alijs membris collisis permansit ab ortu solis usque ad terciam. In illa hora uenerunt .VIIJ. homines, qui retrahentes rotam cum magna difficultate puerum mortuum extraxerunt. Accurrit domina domus, Ingerith nomine, et uolens probare, si adhuc uiueret, uertebat eum huc atque illuc et in auras subleuabat, sed frustra, quia non erat in eo uox nec sensus, sed iacebat absque flatu uitali, ita ut dicerent omnes, quia mortuus est. Adueniunt tandem miseri parentes, eiulantes et clamantes: »Domine, miserere! Heu quid accidit nobis!« Et flexis genibus clamabant: »Gloriose confessor dei Willelme, redde nobis filium nostrum!« Et non surrexit puer, sed tota illa die permansit mortuus, et nocte usque ad gallicantum. In gallicantu autem uouentibus illis, quod, si resuscitaretur, deo et beato Willelmo eum presentarent, reuixit spiritus eius, et cepit mouere *se*; sed loquelam usque ad diem non recuperauit. Mane illucescente die dicebat matri: »Quando ibimus ad sanctum Willelmum?« Gauisa

1. *Machab. II, 10,38*: in hymnis et confessionibus benedicebant dominum. 3—4. *cfr. Exod. 19,18; Act. apost. 2,3.* 21. *Luc. 8,49*: dicens: quia mortua est filia tua. 28. *Genes. 45,27*: reuixit spiritus eius.

3. syna in|canduit **GV**. 17. ingerth **V**. 19. aura **GV**, *corr.* ***A***. 26. gallican*t*um **V** (t *in ras. pro* d *scr. m. 2*). 28. mouere se *scripsi*; mouere **G**; mouere **V**; *sed in* moueri *corr. m. 2*; moueri ***A***. 29. illuscescente **GV**.

mulier et admirata, quod sanctum nominaret, quem numquam prius audierat nominare, respondit: »Fili, post .VIIJ. dies, in die sancti Laurentij, si uixeris«. Adueniente sollempnitate gloriosi martyris Laurentij uenerunt pariter pater et mater
5 pueri, adducentes eum in manibus suis, iam sana habentem membra preter dorsum, quod erat adhuc saucium cute subtracta, ubi fuerat fractum. Veritatem huius miraculi diligentius inquisiuimus, et cognouimus ex testimonio eorum et aliorum, qui affuerant, quia re uera suscitauit eum confessor noster a
10 mortuis et reddidit parentibus suis.

L Filius cuiusdam uidue in Oreberghem, annos etatis habens .IIII.or, ludens cum alijs pueris iuxta amnem, sed casu lapsus infra crepidinem aluei, in ipsis aquis submergitur. Redeunt pueri domum, qui cum eo luserant, nuntiantes matri,
15 quia in amne precipitatus est filius suus. Quibus auditis, scissis a pectore uestibus et auulsis a capite capillis clamat et eiulat: »Ve michi misere! ue michi misere!« Huius clamore glomerantur in unum uicini; et currentes ad locum, ubi pueri eum corruisse asserunt, minime reperiunt. Descendentes per
20 ripam amnis reperiunt eum in quodam sinu ipsius fluminis, ubi impetus gurgitis eum inuoluerat. Repertum extrahunt atque extractum cum luctu et eiulatu domum reportant. Suspendunt puerum pedibus luridi coloris, et os illius ligno imposito reserant, ut effluat aqua, qua turget; sed in hoc amplius
25 labor et dolor, quia defecerat spiritus eius. Deinde rotant eum in alueo et ad uitam casso conatu reuocare contendunt. Interea mater pueri (sed iam non mater, orbat*a* filio) continuas fundit lacrimas, crebra dat suspiria, clamosas uoces dirigit ad deum, non cessans sanctum Willelmum inuocare, ut ei resti-
30 tuat filium suum. Tanto dolore concutitur, tanto merore affi-

---

16. scissis uestibus: *Genes. 37,30, al.*; conscidi vestimenta,... et lacerans capillos capitis: *Esdræ 3,8,72.* 17. *Ierem. 45,3*: Væ misero mihi! 25. *Psalm. 142,7*: defecit spiritus meus.

---

2. nominare **GV** *m. 1*; nominari **V** *m. 2 et* ***A***, *fort. recte.* 6. sautium **G** cute **GV**; parte *sine sensu* ***A***. 11. *fort. scribd.* Oreberg Heme, *ut* Hem(m)a *sit nomen viduæ.* 12. casus **V**. 20. reppiunt **G**, *sed expuncto* p. 21. inuoluerant **V**, *sed expuncto* n. 23. luridi *in fine versus del.* **V** *m. 2, sed idem verbum initio sequentis versus addidit.* 27. orbato **GV**, *corr.* ***A***. 28. suspirias **V**.

citur, ut omnes ad planctus et lamenta prouocaret, omnesque pariter cum ea clamarent: »Sancte dei confessor, super mortuum nostrum auxilij tuj ostende uirtutem, licet simus indigni, ut credamus mirabilibus tuis, que auribus nostris frequenter insonuerunt«. Mater uero uotum uouit, dicens: »Sancte dei, si filium meum meritis tuis suscitatum recipere meruero, medietatem portionis eius, quicquid eum in mobilibus continget, tibi offeram, et eum ad te adducam«. Misertus confessor mulieris puerum uite restituit, apparente primitus in facie eius nota ruboris et postmodum eo oculos circumducente; et facta est leticia magna in domo, et extrema luctus occupauit gaudium. Gaudium et leticiam optinuit mulier, et fugit dolor et gemitus ab ea. Et exclamauerunt omnes: »Confitebimur, sancte dei, quia terribiliter magnificatus es; mirabilia opera tua, et nos cognoscimus nimis«. Sequenti anno cum filio suo uisitauit sanctum Willelmum et coram omnibus fratribus et populi multitudine adhibitis sibi testibus filium suum mortuum et a mortuis reuocatum meritis sancti Willelmi confessa est.

Collecta. Omnipotens sempiterne deus, qui mirabiliter fulges in electis tuis, quos te inhabitatore glorificare uoluisti, da nobis, quesumus, beati Willelmi confessoris tui atque abbatis ita digne commemorationem agere, ut eius suffragantibus meritis templum tuum fieri mereamur. Per.

Secreta. Muneribus nostris, quesumus, domine, sancti Willelmi confessoris tui atque abbatis intercessione graciam tue placationis intersere, ut et collata nobis remedia tuearis et conferenda propicius largiaris. Per dominum.

Com(munio). Refecti, domine, sacre participationis dapibus supplices te deposcimus, ut sancti Willelmi confessoris tui atque abbatis precibus semper subleuemur et diuine consolationis muneribus digni efficiamur. Per dominum.

---

11. *Machab. I, 4,58*: et facta est lætitia in populo magna; *Prouerb. 14,13*: et extrema gaudii luctus occupat. 12. *Isaiæ 35,10*: gaudium et læt. obtinebunt, et fugiet dolor et gemitus. 13. *Psalm. 138,14*: confitebor tibi, quia terribiliter magnificatus es; mirab. op. tua, et anima mea cognoscit nimis.

---

3. sumus **GV**, *sed in* **G** *m. 1* (?) *hoc in* simus *corrigere voluisse videtur.* 14. est **V**, *sed expuncto* t. —

Addenda. *Ad p. 307,9 manu, ut puto, sæc. XV in marg. hæc nota adscripta est*: Usq; in hodiernum diem solēt alterni (?) curati de Spinolio et Quinciaco prepositure dignitatem et beneficium gerere in villa de Spinolio.

II.

DE SANCTO WILLELMO ABBATE ET CONFESSORE.

Ex libris ecclesiasticis.

---

1. Ex Breuiario Sleswicensi (fol. 343^{v}).

Lectio .I. Sanctus Wilhelmus natus est in Francia, et ibi ordinem sancti Victoris in Parisiensi ciuitate intrauit. Quem episcopus Roskildensis adduxit ad Selandiam, vt ibi regularem disciplinam reformaret. Hic spiritu sancto plenus sancte religionis semper extitit amator, viciaque extirpans omnium virtutum sectabatur decorem. Insistebat vigilijs, ieiunijs et continuis orationibus, seruiens deo in patientia et humilitate. Tu.

Lectio .II. Virtus pietatis et misericordie adeo ipsum repleuerat, vt peccantibus et ad penitentiam redeuntibus non sine lachrymis compateretur. Cilicio vsque ad diem mortis sue carnem tegebat, ipsamque semper castigans spiritum (ɔ: spirit*ui*) seruire coegit. Nam in stratu suo super stramina numquam nisi vel laneum pannum vel pellem vrsinam habere volebat, nisi morbo aliquo grauaretur. Erat etiam parcissimus in cibo et potu, ita vt vix tenuem potum sumeret sine admixtione aque. Tu.

Lectio .III. Carnibus etiam numquam vtebatur. Hospitalitati et elemosynis dandis intentus erat. Humilitatem et patientiam predicabat. Animosus erat contra elatos et superbos, pius et modestus erga humiles. Hic sane vir dei prius abbas erat in loco, qui dicitur Eskilzo (!), que insula iacet iuxta ciuitatem Roskildensem. Deinde in loco, qui dicitur Paraclitus siue Apilholt, abbas existens ordinem sancti Victoris Parisiensis ibidem perpetue obseruandum instituit et per dominum papam Alexandrum confirmari fecit. Tu.

Lectio .IIII. Ibi in omni sanctitate exemplar omnium factus vsque ad finem vite perdurauit. Ante .VIJ. annos migrationis sue ad dominum nocte quadam per visum vir venerandus et decorus astitit ei, dicens: »Septem diebus viues«. Vir autem domini, de hac visione sollicitus, mane facto fratribus quod viderat referebat. Ille autem 'septem dies' interpretabatur .VIJ. hebdomadas vel .VIJ. menses aut certe .VIJ. annos. Sed interpretatio .VIJ. annorum vera erat. T.

Lectio .V. Igitur post hanc visionem vsque ad finem vite sue se artius in spiritualis vite custodia munire curauit. Septem igitur annis transactis aduenit tempus quadragesimale, quod deuo-

tissime perfecit. Quarta autem feria, precedente cenam domini, dum quidam fratres secum loquerentur, prior domus, qui simul ibi aderat, conquerebatur se numquam grauiorem noctem habuisse. At vir domini respondit: »Non recolo me vnquam meliorem noctem habuisse; videbam namque dominum Iesum Christum. Tres enim erant et ego quartus, et cum eis inestimabiliter delectabar«. Tu.

Lectio sexta. Adueniente autem die sacratissime cene domini vir sanctus cum fratribus vltimam cenam fecit. Sancto autem sabbato videbatur appropinquare ad finem. Et cum fratres extremam vnctionem sibi dare vellent, ait: »Nichil solliciti sitis; spero, quod lucem crastinam expectabimus«. Sicque factum est. Nam illuscente (ɔ: illu*ce*scente) die resurrectionis dominice beatus vir obdormiuit in domino. T.

2. Ex Breuiario Lundensi (fol. 278^{v}).

Lect. I. Beatus Wilhelmus, sancte religionis zelo feruens, diuina monitione confortatus in Daciam pro instituenda sancte religionis professione viam cepit, ibique locum religione et deuotis personis instituit locupletem. Lect. II. Instituit autem in loco, qui Paraclitus nominatur, ordinem sancti Victoris Parrhisiensis, quem ibi per Alexandrum papam confirmari fecit; eumque ipse adiunctis fratribus in sancto feruore toto conamine obseruauit. Lect. III. Urgebatur beatus Vilhelmus diebus et noctibus zelo sancto, et estuans cogitabat, qualiter nouella[m] sui, immo potius Christi, quam plantauerat, vinea[m] in vbertatem virtutum et gratiarum proficeret et ab hostibus (ɔ: hostis *vel* hostilibus) seruaretur incursibus: vnde in hac pietate a Christo clementer meruit exaudiri.

Lect. quarta. Ante septem annos sue migrationis astitit beato Vilhelmo in visu vir canicie venerandus et vultu nitidus, dicens: »Septem diebus viues«. Decursus (ɔ: —sis) autem sane septem diebus ad septem hebdomadas, demum ad septem menses, postremo ad septem annos interpretatus est visionem sibi factam per eum, qui fallere non nouit et falli non potest. Lect. V. Igitur septimo anno appropinquante pascha, in cena domini, sacris illius diei mysteriis cum fratribus celebratis, dolore corripitur; et vsque ad exitum suum fratres monitis et doctrinis consolatus est. Et cum fratres in vigilia pasche eius exitum oleo sancto premunire vellent, respondit: »Auroram deo dante prestolabor«. Lect. VI. Nocte itaque dominice resurrectionis, fratribus in choro canentibus: 'vt venientes vngerent Iesum', ipse vnctionem notans intulit

»cito! cito!« Sicque conuenientibus fratribus inungitur, et in cinerem et cilicium depositus de mundo migrauit ad Christum: cui est honor et gloria in secula seculorum.

3. Officium sancti Wilhelmi abbatis et confessoris ex libris ecclesiæ Roskildensis.
(**R** fol. CCCXII^{r}. **D** fol. 142^{v}).

Nota: Si festum sancti Wilhelmi infra Octauam Corporis Christi venerit (**D**: euenerit), totum officium habeatur de sancto Wilhelmo propter eius reliquias, et memoria de Corpore Christi fiat.

Ad vesperas.

Psalmi feriales.

Super ps. fer. Antiphona .I. Letemur omnes in domino·, festum hoc colentes cum tripudio,
Patris nostri gaudia· venerantes per secula:
Quem Iesus assumpsit cum angelis·, celestis curia exultans suscepit in choris.

Antiphona .II. Quantis te laudibus referam, Christi sacerdos: qui, verus dei confessor existens, summis in celo sacerdotibus coniunctus aspectui dei semper assistis.

Antiphona .III. Flagrans amore Christi· iugiter mandatis eius inherere preelegisti:
Dum seculi blandimenta respuere decreuisti·, cumque (ɔ: dumque) hostis molimina superasti,

Antiphona .IV. Prudens et vigilans Christi· confessor quia fuisti,
Vite per(h)ennis studium dum amasti,
Celesti[1]) coniunctus es sponso·, vite perpetue[2]) fruiturus tropheo.

Antiphona .V. Ante deum, pater pie·, preces pro nobis sedulus effunde,
Crimenque nostrum dele, et posce veniam;
Lucemque veram presta reis·, occurrens per omnia morbis.

Capitulum: Iustus cor suum tradidit ad vigilandum diluculo ad dominum, qui fecit illum, et in conspectu altissimi deprecabitur *(Ecclesiastici 39, 6).*

Responsorium: Sancte dei confessor·, tui gregis esto memor!
Donis celestibus dita·, miraculis letifica!
Te namque precamur supplices·, vt tuis precibus celi nos facias conciues.

Versus: O pater Wilhelme·, nos deo commenda benigne,
Tuisque laudibus instantem· conserua plebem.
Te namque *etc.*

Hymnus.

Vox resultet melliflua, omni plena letitia,
Dum recolit ecclesia sancti Wilhelmi solennia.

---

[1]) dum amasti celeste: coniunctus **R**. — [2]) perpetuo **D**.

Qui gaudet in celestibus, festis fruens per(h)ennibus,
Festum suum colentibus opem ferat diuinitus.
Dum carne viuus extitit, fidelis in paucis fuit:
Vnde post suum transitum intrauit celi gaudium.
Hymnum canamus vocibus precesque demus cordibus,
Vt eius intercessio sit criminis remissio.
Nostri reatus debita eius relaxent merita;
Egris medelam conferat, et nobis pacem tribuat.
Presta, pater, per filium, presta per almum spiritum,
Cum his per euum triplici (ɔ: —ce) vnus deus cognomine. Amen.

Versus: Amauit eum dominus et ornauit eum; stola glorie induit eum et ad portas paradisi coronauit eum *(Ecclesiastici 45, 9).*

Super Magnificat Antiphona:

Inclyte patrone Wilhelme·, confessor domini sanctissime,
O pater beate·, bino felix c(h)arismate,
Qui, martyr effectus mente·, confessoris fulges dignitate:
Ora pro nobis, peccati mole grauatis,
Excusaque prece, culpat quos actio vite!

Collecta. Omnipotens sempiterne deus . . . ita digne solennia venerari, vt . . . *(cetera ut supra p. 369). Ea, quæ iam sequuntur, om.* D *usque ad p. 376.*

Inuitatorium: Veneremur Christum regem, qui Wilhelmum confessorem
Digne pro meritis eterna coronauit gloria.

Hymnus.

Soluamus Christo debita solennitatis gaudia,
Qui patris sancti merita digna decorat gloria.
Virtute patientie dei repletus munere
Vigiliis, ieiuniis artus domabat corporis.
Et pro celesti patria carnis abegit turpia,
Mundana vicit gaudia, eterna querens premia.
Ipse dignetur dominum precari clementissimum,
Vt ab eternis ignibus nos saluet et demonibus.
Dona, creator omnium, laus decus confitentium,
Vt huius sancti precibus celi iungamur ciuibus.
Presta, pater, per filium etc.

In primo nocturno.

Antiphona .I. Erat autem sanctus iste virtute preditus, charitatis humilitate precipuus, patientia fortis, cultor dei et contemptor sui.

Psalmus et versus de vno confessore non pontifice.

Antiphona .II. Insistebat vigiliis, ieiuniis et orationibus, seruiens domino deo in humilitate cordis.

Antiphona .III. Cilicio carnem tegebat, ipsamque semper spiritui seruire cogebat.

Lectio .I. Beatus igitur Wilhelmus, spiritu dei plenus, sancte religionis vehemens amator extitit, ordinis ac sancte institutionis discretus inuestigator et rector: enormia extirpans, queque honesta et sanctimonie plena amans et docens, mundi auariciam detestans, contentus secundum apostolum (*Timoth. I, 6, 8*) modico victu et vestitu.

Responsorium. Fidelis Christi confessor Wilhelmus, in salutem populi dei electus, spretis mundi floribus nullisque cedens illecebris Regis eterni promeruit deuotus fieri famulus.

Versus. Erat enim virtutum amator, vitii extirpator, boni desiderator. Regis *etc.*

Lectio .II. Longo denique senio vir dei fessus (!), fratres multis obtinuerunt precibus, vt in domo secreciori ei refectio pararetur. Quorum precibus vir dei euictus non tamen sine graui merore ab eis separabatur. Qui quamuis extra fratrum commune consortium reficeretur, tamen eorum presencia semper perfrui cupiebat.

Responsorium. Hic ab annis iuuenilibus dominum toto corde secutus parentes, honores, seculi diuitias contempsit; Christi se iugo subdidit, ac monasticam vitam elegit.

Versus. Fide plenus, mente diues, corpore pauper, moribus humilis, actu extitit venerandus. Christi se iugo *etc.*

Lectio .III. Nocte igitur sancti pasche vir dei vnum de sibi ministrantibus aduocans dixit: »Scis, frater, quia noua aduenit solennitas cuncto mundo veneranda: debemus nouis indui vestibus. Affer michi vestem, quam habes, vt induamur«. Obediens ille precepto iubentis attulit ei cilicium nouum et amoto veteri induit eum nouo, quod etiam asperius sentiebatur in carne.

Responsorium. Sitiebat nempe iugiter anima eius dominum, vt ceruus fontem aquarum; quia preuenerat eum gratia illius in benedictionibus suis. Erantque illi lachryme sue panes die ac nocte (*Psalm. 41, 2 sqq.; 20, 4*).

Versus. Nec saciabatur vllis diebus dulcedine mirabili in domino. Erantque *etc.*

In secundo nocturno.

Antiphona .I. Vir dei Wilhelmus doctrina sancta instructus nouerat de thesauro domini noua proferre et vetera.

Antiphona .II. Pervigil iste in mandatis domini corda suorum sancta predicatione illuminabat.

Antiphona .III. Gloriosus sanctus iste Christi adiutus amore eterno fruitur honore, alleluia.

Lectio .IV. Cum hec itaque agerentur, sacrosancte noctis vigiliis et laudibus dei fratribus insistentibus, tertio quoque responsorio incepto, cum ad illum locum venissent, quo canitur: 'vt

venientes vngerent Iesum', vnus ex fratribus repente affuit, asserens eum cito migraturum. Aurora quippe sacre diei tunc apparebat. Subito sonus tabule, qui morientium signum esse solet, a cunctis auditur.

Responsorium. Itaque vir sanctissimus de virtute crescens in virtutem exemplo summe conuersationis edoctus sancte religionis indefessus amator extitit. Probisque actibus *(vitam?)* decorauit.

Versus. Ortus ex nobili prosapia lineam sui generis factis ac dictis extulit. Probisque *etc.*

Lectio .V. Susceptis igitur confestim cruce, candelabris cum cereis, et aqua benedicta, ac oleo sancto, prior domus cum toto conuentu ocyus accurrit. Et eum in extremis laborantem sacro olei liquore perunxit. Neque reticendum arbitror, quod, cum fratres aduenisse vidisset, hoc vnum ab illo (ad illum?), qui propius assistebat, fertur dixisse: »Cito, cito!«

Responsorium. Contemplatiue uite studio sancto Wilhelmo insistente, diuina misericordia humilitatem eius respexit et in proximo eum ad pastoris curam eligendum decreuit. Quia vero hoc quod (ɔ: quoque) promeruit, bonis actibus declarauit.

Versus. Adeptus itaque pastoralis cure officium vita et doctrina corda suorum confortare studebat. Quia *etc.*

Lectio .VI. Sacra igitur vnctione cum .VII. psalmis et orationibus completa, in cilicium *eum* cineribus stratum illis continuo deponentibus, sancta illa anima a carnis ergastulo soluta de tristitia ad letitiam, de dolore ad gaudium, de labore ad requiem, de miseriis ad felicitatem, de mundo migrauit ad dominum. Cui est honor et gloria, laus et victoria per infinita secula seculorum. amen.

Responsorium. Beatus Wilhelmus victrici palma perfunctus (ɔ: perfructus?) confert suis famulis celestia dona, qui perfecta mente petunt eius intercessiones. Illi ideo omni nos deuotione studeamus committere.

Versus. Vt apud Christum eius patrociniis subleuemur semper. Illi *etc.*

In tertio nocturno.

Antiphona .I. Orationibus iugiter intentus, animam celestibus coniunctum (ɔ: -tam) semper habens, deuotum deo exhibebat famulatum.

Antiphona .II. Sanctus Wilhelmus fluxum seculi contempsit et inter virentis paradisi gaudia mansionis locum sibi constituit.

Antiphona .III. Coniunctus choris celestium· hymnum canis deo per euum:
Nostra pro salute ora·, pro venia criminum labora!

Homilia. Ecce nos reliquimus *(Matth. 19, 27).* (Quere in festo conuersionis sancti Pauli.)

Responsorium. Pastori supremo· modulemur corde iocundo,
Qui suo confessori Wilhelmo· locum contulit in celo.
Ipsius nos merito· precamur vt coronemur cum illo.

Versus. Ipse est enim, qui contempsit vitam mundi:
Nunc perfruitur palma, quia fideliter vixit in mandatis domini.
Ipsius *etc.*

Responsorium. Electus dei et dilectus, beatus confessor Wilhelmus, digne est glorificandus.
Qui tres sanauit sancta miseratione· ab ignis horrendi consumptione.

Versus. O felix viri meritum· tanto prodigio a domino approbatum! Qui *etc.*

Responsorium. O Christi pietas immensa· omni laude veneranda!
Nam ob sui famuli merita· mortuis redonatur vita;
Corpora mundantur leprosa·, membra curantur paralityca (!),
Cecis visus, claudis gressus, surdis auditus, mutis loquela redditur;
Demonia fugantur, et debiles quique incolumes reuertuntur.

Versus. Accurrunt vndique populi, videre gestientes, que per eum a domino fiunt mirabilia. Cecis *etc.*

Ad Laudes *(Hic redit* D*).*

Antiphona .I. Concinat Christo· pia concio laudes alternando
Melos, et chori· Wilhelmi famulentur honori.

Antiphona .II. Iste, in ecclesia choruscans vt sol, sancta doctrina, fide recta morumque suorum venustate ipsam perornat.

Antiphona .III. Conscendit ethera·, qui seculi pertulit probra;
Sortitus est eternum·, qui caducum contempsit regnum.

Antiphona .IV. Gloriam nostri doctoris· resonemus mentibus synceris,
Quem rex regum supra astra· eleuatum immensa coronauit gloria.

Antiphona .V. O magni meriti virum·, multis virtutibus gloriosum,
Qui surdo pariter et muto salutis contulit remedium!

Capitulum et cetera omnia quere in communi sanctorum de vno confessore non pontifice.

Hymnus. Vox resultet melliflua *(etc., ut supra).*

Super Benedictus Antiphona.

Aue confessor inclyte Wilhelme,
Exaudi voces poscentium te, nobisque succurre!
Submoue sinistra, prospera impetra,
Vt per te veniamus ad sanctorum gaudia!

Ad horas.

Antiphonæ de Laud(ibns). Responsoria et Versus de vno confessore non pontifice.

In secundis vesperis.

Antiphona. Iocundus homo. *(Psalm. 111, 5.)*

Super Magnificat Antiphona.

Confessor domini Wilhelme,
Astantem plebem corrobora sancta intercessione,
Vt, qui vitiorum pondere premimur,
Beatitudinis tue gloria subleuemur,
Et te duce eterna premia consequamur!

4. Ex Missali Hafniensi (p. 281[r]).

1. Ad honorem saluatoris
Et Wilhelmi confessoris
Psallat hec ecclesia!
Nos nunc illum venerari
Ac ipsius imitari
Oportet vestigia.

2. Huius vita deo grata
Multis modis est probata
Iuge per supplicium.
Ornat virtus sanctum dei:
Sanctitatis ferunt ei
Signa testimonium.

3. Ceci vident, muti fantur,
Lepra fugit, et fugantur
Morbi cuncta genera.
Adhuc magis honoratur,
Quod defunctis vita datur
Eius ope prospera.

4. Sana, pater, pia prece
Nos a morbo, nos a nece,
Carnis delens vicia!
Et te duce consequamur
Vite donum et ducamur
Ad eterna gaudia!

III.

TRACTATUS BEATI GUILLERMI

De reuelatione capitis et corporis beate Genouefe.

Anno ab incarnatione domini nostri Ihesu Christi millesimo centesimo .lx⁰.i⁰., regnante pijssimo rege Ludouico, regis illustris Francorum Ludouici filio, regale per uniuersam Galliam processit edictum, ut apud urbem Parisiensem, urbium Galliarum nobilissi-
5 mam, omnes ecclesiarum prelati cum proceribus uniuersis de regni commoditate celebrarent concilium. Die prefixa ad urbem regiam omnes, qui uocati fuerant, conuenerunt, et de honestate et regni utilitate secretius tractare ceperunt. Et quoniam maligni semper in peius malignandi studio prouocantur, ad dampnationis sue
10 cumulum, quidam prorumpentes in medium, religionis et honestatis hostes, ut gladium acutum in sanctos dei linguam suam armauerunt. Quid ultra? falsa delatio regales contigit aures, quod uidelicet beatissime uirginis Genouefe caput in ecclesia nostra non esset.

15 II. Huius rei rumoribus animus regis aspersus ualde confunditur, et obnubilatur aspectus. Consulitur tam clerus quam populus, communicatoque eorum consilio ad ecclesiam nostram sine dilatione uenitur; et ne quod aliud caput nocte ipsa in

---

G = codex bibl. S. Genouefæ, *vid. p. 294 sqq.* — **P** = Variæ scripturæ editionis, quæ in Recueil des historiens de la France, Tom. XIV p. 409—10 reperitur et ex cod. 5333 bibl. nation. Parisiensis pendere dicitur, *neglectis tamen omnibus, quæ ad orthographiam et interpunctionem tantum pertinent. Eius editionis, quæ in Act. Sanct. sub. 3. mensis Ianuarii reperitur, rationem nullam habendam esse putaui.*

1. nostri Ihesu Christi *om.* **P**. 7. uocati **G**; convocati **P**. 7—8. *scribd. vid.* de hon. regni et util. 11. *cfr. Psalm. 56,5*: lingua eorum gladius acutus; *63,4*: exacuerunt ut gladium linguas suas. 18. ne quod **G**; ne quidem **P**.

capsa, qua uenerabile corpus uirgineum quiescebat, a fratribus poneretur, regio caractere capsa eadem communitur.

III. Crastina die, hora prima inchoante, ex regis mandato mittuntur ad ecclesiam nostram uenerabiles patres nostri, domnus scilicet Senonensis et Autisiodorensis, sancte recordationis antistites. Venit et Aurelianensis, Manasses dictus, obliuione potius quam memoria dignus, ueritatis inimicus, religionis hostis et honestatis promptissimus persecutor, et cum eo populi copiosa multitudo. Videres tam populum quam clerum fustibus et lapidibus communitum, ut, si forte uerum esse pateret, quod fuerat falso suggestum, presentibus et posteris nostris non esset incognitum, quod in nos foret crudeliter uindicatum. Tandem de reseranda capsa inter eos sermo conseritur. Et ut supradictus astutissimus scelerum commentator iniquitatem corde conceptam palliaret uirtutis ymagine, lacrimis profusioribus inundatus antiphonam de sanctissima uirgine primus incepit cantare. Nec mora, de loco sancto suo domina nostra deponitur, et amoto regie sublimitatis caractere capsa reseratur; et sanctissime uirginis corpus lintheaminibus amotis in oculis nostris exponitur. Integrum igitur corpus uirgineum oculis diligentius perscrutantes in laudem dei cum inedicibili exultatione prorupimus, 'Te deum laudamus' decantantes. Profunduntur uberius lacrime populi, prius exicium nostrum expectantis et minantis, sed iam exultantibus nobis gratulantis. Et quoniam non est pax impijs, dicit dominus, unde iustus exultat et laudat, peccator confunditur et blasphemat. Scriptum quippe est: 'Peccator cum uenerit in profundum malorum, contempnit'.

IV. Toto itaque malignitatis sue spiritu debaccatus Aurelianensis pontifex mentitur, caput uenerande uirginis esse sublatum, et in dolo nescio cuius uetule miserabilis aliud caput esse suppositum. Nec dissimulare ualens iniquitatem, quam corde conceperat, totus conuersus ad fraudem uenit ad regem, predictis pre-

---

4. patres *om.* **P** dõ|dõnus **G**, *sed radendo corr.*; dominus **P**. 7. hostis *om.* **P**. 9. tam clerum q. p. **P**. 12. in nos **G**; in eos **P**. 13. ut *h. l. om.* **P**, *sed inserto* (*v. 14*) ut *ante* iniquitatem. 20. perscrutantes **G** *m. 1 in margine, deleto* perlustrantes, *quod in textu scripserat, et quod habet* **P** inedicibili exult. **G**; incredibili exsult. **P**. 22. excicium **G** (*an voluit auctor* excidium *scribi?*); exitium **P**. 23. congratulantis **P**. — *Cfr. Isaiæ 48,22*: non est pax impiis, dicit dominus. — 24. uñ **G** *m. 1, s. s.* vnde *manu recentiori.* 25—26. *Prouerb. 18,3*: impius, cum in profundum venerit peccatorum, contemnit.

sulibus relictis; ore contumaci garriens eundem, quem superius, cepit replicare sermonem, et predictos pontifices, quia caput predicte uirginis non inuenissent, recessisse mentitur iratos. Verumptamen, quod iniquitas in ore mendacij fabricauit, umbraculum ullum non
5 admisit. Maliuolis etenim inconsultis ueritatis testis processerat ad populum, uenerabilis scilicet pontifex Senonensis, qualiter in dubitationem quibusdam uenerit de capite sanctissime uirginis, utrumne scilicet esset in ecclesia sua, et tunc qualiter cum omnibus membris suis corpus integrum inuentum esset, diligenter edis-
10 serens. »Caput« inquit »sacratissime uirginis huius, que gloria tocius est Gallie, cum integritate corporis sui nos inuenisse gloriamur; et ne hoc ipsum uel uobis uel posteris aliquando ueniat in dubium, uobis dignum duximus predicare«. Hec et alia quam plurima in auribus populi predictus presul predixerat, que nimiam
15 et impudentem animositatem inimici nostri comprimere potuissent, si ei datum desuper esset. Sed quoniam tunc hora erat et potestas tenebrarum, ut inueniretur iniquitas eius ad odium, modis, quibuscumque poterat, animum regis inducere aduersum nos conabatur in malum. Et cum nec ratione opus iam esset aut consilio, quippe
20 iam enim turbata fuerat aduersum nos regia celsitudo, subiit in mentem, ut mitteretur post sepedictos, qui iam ab ecclesia nostra discesserant, pontifices, quatinus eorum testimonio approbata postmodum in oculis regis ueritas eluceret. Mittuntur itaque Milidunum cum magna festinatione quidam de fratribus, et in auribus
25 uenerabilium patrum predictorum detestandam peruersitatem Aurelianensis exponunt, et, ut rei ueritatem regie clementie per litterarum suarum apices non recusent annotare, diligenter exposcunt.

V. Igitur uiri pacis et ueritatis amatores, fratrum nostrorum
30 precibus inclinati, iustis postulationibus eorum benignum impertientes assensum regie sublimitati mandantes rei geste ueritatem in hunc modum rescripserunt. »Ex mandato regie serenitatis ad

---

6. scilicet *supra versum add. in* **G** *m. 1* (?); *om.* **P**; *quod si omittitur, interpunctio post* populum *delenda est.* 12. aut posteris **P**. 12—13. eveniat ad dubium **P**. 16. ei *om.* **P**. *Cfr. Ioann. 19,11*: nisi tibi datum esset desuper. 16—17. *cfr. Luc. 22,53*: hæc est hora vestra et potestas tenebrarum. 17. *Psalm. 35,3*: ut inueniatur iniquitas eius ad odium. 19. rõne **G**, *s. s. manu recentiori* racione. 27. api///ces **G**, *eras. 1 aut 2 litt.* agnotare **P**. 30. postulationibus **G**; supplicationibus **P** benigne **P**. 31. geste *om.* **P**.

ecclesiam sancte uirginis Genouefe conuenimus, et capsam, in qua eadem preciosissima uirgo quiescit, in presentia nostra fecimus reserari, et eius interiora diligentius oculis ac manibus perscrutantes corpus sanctissimum cum capite suo et omnibus membris suis integrum, et breue, quod idem testabatur indubitanter, inuenimus. Hoc igitur inuento in laudem dei cum magna exultatione prorupimus, et populo circumastanti sine mora curauimus predicare. Hec uobis nec alia domino nostro mandauimus. Ecce per litteras secundo eadem uobis significamus, ne malignorum hominum, quibus est studium, que bona sunt, deprauare, obtrectatione ueritas obfuscetur. Valete in domino.« Tantorum uirorum testimonio mitissimus regis animus delinitus omnes a se tenebras supradicte dubietatis longius propulsauit, et ecclesiam nostram ut prius, immo instantius quam prius, et dilexit et protexit. Itaque, postquam ueritas uenit ad lucem, doluit impietas se esse delusam. Extunc etenim et deinceps Aurelianensis leo de leone factus est dracho, non iam palam malicie sue uirus euomens, sed in occulto. Et quia capite contrito cetera membra robur ullum non obtinent, cum molas leonum in ore ipsorum contriuerit dominus, complices sui, ministri confusionis, filij perditionis, inimici nostri, confusi sunt, quoniam deus spreuit illos. Nos ergo quia de potestate tenebrarum eruti sumus et laqueo uenantium, dicamus omnes, cantemus singuli: 'laqueus contritus est, et nos liberati sumus'. Reuelata est autem domina nostra anno incarnati Verbi .millesimo centesimo sexagesimo primo, mense Ianuario, decima mensis, in octauis scilicet eiusdem uirginis, et a fratribus est dulciter deosculata. Die uero sequente tercia in locum sanctum suum, unde

---

3. oculis *s. v. add.* **G**. *m. 1* (?). 7. circumstanti **P**. 8. Hec **G**; Hoc **P** mandamus **P**. 9. littera **G** *m. 1, sed* s *add. corrector.* ne *in* **G** *m. 1. s. s. voci 2 litterarum nunc deletæ, fort.* ut. 14. immo *corr. ex* inmo **G** *m. 1.* 15. dolet i. esse se del. **P**. 17. malicie **G**; nequitiæ **P**. 18. obtinent **G**; habent **P**. *Cfr. Iob. 29,17*: conterebam molas iniqui; *Psalm. 57,7*: deus conteret dentes eorum in ore ipsorum; molas leonum confringet dominus. 19. contriuerit **G**; converterit **P**. 20. filii perditionis: *cfr. Ioann. 17,12; Thessal. II, 2,3.* 21. quoniam **G**; quia **P**; *cfr. Psalm. 52,6*: confusi sunt, quoniam deus spreuit eos. 22. tenebrarum *om.* **P**. *Cfr. Coloss. 1,13*: eripuit nos de potestate tenebrarum; *Psalm. 123,7*: anima nostra sicut passer erepta est de laqueo venantium; laqueus contritus est, et nos liberati sumus. 25. *litteræ* esimo primo *in* **G** *in marginem excurrunt, sed m. 1 scriptæ sunt.* 26. eiusd. sanctissimæ v. **P**.

fuerat deposita, cum hymnis et canticis spiritalibus est eleuata. Nos uero in tanti gaudij memoriam, dolorem prius habitum subsequentis, communicato fratrum nostrorum consilio, et assensu communiter impertito, diem eandem nobis et posteris nostris
5 constituimus celebriter uenerari, ita ut deuotionem et omnem obseruantiam diei festo natiuitatis exibitam (!) hec sollempnitas nichilo minus unquam obtineat. Vt autem singulis annis huius actionis textus eodem die legatur, curauimus prouidere, ut et iustus habeat unde letetur, et conscientia peccatoris inueniat quo
10 pungatur, quatinus et beniuolis sit gracia benedictionis, maliuolis autem et his, qui oderunt pacem, lapis offensionis et petra scandali. Tu autem, domine.

---

1. *cfr. Ephes. 5,19; Coloss. 3,16*: (in) hymnis et canticis spiritualibus. 2. Nos uero **G**; Nos **P**. 3. et *in* **G** *s. v. add. m. 1.* 6. die **P** natiuitatis, *scil.* sancte Genouefæ (*3. Ianuarii*). exhibitam **P**. 8. legatur **G**; legatur ad mensam **P**. 11. *Psalm. 119,7*: his, qui oderunt pacem; *Isaiæ 8,14*: erit vobis . . . in lapidem offensionis et in petram scandali (*Roman. 9,33*).

IV.

EPISTOLÆ TRES HONORII PAPÆ .III.

de canonizatione sancti Wilhelmi abbatis et confessoris.

I. (28. Mai 1218.)

(Honorius episcopus, seruus seruorum dei, uenerabilibus fratribus) . . Lundensi archiepiscopo et . . episcopo Roscildensi et (dilecto filio) . . abbati de Herwado Cisterciensis ordinis (salutem et apostolicam benedictionem). Licet angelus Sathane se quandoque
5 in lucis angelum transfiguret, et plerique, impietatem suam uelantes sub vellere pietatis, tamquam parietes dealbati per falsam religionis speciem, quam pretendunt, ignominiose nomen sibi sancti-

---

Hæ epistolæ reperiuntur in Arch. Vat. Reg. Vat. 9. fol. 258^{v}, 12 fol. 143, 12 fol. 158. Ea verba, quæ uncis inclusi, omissa sunt.

4. *Corinth. II, 11,14*: ipse Satanas transfigurat se in angelum lucis. 6. parietes dealbati, *cfr. Act. apost. 23,3.*

tatis usurpent et, fallentes opinionem hominum et se ipsos, deum, qui non irridetur, non fallant, sed iusto eius iudicio relinquantur, isque, qui nouit solus abscondita tenebrarum, huiusmodi peruersorum malitiam ab eorum fructibus esse docuerit cognoscendam, ut tamen inter lepram et lepram melius distinguamus et, que munda 5 fuerint et immunda, sciamus discernere separandum (ɔ: — do) preciosum a uili, solet dominus uitam sanctam eorum, qui seminauerunt in lacrymis id, quod metunt (ɔ: metent) in benedictionibus habundanter, plerumque miraculis confirmare signisque sequentibus indicare, quod eis splendorem pro meritis dederit sempiternum. Hac igitur ratione, 10 cum tu, frater archiepiscope, nobis sepius intimasses, quam pie, sobrie atque iuste felicis recordationis Willelmus abbas de Paraclito uixerit in hoc mundo, quantaque sanctorum suorum mirabilis splendor dominus, ne qui forsitan propter eos, qui, habentes faciem euntis in Ierusalem, in dissimilitudinis regionem, prout 15 supra diximus, abeunt, scandalizarentur, in ipso operetur miracula, per eundem languorem multorum relegando languentium, qui deuote auxilium eius implorant, nobisque deuotissime supplicasses, ut et canonizaremus eundem et sanctorum annumerari cathalago (!) faceremus, tanto maturiori consilio circa ea censuimus procedendum, 20 quanto in hiis citius quam in aliis mole carnis grauatus humane considerationis intuitus potest falli. Quapropter prudentie uestre, de qua fiduciam gerimus pleniorem, per apostolica scripta mandamus, quatenus inquiratis tam de uita ipsius abbatis quam de miraculis supradictis diligentius ueritatem, et, quod super hiis 25 inueneritis, sub sigillis uestris nobis remittatis inclusum, ut preeunte diuina gratia et sequente statuamus exinde, quod fuerit statuendum. Datum Rome apud S. Petrum .V. Kal. Iunij (pontificatus nostri) anno secundo.

II. (21. Ian. 1224.)

Honorius episcopus, seruus seruorum dei,) Vniuersis Christi 30 fidelibus per regnum Datie constitutis (salutem et apostolicam benedictionem). Sacrosancta ecclesia diuina luce perfusa per

---

2. *Galat. 6,7*: nolite errare: deus non irridetur. 3. *Psalm. 43,22*: deus . . . nouit abscondita cordis; *Corinth. I, 4,5*: dominus illuminabit abscondita tenebrarum. 4. *Matth. 7,16*: a fructibus eorum cognoscetis eos; *Luc. 6,44*. 5. *Deuteron. 17,8*: difficile . . . iudicium inter . . . lepram et lepram. 6. *Ierem. 15,19*: si separaueris pretiosum a vili. 7. *Psalm. 125,5*: qui seminant in lacrymis, in exultatione metent. 15. *Luc. 9,53*: facies eius erat euntis in Ierusalem.

orbem terrarum longe lateque radios sue illustrationis emittit, dum in sanctis suis mirabilis dominus uitam sanctam eorum, qui seminauerunt in lacrymis, miraculorum uirtute confirmat signisque sequentibus indicat, quod eis splendorem pro meritis
5 tribuit sempiternum, ostendens thesauri sui diuitias in uasa misericordie, que iustificando predestinatos et glorificando iustos in gloriam preparauit. Cum ergo iamdudum sancte recordationis Willelmus, abbas monasterii sancti Thome, quod dicitur de Paraclito, et quod quasi quodam felici presagio huiusmodi uidetur sor-
10 titum uocabulum ex euentu, cum uere spiritus paracliti donum fuerit, quod idem dei famulus stola beatitudinis est indutus post mortem, cuius dispendium fides deuota non patitur, domo lutea in celeste habitaculum commutata, quis esset, apparuerit et in premium meriti precedentis, quia lumen in tenebris latere non
15 poterat neque ciuitas posita supra montem abscondi, multis cepisset coruscare miraculis, ut sanctus ab omnibus haberetur, expositis nobis uite ac conuersationis ipsius et, que dominus operabatur per eum, miraculorum insigniis, cum debita fuit a uenerabilibus fratribus nostris A., quondam Lundensi archiepiscopo, et . . Absolensi
20 (ɔ: Asloensi) et . . Scariensi episcopis instantia supplicatum, ut, quia non erat, quod tanto nunciabatur indicio, negligendum, et canonizaremus eundem et sanctorum annumerari cathalago faceremus. Quia uero aliquando uicia sub specie uirtutum occulte subintrant, et angelus Sathane sepe se in lucis angelum simulate transformat, de
25 predicti famuli dei uita, fama et miraculis per predictum quondam Lundensem archiepiscopum, approbate uite uirum, timoratum et iustum, cui merito erat super hoc adhibenda fides, ac per uenerabilem fratrem nostrum P., Roskildensem episcopum, et dilectum filium . ., abbatem de Eruado Cisterciensis ordinis, inquiri man-
30 dauimus diligenter. Qui, de uita et fama certi, de ipsis tam per se quam per alios et de miraculis tam per eos, in quibus facta fuerant, quam per testes fide dignos iuratos ueritate cognita, certos nos reddere curauerunt, eis inter alia exponentibus, quod tanta in Christo gratia diuine benedictionis effulsit, ut eius suffragiis leprosi

---

2. *Psalm. 67,36*: mirabilis deus in sanctis suis. 5 *sq. Roman. 9,23*: ut ostenderet diuitias gloriæ suæ in vasa misericordiæ, quæ præparauit in gloriam; *ibd. 8,30*: quos prædestinauit, hos et vocauit; et quos vocauit, hos et iustificauit; quos autem iustificauit, illos et glorificauit. 12. domus lutea: *Iob. 4,19*. 15. *Matth. 5,14*: non potest ciuitas abscondi supra montem posita. 26. *Luc. 2,25*: Simeon, homo iustus et timoratus.

mundentur, sanentur egroti, liberentur demoniaci, aperiatur lingua mutorum et, quod est mirabilius, iam idem sit plurium mortuorum almificus suscitator. Gaudeat itaque mater ecclesia, quod celestis fabricatur Ierusalem, superni edificii structura consurgit, noua in templo dei columpna erigitur, nouumque produxit misericordia dei florem, quem celesti rore uberius irrigatum mira et suaui ubertate fructuum fecundauit. Letari quoque patria uestra debet et cum iocunditate in laudes assurgere creatori, quod tanto est exaltata patrono talemque apud deum meruit intercessorem habere, per quem nominis sui fama fit celebris latiusque diffunditur, et per cuius suffragium quasi uicinius habitatores sui possunt facilius ueniam promereri. Cantet preterea nouum domino canticum ecclesia sancti Thome de Paraclito, que splendore noui luminis confessoris ipsius requiescentis ibidem pulcra facta est et apparuit speciosa. Decet etiam matrem ecclesiam ab illius laudibus, quem uite beatitudine signisque ac miraculis beatificatum a deo esse constat in gloria, non uacare, sed ei potius debitum honorem exoluere ac uotis impendere sacramenta. Quare nos, quibus licet immeritis a domino est ecclesia gubernanda commissa, super uita, fama et miraculis prefati uiri dei per dilectum filium nostrum G., sancti Theodori diaconum cardinalem, qui legationis officium in partibus illis exercuit, certiores effecti, ne uelle uideremur, quod lateret lucerna sub modio, que supra candelabrum esse debet, sicque inutiliter Christi essemus uicarii, si non faceremus, ut uenerarentur fideles illum, quem sanctorum splendor dominus tot et tantis fulgentem miraculis ineffabili disposuit prouidentia uenerandum, ipsum de fratrum nostrorum et multorum prelatorum apud sedem apostolicam consistentium canonizamus consilio et sanctorum statuimus cathalago ascribendum. Quocirca uniuersitati uestre per apostolica scripta mandamus, quatenus sollicite attendentes, quantum terram uestram dominus honorauit et speciali quadam prerogatiua decoris regnum Datie insigniuit, dum, mundo posito in maligno et malitia hominum excrescente, uirum sibi exinde sanctum, qui pro peccatis omnium intercessor fieret, preelegit, uos, in quorum partibus tam sacri muneris thesaurus habetur, cum ex hoc tota patria uestra tanquam sibi peculiaris eius sit suffragiis specialius commendata, prenominatum sanctum

---

3. *Hebr. 12,22*: ciuitatem dei viuentis, Ierusalem cælestem. 12. *Psalm. 32,3; 95,1, al.*: cantate domino canticum nouum. 23. *Matth. 5,15*: neque accendunt lucernam et ponunt eam sub modio, sed super candelabrum, ut luceat omnibus. 33. *epist. Ioann. I, 5,19*: mundus totus in maligno positus est.

domini confessorem tota deuotione totoque studio uenerari curetis, eum dignis tanto confessore laudum preconiis extollentes, ita quod ipse deuoti sibi populi se gaudeat esse patronum, et uos eius mereamini apud deum intercessionibus adiuuari, docentes alios per exemplum, quantum esse debeat celebris apud alios confessoris memoria gloriosa; et quidem, si diligenter attenditis hunc honorem, gratiarum exoluetis assiduas largitori bonorum omnium actiones, cui ex impensa patrie uestre tante benedictionis gratia potestis merito et debetis uos cognoscere debitores. Datum Lateran. XII. Kalendas Februarii (pontificatus nostri) anno octauo.

III. (29. Ian. 1224.)

(Honorius episcopus, seruus seruorum dei,) Vniuersis Christi fidelibus per regnum Datie et Suetie constitutis (salutem et apostolicam benedictionem). Cum sensus hominis ad malum ab adolescentia sua sint proni, sicut ex sensualitate caro uergit in culpam, ita uigore spiritus procedente et subsequente diuina gratia niti animus debet ad ueniam et remedia semper inquirere, quibus irruentes occasiones mortis ualeat declinare. Cum igitur sancte recordationis W. nouum domini confessorem, in ecclesia sancti Thome de Paraclito, cuius abbas fuerat, quiescentem, nobis et fratribus nostris de ipsius uite beatitudine ac miraculorum insigniis facta fide, de ipsorum fratrum consilio et multorum prelatorum apud sedem apostolicam consistentium canonizandum duxerimus et sanctorum cathalago ascribendum, ut uobis illius et aliorum sanctorum sit patrocinium oportunum, uniuersitatem uestram monemus et hortamur attente, quatenus interueniente confessore predicto, per quem leprosi mundantur, sanantur egroti, liberantur demoniaci, aperiuntur lingue mutorum, quidam sunt mortui suscitati, propitium habere deum, qui tot et tanta per ipsum dignatur operari, possitis, deuote ad eandem ecclesiam ipsius confessoris imploraturi subsidium accedatis. Nos enim, de omnipotentis dei misericordia et beatorum Petri et Pauli, apostolorum eius, auctoritate confisi, omnibus deuote pro eiusdem reuerentia confessoris a die sollemnitatis sue usque ad octauum ipsius ad dictam ecclesiam accedentibus quadraginta dies de iniuncta sibi penitentia misericorditer relaxamus. Datum Lateran. IIII. Kalendas Februarii (pontificatus nostri) anno octauo.

---

13. *Gen. 8,21*: sensus et cogitatio humani cordis in malum prona sunt ab adolescentia sua. 17. *Prouerb. 13,14; 14,27*: declinare a ruina mortis.

VI

S. MARGARETA ROSKILDENSIS

S. MARGARETA ROSKILDENSIS.

Den Ret, Biskopperne fra gammel Tid havde til at kaare Lokalhelgene, hvis Dyrkelse ikke skulde gaa ud over Grænserne for deres eget Diœces, benyttede Absalon over for en Kvinde af sin egen Slægt, Margareta, som var bleven myrdet af sin Mand, en Storbonde *Herlo(gh)* i Ølse(magle), og derefter som Selvmorderske nedgravet paa Stranden ved Køge. Der skete Mirakler ved hendes Grav dér til Tegn paa hendes Uskyldighed, og da Absalon havde forvisset sig om deres Rigtighed, lod han hendes Lig opgrave og højtidelig henflytte til og bisætte i S. Mariæ Kloster i Roskilde, et Nonnekloster af Ciscterciensernes Orden, som han selv havde stiftet. Hendes Mord fandt Sted d. 25. (eller 28.) Okt. 1176, hendes *Translatio* (efter Kalenderen i Sunesønnernes Psalter, se Frk. Dr. Ellen Jørgensen: Helgendyrkelse i Danmark, Kbhvn. 1909, S. 50) *d. 19. Juli 1177*; paa hendes oprindelige Gravsted ved Køge Strand stod længe et Kapel eller en Kirke, hvorhen Troende valfartede og bragte Offergaver (se Thorkelins Diplom. Arnæmagn. I, p. 220.224), ligesom man ogsaa ofrede ved hendes Grav i Roskilde (SRD IV, p. 470).

Næsten alt, hvad der vides om denne Helgeninde, findes i et lille Skrift, som Suhm har udgivet i SRD. V, p. 303, med Titlen *Relatio de Translatione S. Margaretæ Roskildensis*; han udgav det »*ex vetusto Manuscripto in Archivio Regio*«, men dette Haandskrift er nu tabt og har ikke kunnet genfindes. Der synes ogsaa at have været en Afskrift af det i det ved Branden 1728 ødelagte *Bartholianorum Tom. A*; i Haandskr. 1127, 4to i Ny kgl. Samling, hvor der er en Liste over dets Indhold, læses der: *De Margaretha quadam Absalonis archiepiscopi cognata, ab Herlone marito interfecta et anno 1176 (!) precedentibus miraculis in sanctorum numerum relata.*

Foruden dette Stykke, som her optrykkes efter Suhms Udgave, men med Tilbageførelse af den middelalderlige Orthografi, har jeg

ogsaa aftrykt de Bemærkninger om Helgeninden, der staar i *Annales Lundenses* (ed. *Waitz* i Nordalbing. Studien, V.) og i *Chronica Sialandiæ* (ed. *Arnas Magnæus,* Lips. 1695). Hvad der ellers findes i de forskellige Annaler, er ganske værdiløst; kun er det at mærke, at som Margaretas Dødsaar hyppigst angives Aar 1177, et Par Steder endogsaa 1178, og ligeledes at (ved en Misforstaaelse) Roskilde oftere nævnes som hendes Dødssted. I en Notits i *Petri Olai Collectanea* (SRD. I, p. 178) kaldes hendes Mand Herlog *fornicarius*; Notitserne i dette Skrift er ellers aabenbart hentede fra *Chronica Sialandiæ,* men fordrejede en Del. Se iøvrigt H. Olrik: Danske Helgeners Levned, S. 369—73.

---

1. De S. Margareta Roskildensi.

Anno domini .M.C.LXXVI., die sollempnitatis sanctorum Crispini et Crispi*ni*ani, Margareta, Absalonis archiepiscopi Lundensis, ut ipse fatebatur, cognata, et Petri episcopi Roschildensis et fratrum eius consanguinea, ab Herlone marito interfecta de trabe, quasi sibi ipsi manus intulisset, intra clausas ianuas de nocte suspenditur, ac postea, iussu officialis cemiterio eliminata, in campo sepelitur. Ubi, misso celitus igne, postquam nocturna luminis coruscatione innocentia eius probaretur, defertur res ad Absalonem episcopum. Ille uerbis fidem non statim adhibens, donec rerum, de quibus sermo esset, ueritas fieret explorata, dictis non facile credidit. Postquam autem fama magis magisque increbresceret, inuestigatores Roschildia fidelissimos mittit, qui comperta huius rei ueritate illi audita renuncient. Mox ut uera esse, que audierat, cognouit, spiritu exultans, quod talia fierent in sue ciuitatis

---

1. *Exscriptum hoc monumentum esse ex vetusto manuscripto in Archivio Regio dicit Suhmius, qui illud in SRD. vol. V. p. 302 sq. edidit. Quo hoc manuscriptum postea peruenerit, nemo nunc scit; reperiri certe adhuc non potuit, ideoque Suhmii editionem iterare cogor, pristina tamen orthographia restituta.*

2. Crispiani *codex, corr. Suhm.* 14. renuncient *scripsi*; renunciant *Suhm.*

territorio, Simone abbate Sorensi et Richardo quondam abbate Ringstadiensi aliisque prudentibus aduocatis, cum eis sedulo deliberabat, quid in hac causa agendum foret. Deinde Herlonem in sue malitie pertinacia perdurantem aduocat et, an
5 obiecti flagitii reus sit, interrogat. Confitetur ille nec negat flagitium, crebrescentibus miraculis cognoscens se proditum. Insistunt parentes martyris Herloni, uicem sui operis uolentes rependere; quos compescens episcopus eidem reconciliat citissime. Hinc stipatus populi frequentia proficiscitur ad tumulum
10 matrone nobilis cum ingenti letitia. Eruitur ergo corpus a sepulcro, abluitur, ac feretro superimpositum ad ciuitatem reuerenter reducitur. Ruit obuiam sacro funeri cum summo tripudio *omnis* ordo, sexus, etas, condicio; precedebant feretrum cerei cum lampadibus, subsequebatur clerus et pontifex
15 cum hymnis et concentibus. Introducitur ergo corpus in sa*ncte* uirginis Marie basilicam, ubi mausoleum ingens honeste construitur, ubi postea multis claruit miraculis.

2. Alia Testimonia.

Ex Annalibus Lundensibus: Anno domini M.C.LXXVII. . . . sancta Margaretha interfecta est in Chökæ.

Ex Chronica Sialandiæ: M.C.LXXVI. martyrizata est sancta Margareta in Ölsyæ a uiro suo Herlogh, .V. Kal. Nouembris.

M.CCI. obiit Absalon, archiepiscopus Lundensis . . . Iste Absalon . . . beatam Margaretam, a uiro suo Herlogh in Ölishöue interemptam et in extremo littore orientali, ubi adhuc ecclesia antiqua cernitur, defossam, ad ecclesiam sancte Marie Roskildis transtulit et cum debita reuerentia sepeliuit. De miraculis illius sancte, que per illam dominus operatus est, paucis, ut opinor, constat: non quia non sunt per uirtutem domini facta, sed magis quia non sunt scripto, ut dignum erat, ad laudem saluatoris nostri dei commendata et in auribus fidelium publicata.

---

13. omnis *addidi*. 16. sancte *scripsi*; sacræ *Suhm*.

VII

S. NICOLAVS ARVSIENSIS

S. NICOLAVS ARVSIENSIS.

Om denne Mand har de faa danske Annaler, der nævner ham (SRD. I, 163. 178. 341; II, 171; III, 306), intet andet at berette end dette: A. D. 1180 obiit S. Nicolaus in Arus, hvortil der paa et Par Steder føjes, at han var: filius Kanuti Regis (a Suenone Rege Roskildis interfecti, 1157). Endvidere antages det, at han er den Nicholaus domini regis Kanuti filius, der nævnes som Vidne i et Gavebrev til Esrom Kloster, udstedt af Kong Valdemar I i Skanderborg 6. Juli 1176 (Codex Esromensis, udg. ved O. Nielsen, Kbhvn. 1881, p. 228). Hvad der ellers haves af Beretninger om ham, findes i det nedenfor udgivne, yderst tarvelige Helgenskrift: *de vita et miraculis beati Nicolai Arusiensis.* Det skildrer ham som en Mand, der lige fra sin Barndom af udmærkede sig ved Fromhed og streng asketisk Livsførelse; som Yngling opholdt han sig en Tid ved Kong Valdemars Hof, men trak sig tidlig tilbage og levede derefter, optaget af sine Fromhedsøvelser, sammen med sin Kapellan Hugo paa sine Ejendomme i Landsbyerne Skejby (eller Skiby) og Viby i Nærheden af Aarhus. Allerede mens han levede, havde hans Hellighed skænket ham Evne til at gøre forskellige Mirakler, og efter at han var død i en ung Alder 1180 og bleven begravet, som han havde ønsket, i et lille Trækapel, der laa tæt ved Aarhusbugtens Kyst paa den Plads, hvor man snart efter begyndte at bygge den store, til St. Clemens viede Domkirke, tiltog stadig Antallet af de Undergerninger, der skete ved hans Grav. Han vandt da stort Ry som folkekaaren Helgen, særlig hos Befolkningen i Østjylland; hans Navnefællesskab med den berømte store Helgen Nicolaus af Myra, hvis Dyrkelse var almindelig udbredt i Danmark, hvor mange Kirker bar hans Navn, har utvivlsomt ogsaa bidraget

til at forøge hans Anseelse. Det synes at have været ret betydelige Offergaver, der er bleven skænkede til Kathedralkirken for hans Skyld; ved en Skrivelse, som *Ebbo,* der blev Biskop i Aarhus 1215, har udstedt (vistnok snart efter Tiltrædelsen af sit Embede), bestemte han, at $^2/_3$ af Beløbet skulde tilfalde Kirkens Byggefond, medens $^1/_3$ skulde gaa til Kannikerne (Liber Arusiensis, SRD. VI, p. 408), og i det mindste for Kannikernes Vedkommende bekræftedes denne Ordning ved en Skrivelse af Pave Honorius III, udstedt 31. Januar 1217 (ibd. p. 391 f.). Kong Valdemar II synes at have villet tiltage sig Retten til Resten af Offergaverne til Hellig Niels »under det Skin, han vaar hans Frende«, som Huitfeldt siger i sin Bispekrønike; men han opgav det snart, hvorom der i *Petri Olai Collectanea* (fol. 69^v) fortælles følgende Historie fra Kongens Estlandstog 1219: Cum rex Waldemarus cum exercitu terram in Estonia ascendisset, territo de multitudine gentilium episcopus Arusiensis (Ebbo) dixit, ut promitteret se emendare erga subditos suos et beatum Nicolaum Arusiensem, cuius oblationes sibi uendicauerat, si uictoria potiretur. Idem suasit ei uenerabilis Andreas, archiepiscopus Lundensis . . .; quibus rex consentiens ita uouit, et uictoriam obtinuit.

Det er naturligt, at Gejstligheden ved Aarhus Domkirke gerne har ønsket at se den folkekaarne Helgen anerkendt som virkelig almindelig Kirkehelgen og kanoniseret af Paven og hans Consilium. Kong Christoffer I, Erkebispen i Lund, Jakob Erlandsen, og hele den danske Gejstlighed skrev ogsaa (1254) en Indstilling derom til Pave *Innocentius IV*; vi har dennes Svar i en *Skrivelse,* udstedt i Anagnia *d. 25. Juli 1254,* hvorved han overdrager Biskopperne *Eskil* af Slesvig og *Nicolaus* af Viborg samt Abbed *Olav* i Øm Kloster at anstille en omhyggelig Prøvelse af, hvad der berettedes om Hellig Niels's Liv og Mirakler, og give ham paalidelig Meddelelse derom som Grundlag for eventuelle Forhandlinger om Kanonisationen. Disse Mænd har ogsaa iværksat den paabudte Undersøgelse, under hvis Løb forøvrigt Slesvigbispen døde (i April 1255); men hvad de to andre har indberettet til Pavestolen, som efter Innocentius's Død (7. Dec. 1254) beklædtes af *Alexander IV* (valgt 12. Dec., viet 20. Dec. 1254), har ikke været fuldt tilfredsstillende, og ved en *Skrivelse af 13. Dec. 1255* overdrager da Alexander de samme to Mænd i Forbindelse med Prioren for Dominikanerklostret i Aarhus (— hans Navn kendes ikke —) at anstille en ny og omhyggeligere Undersøgelse. Der synes dog ikke at være kommet noget ud heraf; snart efter udbrød jo ogsaa i Danmark den store

Strid mellem Kongedømmet og Gejstligheden, og den har givet Folk andet at tænke paa. Saavidt vi véd, er da Nicolaus Arusiensis aldrig bleven virkelig kanoniseret; men Folket har lige fuldt vedblevet at ære ham som Helgen, saa længe Katholicismen bestod her i Landet, og selv efter den Tid bevarede Almuen hans Minde, i det mindste i Omegnen af Aarhus.

Det er vistnok for Nicolaus's Vedkommende gaaet paa en lignende Maade som for Abbed Vilhelms (ovfr. S. 289): Bestræbelserne for hans Kanonisation og de i den Anledning paabudte Undersøgelser har ført til, at der paa den Tid er bleven affattet et Skrift om hans Liv og Mirakler; som dets Forfatter har vi vel nærmest at tænke os en eller anden af de Gejstlige ved Domkirken i Aarhus. Dette Skrift har da ligget til Grund for *det første Afsnit (A)* af det nedenfor udgivne Skrift. At dette nemlig ikke kan være selve Originalskriftet, men kun er et tarveligt *Excerpt* af samme, fremgaar tydeligt nok ikke alene af den Omstændighed, at hele *Præfatio* med Undtagelse af Begyndelsesordene (*Ad gaudium* &c, smlgn. Begyndelsen af Skriftet om S. Ketillus, S. 260) er skaaren bort af Excerptor, men ogsaa af den Kortfattethed og Mangel paa Sammenhæng, der viser sig i Skildringen af *vita Nicolai* (A, I. II. III. IV), som falder fra hinanden i en Række Notitser, dels om hans Livshistorie, dels om de Mirakler, han havde udført i levende Live eller lige ved sin Død. At Originalskriftet maa være affattet i Tiden omkring 1254, viser Dateringen af Mirakelfortællingerne i A, V, 14. 15. 19.

Jeg formoder, at det er denne Excerptor, utvivlsomt ogsaa en Gejstlig ved Aarhuskirken, der til sit Excerpt *først har knyttet de to Pavebreve,* som Forhandlingerne om Kanonisationen havde fremkaldt, og som i det til os overleverede Skrift er indskudte umiddelbart efter Afsnittet A, og *dernæst har udvidet det med Afsnittet B.* Heri træffer vi ogsaa adskillige Ting, der angaar Nicolaus's Livshistorie og Livsvandel, nemlig Stykkerne B 4 og 2 samt 1 og 3, der handler om Mirakler, som han har gjort i levende Live; man gaar næppe fejl ved at antage, at Forfatterens Kilde for de her meddelte Notitser har været *det paa Dansk affattede Skrift om Hellig Niels,* som han omtaler i B 4, og som Præsten Eskil, der var Vikar ved den af Niels opførte »basilica« i Skejby (eller Skiby), havde haft i sin Præstegaard. De efterfølgende Mirakelhistorier (B 5—15) kan han dels have hentet fra samme Kilde (f. Eks. 5. 12), dels fra andre Steder, som vi ikke kan angive; noget har han aabenbart faaet meddelt ved mundtlig Tradition af sine Kammerater

ved Kirken (B. 9. 11. 13. 15). Hvad Forfatterens Levetid angaar, kan man af B 11 drage den Slutning, at han maa have skrevet sit Skrift efter 1306, da Aarhusbiskoppen Johannes (Asceri, 1287—1306) dér omtales som død. I Liber Arusiensis omtales paa 2 Steder (SRD. VI p. 437 og 496) ved Aar 1345 en *Joannes cantor Arusiensis,* som sandsynligvis er den samme, der nævnes i B 15 og efter Udtrykkene nærmest maa opfattes som Forfatterens Samtidige, ligesom ogsaa Præsten *Othenkar*; paa det første af de anførte Steder nævnes fremdeles ved 1345 en Aarhuskannik *dominus Thrugotus,* som vel er identisk med ham, der omtales i B 9; dette maa lede til den Antagelse, at Forfatteren har levet i Tiden omkring 1350, og at Skriftet da er blevet til.

Før Universitetsbibliothekets Brand fandtes dér *in capsa Cypriani ord. 4* et *manuscriptum chartaceum,* som indeholdt dette Skrift; det brændte 1728, men forinden havde *Thomas Bartholin* taget en Afskrift af det (**B**), som nu findes i *Bartholinianorum Tom. D p. 448 sqq.* i *Bibl. Universitatis Hauniensis.* Endvidere findes der sammesteds i *cod. Arnamagnæanus 1049, 4to* og i *cod. Bibl. Univ. Haun. Additament. fol. 90* endnu to Afskrifter; men da der paa dem begge udtrykkeligt er angivet, at de er tagne efter Afskriften i Bartholiniana, har de ingensomhelst Betydning som Tekstkilder. Endelig findes der en Afskrift (**V**) af den første Del af Afsnittet A samt de to Pavebreve i Haandskriftet *Additament. 4to 114,* et Haandskrift, der har tilhørt Anders Sørensen Vedel og til Dels vistnok er skrevet med hans egen Haand. Det er syet sammen af forskellige mindre Hefter, der oprindelig næppe har haft noget med hinanden at gøre, og det indeholder mange forskellige Ting, Stumper af Annaler, af Chronica Sialandiæ og særlig af Helgenskrifter, deriblandt f. Eks. ogsaa et Udtog af det danske Haandskrift **H** af Ailnoths Værk (se ovfr. S. 48 ff.); men næsten alle de Fragmenter af Helgenskrifterne, der findes i det, er ganske værdiløse og bringer intetsomhelst nyt, saa at der ingen Skade er sket ved, at jeg ikke har taget Hensyn til dette Haandskrift tidligere ved Udarbejdelsen af det her foreliggende Værk.

B = *Apographum Bartholini* er da vor eneste Tekstkilde for Afsnittene A og B af Skriftet *de vita et miraculis b. Nicolai Arusiensis.* Derpaa er ogsaa den eneste tidligere Udgave af det bygget, den, der findes i SRD. Tom. V p. 304—10. Udgiveren har ved Konjektur rettet et Par Smaafejl, men hans Aftryk er forøvrigt plettet ved forskellige Unøjagtigheder, som jeg her i den nye Udgave har fjærnet efter en omhyggelig Kollation.

Med Hensyn til *Afsnittet C*, som indeholder *de to Pavebreve*, har jeg anset det for rigtigt at følge det af Udgiveren i SRD. givne Eksempel ved at henflytte det til Skriftets Slutning. Til dette Afsnit haves der forøvrigt endnu flere Tekstkilder her i Landet. Der eksisterer nemlig endnu en Afskrift af Brevene i *Diplomatarium Arnamagnæanum, fascic. III, n. 124. 126,* hvorefter de er udgivne af Thorkelin, Dipl. Arn. I, n. 201. 203; og fremdeles findes de indførte i *Liber Arusiensis (cod. XIV sæc. membr., in collectione »E Donatione Variorum«, n. 53 fol., in Bibl. Univ. Haun.)*, hvorefter de (med forskellige Fejllæsninger) er aftrykte i SRD. Tom. VI p. 390 f. 393. Afskrifterne i *Liber Arusiensis* (**A**) er afgjort de bedste af alle dem, der findes i Danmark; men for at sikre mig at faa en fuldt paalidelig Tekst har jeg, ligesom ved Brevene om Abbed Vilhelms Kanonisation (se ovfr. S. 298 f.), ved de samme Mænds Hjælp skaffet mig en Kollation (**V**) af Brevene om Nicolaus fra det pavelige Archiv i Vatikanet; den har dog ikke givet noget væsentligt Udbytte.

DE VITA ET MIRACULIS B. NICOLAI ARUSIENSIS.

A.

Ad gaudium etc.:

I. Beatus Nicolaus, regis Danorum Kanuti filius, frater Valdemari Slesuicensis episcopi fuit; cuius mater de eius partu moritur. Quem auia de regis mandato enutriuit et semper filium uocauit, celans omnino, quod matrem aliam habuisset. Septennis autem cum pueris ludens et pila grauiter percussus comminatus est percussori, dicens: »Mater mea uindicabit me.« Cui alter: »Matrem tuam non timeo, quia mortua est.« Quod audiens grauius flere cepit, et currens ad auiam quesiuit, ubi mater sua esset. Qua nolente indicare iurauit se nunquam a fletu desinere, nisi de matre perciperet ueritatem. Tunc illa dixit: »Filia mea mater tua extitit; et postquam te peperit, eadem nocte decessit.« Hoc audiens puer lacrymatus est, dicens: »Mater mea pre dolore contracto ex me mortua est; et quomodo uiuam post eam?« Et deponens camisiam ait: »Ab h*ac* die, qua mortem matris audiui, nunquam utar lineo uestimento.« Et cognito, quod nocte sexte ferie decessisset, ab illa die qualibet sexta feria pane et aqua simul tantummodo uescebatur. Parumque ridens et pre angustia spiritus suspirans omnia, que ad dei pertinebant officium, diligebat.

19—20. *Sapient. 5,3*: præ angustia spiritus gementes.

B = Apographum Bartholinianum *in Bartholin. Tom. D p. 448 sqq., qui reperitur in Bibl. Univ. Haun.* — **V** = Apographum Vedelianum *in cod. Additam. 4to 114, in Bibl. Univ. Haun. Orthographiam pristinam reduxi.*

1. Ad gaudium etc.: *initium esse videtur præfationis, quam excerptor describere noluit.* 13. discessit **V**. 16. hac *scripsi*; hoc **BV**. 19. Parumq; **B** *man. 1, sed* q; *postea deletum est*; parum **V**.

II. Iuuenis autem in curia regis conuersatus regi celesti sedulum exhibuit famulatum, pauperes diligens et carnem suam sic domans, ut castitatem domino perpetuam dedicaret. Sub ueste militari indutus cilicio omnes ad dei seruitium humiliter hortabatur. Omni nocte emissis famulis de camera sua in genuflexionibus et orationibus usque ad corporis fatigationem laborauit.

Contigit in uilla Skyby, eo post orationes dormiente et candela cadente in stramina, domum incendi. Et irruentes famuli excitauerunt eum; qui, circumplexus flammis non ualens aufugere, inuocato nomine domini fecit ante se crucem; et statim extincta est flamma. Dixit autem pueris suis: »Modice fidei, nunquid non omnia possibilia sunt credenti?« Multa alia fecit non commendata memorie, quia ipse ea occultauit, ne humanam quereret gloriam uel mundanam.

III. Volens igitur deo liberius seruire rediit ad propria, eligens capellanum Hugonem, qui secum in doctrina spirituali permansit usque ad mortem.

Vir dei, obuium habens leprosum petentem eleemosynam et non habens, quod daret, cuidam famulo dixit: »Da michi tunicam tuam.« Quam receptam dedit leproso, et statim mundatus est.

IV. In extrema egritudine nullum secum habere uoluit preter Hugonem presbyterum. Qui cum obdormisset, quidam iuuenes clerici pulcherrimi, superpelliceis et cappis purpureis induti, intrant e*o* cum immenso lumine obfuscante lumen ce*re*orum; et presbytero stupefacto illi silenter sancto uiro colloquebantur flexis genibus. Et eis egressis suspiran*s* presbyterum ad se uocauit; et presbytero querenti, qui uenissent ad eum, respondit: »Nuncii mei domini Iesu Christi fuerunt,

13. *Matth. 8,26*: quid timidi estis, modicæ fidei (*14,31; 16,8*); *Marc. 9,22*: omnia possibilia sunt credenti. 21. *cfr. Marc. 1,42*; statim discessit ab eo lepra, et mundatus est.

4. cicilio **V**. 7. laborauit: *hic desinit* **V**, *post hæc tantum epistulas Innocentii et Alexandri habens.* 24. præsbyterum **B**, *ut alibi.* Qui, *i. e.* Nicolaus. 26. intrant eo *scripsi*; intrantes **B**. 27. cereorum *scripsi*; cæterorum **B**. 28. suspirans *(scilicet Nicolaus, ob mortem sibi prænuntiatam) scripsi*; suspirantem **B**.

nunciantes michi, quod noctis sequentis medio ueniam ad eum.« Sequenti die conuocans suos, post monita salubria et eleemosynas pauperibus distributas more consueto, elegit sepulturam in capella lignea iuxta mare, quam postea episcopus Petrus, accepta licentia a domino papa Innocentio tertio, cathedralem fecit et in honorem sancti Clementis dedicauit. Et obtulit uir sanctus multas eleemosynas predicte capelle et rogauit, ut nusquam alibi quam in predicta capella sepeliretur. Confluentibus pauperibus circa eius exitum ad eleemosynas uenit pauper, cecus per uiginti annos; qui introductus ad mandatum beati Nicolai uigilauit cum presbytero. Cui dixit sanctus: »Cum discessero, da ei tunicam meam.« Nocte sequenti, sicut predixerat, migrauit ad dominum. Quo percepto cecus clamans petiuit duci ad dominum suum, ut tangeret faciem eius; qua tacta uisum recepit.

V. *Miracula post mortem eius facta.*

1. Episcopus Sueno Arusiensis percepta morte eius festinauit ad eius exequias. Qui uoluit eum non in capellula lignea sed in ecclesia sancti Nicolai sepeliri, qu*e* tunc cat*h*edralis erat; et factis uiginti cereis *magnis* mandauit eos presente populo accendi et alias extingui. Vigilantibus autem clericis de mandato episcopi et legentibus psalteria, ubi graciliores iubebantur accendi, magni plur*ie*s *a se* accendebantur. Et perspecto miraculo episcopus excitatus omnes fecit ad ecclesiam uocari, ut nomen domini collaudarent.

2. 3. Nutrix beati Nicolai his auditis, ceca longo tempore, clamauit ad alumnum suum et recepit uisum. Ac nobiles presentes, dum propter miracula uellent eum habere optatam sepulturam, uiderunt super capellam magnam stellam cadere in orientem; et concurrentes inuenerunt iuxta capellam in occidente quasi *in* formam sepulchri aquam fusam. Ideo ex informatione populi per episcopum ibidem est sepultus. —

4. Cum mulieris uacca subito expirasset, fleuit, quia non habuit, unde pueros sustentaret. Condolentibus uicinis et

---

18. quæ *editor in S. R. D.*; qui **B**. 19. magnis *addidi.* 22. pluries *scripsi*; plures **B**. a se (*vel* per se) *addidi.* 30. in *addidi.*

sanctum inuocantibus cum illa, surrexit uacca sana. Quot claudi curati sunt, quot illuminati ceci, quot leprosi mundati et quot de ceteris morbis m*edic*ati, enarrare longum est.

5. Rex Waldemarus cum accipitribus exiens subito super manum suam accipitrem mortuum habuit. Et dixit ei quidam miles, ut inuocaret beatum Nicolaum; et uouente rege marcham argenti pro accipitre accipiter reuixit.

6. Nobilis matrona puerum contractum a natiuitate in curia sua habens ad sepulchrum beati Nicolai misit. Et sanitatem recepit; et postmodum in curia eiusdem triginta annis in arte pistoria deseruiuit.

7. Sialandica mulier educauit cecam; que per eam exhortata uisitare sanctum Nicolaum uisum recepit.

8. Quodam enutriente paruulum in nomine Christi et dante ei manu propria quotidie panem, puer cecidit in ignem. Combusta manu eius dextera et neruis contractis nutricius dolens apposuit feces cineribus mixt*a*s in calceo et fecit eleemosynas, ut sanctus puero subueniret. Et quadam die puer a nutricio distribuente eleemosynas petiuit panem, extendens manum combustam; et inquisitione facta inuenta est sanitati pristine restituta.

9. Quidam habens filium a natiuitate contractum tulit eum ad sepulchrum beati Nicolai; post soporem euigilans puer laxatis neruis sanatus est. Quod audiens pater non credidit, donec puer presentibus omnibus nouies a fonte ad sepulchrum per se iret et manibus propriis totiens beato Nicolao suas oblationes offerret.

10. Mutus ab infantia fuit Randrusij, qui limina sancti Jacobi et aliorum sanctorum uisitauerat, nec loquelam habere potuit. Et in Theotonia per septem annos labore manuum se pauit. Audiens autem per beatum Nicolaum multa miracula Arusiis fieri, ad sepulchrum eius ueniens soporatus audiuit quendam sibi dicentem: »Surge et regratiare domino et beato Nicolao, quia loquela tibi restituta est.« Et surgens loquebatur recte tam lingua Teutonica quam Danica.

---

3. medicati (*vel* meliorati) *scripsi*; mundati **B**. 16. manus **B**, *sed* s *deletum*. 17. mixtos **B**; *corr. editor in S. R. D.*

11. Randrusiis Joanni presbytero post missa*m* sua parochiana, portans puerum triennem exoculatum per ulcus pessimum, dixit se in sompno audisse quendam monentem, ut nudipes iret Arusium ad sanctum Nicolaum cum puero, et petiuit consilium a presbytero; tunc ostendit oculum erutum pendentem cum maxilla auulsa in mento eius. Illa autem secundum consilium presbyteri uenit ad sanctum Nicolaum, dum uespere cantare*n*tur; et ad sepulchrum eius fusa oratione puer soporatus est. *Cui* custodes post completorium dixerunt: »Tolle puerum et uade.« Que plorans portauit puerum dormientem et in hospitio pernoctauit; et in mane domum rediit, necdum tamen puer euigilauit. Introductis uicinis soluit caput eius, et inuenit eum perfecte sanatum.

12. Ciues de Haven in maris periculo non ualentes haustorio aquam ejicere, naui pene dissoluta, fecerunt sortes beato Kanuto, beato Vilhelmo et beato Nicolao Arusiensi. Exiuit autem sors beati Nicolai tribus uicibus. Et clamantibus illis: »Sancte Nicolae, adiuua nos!« statim cessauit tempestas. Venerunt autem simul omnes ad sepulchrum eius, predicantes ipsum uere sanctum et muneribus honorantes.

13. Quidam ad sepulchrum eius offerens cereum pedem, requisitus, cur hoc faceret, respondit pedem suum fuisse aridum per septem septimanas, et sanatum, cum se uouisset iturum ad sanctum Nicolaum.

14. Anno Domini MCCL due cece illuminate sunt.

15. Anno Domini MCCXLI in uilla Ranlog peste nequissima oues consumente quidam uouit beato Nicolao meliorem agnum de grege. Et consumpte sunt omnes oues uille preter oues illius.

16. Puella duodennis leprosa ad sepulchrum sancti Nicolai sanata est, hoc uidente domina Ingeburga. Andreas, eiusdem domine filius, de uita desperatus per orationes matris beato Nicolao recommendatus, ipsa redeunte de missa sanus

---

1. missam *scripsi*; missa **B**. 6. maxilla, *si verum est, hic pro* gena *dictum videtur.* 8. cantare*n*tur *scripsi* (*nam* uespere *est* uesperæ); cantaretur **B**. 9. Cui *addidi.* 10. *malim* asportauit. 14—15. *fort. scribend.* hauritorio. 26. *scribd. vid.* MCCLI. 30. duodecennis *rectius esset; sed* duodennis **B**, *quod, etsi praue fictum est, alibi quoque occurrit.*

inuentus est; et eum Arusium cum oblationibus mittens sancti meritum collaudauit.

17. Matrona Gyrit in Arus habuit cognatam nomine Ásam, cuius gutturi os piscis inheserat; et per biduum de uita desperata ad sepulchrum sancti Nicolai se inclinans liberata est.

18. In claustro Glechingstorp fuit quidam mutus, qui nullum uerbum poterat exprimere preter affirmationem et negationem. Cum quadam die cum clientibus suis obdormisset, euigilans clamauit: »Ita dico«; et arrepta cappa currebat Arusium, ita quod in uesaniam uersus crederetur. Postea rediens usu lingue per sanctum Nicolaum sibi restituto ostendit, hoc sibi fuisse celitus reuelatum. Et in eodem claustro fuit usque ad obitum suum.

19. Anno Domini MCCLII in festo beati Joannis Baptiste curatus est quidam *debilis* de uilla Randrusiensi.

B.

1. Fabris in silua Vichby succidentibus ligna pro basilica et sitientibus, ipso presente, cum tardum esset mittere pro potu, post orationem terram quinquies cum baculo in modum crucis impegit et aquam produxit. Vel aliter dicitur, quod puero petente aqua erupit. Vel aliter, *quod* cecus, missus ad eum per uisum, ibi erumpente fonte, ubi cecus ei occurrit, se lauit et uidit, sancto eum benedicente.

2. Fuit tante pietatis, quod *a uenatoribus* aues emptas libere abire permisit.

3. Peste consumente greges, uicinis requirentibus remedia, iussit aquas ponderari, ut de leuioribus quasi sanioribus sanarentur greges adaquati; quod et factum est.

4. Conscripta sunt multa de uita sua in libro Danici sermonis, quem Eskillus sacerdos, uicarius basilice constructe

---

15. debilis *addidi. Post hoc miraculum in* **B** *inseruntur duæ epistulæ papales, quas cum editore in S. R. D. in finem libri reieci; ceterum veri simile est, librum primo compositum hic desiisse, sequentes vero narrationes posteriore demum tempore adiectas esse.* — 18. quinquies, *ita scilicet* ·⁝· 20. quod *addidi.* 23. a uenatoribus *addidi; significari enim debet, aues illas ab his captas Nicolaum emisse et dimisisse.*

per sanctum Nicolaum, in curia sua habuit, *sicut* auunculus meus, qui in Skibia diu habitauit, narrare consueuit; ubi dicitur, quod sequitur: Dicitur de *K*anuto rege transeunte a plaga boreali Jutie uersus australem, *quod* iuxta oppidum Hathersleuense de nocte dixit ei astronomus, quod illa nocte generaretur puer magnus coram deo et hominibus. Dixit rex: »Vellem ego esse pater illius pueri«; et fecit ad se uocari puellam nobilem, de qua genuit sanctum Nicolaum.

5. Tuko habitans in Skybya audiuit per tres noctes uocem dicentem: »Fac crucem de bono ligno supra montem, ubi corpus beati Nicolai requieuit Arusium deferendum.« Corruerat enim uetus crux. Unum igitur lignum pulchrum paratum quinque iuga boum trahere non poterant. Tandem..., post orationes missis sortibus cecidit sors super quercum ueterem et deformem. Et licet in uallem ruitura esset et frangenda crederetur, tamen integra mansit; de qua est crux, que ibidem hodie cernitur.

6. In uigilia beati Joannis Baptiste curatur claudus a natiuitate.

7. Nutrix filij cuiusdam potentis, timens mortem propter oppressionem pueri, corpus eius fugiens portauit ad fontem prope Vichby; *et* inuocans sanctum Nicolaum lauans ibi corpus exanime puerum post dormitionem uiuum inuenit.

8. Quidam, desiderans uenire ad sepulchrum sancti Nicolai, in equo festinans in amne se lauit et interiit; super quem extractum fideles orabant sanctum Nicolaum, et eius meritis reuixit.

9. Narrauit Trugotus diaconus, nunc studens Parisi*us*, quod ceca, surda et muta et pedes habens aridos portata ad sepulchrum sancti Nicolai perfecte curata est.

10. In uigilia beati Joannis Baptiste duo ceci et quinque claudi curati sunt; de quibus due uirgines deformius

---

1. sicut *scripsi*; etc.: Et *sine sensu* **B**. 3. Canuto *hic* **B**. 4. quod *addidi*. 6. magnus coram deo: *cfr. Luc. 1,15*. 9. Skybia, *sed* i *corr. in* y **B**. 13. *Hiare narrationem apparet; post* Tandem *hæc fere excidisse puto:* perspecto, hoc lignum sancto non placere. 22. et *addidi*. 28. Parisius *sine dubio scripsit auctor, ut vulgo solent;* Parisiis **B**.

contracte erant, ita quod altera . . ., *altera* nec tibias nec crura habuit; et tamen perfecte curat*e sunt.*

11. Tempore Joannis episcopi Arusiensis fur quidam, uolens pecuniam de capsula sancti Nicolai extrahere, manu firmiter adherente ibi *us*que ligatus mansit, donec reatum uenienti episcopo et ceteris confessus euasit.

12. Adolescens furans poma in Skybya monitus est per socium, ne in pomerium sancti Nicolai ascenderet. Quod ille contempnens et sanctum blasphemans quasi compeditus ad arborem tota nocte ibi mansit, donec in crastino patrifamilias reatum confitens solutus est.

13. Tempore parricidarum Hyelmensium theca ossium beati Nicolai mira suauitate redolebat, *que* ciuitatem et loca propinqua replebat. Timentes ergo canonici, ne proditores predicti tantum thesaurum *sibi a*uferrent, ipsum de terra sublatum et ciste plumbee impositum in armarium transtulerunt; et cessauit fragrantia, nec tam crebra deinceps fuere miracula.

14. Quidam furatus oculos argenteos pendentes circa sepulchrum sancti Nicolai fugit; et putans se ire Horsnesum tota nocte intra cemiterium girabat. Et mane a quodam sacerdote queren*ti*, si recta uia esset in Horsnes, et si multum itineris superesset, respondit: »Unde uenisti?« Qui dixit: »De Arus«. Et ille: »Restat tibi magna uia«. Mox ille se succingens currere cepit, sed extra cemiterium procedere non potuit. Tunc sacerdos cum aliis ipsum arguit. Et ille in cemiterio se tam diu cucurrisse aduertens penitentiam egit et ablata cum emenda restituit.

15. Narrauit magister Joannes, cantor Arusiensis, quod eo scholas uisitante archi*di*aconus Otto predicans puellam Estrudem, filiam Bartholomei, contractam ab utero matris, ad

---

1. *Lacunam manifestam nemo explere poterit, nisi quod aut primum aut ultimum verborum amissorum necessario* altera *fuit.* 2. curate st̃ *scripsi*; curata est **B**. 5. usque *scripsi*; quoque **B**. 7—8. per socium ne *correctum ex* per somnium nec **B**. 13. que *addidi.* 15. s̊ auferrent *scripsi*; sufferrent **B**, *quod vel propter sequens* sublatum *ferri nequit.* 16. armarium, *i. e.* bibliothecam ecclesiæ. 22. querenti *scripsi*; quærens **B**. 30. archiaconus **B**, *corr. editor in SRD.*

sepulchrum sancti Nicolai sanatam asseruit, *et* ipsam subleuans inter ulnas curatam ostendit. Quam et uidit idem magister Joannes. Hoc idem testatur Othencarus sacerdos.

1. et *addidi.*

C.

De canonizatione Nicholai Kanuti.

I. Epistula Innocentii papæ IV. 25. mens. Iulii 1254.

Innocentius episcopus, seruus seruorum dei, uenerabilibus fratribus .., Sleswicensi et Wibergensi episcopis, et dilecto filio, abbati de Cara Insula Cisterciensis ordinis Arusiensis dyocesis, salutem et apostolicam benedictionem. Crescente fidelium numero
5 et multitudine populi uocati de tenebris ambulante in lumine dei sui, fulgura conuertit in pluuiam dei uirtus et sapientia, Iesus Christus, dum signis siue miraculis, quibus mirificauit sanctos suos in ecclesie nascentis exordio, utpote iam fidelibus non necessariis, intermissis super nouos populos pastores, qui eos pascerent
10 scientia et doctrina, scilicet doctores ecclesie, suscitauit, qui terram cordis fidelium imbre doctrinc compluerent et extirpatis sentibus uitiorum eam ad proferendam uirtutum messem et fructum boni operis fecundarent. Sed quoniam habundauit iniquitas et refriguit caritas plurimorum, misericors dominus, qui neminem uult perire,
15 signa interdum innouat et miracula miseratus inmutat, ex numero

5. *epist. Petri I, 2,9*: qui de tenebris vos vocauit in admirabile lumen suum; *Isaiæ 2,5*: ambulemus in lumine domini; *Apocalyps. 21,24*: ambulabunt gentes in lumine dei. 6. *Psalm. 134,7*: fulgura in pluuiam fecit (*Hierem. 10,13; 51,16*). 7. *Psalm. 4,4*: mirificauit dominus sanctum suum. 9 *sq. Hierem. 3,15*: dabo vobis pastores ..., et pascent vos scientia et doctrina; *23,4*: suscitabo super eos pastores, et pascent eos; *Ezechiel. 34,23.* 13. *Matth. 24,12*: et quoniam abundauit iniquitas, refrigescet charitas multorum. 14. *cfr. epist. Petri 2,3,9*: dominus ... patienter agit ..., nolens aliquos perire.

V = Regesta Vaticana 23 fol. CLIV^{v} *et* 24 fol. CXVI. — **A** = Liber Arusiensis. — **B** = apographum Bartholini. — **M** = Diplom. Arnamagn.

5. vocata **B**. 6. sapientia Ihesu Christi **M**. 7. siue **VAM**; et **B**. 8—9. necessariis **VAM**; paucioribus vel inferioribus (!) **B**. 11. sentibus **ABM**; scertibus **V**. 12. preferendam **AM** messem **ABM**; germen **V**, *quod reciperem,* si *in* **V** proferendum *esse scirem, cfr. Isaiæ 61,11.*

illorum, quos in ecclesia triumphante glorificat, aliquorum fidem et merita in militante miraculis declarando, ut per ea prauitas confundatur heretica et fides catholica confirmetur. Sane carissimus in Christo filius noster .C., illustris rex, ac uenerabiles fratres nostri, . . archiepiscopus Lundensis, episcopi nec non clerus et religiosi regni Dacie per suas nobis litteras intimarunt, quod recolende memorie Nicholaus, natus clare memorie Canuti regis Dacie, diuina misericordia faciente aggregatus existit collegio supernorum, gloriam concesse sibi beatitudinis signis exprimens uirtuosis; nam circa sepulcrum eius et loca alia per inuocationem sui nominis et deuotionis sincere suffragia multa miracula circa multos mirabilis in altis dominus multipliciter operatur, ita ut illius sanctitas manifestis indiciis comprobetur, et ipsius inter alios sanctos non inuocare suffragia sit indignum; quare dicti rex, archiepiscopus, episcopi, clerus et religiosi nobis humiliter supplicarunt, ut super huiusmodi miraculis testimonia recipi mandaremus. Verum quia in tam sancto et pio negocio est cum grauitate ac maturitate preuia procedendum, de fide ac circumspectione uestra plenam in domino fiduciam obtinentes discretioni uestre per apostolica scripta mandamus, quatinus ascitis uobis uiris religiosis et deum timentibus de uirtute morum et ueritate signorum, operibus uidelicet et miraculis *dicti .N.*, diligentissime inquirentes, que inueneritis, nobis uestris litteris fideliter intimetis. Quod si non omnes hiis exequendis potueritis interesse, duo uestrum ea nichilominus exequantur. Datum Anagnie VIII. Kal. Augusti, pontificatus nostri anno duodecimo.

II. Epistula Alexandri papæ IV. 13. mens. Dec. 1255.

Alexander episcopus, seruus seruorum dei, uenerabili fratri . ., episcopo Wibergensi, et dilectis filiis . ., abbati de Cara Insula Cisterciensis ordinis Arusiensis dyocesis, et . ., priori fratrum predicatorum Arusiensium, salutem et apostolicam benedictionem. Significarunt nobis uenerabilis frater noster . . episcopus et dilecti filii capitulum

11—12. *Psalm. 92,4*: mirabilis in altis dominus.

4. .C. **VAM**; Canutus(!) **B**. 5. nec non *om.* **M**. 8—9. supernorum **VAM**; sanctorum **B**. 9. virtuosis **ABM**; gloriosis **V**. 12. in aliis **B**. 16. huius **B**. 17. ac **VA**; et **BM**; *item v.* 18. 20. ascitis **VB**; asciatis **A**; associatis **M**. 21. virtute **VAM**; veritate **B**. 22. dicti .N. *addidi.* que **VAM**; Quæ cum **B**. 23. uestris litteris **V**; litteris vestris **ABM**. 24. potuerint **B**. 26. venerando **B**. 30, . . *sc.* Petrus (Ugoti).

Arusiense, quod, cum felicis recordationis Innocentius papa, predecessor noster, uobis, frater episcope ac fili abbas, et bone memorie.. Slaewicensi episcopo sub certa forma suis dederit litteris in mandatis, ut associatis uobis uiris religiosis et deum timentibus de uirtute morum et ueritate signorum, operibus uidelicet et miraculis pie memorie Nicholai, nati clare memorie Kanuti regis Dacie, diligentissime inquirentes, que inueneritis, eidem predecessori uestris studeretis litteris fideliter intimare, licet uos, episcope ac abbas, ipso episcopo interim sublato de medio, in parte seruaueritis formam ipsam, huiusmodi tamen negocium minus sufficienter instructum ad sedem apostolicam remisistis. Verum quia in tanto negocio est cum maturitate debita procedendum, nos te, fili prior, in hoc eidem Slæwicensi episcopo subrogantes discretioni uestre per apostolica scripta mandamus, quatinus procedatis in eodem negocio iuxta ipsius predecessoris continentiam litterarum, uidendi curatos ad inuocationem dicti .N. et eosdem iuratos diligenter examinandi plena uobis auctoritate nostra potestate concessa, non obstante sedis apostolice indulgentia, qua dicitur ordini tuo, prior, esse concessum, ut dicti ordinis fratres non possint inuiti *cogi* cognoscere de causis seu intromittere se de negociis ab ipsa sede committendis eisdem. Quod si non omnes hiis exequendis potueritis interesse, tu, frater episcope, ea nichilominus cum eorum altero exequaris. Datum Lateran: Idus Decembris, pontificatus nostri anno primo.

---

2. et fili **M**. 3. Slesvicensi **B**. certa **VAM**; scripta **B**. 4. associatis **V**; asciatis **AM**; ascitis **B**. 5. virtute **VAM**; veritate **B**. 7. inueniretis **B**. 8. nos **A**. 8—9. et abbas **M**. 10. huius **B**. 13. Sleswicensi **BM**. 14. procedatur **B**. 18. apostolicæ sedis **B**. 19. cogi *addidi*. 23. Laterani **A**; Lateranis **M**. *Orthographica quædam prætermisi.*

VIII

S. ANDREAS PRESBITER SLAVLOSIENSIS

S. ANDREAS PRESBITER SLAVLOSIENSIS.

Blandt de ikke faa folkelige Lokalhelgene, som vi har haft her i Danmark [1]), og for hvis Vedkommende der aldrig har været Tale om at søge pavelig Kanonisation, indtager *Hellig Anders af Slagelse* for saa vidt en fremragende Plads, som vi dog hører noget mere berette om ham end om de øvrige, der knap kendes af mere end blot Navnet. Han har levet i Tiden omkring 1200 og været Præst ved St. Peders Kirke i Slagelse. Foruden hans vidunderlige Hjemrejse fra Palæstina til Slagelse, hvorom Egnen endnu den Dag i Dag bevarer Mindet i Korset paa »Hvilehøj«, fortælles der ogsaa andre Mirakelhistorier om ham, som Folketraditionen i Tidens Løb endda har udpyntet og udvidet med adskillige Tilsætninger udover det, som Sagnene indeholdt i den ældste Skikkelse, hvori vi kender dem; særlig fremstiller et af disse Sagn ham som Velgører mod Byen Slagelse, og Anerkendelsen af som »Helgen« synes da ogsaa udelukkende at høre hjemme i denne By og dens Omegn [2]). Der fortælles kun om Mirakler, som han har udført i levende Live, derimod aldrig om noget, der er sket ved hans Grav; og hvor denne har været, synes man senere ikke engang at have vidst sikker Besked om. Dyrkelsen af ham, hvis man i det hele kan tale om en saadan, har været knyttet til hans gamle Sognekirke. Hos Huitfeldt (Fol., p. 174), hvor der fortælles lidt om ham, siges der: »Huem hans Historier oc Legender hafver lyst til at læse, den finder dennem endnu udi Antvorskow, udi S. Peders Kircke, paa en Taffle«; sandsynligvis har denne »Taffle« været et Pergaments- eller Papirsblad, inde-

---

[1]) Ellen Jørgensen: Helgendyrkelse i Danmark (Kbhvn. 1909), S 46. — [2]) Smstds. S. 47 f. Smlgn. ogsaa H. Olrik: Danske Helgeners Levned (Kbhvn. 1893—94), S. 319—22.

sluttet i et lille Træskab, som har været ophængt paa Kirkevæggen, og paa Bladet har været optegnet den latinske Beretning om hans Mirakelhistorier, som jeg nedenfor udgiver, og som forøvrigt efter Indledningsordene at dømme først kan være forfattet længere Tid efter hans Død; det kan ogsaa godt være, at Dyrkelsen af ham først er bleven indført i hans Kirke paa dette senere Tidspunkt, ikke lige straks efter hans Død. Men de liturgiske Stykker (*Antiphona, Versiculus* og *Collecta*), som tilføjes efter denne Beretning, viser klart nok, at der maa være bleven holdt en aarlig Mindefest for ham, uvist paa hvilken Dag, i St. Peders Kirke, hvor et Kapel var viet til ham, og ved denne Fest er Beretningen da vel bleven oplæst; derom har vi ogsaa et andet Vidnesbyrd i den Notits i Haandskriftet **V**, som anføres nedenfor i den kritiske Note til S. 416, L. 22, og hvoraf man kan slutte, at en næsten ganske enslydende Beretning har været indført i Kirkens *missale æstiuum* hvorved jeg formoder at der skal forstaas den Del af Kirkens Breviarium eller Missale, der indeholdt Anvisningerne om Kirketjenesten i Sommerhalvaaret (fra Paaske til Oktober eller November).

Den latinske Beretning om S. Andreas skylder vi fornemlig nogle Afskrifter af et nu tabt Haandskrift, som var skrevet af en vis *Jacobus Mosle* efter en Original, en *antiqua carta,* som han havde fundet i St. Peders Kirke; muligvis har Originalen været selve den »Taffle«, som Huitfeldt omtaler. Da Mosle i den Efterskrift, hvormed han slutter sit Arbejde (se nedenfor S. 417) betegner sig selv som »Capellanus in capella Sanctæ Annæ in Ecclesia Sancti Michaëlis Slaulosii«, skulde man nærmest tro, at han maa have været en katholsk Gejstlig; men den Maade, hvorpaa han omtaler Originaldokumentet, viser paa den anden Side, at dette paa den Tid maa have været henkastet og ringeagtet, og at Dyrkelsen af S. Andreas da maa være gaaet af Brug; muligvis har han da været en af de katholske Gejstlige, der er gaaet over til Lutheranismen, og han maa da have levet i Tiden omkring 1536 [1]. Mosles eget Skrift er, som sagt, nu tabt; men vi har bevaret 3 Afskrifter af det fra det 17. Aarh., nemlig 2 (**A**[1] og **A**[2]) i *cod. Bibl. Uniuers. Haun. Additament. 90 Fol.* og 1 (**A**[3], som er den bedste) i *cod. Arnamagnæanus 1049, 4to,* ligeledes i Universitetsbibliotheket. Formodenlig har *Peder Hansen Resen* haft selve

[1]) Under alle Omstændigheder maa det være urigtigt, naar *H. Gram* i sin »Oratio de origine et statu rei litterariæ in Dacia« i Dänische Bibliothek Tom. VII, p. 510, henfører J. Mosle til Erik af Pommerns Tid, c. 1430.

denne Afskrift **A**[3] i Hænde, da han samlede Materialet til sit Værk »*Atlas Danicus*«; af det til Udgivelse bestemte Uddrag af Værket er da hans Afskrift blevet meddelt til Udgiveren af *Dänische Bibliothek*, i hvis Tom. III p. 150—55 Skriftet er trykt nøjagtigt i den i **A**[3] foreliggende Form.

Men i det ovenfor S. 395 omtalte Haandskrift af A. Sørensen Vedel (**V**) findes der ogsaa paa Fol. 27[v]—29[v] et Stykke *De Andrea presbytero Slaulosiensi,* som maa stamme fra en anden, dog overmaade nær beslægtet Kilde, nemlig St. Peders Kirkes Breviarium eller Missale. Egentlig har Vedel her givet et dobbelt Excerpt af dette Originalskrift. Han har først begyndt med et ganske kort Excerpt i meget fri Omskrivning; deri findes kun Udtog af de Stykker, jeg i Udgaven nedenfor har betegnet med Numrene 1. 3. 4. 5, hvorimod Stykke 2 er helt oversprunget ligesom ogsaa Indledningsstykket; efter Udtoget af Stykke 5 sluttes der med *et Distichon,* hvis Halvvers rimer overkors, nemlig Versene: *Nunc Andrea pie . . . dirige fata vie* (ɔ: vitæ nostræ viæ), som ikke findes i Afskrifterne **A**, men som efter hele sit Præg at dømme sikkert maa være ægte og meget passende kan have sin Plads foran de liturgiske Formularer i **A**, som ikke findes i **V**. Dernæst har Vedel fundet, at dette Excerpt var for kort, og han har da tilføjet et nyt, udførligere Excerpt af alle Stykkerne 1—5, ogsaa det tidligere forbigaaede Stykke 2; her har han holdt sig meget nøjagtigere til Originalens egen Ordlyd, og man ser deraf, at Teksten deri har været næsten ganske enslydende med den i **A**. Dog er der visse Afvigelser; nogle af disse kan bero paa vilkaarlige Ændringer af Vedel selv, men andre synes at maatte have staaet i hans Originalskrift og giver Teksten en noget bedre Form, end den har i **A**, hvorfor jeg har ment at burde optage dem her i Udgaven.

Hos Huitfeldt siges det, at »der er oc giort en Vise« om Hellig Anders; dermed mener han formodenlig den danske Vise »fra Slutningen af Middelalderen, som sammen med Helgenviser om Knud Konge, Knud Hertug og Sankt Lucius findes i det saakaldte Rentzels Haandskrift, hvorefter den er gengivet i Peder Syvs Visesamling 1695« (H. Olrik). Men i det Haandskrift paa St. Kgl. Bibliothek, *Ny kgl. Samling 1127, 4to,* som er omtalt ovenfor S. 388, og som indeholder en Fortegnelse over Indholdet af det ved Branden 1728 ødelagte *Bartholinianorum Tom. A,* siges det, at der paa S. 325 i dette har staaet et *Carmen de Sancto Andrea Slaulosiensi,* altsaa et latinsk Digt. Dette synes nu at være helt

tabt, medmindre maaske *de 4 trochaiske Tetrametre,* hvormed Afskrifterne **A** slutter (S. 417), skulde være Begyndelsesversene af det.

Legendeberetningen om S. Andreas's vidunderlige Rejse til Hest fra Jerusalem (eller, som det ogsaa hedder, Joppe) til Slagelse har hurtig vundet Udbredelse i Samtiden. Legendesamleren, Augustinermunken *Thomas fra Chantimpré* (= *Thomas Cantipratensis*), 1201—63, havde hørt Fortællingen derom af en Dominikanermunk, *frater Dacius,* og har genfortalt den i sit Skrift *Liber Apum* eller *Bonum Vniversale de proprietatibus apum, lib. II cap. 39*; fra ham er Historien senere gaaet over til andre (se Ellen Jørgensen, l. l. p. 48). Beretningen hos Thomas har jeg her gengivet som Tillæg til Legendeskriftet fra Slagelse.

DE SANCTO ANDREA PRESBITERO SLAULOSIENSI.

I. Ex codicibus Danicis.

Sicut ex seniorum fidedigna relatione compertum est, deus, qui mirabilis est in sanctis suis, et qui mirificat etiam sanctos suos, mirabilia multa per Andream, presbiterum ecclesie sancti Petri Slaulosie, dum adhuc uiueret, operatus est; e quibus pauca ad modernorum usque notitiam eisdem referentibus deducta sunt, que presenti scripto manda*ui*, posteris relegenda transmittens.

1. Inter omnia autem gestorum eius mirabilia primatum tenere uidetur subita eius et mirabilis translatio de terra sancta in Slaulosiam. Ipse siquidem cum duodecim ciuibus Slaulosiensibus profectus est ultra mare; quibus ibidem diu demoratis, contigit die sancto Pasce, uento flante prospero, socios eius uersus mare festinare; ipse autem omnino recedere

---

1—2. *Psalm. 67,36*: mirabilis deus in sanctis suis; *ibd. 4,4*: mirificauit dominus sanctum suum.

A[1·2·3], *cfr. supra ad p. 242 Adnot. critica*; *item de* **C**. — **V** = apographum Vedelianum, *ex quo selectas tantum scripturas attuli.*

3. presbyterum **A**[1·2], *ut semper.* 6. mandaui *scripsi*; mandari **C**.

recusauit, donec missarum sollempnia ad sepulchrum dominicum celebrasset. Sociis ergo recedentibus ipse in ecclesia remansit, et post celebrata diuina mysteria oratione diutius incubuit; et sic de templo egrediens socios omnes recessisse cognouit. In ipso ergo itinere orationi prosternitur; et inter uerba orationis obdormiens uidit in uisione equum ualidum et sessorem eius audiuit dicentem: »Ascende ad me, et ducam te.« Visum est ei, quod ascenderet et secum pergeret. Euigilans autem repertus est in monte quodam iuxta Slaulosiam; et cum estimaret se adhuc esse in terra sancta, audiuit pastores pecorum Danice colloquentes. Qui, admirati subito ibi apparuisse hominem, occurrentes cognitum eum proprio nomine salutauerunt. Interrogans autem ab eis, ubi esset, et que hora diei esset, cognouit se iuxta Slaulosiam esse hora uespertina in die sancto Pasce; et ingrediens uillam intrauit ecclesiam et uesperas sollempniter inchoauit. Sicque factum est, ut eodem die sancto Hierosolimis missam *audiret* et uesperas diceret apud Slaulosiam. In crastino uero statim iter arripiens limina sancti Jacobi uisitauit; et inde rediens profectus est ad sanctum Olaum in Noruegiam, antequam socii sui redirent de terra sancta Slaulosiam.

2. Hoc ergo miraculo diuulgato plurimum famosus effectus est. Audiens autem Valdemarus rex famam eius, cum uenisset Slaulosiam, eum ad se accersiri fecit. Et ingrediens ad regem indutus pellibus in habitu rusticali a regalibus derisus est ex habitus ludibrio. Qui ait ad regem: »Saluto dominum meum regem, licet familiam habeat serpentinam.« Iussus est igitur a rege reuerenter deduci seorsum in honestum ac familiare hospitium, et ibi regis prestolabatur aduentum. Rex autem adueniens interrogauit eum, si uere uno die translatus fuisset de terra sancta in Slaulosiam; ille uero aperuit regi totum ordinem rei, sicut superius est narratum. Rex

---

1—2. Domini cum celebrasset **C**; domini celebrasset **V**. 3. orationi **V**. 4. egrediens de templo **A**[1]; templo egrediens **A**[2]. 8. Visumque est **V**. 11. pecorum **A**[3]**V**; pecudum **A**[1–2]. 12. ibi **A**[1.3.]**V**; ipsi **A**[2] accurrentes **V**. 17. audiret *addidi*. 21. redirent *om*. **A**[2]. 27. habet **A**[3] serpentium **V**. 28. in **C**; ad **V** (in honestum locum ac f. h. **A**[2]). 29. et . . præstolabatur **C**; ut . . præstolaretur **V**.

uero iussit, ut peteret ab eo, quod uellet; ille autem *petiuit* planitiem quandam uille adiacentem pro communi pastu pecorum necessariam. Admonitus autem a rege, ut amplius peteret, petiuit aquam quandam pro braxando ad opus communitatis necessariam. Exauditus est itaque a rege; et amplius petere nolens, sed regi ualefaciens, ad domum propriam remeauit.

3. Post hec autem accidit, ut quidam contractus, qui omnino ambulare non poterat, sed manibus utrisque reptando super terram ferebatur, ad eum ueniens susceptus est hospitio. Et cum predictus inualidus per noctem in domo hyemali calefacta quieuisset, facto mane Andreas presbiter, peracto officio de ecclesia rediens et predictam domum calefaciendi gratia ingrediens, inuenit eum adhuc domientem; quem excitatum interrogans: »Cur« inquit »ad ecclesiam non iuisti?« Ille autem tremefactus respondit se, utpote contractum, nullatenus ire posse. Cuius dexteram presbiter apprehendens: »Surge« inquit »in nomine Iesu Christi, et ad ecclesiam perge!« Mira res: ad hanc uocem de genibus contracti erupit sanguis, et surrexit et ambulauit; ac pre gaudio lachrimari cepit et ad ecclesiam, ut iussus fuerat, mira alacritate properauit. Cui presbiter: »Tace« inquit, »et deo et beato Petro apostolo gratias age!«

4. Alio tempore, cum panes essent coquendi in furno presbiteri, et nullus adesset, qui ignem accenderet, uocauit uetulam cecam prope astantem; et cum propriis manibus ligna apposuisset ac ignem supposuisset, iussit uetule, ut per flatum suum ignem succenderet. Cum autem illa palpando accederet, Andreas presbiter dixit: »In nomine Iesu Christi, succendas ignem huius clibani!« Illa igitur sufflando mox

18. *cfr. Matth. 9,6, al.*: Surge, . . et vade in domum tuam.

1. ille autem petiuit *scripsi*; ille vero potuit (!) **V**; ille autem (*om.* petiuit) **C**. 5. necessariam **C**; opportunam **V**. 6. sed *om.* **V**. 9—10. manibus utrisque super terram ferebatur **C**; reptando ferebatur super terram **V**. 15. non iuisti ad ecclesiam **A**^{2}. 19—20. erupit sanguis, et ambulauit; præ gaudio **C**; sanguis erupit. Ille surrexit et ambulauit, ac pre gaudio **V**. 22. beato *om.* **A**^{1}. 26 *sq.* et . . . iussit vetule **C**; Ipse tamen prius ligna propriis manibus composuit et ignem supposuit, et sic iussit vetule **V**.

uidere cepit et presbitero cum gaudio dixit: »Ecce, domine, que ceca eram, modo uideo.« Cui Andreas presbiter dixit: »Tace, et deo et beato Petro apostolo gratias age!«

5. Appropinquante eius transitu per totam quadragesimam preter horas canonicas diebus singulis integrum perlegit psalterium et omnibus pauperibus ad se uenientibus per manum dispensatoris sui eleemosynas tribuebat. Quodam ergo die in ipsa psalmodia occupatum pauper accessit *et* eleemosynam petiit; ad dispensatorem more solito missus fuerat, sed uacuus abiit; ad presbiterum rediit et eum denuo pro accipienda eleemosyna interpellare cepit. Tunc Andreas presbiter, psalmodie interrumpens officium, accersitum cepit obiurgare procuratorem suum; qui respondit se panes omnes iam pauperibus erogasse, et paucos remanentes pro familia sua ad unum prandium non sufficere. »Vade« inquit »in nomine Iesu Christi et panes illos da pauperibus; confido in dominum, qui dixit 'Date, et dabitur uobis', quod abundanter administrabit *n*obis.« Rediens autem dispensator inuenit locum panibus repletum, qui presbitero et sue familie abundanter sufficerent ad uictum multarum dierum. Quod audiens Andreas presbiter dixit: »Gratias deo et beato Petro apostolo!« Post hec sancto fine quieuit.

Nunc, Andrea pie, pete nobis gaudia pacis!
Qui tot mira facis, dirige fata vie.

Antiphona: Simulabo eum viro sapienti, qui edificauit domum suam supra firmam petram (*Matth. 7,24*).

Versiculus: Amauit eum dominus et ornauit eum; stola glorie induit eum (*Ecclesiastici 45,9*).

---

2. *Euang. Joann. 9,25*: cæcus cum essem, modo video. 17. *Luc. 6,38*: date, et dabitur vobis.

---

6. venientibus **A**$^{2\cdot3}$**V**; conuenientibus **A**^{1}. 8. et *addidi* (accessit petens eleemosinam **V**) 18. nobis *scripsi*; vobis **C**. 19. familie sue **A**^{2}. 20. sufficeret **A**^{1}. 22. *Post* quieuit *in* **V** *legitur*: Hoc Slaulosiæ ad sanctum Petrum in missali æstiuo ante sequentia: *Per* sequentia *sine dubio significatur ille versus, qui post primam excerpti partem scriptus inuenitur, et quem supra edidi.* 25—417,18: *hæc sola habent apographa* **C**.

Collecta: Deus, qui B. Andream presbiterum de terra sancta vnius diei spatio Daniam ad locum desideratum miraculose transtulisti, famulos tuos in ipsius patrocinio confidentes ad desiderata loca prospere transducere et ad vitam eternam post huius vite transitum clementer perduc*e*re digneris, qui viuis &c.

Gesta magni viri dei, Andree presbiteri,
Tant*a*, prout Christus ei scutum dedit fidei,
Vt compleret opus gratum sublimi*s* stelliferi
Nec non fugeret peccatum, portas vitans Tartari.

Ego Jacobus Mosle, Capellanus in capella Sanctæ Annæ in Ecclesia Sancti Michaelis Slaulosii, inueni antiquam cartam in Ecclesia Sancti Petri ibidem, talia in se continentem de pio Andrea. Tempore *vixit* secundi vel tertii Valdemari: Anno Domini 1203 Incoepit (!) secundus regnare, et anno Domini 1205 fuit tertius Valdemarus, videlicet filius secundi Valdemari, electus. His temporibus fuit pius Andreas parochialis Ecclesiæ Sancti Petri Slaulosii, sicuti ego percepi de ipsa scriptura; et nolui abjicere eam, priusquam conscripsi hæc, ut habeantur in memoria.

---

6. perducere *scripsi*; perdurare **C**. 7. dei *om.* **A**[1]. 8. tanta (*scil.* sunt) *scripsi*; tantum **C** scutum fidei: *Ephes. 6,16.* 9. sublimis *scripsi*; sublimi **C** stelliferi, *ut opinor,* = cæli *vel* dei. 13. vixit *addidi.* 14. Domini *altero loco om.* **A**[2·3].

II. Ex Thomæ Cantipratensis
Libro Apum, II, 39.

Sacerdos quidam de Dacia, Andreas nomine, vt fratris Dacij, boni et beati viri de ordine predicatorum, cum eo de Parisius remeans certissima relacione didici, cum conuicaneis suis terram sanctam peregrinus adiuit. Transito ergo mari in vigilia pasche venerunt in Iherusalem et summo mane recedere voluerunt. Quibus sacerdos dixit: »Sanctissimus dies est pasche, et locus resurrectionis dominice est; audiatis prius

---

In hac narratione edenda duabus editionibus libri Thomæ usus sum, quæ in Bibl. Reg. Haun. asseruantur (Incunab. Nr. 1540 et 1541), altera (**A**), *quæ Coloniæ 1473, altera* (**B**), *quæ Argentorati (vel potius Coloniæ) 1477 prodiit. Narratio in operis lib. II. cap. XXXIX. inuenitur.*

1. fratres **B**.

missam et eukaristiam sumite; postea recedamus.« Abnuentibus omnibus et recedentibus sacerdos remansit in vrbe; et dicta missa factoque prandio solus cepit insequi precedentes. Quem vt attigit quidam in equo sedens: »Quid est« ait, »quod solus properas peregrinus?« Et ille factum narrans: »Hac« inquit »de causa solus a socijs sum relictus.« Tunc ille: »Ascende« inquit »retro me«; et ille residens obdormiuit. Circa vesperam vero cum euigilaret et circumspiceret, vbi esset, dixit illi ductor suus: »Potesne cognoscere locum istum?« Et ille, pre timore maximo vix respondere valens: »Videtur« inquit »michi, domine mi, quod ecclesia, que ante nos est, ecclesia mea est et domus hec próxima, in qua mansi.« Cui ductor eius: »Recte tibi videtur; Christum glorifica, cuius sacramenta veneratus es, [et] quorum causa in peregrinas terras *profectus* solitudinem non horruisti.« Hec dicens subito disparuit. Sacerdos autem diuina suis omnibus narrans magnalia, quid secum actum esset, per regressum sociorum postmodum comprobauit.

---

1. eucaristiam **B**. 2. recedentibus **A**; redeuntibus **B**. 14. et *uncis inclusi*. 15. profectus *addidi*.

IX

S. ERICVS REX DANORVM

S. ERICVS REX DANORVM.

Kong Erik (Plovpenning), Valdemar Sejrs og Berengarias ældste Søn, som kom til Regeringen 1241, skal i sin Ungdom ikke have levet noget særlig mønsterværdigt Liv; og baade de uhyggelige Krige, som han i sin korte Regeringstid næsten stadig maatte føre med sin Broder Abel, Hertug i Slesvig, og hans Optræden mod Gejstligheden skulde synes at gøre ham lidet skikket til at blive Helgen. Men trods alt dette har han dog vistnok af Naturen været en brav og godhjærtet Herre og derhos víst en vis Fromhed; fra tidlig Tid af har han særlig næret en stor Hengivenhed for Franciskanerordenen, hvad det nedenfor i Stykke I anførte, af ham udstedte Brev viser, og der er i og for sig intet urimeligt i det Sagn, der senere gik om ham, at han, sagtens vel under Trykket af alle de Genvordigheder, han havde maattet døje i sin Kongetid, havde tænkt paa at nedlægge Regeringen og træde ind i et af »de smaa Brødres« Klostre her i Landet. Navnlig har dog hans gruelige Død, som Folkemeningen stadig vedblev at give hans Broder Abel Skylden for, forsonet næsten hele Samtiden med hans Skrøbeligheder; den kastede endog et vist Skær af Martyrdom over ham, og i Overensstemmelse hermed saa' man en Guds Straffedom i den Vanskæbne, der snart ramte alle dem, som skulde have haft Del i hans Mord. Allerede medens han endnu laa begravet i Slesvig, kom der Rygter op om, at der skete Mirakler ved hans Grav, udvirkede ved hans Forbøn og Helgenkraft; men navnlig tiltog disse Rygter i Styrke, efter at hans Broder Kong Christoffer I Aar 1258 havde ladet hans Levninger føre til Kirken i Ringsted og bisætte dér. Hans Helgenry udbredte sig da ikke blot til alle Egne i Danmark, men ogsaa til Norge, Sverige og Nordtyskland, som Mirakelfortællingerne (i Stykke X) viser, og han

har vistnok til en Tid (mest i den sidste Halvdel af 13. Aarh.) været en farlig Konkurrent for Ringstedkirkens ældre Helgen, hans Oldefader Hellig Knud Hertug. Den Omhu, hvormed Gejstligheden i Ringsted har optegnet de forkellige Mirakler, han havde virket, og anført Navnene paa Vidnerne for deres Ægthed, viser uimodsigeligt, at den maa have næret Ønsker om ved Lejlighed at faa ham kanoniseret som Kirkehelgen. Deraf er der dog ikke blevet noget, ja der foreligger end ikke nogensomhelst Antydning af, at der er gjort Skridt til at udvirke noget saadant ved Henvendelse til Paven; der kan vel ikke være nogen Tvivl om, at Aarsagen hertil maa søges i de voldsomme Stridigheder mellem de danske Konger og Gejstligheden, som rasede gennem det halve Aarhundrede, der fulgte efter hans Død. Men Folkedommen her i Landet har ikke desto mindre erklæret ham for Helgen, og som saadan blev han ogsaa taget til Skytspatron for forskellige Gilder. (Smlgn. iøvrigt Ellen Jørgensen, Helgendyrkelse i Danmark, Kbhvn. 1909, S. 51 f.).

Et egentligt Helgenskrift om ham er ikke bleven forfattet, hvad der naturligvis hænger sammen med den Omstændighed, at der aldrig fremkom noget Andragende til Paven om hans Kanonisation; men visse Tilløb dertil er dog sket. Særlig mærkeligt i saa Henseende er et lille Skrift *Genealogia regum Daniæ*, som Stephanius fandt i et Haandskrift sammen med Sven Aggesøns Værker og udgav i Sorø 1642. Det er sandsynligvis forfattet (eller dog først afsluttet) i Slutningen af 13. Aarh. Det begynder med en kortfattet og tør Opregning af alle de danske Konger fra Dan og Angul indtil Valdemar II og dvæler derefter udførlig ved S. Ericus, dog saaledes, at det ikke fortæller nogetsomhelst om hans Regering og de historiske Begivenheder i den Tid, men kun om hans Død, og Fortællingen er her holdt i Helgenskrifternes sædvanlige Stil; dernæst fortælles der om Abel, men atter her kun om Guds Straffedom over ham som Brodermorderen, og saa sluttes der med Christoffer I, af hvem Forfatteren giver en meget rosende Charakteristik. Men om dennes Efterfølger, Erik Klipping, erklærer Forfatteren, at han vil overlade det til andre at fortælle, »*quoniam de eius projectu et exitu nil certi habemus*«, hvilke (noget dunkle) Ord synes at tyde hen paa, at Forfatteren vel har oplevet hele hans Regeringstid, men af en eller anden Grund har været afskaaren fra at faa nærmere Efterretninger om ham, hvorimod han synes at have været nøjere knyttet til hans Forældre. — Et Par mærkelige Stykker om Kong Erik findes endvidere i *Chronica Sialandiæ*, som ligeledes er forfattet i

Slutningen af 13. Aarh.; særlig det første af dem giver en meget livfuld dramatisk Skildring af Mordet paa ham. Til Belysning af Forestillingen om ham som Helgenemne tjener fremdeles nogle Stykker, der findes optegnede i *Petri Olai Collectanea*, samt et Stykke i den saakaldte *Chronicon Jutense*.

Foruden disse fra danske Kilder stammende Beretninger (hvortil endnu kommer en Passus i *Tabula Ringstadiensis* og *2 Carmina*, om hvis Oprindelse intet kan siges) har jeg her meddelt de Emnet vedkommende Stykker, der findes i *Annales Stadenses* og i *Annales Hamburgenses*. Derimod har jeg ikke villet medtage den i høj Grad forvanskede Beretning om Eriks Død, der gives af *Mathæus Parisiensis* (Monum. Germ. Tom. XXVIII, p. 323). De ikke-latinske Kilder holder jeg, som sædvanlig, ude af Betragtning.

Om Overleveringen af de her optagne 9 Stykker, dels i Haandskrifter, dels i trykte Skrifter, findes alt det fornødne meddelt nedenfor i den kritiske Kommentar.

Som Stykke X i Samlingen har jeg optaget et lille Skrift *De miraculis sancti Erici*. Det findes omtalt paa forskellige Steder hos ældre Forfattere (f. Eks. af Hans Gram i hans Oratio de origine et statu rei litterariæ etc. i Dänische Bibliothek Tom. VII p. 500), men var senere forsvundet, og Suhm (Historie af Danmark X, p. 328) ansaa det for tabt. Originalen til det (eller en derfra stammende Afskrift) er ogsaa gaaet til Grunde, muligvis ved Branden i 1728; men der existerer dog endnu 2 Afskrifter deraf fra 17. Aarh., den ene i *codex Bibl. Univers. Hauniensis Additam. fol. 90*, som Professor Kr. Erslev først har gjort opmærksom paa, den anden i *codex Arnamagnæanus 1049, 4to*, som jeg har fremdraget, og som synes at være den bedste; efter disse Afskrifter udgives Skriftet her for første Gang. Ogsaa Hamsfort har kendt Skriftet, og i det ovfr. S. 187 Not. omtalte Haandskrift af ham har han kradset nogle løsrevne Notitser op, som er hentede derfra, men i fri Gengivelse; et Par af disse Notitser er tagne af Skriftets Begyndelsesstykke, dernæst gengives lidt udførligere Mirakelhistorien Nr. 12 (se nedenfor i min Udgave), og endvidere er der Hentydninger (tildels blot nogle Navne) til Mirakelhistorierne Nr. 16. 23. 30. 33. 39; forud for alt dette gaar en Notits, der er hentet fra det første her udgivne Stykke af Chronica Sialandiæ. Det hele er saa godt som værdiløst. Den sidste af Skriftets 50 Mirakelhistorier, en Fortælling paa Vers, har til Forfatter en Munk *Johannes de Othonia*, om hvem ellers intet vides, uden at han har skrevet den Aar 1309 eller maaske lidt senere; allerede Hans Gram har formodet, at

det er ham, der har skrevet hele Skriftet, hvortil han da sikkert maa have hentet Materialet fra Ringstedkirkens Mirakelprotokol; Begyndelsesstykket har han (som det afsluttende *&c.* viser) kun gengivet i Uddrag, og det samme kan vel gælde om en hel Del af Mirakelhistorierne. I øvrigt henviser jeg angaaende Skriftets Charaktér i det hele til H. Olrik: Danske Helgeners Levned, S. 374—403, navnlig til de righoldige Noter, hvori Olrik har søgt at samle Oplysninger om de mange Personer fra Tiden 1258—74, der omtales i disse Mirakelfortællinger.

DE SANCTO ERICO REGE DANORVM.

I. Ex Petri Olai collectaneis.

Sanctus Ericus . . ex ardenti amore et deuocione ad deum et ad beatum Franciscum et ordinem eius elegit sepeliri apud eosdem fratres Roskildis in habitu ordinis. Super quo dedit litteras maiestatis sue sigillo munitas, quarum tenor sequitur et est talis: 5

»Nouerint vniuersi presentes litteras inspecturi, quod nos Ericus, dei gracia Danorum Sclauorumque rex, presente vxore nostra regina et annuente, et presentibus Vlrico de ordine fratrum minorum et Petro sacerdote nostro, in bona valitudine et sanitate corporis nostri votum fecerimus, vt in habitu 10 fratrum minorum mori deberemus et in ipso habitu apud fratres minores Roskildis sepeliri. In cuius rei testimonium presentes litteras eadem die fecimus scribi et sigilli nostri appensione duximus roborari. Datum Roskildis anno domini MCCXLI. Nonas Junij. Et sic patet.« 15

Dicitur eciam, quod postea simpliciter fecit votum, quod regno renuntiaret et ordinem intraret; sed hoc mors eius tam inopinata et accelerata impediuit. Item: tempore Ottonis imperatoris I. Wenzelaus dux Boemie claruit iusticia et sanc-

---

I. Codex Arnamagnæanus in Bibl. Univ. Haun. 107, 4to, fol. 72v. *Quæ v.* 18—424,13 *de Wenzelao et Erico narrantur, Petrus Olai, mutatis tantum paucis verbis, ex Martini Oppauiensis Chronico exscripsit, cfr. Monum. Germ. XXII, p. 464.*

titate. Cuius pijs actibus frater eius Bolezlaus inuidens ipsum occidit et principatum vsurpat. Hic Wenzelaus post CCC. annos passionis sue huic Erico quiescenti per visum apparuit eique, quo genere mortis deberet mori, reuela*uit*, precipiens, vt
5 in honorem ipsius, qui Wenzelaus diceretur, monasterium construeret. Rex autem a somno surgens cepit de sancto Wenzelao, de quo nunquam ante audiuerat, ab episcopis et alijs, quis esset, perquirere; et certificatus, quod fuisset princeps Boemie, a fratre occisus, cepit ad honorem ipsius in
10 Reualia Cisterciensis ordinis monasterium magnarum possessionum construere. Sed antequam totaliter consummasset, fratre suo Abel procurante, sicut sanctus reuelauerat, est peremptus. — Hic Ericus creditur dedisse fratribus minoribus Roskildis locum pro conuentu erigendo et suis sumptibus
15 incepisse construere; sed morte preuentus et guerris et prelijs impeditus non potuit totaliter perficere. Ideo diu stetit in structura.

V. 4. reuelat. 13—14. *post* dedisse *in margine additur* adiutorio fuisse; *deinde* locum *deletum est et post* pro *supra versum* loco *additum*. — Cfr. SRD. I. p. 123 sq. et H. Rørdam in Monum. Historiæ Danicæ, ser. II. vol. II p. 14 sq. (Kbhvn. 1887).

II. Ex Chronico Jutensi.

Anno regni sui decimo prodiciose captus est Sleswik rex Ericus per fratrem suum Abel in vigilia beati Laurencij ac, per Slyam nauigio abductus, primo decollatus est, postmodum corpus eius submersum. Quo tempore, tandem per piscatores
5 inuentum cum capite, relatum est in ecclesiam beati Petri, sepultum Sleswik. Sed postea per Christoferum regem, fratrem eius, in Ringstadh translatum ... Qui, dum decapitari deberet, interrogatus a satellitibus de thesauro suo, dixit maiorem

---

II. **C** = codex Bibl. Univ. Haun. Additam. Fol. 49. — *Similia fere habentur in* **P** = Petri Olai collect. fol. 71v, *si ea neglexeris, quæ in margine vel inter versus alia manu addita sunt* (*ut v. 1 post* prodicio — se *verba* et dolose et nequiter, *v. 3 post* decollatus *verba* facta prius confessione, *alia*). — V. 2—3. atque per sliam abductus nauigio **P** (adductus **C**, *parum recte*). 4. submersit. Quod tandem **P**. 6. Cristoferum **C**. 6—7. fratrem ipsius in ringstaht est translatum **P**. 7. dum capitari **C**.

thesaurum suum, quem haberet in mundo, esse in quadam cista apud fratres minores Roskildis, tradiditque eis clauem ad cistam. Abel autem frater eius gaudenter recepit ab eis clauem; veniensque Roskildis nichil aliud in dicta cista inuenit quam vnum habitum cum corda pro ordine intrando; 5 intelligensque per hoc propositum eius de intranda religione grauiter de nece eius dolebat.

V. 1. suum *om.* **P.** 2. sista **C**, *item in sqq.* 3. gaudenter ab eis cl. recepit **P.** 5. pro ordine intrando **C**; pro fratre minore **P.** — Cfr. SRD. II. p. 387. Rørdam l. l. p. 17.

III. Ex incerti auctoris Genealogia regum Daniæ.

Waldemarus Secundus quatuor habuit filios legitimos, diuersis tamen coniugibus. Nam a prima uxore, filia uidelicet regis Bohemie, Margareta nomine, nobili regina, filium sibi equiuocum genuit, quem in regem electum fecit sibi conregnare. Qui paruo uiuens tempore a seculo nimis mature 5 subtractus est. Post cuius matrem defunctam aliam duxit uxorem, nomine Berengariam, filiam regis Portugallie, de qua tres genuit filios his nominibus: primus nominatus Ericus, medius Abel, ultimus Christoforus. Cumque mortuus esset primogenitus filius suus Waldemarus Tertius, quem sibi regni 10 consortem esse uoluit, ex tribus reliquis Ericum, reliquorum fratrum primum, omnium Datie principum consensu secum regnaturum in regni solio sollempniter collocauit. Waldemaro

---

III. »Breuem hunc de successione regum Daniæ tractatum primus in lucem protraxit *Stephanus Johannis Stephanius,* et quidem ex eodem codice bibliothecæ regiæ Hafniensis membraneo, ex quo *Suenonem* suum *Aggonis* et *Canuti Magni Leges castrenses* exscripsit, et una cum his ad calcem edi curauit Soræ 1642. Auctor etsi incertus et anonymus sit, certum tamen est, eum ante et post medium sec. XIII . . . floruisse . . . Religiosum eum fuisse, vix dubitari potest . . . Codex, ni fallor, unde descriptus est, fatali urbis incendio anni 1728 cum plurimis aliis periit.« *Sic Langebek, qui Stephanii editionem in S. R. D. vol. I. p. 20 sqq. exprimendam curauit, ubi per incuriam factum est, ut textus grauibus quibusdam typorum erroribus foedaretur, quorum partem etiam Waitz retinuit (Monument. Germ. XXIX); ego eos hic tacite remoui. Orthographiam auctoris ipsius reducere temptaui.*

igitur feliciter quadraginta annis regnante, tandem senex et plenus dierum regni rebus decenter dispositis obiens in pace appositus est ad patres suos, heredem regni et regie potestatis relinquens Ericum, *filium natu* maiorem, de quo supra fecimus mentionem.

Qui Ericus regni libere nactus habenas potestatem regiam honestis decorauit moribus, suis benuolus et aduersariis terribilis. Sustinuit quoque multas ab emulis suis aduersitates, donec preualente malignantium consilio in Vigilia sancti Laurentii cum eo, qui se oderat, quasi amico colludens inopinate capitur, iniuriose trahitur, ferreis mancipatur compedibus et sic in cymbam absque dei reuerentia proiectus per fluuium Slæ ad ulteriores partes eiusdem fluminis uelociter transuehitur. Videns igitur se rex deuotus in lethi constitutum confinio, recogitans annos suos in amaritudine anime sue, nautas illos mortis sue conscios obnixe rogauit, tempus sibi uel breuis penitentie et confessionis non negari. Quod quidam *dant* eorum; nam inter se et in hoc dissidebant, aliis moram temporis causantibus; ad ultimum tamen in hoc non sponte, sed quasi coacti, consentiunt, ut ad uillam, que proxima erat, mitteretur, et ei presbyter adduceretur. Quo adueniente idem rex uehementer gestiebat; nihil enim in retroactis temporibus tam ardenter desiderauerat, sicut in presenti articulo exitum suum deuota munire contritione. Nam quantum exiguitas permisit temporis (siquidem uehementer ab interfectoribus suis, sanguinem suum canum more lepusculum insequentium ardenter sitientibus, urgebatur), confessionem suam predicto sacerdoti cum maxima cordis contritione agere procurauit, interiorem animi dolorem exteriori demonstrans manifestatione. Capillos siquidem regii capitis, aureo quondam diademate circumuinctos, propriis manibus uiolenter cepit auellere, oculos lacrimis irrorare, faciem quondam decoram et uenustam unguibus crudeliter sulcare, pectus, strenui cordis habitaculum, pugnis atrociter

1—3. *Gen. 35,29; Paralip. I, 23,1*: senex et plenus dierum; *Machab. I, 2,69; Act. ap. 13,36*: appositus est ad patros suos. 15. *Isaiæ 38,15*: recogitabo tibi omnes annos meos in amaritudine animæ meæ.

4. filium natu *addidi*. 8. quoque, *i. e.* autem. 17. dant *addidi*.

tundere et omnia membra, quibus se peccasse meminit, penis condignis, prout permittebatur, punire, exorans misericordem misericordie promissorem, ut solita benignitate et consueta bonitate sui, licet indigni, *peccatis* propitiari non abnueret. Post factam igitur confessionem clamose uocatus ad iugulum, 5 cum ex omnibus diuitiis regalibus nichil amplius haberet, diffibulans se eandem fibulam auream et tunicam, qua induebatur, ultimam elemosinam daturus sacerdoti sepedicto tradidit, simul se eius orationibus commendans, animam autem diuine clementie transmittens bonitati, innuens memorato confessori 10 suo, ut clam fugiens cursu se celeri absentaret: quod et facere non distulit. His ita feliciter peractis, mora seposita statim adsunt ministri diaboli: absque ulla compassione uictimam domini seuis manibus rapientes et intra nauem indecenter trahentes uni eorum iubent hostiam dominicam decollando 15 uictimare. At ille, timore perterritus aliquantulum, se tanquam tali opere indignum primo cepit uelle absoluere; postquam autem promitteretur ei pecunia, arrepto gladio bis *feriens* caput amputauit regium. Peracta igitur cede tam miserabili et inaudita tollentes corpus exanime, alligata galea ipsius im- 20 posito capite, ne ab aliquo hominum posset inueniri, ad ipsius martyris brachium dextrum, submerserunt in flumen; et sic ad sceleris principem ministri sceleris reuertentes patrati facinoris infaustos reportauere rumores. Tunc factum est gaudium Abellianis, luctus et meror ingens fit Ericianis; statim nam- 25 que captiuantur nobiliores de hominibus Erici, capti uinculantur, uinculati custodie mancipantur. Sed hec hactenus.

Altera autem die, que miserande neci fuit proxima, piscatores pro opere suo in eundem locum deuenientes et retia sua in capturam piscium laxantes trahebant ad littus maris 30 martyris uenerabilis uenerabile corpus. Et cum animi admiratione intuentes tum caput a corpore auulsum tum corpus a

13. uictima domini: *Isaiæ 34,6.* 24. factum est gaudium: *Act. ap. 8,9.* 30. *Luc. 5,4*: laxate retia vestra in capturam.

4. peccatis *addidi*, *cfr. Psalm. 24,11*: propitiaberis peccato meo; *64,4; Ecclesiastici 34,23, al.*; *nisi forte sic scribere præstat*: sibi, licet indigno, propitiari. 5. iugulum, *i. e.* iugulationem, necem. 16. aliquantulum, se *scripsi*; se aliquantulum *Steph.* 18. feriens *addidi.* 21. posset *scripsi*; possit *Steph.*

capite separatum hesitabant pre pauore, quid dicerent. Diligentius autem intuentes caput uenerabile corpusque martyris et regis gloriosi tandem ex ipsis lineamentis signisque olim sibi notis agnouerunt illustrem quondam regem et dominum suum. Et impositum in nauim sic cum casside et indumentis compedibusque circa tibias existentibus cum honore, quo poterant, transtulerunt ad ciuitatem Sleswicensem, ad ecclesiam predicatorum, sepelientes illud ibidem, eisdem fratribus deuote coadiuuantibus et ad possessionem tanti talisque thesauri gaudio exultantibus non modico. Quod ibidem aliquanto tempore requieuit humatum, donec per episcopum eiusdem ciuitatis ad maiorem ecclesiam beati Petri apostoli honorifice transfertur; translatum condigno honore colitur et iugibus miraculis illustratur.

Nunc libet misericordis dei benignissimam super predicto opere pietatem admirari, admirando glorificare, glorificando laudare, laudando magnificare. Qui, uerax in promissis, in hoc rege et martyre, quod quondam per prophetam suum amicabiliter et dulciter protestatus est dicens: 'In quacunque hora ingemuerit peccator, saluus erit', fideliter et ueraciter adimpleuit. Dicendo enim 'quacunque hora' exclusit extreme necessitatis dubietatem; et ultime confessioni et penitentie dicendo 'saluus erit' spem condonauit uenie. Confirmauit quoque eximiam beati Augustini sententiam dicentis: 'Penitentia nunquam est sera, si fuerit uera'. Quod in hoc rege et martyre, ab impiis innocenter et crudeliter occiso, ueraciter quotidie demonstratur. Licet enim in etate iuuenili constitutus uanus fuerit et lubricus et seculo, tanquam delicatus, non modice deditus, peccata tamen sua abolita propter probrose mortis amaritudinem et ueram cordis, de qua superius diximus,

---

19. In quacunque &c.: *eiusmodi locus in scripturis sacris non reperitur.* 24. *Ipsum Augustini locum inuenire non potui; sed similis sententia in libro* de fide ad Petrum cap. 39 *occurrit.*

---

3. gloriosi *scripsi*; gloriosum *Steph.* 5. *post* sic *fort. addendum* corpus. 21. exclusit e. n. dubietatem, *i. e.* eam dubitationem reppulit, qua homines in extrema demum necessitate (siue mortis articulo) pænitentiam agentes de effectu tam seræ pænitentiæ uexari solent. 22. confessioni *scripsi*; confessionis *Steph.*

contritionem crebra testantur miracula, que fiunt ad tumulos ipsius, ubi uidelicet primo sepultus est, et in loco, ad quem post aliquod tempus translatus est, in loco etiam, ubi deo donante nunc requiescit. Nam supersunt multi testes ueridici, qui ad gloriosam eiusdem corporis glebam uiderunt cecos receptis luminibus clare uidere, deformiter contractos usu gradiendi recepto firmiter ambulare, surdos audire et mutos loqui, mortuos insuper resuscitari. Cuius necem, tam indigne huic sancto et tam uiolenter illatam, iustus iudex dominus non est passus inultam esse. Nam is, qui eiusdem necis princeps fuit et auctor, haud longo post tempore in suo et a suis truculenter, domino illi reddente talionem, interfectus est. Qui uero huius operis consilium et auxilium administrauit, in ciuitate Kyl profugus et exul miserabiliter occisus periit. Qui autem scelestis manibus rem perfecit nefandam, apud ciuitatem Coloniensem in rota penali contritus corpus montibus, animam autem penis infernalibus miserabiliter transmisit perpetuo cruciandam.

Hoc ergo piissimo rege, scilicet Erico, cum omni reuerentia memorando, sicut prelibatum est, ex seculi erumpnis tam feliciter ad regna etherea translato, subrogatur ei frater suus, Abel nomine, sed re Cain, et in regni solium sollempniter subleuatur. Cuius opera anteacta, cum omnibus sint notissima, superuacuum iudico exponere, presertim cum longe ultra fines Datie ferocitatis eius rumores, quam in fratrem suum, Ericum predictum, Lagho Guthmundi filio, a quo consiliorum suorum summa dependebat, mediante et instigante machinatus est, peruenerint. Fertur etiam alius, cuius nominare nomen nolumus, ne uideamur infamare personam uelle, huic consilio pessimo se plus, quam debuit, immiscuisse. Qui licet adeptis tumeat opibus et sano uigeat corpore et elatione tumeat potestatis, tamen sanorum credens consilio utiliter sibi et anime sue prouideret, ne tempus penitentie a deo sibi indultum, se

---

10 *sqq. Significantur rex Abel, Laghi Guthmundi filius isque satelles, qui Ericum decapitauit; hunc militem Hermannum Kerkwerder fuisse vulgo putant, sed mihi quidem res dubia videtur, cum Annales Hamburgenses, qui infra adferentur, nullo modo cædem Erici ab eo patratam esse dicant.* 26. Lagho *scripsi*; Laghi *Steph.* 28. alius: *sine dubio* Tuko Bost, *camerarius regis Abel, significatur.*

intra se colligens, perdere*t* et sic postmodum in manus dei, in quas horrendum est incidere, incurrendo, quod meruit, reciperet.

Predicto ergo Abel, rege Danorum, satis strenue quoad seculum regente, tandem infra biennii a nacto imperio tempus profectus in Jutlandiam, ut rebelles corrigeret, ibidem a Fresis interfectus est, bibens et ipse amarum calicem, quem prius fratri propinauerat. Unde a suis ad Sleswik translatus sepultus est ipse in ecclesia sancti Petri, ubi fratrem suum prius sepultum commemorauimus.

---

1 *sq.* *Hebr.* *10,31*: horrendum est incidere in manus dei uiuentis.

---

1. colligens *Steph.*, *sed potius scribendum erat* non colligens, *nisi forte hæc verba* se intra se colligens *superius post* prouideret *transponenda sunt.* perdere *Steph.*, *corr.* *Waitz.*

IV a. Ex Chronica Danorum et præcipue Sialandiæ.

MCCL. Rex Ericus apud Sleswic in nocte beati Laurentii captus est a duce Abel tempore pacis. Quem cum cepisset, sicut retulit, qui se hec scire protestatus est, dixit ad regem: »Memor esse debes, quia anno transacto, cum uastares ciuitatem hanc, filia mea inter pauperes mulieres *nudipes* ad latibula discurrit«. Cui rex: »Frater carissime, bono animo esto, quia adhuc deo uolente superest mihi facultas tanta, quod plene possum filie tue calceos restituere«. Cui dux: »Non hoc deinceps facturus es«. Cumque nullus esset, qui regem eriperet, commisit eum dux cuidam militi suo, qui dicebatur Tuko Böstæ, custodiendum. Miles uero hoc modo ducem interrogauit: »Quo ducturus sum fratrem tuum regem?« Respondit: »Duc eum, quocunque uolueris, et fac de eo, quod uis«. Quem ille festinanter cum pueris suis rapiens et cymbe, que sub ponte erat, imponens remigando abscessit. Cum au-

---

IV. *Hunc librum primus edidit Arnas Magnæus Lipsiæ 1695, peruetusto codice membraneo Bibliothecæ Academicæ Hafniensis usus, qui postea incendio anni 1728 interiit, ut nunc Arnæ editio pro codice sit.*

5. nudipes *addidi, quod si abest, Erici responsum intellegi non potest.*

tem non longe a ciuitate uenissent, audiunt post se uehementer remorum impulsum perstrepere uocesque remigantium, ut uelociter properarent, se adinuicem cohortantium. Dixitque rex ad comites suos: »Quis, putatis, est, qui post nos uenit?« Cui illi: »Ex uoce intelligimus, quod sit dominus Lagho, filius Guthmundi«. Quibus rex: »Deprecor uos igitur, o carissimi domini mei, omnes, qui in hac naui estis, ut queratis mihi presbyterum, cui confiteri ualeam, antequam moriar; certus sum enim, quia nullo modo ex manibus Laghonis euadere possum«. Queritur igitur presbyter, et fauente deo sine mora reperitur et ad regem in nauem adducitur. Peracta igitur confessione, ministri Sathane regem arripiunt et ad littus occidentale brachii maris, id est Slæ, aduehunt, decollant, et decollatum appensis galeis et cassidibus in profundo submergunt. Transactis uero aliquantis hebdomadis a piscatoribus inuentus ad ciuitatem adducitur et in ecclesiola monialium sepultus est. Quem postea frater eius Christoforus rex in Ringstadiam sustulit et cum omni reuerentia sepultura regia, ut dignum erat, fecit sepeliri. Sciendum uero, quia omnes regis mortis auctores ultio digna dei modico post tempore in tantum secuta fuerit, ut ne unus quidem ex omnibus remaneret, sed uniuersi morte pessima uitam finirent. Asserunt plurimi fideles populi et deuoti et in suis tribulationibus sepius experti, quod succurrit dominus, martyris sui meritis, omnibus, qui inuocant eum in ueritate. Ideo legitur in epitaphio:

Hic iacet Ericus rex, magni regis amicus &c.

IV b. Ex uetustis additamentis Chronicæ Sialandiæ.

Ad ann. MCCL. Ericus, homo pulcherrimus et *for*tissimus miles, fuit omnibus supra modum amabilis et multa strenue fecit. Inter eum et Abel fratrem suum ducem magna discordia fuit, *que* diu durauit. Nam Abel sororem comit*um* Holzsatie uxorem habuit, quos rex modis omnibus uolebat sub ditione Danorum ponere. Dux uero Abel pro eorum defensione se fratri opposuit, unde et multoties contra ipsum

27. fortissimus *scripsi*; mitissimus *Arn.* 30. que *add. Arn.* comitis *cod., corr. Arn.*

dimicauit exercitu Theotunico adiutus. Tandem dux Abel uitam et bona ponere in manibus regis compellebatur, et sic facti sunt amici, ut uidebatur. Super hoc iurauerunt uiginti nobiles et domini ex parte ducis, ita ut, si dux aliquando se
5 opponeret regi, ipsi uiginti ducem deserere deberent et homagium a rege in odium ducis recipere. Postea archiepiscopus Bremensis Gerardus, Symon *episcopus* Paderburnensis et comites Holzsatie castrum regis in Regnsburgh cum mille quadringentis dextrariis obsederunt; contra quos rex Ericus
10 paratus ad pugnam cum maximo exercitu Danæwirkö uenit. Sed declinans ad ciuitatem Sleswik cum fratre suo duce Abel causa solatii, facta prius inter eos pace, in nocte sancti Laurentii a fratre suo Abel captus est; quem quidam miles ducis, Lawo Guthmundssun, iuxta Myösund occidit et corpus
15 eius in Slyam submersit.

V. Ex Annalibus Stadensibus (ed. Lappenberg in Monum. Germ. XVI p. 372).

1250. Comes Johannes (de Holsatia) auxilio Bremensis archiepiscopi et auunculi sui Symonis, Patherburnensis episcopi, expeditionem uersus Daciam *cum* maximo exercitu circa Augustum ordinauit, castro in Reynoldesborch, quod
20 rex firmissimum fecerat et uiris strennuis munierat, forti obsidione primitus obpugnato. Interea circa diem Laurentii de Erico rege Dacie rumores infortunati succreuerunt, quibusdam dicentibus regem captum, quibusdam mortuum. Tandem ueritas innotuit, quod, cum secure luderet in aleis in domo
25 quadam super aquam posita, uenit super eum inopinate dux Abel, frater eius, qui amicabiliter eum ibidem inuitauerat, et captum hostiliter proiecit in nauiculam ad locum illum ex industria deportatam. Delatus est in medium aque, que dicitur Sli; et Lago quidam de Danorum potioribus, duci
30 dilectus, cum altera naue celeriter adueniens eum decollari fecit et corpus multo ferro onustum in profundum illius aque submersit. Rex tamen cum mortem ineuitabilem uidit, sacerdotem petiit et obtinuit; et facta confessione, ut dicunt, intime

---

7. episcopus *addidi*. Pandeburnensis *Arn*. 12. causa solatii, *i. e.*, ut auxilium ab eo peteret. 18. cum *scripsi*; in *edit*.

decollatori flagitium indulsit et iam decollandus dixit: »Frater meus, sicut ante deum heu merui, turpem mihi ingerit mortem; sed ipse, si se non emendauerit, sentiet turpiorem«. Istud contigit in nocte Laurentii. Non multum post corpus inuentum est a p*is*catoribus, ipso ferro onustum et capite adhuc ad collum pendente. Sepelierunt eum predicatores in ecclesia sua Slesvich. Postea frater eius Abel fecit eum extumulari et ibidem in noua monialium ecclesia sepeliri. Exercitus obsidione soluta rediit.

1252... Die apostolorum Petri et Pauli rex Danorum Abel Strantfresones ab insolentia eorum uolens compescere inopinata morte ab eis est occisus... Lago, quem prediximus, cum corona regali et multa pecunia ab Abel collecta fugit in Holtzaciam, non multo post tempore et ipse occisus ibidem.

---

5. piscatoribus *scripsi*; prædicatoribus *edit.*

VI. Ex Annalibus Hamburgensibus.

Anno domini M.CC.L. Comes Iohannes cum Bremensi archiepiscopo et auunculo suo Symone expeditionem in Daciam ordinauit. Ericus rex, ludens in alea cum Hermanno milite, amicabiliter inuitatus a fratre suo Abel et hostiliter captus et in nauim proiectus, a quodam Dano, dicto Lagone, iussus est decollari; et corpus eius multo ferro onustum in aque illius profundum est submersum. Cui parcat deus! Hoc turpe factum et inhumanum contigit in nocte beati Laurentij. Huius regis corpus inuentum fratres predicatores in ecclesia sua Sleswich sepelierunt; sed frater eius Abel postea fecit eum ibidem in noua ecclesia monialium sepeliri...

Anno domini M.CC.LII.... Abel rex Danorum die apostolorum Petri et Pauli turpissim*e* a Strantfresie rusticis est occisus.

H = codex Bibl. Civit. Hamburgensis Scrin. 98^{b}. 4 (fol. 12), *quem denuo ipse inspexi.* — **L** = editio Langebekii in SRD. I p. 209—10. — **M** = edit. Lappenbergii in Monum. Germ. XVI. p. 383. — **R** = edit. F. Reuter in Quellensammlung der Gesellschaft für Schleswig—Holst.—Lauenb. Geschichte, 4. Bd., Kiel 1875, p. 424—26.

6. iussus **HR**; missus **LM**. 13. turpissime **L**; turpissimis **HR** Strantfresie **HL**; Strantfresis **R**.

Et Christoforus frater eius regnum accepit. Lago interemptor Erici regis cum multa pecunia ab Abel collecta fugit in Holtsaciam et ibidem est occisus. Item Hermannus miles de Kerrecwerdere, qui cum Erico rege luserat in alea tempore, quo captus erat, a rusticis, quos ad terram fodiendam conpulit, fossorijs, que rustici gestabant in manibus, est occisus.

1. interemptor **R**; interp̃tatur **H**; interfector **L**. 2. cum **L**; et (*per siglum*) **H**; *om.* **R**. 5. ad *om.* **L**.

VII. Ex Petri Olai Collectaneis.

Anno domini 1250 Ericus rex in nocte sancti Laurentij martiris, anno sui regni X., captus est per fratrem suum Abel Slesuig prodiciose et nequiter; quem tradidit cuidam militi peruerso, nomine Laghi Gutmundsson, cum complicibus suis, viris Belial. Qui ipsum abduxit nauigio in Sliam siue Myösund, et ibi primo decapitat eum, facta prius confessione; postea corpus eius venerabile inhumane ibi submersit, habuitque semper manum dexteram eleuatam super aquas. Piscatores autem inuenerunt corpus eius cum miraculo incorruptum et quasi eodem die decapitatum cum capite; quod in ecclesiam beati Petri Sleswig deportatum est et cum gloria et honore ibidem sepultum. Cuius interfectores omnes et singuli miserabili et turpissima morte perierunt. Anno vero domini 1257 (alibi habetur 1258) frater eius Christoforus rex, veniens Slesuig cum exercitu, corpus ipsius, quod ab omnibus reputabatur sanctum et colebatur, exclusis canonicis a choro beati Petri abstulit violenter; et illud Ringstadis deferens, cum magna pompa et apparatu ac solennitate ibi in ecclesia beate Virginis in choro apud progenitores depositum est. Vbi tunc et etiam nunc temporibus nostris deus eius meritis et precibus multis impertiuit uaria genera sanitatum. Cuius sacra ossa postea de sepulcro translata sunt atque loco honorabili ad hoc preparato in muro eiusdem chori venerabiliter collocata per dominum Lagonem episcopum Roskildensem.

MCCLII.... Iustissimus deus, vltor sanguinis innocentis effusi, clamantis ad eum de terra (*Genes. 4,10*), non diu distulit vindicare horrendum facinus istius Abel. Nam cum anno secundo regni sui Frisiam debellare vellet, et cum venisset

cum exercitu forti in Eyderstat ad pugnandum contra Frisones, ibidem ab ipsis in vlcionem necis fraterne est occisus die apostolorum Petri et Pauli 1252, corpusque eius inter corpora aliorum ibi occisorum sine sepultura et honore permansit bestiis et auibus dilacerandum. Corpus uero beati Erici contra intencionem et conatum occidentium deo ordinante inuentum est cum capite incorruptum, et pompa atque apparatu magno duplicis sepulture honoratum et sublimatum est.

Codex Arnamagn. 107, fol. 64v–65r. Cfr. SRD. II p. 262 sq. Rørdam l. l. p. 17—18.

VIII Ex Tabula Ringstadiensi (cfr supra p 220).

...Deinde ad orientem requiescit beatus Ericus rex, filius regis Waldemari secundi, qui interfectus est et submersus in Sliæ anno domini MCCL⁰. V. Idus Augusti, anno regni sui X⁰, sed translatus Ringstadis de Slæswigh per fratrem suum Christoforum regem Danorum sub anno domini MCCLVII⁰.

IX. Duo carmina de morte Erici regis.

1.

Rex Erice, iace*n*s (indigni funeris om*en*!)
Excipis (horresc*o*) vulnus, quod frater, amicus,
Dux, socius, collega tuus, successor et heres
Proximus inflixit sub sacre tempore noctis,
Sub laribus propriis, sub firme federe pacis.

Hoc carmen seruatum est in codice **C**, quem supra p. 253 (260) commemoraui; præcedunt duo alia carmina, unum de Waldemaro primo, alterum de Canuto VI. Ex apographo Langebekii edita sunt in SRD. Tom. V., p. 421, sed pessime corrupta, ut vix intellegi possint. Folium, quod carmen de S. Erico continet, adeo exesum est in extrema parte, ut litteræ, quas uncis inclusi, quasque Langebek etiamtunc legere potuisse videtur, iam prorsus perierint. Sub ultimo verbo quattuor litteræ (*lict*?) supersunt, quæ ostendere videntur plures carminis versus in folio sequenti scriptos fuisse, quod iam non exstat. — Poeta, ni fallor, carmen composuit tabulam aliquam ob oculos habens, in qua Erici martyrium depictum fuit: rex in lintre iacet (et hoc ipsum futuræ mortis indignæ signum est); mortiferum ictum iamiam excepturus deum precatur, quod poeta ita interpretatus est (v. 6—7), quasi pro fratre necis auctore veniam petere eumque excusare velit. Scripturæ codicis, quas coniecturis, ut potui, corrigere studui, hæ sunt:

1. iaces, i. f. omni. 2. horrescit.

Excusare *u*elis commissa piacula noxe
Et sceleris purgare ducem; sed gurgitis instar
Delicti facinus exu*b*erat, unda cruoris
Intumet ad celos, *u*t murmure iudicis aures
10 Impugnet, terraque leuat cum voce querelas:
Esto, quod ob culpe meritum cepisse volebas
Germanum, dux dire, tuum; cur non timuisti
Perdere iam captum? vel cur modo clade peremtum
Iactabas pelago? cur tandem nulla sepulto
15 Catholici ritus, fusa prece, thura cremabas?
Pessima delicti superest instantia seui:
*Dot*ibus orbasti charissima pignora regni,
[Matrem cum] pueris, regalia brachia nudans
[A*nn*ellis, auro] digitos et pectora gemmis.
20 [S*a*luo*s* seruasti no*c*]uos scelerisque ministros...

---

6. nolit *contra versum et sensum, item v.* 8 exuperat. 9. & murmure. 17. dotibus *scripsi; tres litteræ primæ interciderunt. Ceterum viduam Erici et filias ornamentis suis ab Abele rege spoliatas esse non alibi me legere memini.* 19. At nullis *legit Langebek.* 20. Solum seruasti nouos *idem sine sensu et contra versum.*

2.

Prodi*g*us Ericus bonitatis, formula sexus,
Princeps Danorum, truncatur, mergitur insons.
Destruxit dominum quidam subuersor et anguis,
Pen*sa*n*s* vindictam, crudeli traditione.

Collectio Werlauff num. 17 in Bibl. Regia Haun. — V. 1. prodicus *codex, sed hoc vocab. Græcum neque in Latino sermone reperiri videtur neque significationem huic loco aptam habet.* sexus, *i. e., ut opinor,* virilis pudicitiæ. — V. 4. Pensans *scripsi* (*i. e.* moliens); Penam *codex sine sensu. — Infra hunc versum hæc verba Islandica leguntur, quæ quid sibi velint, non intellego:* skall telia íafnan frá þeim sama degi er nestr er sola(r) deghi.

X. De miraculis Sancti Erici regis Danorum.

Anno Domini M.CCL. in vigilia sancti Laurentij beatus Ericus rex Dacie captus est in Hethæby per fratrem suum ducem Abel, et decollatus submergitur. Et anno Domini

M.CCLVIII. per fratrem suum Christoforum translatus est Ringestad vel Ringstad in die beati Egidij Abbatis &c.

1. Miraculose eunte processione et redeunte cessauit pluuia, que maxima fuit ante et post.

2. Mulier quedam de Hwelpsio, Margareta nomine, in Balstorp nata, ad sepulcrum beati Erici de arthetica grauissima liberatur in nocte Natiuitatis B. Virginis.

3. Sequenti die sub missa gibbosa de Roskild curatur, et ceca de Halmstath visum recepit.

4. Thorstanus contractus de Jutia, qui Slesuic a sancto Erico non est curatus, veniens Ringstad cum camerario regis sanatus est, testibus illis, qui nouerunt illum contractum.

5. Mulier de Scania contracta et ceca ad tumulum Erici gressum recepit; et perseuerans in orationibus in Annunciatione Domini sub missa illuminata est.

6. Domina Könægund de Hafnis, crus dextrum habens contractum per tres annos, in festo Philippi et Jacobi ad eius sepulcrum curatur sub missa in eleuatione corporis Christi, facta prius visione luminis per soporem.

7. Johannes de Stokholm Suecie, crus habens contractum ex algore, cuius curam egit per medicos dux Birgerus, nec valuit; in decimo autem anno post capitulum fratrum predicatorum in*stitutum* Siktu*n*e per monitum fratris predicatoris meritis sancti Erici, sibi app*aren*t*is* in superpellicio, curatus fuit. Et veniens Kopmanhafn cum duce et archiepiscopo Jacobo fuit Ringstad hec narrans.

A = cod. Arnamagnæanus 1049 (4to). — **B** = cod. Bibliothecæ Uniuersitatis Hauniensis Addit. 90 fol. — **C** = amborum codicum consensus. *In codd. inscriptio libelli est*: De S. Erico Rege Dan. — **H** = schedula Hamsfortii, *de qua cfr. supra p. 187 not.*

1—2. Rincgestad **A**. 3. processione, *scil. in translatione s. Erici Ringstadis anno 1258 facta. De miraculo cfr. supra p. 71,13 sqq.* 6. arche$^{\underline{ca}}$ **C**; *est sine dubio* art(h)etica, *sicut interdum corrupte scribitur pro* arthritica (gutta). 22. In decimo **C**, *vix recte; nam monasterium prædicatorum Sigtunense anno 1237 institutum est, et anno 1247 Ericus nondum mortuus erat, nedum sanctus haberi coepisset; scrbd. fort.* vicesimo. 23. institutum Siktune *scripsi*; in Sikturiæ **C**. 24. apparentis *scripsi*; appen: (*sic!*) **C**.

8. Petrus Ebbonis, non credens sancti Erici miraculis propter ablatam sibi ab eo exactionem, infirmatus ad mortem vidit in sompno quendam dicentem sibi: »Crede Ericum regem esse sanctum, et conualebis.« Et dicens »Credo« mox conualuit. Hoc recitauit Ringstad frater Nicholaus Crispus, lector predicatorum Roskild, Esgero abbati ibidem.

9. Karolus Kannæ in Scania dixit: »Si rex Ericus est sanctus, eruat michi oculos et faciat me furiosum.« Quod et factum est; quia cecus et amens et propriam linguam dilacerans exspirauit.

10. Brotherus Friso, per latrones vulneratus et contractus effectus, venit ad sepulcrum sancti Erici et gressum recepit.

11. Helgha de Asath*orp* Scarensis dyocesis, cuius filie tybia miserabiliter inflata fuit, vidit in sompno regem speciosissimum dicentem sibi, propere iret Ringstad pro curatione filie sue; et interrogatus dixit se esse Ericum regem, adiungens: »Depone primo pondus«; quod sac*erdo*s consultus suus Michael ait esse peccata. Confessa igitur venit Ringstad. In via autem rumpebatur inflatio, et ex putrefactione separabatur tybia a genu; sed reposita per matrem cum stipulis curata est, antequam venit Ringstad in cena Domini. Et mater ostendit tybiam extractam et nouam restitutam, narrans totum abbati. Factum est hoc anno Domini M.CCLXI.

12. Dominus Thordo Strupæ miles, habens accipitrem sibi datum a domino Swanthæpol*c*, filio ducis Kanuti: cum iret Ringstad, is accipiter ex frigore moritur. Thordo igitur ad sepulcrum sancti Erici promisit ei accipitrem de cera, si suus reuiuisceret; quod et factum est. Ide*m* miles dictum accipitrem dedit domino Olauo Ranæsun.

---

2. *cfr. Euang. Joann. 11,4*: infirmitas hæc non est ad mortem. 4. *cfr. Marc. 9,22 sqq.* 17. *Hebr. 12,1*: deponentes omne pondus et circumstans nos peccatum.

---

3. regem *om.* **B**. 13. Helga **B** Asathorp *H. Olrik*; Asathar **C**. 14. tibia *hic et v. 22* **C**. 16. sue *om.* **A**. 17. pondus«; quod sacerdos consultus *scripsi*; pondus, quod sacro des. Consultus **C**. 25. Suanthæpolc **H**; Swanthæpolt **C**. 26. Ringstad, is *scripsi*; Ringstadis **C**. 28. Ides **C**. *In* **H** *sic scribitur*: Dominus Tordo S. m. habuit a. s. d. a. d. Suanthæpolc, filio ducis Canuti; qui mortuus est frigore. Ideo alium de cera vouit D. Erico Regi, si suus reuiuisceret; et factum est. Dedit postea dictum accipitrem domino Olao Raniss. *In nota adiecta, quam vix legere potui, scriptor voc.* accipiter *per* Hög *interpretatur.*

13. Puer Theutonicus in castro Nyburgh erat cum domino Jacobo Bramsen; qui post balneum lauans se in mari submersus est; qui, reductus ad terram per sartorem, omnino mortuus fuit. Tunc dominus Jacobus vouit pro eo, vt, si reuiuisceret, nudus iret ad sepulcrum Erici; qui in nocte reuixit.

14. Mercatores nauigantes de Flandria, cum post triduum repellerentur vento contrario, facto voto ad sanctum Ericum prospere peruenerunt. Testibus Brunsteen, ciue Nestwedensi, et Jon Ruz, ciue Roskildensi.

15. Mulier in Kalundæburgh peperit puerum mortuum. Facto voto, quod puer vocandus esset Ericus et sancto Erico seruiturus, reuixit. Teste domina Ingeburgh et ceteris, qui puerperio interfuerunt et baptismo.

16. Dromone repulso ventis contrariis in mari mediterraneo, homines diuersarum nationum sanctos *suos* patronos inuocabant, nec affuerunt auxilia. Tandem Dani ad honorem sancti Erici fecerunt collectam per totam nauem; et altera die prosperum ventum habuerunt et ad portum optatum peruenerunt, et omnes laudem dederunt deo et sancto Erico. Teste fratre Olauo Skænesen de Andwarthscoch, qui dictam collectam detulit Ringstad, et testibus N: milite de Selandia, Petro Broc milite de Jutia, Benedicto sacerdote de Suecia, Syrich Gothesen de Ymbria, qui omnes simul erant in dromone.

17. Anno Domini M.CCLXI. in vigilia omnium sanctorum in Bennæbothe puer submersus in fonte mortuus fuit ab hora prandii ad vesperas. Tandem per preces et lacrymas parentum et vicinorum ad sanctum Ericum puer reuixit oscitans *septies*. Teste domino Joseph, sacerdote de Sca*ms*thorp, Thorkillo, Ascero, Boëcio &c.

18. Eodem anno in festo Lucie faber de Scania cecus ad sepulcrum sancti Erici visum recepit.

---

28. *Reg. IV, 4,35*: oscitauit puer septies aperuitque oculos.

---

11. puerum **A**; filium **B**. 12 *post* voto *in* **B** *deleta sunt verba* ad s. Ericum. 16. suos *addidi.* 21. Andwarthscoth **C**. 22. broch **H**. 27. lacrimas **A**. 28. reuixit (*corr. ex* reuiuiscit) oscitans **B**; oscitans reuixit **A** septies *addidi.* 29. Scanithorp **C**. 30. Acero **C**.

19. Juti peregrinantes ad sanctum Ericum, impediti vento contrario iuxta Rosenwich per septimanam, . . . Missis sortibus prior venit sors regis Erici. Ad cuius honorem facta collecta, sequenti nocte habuerunt ventum prosperum et peruenerunt, scilicet Thuro, † Swendiers, Ascerus et ceteri, qui *et* testes fuerunt.

20. Anno Domini M.CCLXII. puer quidam cecus, XXV. ebdomadas a natiuitate habens, qui XXIII. septimanis cecus fuerat, in Natiuitate beati Johannis ad sepulcrum Erici illuminatus est.

21. Frater Joh: Knethæ de ordine minorum, facto voto sancto Erico, quod eum semper in predicatione commendaret, liberatus est a quartana grauissima et miraculum predicauit.

22. Puer vnus de sutoria arte, natus Lundis et seruiens in Ystath Henrico Næp sutori, perculsus inflatione horribili, ita quod portabatur in tribus annis per villam, tandem delatus per Scanör in Ringstad curatus est per sanctum Ericum. Testibus Matheo Ingesen, hospite suo, et Johanne pellifice.

23. Petrus sacerdos, dictus Clemens, capellanus comitis Alberti, de Hulæbech, freneticus fuit per plures menses. Cui apparens quidam in sompno dicit: »Perge ad regem Ericum, et liberaberis.« Qui dixit: »Quomodo veniam illuc?« Respondit: »Ego deferam te.« Et videbatur sibi, quod illuc delato diceret sibi: »Intra sepulcrum regis et pone caput tuum ad caput eius, et *conualebis*«; et quando euigilauit, conualuit.

24. Frendo Niclessen, famulus domini regis, inflatus in genu, facto voto regi Erico conualuit; qui pedes venit Ringstad cum oblatione, puero equum eius deferente. Testibus Esberno Karlssen et Joanne Ranæsen.

25. Mercatores de Ripis nauigabant Angliam. Et filius gubernatoris, turbine raptus de naui, submersus est. At pater dolens fecit votum sancto Erico, promittens dare ei decimam

---

2. *fort. scrbd.* Rusneswich. — *post* septimanam *aliqua excidisse videntur, velut hæc*: mittere sortes inter sanctum Nicolaum (?) et sanctum Ericum decreuerunt; *cfr. supra p. 401,14 sqq.* 4. nocte **A**; die **B**. 5. Swendiers *nomen corruptum*; *fort. scrbd.* Swederus. et *addidi.* 7. viginti quinque **B**. 18. Joanne **A**. 25. et conualebis *scripsi, cfr. p. 438,4*; etc: **C**. 27. Niclesen **B**. 33. fecit votum *om.* **B**.

partem valoris sue nauis, si filium viuum reciperet; at mortuum reliquerunt. Ipsis autem peruenientibus Angliam, non tamen ad locum optatum, sed velificantibus iuxta littus, puer predictus Danice clamabat de littore sequens nauem. Qui mirantes receperunt eum ad cymbam. Et puer dixit, quod quidam in vestibus albis cum dyademate duxit eum ad terram.

26. Anno Domini M.CCLXIII. puella Rancburgh de Suecia, de villa Modalæ Lincopensis dyocesis, ad sepulcrum sancti Erici de surditate curatur in nocte sancti Laurentij. Teste matre eius Cecilia, et testibus domino Petro Ralfsen Monacho et *ceteris*, qui sibi prius surde acclamauerant.

27. In festo vero sancti Laurentij puella de Norwegia, de villa Offrin Asloensis dyocesis, ceca per XX. annos, ad sepulcrum regis Erici visum recepit. Testibus Thrugillo et Nicholao ac sorore sua Oluvh et *ceteris*.

28. Ferrum, quo quidam Noricus stringebatur in brachio propter interfectionem patris, ad sepulcrum sancti Erici ab ipso resiluit.

29. Matheus Thomsen miles, expulsus de Suecia per Birgerum ducem, *d*euertitur cum armatis in Thyst, vbi filia braxatricis, ceca nata, *ad*est. Ad instinctum Joannis Half Papæ facto voto ad sanctum Ericum per matrem, puella visum recepit, et sibi ac aliis sequenti die propinauit. Testibus dicto milite et sociis suis.

30. Thomas de Suecia, de parrochia Othensi Arosiensis dyocesis, paraliticus in parte altera fuit. Cui apparens beatus Ericus promisit ei sanitatem; et requisitus indicauit sibi nomen suum. Deinde in Skocloster, vbi quiescit Holmgerus clarens miraculis, ut dicitur, apparens ei iterum cum vnguento et vngens curauit ipsum.

31. Ericus Oplandensis, de Nestweth vadens in Sueciam cum priore Hendrico de Andwarthscogh, equum casu transfixit

---

1—2. *fort. scribd.* at vt mortuum. 7. Rancburgh **A**; Ranchburg **B**; Ragnburgh *H. Olrik.* 11. etc: **C** (*sic sæpius in seqq.*). 12. Norvegia **B**. 13. Offrin (*sed* n *corr. ex* m) **B**. viginti **B**. 16. quidem **B**. 20. deuertitur *scripsi*; reuertitur **C**. 21. adest *scripsi*; est **B**; *om.* **A**. 25. parochia **B**. 27. san . . itatem **B** (*erasis litteris* ct). 30. ungvens **B**, *sed* v *deletum*. 32. Henrico **A**.

lancea. Facto voto sancto Erico equum dimisit apud sacerdotem in Hyærnæthorp; et conualuit.

32. Puer duodennis de Scania, de villa Ystath, Esbernus nomine, contractus per duos annos, per patrem Joon portatus Ringstad, *ibi* ad tumulum sancti Erici gressum recepit.

33. Cum regina Margareta apud Rostok exspectaret filium suum Ericum regem, venturum de captiuitate marchionis Brandenburgensis, in maximo incendio quidam ciuis commisit deo et beato Erico domum suam, nihil deportans. Remansit intacta, combustis ceteris circumquaque.

34. Thoræ Scarensis dyocesis, tribus annis ceca, facto voto ad sepulcrum sancti Erici *iens*, in uia lumen recepit anno Domini M.CCLXV.

35. Eodem anno femina de Morshö Jutiæ, de parrochia Scalethorp, Thuræ, XIIII. annis ceca, ad sepulcrum sancti Erici visum recepit.

36. Signæ, de Suecia et villa Langruth Lincopensis dyocesis, nata in Lundby Scaniæ, XIII. annis ceca, apud sepulcrum Erici visum recepit.

37. Anno Domini M.CCLXVIII. puella de villa Bierghby Roskildensis dyocesis, VIII. annis gressu, visu et loquela carens, facto voto per matrem et apparente ei sancto Erico per sompnum sanata est. Testibus domino Stigoto Pætersen milite et sacerdote domino Paulo.

38. Anno Domini M.CCLXIX. Katrina de Maræ Lincopensis dyocesis, circa XXIII. annos surda, que cum domina sua ultra mare fuerat, nec ad limina sanctorum curata, apud beatum Ericum sanata est.

39. Puella Thrumy de villa Fellæbalgh in Dyrsia Arusiensis dyocesis, ceca per IIII. annos, ad sepulcrum sancti Erici visum recepit.

40. Puer de Horsnes, natus apud Randros, mutus et surdus a natiuitate, ad sepulcrum Erici curatus est. Requiritur nomen suum; dixit se nescire, quia nunquam prius audiuit.

---

3. Ystat **A**. 5. Ringstad, ibi *scripsi*; Ringstadis **C**. 7—8. Brandeburgensis (*sic*!) Marchionis **B**. 12. Erici sancti **B** iens *addidi*. 29. Thrumij, *ut vid.*, **B** Fellæbalgh (e *corr. ex* o) **B**; Fiellæbalgh **A**; feldbalig **H**.

I*d*em nec potuit sugere vbera matris nec bene comedere propter coherentiam lingue ad palatum.

41. Magnus, Dei gratia Rex Norwegiæ, Abbati de Ringstad etc: — Post congratulationem de miraculis sancti Erici per abbatem sibi scriptis dicit, quod, cum in die anniuersarii sui, scilicet sancti Erici, pro ipsius anima missarum sollempnia agerentur, et sub canone omnes campane ciuitatis pulsarentur, duobus incarceratis apparuit lux magna, que cessante pulsatione cessauit. Quod rex audiens illos morte digressionis in crastino Assumptionis liberos dimisit ob dei et dicti regis reuerentiam. »Cuius meritis«, dicit ipse, »credimus lucem illam fuisse.«

42. Domina Cristina de Twethæhereth Lincopensis dyocesis, leprosa circiter V. annos, tum *bis* veniens ad sepulcrum Erici, non est sanata. Post tertiam vicem in reditu curatur, et quarta vice rediens hoc abbati et ceteris narrauit. Testibus domino Radulpho, sacerdote suo, Ingyld et Benedicto.

43. Anno Domini M.CCLXX. Regnild, femina de Norwegia, Nidrosiensis dyocesis, quatuor annis ceca in sinistro oculo et tribus annis insensata, post visitationem multorum sanctorum, sancti Jacobi, Petri et Pauli, Nicholai etc:, apud beatum Ericum visum et sensum recepit, ipso sibi apparente et oculos cum penna liniente.

44. Anno Domini M.CCLXXI. Ingeburgh de Thorpæ Asloensis dyocesis absente matre Helena combusta et mortua; post sortes inter Olauum et Ericum, vbi sexies prior venit sors Erici, facto voto sancto Erico, nocte sequenti post septem dies filia reuixit et cum matre venit Ringstad; in cuius vertice apparuit signum combustionis.

45. Anno Domini M.CCLXXIII. puer surdus et mutus ad tumulum sancti Erici in sompno vidit columbam exire de sepulcro e*ius*; post hec rediens ad puerum fecit signum crucis sub mento, dicens: »Promitte, quod non periurabis [etc.], et curaberis; et primum verbum tibi sit: ‘Benedictus sit deus et

---

1. Idem *scripsi*; Item **C** commedere **B**. 2. palatium (*sed* i *deletum*) **B**. 3. Norvegiæ **B**. 5. conscriptis **B**. 6. solempnia **B**. 10. liberos *om*. **A**. 13. Thwethæhæreth **A**. 14. bis *addidi*. 27. sequente **B**. 32. eius *scripsi*; etc. **C**. 33. etc. *deleui*.

beatus Ericus!'« Sub Euangelio igitur libere clamauit: »Benedictus etc.; ego nunc possum loqui.« Sub Credo clamauit: »Benedictus etc.; nunc possum audire.« Requiritur de nomine, et dicit: »Nescio, vt surdus«; et vocatus est Ericus. Testes huius Andreas abbas de claustro Omnium Sanctorum Lundis, abbas Jo*annes* de Nestweth, et Lindich, procurator regis.

46. Anno Domini M.CCLXXIIII. puer X. annorum de Scania, a natiuitate mutus, ad sepulcrum Erici loquelam habuit, presentibus multis cum matre sua Helghæ de Wæ.

47. Apud Laland, *in* villa Halstat, filia cuiusdam horribili asmate grauata, ita quod in acclamatione spiritus c*o*ste soluerentur, et in vasis modum pectoris nodositas concaua redderetur, facto voto ad sepulcrum Erici plene conualuit.

48. Filius militis in Sc*ha*nia, villa Clastorp, ludens cum aliis et cadens ad fluuium molendini submersus est patre ignorante et secunda die inuentus; facto voto ad sepulcrum Erici reuixit et missus est Ringstad cum famulo, portante talentum cere sancto offerendum.

49. In Thorpæ Hallandiæ, parrochia Aas, Thorstanus, filius Andreæ et Dotær, puer vnius anni, per cognatam secum dormientem oppressus, facto voto ad sepulcrum Erici et puplicato per sacerdotem, exhortantem populum ad orationem, redeuntibus parentibus post missam cum sacerdote inuentus est viuus; et postmodum Ringstad per parentes sancto Erico presentatus.

50. Anno Domini M.CCCIX. accidit, quod sequitur:

Erat quedam mulier pauper et ancilla,
Oriunda Scanie, dicta Petronilla;
Ceca per quinquennium predicatur illa;
Ostiatim ducitur ad villam de villa.

Ne discredat alius, Ihesu, queso, presta:
Eius fuit cecitas multis manifesta.
Dum orbata lumine bino sit molesta,
Fouit tamen pietas plebis hanc honesta.

---

6. Jo: **C**. 10. in *addidi*. 11. coste *scripsi*; ceste **B**; æste (?) **A**. 14. Schania *H. Olrik*; Sclavia **C**. 18. cære **B**; cæræ **A**.

Ei venit taliter causa sanitatis:
10 Vyrginis ymaginem mire sanctitatis
Sompno vidit; loquitur fatu blando satis:
»Confortare, filia, dono pietatis!

»Si vis videns fieri, visita beatum
»Ericum, angelicis choris sociatum;
15 »Ibi beneficium fiet tibi gratum.«
Ring*es*tad aduehitur dehinc per ducatum.

Sanctorum reliquiis ceca inclinatur
Atque sanctum lacrimis profusis precatur,
Vt virtute celica visum consequatur.
20 A Deo, quod postulat, mox sibi pr*est*atur.

Hanc respexit precibus beati Erici
Omnipotens dominus, placenter amici;
Visum Dei gratia percepit felici.
Hoc signum per secula vere potest dici!

25 Pro tot beneficiis gratias agamus
Ihesu Christo domino, quibus *nunc* ouamus;
Atque suum martyrem sanctum extollamus,
Jubilantes singuli: **Te Deum laudamus!**

Testes huius fratres omnes et *ceteri,* qui eam *et* cecam 1
nouerunt et videntem. Et ego, frater Jo*annes* de Othonia,
presens fui et in scriptum redegi.

50, v. 11. fatu *scripsi*; factu **C**. v. 16. Ringestad *scripsi*; Ringstad **C**. v. 20. prestatur *scripsi*; procuratur **C**. v. 24. Hoc signum uere poterit per secula dici **C**; *correxi.* v. 26. nunc *scripsi*; nec **C**. —

1. etc. **C** et *addidi.* 2. frater *om.* **B** Jo. **C**.

ADDENDA.

I.

DE SANCTO CANVTO DVCE.

Hac æstate (1910) curaui, ut et Oxoniæ et Londinii in bibliothecis diligenter perquireretur, si quis forte codex librorum Roberti Elgensis etiamnunc ibi reperiri posset; sed omnes mei conatus frustra fuerunt. Hoc tamen comperi, bibliothecam Cottonianam, in qua Christianus Worm, qui sub a. 1697 Oxoniæ versabatur, Roberti opus se vidisse testatus est (cfr. supra p. 183), anno demum 1731 incendio vastatam esse et postea thesauros eius in Museum Britannicum Londiniense translatos, sed ibi ne in antiquiore quidem illius bibliothecæ catalogo, qui annum 1731 ætate superet, ullum eiusmodi codicis aut operis vestigium extare. Ne Camiponti quidem in bibliothecis esse videtur, si quidem earum catalogis, qui Londinii inspici potuerunt, fides habetur.

Sed in Bibliotheca Regia Hauniensi hoc anno codicem sæc XV. inueni, qui in Noua Collectione Regia asseruatur numero 54, 8vo signatus, in quo præter alia in fol. 15^{v}—17^{v} *nouem de sancto Kanuto duce lectiones* scriptæ sunt, ex ecclesiæ alicuius Danicæ Breuiario, ut opinor, depromptæ. Hæ lectiones ex maiori Ordinali Ringstadiensi, quod supra p. 189—200 edidi, excerptæ sunt, ita tamen, ut excerptor liberius suis verbis uteretur; et fieri posse arbitror, ut in ipsa ecclesia Ringstadiensi in festis annuis adhibitæ sint. Quamquam nihil noui ex iis addisci potest, tamen, cum non inscite compositæ sint, dignæ mihi esse visæ sunt, quas hic in Addendis apponerem.

Oratio. Deus, qui sanctam nobis huius diei sollemnitatem in honore beati Kanuti ducis et martyris tui consecrasti, adesto familie tue precibus et da, vt, cuius honore festa celebramus, eius meritis et intercessionibus adiuuemur. Per D.

Lectio prima. Rex Ericus, dictus Egothæ, adeo iustissime regnum Dacie gubernabat, vt, dum terram sanctam visitare disponeret, populus regni tercia parte bonorum suorum votum regis redimere volebat. Sed deuotus rex populo non consenciens viam arripuit; veniensque Cyprum febre correptus diem clausit extremum. At illi, qui secum erant, naturam insule allegabant, quod neminem mortuum sustineret sepultum. Quibus ille ayt: »Domini est terra, et facite, sicut dixi.« Mortuus est ergo et sepultus, vt predixit. Et quod mirabile erat: non solum ipse sed et omnes post eum ibi quietam habuerunt sepulturam.

Lectio 2^{a}. Hic reliquit filium suum Kanutum, quem regina pepererat, sub educacione Skielm, nobilissimi Danorum. At Dani, percipientes regem mortuum, instituerunt fratrem eius Nicolaum pro rege; qui parum regno vtilis fuit. Nam auarus et instabilis

animo fuit. Hic habuit filium, Magnum nomine, qui simulate amicus Kanuti erat, re autem vera ipsum odiebat(!). Accidit autem, vt propter defectum ducis partes Slesuiccenses adeo furtis et rapinis paterent ac per Slawos infestarentur, vt nullus ibi secure maneret, nec ipse rex nisi sub fortissima custodia quiescere auderet. Quod aduertens Kanutus precio ducatum optinuit; quo habito inuasores regni repressit, raptores et fures suspendi fecit, et in breui patriam a periculis liberauit.

Lect. tercia. **Q**uidam (*fuit*) sanguine nobilis, sed moribus totus ignobilis, qui sepius monitus est ab iniuriis desistere, sed noluit. Iussu autem Kanuti capitur ac suspendio per eum adiudicatur. Cui ille: »Cognatus tuus sum; noli tantam verecundiam tuo generi irrogare.« — »Quanto aliis«, ait dux, »es altior genere, tanto in penis eris eleuacior.« Et fecit igitur malum nauis in vertice montis erigi, ac in eum reum ad spectaculum omnium suspendi. Videntes autem omnes, quod nec propriis cognatis contra iusticiam parceret, mali eum timuerunt, et boni eum dilexerunt.

Lect. 4ta. **I**gitur cum iam propter iusticiam et pietatem ad eum omnes confugerent, cepit Slauiam potenter perdomare, vt, vbi centum prius procedere non auderent, ipse cum duobus securus incedebat. In omnibus ergo prospere agebat, quia manus domini erat cum illo. Inuidebat ergo illi Magnus filius regis, timens, quod regnum transiret ad ipsum; atque sub simulata amicia (ɔ: amicicia) fere nouem annis mortale odium ad eum occulte gerebat, desiderans eius mortem.

Lect. quinta. **A**ccidit autem, vt dux mendaciter (*regi*) accusaretur. Qui, vt leuis animo erat, delatoribus credens [rex, *add. in marg.*] in consilio (!) Ripensi ducem aggressus ait: »Tu quedam noua induxeras (!), vt contra me et regnum meum nomen regis tibi vsurpares.« Cui dux respondit: »Terra tua hanc consuetudinem habuit, vt nullus secure aliquid possideret. Iam per me factum est, vt quilibet possit in propriis remanere ac res suas pacifice custodire et possidere. Hec est noua consuetudo. Nomen etiam regni non vsurpaui, nec Slauia regem habuit nec me regem habet, sed vsuali vocabulo knesæ, id est dominum, vocant, quod aliqui Dani credunt regem esse. Insuper terram illam tibi et regno tuo reconsiliaui (!), paratique sunt Slawi in bellis tibi astare, si eorum adiutorio vti velis.« Hiis auditis rex contentus fuit.

Lect. VI. **E**o tempore instante natali domini dux ad festum regis inuitatur: versus Roskildiam festinauit. Qui dum ad curiam

regis peruenisset, ab omnibus venerabiliter est receptus. Magnus autem iugiter meditabatur in necem eius, habens secum tres sollempnes proceres, socios conspiracionis in mortem viri iusti. Igitur in curia regis ducem tamquam familiarissimum amicum adiit mendaciterque dixit, se peregre profecturum ac necesse habere de consilio pro suis negociis disponendis ac velle tractare cum eo super hiis in loco aliquo secreciori. Tu.

Lect. VII. At vir innocens, credens vera esse, que Magnus dixerat, ait: »Dilecte frater, affectum tuum bonum deus perducat ad finem! De me nichil dubites, sed locum et tempus assigna, et ero paratus pro voluntate tua. Conuenientibus ergo eis de tempore et loco, in quibus sibi mutuo occurrerent, peractis quatuor diebus natalis domini, quibus communiter cum rege fuerant, Magnus iuit in Gæffnewadh, Kanutus vero moratus est in Harelstad, quousque residium (!) natalis compleretur. Crastino vero epyphanie summo mane Magnus cum suis se armans ad proximam siluam iuit misitque vnum de suis ad ducem, qui adhuc dormiebat, dum nuncius veniret.

ℓ ~ ℓ Surgens ergo dux festinabat, vix ex toto vestitus, occurrere Magno. Cumque suaderet sibi Cecilia cognata sua, filia Kanuti regis, apud quem (!) hospitabatur, ac omnes sui, vt Magno non occurreret nisi armatus et cum forti comitiua, non assensit, quia vir fidelis de falso et perfido amico suspicionem malam non habuit. Assumptis igitur secum duobus sociis nuncium est sequtus. Qui precedens, de nece talis viri dolens, cancionem quandam de quodam parricidio tunc notissimo compositam pluries cantauit, vt per hec dux moneretur, ne incideret in paratas incidias (!). Sed ipse nichil super cor ponens (*Isaiæ 47,7*) siluam intrauit. Cui perfidus Magnus occurrens cum [cum] falsa oris hilaritudine eum amplexatus est. Tu.

~ L. ⌒ Cumque consedissent, aduertit dux Magnum armatum; quesiuit, cur armatus incideret (ɔ: incederet) tempore pacis. Qui dixit se habere aduersarium, de quo vellet statim summere (!) vindictam. Et dum hec loqueretur, venerunt socii Magni de latibulis armati. Tunc scelus conceptum vlterius ferre non valens ait: »Kanute, cuius est Dacia?« Dux innocens respondit: »Quid sibi vult hec interrogacio? cuius est Dacia nisi patris tui, patrui mei, quam diu placet altissimo?« Ait ille: »Non est sic, sed omnes post te vadunt.« Qui respondit: »Nouit ille, qui cuncta nouerat, quod numquam tibi vel tuis obfui in vita mea.« Et cum vellet surgere, traditor eum indigne per cappam retrahens extracto gladio

capud(!) reuerendi ducis ab aure sinistra vsque ad oculum dextrum diuisit. Accurrentes autem alii armati, vt participes parricidii essent, lanceis latus eius transfixerunt. Sicque sanctus propter iusticiam et vite innocenciam occisus obdormiuit in domino. Tu autem, domine, miserere nostri. 5

II.

DE SANCTO WILHELMO ABBATE.

Ellen Jørgensen, v. d., quam sæpius commemoraui, initio mensis Octobris huius anni (1910) mecum communicauit, se in *codice Upsalensi C. 447* (qui codex Breuiarium continet secundum morem ecclesiæ Lundensis ordinatum, et a Johanne Svenonis curato Nyburgensi anno 1477 scriptus est) in fol. 230 *Legendam de S. Wilhelmo* inuenisse, quam nusquam alibi se legere meminisset. Ne ego quidem hanc narrationem aliunde noui, ideoque eam ex codice Upsalensi Hauniam in Bibliothecam Regiam transmisso descriptam hoc loco apponendam esse iudicaui.

Quedam mulier in Hornsheret in vigilia epyphanie vaccas suas cum aliis pecoribus emisit ad aquas ad aquandum. Vna vacca, que et ei preciosior, cecidit super glaciem, et fracto femore nec surgere nec se mouere de loco, quo ceciderat, poterat. Quod cum nunciatum fuisset mulieri, ingemiscens imponit eam vehiculo 10 et transtulit in domum suam, et sedens lamentabatur. Interea superuenit Johannes presbyter, et videns eam flentem dixit: »Qua re tristis es?« Cui illa: »Vacca mea corruit super glaciem et fracto femore approximet(!) morti. Accessit sacerdos ad vaccam, et contrectans eam manibus suis perpendit verum esse, quod ex ore 15 eius audiuit. »Aduoca aliquos, qui excoreant(!) eam, et vtere carnibus.« — »Absit, mi domine, vt ita fiat, quia multum peculij michi prestabat. Scio, quid faciam. Inuocabo sanctum Vilhelmum, qui est pius consolator afflictorum, et si restituerit michi vaccam meam sanam, dabo ei monile meum.« Euoluto paruo spacio post 20 votum, consolidatis ossibus femoris et vigore recepto, surrexit vacca et diuertit ad presepe suum et pabulum appositum cõmedit. Ad hoc factum expauit cor mulieris, et tam amiracione(!) quam gaudio plena nunciauit vicinis suis et amicis, quam celerem peticionis sue per merita sancti Vilhelmi consecuta fuerat effectum; et 25 gratulabantur ei omnes.

Ewangelium. Nemo accendit.

INDICES

INDEX I.

Hoc volumine continentur:

I. **Sanctus Theodgarus confessor** . . . . . 1— 26.
Fortale . . . . . 3— 13.
I. De S. Theodgaro ex mss. Arnamagnæanis . . . . . 14— 16.
II. De S. Theodgaro ex Breuiariis . . . . . 17— 20.
III. Carmina Ecclesiastica . . . . . 20— 24.
IV. Fragmenta de miraculis S. Theodgari . . . . . 25— 26.

II. **Sanctus Canutus rex et martyr** . . . . . 27—168.
Fortale . . . . . 29— 59.
I. Tabula Othiniensis . . . . . 60— 62.
II[a]. Passio s. Kanuti regis et martiris. . . . . 62— 71.
II[b]. Excerpta ex Passione . . . . . 72— 76.
III. Epitaphium s. Canuti . . . . . 76.
IIII[a]. Ailnothi Liber. . . . . 77—136.
IIII[b]. Excerpta ex libro Ailnothi . . . . . 137—147.
1. Petri Olai de martyrizatione s. Kanuti. . . . . 137—140.
2. Legenda ex Breuiariis . . . . . 140—147.
V. Ex libris memorialibus capituli Lundensis . . . . 148.
VI. Carmina Ecclesiastica . . . . . 149—162.
VII. Ex Arnfasti monachi poemate . . . . . 163—166.
VIII. Addenda ex Breuiario Lincopensi. . . . . 167—168.

III. **Sanctus Canutus dux et martyr** . . . . . 169—248.
Fortale . . . . . 171—188.
I. Historia s. Kanuti ex officio ecclesiæ Ringstadiensis 189—204.
A. In passione s. Kanuti . . . . . 189—200.
B. In translacione s. Kanuti . . . . . 200—204.
II. Historia s. Kanuti ex Breuiariis et ex Chron. Sial. 204—218.
III. Alia testimonia . . . . . 218—221.
IV. Carmina Ecclesiastica . . . . . 221—229.
V. Omeliæ . . . . . 229—233.
VI. Fragmenta librorum Roberti Elgensis . . . . . 234—241.
VII. Miracula s. Kanuti ducis . . . . . 242—245.
VIII. Epistola Alexandri papæ III. de canonizatione . . 246—247.

IIII. **Sanctus Ketillus confessor** . . . . . 249—284
Fortale . . . . . 251—259.
I. Vita et miracula s. Ketilli . . . . . 260—275.
II. Epistola Clementis papæ III. de canonizatione . . . 275—276.
III. Vita s. Ketilli ex Breuiariis . . . . . 276—279.
IV. Carmina Ecclesiastica . . . . . 279—283.

V. **Sanctus Wilhelmus abbas et confessor** . . . . . 285—386.
Fortale . . . . . 287—299.
I. S. Wilhelmi vita et miracula . . . . . 300—369.
II. De s. Wilhelmo ex Breuiariis . . . . . 370—377.
III. Tractatus b. Guillermi de s. Genouefa . . . . . 378—382.
IV. Epistolæ papales tres de canonizatione . . . . . 382—386.

VI. **S. Margareta Roskildensis** . . . . . 387—390.
Fortale . . . . . 388—389.
De S. Margareta Roskildensi . . . . . 389—390.

VII. **S. Nicolaus Arusiensis** . . . . . 391—408.
Fortale . . . . . 393—397.
De vita et miraculis b. Nicolai Arusiensis . . . . . 398—406.
De canonizatione epistolæ papales duæ . . . . . 406—408.

VIII. **S. Andreas presbiter Slaulosiensis** . . . . . 409—418.
Fortale . . . . . 410—413.
De s. Andrea presbitero Slaulosiensi . . . . . 413—418.
I. Ex codicibus Danicis . . . . . 413—417.
II. Ex Thomæ Cantipratensis libro apum . . . . . 417—418.

IX. **S. Ericus rex Danorum** . . . . . 419—445.
Fortale . . . . . 420—423.
De s. Erico rege Danorum . . . . . 423—445.
I. Ex Petri Olai collectaneis . . . . . 423—424.
II. Ex Chronico Jutensi . . . . . 424—425.
III. Ex Genealogia regum Daniæ . . . . . 425—430.
IV. Ex Chronica Sialandiæ . . . . . 430—432.
V. Ex Annalibus Stadensibus . . . . . 432—433.
VI. Ex Annalibus Hamburgensibus . . . . . 433—434.
VII. Ex Petri Olai collectaneis . . . . . 434—435.
VIII. Ex tabula Ringstadiensi . . . . . 435.
IX. Duo carmina de morte Erici . . . . . 435—436.
X. De miraculis s. Erici regis . . . . . 436—445.

Addenda . . . . . 446—449.
I. De s. Canuto duce . . . . . 446—449.
II. De s. Wilhelmo abbate . . . . . 449.

Indices . . . . . 451 sqq.

INDEX .II.

In hac editione adornanda hi libri manuscripti et alia subsidia adhibita sunt:

a. Libri extranei:

Cod. Audomariensis 716 (in Ailnotho): p. 45 sq.
» Brugensis, Bibl. publ. 403 (in Ailnotho) p. 46 sq.
» Coloniensis G. B. 203 (in Passione s. Canuti regis) p. 35 sq.
» Kiloniensis S. H. 8, A. 8° (de s. Kanuto duce) p. 176 sqq.
» Victorinus in Bibl. nation. Paris. mss. Lat. 14652 (de s. Willelmo) p. 293 sq.
» Parisinus Bibl. S. Genouefæ 558 (de s. Willelmo) p. 294—96; 298.
» Calmarienses Stephanii (de s. Kanuto duce) p. 176 med.; p. 181 not. 1.
» Upsalensis C. 290, 4to (d. s. Ketillo) p. 255 sq.
» Upsalensis C. 447 (de s. Willelmo) p. 449.
Liber daticus Lundensis vetustior } (de s. Canuto rege) p. 54.
Necrologium Lundense }
Editt. prototyp. libri Thomæ Cantipratensis (de s. Andrea Slaul.) p. 413. 417.
Breuiarium Arosiense p. 36. 53. 180 sqq.
Breuiarium Lincopense (de s. Canuto rege) p. 167.
Breuiarium Lundense *passim*, p. 9. 34. 37. 53. 55. 180 sqq.; 257. 297.
Missale Lundense p. 57.
Breuiarium Nidrosiense p. 37. 55.
Missale Rigense p. 257 not. 2.
Breuiarium Sleswicense p. 4. 9. 36. 53. 180 sqq. 257. 297.
Missale Sleswicense p. 57. 182. 227. 257 not. 2.
Passionale Lubicense p. 36. 180 n. 257 not. 1; 263,7 nota.
Annales Lundenses p. 182. 218. 389 sq.
Annales Hamburgenses p. 422. 433.
Annales Stadenses p. 422. 432.
Regesta Vaticana p. 299. 382. 397. 406.
Acta Sanctorum *passim*.

b. Libri domestici:

[Codex Huitfeldianus Ailnothi deperditus, olim in Bibl. Univ. Hauniensis p. 32 sq. 47 sqq.]. Ex hoc expressæ sunt: Editio princeps (1602) Ailnothi Hauniensis p. 47 sq. — Editio Meursii p. 48 sq. *De exemplari huius editionis cum collatione Arnæ Magnæi uid. inferius sub hoc Indice.* — (Editio Bircherodii p. 49 sq.).

Codex Arnæmagnæanus 1049, 4to, in B(ibliotheca) U(niuersitatis) H(auniensis); describitur p. 5—7; [1]) (de s. Theodgaro) p. 5. 7; [2]) (de s. Kanuto duce) p. 6. 185 sq.; [3]) (de s. Ketillo) p. 6. 255; [4]) (de s. Nicolao Arusiensi) p. 6. 396; [5]) (de s. Andrea Slaulosiensi) p. 7. 411 sq; [6]) (de s. Erico rege Danorum) p. 6. 422. Particulæ 2 et 6 ex deperdito manuscripto Bibl. Acad. Haun., quod Veriloquium Vetus appellabatur, descriptæ sunt, p. 59 nota.

Codex Arnæmagnæanus in B. U. H. 670d (de s. Canuto rege) p. 37. 55; 670c (de s. Kanuto duce) p. 180; 670b (de s. Willelmo) p. 297.

Codex Arnæmagnæanus 107, 8vo, in B. U. H. = Petri Olai Collectanea *passim*; p. 4 cum nota; 33 cum nota; 51 sqq.; 289 not. 1; 297; 389. 394. 422. 423. 424, II, nota; 434.

Codex Additam. 90 fol. in B. U. H.: [1]) (Arnfasti monachi d. s. Canuti regis miraculis poematis fragmenta) p. 58 sq.; [2]) (de s. Kanuto duce) p. 185 sq.; [3]) (de s. Ketillo) p. 255; [4]) (de s. Nicolao Arus.) p. 396; [4]) (de s. Andrea Slaulosiensi) p. 411; [5]) (de s. Erico rege Danorum) p. 422. Particulæ 1. 2. 5 ex »Veriloquio Vetere« descriptæ sunt.

Codex Additam. 114, 4to, in B. U. H., p. 396 (de s. Nicolao); 411 sq. (de s. Andrea Sl.).

Codex Additam. 112, 8vo, in B. U. H. (excerpta Vedeliana ex libris Rob. Elgensis) p. 183 sqq.

Chronicon Jutense, cod. Additam. 49 fol., in B. U. H. (de s. Erico) p. 424.

Liber Arusiensis in B. U. H., »E Donatione Variorum« 53 fol. (de s. Nicolao Arusiensi) p. 394. 396 sq.

Bartholiniana, in B. U. H., Tom. A (deperditus), p. 5; 7; 58 nota; 388. —
» Tom. D, p. 6; p. 31; (de s. Ketillo) 253 sq.; (de s. Nicolao Arus.) 396.

Diplomatarium Arnæmagnæanum, in B. U. H., p. 188. 388. 397.

Codex Vet. Collect. Reg. 3645, 8vo, in B(ibliotheca) R(egia) H(auniensi) p. 31.
» » » » 2455, 4to (de s. Ketillo) p. 255.
» Nouæ Collect. Reg. 1197, 4to, in B. R. H. (de s. Kanuto duce) p. 183. 187 cum nota; p. 422.
» » » » 1127, 4to, p. 58 nota; p. 388; p. 412.
» » » » 889, 4to (epitaphium s. Canuti regis) p. 39 sqq.
» » » » 726c, fol. (de s. Ketillo) p. 253. 260; (de s. Erico) p. 435.
» » » » 54, 8vo, (de s. Kanuto duce) p. 446.

Codex collectionis Werlauff. in B. R. H. 17 (de s. Erico) p. 436.

Fragmenta Plesneriana in B. R. H. (de miraculis s. Theogarii) p. 12 sq.

Diplomatarium Langebekianum, in Archiuio regni Haun. p. 187.

Diplomatarium Ringstadense in Archiuio regni Haun. p. 188.

Chronica Sialandiæ (ex deperdito cod. bibl. Acad. Hafn.), edidit Arnas Magnæus. p. 181 sq. 213 sq. 220. 287 nota; 389 sq.; 430—32.

Genealogia regum Daniæ (ex deperdito codice bibl. regiæ Hafniensis), edidit Stephanius p. 421. 425 sqq.

Tabula Ringstadiensis p. 182. 220. 422. 435.

Tabulæ Othiniensis uaria exemplaria p. 29—34; p. 60.

Epitaphii s. Canuti regis uaria exemplaria p. 38—42; p. 76.

Breuiarium Arhussiense p. 9. 37. 55. 180 sqq. 257.

Breuiarium Othiniense p. 9. 12. 34. 37. 53. 55. 180 sqq. 257. 297.

Breuiarium Roschildense p. 9. 34. 36. 53. 55. 180. 181 nota. 182. 257. 297 sq.

Diurnale Roschildense p. 11. 55. 182. 259. 298.
Missale Hafniense p. 57. 182. 298.
Scriptores Rerum Danicarum *passim* (uid. nominatim p. 388).

Collatio Arnæ Magnæi codicis Huitfeldiani.

Codicem Huitfeldianum (**H**), Ailnothi opus continentem, Arnam Magnæum ante incendium bibliothecæ Academiæ Hauniensis 1728 cum exemplari editionis Meursianæ contulisse uariasque eius scripturas enotauisse, et postea Langebekium hoc Arnæ exemplari usum esse, sed pauca inde nobiscum communicauisse, supra p 50 dixi. Quo postea peruenisset exemplar Arnæ, usque ad æstatem anni 1911 ignotum erat; tum uero *Carolus Petersen*, V. D., in bibliotheca Regia Hauniensi bibliothecarius, se librum illum nuper in bibliotheca Deichmanniana, quæ Christianiæ in Noruegia asseruatur, repperisse mihi dixit, eiusque intercessione impetraui, ut liber Hauniam transmitteretur, ubi in bibliotheca Regia Arnæ notas exscribendi facultas mihi data est. Has nunc cum lectoribus hoc loco communicare officium meum esse duxi; apparebit ex eis, codicem **H** aliquanto meliorem fuisse et ad **C** (et maxime **B**) propius accedere, quam antea uidebatur. Numeris editionis meæ in his utor. Arnas ipse in summa pag. 1 edit. Meurs. hæc adnotat: »*Præsentem editionem cum membrana Bibliothecæ Acad. Hafn. ex qua expressa est accuratè contuli, crassioribus tantum satis vitiosi codicis mendis rudiorique pro sæculi more orthographia studio omissis. Sequens a(utem) historia in capita jbi distinguitur, nullo addito capitum numero.*

p. **77**: (Inscriptio): Jncipit prologus in ortum vitam et passionem Sancti Kanuti Regis et martyris quod est (!) .VI. Idus Julii. — 7. Datie (*in marg. et fere deletum*) 8. Nicholao 9. Ailnothus, Cantici Anglorum metr. 13. decenter disponere et pacis ‖ **78**, 6. dispicienda 7. venerationis 20. Kanutus 22. gloriosius (*sed adnotat*: legendum: gloriosus) ‖ **79**, 14. Mirmidonum 15. insegniter 19. posterûm 20. contradidi 21. ut et de ‖ **80**, 1. colligenda perstrinxi (*quod probat Arnas, comparando* 79, 20 reseruanda contradidi *et* 135, 4 tradenda composui) 2. regio dignare confirmare decreto: vt habeat 3. exercij (!) monimenta posteris deferenda 20. et veritatis et iust. exequutorem ‖ **81**, 4. Lætare ergo rex 10. ope (*om.* diuina) 14. obstructas 23. temporalis s. a. supernæ ‖ **82**, 5. conualescant 6. decidui 10. Explicit prologus. Incipit passio Sancti Kanuti Regis et martyris in Othense 13. didita 15. Julius Gaius Magni 17. Christianis subdidere (*deleto* se, *sed adnotat in margine:* se retinendum) 20. Ysonii 22. duritiâ 24. iccirco 25. *adn. in margine*: lege incolant ‖ **83**, 1. *adn. in marg.*: lege susceperint. quod tamen cum indicatiuo habet p. 92, l. 10. 4. 5. nobilitauerint . . seruauerint 9. solum deum fore 15. aerisve 18. persequutionibus 25. Ysonii ‖ **84**, 8. Iccirco *Ad. v.* 15 pudori deputant *adn. in marg.*: vid. p. 119, 11 (dolori deputetur) 17. deest mandatis, fidelibus, exsurgente *Ad.* 19 ortum *adn. in marg.*: ita MS pro hortum *Ad* 20 influat *in marg.*: influit melius congruit ‖ **85**,9. eundem Suenomagnum 13. qui veluti ‖ **86**, 1. 2. prouexit et in quibus hactenus non erant erexit, clerumque 3. 4. uiduis, egenis 6. efficere 14. Dominus noster ‖ **87**, 15. declamat, omnem 17. absoluendus 20. præponendam 21. exsuperandam 23. iccirco ‖ **88**, 4. gratiam petit (quærit *lineola transuersa del.*) 16—17. insultanti . . offerenti . . extollenti ‖ **89**, 6. Suddathorp

10. Roi 13. tunc eiusdem 17. Christo domino amen || **90**, 1. ampliatis ipse tandem humanæ 6. monimentis 7. Haroldo s. e. Knutone 8. Kanuto . . Haroldus 11. Knuto 14. fratrumque (*sed adn. in marg.*: melius fratrem) 20. delegebat 21. Haroldus || **91**, 3. discernere 8—10. *omnia ut* **H**[1] 21. littorea 22. sparsim 23. admisceat || **92**, 4. Suenomagni 6. Knuto 9. seu 10. seu 11. connumerandum . . Kanutum 13. monimenti || **93**, 13. incitabat || **94**, 2. essent iustitia 8. hii 10. ratione audita 15. consiliabant || **95**, 1. pauerunt (!) . . foderunt 18. desiderant 19. perhorrescant 25. circumsedentibus || **96**, 3. *ad* inuestigatione *in marg.*: ni fallor, leg. inuestigatore 4. dextera 5. *ad* uel fauorem in marg.: uel delendum ni fallor. Vid. p. 123, l. 13—15. 11. Scottos Yrosque 13. celeberrimos (*sed adn. in marg.*: ni fallor leg. — mus) 14. *ad* Romani *in marg.*: omnino legendum Normanni; *et sic semper in seqq., ubi idem uerbum legitur*) 18. dinoscitur 19. 20. Willelmo 21. commemorauimus || **97**, 1. eo tantum modo 3. Kanutum. 4. Haroldi 5. Brittanniæ 12. reparandæ seu recuperandæ lib. 15. Kanuti d. a. illi magis 20. et ut gentem 25. consilium || **98**, 1. pro illius gentis adhuc c. p. *ad* 3 seu *in marg.*: istud seu aut delendum aut illius loco restituendum sue 9. iccirco . . dextera 13. Verumtamen 14. Brittanniam 15. Willelmus 20. Brittonibus 21. Cinomannis 21. 22. ut vix suis d. focis || **99**, 1. *ad* didiscerat *in marg.*: lege didicerat 3. aduentantum 4. assimulare 9. 10. Ethe. Hetheby nomen a. 13. *ad* cepta *in marg.*: leg. cœpta || **100**, 1. et aut cum licentia 3. quantocius 5. principes moti 7. Olauus 9. adiit 10. industriæ diutius pertractato (cuncta *lineola transuersa del.*) 14. per internuntios 15. *ad* transmissis *in marg.*: vel re—: hæc duo verba super syllabam trans in membr. posita sunt, ipsa non cancellata 18. paratam habiturus 19. magnatibus interuenientibus || **101**, 4. loribusque 13. aduenasque et undecunque 20. Hiis || **102**, 6. præminentes 14. dimisso 17. Verumtamen || **103**, 5. *post* ergo *Arnas primo inserere uoluit, quam postea post* promptos *inseruit, notam marginalem* in Iutiâ, *de qua in marg. adn.*: in margine extat, ad textum ut videtur non pertinens. 9. tepescit 14. sceleri 20. Vt bos 22. ager ullus || **104**, 18. Iccirco 19. *in marg. adn.* leg. insidiantur . . aduersantur (*pro singulari*) 20. ac per hoc 21. deputantur || **105**, 1. *ad* Pontus *in marg.*: nonne Pons? 17. Akersburgh 18. reuerentissimo || **106**, 11. reuerentissimus 12. non insperato 14. adiit 15. *ad* compescant *in marg.*: nescio an addendum sit se 19. perturbatione inquietudinis impleuerat || **107**, 1. et timidos 3. *ad* eos *in marg.*: rectius eum 16. decertat (*ut* **H**[1]; *Meursius*: decertant) || **108**, 9. lectisternia . . dispiciuntur 11. quod quisque 24. sæpius inspirante || **109**, 3. non ullus, *sed in marg.*: lege nonnullus 11. dimittitur 12. deturbes 14. Dicque 15. quod tentabas || **110**, 1. Sed quod tu, Iutia (*adnot. contra Meursium*: ita omninò MS.) 2. Phionia 3. perfecit 5. conuersa frequentas 6. negarat 18. plectro 22. Hiis nunc || **111**, 4. ibidem quondam 5. Wigbergis 5. sanctificationis 11. *Post* ualebit *nullam esse capitum distinctionem adnotat.* 14. non modo inuenit (*deleto* non, *sed in marg. adn.*: istud non retinendum) 17. dinoscitur || **112**, 6. Phioniam 11. Phioniæ 20. homine, *sed in marg.*: leg. ni fallor hominem . . cotidie || **113**, 11. 12 *ad* exturbent . . efficiant *in marg. adn.*: ni fallor leg. exturbet . . efficiat 18. *ad* quid suis *in marg. adn.*: nescio an desit rebus; vide similem locutionem p. 90, 14 (incendiis se admittere), vid. etiam p. 108, 5 (nauibus admissis); aut forte legendum cum suis, vid. ad p. 119, 6. ad-

missa pro accepta p. 124, 6; admissa pro commissa p. 135, 13; admitte pro confer p. 135, 15. — 113, 23. Pipro || **114**, 5. debriatus 10. luce diei relicta 20. retro et viso || **115**, 3. non reuocaret, *sed in marg. adn.*: non sine dubio delendum 5. etenim 8. O te impudicum 12. ut Ihesus crucifigeretur 13. accepta aqua 14. 15. et voce et officio ab iusti sanguine immunem sese c. e. 16. debriatus || **116**, 5. laqueo uita (*om.* postea) 6. abcisa 14. exsurgens 16. animo obcæcatorum || **117**, 6. occupat 8. comprehendere (*deleto* possint, *sed in marg. adn.*: aut comprehendant legendum aut possint retinendum) 17. mineribus, *sed in marg.*: legendum muneribus, vid. p. 124, 5 sq. 20. undecunque 21. Pipro || **118**, 2. deintus 8. abcisa 26. caput, *sed in marg.*: rectius capite || **119**, 5. seculis detest. 6. *om.* cum, *sed adn. in marg.*: nescio an cum retinendum. Regem enim pugnasse non extat. 11. *ad* dolori deputetur *in marg.*: vid. p. 84, 15. 18. sancta 28. persequutoribus || **120**, 7. reliquarum (*ut* **H**[1]), *sed in marg.*: leg. reliquiarum. 8. Osuualdi, cum cruce sacra 9. Iter, *sed in marg.*: lege inter 11. ad aram et ore 14. exiciale 22. intrauit *delendo corr. in* iuit || **121**, 13. 14. Ut enim quædam ex || **122**, 1. 2. sen. orbis et p. urbis excitialiter 4. indicentem || **123**. 1 posito, *sed in marg.*: leg. posita (*scil. interpunxit*: procul, posita . . exprobratio) 4. labiis me 6 Quis autem [**60**, 1. Dominicæ, *in marg. add.* 1086. 2. Kanutus || **61**, 1. expansis in modum crucis 6. Thrughot 8. Radulfus. alter Thrughotus || **62**, 1. fuerunt] **124**, 2. infra 3. ut 8. nuribus 14. fratrem germanum 16. cognoscunt (**H**[1.2.3]: agnoscunt || **125**, 1. 2. lanceis alii n. c. t. 8. 9. facti sunt in 9. eis 13. quomodo 14. plenum non erat 19. *om.* debuerant *post* uenerari 20. didicerant, *sed* didi *in rasura, et add. in marg.*: rasum in MSto. ni fallor debuerant || **126**, 1. *ad* esum *in marg.*: forte escam 9. obtemperare 13. persequutoribus 14. Iccirco 16. præ 18. *om.* aut; *add. ad* hæsitare *in marg.*: vid. p. 80, l. 8. || **127**, 1. Iheremiæ 3. et dissipatæ s. a. 4. ingruentium 14. infra 19. coniunx. 20. prospiciens, carissimi coniugis || **128**, 1. Gandeuis scilicet Blandiniensi cœnobio. 10. et uicinia, *sed in marg.*: lege vicina vel in vicinia 13. ac 18. discidio 23 cernua 25. ipsum 26. perfusis || **129**, 9. sui quondam carissimi carissima p. l. 11. Kanutus *ad* 12 *in marg.*: 1095. circa initium Aprilis 19. nunc vero || **130**, 3. Hericus 11. Hiis 12. pignera 13. adauget *post* 22: Explicit passio Sancti Kanuti. Item (*sed in marg.*: legendum Incipit) translatio eiusdem || **131**, 1. Rex interea Hericus 7. simil (!) 14. assisci 16. Knut 19. adiudicabatur, Kanutus || **132**, 2. Kanutus 6. tot 11. Kanuti 23. providit 26. condonantur, usibus apta || **133**, 6. Ethela 7. coniunx 8. Apuliensium 9. carissimo 15. conseruatis *ad* 22 *in marg.*: 1100 (*corr.* 1101). 19. April. 22. Herici || **134**, 9. Kanutus 10. reconditur 15. perforat *Post* 16 *in cod. nouum caput incipere indicat.* 19. mensæ 20. *ad* supponitur *in marg.*: intelligendum, ni fallor, superponitur 21. *ad* perficiantur *in marg.*: leg. perficiuntur *Post* 22 *in marg. add.*: Cap. || **135**, 1. Ailnothus 4. tradenda 6. munimentum 9. monimenta 12. caligine circumfusum (*ut* **H**[1]; circumfusum caligine **H**[2.3]) 13. onusta 16. antidoto intercessionis tuæ 20. assistere || **136**, 4. pneumati. *Subscriptio ut in* **H**. *Ad Notas Meursii quædam adscripsit Arnas, ex quibus hæc adfero*: *Ad* p. 98, 22 *editionis meæ*: forte leg. Anglis etc. didicerat, barbas radere pro rasit (ɔ: *radebat*), uti alias sæpius, et præcipue Cap. XIV. et initio capitis XVI. Vid. et p. 118, l. 5 sqq. et p. 120, 23 sqq. Vid. et cap. 19. —

Ad p. 109, 26, *ubi Meursius se* sceleri *pro* celeri *restituisse dicit, adnotat Arnas*: Hæc nota plane supervacua est; ubivis enim fere MS vocem istam a *c.* unico orditur, quod editor recte per *sc.* expressit. celestum pro sc., ciat pro sc. — *Et alia nota*: Sic sæpius MS pro scel. ut et in aliis vocibus à sc. incipientibus. MS etiam in medio vocum pro *sc. c* habet et vice versa; pro imbecilles MS habet imbescilles; incius pro insc.; laciviam, ciscitatur pro sc.; concius, concendit. Eadem hæc Membr. pro oris (ɔ: terris) horis legit; sic cohercere, perhennis, habundantissime (ɔ: abund.), et plura eiusmodi; et vice versa: orribiliter, exortationibus, actenus, ebdomada et similia, sed hæc pro sæculi ingenio. heremitice pag. 99, 16. — *Ad* p. 116, 7, *ubi Meursius se* pœnæ *pro* penè *edidisse dicit, adnotatur*: Nescio cur huius mentio facta sit, cum constet illius ævi MSta diphthongis carere; accentu certe hæc vocula in MSto destituitur. —

Ceterum hoc loco etiam illud adnotandum est, me in Bibliotheca Uniuersitatis Hauniensis in collectione »Ex donatione uariorum« sub numero 106, 4to repperisse codicem Bircherodii textum Ailnothianum et commentarium continentem. Exemplar commentarii Bircherodiani, quo Westphalen usus esse uidetur, in Bibliotheca Regia Hauniensi in Vetere Collectione Regia sub n. 2511, 4to reperitur. Sed post repertas Arnæ Magnæi notas ad textum constituendum his subsidiis carere possumus; habet tamen B. p. 88, 15 Goliad; p. 103, 5 intercussores in Jutia; p. 121, 14 quædam, et omnino plurimis locis Arnæ notas confirmat; ad p. 116, 19 apparet, nullam notam marginalem in **H** fuisse, sed Westphalen miro modo errasse, nam hæc omnia ex commentario B. sumpsit.

INDEX .III.

Locorum, populorum, gentium nomina.[1])

(Aalburg, *Aalborg*): Aalburgense (*v.* Aleburgense) oppidulum 268, 4. *Vid.* Haleborch.

Aas: parochia Hallandiæ, prope Varberg, 444, 19.

Acresburh (A(c)kersburgh), *Agersborg,* castrum regium in territorio Øster-Hanherred, iuxta Limfjord situm, 105, 17.

Alpes, 333, 9.

Anagnia, *Anagni*, in Latio 407, 25.

Andwarthscoch (-scogh), *Andvordskov,* monasterium ordinis s. Joh. Bapt. prope Slaulosiam 439, 21; 441, 32.

Anese, *Annisse,* uilla in territorio Holboherred Sialandiæ, iuxta Arresø 332, 7; 356, 29.

Anglia, *England,* 14, 8; 60, 4; *141, 10 sqq.*; 440, 31 sqq.; terra Anglica 18, 3. — Angli *67, 4*; 77, 10; 83, 20; *96, 12. 16 sqq.*; *98, 15. 22*; 135, 1. — *Aduerb.* Anglice (*opp.* angelice) 18, 4.

Apilholt 370, 21; *vid.* Ebbelholt, Æplæholt, Paraclitus.

Appulia 140, 13. — Ap(p)ulienses 133, 8.

Aquilo, *Norden,* 82, 12. — Aquilonales, *Nordmænd,* incolæ Norwegiæ, 83, 24; 85, 6; *vid.* Normanni, Noruegia.

Argiui (Græci) 121, 15.

(Aros, *Vesterås* in Suetia): Arosiensis dyocesis 441, 25.

Arus, *Aarhus*, 393, 3; 403, 3; 405, 24; = Arusium 402, 4; 403, 1. 10; 404, 11; = Arusiæ 401, 32. — Arusiensis dyocesis 406, ep. 3; 407, 28; 442, 29; A. episcopus 219, 21; 400, 16; 405. 3; A. cantor 405, 29; fratres predicatores A. 407, 28; episc. et capitulum A. 407, 30.

Asathorp (? Asathar?), uilla Scarensis dyocesis in Suetia, fort. *Åsarp* in territorio Frøking, 438, 13.

Aslax hede, 236 (I, 12) *vid. nota.*

(Aslo, *Oslo*, ciuitas Norwegiæ, ubi nunc est *Christiania*): Asloënsis dyocesis 441, 13; 443, 25; A. episcopus (Nicolaus) 384, 19.

Aswarbode, *Asserbo,* in territorio Holboherred Sialandiæ, 367, 8.

Auernum (*pro* Inferno) 104, 6.

(Aurelia, *Orléans*): Aurelianensis episcopus (Manasses) *318, 4 sqq.*; *379, 6. 27*; 380, 26; 381, 16 sqq.

Ausonia (= Italia) 132, 10. — Ausonium (= Romanum) imperium 82, 16.

Australes *signif. vid.* incolas insularum Danicarum 85, 7.

(Autisiodorum, *Auxerre*): domnus (episc.) Autisiodorensis (Alanus) 379, 5.

Babilonii 325, 13.

Balstorp, *Balstrup*, uilla Sialandiæ prope Ringsted, 196, 19; 437, 6. *Vid.* Baulstrup.

Bardelue, locus incertus, fort. *Bårsløf* (Bareslehf) prope Helsingborg, 352, 23.

[1]) Excerpta Breuiariorum ceteraque in hoc et sequenti Indice ita tantum respexi, si quid peculiare sibique proprium habent.

Bari, ciuitas Italiæ, *vid.* s. Nicolaus de Myra, 274, 26.
Baulstrup, 235, 1 = Balstorp.
(Beistrup) *vid.* uilla episcopii.
Beneuentum, ciuitas Italiæ, 247,20.
Bennæbothe, *Bendebo,* uillula Sialandiæ in parochia Skamstrup, territorio Tudseherred, prope Jyderup, 439, 26.
Bethleem 317, 4 (sanctum de B. = Christum).
Bierghby, uilla quædam Sialandiæ (sed plures hoc nomine uocantur), 442, 20.
Blandiniense cenobium (s. Petri), Gandauis in Flandria situm, 128, 1.
Boemia 423, 19 sqq.; = Bohemia 425, III, 3.
(Brande(n)burg): marchio B-gensis (Otto) 442, 8.
(Brema): archiepiscopus Bremensis (Gerardus) 432, 7. 16; 433, VI, 1.
Britannia (= Anglia) 97, 5; 98, 14.
Brittones, ex ducatu *Bretagne* 98, 20.
Burhlanis, *Børglum,* in Wendle, sedes episcopalis, 104, 12. — Burgulanensis episcopus 219, 22.

Campi uilla, 99, 11, *vid.* Hethebi.
Cancia, *Canterbury,* Anglorum metropolitana urbs, 77, 9.
Cara Insula, monasterium Cisterciensis ordinis, *Øm Kloster,* in uilla *Emborg* prope *Ry* in Thyrstingherred Jutiæ, 394. 406, ep. 3; 407, 27.
Caritas, *Charité,* monasterium quoddam Galliæ, 303, 21.
Chaldei 21, 11.
Chilana, castellum (apud Sliam) a S. Kanuto duce contra piratas munitum, 237 (I, 17) *cum nota.*
Chökæ, *Køge,* urbs Sialandiæ, 390, 20.
Cinomanni (Cenoman(n)i), incolæ prouinciæ Gallicæ *Maine,* 98, 21.
Clastorp, uilla quædam in Scania (?) 444, 14.
Coloniensis ciuitas, *Cöln,* 429, 16.
Copmanhauen 352, 8, *vid.* Kopm..
Corrinthei (!) 267, 4.
Cyprus insula, ubi Ericus Egothe mortuus est, 213, 2; 234 (I, 1); 446, 9.

Dacia, *Danmark*; Dacie fines, partes, termini, regnum *passim*; *inde* Daca gens 220, 4, v. 6; Datia *interdum scribitur, ut* 321, 7; 336, 17 *al.*; *rarius usurpatur* Dania: 21, v. 9; 244, 18; *sed incolæ semper* Dani *appellantur*; *inde adiect.* Danicus (gens D. 83, 10; lingua D. 84, 2, *al.*; D. exercitus 99, 1; D. sermo 403, 28); *adverb.* Danice 414, 11; 441, 4. — Danorum christianitas 82, 23 sqq.; 123, 6 sqq; Danorum contumacia adversus s. Canutum regem 66, 1 sqq.; 94, 4 sqq.; 102, 11 sqq.; 121, 8 sqq.
Dalboi 65, 4 (Dalbii 74, 17) = Dalbuj 91, 8, *Dalby* in Scania prope Lund, olim sedes episcopalis; ibi Harald (Hen) sepelitur.
Danai (Græci) 79, 13.
Danæwirkö, *Danevirke* apud Sleswic, 432, 10.
Dardani (Troiani) 79, 13.
Dyrsia, *Djursland,* pæninsula orientalis Jutiæ inter Randers et Aarhus, 442, 29, = Dyurse 273, 21.

Ebbelholt 297, *vid.* Apilholt.
Ekebe, *Egby,* uilla Sialandiæ (fort. in parochia Glostrup), 360, 25.
(Elge, *Ely* in Anglia, 184): Elgensis 184; 239 b, 4; = Eliensis 235 fragm. I, 5; 241 fragm. III.
Eruadum, *Herrevadskloster* in Scania, monast. Cisterc. ord., 384, 29; *vid.* Herwadum.
Eskilze, *Eskilsø* in Isefjord, monast. fort. Benedict. ord., quod reformauit s. Willelmus, 319, 20; = Eskilssø, Eschilsió 297, 11; Eskilzo 370, 20; insula Eskilli 321, 23.
Esrom, monast. Cisterc. ord. in Sialandiæ territ. Holboherred, 332, 18; 341, 2.
Ethebi 99, 10, *vid.* Hethebi.
Eyderstat, pæninsula Strantfresonum 435, 1.

F(i)ellæbalgh (Feldbalig), *Felballe,* uilla Jutiæ in Dyrsia (*Djursland*), 442, 29.

Fionia, insula *Fyn,* 75, 6; 143, 2. 4; = Fyonia 137, 5 *not.*; *vid.* Pheonia *et* Vionenses.
Flandria, *Flandern,* 67, 21; 71, 10; 100, 13; 439, 7.
Francia, *Frankrig,* 370, 1 = Frantia 317, 25. — Franci 82, 18; 302, 5; 378, 3. *Vid.* Gallia, Galli.
Francigenæ, incolæ ducatus *Normandie,* 96, 14. 22; 97, 21; 99, 3; *vid.* Romani[2] *et* Normanni australes.
Frisia, *Frisland,* 434, 34. — Fresi 430, 6; Friso 137, 5 *not.*; 438, 11; Frisones 191, 17; 435, 1. *Vid.* Strantfresia, Strantfresones.
Frisleue, *Freerslev,* uilla in territ. Lynge-Frederiksborgherred Sialandiæ, 345, 31.

Gallia, *Frankrig,* 307, 15. 23; 378, 3; 380, 11; Galliæ *plural.* 378, 4. — Galli = Franci 82, 18. 23; 96, 12; 98, 20. *Vid.* Francia.
Gandauis (-euis), *Gent* (*Gand*) in Flandria, 128, 1.
Gefnewathe, locus inter Roskilde et Ringsted situs, 196, 19 = Gæffnewadh 448, 14.
Gehenna (*pro* Inferno) 233, 1; 301, 16; 327, 14.
Gherluse, *Gjørløse,* uilla Sialandiæ prope Hillerød, 359, 16.
Glaciales = Isonii, *Islænderne*; eorum christianitas 84, 2 sqq.
Glechingstorp, *Glenstrup,* monast. Benedict. ord. in territorio Nörhald Jutiæ, prope Hobro, 403, 6.
Gothi, *Gøterne,* uicini Suethorum 82, 19; eorum christianitas 83, 12 sqq.
Grathæheth, *Gradehede,* ubi rex Sueno Grathæ occubuit, 203, 18.
Grecia 121, 16.
Guthlandia, insula *Gulland,* 362, 20.

Hafnis, *København,* 437, 16; vid. Haven *et* Kopmanh..
Haleborch, *Aalborg,* 274, 5.
Hallandia, *Halland,* prouincia Danica, 245, 13; 444, 19. — (H)allandensis mulier quædam 363, 27.
Halmstath, *Halmstad* in Hallandia 437, 9.
Halstat, *Halsted,* uilla Lalandiæ prope Nakskov, 444, 10.
Haralstath 197, 6 = Haralstadium, Haraldstad 238, Haraldsted 239, Harelstad 448, 14; sylua Haraldstathæ 213, 16; 214, 3, ubi s. Kanutus dux interfectus est, prope Ringsted, = silua Harelstæthæ 220, 3.
Hardekeir (-kier), *Harjager* in Scania, 358, 16.
Hartesyssel, pars septemtrionalis diœcesis Ripensis, 273, 25.
Hathersleuense oppidum, *Haderslev,* 404, 5.
Haven, 402, 14 = Hafnis.
Herwadum 382, ep. 3, *vid.* Eruadum.
Hethebi 99, 10 = Hetheby 236 (I, 12): utrobique nomen uario modo explicatur; Hethæby 436, 2 a. i. — Hethebyensis episcopus 219, 23. — *Vid.* Ethebi *et* Sleswic.
Hierosolima 414, 17. — Hierosolymitanus 213, 2. *Vid.* Jerosolyma, Jerusalem.
Hildesem, *Hildesheim,* 341, 28.
Holsatia, *Holstein,* 432, 16, = Holtsacia 434, 2; Holtzacia 433, V, 13; Holzsatia 431, 30; 432, 8.
Homongersyssel, pars diœcesis Wibergensis, 273, 29.
Hornsheret, territorium Sialandiæ in Isefjord, 449, 6.
Horsnes(um), *Horsens,* urbs Jutiæ, 405, 20; 442, 32.
Hulæbech, *Holbæk,* urbs Sialandiæ 440, 20.
Hwelpsio, fort. *Kirke-Hvalsø,* uilla in territ. Voldborgherred Sialandiæ 437, 5.
Hyelm, insula *Hjelm* apud Jutiæ urbem Æbeltoft, ubi consederunt Hyelmenses parricidæ (405, 12), interfectores regis Erici Klipping in exilium eiecti.
Hyærnæthorp, fort. uilla *Hjernarp* in Scania orientali, 442, 2.

Jerosolyma 237 (II, 4). — Jerusalem 383, 15; J. superna 228, 35; celestis Jerusalem 385, 4. — Iherusalem 108, 22; 417, II, 5; sepulchrum Domini(cum): 274, 25; 414, 1. *Vid.* Hierosolima.
Ingelsleff, uilla quædam Jutiæ, fort. *Ingerslev* in territorio Rugsø, 274, 18.
Iri (Yri), *Irlænderne,* 96, 11.
Isonii (Ysonii) 82, 20; 83, 25; *vid.* Glaciales.
Ispania, *Spanien,* 121, 17.
Israhel (gens Judæorum) 153, v. 73. — Israeliticus populus 99, 14.
Italia 133, 7. — Italici termini 96, 13.
Judea 121, 21. — Judei 95, 2; 107, 2 (Stephanum lapidant); 115, 12; 116, 3; 123, 2; 233, 7.
Julike, *Jyllinge,* uilla Sialandiæ prope Roskilde, 348, 20.
Jutia (*vel* Jucia), *Jylland,* 107, 16; 109, 1; 110, 1; *111, 1 sqq.*; 112, 9, *al.*; borealis Jutia, *Nørrejylland,* 404, 4; australis Jutia, *Sønderjylland,* 404, 4, = Jucia 192, 15; 204, II b, 3 (Kanutus, dux Jucie), *fort. etiam* 437, 10, *item* = Jutlandia 430, 6. — *Adiect.* Jucius furor 112, 8. — Juti, *Jyder,* 75, 6; 440, 1; = Jutenses 68, 7; 70, 18.

Kalundæburgh, *Kalundborg,* urbs Sialandiæ, 439, 11.
Kopmanhafn 437, 25 = Kopmanhauen 364, 26; 366, 1; *vid.* Copm .., Hafnis, Haven.
Kyl, *Kiel* in Holstein, 429, 14.

Laland, *Laaland* insula, 444, 10.
Langruth, uilla Lincop. diœc. in Suetia, 442, 17.
Lateran(ense palatium) Romæ 276, 5; 386, 9. 35; 408, 23.
Lima fluuius 104, 8 (*not.*) = Limfjord 142, 4, Lymfjordh 167, 23.
(Lincopia, *Linköping* in Suetia): Lincopensis dyocesis 441, 8; 442, 17. 25; 443, 13.
Lucethorp, *Lystrup,* uilla Sialandiæ in territorio Lynge-Frederiksborg, 354, 29.
Lundby Scaniæ, 442, 18, fort. = Lunde.
Lunde, *Lund* in Scania, 65, 5 = Lundis 74, 17; 219, 19; 440, 14; 444, 5. — Lundensis ciuitas 366, 10; L. metropolis 266, 6. 10.
Lungbe, *Lyngby,* uilla Sialandiæ (sed plures hoc nomine uocantur), 363, 13.

Mare mediterraneum, *Middelhavet,* 439, 15.
Mare orientale, *Østersøen* (*sed* Slia *significatur*), 237 (I, 17).
Maræ, uilla Lincop. diœc. in Suetia, 442, 25.
Medellus 330, 15 = Methdeluse 346, 23, *Medløse v. Meelløse,* uillula Sialandiæ in territorio Strøherred.
Milidunum, *Melun,* prope Parisios 380, 23.
Mirmidones, milites Achillis, 79, 14.
Modalæ, *Motala,* uilla Lincop. diœc. in Suetia, 441, 8.
Morshö, insula *Mors* in Limfjord, 442, 14.
Myösund (*i. e.* fretum artissimum), *Misunde,* pars Sliæ, 432, 14; 434, 11 (medium aquæ 432, 28).

Nadweth, *Nejede,* uillula Sialandiæ in territ. Strøherred, 330, 22.
Nestweth, *Næstved,* urbs Sialandiæ, 441, 31; 444, 6; ciuis Nestwedensis 439, 9.
Nidrosiensis dyocesis, *Throndhjem Stift,* in Norwegia, 443, 19.
Nitza, *Nisaa,* amnis magnus Hallandiæ 85, 9.
Nordenberge, incertus locus (nisi forte est nomen gentile), 363, 12.
Normanni, *Nordmænd,* incolæ regni Norwegiæ, 82, 19; 83, 25 (eorum christianitas); *vid.* Aquilonales; Normannus quidam 354, 6. — Normannica lingua 84, 2. — Noricus = Normannus 220, 6 (*vid.* Zweno); 441, 16; Norica mulier 243, 21.
Normanni australes, incolæ ducatus *Normandie,* 96, 19; *vid.* Francigenæ *et* Romani[2].
Noruegia v. Norwegia, *Norge,* 14, 9 sqq.;

18, 9; 219, 23 sq.; 271, 25; 354, 22; 364, 11; 414, 20; 441, 12; 443, 3. 18. — Norwegiensis 195, 12.
Nyburgh, *Nyborg,* castrum in Fionia, 439, 1.

Occidentales, [1]) *Vestdanerne,* in Jutia, 85, 6; [2]) *Vestlændingerne,* in Wendle, 105, 15; [3]) = Flandrenses 100, 11. — Occidentalis portus, *Vestervig, Nissum Bredning* in Limfjord, 99, 6.
Offrin, uilla Asloensis diœcesis in Norwegia, 441, 13.
Oliuarum mons, apud Jerusalem, 234 (I, 1).
(Opland, *Uppland,* prouincia Suetiæ): Oplandensis 441, 31.
Orcades, *Orknöboerne,* 96, 11.
Oreberghem, fort. *Oreberg,* uilla Sialandiæ in territorio Holboherred, prope Raageleje, 368, 11 *cum nota.*
Orgesia, uilla quædam Jutiæ, fort. *Aars* in territorio Aars diœc. Wibergensis, 273, 24.
Orientales, *Østdanerne,* in prouinciis Scania, Hallandia, Blekingia, 85, 7.
Othensi, *Odensvi,* parochia Arosiensis diœcesis in Suetia, 441, 25.
Othenswi, *Odense* in Fionia, 113, 14 (*detortum in* Otthensby 137, 4); = Othensö, 164, III; Odhens 143, 6, Odhins 168, 16; = Othensya 60, 2, Otthensia 138, 17; Othonia 75, 7, 234 fragm. I, 2; 445, 2 a. i.; — Otheniensis quidam 203, 2; Otheniensis ecclesia (s. Albani) 148, 16; Othoniensis episcopus 219, 21; Otthoniensis uillæ incendium 165, VI, 1 (59); Ottoniensis episcopus 140, 2.

Paderburnensis, Patherburnensis episcopus (*Paderborn* in Westphalia), 432, 7. 17.
Paraclitus (i. e. Spiritus sanctus), locus quidam Sialandiæ septemtrionalis (*vid.* Apilholt, Æplæholt, hodie *Ebbeholt Vang*), ubi s. Willelmus fundauit monasterium s. Thomæ, 330, 8; 332, 22; 333, 6; 344, 14; 370, 21.
Parisius, *i Paris*: 287 not., 320, 25; 326, 4; 404, 28; *til Paris*: 307, 19. 24; 317, 10; de Parisius 417, II, 3. — ecclesia Parisiensis (Petri et Pauli et b. Genouefe) 301, 6; 325, 21; episcopus Parisiensis 305, 8; ciuitas, urbs Parisiensis 325, 30; 370, 2; 378, 4; ordo s. Victoris Parisiensis (Parrhisiensis) 370, 22; 371, 18.
Pharesio, *Farsö,* uilla Jutiæ in territorio Gislum, 273, 26.
Pheonia = Fionia, *Fyn,* 110, 2; 112, 6. 11.
Pontus cornicus, locus incertus in occidentali Wendle, fort. *Hornehav,* apud uillam *Horne,* 105, 1 *cum nota.*
Portugallia 425, III, 7.

Randros, *Randers,* urbs Jutiæ, 442, 32; = Randrusia 261, 24 not., R—iæ 402, 1, R—ium 401, 28; Randrusiense oppidum 261, 24; uilla R—is 403, 15.
Ranlog, *Randlev,* uilla Jutiæ in territorio Hadsherred, 402, 26.
Regnsburgh, *Rendsborg* in Holstein, 432, 8 = Reynoldesborch 432, 19.
Reualia, *Reval* in Esthonia, 424, 10.
Rincstad, *Ringsted,* urbs Sialandiæ, 239, fragm. II, 8. 9; 243, 25; 244, 31; 245, 6. 12; Rincstadia 234, fragm. I, 2; = Ringstad 240b, II, 20 (ubi nomen explicatur), 437—444 *passim*; Ringestad 437, 1; 445, v. 16; Ringstadh 424, II, 7; Ringstadia 215, 15; 431, 17; Ringstathia 201, 11; 203, 4; Ringstadis 219, 15; 220, 4. 8; 434, 23; 435, 12; Ringsteth(e) 240 a, II, 20; Rinstadium 321, 9. — abbas Ringstadiensis 390. 2.
Ripæ (Ripis), *Ribe,* urbs Jutiæ, 244, 28; 275, 1; 440, 31; ciuitas Ripensis 359, 26; concilium Ripense (Rypense) inter Nicol. regem et Kanutum ducem 194, 4; 205, 32; 447, 29; episcopus Ripensis 219, 22.
Roma 122, 3; 190, 2; 269 b, 1; 308, 25 sq.; 383, 28. — curia Romana 333, 8; sedes Romana 202, 21. — Romani[1], 302, 5; urbs Romanorum 269 a, 1; Romani = comites papæ 308, 12.

Romani[2] = Francigenæ, Normanni australes, 96, 14. 22; 97, 5. 21; 99, 4.
Rooskeld, *Roskilde*, urbs Sialandiæ, locus præcipuus, regum sedes, 89, 10; = Roschelde 65, 4; Roskild 240 fragm.; 244, 30; 437, 8; 438, 6; Roskilda 238 fragm.; Roschildia 389, 13; Roskildia 234, I, 2; 238, 6 a. i; 239, II, 14; 447, 41; Roschildis 74, 16; Roskildis 194, 25; *201*, 5 (ubi ciuitatis excellentia describitur); 203, 16 (cædes Kanuti regis); 321, 19; 390, 25; 423, 3. 12. 14; 425, 2. 4. — *Adiect.* Rosc(h)ildensis 382, ep. 2; 389, 3; Roskildensis (ciuis) 439, 10; (curia) 206, 2; (dyocesis) 442, 21; (ecclesia) 319, 11; (episcopus) 219, 21; 349, 7; 384, 28; (pagus) 319, 20; (ciues) Roskildenses 354, 4. 19.
Rosenwich, locus incertus, 440, 2 (*nomen fort. corruptum pro* Rusneswich, sinu iuxta promunturium Rösnæs in occidentali Sialandia, *Sejröbugt*).
Rostok, *Rostock*, urbs Germaniæ, 442, 6.

Salia: hoc nomine Robertus Elgensis usus erat pro Seland (Sealandi) 239, b; 234 fragm. I, 2; 238, 6 a. i.
Salingh, *Salling*(syssel), pars diœc. Wibergensis 273, 21.
Saxones, *Tyskerne*, 82, 18. 23; 96, 12; *Sachserne* 96, 17; Saxones quidam (mercennarii Suenonis Grade regis) 244, 3.
Scalethorp, *Skallerup*, uilla parochialis insulæ Mors(h)ö, 442, 15.
Scamsthorp, *Skamstrup*, uilla parochialis Sialandiæ in territ. Tudseherred, 439, 29.
Scania, *Skaane*, prouincia Danica 245, 12; 358, 15; 437, 13; 438, 7; 439, 31; 442, 3. 18; 444, 8. 28; = Schania 444, 14; Skania 192, 12. — Scanicus 244, 19. — Scanienses nundinæ (piscationis tempore iuxta Scanör) 360, 11 (245, 12); Skaniensis 195, 13. 19; Schaniensis 206, 33.
Scanör, urbs Scaniæ 440, 17.
(Scara, urbs Suetiæ): Scarensis dyocesis 438, 13; 442, 11; Scariensis episcopus 384, 20.
Sclauia, *Venderlandene*, 193, 3. 6; 194, 6. 16; 268, 19; = Slauia 205, 10. 14. 32; 447, 20. 35. — Sclaui, *Venderne* 191, 16; 219, 1; 223, v. 36; 266, 7; 268 b, 20; 319, 3. 7. 15; 328, 6; 423, 7; = Slawi 447, 4. 38.
Sclesuuic 68, 9; *vid.* Slesuic.
Scocloster in Suetia 441, 28.
Scotia, *Skotland* 274, 16. — Scotti 96, 11.
Seland, insula maritima, *Sjælland*, 89, 9; = Selandia 297; 315, 5; 439, 22; = Syalandia 220, 13. — Selandensis 273 a, 10; Sialandicus 401, 12. *Vid.* Salia *et* Zeland.
Senonis, *Sens*, in Gallia, 316, 20. 27; archiepiscopus Senonensis (Hugo) 379, 5; 380, 6.
Siktuna, *Sigtun*, in Suetia prope Uppsala, 437, 23.
(Siluanectum, *Senlis*, in Gallia): Siluanectensis episcopus (Petrus) 305, 17.
Skibia, *Skiby* (aut *Skejby*) in Jutia prope Aarhus 404, 2; = Skybya 404, 9; 405, 7; = Skyby 399, 8.
Slaulosia, *Slagelse*, urbs Sialandiæ, 413, 4. 10; 414, 9 (mons iuxta S., *Hvilehøj*, p. 410); 414, 18 sqq.; = Slaulosium 417, 12 — ciues Slaulosienses 413, 11.
Sle flumen (v. fluuius), *Sliefjord*, 112, 4; = Slæ 426, 13; 431, 13; = Sli 432, 29; = Slia 434, 11; Sliæ 435, 11; = Slya 424, II, 3; 432, 15.
Slesuic (*vid.* Sclesuuic), *Slesvig* in Jutia australi, 437, 10; Sleswic 213, 30; 430, IV, 1; Slesvich 433, 7; Sleswich 433, VI, 10; Slæsuuich 191, 13; Slesuig 434, 9. 21; Sleswig 434, 17; Slæswigh 435, 12; Slessuiga 240 b, 7; Sleswik 424, II, 1; 430, 8; 432, 11. — ciuitas Sleswicensis 428, 7; episcopus Slesuicensis 398, 3; ep. Sleswicensis 406, ep. 2; episc. Slæwicensis 408, 3. 13; partes Slesuiccenses 447, 3; ducatus Sleswisensis 212, 18. *Vid.* Hethebi.

Sodoma 232, 28.
Sora, *Sorö*, urbs Sialandiæ cum claustro 342, 16. — abbas Sorensis 390, 1.
Stix, *Styx*, = Infernum 161, 14; *adiect.* Stigius 115, 9.
Stokholm in Suetia 437, 20.
Strantfresia (= Eyderstat) 433, VI, 13; Strantfresones 433, V, 11. *Vid.* Frisia.
Suddethorp, *Söderup* in Jutia australi, ubi Sueno Estrithius mortuus est, 89, 6.
Suet(h)ia, *Sverige,* 73 b, 13; 386, 12; = Suecia 219, 19; 274, 23; 437—42 *passim.* — Suethi, *Svenskerne,* 64, 6; 82, 19; 83, 12 (eorum christianitas); = Sueci 73 a, 13.
Suntbe, *Oppe-* (v. *Ude-*) *Sundby,* uilla Sialandiæ iuxta Frederikssund, 353, 18.
Syna mons, *Sinai,* 367, 3.
Syon (Sion) 18, 7; 88, 9; 224, v. 46; 225, v. 9; 314, 8.

Tartara (*pro* Inferno) 66, 2; 162, v. 30; Tartarus 417, 10.
Terra sancta 413, 9; 414, 10. 21. 31; 417, II, 4.
Theotonia, *Tyskland,* 401, 30. — Theotunicus (exercitus) 432, 1; Theutonicus (puer) 439, 1; Theutonicæ (partes) 341, 27; Teutonica lingua 401, 35.
Thorpæ, *Torpa,* uilla Hallandiæ in parochia Aas prope Varberg, 444, 19.
Thorpæ, *Torpe,* in parochia Aal, Asloensis diœcecis, 443, 24.
Thorstanthorp, *Høje-Taastrup,* uilla Sialandiæ prope Roskilde, 326, 10.
Thortorp, *Torup,* uilla Sialandiæ in pæninsula Halsnæs iuxta Isefjord, 367, 7.
Thyringia (Turingia) in Germania, patria s. Theodgari, 14, 5; terra Thyringa (Thuringa) 17, 5; 22, v. 17.
Thyst, incertus locus, fort. *Tiset* prope Ribe, 441, 20.
Troiani 85, 13.
Twethæhereth Lincopensis diocesis 443, 13.
Tyue- (Tiuue-)iukel, incertus locus in circuitu Slesuic, 236, I, 15.

Ur Chaldeorum, patria Abrahæ, 21, 11.
Urbs agri = Acresburh 105, 17.

Vallis villa = Dalbuj, 91, 8.
Vallis Josaphat prope Jerusalem 234, I, 1.
Vendela, *Vendsyssel* in Jutia boreali, 142, 4; = Wendele, 68, 5; Wendel (Wendle) 104, 9; Wandola 167, 24.. — Wandali, *Vendelboerne,* 75, 6.
Vichby, *Viby,* uilla Jutiæ prope Aarhus, ubi s. Nicolaus Arusiensis fontem produxit, 403, 16; 404, 22.
Vicsunt = Chilana, castellum apud Sliam a s. Kanuto duce extructum, 237, I, 17.
Wigbergis, Wygbergis, Vigbergis, *Viborg,* locus celeberrimus Jutiæ 111, 1 sqq. (ubi etiam nomen explicatur); 142, 20 sqq.; 168, 5 sqq.; — (Wibergensis) ciuitatis incendium 265, 18 sqq.; episcopus Wibergensis 219, 22; 262, 19; 406, ep. 2; 407, 27; ecclesia (maior, s. Marie) W(V)iburgensis 269, 8. 13; 274, 28; 275, epist. 7; mercatores Viburgenses 275, 1.
Villa cenosa = Suddethorp, 89, 6.
Villa episcopii, *Biskopstorp,* hodie *Bejstrup,* prope Acresburh, 105, 19.
Wininge, *Venning,* uillula Jutiæ in parochia Aalum prope Randers, ubi s. Ketillus natus est, 261, 24; Vinninge ibd. in nota; Winningh, Vindinghe, Wynghe 276, 5 not.
Vionenses, *Fynboerne,* incolæ Fioniæ 68, 12.
Wothensee 236 b, I, 15 *cum nota.*
Wæ, *Vœ,* uilla Scaniæ orientalis in territorio Gärdsherred, 444, 9.
Wæsterwich (*ex æ male lecto*: Worsterwich), Wæsterwig, Westherwiic, Westerwych, Westerwick = *Vestervig,* uilla Jutiæ in ultima occidentali parte Thyland, 15, 6; 16, 13; 19, 5.

Ymbria, insula *Femern*, 439, 24.
Ystath, *Ystad*, urbs Scaniæ, 440, 15; 442, 3.

Zelandia, *Sjælland*, 321, 8; *vid.* Seland; — Zelandensis quidam 273 b, 4.

Æplæholt 287, not. 1; 289, not. 1; *vid.* Apilholt *et* Paraclitus.

Ölsyæ 390, 22 = Ölishöue 390, 24, uilla Sialandiæ prope Köge, *Ølsemagle uel potius Höj-Ølse.*

INDEX .IIII.

Personarum nomina et Res notabiliores.

Aaron, frater Moysis, 80, 12 (ubi errore pro Moyse nominatur), 99, 16.

Abel, filius Waldemari .II. et Berengariæ, 425, III, 9; dux (Jutiæ) uxorem habet (Mechtildim) sororem comitum Holsatiæ, quos contra Ericum regem, fratrem suum, defendit, 431, 29 sqq.; coactus fictam pacem facit, 432, 1 sqq.; proditoris more fratrem capit et interficiendum curat: 424, I, 12, II, 1 sqq.; 426, 9 sqq.; 430, IV, 1 sqq.; 432, 11 sqq., 25 sqq.; 433, VI, 3 sqq.; 434, VII, 8 sqq.; grauiter ob id uituperatur carmine 435, IX; 436, carm. 2. Ericianos persequitur 427, 25 sqq.; uiduam fratris et filias spoliasse dicitur 436, v. 16 sqq.; Erici 'thesaurum' inuenit 425, II, 3 sqq.; Abel nomine, re Cain 429, 22; rex fit ibd.; strenuum eius regnum 430, IV, 4; pœnam pendit occisus a Frisonibus: 429, 10; 430, III, 5 sqq.; 433, V, 10 sqq., VI, 12 sqq.; eius sepulcrum 430, III, 8 sqq.

Abelliani, fautores ducis Abel 427, 25.

Abram, Abraham: eius nominis mutatio 131, 19 sqq.; patriam Ur relinquit 18, 2; 21, 11; Abrahæ sinus 81, 7; 132, 3; *genet. et datiuo casu* Abrahæ 80, 18; 132, 2 sq.

Absalon episc. Rosk. translationi s. Kanuti ducis interest 219, 21; 220, 9 *cum nota*; eius laus 319, 11 sqq.; s. Willelmum in Daciam arcessit 320, 17 sqq.; aduenienti Ringstadis occurrit 321, 12; adiuuat et defendit W. 321, 32 sqq., 322, 18 sqq.; W. abire uolentem retinet 323, 12 sqq.; cognatus b. Margaretæ Rosk., cuius innocentiam comprobat, 389, 2, 9 sqq.; eius corpus transfert 390, 9 sqq., 23 sqq.; archiepisc. Lundensis de canonizatione s. Ketilli cum papa tractat 275, epist. 2 sqq.; obiit 1201, 390, 22. = Absolon 275, epist. 2.

Absalon decanus in eccl. b. Marie Hafniensi 366, 1.

Aga, miles s. Canuti regis, 61, 6.

Agamemnon, durus Argiuorum rex, 121, 14.

(Agrippina, Neronis mater, 121, 22).

Ailnothus, sacerdos in eccl. Othiniensi, Cancia oriundus, sed diu in Dacia demoratus, gesta s. Canuti regis conscripsit, 77, 9; 135, 1 sqq.; de ingenio et opere suo loquitur 78, 24—79, 24; 135, 1—9. *Vid.* p. 38 im., p. 42—45.

(Alanus) episc. Autisiodorensis 298 not.; 379, 5; 380, 23 sqq.

s. Albanus martyr: reliquias eius Canutus rex Othoniam transtulit 60, 4; 69, 6 sq.; reliquiarum capsula 120, 6 sq.; ecclesia (v. basilica) s. Albani et b. Marie, ad quam rex confugit (69, 3; 116, 19), et ad cuius altare occiditur, 70, 1; 120, 4 sqq.; noua basilica etiam Canuti nomini consecrata 129, 17 sqq.; ecclesia s. Kanuti uirtute miraculose ab incendio defenditur, 166, v. 9 sqq.

Albericus magister in eccl. s. Genouefe, Willelmi defensor, 306, 10 sqq.

Albertus, comes (de Gleichen) 440, 20.
Alexander papa III in Gallia degens Willelmum de iniusta abbatis sui sententia liberat, 316, 19 sqq.; erectionem monasterii s. Thomæ de Paraclito confirmat 330, 10 sq.; s. Kanutum ducem canonizat 204, 3; 219, 20; epist. eius de hac canonizatione 246.
Alexander papa IV: epist. eius de Nicolai Arusiensis canonizatione 407, 26 sqq.
Alfricus (Alphricus), episc. Wendelensis et Thjudensis, s. Theodgari ossa super altare ponere iubetur 15, 23; dubitatio eius de uiri sanctitate examine ossium per ignem facto tollitur 16, 11 sqq.
s. Andreas apostolus 313, 21.
s. Andreas Slaulosiensis p. 410—18 *passim*. A. presbiter eccl. s. Petri Slaulosie 413, 3; peregrinatio eius in Terram sanctam et miraculosus inde reditus ex narratione tabulæ Slaulosiensis 413, 8—414, 18; ex relatione Thomæ Cantipratensis 417—18; ceteræ eius peregrinationes 414, 18—21; cum rege Waldemaro .II. congreditur, a quo beneficia pro suis ciuibus impetrat, 414, 22 sqq.; miracula eius 415, 8 sqq.; eius mors 416, 22; carmina de eo Latine et Danice composita 412—13.
Andreas, filius Sunonis, archiep. Lundensis: mandatur ei, ut de s. Willelmi abbatis uita et miraculis inquirat 382, ep. I, 2; 384, 19. 26 (ubi mors eius commemoratur); Waldemaro .II. utile dat consilium 394, 19.
Andreas abbas de claustro Omnium Sanctorum Lundis 444, 5.
Andreas sacerdos de Suntbe a s. Willelmo sanatur 353, 18 sqq.
Andreas, filius dominæ Ingeburgæ, a s. Nicolao Arus. sanatur 402, 31 sqq.
Andreas quidam Hallandensis 444, 20.
s. Annæ capella in eccl. s. Michaelis Slaulosii 417, 11.
Annas, socer Caiphæ, 115, 11.
Anonymus auctor Passionis s. Canuti regis p. 34 sq.
Anonymus auctor Officii s. Kanuti ducis p. 172—75.
Anonymus auctor Historiæ s. Canuti ducis p. 175 sq.
Anonymus auctor Vitæ s. Ketilli p. 252.
Anonymus auctor Vitæ s. Willelmi p. 289—92.
Anonymus auctor Vitæ s. Nicolai Arus. p. 395 sq.
Anonymus auctor Genealogiæ regum Daniæ (cum passione s. Erici regis) p. 421 sq.
Anonymus auctor scriptorum de s. Theodgaro p. 9. 11 sqq.
Antichristus, 88, 16. 20; 232, 22.
Aristotelis de priuatione et habitu argumenta 260, 13.
Arnfastus monachus (Canutinus) carmen de s. Canuti regis miraculis componit, 166; cfr. p. 58 sq.
Arnoldus, capellanus s. Canuti regis, postea episcopus (Roskildensis), 95, 11.
Ása quædam puella Arusiensis per s. Nicolaum Arus. sanatur 403, 3 sqq.
Ascerus quidam 439, 30; alter Ascerus 440, 5.
Aslack (Aslacus) rusticus a s. Canuto rege in uisione monitus parentes Kanuti ducis filio suo Kanuti nomen dare iubet, 234 (I, 2 et fragm.).
Asmundus, miles s. Canuti regis, 61. 6.
Ati, miles s. Canuti regis, 61, 7.
s. Augustinus (Mediolanensis) *citatur* 231, 20; 428, 24. Ordo s. Augustini apud eccl. b. Marie Wibergensem 263, 3 sqq.; a conuentu s. Victoris Parisiensis in eccl. b. Genouefæ Paris. inducitur 310, 3. 18; et inde in monasterium Eskilsö et in mon. s. Thomæ de Paraclito, 321, 3; 330, 9.

s. Bartholomeus apostolus: eius festum (24. mens. Aug.) 322, 5.
Bartholomeus quidam 405, 31.
Beda, uenerabilis presbyter, Anglorum historiographus, *citatur* 96, 17.

Belial: uiri B., s. Erici regis interfectores 434, 11.
Benedictus, frater s. Canuti regis, fideliter in persecutione cum eo remanet et pro eo pugnans occumbit: 68, 19; 113, 15; 120, 15; miserabilis eius cædes 124, 13 sqq.; ideo martyrii gloria pro eo quoque et ceteris Canuti sociis speratur 61, 4 sqq.; 75, 25 sqq.; beatus B., sanctus B. dux, *Append. 6.*
Benedictus, sacerdos de Suecia, 439, 23.
Benedictus quidam 443, 17.
Berengaria de Portugallia, altera regis Waldemari .II. uxor, 425, III, 6 sqq.
Bernardus quidam, in cuius accipitre s. Willelmus miraculum facit, 360, 11 sqq.
Bernhardus, miles s. Canuti regis, 61, 6.
Birgerus, dux (*Jarl*) Suecie, 437, 21; 441, 19.
Blaca, miles s. Canuti regis, 61, 6.
Blacco proditor s. Canuti regis (*in Selandia et orientali Dacia uocatur*), 60, 3 not.; 143, 9 not. *Vid.* Pipero.
Boëcius quidam 439, 30.
Bolezlaus fratrem suum Wenzelaum, ducem Boëmie, occidit 424, 1.
Botilda (Bot(h)ildis), regina Erici Egothe, cum marito peregrinata in monte Oliuarum moritur et in ualle Josaphat sepelitur 189, 13; 213, 2. 20; 234, I, 1.
Botildis cuiusdam filia a s. Ketillo sanatur 272, 26.
s. Botulphi abbatis festum (17. mens. Junii) 274, 3; 351, 15.
Brictius, sacrista in Paraclito, accipit dentem s. Willelmi 344, 24 sqq.
Brigida mulier de Nadweth, cuius filia a s. Will. sanatur, 330, 27.
(Britannicus, Neronis frater, 121, 22).
Brotherus quidam Friso a s. Erico sanatur 438, 11.
Brunsteen, ciuis Nestwedensis, 439, 9.
Burhlina, domina quondam loci Burhlanis, 104, 11.

Cain fratricida: Magnus, Nicolai filius, alter Cain, 214, 14; dux Abel re Cain 429, 22.
Caiphas (Cayphas), summus sacerdos, 115, 11; eius prophetia 310, 22 (302, 4 sqq.).
s. Canutus (Kanutus) rex et martyr p. 60—168 *passim.* (Canutus *habent* Tabula, Epitaphium, Ailnothi codd. opt., *vid.* p. 78, 20 not.; Kanutus *uero* Passio, libri Lundenses, Arnfastus; *in* Breuiariis *multum uariatur*). — Proprium eius nomen Cnut (Knut) 131, 16, Knwt 139, 31, Knutus 140, 17; = Cnuto (Knuto) 90, 7. 11; 92, 6; mutatio nominis in canonizatione et mutationis huius significatio et causa: 92, 6 sqq.; 131, 16 sqq. —
Canuti ortus et iuuentutis ingenium et studia 63, 4 sqq.; 90, 7 sqq.; 92, 4 sqq.; 150, v. 15—18; 157, h. 2, 3 sqq.; post patris mortem inuidia fratrum et quorundam principum in exilium eiectus in Suetiam abit, 63, 15—64, 9; 90, 6 sqq. Mortuo Haroldo reuocatur et rex fit, 64, 9 sqq.; 93, 1; uita eius religiosa et in se ipsum seueritas: 64, 14 sqq.; 93, 2 sqq.; 95, 6 sqq.; cleri fautor: 64, 17 sqq.; 93, 7 sqq.; 148, 5 sqq.; 150, v. 19—30; matrimonium eius cum Ethela et castitas, 93, 15 sqq.; regis studia et acta, quæ multis displicent, 65, 9—66, 18; 93, 23—95, 5; 101, 5 sqq.; 150, v. 31—40; 159, 5 sqq.; fama eius late diffusa 96, 7—15. Expeditionem in Angliam parat, huius expeditionis causæ: 66, 19—67, 10; 96, 16—98, 10; 141, 7—13; rege in Hetheby demorante machinationibus quorundam seditio in classe oritur, 67, 10 sqq.; 99, 6—100, 14; rex classem dimittit, 100, 14 sqq.; deinde religiosa persequitur studia, rebelles seuere edomans 101, 5 sqq., 17 sqq. Principes et uulgus, exactorum eius sæuitia permoti, aduersus eum coniurant, et seditio a Wendele incipit 68, 1—7; 101, 20—104, 23; furiosa Wandalorum seditio, quam rex frustra compescere studet, episcopo Henrico adiuuante 105—110; rex relicta Wendele Wig.

bergis fugit, deinde Sleswic, deinde in Fioniam, persequente seditiosa multitudine et Fionenses aduersus eum instigante, 68, 7—16; 111—113, 12; 151, v. 41—42; 159, 11 sqq.; Othenswi peruenit, comitantibus fratribus Benedicto, Erico, Suegnone (sed hi duo mox discessisse uidentur), 113, 12—18; Pipero, seditionis princeps, proditione regem circumuenit 76, 4; 113, 18—116, 8; 159, 15 sqq.; persecutoribus curiam regiam adorientibus rex cum Benedicto et militibus in ecclesiam s. Albani refugit, 68, 16—69, 9; 116, 9—117, 5; 148, 11—16; 151, v. 43—49; promissa regis persecutores aspernantur 69, 10 sqq.; 119, 19—23; ecclesiam telis et ignibus adgrediuntur 69, 14—17; 117, 6 sqq. (sed ignis miraculo extinguitur, 117, 9; 119, 17 sq.; 152, v. 50—53; 156, h. 5 sqq.; 160, 23 sqq.). Rex ipse arma deponit (69, 18—22, *at cfr.* 119, 6 sq.), pietatis operibus operam dat; ceteri uicissim idem faciunt et fortissime hostibus resistunt, 69, 22—26; 117, 12—19; 148, 16 sqq.; 154, 1—4; Piperonis pugna et terribilis exitus 117, 19—118, 9; de rege potum petente narratio 76, 5; 118, 10—119, 1; 154, 5—9. Regis mors: 60, 1—61, 3; 69, 26—70, 5; 76, 3—9; 120, 3—22; 148, 19—22 (in dextro latere transfixus); 152, v. 54—59; 154, v. 10—15; 160, 29 sqq.; Canutus prothomartyr, 60, 2; 98, 5 sqq.; militum XVII fidelium et Benedicti interitus, pro quibus martyrii gloriæ cum rege suo consortium speratur, 61, 4 sqq.; 75, 25 sqq.; 117, 2; 120, 22—121, 5, 124, 1—125, 7; 144, 4—14; 161, 16; curia regis et ecclesia uastantur, 124, 2—10. Clerici ecclesiæ cæsorum corpora sepeliunt 127, 10—17; 145, 1 sqq. Regina Ethela, corpus mariti secum in Flandriam deportatura, miraculo deterrita recedit, 127, 18—129, 10. Nono anno post, miraculis ad eius sepulcrum crebrescentibus, regis ossa eleuantur, igne examinantur, in crypta nouæ ecclesiæ reconduntur; miracula quædam in eleuatione facta: 70, 14—71, 26; 129, 11—130, 2; 152, v. 60—77; 161, v. 11—26. Regis Erici tempore miracula multiplicantur, et fama sancti late diffunditur, 130, 11 sqq.; rex a papa petit, ut eum canonizet, idque fit, 131—132; deinde translatio eius celebratur; arca sancti pretiosa et epitaphium 133 sq.; festum eius = 10. mensis Julii. Miracula s. Canuti regis 81, 7—19; 148, 22 sqq.; 163—66. Basilicæ in s. Canuti honorem constructæ, 132, 25. *Ceterum vid.* Aslacus; Ethela; Pipero; Olauus rex (Hunger); Ericus rex (Egothe); Willelmus (Conquestor); ecclesia s. Canuti et monasterium eiusque conuentus 81, 21 sqq.; 129, 17 sqq.; 163, 8; 164, IV, 2; 166, 9 sqq.

Cecilia, s. Canuti regis filia, uxor Erici Falster in Haralstad, apud quam s. Kanutus dux deuertitur, 197, 6 sqq.; 214, 4 sqq.; 448, 20.

Cecilia, mulier paralytica, a s. Willelmo sanata, 360, 25 sqq.

Cecilia quædam de Suecia, cuius filia a s. Erico sanatur, 441, 10.

Cerberus, canis, 115, 10.

Cesar (C. Iulius) 82, 15; = imperator Romanus 115, 19.

Christianitas gentium aquilonalium 82—84.

Christoferus 424, II, 6 = Christoforus, Waldemari .II. et Berengariæ filius 425, III, 9; post Abel rex Daciæ, s. Erici reliquias Ringstadiam transfert 431, 17; 434, 1 (uiolenter a choro eccl. Sleswic. ablatas 434, 20 sqq.); 435, 12; 437, 1; ad papam de canonizatione Nicolai Arus. scribit, 407, 4.

Christus *passim*; *uocatur* princeps martirum, 69, 9; uerus pastor 88, 13; petra 88, 18; sempiternus rex 98, 10; 117, 13; supernus rex 130, 13; rex celi et terre 312, 10; rex regum dominus 263, 4; rex glorie, sponsus ecclesie 225, 2, 5; celestis sponsus 120, 9; princeps uerus 159, 17; imma-

culatus agnus 161, 9; Salus 88, 2; Veritas 94, 6; 96, 7; Verbum 136, 1; 381, 24; ueritas et iusticia 233, 28; pax uera 266, 3; clementia 162, 32; sapientia diuina 102, 16; dei uirtus et sapientia 406, epist. 6; Sol 155 Add. II, v. 1; *vid.* Ihesus. Picturæ Christi ascensionem repræsentantes 342, 3 sqq.

Cisterciensis ordo: monasteria eius in Esrom 332, 17; 341, 2; in Herwado 382, epist. 3; 384, 29; in Cara Insula 406, epist. 3; 407, 27; in Reualia 424, 10.

s. Clementis ecclesia cathedralis Arusiensis, pro capella lignea extructa, 400, 6.

Clementis papæ .III. de canonizatione s. Ketilli epistula, 275 sq.

(Petrus, dictus) Clemens, sacerdos, capell. comitis Alberti, a s. Erico sanatus 440, 19 sqq.

(Cluniacensis ordo =) nigri monachi 309, 28.

Constantinus, in conuiuio Roskildensi interfectus, 203, 16.

ss. Crispini et Crispiniani festum (25. mensis Octobris), 389, 2.

Cristina, Ripis nata, a s. Kanuto duce sanatur, 244, 28 sqq.

Cristina domina, de Suecia, a s. Erico sanatur, 443, 13 sqq.

Crucifixus 226, v. 1; Crucifixi ymago in uitrea fenestra depicta 312, 13.

Dacius, frater de ordine predicatorum, Thomæ Cantiprat. de s. Andrea Slaul. narrat., 417, II, 2.

Dauid, rex propheticus, psalmista, 64, 11; 67, 24; 78, 8; 88, 13; 106, 6; 125, 7; 262, 4; 352, 2. — *Adiect.* Dauiticus 114, 3; 117, 14.

Demon = Diabolus, Sathan(as), 108, 20; 109, 10; 116, 6; 118, 4; 165, V; 227, 36.

Diabolus (dyabolus) *passim*; *notentur præcipue hi loci*: 104, 21 sqq.; 109, 11; 112, 14 sqq.; 122, 14 sqq.; 325, 6 sqq.; 326, 8 sqq.; 342, 23 sqq.; *uocatur* totius malicie inuentor 63, 15; hostis antiquus 65, 10; 267, 15; 325, 6; 326, 11; 327, 18; angelus superbiæ 80, 9; alienus spiritus 94, 15; pietatis inimicus, uirtutis et ueritatis hostis 101, 20; 106, 18; dux Auerni 104, 6; probitatis inimicus 109, 2; antiquissimus seductor 112, 14; 115, 19; teter et inuisus inimicus 114, 20; omnis malicie spiritus 115, 16; spiritus malignitatis 119, 21; mundi princeps 124, 20; 230, 23; filius iniquitatis, inimicus 202, 1 sqq.; hostis generis humani 230, 9; impostor, qui primos prostrauit, 230, 14; inimicus 323, 17; 346, 3. *Vid.* Salmanasar *et* Sathan(as).

dona uotiua notabiliora commemorantur 243, 19; 244, 13; 350, 17; 402, 21; 405, 19; 438, 27.

Dotær, femina quædam Hallandensis, 444, 20.

Ebbo, episcopus Arusiensis, 394, 3 sqq.

b. Egidii abbatis dies (Kal. mens. Sept.) 437, 2.

Elauus, dux de Slæsuuich, 191, 13; 213, 30.

Eminghus quidam, cuius filius a s. Willelmo resuscitatur, 367, 6 sqq.

Ericiani, (s.) Erici (Plogpenning) fautores, 427, 25 sqq.

s. Ericus rex, 420—45 *passim*. — Ericus, Waldemari .II. et Berengariæ filius natu maximus, patris in regno collega et successor, 425, III, 6—426, 6; 435, 9; homo pulcherrimus et miles fortissimus, 431, 27; eius ingenium et mores 426, 6 sq.; 428, 27—29; 431, 28; 436, carm. 2, 1; deuotio eius ad ordinem s. Francisci, quem regno deposito intrare uoluisse dicitur, et apud cuius fratres Roskildis sepeliri se uelle epistula declarauit, 423, 1—17; thesaurus eius apud hos fratres inuentus, 424, II, 7—425, 7; mortem ei in uisione prænunciat s. Wenzelaus, cuius in honorem monasterium Reualiæ condere uoluit, 423, 18—424, 11; item monast. fratrum minorum Roskildis erigere cœpit 424, 13 sqq.;

translationi s. Willelmi interest, 289, not. 1. Sustinuit multas ab emulis suis aduersitates, 426, 8; discordias præcipue habuit cum fratre Abel et comitibus Holsatiæ, 431, 29—432, 10. Abel eum proditoris more capit et interficiendum curat, *vid.* Abel. Erici mors et corporis eius inuentio: 424, II, 1—5; 426, 9—428, 5; 430, IV, 9—431, 15; 432, 13 sqq.; 25 sqq.—433, 6; 433, VI, 3 sqq.; 434, 9—16; 435, 10 *et* carm. 1 (ut uidetur, in picturam eius mortem repræsentantem scriptum); 436, carm. 2; corpus Sleswic defertur et in ecclesia fratrum predicatorum primo sepelitur: 428, 7—10; 433, 6; 433, VI, 9 (in ecclesiola monialium 431, 15 sq.); postea in eccl. s. Petri transfertur 424, II, 5 sq.; 428, 10 sqq. (in noua monialium ecclesia 433, 7; VI, 10 sq.). Christophorus reliquias Ringstadiam defert, 424, II, 6 sq.; 431, 17; 434, 20 sqq. (in eccles. beatæ Virg.); 435, 12 sq.; 437, 1 sq.; duplicis sepulturæ pompa 435, 5 sqq.; sacra eius ossa a Lagone episc. Rosk. in muro chori eccl. Ringst. collocata 434, 27 sqq.; epitaphium 431, 25 sq. Interfectores eius omnes graues pœnas pendunt 429, 8—18; 431, 19 sqq.; 434, 18. — Miraculum in eius morte factum 434, 13—16; in translatione Ringstadiensi 437, 3 sq.; miracula apud tumulos eius in Sleswic 428, 13, 429, 1—3 (437, 10), et in Ringstad 429, 3 sq.; 431, 22 sqq.; 434, 25 sqq.; 437—45. [Miracula in bestiis facta: 438, 24 sqq.; 441, 31 sqq. Sortes inter s. Ericum et alios sanctos missæ: (439, 15 sqq.); 440, 1 sqq.; 443, 26]. Sanctus habetur, etsi non canonizatus est, p. 420—21.

Ericus Egothe 139, 23; 211, 20; 213, 1; 218, 23; 219, 2. 15 (Egothæ 220, 2; 446, 5; Egot 140, 15; Eygot 34 not.) = Ericus Bonus 213, 17; 214, 34 = Hericus (Hegothe) 130, 3; 133, 22; *189, 1. 8* — Ericus, frater s. Canuti regis, cum eo Othenswi est (sed ante certamen discessisse uidetur) 113, 14; post Olauum rex deligitur, et statim boni anni sequuntur: 127, 7 sqq.; 130, 2 sqq.; regni eo tempore felicitas et populi erga eum beneuolentia. 189, 1 sqq.; canonizationem fratris a papa impetrat et eius translationem procurat 131—34; peregrinationes eius et cetera acta 189, 4 sqq. (hospitale Placentiæ erigit); regni rebus dispositis cum Botilda regina Romam proficiscitur (?), ubi pallium pro Dacia a papa impetrat 189, 12—190, 1; deinde (ad Hierosolyma) pergit, sed in itinere (in insula Cypro) moritur et miraculose sepelitur; 190, 4—14; 213, 1 sqq., 17 sqq.; 220, 2; 222 hist. v. 6—15, 234, I, 1; 446, 5 sqq.

Ericus (Her.) Emune (Emunde 216, 15; Emmune 217, 8), frater s. Kanuti ducis, fratrem adiuuat 237 (I, 18) et eius cædem crudeliter ulciscitur 202, 8 sqq.

Ericus (Her.) Spache (Spake 216, 16; Spage 217, 10) perempto Erico Emune regnum obtinet 202, 10; regnum resignat et claustrum intrat, 203, 5.

Ericum (Klipping), rex Danorum, in captiuitate marchionis Brandenburgensis, 442, 7.

Ericus Falster, s. Canuti regis gener, Ceciliæ maritus, corpus s. Kanuti ducis refert Haraldsted, 239, II, 14.

Ericus Oplandensis quidam, cuius equus sanatur a s. Erico, 441, 31 sqq.

Ericus monachus de Paraclito, custos fontis, 332, 12.

Ericus uocatur puer surdus et mutus a s. Erico sanatus, 444, 4.

(Eruisius) abbas s. Victoris Parisiensis, 310, 1 sqq.

Esbernus Karlssen, dominus Selandensis 440, 29.

Esbernus, puer de Ystath, a s. Erico sanatur, 442, 3 sqq.

Eschilus, miles s. Canuti regis, 61, 7.

Eschillus (Eskillus), episcopus Wibergensis, s. Ketillum fratribus ord. Aug.

in ecclesia maiore (b. Marie Virg.) associat et ei sacerdotium confert, 262, 19 sqq.; 263, 16; (a militibus Erici Emune) in eccl. b. Margarete martyrizatur 263, 17 sq. (278, 13 sqq., ubi inscitia excerptoris hoc de s. Ketillo narratur).

Esgerus, abbas Ringstadiensis, 438, 6.

s. Eskillinus episcopus, Anglus, apud Suethos martyrizatus, 83, 20 sqq.

Eskillus (Æskillus, 219, 18), archiepiscopus Lundensis, aduersatur Waldemaro et Suenoni s. Kanuti ducis reliquias sua sponte transferre uolentibus 202, 21 sqq.; sed postea Waldemaro rite procedenti fauet, 203, 24 sqq.; 218, 18 sqq.; Alexandri papæ .III. ad eum epistula de s. Kanuti canonizatione, 246 sq.; translationi interest 219, 18. S. Ketillus ad eum uenit 266, 11 sqq.

Eskillus, episcopus, ut uidetur, Wendelensis, s. Theodgarii primo aduersator, postea amator, 25, 15 (p. 12).

(Eskillus [Niger]) episcopus Sleswicensis (1244—55) p. 394; 406, epist. 2; 408, 3. 13 (de canonizatione Nicolai Arus.); transfert s. Ericum in ecclesiam beati Petri, 428, 11 sq.

Eskillus, sacerdos uicarius in basilica s. Nicolai Arus., librum Danice scriptum de eo habuit in curia sua, 403, 28 sqq.

Estrudis, filia Bartholomei, a s. Nicolao Arus. sanata, 405, 31.

Ethe, domina quondam loci Ethebi, 99, 9.

Ethela (Ethla 145, 8), filia Rodberti Flandrensium ducis, uxor s. Canuti regis, 93, 18 sqq.; 100, 11 sq.; mariti occisi corpus secum in Flandriam asportare uult, sed miraculo deterretur, 127, 18—129, 10; postea fit coniunx Rogeri Appuliensium ducis atque dona pretiosa ad translationem s. Canuti mittit, 133, 6—15.

Eua: Eue planctus, 24, hymn. v. 14 (fort. miseria, quam Eua peccato suo generi humano intulit); filii Eue (ɔ: miseri homines), 153, v. 81.

Eugenius papa .III. s. Ketilli causam amplectitur 269, 1—19; eius in Gallia gesta 307, 15—310, 24 (= apostolicus 309, 2; 310, 8).

Eurus 91, 18.

Exuperius, nomen Ketilli sacerdotis, p. 251 sq.; 260, 7; 261, 10.

s. Franciscus 423, 2; ordo eius = fratres minores: 423, 3. 9 sqq.; 424, 13; 425, 2; 440, 11.

fratres predicatores (ordo s. Dominici): in Arusia, 407, 28; in Sleswic, 428, 7 sqq.; 433, 6; VI, 9; in Siktuna, 437, 22; in Roskild, 438, 5. *Cfr. etiam* 417, II, 2.

Frendo Niclessen, famulus regis (Erici Klipping), sanatur a s. Erico, 440, 27 sqq.

Frithericus, episc. Hetbebyensis, interest translationi s. Kanuti ducis, 219, 22.

Garinus, abbas s. Genouefe: eius cum fratribus discordiæ et in fratrem Willelmum seueritas, 315, 9—316, 30.

s. Genouefa, gloria totius Galliæ, 380, 10; ecclesia Parisiensis ss. Petri et Pauli et b. Genouefe, in qua seculares canonici erant, inter quos Willelmus receptus est, 301, 7; Eugenius papa eam uisitat, et quæ tum facta sunt 308, 4—309, 17; regulares canonici ordinis s. Augustini ab abbate monasterii s. Victoris in eam inducuntur, 310, 1—311, 13; *vid.* Odo, Garinus; cripta b. G. Parisiensis, 325, 21 sqq.; narratio de reuelatione capitis b. Genouefe, Francie gemme (317, 25), 316, 31—318, 30; 378—82; ex eccles. b. G. Willelmus in Daciam arcessitur, 320, 30; s. Genouefa in uisione s. Willelmo apparet 334, 1—16.

Gerardus, archiep. Bremensis, 432, 7. 16; 433, VI, 1.

Gerardus, discipulus s. Willelmi, qui habuit uisionem de sanctificatione W., 337, 15—338, 16.
s. Germani de pratis claustrum Pariense, ubi Willelmus educatus est, 300, 1 sqq.; inde uocatur Willelmus de s. Germano, 316, 6.
Geroldus, capellanus s. Canuti regis, postea episc. Ripensis, 95, 11.
Gogmundus, discipulus s. Willelmi, in Sora habuit uisionem de s. W., 342, 15 sqq.
Goliad alienigena, Philisteus, 88, 15.
Gregorium parentes s. Kanuti filium suum uocare uoluerant 235, (I, 2); *vid.* Hugo.
s. Gregorius *citatur* 267, 12. — s. Gregorii dies = 12. mensis Martii, 235 (I, 2).
G(regorius de Crescentia), s. Theodori diaconus cardinalis, legatus apostolicus, de uita et miraculis s. Willelmi papam certiorem fecit, 385, 20 sqq.
Grimolfus, scolaris de Paraclito, a s. Willelmo sanatur, 345, 8 sqq.
Guda, mulier Lundensis, a s. Willelmo sanatur, 366, 10 sqq.
Gudmer, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Gyrit, mulier Arusiensis, cuius cognata Ása a s. Nicolao Arus. sanatur, 403, 3.

Hannibalis crudelitatem Hispania pertulit, 121, 16 sq.
Haquinus Norwegiensis et Haquinus Skaniensis, coniurati aduersus s. Kanutum ducem, 195, 12 sqq.
Haquinus, monachus de Esrom, a s. Willelmo sanatur, 332, 17 sqq.
Haraldus (Haroldus) Coma pulcher, rex Norwegie (errore pro Haroldo Duro nominatur); eius cum Suenone Magno certamina, 85, 3. 9 sqq.
Haraldus (Haroldus), rex Anglorum, a Willelmo (Conquestore) interfectus, cuius necem s. Canutus rex ulcisci uult, 96, 18 sqq.; 97, 4.
Haroldus (Hen), filius Suenonis Magni natu maior, patris fit successor; eius regnum, legum latio, mors, sepultura, 90, 6 sqq.; 90, 21—91, 11.
Haraldus (Kesie), filius Erici Egothe natu maior, a patre peregrinaturo custos regni constituitur, 189, 14; sed morte Erici nuntiata a Danis, quos offenderat, deponitur, 190, 15 sqq.; 213, 18 sqq.; 223, 11.
Hectoree acies (Troianorum) 79, 14.
Helena quædam Norica, cuius filia a s. Erico sanatur, 443, 25.
Helgha de Asathorp, cuius filia a s. Erico sanatur, 438, 13 sqq.
Helghæ de Wæ, cuius filius a s. Erico sanatur, 444, 9.
Hendricus, prior (monast. ord. s. Johannis Hierosolymitani) de Andwarthscogh, 441, 32.
Henricus, episcopus Burglanensis, Wandalorum seditionem aduersus s. Canutum frustra compescere studet, 105, 19—107, 9.
Henricus Næp sutor in Ystath, 440, 15.
Henricus Skatælar, princeps coniurationis aduersus s. Kanutum ducem et particeps cædis, 195, 9 sqq.; 200, 2 sqq. (Skatelant, Skatelater 206, 25; Scathelar, Hinricus Skatelaer 211, 1; Skatelar 214, 2).
Hericus, *vid.* Ericus.
Herlo(gh), maritus et interfector s. Margarete Roskildensis, 389, 4; 390, 3 sqq. 22. 24.
Hermannus de Kerrecwerdere, miles, qui alea ludit cum (s.) Erico ante captionem, a rusticis suis interficitur 433, VI, 3; 434, 3 sqq. (diuersus a satellite, qui Ericum decollat, p. 429, 10 sqq. *cum nota*).
Herodes, rex Judeorum crudelis, 121, 17 sqq. — Herodiana fallacia 117, 13.
Hesbernulus, puer in Fionia, contractus, a s. Canuto rege sanatus eius conuentui postea seruiuit, 163, 1 sqq.; *vid. Append.* 7.
Hesther, mulier de Scania a s. Kanuto duce sanata, 244, 19.
Hestrith, mulier in Methdeluse, insana (male tractatur a rusticis, a s. Willelmo sanatur) 346, 23 sqq.
s. Holmgerus in Scocloster Suecie, 441, 28.

Honorii papæ .III. de canonizatione s. Willelmi epistulæ, 382—86.
Hugo (.IIII.), abbas s. Germani de pratis, s. Willelmum nepotem suum educat et promouet, 300, 1 sqq.; 301, 3 sqq.; 305, 3 sqq.
(Hugo) archiepiscopus Senonensis, 317, 7; 379, 5; 380, 6 (in narratione de capite s. Genouefe).
Hugo presbyter, capellanus s. Nicolai Arusiensis, 399, 17. 23 sqq.
Hugonem (?) s. Kanuti parentes filium suum appellare uoluerant, 234, I, 2 fragm. — dies s. Hugonis = Kal. April.
Hu(m)baldus, episcopus Othiniensis, cum rege Erico translationem s. Canuti regis procurat, 133, 15 sqq.; = Hwmbaldus 140, 15.
Hælghi, electus de Norwegia, translationi s. Kanuti ducis interest, 219, 23 sq.

Jacob patriarcha Judeorum, 64, 7; 322, 23.
s. Jacobus apostolus *citatur* 123, 12; 312, 1; 338, 13; ueridicus apostolus 104, 19; s. Jacobi limina (in Gallæcia Hispaniæ), ad quæ peregrinationes fiunt, 401, 29; 414, 19; 443, 21.
Jacobus Erlandi filius, archiepiscopus Lundensis, 407, 5; 437, 25 sq.
Jacobus Bramsen dominus, 439, 2 sqq.
Jacobus Mosle, capellanus Slaulosiensis, qui scriptum de s. Andrea Slaul. inuenit et seruauit, p. 411; 417, 11 sqq.
Jacobus, sutor monachorum Ringstadiensium, 245, 7.
Janus, a quo mensis Januarius nomen habet 220, in versu memoriali 4, 4.
J(h)eremias propheta *citatur*, 127, 1; 324, 1.
J(h)esus (Christus) *passim*; *notentur præcipue loci* 86, 14 sqq.; 108, 21 sqq.; 114, 5 sqq.; 267, 6 sqq.; 271, 4 sqq.; 314, 23 sqq., *et formulæ* 70, 4; 75, 31; 89, 16; 93, 23 (95, 15); *uocatur*: verbum vite 19, 5 sq.; ueritatis auctor, magister 102, 3; 114, 6; uitæ opifex 102, 5; sapientia diuina 102, 16; pietatis magister, perhennis misericordiæ fons 108, 22 sq.; filius hominis 112, 3; redemptor omnium 157, h. 2, 9; lucis auctor et pietatis eruditor 114, 8 sq.; lucis auctor et uniuersorum creator 121, 18; rerum uniuersarum nature cognitor 229, Om. 5.
Ingeburga domina (fort. filia Esberni Snare) 402, 31; = Ingeburgh 439, 13.
Ingeburgh de Thorpæ, Norica, a s. Erico resuscitata, 443, 24 sqq.
Ingerith de Aswarbode 367, 17.
Inghefrit de Nordenberge, a s. Willelmo sanata, 363, 12 sqq.
Ingimarus quidam (dominus) 244, 26.
Ingyld quidam 443, 17.
Innocentius papa .III. licentiam dat Petro episc. Arus. ecclesiam cathedralem in honorem s. Clementis dedicandi, 400, 5.
Innocentii papæ .IV. de canonizatione Nicolai Arus. epistula, 406, ep. 1; 408, 1.
insanorum hominum tractatio 347, 3 sqq.; 348, 20 sqq.; 359, 27 sqq.
interfectores uincula ferrea in brachiis gestantes a sanctis liberantur 274, 16 sq. 23 sqq.; 441, 16.
s. Jo(h)annes baptista: eius festum (24. mensis Junii) 351, 16, præcipue miraculis notabile, 274. 5. 18; 354, 3; 362, 11; 364, 27; 403, 14; 404, 18. 31; 440, 9 (natiuitas b. Johannis).
s. Johannes euangelista *citatur* 229 (in Omelia), 311, 26.
Joannes (Asceri) episcopus Arusiensis, p. 396, 3 sq.; 405, 3.
Joannes, cantor Arusiensis, p. 396, 4 sqq.; magister 405, 29; 406, 2.
Johannes Otheniensis ecclesiæ Ringstadiensi præficitur 203, 2 sqq.
Joannes, abbas de Nestweth, 444, 6.
Johannes sacerdos quidam 363, 23.
Johannes, presbyter de Hornsheret, 449, 12.
Joannes, presbyter Randrusiensis, 402, 1.
Johannes Knethæ, frater de ordine minorum, a s. Erico sanatus, 440, 11 sqq.
Joannes de Othonia, frater (Ringstadiensis?), miraculum aliquod s. Erici uersibus descripsit, 445, 2 a. i.
Johannes, comes de Holsatia, contra

Ericum regem expeditionem facit, 432, 16; 433, VI, 1.
Joannes Ranæsen, miles, 440, 30.
Johannes de Stokholm, a s. Erico sanatus, 437, 20 sqq
Joannes Half Papæ quidam 441, 21.
Johannes pellifex (ciuis Ringstadiensis) 440, 18.
b. Job 93, 24; diuinus interpres, *citatur* 85, 15.
Jon Ruz, ciuis Roskildensis, 439, 10.
Jonas propheta 242, 6.
Joon, pater Esberni pueri a s. Erico sanati, 442, 4.
Josaphat uallis 234 (I, 1).
Joseph, filius Jacob, 20, 2 (tunica talaris explicatur); 64, 5.
Joseph, sacerdos de Scamsthorp. 439, 29.
Judas, Jesu traditor, 114, 6; 116, 2; 151, v. 44. 49; 198, 7; 214, 16.
Julius Gaius (Cæsar), 82, 15.
(Jutta) regina s. Erici, 423, 8; 436, v. 18.

s. **K**anutus dux (Kanutus *fere semper in* Ordinali, *item in* Chronica Sialandiæ *et in particulis* III, VII, VIII; Canutus *in excerptis Vedelianis* Roberti Elgensis, *sed in fragmentis Arnæmagnæanis* Kanutus; *in* Breuiariis *uariatur*); *uocatur*: dux Dacie 200, 8; 211, 10; 213, 16; 214, 33; 220, 1; dux Dace gentis 220, 4, v. 6; dux Danorum 218, 23; 219, 1; 221, v. 1; 246, 9; dux Jucie 204, II b, 3; rex Canutus 319, 2, *cfr.* 226, v. 9.
K. filius Erici Egothe et Botildæ, uxoris eius legitimæ 211, 21; 213, 19 sq.; eius ortus et educatio puerilis (apud Skialmonem): 189, 15 sqq.; 213, 19 sqq.; 220, 1 sq.; 222, II, v. 1—15; 446, 15 sqq.; nomen ei inditum iussu s. Canuti regis apparentis Aslaco Rustico 234, I, 2 et fragm.; ingenium pueri 191, 10 sq.; 212, 15 sqq.; 223, 16—20; ducatum in Sleswich obtinet a rege Nicolao (dato pretio) 191, 12 sqq.; 212, 17 sqq.; 218, 23; 223, 21 sqq.; 447, 6; eius honesta et seuera administratio 191, 15—192, 25; 194, 9 sqq.; 212, 18 sqq.; 219, 5—13; 223, 26—29, 37—41; 226, 9—17; 233, 31 sq.; 236, (I, 11—18); 447, 2—18; religiositas eius 193, 8—18; 200, 16 sqq.; 213, 32 sqq.; 228, 15—26; 235 (I, 10); 236 fragm. I, 13; Sclauiam intrat, et fit Sclauorum rex siue »knese«, ad fidem Christi eos conuertit et regno Daciæ confederat: 193, 1—8; 194, 15 sqq.; 219, 2 sq.; 223, 30—36; 447, 19 sqq. Amicitia Kanuti et Magni, quem mater Margareta Kanuto commendat, 190, 21—191, 10; 237, II, 2 et fragm.; postea Magnus ei inuidet clanculum 193, 19 sqq.; 212, 23 sqq. K. accusatur regi, sed in concilio Ripensi se bene defendit, probante Nicolao 194, 2—24; 213, 36 sqq.; 224, 42 sq.; 227, 17 sqq.; 447, 27 sqq. K. ad curiam Roskildis inuitatus dissuadente uxore eo proficiscitur 194, 24—195, 6 Magno instigante Henricus Skatælar cum tribus aliis in necem Kanuti coniurant 195, 7—21; in conuiuio eum Magnus occidere uoluit, sed frustratur, 237—38; Magnus simulata peregrinatione Hierosolymitana fraude ducem circumuenit 195, 21—196, 16; 212, 27 sqq.; 227, 25; 237 (II, 4); 448, 1 sqq. Nicolaus annulum salutarem Kanuto subtrahit 240 (II, 17) c. fragm. Roskildis profectus K. ad Ceciliam in Haralstath deuertitur; inde a Magno in siluam Haralstath elicitur, neglecta Cecilie admonitione, et a Magno et coniuratis interficitur, 196, 17—200, 11; 212, 31 sqq.; 214, 1 sqq.; 220, 2, 2 sqq.; 4, v. 1—8; 224, 43 sqq.; 227, 26 sqq.; 239, II, 7 et fragm.; 448, 11—449, 5; eius corpus die inuentum ab Erico Falster refertur Haraldsted, 239 (II, 10. 14). Præsagia mortis Kanuti 239, II, 8 fragm.; signa eius mortem secuta, fons in loco martyrii prorumpit 239, II, 13; 224, 51 sq.; 246, 11. — Roskildis Kanutum multi sepeliri uolunt, sed Nicolaus uetat; Ring-

stathiam defertur et in basilica b. Marie sepelitur, ubi mox miracula sicut iuxta fontem fiunt, 201, 2—13; 218, 6 sqq.; 220, 2, 4 sqq.; 224, 53 sqq.; 240, II, 19. 20; Nicolaus rex sancto insultans repellitur 243, 25 sqq.; duo prebendarii, præfecti ecclesiæ Ringst., tumulum eius frustra inquinant, 201, 14—202, 4; 218, 10 sqq.; 243, 8 sqq. Fama miraculorum diffusa anno .XV⁰. Waldemarus, eius filius, cum Suenone fratre patrueli ossa eius aduersante archiepiscopo Eskillo eleuant ac transferunt et malis prebendariis eiectis honestum pastorem ecclesiæ præficiunt, 202, 5—203, 5; postea Waldemarus rex anno 1170, impetrata a papa eius canonizatione, adiuuante Eskillo translationem eius peragit: 203, 20—204, 7; 218, 14—20. (*parum recte*); 219, 14—25 (anno 1171); 220, 2, 6 sq.; 3, 1 sqq. (*falso pro* Eskillo *nominatur* Absalon); 228, 29; Alexandri papæ .IV. de eius canonizatione epistula, 246 sq.; beatus martyr Kanutus 220, 4, 7 sq.; 227, 29 sqq.; 321, 10; dulcis martyr 229, 2, 1; Sialandiæ patronus 220, 13; miles Christi 228, 11. Miracula s. Kanuti ducis 224, 57 sqq.; 227, 33 sqq.; 240 fragm.; 241 fragm.; 246, 11 sqq.; miracula ad fontem 224, 51 sqq.; 242, 1—243, 16; miracula ad sepulcrum et alia miracula 243, 16—245, 19; miraculum in bestiis factum sortibus inter s. K. d. et s. Olauum missis 245, 12 sqq.; alia sortitio 402, 15 sq. — Epitaphium s. K. d. a Roberto Elgensi scriptum 240 fragm.; uersus memorialis 220, 4; carmen Danicum de s. Kanuto duce p. 412, 8 a. i.; Ludus de s. Kanuto duce p. 174; *vid.* Rob. Elgensis. — Oratorium s. Kanuti in Rincstad 243, 25; sollempnium martiris (= festum passionis) 7. mensis Januarii 244, 4; dies translationis = 25. mensis Junii, 228, 29; 247, 4 sq.; *cfr.* p. 171 sq.

Kanutus (.V.), filius Magni, rex factus 203, 10; Roskildis a Suenone rege necatur 203, 15 sqq.; fit pater s. Nicolai Arusiensis, 398, 2; 404, 3 sqq. (Canutus 407, 7).

Kanutus (.VI.), filius Waldemari .I., rex inungitur in s. Kanuti ducis translatione 219, 17; 220, 15 sqq.; epistula eius ad papam de canonizatione s. Ketilli, 275, ep. 4.

Kanutus, dux Blekingiæ, filius spurius Waldemari .II., 438, 25.

Karolus Kannæ in Scania plectitur a s. Erico ob infidelitatem, 438, 7 sqq.

Katrina de Maræ Suecie a s. Erico sanatur, 442, 25 sqq.

s. Ketillus (Chetillus 261, 3) confessor, 260—83 *passim*; prepositus ecclesie s. Marie Viburgensis 275, ep. 6; *vid.* Exuperius. — s. Ketilli ortus, educatio, religiositas, 261, 10—262, 16; 279, carm. v. 1—16, 280, 26—29; 281, 48—57; ab Eschillo episc. Wibergensi fratribus ord. s. Augustini in maiore ecclesia (b. Marie) associatur et in sacerdotem consecratur, 262, 17—263, 5; 263, 16 sq.; 281, 58 sq.; magister scholæ pueros instruit et pretiosa uolumina scribit, 263, 5—15 (*cum nota*); præpositus unanimiter electus curam gregis sollicite agit, 264, 4—265, 17; 282, 60 sqq.; Lundis proficiscitur ad pacem inter reges Suenonem et Kanutum conciliandam; in uia a Sclauis capitur, sed redemptus iter peragit et bene a rege et archiepiscopo recipitur, 266, 1—21; eius liberalitas 266, 22—267, 5; Christus ei in pauperis hominis specie apparet, in quem liberalitatem ostendit. 267, 6 sqq. Discordiæ inter ipsum et eius fratres canonicos ob liberalitatem eius nimiam oriuntur, qua re motus præpositura cedit et Aleburg demigrat, 267, 14—268, 8; post aliquod tempus Romam proficiscitur, ut a papa Eugenio officium prædicationis in Sclauia impetret et martyr fiat, 268, 8—269, 2; sed papa eum Wibergis remittit et canonicos præpositum suum

recipere iubet, 269, 3—26; quibus obtemperantibus et ueniam petentibus præpositus iterum factus usque ad mortem laudabiliter ecclesiæ præest 269, 27—270, 23; uisio eius paulo ante mortem, 270, 25—271, 14; mors eius 271, 14 sqq. Falso narratur in Breuiario Sleswicensi (et Passionali Lubicensi) martirizatus esse, 278 a, 15 sqq., cfr. p. 257 *cum nota* 1. — Miracula per eum et in eo, dum adhuc uiueret, facta: 265, 18—27; 268, 8 sqq.; 275, epist. 7 sqq.; 279, 3 sqq.; 280, 29; miracula post mortem, 271, 24—275, 7; 275, ep. 8 sqq.; 280, 30 sq.; 282, 76 sqq. — Scrinium s. Ketilli incendium a monasterio defendit, 274, 20 sqq.; ecclesia s. Ketilli = eccl. b. Marie Wiberg. 274, 12; festum s. Ketilli = 11. mensis Julii 275, 2. Epistula Clementis papæ .III. de eius canonizatione 275 sq., cfr. p. 251 sq.

Ketillus quidam de Norwegia, a s. Willelmo sanatus, 354, 6 sqq.

Ketilogh, deuota mulier Roskildensis, 244, 30.

Könægund, domina de Hafnis, a s. Erico sanata 437, 16 sqq.

Lagho Guthmundi filius, cuius instinctu s. Ericus necatur, 429, 26 sq.; 431, 5. 9; = Lago quidam de Danorum potioribus 432, 29 sq., 433, VI, 5 sq.; = Lawo Guthmundssun 432, 14; = Laghi Gutmundsson 434, 10; in Kyl miserabiliter occiditur 429, 12 sqq.; 433, 12 sqq.; 434, 1 sq.

Lago (Urne), episcopus Roskildensis, s. Erici ossa in muro chori eccl. Ringst. collocat, 434, 27 sqq.

s. Laurentius, patronus eccl. Lundensis, 65, 5; festum (sollempnitas) s. Laurentii = 10. mens. Augusti 368, 3 sq.; in eius uigilia (nocte) interficitur s. Ericus 424, II, 2; 426, 9; 430, IV, 1; 432, 12. 21; 433, 4; VI, 8; 434, 7; 436, 3 a. i.; miracula s. Erici in eo festo facta 441, 9. 12; 443, 5 sqq. dies anniuersarii s. Erici).

Laurentius quidam clericus, cuius amata a s. Willelmo sanatur, 359, 18.

Lignerus de Guthlandia a s. Willelmo sanatur, 362, 20 sqq.

Lindich quidam, procurator regis, 444, 6.

s. Lucie festum = 13. mens. Decembris, 439, 31.

s. Lucius, patronus eccl. Roskildensis 89, 12; templum Lucii 240 (II, 19); monasterium huius ecclesiæ 238, II, 6, 3.

Ludouicus .VI., rex Francorum 378, 3.

Ludouicus .VII., eius filius (1137—80), cum papa Eugenio uisitans ecclesiam b. Genouefe, 307, 24—310, 24; in historia de capite b. Genouefe 317, 2 sqq.; 378 sqq.

Magnus (Bonus), filius Olaui sancti, rex Norwegie et Dacie: eius cum Suegnomagno certamina et mors, 85, 3—11.

Magnus (Lagaböter), rex Norwegiæ: eius de miraculo quodam s. Erici epistula, 443, 3 sqq.

Magnus, cognomen Suenonis Estrithii, 85, 7.

Magnus, regis Nicolai et Margarete filius, cum s. Kanuto duce ex uariis causis necessitate coniunctus 190, 22 sqq.; 237, II, 2 et fragm.; rex Gothorum 239 fragm. II, 8 *cum nota* 7; post cædem Kanuti Roskildiam redit 239, II, 14; lusus in eius nomine 198, 3 sqq. *Ceterum vid. in* s. Kanuto duce.

Manasses, episcopus Aurelianensis, s. Willelmi inimicus, 318, 4 sqq.; 379, 6 sqq., 27 sqq.; 381, 16 sqq.

ss. Marci et Marcelliani festum = 18. mensis Junii 272, 8.

b. Margarete ecclesia Wibergensis (in Asmildkloster) 263, 18.

s. Margareta Roskildensis, cognata Absalonis, a marito Herlogh interfecta et, tamquam se ipsa suspendisset, extra cemiterium sepulta, 389, 1—7; Absalon, de miraculis illo loco uisis certior factus rem cognoscit, innocentiam eius probat, sanctæque cor-

pus in ecclesiam s. Marie Roskildensis transfert, 389, 7—390; cfr. p. 388; eius miracula 390, 17. 27 sqq.
Margareta (Fredkulla), uxor regis Nicolai, re uera regnum gubernat, 190, 19 sq.; fauet s. Kanuto, cui filium suum Magnum commendat, 190, 21—191, 10.
Margareta de Boëmia (Dagmar), prior uxor Waldemari regis .II., 425, III, 2 sq.
Margareta (Sambiria), regina Christofori .I., 442, 6.
Margareta, mulier de Hwelpsio, a s. Erico sanatur, 437, 5 sqq.
b. (s.) Maria Virgo (mater et uirgo 201, 13); apparet mulieri Petronille 445, 10 sqq.; = uirgo stella, 155, Add. II, 1; — ecclesia (basilica) eius Ringstadiensis 201, 12; 218, 7; 220, 5; 434, 24; Wibergensis 263, 2; 269, 13; 275 epist. 7; Parisiensis (Nôtre-Dame) 308, 2; Esromensis 341, 2; Hafniensis 366, 1; Roskildensis 390, 16. 25; eccl. s. Marie et s. Albani Othiniensis 69, 3. — festum natiuitatis b. Virg. = 8. mens. Septembris, 437, 7; festum annunciationis domini (= Marie) = 25. mens. Martii 437, 14; festum assumptionis b. Marie = 15. mens. Augusti, 321, 8.
Maria et Martha, sorores Lazari 283, v. 92.
s. Martinus (episc. Turonensis) 235 (I, 10) cum fragm.; b. Martini doctrina (*cfr.* Sulpic. Seueri epist. III, 14), 340, 7.
martyr *uocatur*: sanguine (suo) laureatus 69, 8; 154, 13; comptus cruore 156, 4; cruore purpuratus 158, V, 10; *cfr.* 120, 20 sq.; miles, satelles, athleta Christi, dei, 92, 22; 149, 5; 150, 19; 228, 11; *cfr.* 157, III, 6; uictor 153, 78, *cfr.* 62, 4; 113, 6; 224, 47; triumphator 79, 18; testis Christi 155, Add. II, 6; 160, 29; *indutus est* stola alba 75, 28; stola prima 228, 13; stola in cruore agni intincta, 161, 7 sq.; toga tincta sanguine, 227, 29; *insignitur* infula rosea, 161, 16; serto roseo, 220, 4, 7; corona de precioso lapide 152, 59; lancea purpurea (ɔ: uexillo p.), 160, 34; palma 75, 28; 232, 1; 268, 22; conscendit thronum glorie, 157, 2; triumphat felix sede florigera 160, 32; cicatrices uulnerum etiam in celis in martyrum corporibus apparent, 233, 24 sq.
s. Matheus euangelista *citatur* 232, 16.
Matheus Ingesen (ciuis Ringstadiensis) 440, 18.
Matheus Thomsen, miles de Suecia 441, 19.
Mattheus, discipulus s. Ketilli, qui de eius uita narrauit, 261, 12.
(Mechthildis), uxor regis Abel, soror comitum Holsatie, 431, 30.
s. Michaelis (archangeli) ecclesia Slaulosiensis 417, 11 sq.
Michael quidam sacerdos in Suecia, 438, 17.
Milo, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Moyses cum deo confabulatur, 99, 15.

Neronis summa crudelitas, 121, 21 sqq.
s. Nic(h)olaus de (Myra): sepulchrum eius Baris, 274, 26; 443, 21; dies s. Nicholai = 9. mens. Mai *aut* 6. mens. Decembris, 354, 28; ecclesia s. Nicolai in Arusia, olim cathedralis, 400, 18.
s. Nic(h)olaus Arusiensis p. 393—408 *passim*. N. filius (spurius) regis Kanuti (.V.), 393; 398, 2; 404, 3 sqq.; 407, 7; 408, 6; eius pueritia, 398, 2—21; eius iuuentus in curia regis (Waldemari .I.), 399, 1; inde se recipit ad propria religionis causa, 399, 16 sqq.; basilicam in Skibia erigit, 403, 16. 28 sqq.; uita eius religiosa, 398, 15 sqq.; 399, 1 sqq. 16 sqq.; 403, 23; miracula uiuentis, 399. 8—15; 403, 16 sqq.; 25 sqq.; eius ægrotantis uisio et mors, 399, 23—400, 13; sepultus ad capellam ligneam (s. Clementis), 400, 4 sqq.; 17—31; miracula eius in morte et post mortem, 400, 13—31; 400, 32—403, 15; 404, 9—406, 3; 407, 9 sqq.; epistulæ de eius canonizatione p. 394; 406—408; non canonizatus, sed tamen sanctus reputatus, 393; 394 sq.; oblationes ad sepulcrum eius, 394; 401, 27; 403, 1; theca ossium b. N.,

405, 12 sqq.; crux s. N. in monte posita, 404, 9 sqq.; fons s. N., ubi fiunt miracula, 403, 16 sqq.; 404, 20 sqq.; miracula in bestiis facta, 400, 32—401, 7; 402, 26 sqq.; 403, 25 sqq.; sortes inter s. N. et alios sanctos missæ, 402, 14 sqq. Liber Danici sermonis de eo scriptus 395; 403, 28 sqq.

Nic(h)olaus, filius Suenonis Estrithii, rex Danorum post Erici Egothe mortem factus, sed parum aptus ad regnandum, 190, 17 sqq.; 446, 16 sqq.; simplex et qui cito moueri potuit 194, 23; s. Kanuto ducatum Sleswicensem confert, 191, 12 sqq.; 218, 23; colloquium eius cum K. in concilio Ripensi 194, 2—24; grauiter a Roberto Elgensi uituperatur, qui eum periurio et muneribus regnum adeptum esse dicit, 235, I, 4. 5, 6. 9 cum fragm.; idem eum coniurationis in s. Kanutum ducem conscium fuisse affirmat nec sine noxa esse in eius morte 237 (II, 1); 239 (II, 15); 240 (II, 17, de commutatione annulorum); negat Kanuto sepulturam in ecclesia Roskildensi, 201, 9; 240 (II, 19); Rincstad oratorium s. Kanuti intrans ei insultat, sed plectitur, 243, 25 sqq. E contrario ualde laudatur ab Ailnotho in epistula dedicatoria, 77, 6—8 (ubi commemoratur eius nominis dignitas, quia Nicolaus »populorum uictorem« significat); 78, 3—18; 81, 4 sqq. Eius tempore s. Ketillus natus esse dicitur, 279, IV, 3 sq.

Nicolaus (.I.), episcopus Wibergensis, interest translationi s. Kanuti ducis, 219, 22; fortasse auctor libri de S. Ketillo, p. 252.

Nicolaus (.II.), episcopus Wibergensis, cui mandatur a papa, ut de s. Nicolai Arusiensis uita et miraculis cum aliis inquirat, 406, epist. 2; 407, 26.

(Nicolaus, Petri filius), camerarius regis Christofori .I., 437, 11.

N(icolaus?) quidam miles de Selandia 439, 22.

Nicholaus, discipulus s. Willelmi, in ciuitate Hildesem studens, uisionem habuit assumptionis mortui s. Willelmi, 341, 27 sqq.

Nicholaus Crispus, lector predicatorum Roskild, 438, 5.

Nicholaus quidam (ciuis Ringstadiensis), 441, 14.

Odo, prior de s. Victore Parisiensi, fit abbas in ecclesia et monasterio b. Genouefe et ordinem s. Augustini eo inducit, 310, 13 sqq.; Willelmum ad se uocat eique persuadet, ut canonicus regularis fiat. 310, 29—313, 8; eius mors 315, 7 sq.

Olaua quædam de Copmanhauen, a s. Willelmo sanata 352, 8 sqq.; item altera Olaua de Kopmanhauen, 364, 26 sqq.

s. Olauus, rex Norwegiæ, Theodgarum ad se uocat et pro capellano suo habet usque ad obitum suum, 14, 13 sqq.; 18, 11—20. Sortes inter s. O. et alios sanctos missæ 245, 14 sq.; 443, 26; limina s. Olaui s. Andreas Slaufosiensis uisitat, 414, 20.

Olauus, frater s. Canuti regis, fratri aduersatur ideoque in Flandriam missus custodiæ mancipatur, 67, 14—22; 100, 7—13; falsa de eius insidiis narrantur 142, 1 sq.; 167, 21 sq.; *vid, Append 3*; interfecto s. Canuto de custodia Flandrensi liberatur et rex fit, 71, 7—10; infelicia eius regni tempora, quia inimicus erat sancti uirtutibus, 70, 6—14; 103, 16 sqq.; 126, 21—127, 7; 129, 11 sqq.; 129, 23—130, 2; ideo postea Olauus Hungher dictus. 139, 22; paulo post eleuationem s. Canuti moritur, p. 30 nota; 71, 11—13; 129, 22 sqq.

Olauus Ranæsun (Olaus Raniss.) dominus 438, 29 (et nota).

(Olauus) abbas de Cara Insula, cui a papa mandatur, ut de s. Nicolai Arusiensis uita et miraculis inquirat, 406, epist. 3; 407, 27.

Olauus Skænesen de Andwarthscoch, monachus (de ord. s. Johannis), 439, 21.
Oluvh Norica, soror puellæ cuiusdam a s. Erico sanatæ, 441, 15.
Omnium Sanctorum festum = 1. mensis Nouembris, 439, 25; O. S. ecclesia et claustrum Lundis, 358, 21; 444, 5.
s. Oswaldus martyr: reliquiarum eius capsula in ecclesia s. Albani Othiniensi, 120, 8.
Othencarus, sacerdos Arusiensis, 406, 3.
Otto imperator .I., 423, 18.
(Otto .III.), marchio Brandenburgensis, 442, 7.
Otto, archidiaconus Arusiensis, 405, 30.
(Ouidius poeta) philosophus *citatur*, 301, 24 sqq.

Pa quidam, 25 b, 14.
parricidæ Hyelmenses, interfectores regis Erici Klipping, 405, 12.
Palni, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Pascalis papa .II., p. 34 nota; 139, 28.
s. Paulus apostolus 231, 30; (267, 4, *al.*); *vid.* Petrus.
Paulus quidam sacerdos, 442, 24.
Paulus, filius Eminghi, a s. Willelmo resuscitatus, 367, 6 sqq.
Petronilla, mulier Scaniensis, a s. Erico sanata, 444, 26 sqq.
s. Petrus apostolus, 80, 16; 122, 20; 132, 7; 263, 7 *al.* — s. Petri cenobium Blandiniense, 128, 1; ecclesia Slaulosiensis, 413, 4 (415, 22; 416, 3. 21), 417, 12. 16; ecclesia Sleswicensis, 424, II, 5; 428, 12; 430, 9; 434, 17. 22. Romæ apud s. Petrum (ɔ: in Vaticano), 383, 28. — ss. Petrus et Paulus, patroni sedis apostolicæ, 247, 2; 386, 31; Petri et Pauli limina 443, 21; ecclesia apostolorum P. et P. et beate Genouefe Parisiensis, 301, 6; 308, 4 sq.; 309, 6; 310, 4; festum ss. Petri et Pauli = 29. mensis Junii, 273, 23; 274, 8; 433, 10. VI, 12; 435, 3. — Petrus et Andreas 313, 20.
(Petrus) episcopus Siluanectensis, 305, 17.
Petrus (Vagnonis fil.), episc. Arusiensis, cathedralem s. Clementis ecclesiam dedicat, 400, 4 sqq.
(Petrus, Ugoti fil.), episc. Arusiensis, 407, 30, queritur apud papam, quod inquisitio de uita et miraculis s. Nicolai Arus. parum sufficiens fuerit.
Petrus, Sunonis filius, episc. Roskildensis, s. Margarete Rosk. consanguineus, 389, 3; s. Willelmi sanctitatem agnoscit, 349, 7 sqq.; maius altare in monasterio de Paraclito dedicat, 351, 16 sq.
(Petrus, Jacobi fil.), episc. Roskildensis, cui inquisitio de s. Willelmi uita et miraculis mandatur, 382, epist. 2; 384, 28.
Petrus, sacerdos s. Erici, 423, 9.
Petrus sacerdos, dictus Clemens, capellanus comitis Alberti, 440, 19.
Petrus Ralfsen, monachus (Ringstadiensis), 441, 10.
Petrus, puer surdus et mutus, a s. Willelmo sanatur, 355, 10.
Petrus Broc, miles de Jutia, 439, 22.
Petrus Ebbonis a s. Erico sanatur, 438, 1 sq.
Pharisei legisque magistri 102, 3; Pharisei et scribæ 108, 23; Pharisei et Judas 114, 9. — Pharisaica inuidia, 79, 3.
ss. Philippi et Jacobi festum = Kal. Mai, 437, 17.
Pilatus, 115, 12.
Pipero (Pipro), traditor s. Canuti regis, 113, 22—116, 8; eius ultimum certamen et terribilis exitus, 117, 21—118, 9; 137, 5 (cum nota: fuit Friso, uxoratus in Fyonia) = Pypero 137, 15; Pipereo 143, 9 cum nota; Pypiro 168, 19.
Pompeius Magnus, 82, 16.
Poppo pontifex Danis probat diuinitatem Christi, 83, 5 sqq.
Priamus, famosus Troianorum heros, 85, 14.

Radulfus, miles s. Canuti regis, 61, 8.
Radulphus, sacerdos de Suecia, 443, 17.

Ralf, episc. Ripensis, translationi s. Kanuti ducis interest, 219, 22.
Rancburgh, puella de Suecia, a s. Erico sanatur, 441, 7 sqq.
Rebecca, rationabilis pacientia, 64, 8.
Regnild Norica a. s. Erico sanata, 443, 18 sqq.
Regnilda (Reginalda) de Bardeleue, a s Willelmo sanata, 352, 23 sqq.
Reinerus (Renierus), sacerdos de Scania, a s. Willelmo sanatus, 358, 15 sqq.
Ricardus, abbas in Paraclito, successor s. Willelmi, 345, 11.
Richardus quondam abbas Ringstadiensis, 390, 1.
Robertus Elgensis, monachus (*non* episcopus), de s. Kanuto duce tres libros ad regem Ericum Emune scripsit, p. 183—84; 185 sq.; opus suum (rege fortasse interim mortuo) episcopo (Roskildensi) tradit, 241. (Eliensis: 235 fragm.; Eliensis Angl(ic)us 241).
Rodbertus, comes (dux) Flandriæ, socer s. Canuti regis 100, 11.
Rogerius, dux Appulie(nsium), secundus Ethelæ maritus, 133, 8; 140, 12.
Rosten, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Rous, antiquus Danorum rex, a quo Rooskeld nomen habet 89, 10.

Salmanasar, rex Babiloniorum: sic se uocari diabolus dicit, 325, 13.
Salomo, rex Judeorum, 93, 15; 130, 8.
Sanctorum canonizandorum ossa in eleuatione abluuntur et igne examinantur: 16, 2. 17 sqq.; 22, 35—37; 71, 4 sqq.; 129, 16 sq.; 134, 1 sqq.; 153, 74 sqq.; 161, 23 sqq.; 390, 10 sqq.
Sathan(as): 23, 50; 240, epit. 2; 324, 23; 327, 8; 354, 7; 382, epist. 4; 384, 24; ministri Sathane 431, 12. *Vid.* Diabolus.
(Saxonis) Gesta Danorum 220, 14; cfr. 239 b, 3.
Saxo, prepositus Roskildensis, s. Willelmum in Daciam arcessit 320, 28 sqq.; 321, 7.
Saxo, monachus de Paraclito, s. Willelmi dentes custodit, 344, 18; miracula per dentem facit, 346, 23 sqq. 348, 19 sqq.
s. Sebastianus martyr, 118, 13.
Signæ de Suecia, a s. Erico sanatur, 442, 16 sqq.
Simon (Symon), episcopus Paderburnensis, cum comitibus Holsatie expeditionem in Daciam facit, 432, 7. 17; 433, VI, 2.
Symon, episc. Othiniensis, tumultuator quondam, 164, III, 9; translationi s. Kanuti ducis interest, 219, 21.
Simon, prepositus Wibergensis pro s. Ketillo intrusus, sed postea depositus, (267, 21 sq.), 269, 19 sqq.
Simon, abbas Sorensis, 390, 1.
Siuord, cantor (Saxonicus), qui s. Kanutum ducem carmine de insidiis monet, 239 not. 1.
Skialm, educator s. Kanuti, 190, 1 = Skielm 446, 16, = Skyalmo Candidus 213, 21.
Spiritus sanctus, omnium uirtutum opifex, 62, 10; omnis scientiæ spiritus, 94, 17; spiritus benignitatis, 119, 22.
s. Stephanus protomartyr, 107, 2; 118, 12.
Stephanus, archiepiscopus Upsalensis, princeps legationis ad papam de canonizatione s. Kanuti ducis missæ, 204, 2; 246, 7; translationi interest, 219, 19.
Stigotus Pætersen miles, 442, 23.
Suegno, Swegno (*i. e.* Sueino), etiam Magnus dictus, 85, 7; inde Suenomagnus (Suegnomagnus, Swegnomagnus) uocatus: 82, 10; 85, 3. 10. 12; 88, 11; 89, 18. 19; 92, 4; = Sveno 16, 11; Sueno 63, 9. Sueno, filius Ulf ducis et Estrith, Kanuti magni sororis (*Append.* 1), rex Dacie post multos conflictus factus, 85, 3 sqq.; pius et religiosus, 63, 8 sq.; gloriosum eius regnum et religiositas, 85, 12—86, 13; 89, 19—90, 6; sed nimis carnali luxuriæ deditus fit pater numerose prolis, 88, 11—89, 5; eius mors et sepultura, 89, 5—17; successionem filiorum fœdere iuramento sancito

ordinasse dicitur a Roberto Elgensi, 235 b, I, 5 et fragm. (ubi falso Sueno Tiugeskeg nuncupatus esse uidetur); tres filii eius præcipui, ceteri nullius fere frugi, 234, I, 1.
Suegno, præcedentis filius, frater s. Canuti regis, cum eo Othenswi uenit (sed mox discessisse uidetur), 113 15.
Suegno (Noricus), episcopus Roskildensis, qui ecclesiam cathedralem Roskildis extruxit, 89, 11 sqq.; = Zweno Noricus, qui ecclesiam b. Marie Ringstadis edificauit, 220, 5 sq.
Sueno, filius Herici Emune, cum Waldemaro fratre patrueli priorem translationem s. Kanuti ducis peragit 202, 14 sqq.; eius regnum, exilium, proditio, mors, 203, 6—19; milites eius Saxones, 244, 3 sqq.
Sueno, episcopus Arusiensis, s. Nicolai Arus. sepulturam procurat, 400, 16—31; = Swen, *vid. infra.*
Sueno, prepositus Wibergensis, episc. Eschillo mortuo fit episcopus, 263, 20 sqq.
Sueno quidam, filius Tholf, a s. Willelmo sanatus, 345, 28.
Suerkæ, rex Sueciæ, 244, 14.
Suna, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Suuen, miles s. Canuti regis, 61, 6.
Swanthæpolc dominus, filius ducis Kanuti, 438, 25.
Swen, episc. Arusiensis, translationi s. Kanuti ducis interest, 219, 21.
Swendiers, *nomen corruptum,* 440, 5.
Symon, *vid.* Simon.
Syrenæ (= Sirenæ); Syrenarum cantus, 91, 17.
Syrich Gothesen quidam de Ymbria, 439, 23.

Thebani regii pueri (Eteocles et Polynices), 90, 13.
s. Theodgarus (Theotgarus, Thugarus, p. 4; Theogarius 25—26) p. 3—4; p. 14—26 *passim*; natus in Thyringia, in Anglia angelice, non Anglice conuersatus, 14, 1 sqq.; 17, 1—18, 7; 22, 17 sqq.; in Norwegiam profectus capellanus s. Olaui fit, 14, 11 sqq.; 18, 8 sqq.; post Olaui obitum in Daciam profectus Wæsterwich peruenit ibique ecclesiolam erigit, ubi usque ad mortem prædicat, 15, 3 sqq.; 19, 2 sqq.; 21, 8 sqq.; 22, 17 sqq.; eius religiositas et bonitas, 17, 6 sqq. (Theodgarus = deo carus, *cfr.* 21, v. 8); 18, 10 sqq.; 19, 13 sqq.; eius mors, elevatio, translatio, p. 4; 15, 14—16, 27; 20, 3 sqq.; 22, v. 35—37; eius miracula: 22, v. 14 sq,; v. 29—34; 22, 38—24, 69; 25—26; 24, hymn. v. 3—8; miracula in bestiis 23, v. 43 sq. Festum s. Theodgari = 30. mensis Octobris, 24, hymn. 1 sq.; limina s. Theogarii 26 a, 4 sq.
s. Theodori ecclesia Romæ 385, 21.
(Thiebaldus) episcopus Parisiensis 305, 8; 307, 24.
Thoco, prepositus quidam, cui s. Willelmus Parisius .VII. psalmos scripsit, 325, 30; 326, 7.
Tholf quidam, 345, 28.
s. Thomas apostolus, 330, 8; monasterium (ecclesia, asilum, altare) s. Thomæ de Paraclito, 330, 8; 332, 22; 341, 1; 351, 16 sq.; 357, 26; 384, 8; 385, 13; 386, 18.
(Thomas?) abbas de Herwado, 382, epist. 3; 384, 29.
Thomas de Suecia, paraliticus a s. Erico sanatus, 441, 25 sqq.
Thona Bylck, a s. Ketillo sanata, 274, 9.
Thoræ, mulier de Suecia, a s. Erico sanata, 442, 11 sqq.
T(h)ordo Strupæ miles, cuius accipiter a s. Erico resuscitatur, 438, 24 sqq. cum nota.
Thorkillus quidam, 439, 29.
Thorstanus, contractus de Jutia, a. s. Erico sanatur, 437, 10 sqq.
Thorstanus, puer Hallandensis oppressus, a s. Erico resuscitatur, 444, 19 sqq.
Thorstanus, adolescens a s. Kanuto duce sanatus, 245, 5 sqq.
Thrugillus quidam, 441, 14.

Thrumo quidam sacerdos, comes s. Willelmi, 326, 8 sqq.
Thrumy, puella de Fellæbalgh, a s. Erico sanatur, 442, 29 sqq.
Thurgoti duo, milites s. Canuti regis, 61, 6. 8.
Thurkillus, abbas de Esrom, funeri s. Willelmi obsequium impendit, 341, 2 sq.
Thuro quidam, 440, 5.
Thuræ, femina de Morshö, a. s. Erico sanata, 442, 14 sqq.
Tochi, miles s. Canuti regis, 61, 7.
Tonna, mulier Hallandensis, a s. Willelmo sanatur, 363, 26 sqq.
Tormeth quidam, in quo s. Theodgarus aliquod miraculum facit, 26 a, 11 sqq.
s. Trinitatis ecclesia Roskildensis, 89, 11.
T(h)rugotus, diaconus Arusiensis, de quodam miraculo s. Nicolai Arus. narrauit, 396; 404, 28 sqq.
Tucho, episcopus Burgulanensis, translationi s. Kanuti ducis interest, 219, 22.
Tuko quidam in Skybya habitans crucem s. Nicolai Arus. iussu sancti restaurat, 404, 9 sqq.
Tuko Böstæ, miles ducis Abel, cui s. Ericus captus traditur, 430, IV, 10 sqq.; *significatur fort. idem* 429, 28 sqq.

Ubbo comes, particeps coniurationis aduersus s. Kanutum ducem, 195, 12.
Ulfricus, sacerdos in Wæsterwich, s. Theodgari successor, perspeeta eius sanctitate eleuationem et translationem eius procurat, 15, 14—16, 10.
Ulricus frater de ordine minorum, 423, 8.

Waldemarus, s. Kanuti ducis filius, cum fratre patrueli Suenone priorem sancti translationem peragit, 202, 10 sqq.; regni inter eum, Suenonem Kanutumque diuisio; insidias Roskildenses euitat saucius, interfecto Suenone solus rex fit, 203, 10—20; laus eius, 200, 9; 203, 20 sqq.; 319, 1—10; litteris ad papam scriptis patris canonizationem impetrat, eiusque translationem peragit: 246, 5; 203, 24 sqq.; 218, 15 sqq. (*ubi* Woldemarus *est*); 219, 14 sqq.; 220, 8 sqq. (W. Primus); s. Willelmo Ringstadis occurrit, 321, 12.
Waldemarus .II., primi filius, uindicat sibi s. Nicolai Arusiensis oblationes, p. 394; congressio eius (Valdemari) cum s. Andrea Slaulosiensi, 414, 23 sqq. (417, 13 sqq.); reginæ eius et filii, 425, III, 1 sqq.; 435, 10; mors eius et regni laus, 425, 13 sqq.; miraculum in eius accipitre a s. Nic. Arus. factum, 401, 4 sqq.
Waldemarus .III., secundi filius, rex electus, sed cito mortuus. 417, 13 sqq.; 425, III, 3. 9 sq.
Valdemarus, Kanuti .V. filius, frater s. Nicolai Arusiensis, episcopus Slesuicensis, 398, 2 sq.
Wenzelaus, dux Boëmie, a fratre occisus, apparet s. Erico, 423, 18—424, 11.
s. Victoris Parisiensis monasterium et ordo, 310, 1. 11; 311, 1; 330, 9 cum nota; 370, 2. 22; 371, 18.
Widerus quidam rusticus, cuius uxor a s. Willelmo sanatur, 347, 18 sqq.
Wig (Wyg), idolum antiquum, a quo Wigbergis nomen deriuatur, 111, 4 sq.; 142, 23 sqq.; 168, 5 sqq.
Vilgryp, miles s. Canuti regis, 61, 8.
s. Willelmus (Wilhelmus, Vilhelmus; Guillermus, 300, nota et p. 378), 287—388 *passim*. (Willelmus de s. Germano, 316, 5; s. Willelmus de Paraclito 331, 9; 383, 12). — Willelmi ortus et in monasterio s. Germani educatio: 287 cum nota; 300, 1 sqq.; 370, 1; canonicus fit secularis et subdiaconus in ecclesia b. Genouefe; eius ibidem conuersatio, concanonicorum insidiæ, 301, 3—305, 2; ad diaconatum promouetur, nouæ concanonicorum insidiæ, 305, 3—306, 25; prepositurام quandam adipiscitur, 307, 9; 369 nota; ordine s. Victoris in

ecclesiam introducto Odo abbas ei persuadet, ut fiat canonicus regularis ordinis s. Augustini siue s. Victoris, 310, 25—313, 8; seuera eius in ecclesia religiositas 314, 3—20; Christus ei in uisione apparet et aduentum in Daciam ei prænuntiat, 314, 21—315, 6; discordiæ eius cum abbate Garino, 315, 7—316, 30; historia de sublato capite s. Genouefæ, 316, 31—318, 30; ipsius de hac re tractatus, in quo se ipsum non nominat, 378—82; Absalon eum in Daciam arcessit et monasterium in Eskilze ei reformandum tradit; monasterii eo tempore status: 297; 319, 19—323, 2; sociis eius, quos secum adduxerat, in Franciam redeuntibus et ipse discedere uult, sed Absalon ei persuadet, ut maneat, 323, 3—324, 4; fratrum aduersum eum insidiæ et diaboli machinationes, 324, 5—328, 10; tota eius seuera et religiosa conuersatio describitur, 328, 10—330, 7; monasterium s. Thomæ in Paraclito construit eoque s. Victoris (Augustini) ordinem inducit, papa comprobante, 330, 8—14; quædam miracula per eum ibi uiuentem et alibi facta, 330, 15—333, 29; beata Genouefa et Christus ei apparent, 334, 1—335, 1; fit etiam in se seuerior per ultimum uitæ spatium, 335, 1—22; senii eius tempus, 374, 12—17; ultimi eius dies et mors, 297; 335, 23—340, 14; 374, 22—375, 27; fratres eum in ecclesia ante altares. Thomæ sepeliunt, 340, 15—341, 18; discipulorum eius de glorificatione eius uisiones: 337, 15—338, 16; 341, 18—343, 10; multa miracula per eum post transitum eius facta, præcipue per dentem eius: 343, 11—369; 376—77; nouam ecclesiam lapideam in Paraclito struere cœperat, quæ septimo demum post eius mortem anno perfecta est, 351, 4 sqq., 16 sqq.; epistulæ papales de eius canonizatione, 382—86; anno 1238 translatus est, et ossa eius in nouam ecclesiam delata, p. 289; eius epitaphium, 287, nota; festum eius translationis = 16. mensis Junii, 289. — Miracula in bestiis: 333, 8 sqq. 16 sqq.; 360, 11 sqq.; 449, 6 sqq. — Sortes inter s. W. et alios sanctos missæ: 402, 13 sqq.

Willelmus (Conquestor), dux Normannorum australium s. Francigenarum, Angliam cæso rege Haraldo occupat, 96, 18 sqq.; eius aduersus Anglorum principes crudelitas, 97, 6 sqq.; defensionem adversus s. Canuti regis expeditionem parat, 98, 13—99, 5.

Willo, prepositus Wibergensis, 264, 2 sq.

Ysaias propheta *citatur*, 123, 1 sqq.

Zweno Noricus, episcopus Roskildensis, 220, 5; *vid.* Suegno (Noricus).

Æskillus, archiepiscopus de Lundis, 219, 18; *vid.* Eskillus.

Scriptores, ex quibus loci citantur aut significantur:

Aristoteles p. 260, 13.
Augustinus p. 231, 20; 428, 24.
Baeda p. 96, 16 sqq.
Catonis disticha lib. 1, dist. 5: nemo sine crimine uiuit p. 231, 18.
Ennius ap. Cic. (Cato maior init.) p. 349, 29.
Gregorius Magnus p. 233, 9 (alis gemine caritatis) homil. in Ezech. VII, 22; p. 262, 8 (qui et amicos etc.) moral. in Job, XXII, cap. 11, 22; homil. in Ezechiel I, 10, 9; in euang. I, 9, 6; II, 17, 1; 38, 11; p. 267, 12.
Horatius p. 86, 13; p. 135, 6.

Ouidius p. 135, 6; 301, 24 sqq.; *fort.* p. 164, IV, 12 *et* 189, 12 (nec prece nec precio, Fast. II, 806).
Sedulius p. 160, 32.
Statius? p. 112, 9.
Sulpicius Seuerus (Vita b. Martini 2, 4) p. 300, 10 sq.; (epist. III, 14) p. 340, 6 sq.
Vergilius p. 119, 3 (Aen. III, 39: eloquar an sileam); p. 333, 15 (? Aen. VI, 384: iter inceptum peragunt).

Locos ex Vulgata sumptos hic non adfero; sed præter eos, quos in Adnotationibus attuli, pauci addendi sunt, quorum maximam partem (ut etiam quosdam ex superioribus) *C. W-n* debeo, qui in recensione libri mei (in Litterar. Centralblatt) eos indicauit:

Ad p. 94, 16 *cfr. Corinth. I, 2, 14*: animalis homo non percipit ea, quæ sunt spiritus dei. — ad p. 98, 9: *Psalm. 8, 6*: gloria et honore coronasti eum. — ad p. 105, 5: *Psalm. 114, 9*: placebo domino in regione uiuorum. — ad p. 195, 8: *Psalm. 1, 2*: meditabitur die ac nocte. — ad p. 214, 13: *ad Timoth. I, 1, 5*: charitas de corde puro et conscientia bona et fide non ficta. — ad p. 221, antiph. 1, 8: *Psalm. 68, 3*: infixus sum in limo profundi. — ad p. 231, 34: *Psalm. 33, 22*: mors peccatorum pessima; *115, 15*: pretiosa .. eius. — ad p. 316, 18: *euang. Joann. 21, 23*: Exiit ergo sermo iste inter fratres, quia discipulus ille (non moritur). — ad p. 316, 31: *lib. Sapient. 18, 14*: cum enim quietum silentium contineret omnia. — ad p. 321, 17: *Psalm. 121, 1*: lætatus sum in his, quæ dicta sunt mihi. — ad p. 327, 15: *Marc. 14, 33*: cœpit pauere et tædere. — ad p. 333, 14: *euang. Joann. 19, 27*: Et ex illa hora .. — ad p. 351, 5: *Apocal. 14, 13*: requiescant a laboribus suis. — ad p. 360, 22: *Matth. 9, 8*: glorificauerunt deum, qui dedit potestatem talem hominibus. — ad p. 365, 8: *Leuit. 1, 11*: (latus altaris) quod respicit ad aquilonem.

Verba p. 314, 11: 'uigiliis ... corporis' tetrametrum iambicum efficiunt, sine dubio sumptum ex hymno 2 p. 373, v. 4.

V. INDEX VERBORVM ET DICTIONVM.

Continet ea, quæ aut noue ficta aut rariora sunt aut noua uel minus solita ratione usurpata; quæ in lexico Latino apud nostrates uulgo adhibito inueniri possunt, omnia fere omisi. Ubi nullam interpretationem addidi, aut in notis sub textu positis reperietur aut mihi non necessaria esse uisa est. Ubi puncta . . . posui, significatur me consulto non omnes locos attulisse; ceterum quædam fugere me potuisse uix opus est ut dicam.

a longe, longe remota, 90, 18; 122, 18.
abbas, *Abbed,* summus monachorum uel canonicorum conuentus rector, 245, 18; 246, 3 . . . — abbatia, *Abbedi,* 315, 16.
abdicare 219, 12.
abhominabilis = abominabilis 125, 8.
Ablatiuus sæpe pro accusatiuo de temporis spatio, ut 20, 8; 77, 11; 121, 15; 129, 12; 135, 2 . . .
abnegare se, *fornægte sig selv,* 63, 2; 338, 9.
ā(b)scultare = auscultare 303, 8; 366, 22.
absentare se, *fjærne sig,* 427, 11.
absolutio (peccatorum) 336, 21.
abusio, *Ringeagt,* 307, 14. — abusiue, *misvisende,* 194, 19.
abyssus, *f., Dyb,* 97, 25 . . .
ac *sæpissime ante uocales.*
acceptio personarum, *Personsanseelse,* 75, 1.
accersire = arcessere 18, 12; 192, 16; 414, 24 . . .
accipere (licentiam) = petere, 322, 10; 323, 6; *fort. etiam* 268, 3; 350, 3; 400, 5; 348, 28.
acclamare = exclamare 118, 6; imperare: 122, 21. — acclamatio = minax assensus 115, 9, *sed* lætus assensus 130, 3; in a. spiritus = in ducendo sp. 444, 11.
acquiescere *cum infin.*: *gaa ind paa,* 324, 4; 345, 7; a. alicui = obtemperare, 107, 8.
ad = secundum 83, 12; 243, 6; = per, 165, V, 3. — ad hoc = hoc consilio 362, 13; ad quid = quo consilio, cur: 305, 21; 327, 5; 346, 7; = quem ad finem 103, 16. — ad instar = ad similitudinem 99, 2; 132, 2; 134, 6. — adinuicem (ad inuicem) = inuicem 104, 16; 308, 14; 431, 3; = inter se, alius alium, 108, 12; 120, 24; 306, 13; 345, 18. — ad modicum = (ad) breue tempus 118, 3. 23; 304, 14. — ad plenum = satis 275, 13. — ad presens = nunc, 198, 15; 225, h. 2, 2; = statim, 304, 13.
adacutus = acutus 79, 12.
adaquare, *vande,* 403, 27.
adarmare = armare 102, 11; 113, 4.
adicere *cum infin.* 66, 4; 335, 17; = tribuere 366, 17.
adimplere = implere 92, 1; 260, 11; *opfylde* (præsagium, promissum, desiderium) 190, 11; 197, 5; 364, 2; 428, 21; = perficere 103, 15; 232, 8.
adinuenire, noua (nec bona) comminisci, 326, 13. — adinuentiones 94, 11; 302, 3.
adiudicare = declarare 126, 14; 131, 19; a. suspendio (*dømme til*) 192, 17; a. libertati = liberos pronuntiare, 101, 13;

adiudicauit fieri postulationem = decreuit obsequendum esse postulationi 321, 5.
adiurare alqm, ut: *besværge en om, at,* 342, 29; 355, 8. 20; adiuratus = dato iureiurando 302, 18.
administrator, *Haandlanger,* minister, 124, 21.
admittere, *sende hid,* 108, 5; a. (= capere) consilium 113, 18; a. (= infligere) ictus 118, 1; a. (= ferre, dare) opem 135, 15; a. (= accipere) dona 124, 6; a. (= dare) uela uentis 101, 2; a. (pati, permittere) umbraculum, = celari non posse 380, 5; a. se (incendiis), *styrte sig i,* 90, 15.
adnichilare, ad nihilum redigere 363, 23.
adorare = orare 362, 2.
aduenire: tempus aduenit sceleri = scelus differtur 103, 14.
aduersitas, *Modgang,* 83, 14; 324, 11; 426, 8; = impedimentum 91, 21.
aduiuere, ultra uiuere 85, 12.
adunare, in unum cogere, congregare, 105, 2. 10 . . .; adiungere 158, seq. 11.
aduocatus, patronus, *Talsmand,* 81, 5; 128, 19; 227, 38 . . .
adustio, *Brand, Svidning,* 83, 16; 325, 1.
aërii hostes = spiritus maligni 93, 4.
affectus, *Attraa, Tilbøjelighed,* 67, 10; = consilium 196, 10. — affectuosus, *hjærtelig,* 310, 3; affectuose 132, 14; 326, 1.
affinus = adhærens 164, III, 7.
agnoscere = cognoscere 79, 17; 97, 5.
agon, periculosum certamen, periculum, 222b, 2; 324, 26; a. sui finis, *sin sidste Dødskamp,* 336, 1; *inde* agonizare 340, 4. — agonista = miles, *Stridsmand,* 160, 23.
aggregare 113, 10.
aggressus *passiue* 97, 16.
aïus = sanctus, beatus, 66, 6.
alabastrum, uas (sine ansis) 350, 22.
alienus = malignus 94, 15, *cfr.* App. 2, 6.
alba (*sc.* uestimenta, angelorum et sanctorum habitus), 245, 2; 338, 1.
aliquanti = aliquot 321, 23; 431, 15.
aliquis = quisquam, ullus, *sæpe, ut* 70, 7; 71, 6; 98, 7; 101, 14; 194, 11; 196, 3; 316, 9; 329, 20 . . .; aliqui = aliquot 263, 17; 345, 23.
alius = alter 71, 7; 164, IIII, 4; 191, 8; 219, 17 . . .
allegare = obiciendo proponere 446, 10.
alleuiare = leuiorem reddere 225, h.[2] 3.
allidere = affligere, 158, seq. 22.
almificus, almus, alma opera faciens, 385, 3.
altare 70, 1 *et passim*; altarium 220, 17.
alter = alius, diuersus 302, 6; 332, 21. — *Datiuus* altero 214, 14.
alternare = colloqui 302, 9. — alternatim = uicissim 118, 1; 280, 20.
ambiguitas = dubitatio 80, 5; 275, 11.
ambitus, porticus atrium monasterii circumplectens, circuitus, 238 b, 3, 17; 331, 16.
ambulare (de equo, *aller à l'amble*), *gaa Pasgang,* 333, 19 sqq.
amicabiliter 65, 13; 428, 19; 432, 26 . . .
anathema = exsecratio, excommunicatio, 235 b, 16.
anc(h)ora spei 64, 12; 91, 19.
ancipiter, *Jagtfalk,* 360, 12 sqq. = accipiter, 401, 4; 438, 24.
angelus, *Engel, passim.* — angelicus 224, 62; 283, 99; 340, 26; angelice 14, 9; 18, 5.
angulus occidentalis simul et aquilonalis = *det nordvestlige Hjørne,* 127, 16. — angulatim, *i alle Kroge,* 124, 5. — (lapis) angularis, *Hjørnestenen,* 88, 18.
angustia spiritus, *Kortaandethed,* 398, 20.
anhelitus (galli), *Galen,* 79, 11.
animaduertere aliter = in aliam partem accipere, 67, 11.
anniuersarium, *aarlige Mindedag (Dødsdag),* 443, 5.
annuatim, in singulos annos, 133, 4.
annunciator 132, 20.
ante septem annos transitus = septem annis ante transitum, 334, 24; 354, 3. *Vid.* post.
anterior = prior, maior 90, 9.
antiphona = »cantus ecclesiasticus alternus, cum a duobus choris alternatim psalmi aut hymni concinuntur«.

Ducange; 379, 15 *et passim in canticis.*
antistes = (archi)episcopus 105, 19; 107, 4; 379, 5...
anxiare, *plage, ængste,* 242, 14; 317, 14; 332, 19; 365, 15.
aperiri = manifesto incipere, 68, 6.
apertio 138, 10 = apertura 69, 27...
apex: apices = litteræ 79, 20; 131, 9; 134, 17.
apocryphus = falsus, fictus 163, II, 14.
apostare, apostatare, *falde fra,* 342, 13; 358, 18. — apostasia 359, 12.
apostolus *passim*; apostolorum summus, princeps = Petrus 122, 21; 128, 2; — apostolicum *subst.* (*sc.* dictum, uerbum) 327, 26...; apostolicus *subst.* (*sc.* episcopus) = papa 309, 2; 310, 8; (= dominus a. 316, 20). — apostolicus *adiect.* (a. auctoritas, benedictio, confirmatio, sedes, a. mandata, scripta...) = papalis, 92, 7; 131, 3; 132, 9; 133, 1; 269, 10. 14...; apostolica ecclesia (etiam ad Petrum et Paulum pertinens) 308, 5. — apostolatus = pontificatus 275, ep. 3.
apparere = uideri 201, 8; = se præstare 191, 10; 193, 10; 201, 2.
appendere (malo nauis): *klynge op i,* 192, 22.
applaudere = lætari, gestire 196, 16; 228, v. 6.
apponere, *lægge paa,* 95, 26; (ut medicamentum) 401, 17. — a. cor, *skænke sit Hjærte,* 19, 23. — apponere = sepelire 426, 3; = aggredi, conari 202, 1.
apprehendere = discere 365, 28.
approximare (-mere?) = ualde appropinquare 449, 14.
aquilonalis, *nordlig,* 82, 18; 105, 15...; = aquilonaris 68, 5.
arbiter, *gen.* — tris, = iudex, rector, 94, 3; 119, 24.
archidiaconus, primus diaconorum, uicarius episcopi, 405, 30.
archiepiscopus 246, 2; 266, 11...; = archipresul 202, 21; 203, 26; 204, 2.
arcterie, *Luftvejene,* 333, 3.
arma = tela 119, 19; 120, 26...
armarium = scrinium 93, 12; = archiuum, bibliotheca 405, 16.
aroma, —tis, *n.* = odor suauis 84, 19.
arripere iter, *begive sig paa Vej,* 189, 13; 266, 5; 268, 25; 414, 19; (viam) 446, 9; — arreptus (= obsessus) a demonio 346, 22.
arthetica, *Gigt,* 437, 6.
articulus, *Ledemod, Lem,* 352, 22; = digitus 79, 4; = momentum (necessitatis a.) 329, 24; momentum temporis 426, 23; casus 348, 2.
ascensio = profectus ad meliora 18, 5. — a. (Christi), *Himmelfart(sfest),* 272, 28; 342, 3 (pictura); 351, 10...
asilum (asylum), *Ly, Beskærmelse,* 332, 22.
asma = asthma 444, 11.
aspersorium (uas), *Vievandskar,* 357, 28.
aspirare = fauere, iuuare, 62, 10; 79, 23. — aspirare ad alqd = cupere, Append. 3, 5; = transire velle ad, 272, 4.
assignare = indicare, Append. 2, 1.
assimilare, similem reddere 99, 4.
associare = adiungere, socium facere, 78, 23; 133, 13.
assumere, *tage op,* 134, 2. — a. in celum (de Maria et aliis sanctis) 342, 9; *inde* assumptio (Marie) 321, 8...
astronomus = astrologus 404, 5.
athleta (dei) = miles, *Stridsmand,* 119, 25; 124, 2; 150, 19; 160, 26 (atletha); 281, 37; 314, 18...
atrium, area clausa ecclesiam circumdans, cemiterium, 108, 10 (*propter* effodiuntur); 117, 5; 127, 16; 128, 10.
attenuare, *svække,* 82, 3; 126, 25 (23); = mitigare, compescere 114, 1.
attestari, *erklære,* 80, 16; 94, 6...; attestatio 123, 12.
attingere, *sigte til,* 212, 6.
attingere = attinguere 347, 9.
auctor = conditor, *Ophav, Skaber,* 196, 10; 224, 50; 230, 6...
au(c)torizare, ad præcipuam dignitatem extollere, 201, 6; = canonizare 219, 16. 20.
audientia = auditus, aures, 275, ep. 3.
augmentare = augere 143, 8; 350, 21. —

augmentum = prolongatio 331, 8; confirmatio 350, 17.
aula, *Kongsgaard,* 70, 11; = ecclesia 110, 12; aule = nobilium domus 165, VI, 3. — aulicus, ad regis aulam pertinens, Append. 5, 2.
aureolus = aureus 110, 12.
autem = enim 123, 6; = econtrario 335, 22.
autumare = putare, suspicari, 79, 8; 128, 6.

balsamum 350, 23.
baptisma, —tis, *n.*, *Daab*, 225, h[1], 4; = baptismus 439, 14. — baptista, *Døber*, *vid.* Index .IV., Johannes.
barat(h)rum, *Afgrund*, = infernum, 88, 2; 118, 28; 161, 14.
basilica = ecclesia, 60, 3; 70, 10; 116, 19 . . .; 403, 16 . . .
basis = pes 364, 19; 365, 26.
beatus *et* sanctus *passim promiscue de eisdem dicitur.*
beatificare 385, 16.
bene = ualde (*bien*) 339, 15.
benedictio 65, 7; 132, 10; 325, 16 . . .
beneficium: regis consilia uel beneficia 67, 11 = a rege prudenter et bene consulta.
beneplacitum = gratia 307, 11.
binus = duplex, 373, 15; = uterque, 444, 50 v. 7.
biuium (*Skillevej*) uniuerse carnis uie, 226, seq. 2, 6, *i. e.* biuium mortis, ex qua altera uia ad celum, altera fert ad infernum.
blasphemare = irridendo uituperare 267, 17; ludibrio habere, *spotte,* 343, 22; 405, 9. — blasphemia, (dei) irrisio 87, 15; 230, 25; 360, 4; = calumnia 317, 1.
braxare, *brygge,* 415, 4; — braxatrix 441, 21.
breue, »chartula indicem continens« (*Duc.*) 381, 5.
brutus = rudis, 22, 19.
bullire, *koge, bouillir,* 345, 21.
butyrum, *Smør, Butter,* 324, 8.

caducus morbus, *faldende Syge,* epilepsia, 345, 10.
calculus, *Blæresten*, 273, 20. — calculosus, calculo laborans 244, 8.
calefacere *reflexiue* 415, 13. — calefactorium, *Varmestue, chauffoir* 327, 1.
callis = uia 221, 1 v. 11.
camera, *Celle,* 336, 8; = cubiculum 399, 5.
camerarius, *Kammermester, fort.* redituum regalium administrator, 437, 11.
camisia, *Skjorte, chemise,* 398, 16.
campana, *Kirkeklokke,* 443, 7.
canicies = maturitas 92, 9: 131, 17. — c. = *lyst Haar*, 334, 26; *sed graat Haar* 365, 5.
canon, index sanctorum ab apostolica sede auctorizatus, 92, 10; 131, 18; *inde*: canonizare, in canona sanctorum referre, 140, 17; 246, 16; 276, 3; 383, 19 . . .; canonizatio 139, 28; 140, 13 . . .
canon (missæ), »oratio, quæ in missa ante consecrationem et in ipsa consecratione diuinæ hostiæ recitatur a sacerdote« (*Duc.*) 443, 7.
canonicus, *proprie* = canonicus regularis, clericus, qui secundum certam regulam quasi monasticam (canona) uiuit; *sed vocantur sic etiam* canonici sæculares, qui regulam neglegunt uel minus stricte obseruant: 243, 16; 244, 10; 301, 8; 310, 16. 21; 319, 19 *et passim.* — canonia = canonicatus, canonici locus et munus et præbenda, 302, 11.
cantor, officialis ecclesiasticus uel monasticus, qui cantui ad diuinum officium pertinenti præest, 405, 29.
cap(p)a, *Kappe,* uestimenti quoddam genus tam a laicis quam a clericis usurpatum, quod ceteris uestibus superaddebatur: 199, 13; 214, 28; 267, 9: 365, 9; 399, 25; 403, 9. — capucium (capicium), tegumentum capitis capæ assutum, *Hætte,* 199, 13; 214, 28. — capella, *proprie* breuior capa s. Martini Turonensis, *deinde* ædicula palatii, in qua hæc capa

asseruabatur; *postea* quæuis ædicula sacra uel sacellum in maiori ecclesia, *Kapel*: 400, 4; 417, 11...; capellula 400, 17. — capellanus, clericus, qui in eius modi capella diuino officio præest, uel qui regibus aliisue magnatibus adhærens diuina pro iis in sacellis eorum celebrat: 14, 14; 18, 13; 95, 10; 399, 17; 417, 11; 440, 19.
capacitas, intellegendi facultas, 231, 38.
capescere = recipere 355, 22.
capitulum, congregatio canonicorum, 203, 2; 268, 3; 321, 5; 407, 30; — c. monachorum 437, 22; — conclaue, in quo canonici congregantur, 311, 6; 315, 13; 316, 7.
capsula, *Relikvieskrin*, 120, 6 (capsa 379, 2. 17); *Kirkeblok*, 405, 4.
captiuare = captiuum reddere, 427, 26.
captura, *Fangst*, 427, 30.
c(h)aracter = sigillum 379, 2. 17.
carbunculus, *Karfunkel*, lapis quidam preciosus, 92, 12.
cardinalis, *vid.* diaconus.
carnalis, *kødelig* (*opp.* spiritualis), 94, 16; 261, 4.
castrum = uilla 22, 20; = arx, locus munitus, 98, 16; 366, 2; 432, 8. 19; 439, 1.
casula, *Messehagel*, 26 b, 13.
cat(h)alogus *vel* cat(h)alagus sanctorum, = canon; 139, 30: 247, 3; 275, ep. 13; 383, 19; 384, 22; 385, 29.
cathedralis, ad cathedram (*i. e.* sedem) episcopalem pertinens: c. ecclesia, *Biskopskirke*, 400, 5. 18.
cathenatus = catenatus, catenis uinctus, 244, 15.
catholicus: c. fides 80, 19; 407, 3; c. ritus 436, v. 15; *subst.* 340, 8.
cauillacio = insidiæ 230, 14.
cauma = ignis 166, v. 7.
causa = res, 93, 24; rei causa (*Sammenhæng*) = res 197, 15; = accusatio, 194, 4. 8; 269, 24. — causâ *ante genetiuum* 75, 26; 194, 18; 274, 17; 432, 12; sine causa = frustra 123, 5.
causare = litigare 227, 27; = queri de, 426, 19.
celebrare, *omisso obiecto* (missas ceteraque diuina officia), 14, 15 (18, 15).
celebris *masc.* = celeber 91, 8; 155 Add. II, v. 3. — celebre = celebri *aut* celebriter 24, h. 9.
celigena, *Himmelboer*, 160, v. 1.
cemiterium (cimeterium, cimiterium, *Græce* koimetérion, *Hvilested*), *Kirkegaard (indviet)*, 190, 10; 213, 11; 353, 5; 366, 7; 389, 6; 405, 21...
cena domini, *Skærtorsdag*, 336, 7. 20.
cenobium (*Græce* koinóbion, *Samliv*) = claustrum, monasterium, *Kloster*, 128, 1; 319, 19.
censeri (nomine, uocabulo) = uocari 92, 11; 152, 65; 325, 12.
censura = iudicium, pœna 87, 8; = disciplina 320, 2.
cernuus = pronus, se inclinans, 128, 23; 156, h. 11.
certificare = certiorem facere, 424, 8.
cespes = terra, limus, 230, 5.
chaos ultimum, *i. e.* mundi interitus, 135, 8.
charisma, donum gratiæ, 373, 15.
chorus: chori angelorum, beatorum, 20, v. 3; 81, 8; 340, 27; 445, 14; c. fratrum (cantantium) 351, 7, *in* choro ecclesiæ: 339, 6; 340, 3. 17; 351, 1; 434, 22 seqq.
c(h)oruscare = fulgere 261, 9; 276, 2; 281, 44; 344, 1; 384, 16..; choruscus = fulgens 264, 8; coruscatio 389, 8.
christianus *(subst. et adiect.) passim*; christianissimus 148, 5; 189, 1; 310, 19...; christianitas 83, 13. — Christi fideles 168, 34; 383, 30; 386, 11.
christus domini, *Herrens Salvede*, 68, 4; 327, 19.
cicatrices = uulnera 135, 16.
cilicium, *Haarskjorte (Sæk)*, 329, 27; 339, 20; 340, 8; 399, 4.
circulatim, *rundt om*, 240 b, 20, 2.
circumambulare 238, III, 3, 2.
circumastare = circumstare 381, 7.
circumcingere = cingere 89, 9; 98, 18; 227, 23.
circumducere (= circumuertere) oculos 369, 10.

circumplexus *passiue* 399, 10.
circumquaque = undique, in omnes partes, ubique: 83, 3; 85, 18; 89, 19; 103, 3; 117, 4... (*apud Ailnothum*).
citus = citatus 162, 30.
clamis = chlamys, 235 fragm.
clarificare, clarum reddere, 343, 23.
claustrum, *Kloster,* 300, 5; 301, 12... — claustralia lora (*i. e.* uincula) 304, 24; claustrales *subst.*, *Klosterboere,* 320, 3.
clausura, *klosterlig Indespærring,* 320, 4; *Indelukke, Hegn,* 332, 9.
clerus, *collect. Gejstlighed,* 86, 2 *et passim.* — clericus, *geistlig,* 86, 4 *et passim.*
clibanus *vel* clibanum, *Stegeovn, Bagerovn,* 318, 19. 22; 415, 30.
clientes = famuli, 403, 8.
climata, mundi regiones, 160, v. 3.
coaceruatim, *i Hobetal,* 116, 10.
coadiuuare = adiuuare 428, 9.
coadunare = adunare 113, 10...
coalere = coalescere 66, 11.
coaptare = conformare 99, 2.
coarcere = co(h)ercere, Append. 2, 6.
codex = liber 17, 16.
coëternus, æternitate similis, 86, 15; 136, 3.
coëuus, æqualis, eiusdem ætatis, 300, 12.
cognitor, *Kender,* 229, hom. 6.
cohabitare, *bo sammen,* 62, 6.
colere = celebrare, 351, 15.
collateralis = socius, familiaris 202, 14.
collecta: [1]) oratio a clerico principali omnium præsentium nomine alta uoce pronuntiata, 318, 2; 369, 20...; [2]) collectio pecuniæ ad donum uotiuum destinatæ, 25 a, 8 (not.); 439, 18; 440, 3.
colletari, simul et unanimiter lætari, 83, 24; 127, 8.
colligere, ad se recipere, 283, 91. — se intra se colligere, *gaa i sig selv,* 430, 1.
collisio, *Sammenstød,* 116, 12.
colonus, *Fæster,* 244, 26.
comes, *collect., Ledsagere, Følge,* 105, 20; 112, 6...; comitari secum (= se comit.) 113, 17; com(m)itatus alqo *passiue,* 26 a, 4; 193, 3; 326, 8. — comitiua, = comitatus, *Følge,* 448, 22.
comes, *Greve,* 97, 6; 195, 12; 431, 30...; 440, 19.
commanducare, *sønderbide,* 137, 18.
commanere, = una habitare, 319, 22.
commemorare = dicere, 84, 7; = reminisci 327, 26. — commemoratio = memoria 369, 22.
commendare = laudare 194, 24; 440, 12. — commendabiliter = laudabiliter 263, 6.
commentator = commentor, *Anstifter,* 379, 14.
commissum = peccatum 87, 2. 12...
communicare alqm = participem facere sacramenti corporis Christi, 336, 22. — communio, usus huius sacramenti 168, 28; = eucharistia, 117, 16.
communitas, oppidanorum societas, *Kommune,* 415, 4.
compati = misereri 23, 51; c. alicui 331, 20. — compassio = misericordia, *Medynk,* 119, 11; 321, 31; 427, 13; = amor, pietas 222, hist. v. 8.
compensare, *lade svare til,* 303, 15.
competere = utile esse 269, 18.
complacere: complacet in illo anime mee, *min Sjæl finder Velbehag i ham,* 320, 27. — complacita = complacentia. 92, 3.
complenda 369, 28 (*reponendum pro* Communio), »ultima collecta, qua gratias agimus pro receptis beneficiis« *Duc.*; Append. *sub fin.*
completorium, oratio post uesperas, quæ finem diurno officio imponit, 402, 9.
complices, consortes (sceleris), *Medskyldige,* 103, 7; 107, 12; 113, 1. 4...; complicium, *Medskyld,* participatio, 125, 14.
compositio = pactum, 195, 2; 196, 13 (*Aftale*).
compulsare signa, *ringe med alle Klokker,* 350, 18.
compunctio, *Anger,* 232, 9; 329, 1; 349, 23...; compunctus = pænitens. *angrende,* 269, 21; 358, 25...

concanonicus, socius canonicus, 301, 13; 305, 21; 306, 21 . . .
conciliabulum, *Forsamling,* 105, 3.
concinere 151, 38 *pro* componere *(aftale) dictum videtur.*
concite = citato cursu, 107, 15.
conciuis = ciuis, consors, *Fælle,* 81, 8; 135, 19.
concrepare = clara uoce concinere 156, h. 1; 159, 1.
concupiscentiæ 95, 19; 335, 9.
condem(p)nare morti 87, 13.
condignus = meritus 162, 29.
conditor, *Skaber,* 24, h. 10 . . .
condonare = donare 62, 8; 132, 10. 26 . .
confabulatus = colloquium 99, 15.
confederare = fœdere coniungere 193, 8; 195, 10; compositionem facere 203, 13.
conferre (sermonem) de alqo, *forhandle om,* 264, 10.
confessio (peccatorum), *Syndsbekendelse, Skriftemaal,* 22, 40; 60, 5 . . .; 271, 12; 326, 21; 358, 22; 426, 17 . . .; confessor, *Skriftefader,* 427, 10. — confessores *vocantur* sancti uiri non martyres, 231, 5; 20, v. 4; 21, 5 . . .; 261, 10 . . .; 341, 7 . . .
configurare = conformare 312, 18.
confinium = uicinia 243, 15; 261, 23; 426, 14.
confiteri, *bekende,* 117, 15 . . .; *vedkende sig,* 233, 26 sqq.; *skrifte,* 431, 8; 438, 18 . . .
confortare, *opmuntre, styrke,* 65, 1; 68, 20; 122, 19; 132, 6 . . .; 269, 9; 322, 24; 331, 14; 445, v. 12 . . .
confringere = effringere 69, 17. — confractus, fractis membris, 163, 2. — confractiones, *knækkende Lyd,* Append. cap. 8, 4.
confundere (pudore), *beskæmme,* 132, 23; 242, 11; 320, 10; 327, 11; 328, 2; 338, 22; 346, 13; 407, 3 . . .; *sed* 378, 15 = *komme i Oprør.*
congaudere = colletari, 132, 21.
conglomerare, *flokke sammen i tætte Klynger,* 116, 11.
congratulari alicui: *udtrykke sin Glæde over noget,* 321, 15.
congregari, in religiosam societatem, 263, 4. — congregatio 65, 2; 304, 3.
congruus = decens, 247, 16; 262, 1; 276, 3.
coniubilare (= concinere) 150, 13.
connumerare, *regne med til, iblandt,* 92, 11; 131, 18; c. amissioni = a-em reputare, App. 5, 3.
conquadratus = perfectus 63, 13.
conregnare, regni socium esse, 425, III, 4.
consedēre, *sidde hos,* Append. 2, 5.
consignare, ducto crucis signaculo consecrare 347, 8.
consistere = esse 111, 2; = habitare 82, 19; 121, 10; 131, 4; = constare 275, epist. 14.
consolidare = firmare 82, 3; 352, 22; 364, 19; 365, 25; 449, 21 . . .
consortes aues 112, 2. — consortia 161, 10 = consortium, societas, 69, 8; 94, 24; 104, 21; 225, h[1]., 5.
conspiratus = coniuratus, 105, 10; 117, 19.
constrictus = contractus, *forkrøblet,* 161, 17; 366, 11 *(sammenskrumpet);* = coactus 270, 9.
constructor, *Opbygger,* 65, 6.
consummare = interficere 233, 2.
contemplatiua (*opp.* actiua) uita 375, 16.
contemptibilis, *foragtelig,* 126, 12.
contingere = attingere, commemorare, 83, 6; c. alqm, *tilfalde,* 369, 7. — contingere *c. Acc. cum infin.* 399, 8; 413, 12; Append. 1, 5.
continuatim, = semper, *vedblivende,* 108, 1.
contractus, *forkrøblet, Krøbling,* 163, 2; 271, 24 . . . *(sæpe in miraculis).*
contradere = tradere 79, 20.
contradictio = seditio 68, 6.
contristare, *intransitiue* = dolere 268, 2.
contritio (cordis), *Anger, Sønderknuselse,* 126, 14; 336, 4; 349, 23; 357, 10; 426, 24. — contritus 25 b, 2; 109, 21; 353, 20: *sed* 429, 16 = *radbrækket.*
conuenienter, = ut decebat, 69, 5.
conuentus = congregatio monachorum

uel canonicorum, 163, 6; 315, 27; 339, 25; = *Menighed,* 229, ant. 1, 8.
conuersari = uiuere 18, 5; 261, 11; 268, 7; 399, 1...; conuersatio, *Livsfærd, Vandel,* 18, 10; 246, 10; 264, 2; 275, ep. 16; 310, 14; 337, 16; 349, 19; 384, 17...
conuersio (ad dominum), *Omvendelse,* 313, 9; 338, 7...; conuertere ad fidem, ad dominum, a reatu, 15, 6; 21, v. 13; 219, 3; 261, 6...
conuersus, laicus in claustro degens, sed regula ordinis non omnino constrictus, *Lægbroder* (sed non seruiens), 346, 15.
conuertibilis (*interpretatio nominis* Wendel, cuius litus quodammodo circa promontorium Skagen conuertitur) 104, 10.
conuicaneus, ad eundem uicum s. uillam pertinens, *Bysbroder,* 417, II, 3.
cooperari = opitulari, 66, 16; 263, 13. 16; 300, 12; 314, 6.
cor = pectus 110, 8; = animus 117, 24.
corda = chorda, *Reb,* 425, 5.
corea = chorea, *Dans,* 320, 9.
cornipes = equus 106, 8.
correctio = castigatio 70, 12; emendatio, rectæ uiæ monstratio, 328, 17; 361, 9; — corrigere, *retlede,* 69, 11; 191, 7; = *revse,* 430, 6.
correptio = castigatio seuera 98, 2; 328, 17; — corripere 191, 7.
corroboratio = decretum 133, 2.
corruptibilis 69, 21; 230, 19; 344, 17.
corruscare = c(h)oruscare 15, 17.
crastinum = dies festum aliquod sequens, 443, 10; 448, 15...
credulus *c. datiuo* 305, 12.
cripta = crypta, *underjordisk Kirkerum,* 129, 21; 134, 2; 325, 21.
crucifigere 95, 19; 115, 12; 312, 23; 335, 9; — crucifixus 226, v. 1; 312, 14.
cultor, *Udsmykker,* 65, 6.
cum *præpos. superuacanea apud abl. instrum.* 403, 18; 443, 23, *et sæpe apud ablat. mod.* — cum se tercio = *selvtredje,* 193, 4; 197, 18; 205, 12.
cum *coniunct. interdum pro* dum, *ut* 14, 11; 119, 15; 122, 8...; *cum indicatiuo pro coniunctiuo sæpius, ut* 322, 8; 432, 32...
cunctipotens = omnipotens 155, 2.
cuneus, armata caterua, *Fylking, sæpe apud Ailnothum, ut* 82, 2; 106, 13...
cupita = uota, 101, 4.
cuppa, uas maius, *Kedel, Gryde,* 318, 21.
cura = sacerdotium, officium pastoris 269 b, 6.
curia, *Kongsgaard, Hof,* 68, 19; 106, 1; 113, 20; — 95, 10; 194, 25; 195, 5. 24; 399, 1; curia Romana, *Pavens Hof,* 333, 8; c. celestis, angelorum, 88, 8; 311, 21; curia nobilis dominæ 401, 9. 10; c. sacerdotis, *Præstegaard,* 404, 1; c. ecclesiæ, = atrium, cemiterium 351, 11. 24. — curialis, *høvisk,* 193, 18; curiales *subst.*, regis satellites, *Huskarle,* 113, 16.
cursus diurnus = officium ecclesiasticum diei, 93, 10.
cyclus, orbis, 220, 4 v. 2.
cymbalum, nola (campana) claustri, cuius sonitu fratres conuocabantur, 315, 26.
cythara = cithara 110, 18.

dare = facere *c. Acc. c. infin.* 224, 39.
de (*sicut etiam* ex *et* in) *sæpe superuacaneum pro solo ablatiuo apud verba affectuum, ut* 22, v. 15; 79, 21; 152, 63; 196, 14; 301, 3; 313, 9. 10; 321, 13; 333, 10. 26; 346, 13; 348, 23; 355, 26; 363, 21; 365, 10...; *superuac. pro abl. instr.* 164, IV, 14; 283, 90; custodiam habere de *pro gen. obiect.* 317, 6. — de cetero, de reliquo = in futurum, 247, 9. 16; 316, 28; 345, 24 (= postea).
deambulare = ambulare, *gaa frem og tilbage,* 351, 21; *c. acc.* 197, 3.
debacc(h)ari = furere 348, 25; 379, 27.
debere *ad futurum tempus designandum adhibetur,* 63, 16; 423, 11; 424, 4; 424, II, 7, *fort. etiam,* 197, 16.
debriatus = inebriatus, ebrius, 114, 5; 115, 16.

decanus, officialis ecclesiasticus, primus canonicorum, 365, 30.
decapitare, *halshugge,* 424, II, 7; 434, 12...
decertare, ut (ne) = studiose operam dare, 107, 16; 108, 21; d. ad alqd. faciendum 113, 22.
decet, ut 159, 14; 164, II, 16.
deciduus, caducus, transitorius, 82, 6.
declamare = dicere, pronuntiare 87, 15.
declinare ad, deuerti, *begive sig bort til, tage ind i, ty til,* 268, 5; 325, 4; 326, 10; 332, 23; 347, 14; 432, 11.
declinus = inclinatus 129, 6.
decoctio = liquor, *Suppe,* 201, 25 (243, 9).
decollare, *halshugge,* 424, II, 3...; decollator 433, 1.
decretum, *Godkendelse,* approbatio, 80, 2; 131, 13.
decrustare? 165, VI, 2.
decurrere (de tempore): decursa meta (= spatio) imperii, 82, 6; dec. annorum curriculis 315, 7. — decursus, *Forløb,* 78, 1.
defectus, *Forsagen, Slaphed,* 63, 14 (*opp.* ruina). — deficere, *gaa tilbage* (*opp.* proficere) 301, 15.
defensura = defensio 223, 27.
deferre = ferre 83, 7; 118, 20; 133, 5; = adferre (adducere), *overbringe,* 440, 29; = tradere 80, 4.
defluxus = defluens, 272, 12.
deforis, *udenfra,* 107, 22; 117, 21.
degere = esse, manere, 226, s.[1], 3; 268, 8; 357, 19.
deglutire, *nedsluge,* deuorare, 25 a, 12; 101, 25; 103, 11...
deinde = propterea 193, 4.
deintus, *indenfra,* 107, 23; 117, 10; 118, 1. 2.
deitas = diuinitas, dei essentia, 86, 20; 112, 18.
delator, calumniator, *Bagvasker,* 194, 23; 201, 19.
delegare = mittere, 26 b, 10; = tradere 89, 5; = constituere 90, 20; 100, 18.
delinire = delenire, mitigare 381, 12.
demandare = iubere, 97, 24; 131, 8; mandata dare 104, 14.
demon = spiritus malignus, 21, 3; 118, 4; 342, 23; 346, 1; demonium = demon 272, 15. 24; 306, 4; 344, 3; 346, 5. 22; demoniacus = a demonio obsessus, 274, 12; 348, 21; 385, 1; 386, 26.
demorari *transitiue* = extrahere, 99, 15.
densitas = frequentia 83, 15.
denunciare = declarare, 78, 9; 87, 14; 126, 21; = prædicare, 83, 22; = nuntios mittere, 111, 18; = promere, nuntiare 131, 7; 132, 16. — denunciator = prædicator 123, 10.
depingere, *give synligt Udtryk,* 17, 16.
deplumare, plumas euellere, 346, 10.
deponere = *afsætte,* 269, 26; = humare, 202, 25; — depositio = humatio, 71, 9; *Afsættelse fra* 71, 13.
deposcere = orare, 21, 7; 79, 1; 131, 4; 133, 6; 321, 1; = postulare, 119, 6.
depredari = rapere 319, 5; depredantes *subst.* = predones, 191, 18.
depromere = dicere 114, 1; = proponere, describere, 100, 9; 119, 5; 330, 13; = proferre 161, 18.
depulsare = pulsare 88, 7.
deputare pudori, dolori (*regne for*) 84, 15; 104, 17; 119, 11; deputare alicui v. in alqo, *henregne til,* 94, 25; 104, 21; *bestemme, overgive til* 88, 3; 115, 10; d. (*hensætte*) in ergastulis 97, 8; *ansætte, beskikke,* 98, 19; 354, 30.
derelinquere = relinquere 105, 15; *translate* 334, 15; 338, 23.
derogare = fidem d. 194, 23.
describere = narrare 96, 18.
deserere = relinquere, *efterlade,* 90, 6; 118, 19.
desiderator 374, 10.
desidia = incuria 163, II, v. 12.
desperatus de uita = de cuius uita desperatur, 402, 32; 403, 4.
destruere, *slaa ned,* 309, 21; 436, carm. 2, 3. — destructio 141, 28.
detentio, *Henholden,* 99, 19.
deterrere = terrere 66, 5.
detrahere alicui, *nedsætte, haane, spotte,* 242, 1; 324, 18; 334, 20; 343, 22. — detractio 329, 18.
deuenire = uenire 83, 21; 88, 9; 109, 18;

111, 12; 132, 13; *stige ned*, 86, 16; d. ad infamiam, *komme i Vanry*, 106, 16.
deuiare, a recta uia aberrare, 191, 7.
deuotio, *Fromhed*, *Gudsfrygt*, 69, 24; 70, 20 *et passim*; *from Andagt*, 329, 23. 25; d. ad alqm, *from Hengivenhed for en*, 423, 1; *in allocutione*: uestra deuotio 247, 15. — deuotus *passim*; deuot(issim)e, 18, 15; 65, 1.
deus = Christus, 65, 10; 76, v. 5; 86, 14.
dextrarius, *Krigshest*, equus maior et thorace ferreo munitus, ad belli usum paratus, 432, 9.
diabolus *vid.* Index .IIII; diabolicus 320, 20; diabolice Append. 5, 6.
diaconus, persona ecclesiastica, episcopi (uel abbatis uel presbyteri) minister, cuius inter alia hoc munus erat, ut in sacra liturgia euangelium recitaret (inde intellegenda est narratio de s. Willelmo cap. V): 305, 5; 366, 19. — diaconatus = dignitas diaconi, 305, 20.
diaconus, presbyteri ruralis minister 346, 3 sqq.
diaconus cardinalis est, qui in urbe Romana alicui ex diaconiis (*i. e.* domibus hospitalibus, oratoriis adiunctis) ecclesiæ Romanæ præest, 385, 21 (Ceteri cardinales Romani sunt *presbyteri cardinales*, qui ecclesiis parochialibus siue titulis Romanis præsunt).
diadema = corona regalis, 220, 17; 426, 30; Append. 1, 2; 2, 1; = dyadema 441, 6.
dictare 135, 3.
dictu nefas, d. scelus 105, 5; 113, 11; 124, 18.
dieta, *Dagsrejse*, Append. cap. 3, 4.
diffibulare se, fibulam soluere et uestimento detrahere, 427, 7.
diffinire = definire, *bestemme*, *træffe Aftale*, 196, 8; diffinitus = certissimus 226, seq. 2, v. 7.
diffundere, Append. 4, 3.
dignus = debitus, iustus, 17, 11; 24, h. 8; 78, 7; 126, 20...; digne = pro merito, 158, h. 5.
digressio *fort.* = desertio 443, 9.
diiudicare = iudicare 87, 11; = constituere, *bestemme*, 97, 24.
dilapidare, *sætte overstyr*, *bortødsle*, 320, 10.
diligentia = reuerentia 195, 5.
diluere se = ab reatu se purgare, 23, v. 57.
dimittere = relegare 109, 11.
diocesis, dyocesis, *proprie* diœcesis (*ex Græco*: dioíkesis, *Forvaltningsomraade*), *Stift*, prouincia episcopi, 319, 19; 406 ep. 3...
dirigere = mittere, 68, 14; 197, 4.
discessus = mors, App. 2, 3; 9, 3.
discipulus Christi, martyr, App. 5, 7; 6, 4.
discooperire, *afdække*, 71, 19.
discredere = credere nolle, fidem negare, 444, 50, v. 5.
discretio: *Skønsomhed*, *Forstandighed*, *Takt*, 78, 6; 79, 4; 202, 11; 407, 19. — discretus 319, 9; 320, 26; 326, 9; 374, 3...
discrimen capillis imponere, *skille (rede) og flette sit Haar*, 360, 6.
discurrere = transcurrere 91, 18; = discurrendo (uario modo) se exercere 101, 23; = dispergi 324, 17; = aberrare 328, 13. — discursus uerborum, *Ordskifte*, *Forhandling*, 316, 10.
discutere = inquirere, examinare, *undersøge*, *prøve*, 95, 9; 111, 9; 311, 5; 357, 17.
disparere, *forsvinde*, 331, 9; 418, 16.
dispendium = finis 321, 27; = destructio, damnum 384, 12; Append. 3, 5.
dispensator (eleemosynarum), *Almisseuddeler* 416, 7 (diaconi munus, ut uidetur).
disponere = ordinare 77, 13; 105, 9; 128, 3..; sibi proponere, *planlægge*, 18, 5; *cum infin.* = constituere, uelle, cogitare: 94, 4; 98, 5; 128, 2; 196, 4; 197, 2; 202, 20; 262, 15..; deo disponente = ut uoluit deus, 71, 11; 266, 8, *cfr.* 97, 24 (*raade for*); 112, 15 (*lede*); 113, 8; 128, 14; 129, 2... *c. acc. et gerund.* 385, 26. — dispositio (dei) 191, 20; 328, 8; 357, 12;

= *Styrerevne*, 190, 18; d. (*Bygning*) membrorum 333, 18.
disrumpere = dirumpere 118, 5.
dissecare = exsecare 155, v. 4; dissecari cordibus (*det stikker en i H.*) 107, 3 . .
dissentericus, dissenteria (*i. e.* dysenteria) laborans, 330, 15.
dissolutus, *nedbrudt, lammet,* 352, 16; 360, 26 . .; *translate* 261, 5; = conturbatus 164, IV, 21.
districte, *strengt,* 316, 30.
diuertere = se conferre, 82, 22; 449, 22; = se auertere 126, 15.
diuinitas = deus 85, 16; 90, 15 . .; = diuina Christi natura 233, 14.
dolorosus 244, 8.
dolositas, *Svigefuldhed*, 195, 25; 198, 4.
domesticus *subst.*: d. dei (*Husfælle*) 21, 14; 66, 10; *Landets egne Børn*, 98, 22; *adiect.* d. satellites, *Huskarle*, 112, 9; d. hostis (*af sin egen Slægt*) 198, 2 . . .
domi = domum 118, 4; 137, 16; 331, 24.
dominicus, ad dominum (*i. e.* Christum) pertinens: 60, 1; 61, 1; 88, 4. 14; 89, 20; 91, 16; 105, 11; 265, 11; 414, 1; d. oratio (*i. e.* pater noster) 355, 23; — *subst.* dominica (*sc.* dies), *Søndag,* 351, 13; 361, 16 (*sed* nox d., *Natten til Søndag*, 306, 1; 334, 3; 354, 15 . .); dominicum (*sc.* uerbum) 262, 12.
domine *in allocutione*, *obesquii causa,* 312, 15; 431, 7; dominus *sæpe de clericis*, 305, 3; 307, 22; 320, 30; 321, 29. 32 . . .; *item* dominus *et* domina *de nobilibus* 402, 31; 437, 16; 438, 24 sqq. . . .
domnus *pro* dominus *de summis prælatis* 379, 4.
dormitio, mortis quies, 343, 7; *sed* = somnus 404, 23.
dormitorium, *Sovesal,* 324, 24.
doxa = gloria, 109, 19.
dracho = draco, *Slange,* 381, 17.
dragma = drachma 366, 27.
dromo, *Dromond,* magna nauis mercatoria, 439, 15.
dubietas = dubitatio, 318, 18; 349, 21; 381, 13; 428, 22; = dubium 123, 1 (d. procul posito = sine ullo d.); 197, 15 (in dubio = dubia).
ducatus[1] = ductus, *Førelse,* 99, 16; 353, 3; 445, v. 16.
ducatus[2] = *Hertugdømme,* 191, 14; 212, 18. 19; 447, 6 . . .
ducere, *ut vid.* = satius ducere, uelle, 122, 3; 423, 14.
duellum = pugna, 240 fragm., epit. 2; = certamen singulare, *Tvekamp,* Append. 6, 9.
dulcifluus 158, h. 7. — dulcisonus 110, 17.
dum = cum *temporale* 14, 9; 15, 5. 18; 168, 25; 324, 22; 326, 29; 339, 27; 348, 19; 351, 5; 446, 6; 447, 41; 448, 18; *cfr.* 165, V, v. 1 dum compleuit = cum complesset; = cum *causale* 87, 10; 168, 13; 326, 23; 400, 27; = cum *aduersat.* 444, 50, v. 7.
dumtaxat = tantummodo, App. 4, 4.
duodennis = duodecennis 402, 30; 442, 3.
dux, *Hertug,* 96, 19; 191, 20 . . .; *Jarl* 97, 6; *Greve* 100, 12.
dyabolus = diabolus 19, 7 . . .

ebdomada = hebdomada, *Uge,* 335, 3; 440, 8; *vid.* hebd.
ecclesia *passim*; ecclesiola 431, 16; ecclesiasticus 70, 6 . . .
econtra = ex contraria parte 308, 12; = econuerso 336, 11.
edicere = proclamare, 118, 8; = describere 119, 12; edictio = pronuntiatio 131, 21.
edificatio *translate, Opbyggelse,* Append. prolog.
edisserere = loqui, dicere 102, 20; 119, 15 — *skildre,* describere, 79, 14.
educatus = educatio 301, 10.
edulium, *Spise,* 314, 15.
efficere = facere, effici = fieri, 18, 13; 78, 15; 80, 21; 118, 17; 126, 8. 13 . . .
effugare = fugare, eicere, 21, 3; 81, 16; 84, 18; 137, 4; 344, 4 . . .
egregis = egregius 226, seq. 1, 4.
elegans, *herlig, udsøgt,* 92, 22; elegantissime = facundissime, Append. 5, 4; elegancia, *Finhed,* 222, hist. 4.
ele(e)mosyna (-sina), *Almisse*, 70, 24: 267, 19; 370, 17; 399, 19 . . .; 427, 8.

eleuare (= leuare) ossa sancti, *optage af Graven*, 70, 17 sqq.
eleuatio corporis Christi (hostiæ, in missa) 437, 18.
eligere = uelle 121, 2; 423, 2.
eliminare = fugare, eicere, 63, 18; 202, 27.
elisus, *slaaet ned*, 345, 10; 354, 9.
elongare *reflexiue, holde sig fjærnt*, 306, 22.
eloquium = loquela, dicta 92, 1; 161, 20; sacrum eloquium = sacra scriptura 122, 15.
emenda = *Bøde*, 165, IV, 34; 405, 28. — emendare, *gøre Bod for*, 359, 5; 362, 3; emendatio, *Bod*, 342, 13; emendatoria uindicta, *Bodsstraf*, 316, 12; 329, 4.
eminenter, *paa glimrende Maade*, 89, 22.
emolumentum = ususfructus 309, 29.
emulari *sæpius* = imitari 79, 22; 92, 5 . .; emulator = imitator 95, 2; *Efterlever*, 314, 19 (*cfr.* 328, 13 sq.); emulus = inimicus, obtrectator 343, 20.
emundare, *oprense*, 332, 8.
enormis, regulam ordinis uiolans, inhonestus, 374, 3. — enormitas, excessus, transgressio regulæ 323, 18.
epi(epy-)phania (uisio spiritus sancti super Christum in baptismo), *Helligtrekongers Dag*, 196, 20; 200, 10; 207, 23; 448, 15.
episcopus *passim*; episcopatus 317, 8 = episcopium 105, 19. — episcopalis Append. 7, 2.
epi(epy-)taphium, *Gravmæle, Gravskrift*, 134, 7; 140, 8; 240 fragm.; 287, nota s. f.; 431, 25.
equiperare = æquiparare 314, 1; equiperancia, *Modvægt*, 231, 13.
equitare *transitiue* 333, 17.
equiuocus = idem nomen habens 425, III, 4.
ergastulum = carcer, 97, 8; 121, 19; 224, 45; 340, 12.
erratus = error, reatus 69, 22.
eructuare = eructare, *lade bryde ud*, 317, 29.
eruditor = magister 114, 9.
eruere = liberare, 26 b, 12; 381, 22.
erumpna = ærumna 119, 25; 429, 20.
esca, *Bid*, 126, 1.
estimare = putare, credere, 87, 21; 264, 17; 414, 10 — estimatio = dignitas 93, 20.
esus, *Spisen*, 84, 6.
ether, *acc.* ethra 161, 12. — ethereus = cælestis 429, 21.
euacuare, inanem reddere, 119, 22.
euangelium *passim*; euangelicus 87, 10; 126, 16; 135, 14 (de quo euangelium loquitur).
euasio = liberatio, salus, 25 a, 3.
eucharistia (eukar...), sacramentum corporis Christi, 360, 8; 418, 1; App. 6, 8.
euenire: eueniendum = euenturum 213, 29.
euentilare, flando liberare, elicere, 79, 8.
euolui (*de tempore*), *henrinde*, 263, 17; 268, 23; 449, 20.
ex *apud verba affectuum, vid. sub* de; — ex = post 78, 21; 92, 23.
exactio, *Fogedembede*, 438, 2. — exactor (regis), *Foged, Pengeinddriver*, 102, 18; 104, 13; 192, 7.
exagitare (conuiciis), increpare, 243, 26.
exaltare, *ophøje*, 78, 17; 122, 20; 385, 9. — exaltatio 71, 11 sq. 90, 19.
exarare, *sønderkradse*, 308, 22.
excellentia, *Forherligelse*, 321, 2; *in alloquio regis*: uestra exc. 78, 12.
excessus, *Forseelse*, 329, 8. 15.
excommunicatus, *bandlyst*, 235 fragm.
excoriare, *flaa*; excoreant = excorient 449, 16.
exequi = sequi, 78, 5. 13; 94, 3; 159, 17.
exercitium, *Færd*, 80, 3; *cfr.* 131, 23.
exertus = exsertus, *udstrakt*, 109, 23.
exhinc = deinde, 112, 4; = inde 132, 23.
exhortatus *passiue* 401, 12.
exibitam = exhibitam 382, 6.
exinanicio = interitus 229, hom. 7.
exire = mori 87, 23; exitus = mors 400, 9; 426, 23.
existere *sæpe* = esse, 65, 6; 82, 23; 86, 15; 113, 5; 190, 13. 19; 204, 3 (extiterat = erat) . . .; = fieri 17, 6; 95, 2.
exitiabilis = mortifer 120, 14.
exitialiter (exicial.), *morderisk*, 122, 2.
exorare = orare 19, 12 . . .

exors = exsors 113, 12 . . .
exortari,- tio = exhortari,- tio *alicubi.*
expauescere = timere 63, 16.
expedire = conuenire, competere, 321, 21.
expensa = uictus, uictualia 323, 2.
ex(s)oluere = referre, præstare (grates, honorem) 131, 11; 385, 18; 386, 7 . . .
expergiscere = expergefacere, *vække*: expergiscendum = experrectum iri, 79, 7.
expers *cum abl.* 231, 20.
expetere = petere (locum), *drage hen til,* 14, 10; 18, 3; 117, 3; = uisitare 364, 13; = petere, *bede om,* 118, 20 . . .
ex(s)pirare = spiritu priuare 110, 6.
explere = finire (legendo) 366, 18.
ex(s)poliare = spoliare, 108, 2. 15; 267, 2.
exponere = ponere 120, 18.
exquirere 134, 21.
ex(s)tasis, *Henrykkelse,* 163, 4; 245, 2; 338, 4; 345, 22; 353, 7; = perturbatio, 306, 6.
extollere (ossa sancti) = (e)leuare, 16, 2.
extollentia = superbia, fastus, 80, 9.
extorquere (= ui priuare) uita 122, 9.
extumulare, ex tumulo assumere, 433, 7.
exulare = in exilium eicere 73 b, 13.
ex(s)urgere = surgere fugiendi causa, 84, 17.

facere, *sæpe pro* iubere, curare, *lade, cum acc. c. inf.* [1]) *passiuo*: 14, 14; 20, v. 2. 3; 73 b, 13; 236 fragm.; 267, 11; 300, 4; 318, 18; 330, 12; 332, 8. 11; 381, 2; 383, 19; 384, 22; 400, 24; 404, 7; 423, 13; 431, 19; 432, 31; 433, 7; 447, 7. 14; [2]) *actiuo*: 20, v. 5; 212, 27; 221 b, v. 5; 228, 32; 229 b, v. 9; 282, 67. 69; 302, 7; 333, 23. 28; 355, 12; 425, III, 4.
factor = auctor, conditor 201, 2.
falsitas = mendacium 25 b, 1; 201, 18; = fallacia, *Svig,* 196, 3 . . .
famen = loquendi facultas 81, 14; = uerbum 161, 18.
familia = congregatio monachorum abbatis curæ commissa 341, 22; 346, 15 . . .; *cfr. etiam* 313, 9 Christi f. (de canonicis ordinis Victorini); familiaris = regis famulis conueniens 414, 29. — familiaritas, *nært Slægtskab,* 62, 6; = societas, amicitia, 202, 17.
famularis = inseruiens, obsequens 201, 2.
fantasticus = diabolicus 349, 2.
farcitus = far(c)tus, 114, 4.
fas nefasque = omnino omnia 102, 6; 106, 16.
fateri = confiteri (peccata) 23, 46; = *bekende* 76, 4; = dicere 118, 15; 127, 8.
fatus = alloquium, affatus 445, v. 11.
fauere = obsequi, parere 197, 12; = accommodare se 231, 18; = credere 194, 3; 201, 24.
fauilla 202, 3; = flamma 22, 35.
feretrum (in translatione sanctorum), *Helgenbaare,* 202, 20. 25; 245, 8; 390, 11. 13.
feria = *alm. Ugedag,* 61, 2; 71, 13; 200, 10; 271 b, 18; 273, 6 . . .; feriales psalmi = ad diei officium pertinentes 20 . . .; feriales (dies) = feriæ, *Hverdage,* 193, 15.
festiuitas = festum 272, 32; 320, 5; 354, 3; 362, 11 . . .
fidedignus, *troværdig,* 413, 1.
fideiubere, *gaa i Borgen for,* 313, 6; fideiussor, *Borgen, Garant,* 69, 11; 203, 11; 313, 3.
fidelis, *Troende, subst. et adiect., passim.* — fideliter = cum fide, 133, 5; 148, 19.
fides (catholica, Christiana, uera *etc.*) *passim.*
figura: in figuram 154, 6; in figura, = figuratiue, *billedligt,* 227, s.[3], 3.
firmare manum in alqm = firmiter prehendere, *faa fast Tag i ham,* 243, 28.
flamen = spiritus sanctus 156, h. 12.
flatus = anima, sensus, 164, IV, 21.
floccipendere = minimo æstimare 69, 20.
floriger, *blomstersmykket,* 160, 32.
flos *tropice*: flos pudicitie, uirgo insignis pudicitie, 165, V, 10; flos Danorum 158, s. 5.
fluctiuagus, inquiete fluctuans, 112, 9.

fluenta celestia 15, 4 = fluuii doctrinæ salutaris 19, 3.
fluxipendere, *corruptum ex* floccipendere 75, 12.
fluxus seculi = leuitas uitæ mundanæ, 320, 20; = (morbi) *Flaad*, 330, 20.
fomenta (= nutrimenta, *Tønder*) ignis 69, 17.
fons = puteus, 118, 25; f. sacer (baptismatis), *Døbefont*, 237 b, II, 2.
fore = esse 83, 9; 129, 22; 318, 14; 323, 11 (*fort.* = futurum esse).
foret = esset 279, v. 6; 317, 4; 339, 21; 379, 12; 390, 3; = futurus esset 264 b, 15.
forma = *Bedepult*, 356, 16; = *Mønster* 282, 60. 68; 319, 16; 329, 9; = formula 436, carm. 2, 1; = habitus 320, 22.
fortuitu = fortuito 307, 20.
fossatus = fossæ 98, 17.
fossorium = ligo, *Hakke eller Spade*, 434, 6.
fraglancia, *Duft*, odor suauis, 84, 21 = fragrantia 405, 17.
fratricidium, 208 b, 2.
fraudulenter, *svigefuldt*, 113, 25; 318, 7.
freneticus = insanus 356, 29; 440, 20.
frequentia = frequentatio, uisitatio, 243, 10.
fretus = fultus, adiutus, 195, 10.
friuola = nugæ superstitiosæ, 201, 24.
frons = impudentia, 122, 22.
fructifer 23, 61.
fructificare = pro fructu prouenire, 193, 12.
frugalis = ubertim instructus 329, 29.
fruges = fertilitas 98, 12.
frugi: nullius frugi = n. frugis, *uduelig*, 234 b, 1 extr.
frumentum = fructus, lucrum, 228, 17. 19.
frustatim, *i Smaastykker*, 308, 15.
frustulum, *pl.*, *Smaapinde*, 79, 8.
fuluum *subst.* = aurum 133, 19.
fumiuomus, *røgspyende*, 79, 9.
fungi = frui 81, 11.
funus = cadauer, 347, 24.
furfureus, *af Klid*, 314, 14.
gallicantus, *Hanegal*, 367, 26.
garritus, *Snak*, *Skraal*, Append. 3, 5.
gaudenter, *med Glæde*, 152, 67; 425, 3.
gemina caritas (dei et propinqui) 233, 9; g. scientia 262, 2.
generatio = gens 67, 5.
Genetiuus qualitatis: non minimi desiderii 99, 1; modicæ fidei (homo), *vid.* modicus; felicis memoriæ v. recordationis, *vid.* mem., rec. — *genetiuus pro abl. in comparatione*: maiora horum 343, 15.
gentes = pagani, *Hedningerne*, 121, 6; 269 b, 4; = gentiles 233, 7; 268, 19.
genuflexio, *Knæfald*, 399, 6.
germen = genus, 200, 15; = generatio, creatura, 281, 51; *pl.* germina = herbæ, 104, 1. — germinare = germinis locum tenere, 193, 11; = *spire frem, vokse op*, 261, 16.
Gerundiuus (*cum* esse) *ad futur. infin. pass. significandum*: 79, 7; 86, 6; 87, 15—21; 88, 15. 21; 97, 1; 101, 22; 114, 1; 213, 29; 404, 15; *cfr. etiam* 439, 12. — *gerundiuus* = *futur. particip. pass.* 101, 25; 119, 5; 122, 8; = *præs. particip. pass.* 404, 11; 408, 21 (committendis = quæ committuntur).
gesta *sæpe pro subst.* = res gestæ, 68, 1; 78, 24; 79, 16; 81, 18; 131, 2. 17; 135, 3..; = res (committere gesta) 110, 22; 122, 4.
gestus = se gerendi modus, *Optræden*, *Fore*, 90, 9.
gibbus, *Pukkel*, Append. 8, 3; gibbosus ibd.; 437, 8.
girare (= gyrare), in orbem currere, 405, 21.
gleba (cadaueris, *præcipue sancti*), *Jordklimp*, 89, 7; 120, 20; 145, 28; 341, 29; 429, 5.
gloria *in alloquio regis*, uestra g. 78, 3. — gloriare = gloria honorare, 20, v. 3; 82, 7; = glorificare 84, 23; 428, 16..; (g. sanctos) 131, 12; 247, 8; 342, 16..; — glorificatio (sanctorum) 79, 21; 81, 5; 337, 14; (g. dei) = *Lovprisning*, 366, 18..
gnauiter, = studiose, 90, 6.

gratanter, grato animo, Append. 3, 3.
gratis = gratiis (= gratia), 223, v. 14.
grauedo = onus, *Tynge,* 86, 17.
griseus, *graa,* 365, 9.
guerra = bellum, 424, 15.
gummi, *Harpiks,* 166, VI, 7.

habenæ = uincula, impedimenta, 81, 15.
habere ad manducandum (*avoir à manger*), 324, 8; habere (de morbo), *fejle,* 346, 26; habere = debere, 199, 3; 304, 20; 329, 22; = posse 230, 27. — haberi = esse, 121, 9; 163, II, v. 13; 197, 13. 15; 341, 13; 434, 20; haberi in memoriam = esse in memoria 334, 20; — habita = possessa 124, 6.
habitaculum, *Bolig,* 384, 13; 426, 33.
habitus (ordinis, religionis), *Ordensdragt, Munkedragt:* 203, 5; 303, 13; 343, 10; 358, 23; 423, 3. 10; 425, 5; = h. regularis 193, 16; 314, 3; h. religiosus 79, 18.
habundare = abundare (*sæpius*), 231, 15; 329, 13; 406, 13...; habundancia 189, 4; 337, 7; habundanter 132, 18; 383, 8...
(h)actenus *sæpius* = antea, pridem, 83, 4; 101, 6. 14; 108, 6; 133, 6; 194, 10; 323, 18; 362, 13.
haud minime = ualde 114, 1; haud modo... immo = non modo non... sed etiam 79, 7.
haustorium, *Pumpe,* 402, 14.
hebdomada, *Uge,* 273, 5; 431, 15; *vid.* ebdomada.
heremiticus (= per eremon = per desertum) 99, 16.
hereticus, *kættersk,* 407, 3.
heros *apud Ailn. sæpe de s. Canuto et eius sociis* (91, 18; 95, 5; 119, 7; 120, 3); *sed etiam de aliis:* 85, 14; 98, 16; 132, 18.
hesitare = dubitare, 80, 8; 126, 19; 311, 12; 344, 20; 428, 1; hesitacio 195, 3.
historiographus 96, 18.
holera = olera 346, 28.
holocaustum, *Brændoffer, Offer,* 335, 16.
homagium (= hominium), *Vassaltjeneste,* 432, 5.
homelia (*Græce:* homilía, colloquium), *Prædiken,* 268, 12; *vid.* omelia.
homo dei (de sancto): 18, 14; 80, 6; 109, 2; 112, 20; 116, 4; 327, 22; *vid.* uir dei, domini.
honor: in honorem (dei, sancti) 15, 8; 400, 6; 424, 5 (ad hon. 424, 9; 439, 17; 440, 3...); = in honore, 20, v. 1; 351, 16; 446, 2; Append. 7, 2.
honorificare, *hædre, ære,* 68, 17; 89, 13; 122, 22; honorificentia 93, 19.
honus = onus 222, hist. 7.
hora = ora 93, 20; 110, 19.
horæ (canonicæ, diurnæ et nocturnæ), statuta diei et noctis tempora, quibus diuina celebrabantur: 18, 14; 263, 18; 329, 23; 416, 5; h. matutinales, vespertinales 328, 24; Append. 8, 3.
hortari *passiue* 197, 7.
hospitale (*sc.* edificium; = hospitalis, *sc.* domus), *Gæsteherberg,* 189, 6.
hostium = ostium 197, 10.
huc usque = usque ad præsens tempus 83, 4; 119, 6.
humanitas, humana Christi natura, 86, 18; 233, 14.
humiliare, *ydmyge,* 25 b, 3; 122, 20; 353, 21.
hydropicus, *vattersottig,* 243, 6; *vid.* ydrop.
hyemalis domus, *Vinterstue,* = calefactorium, 415, 11.

iacere = deicere 101, 1.
iam = iam tum 63, 13; — iamiamque = mox, cito, 69, 6; 90, 7 *et sæpius apud Ailn.*
iccirco = idcirco 94, 22; 98, 9...
idem *sæpe* = prædictus: 19, 8; 97, 4; 100, 7. 13; 134, 17; 263, 1; 321, 3; 332, 9; 408, 7; 426, 21; 428, 8...
idolum (ydolum), *Afgud,* 111, 3.
ieiunare in pane et aqua 316, 14.
ignire, *gøre glødende (hed),* 83, 8; 318, 19 sq.

ignis sacer (morbi quoddam genus), *Helvedesild ell. Rosen,* 357, 21; 358, 16.
ignorantiæ *pl.* = peccata ignorantiæ, 95,8.
ilaritas = hilaritas 267, 4.
illecebrosus, *forførerisk,* 89, 1.
illocalis = ad locationem (*i. e.* sepulturam) non aptus, 190, 13.
illuminare alqm = uisum ei reddere; illuminari, uisum recipere: 21, 2; 272 b, 7 *et passim in miraculis*; *aliter* 338, 21 (*lade lyse*).
immaculatus (de b. Maria), *ubesmittet,* 86, 16; (de b. Genouefa), 318, 16; i. agnus = Christus 161, 9.
immo = sed (sed etiam) 79, 7; 109, 6; 111, 14; 117, 16; 193, 2; 194, 21 ...
immutabiliter, *urokkeligt,* 310, 19.
impendere = præbere, præstare (i. iustitiam) 69, 12; (honorem) 123, 1; (exequias) 201, 3; (beneficia, *velvillig Tjeneste*) 245, 10; (obsequium: *forrette Gudstjenesten*) 341, 3; (sacramenta = cultum) 385, 18; *cfr. etiam* 266, 12; 358, 22.
imperialis = regius 150, v. 11; 234 b, 2, v. 1.
imperitus *cum abl.* 98, 16.
Imperfectum hypothet. pro plusquamperf. 67, 15.
impetere ethera uocibus (*bestorme*) 107, 7.
impingere (*støde Huller i*) terram cum baculo 403, 19.
implere = perficere 109, 16.
imponere, *ansætte* (in offiiciis) 315, 17.
importunus, *indtrængende,* 88, 6; importunitas, *hensynsløst Chikaneri,* 305, 23.
impostor, *Bedrager,* 230, 14.
improperare, exprobrare, *laste,* 109, 26; 123, 3.
impudicus = impudens 115, 8.
in *sæpius superuacaneum ante accusatiuum, ut* 15, 6; 164, III (portata in O.); *et præcipue apud verba* eligere, constituere *et similia*: 190, 17; 203, 2; 263, 16; 264, 15 ...; *item ante ablatiuum, ut* 19, 21; 65, 11. 12; 71, 5. 16; 127, 1; 150, 23; 194, 24. 27; 198, 6; 221, ant. 1, 8; 226, s.², 5; 317, 31; 320, 9; 349, 8; 351, 5. 25, *et apud verba affectuum, ut* 196, 14; 351, 26 (*vid. sub* de). *Rursus abest* 18, 9; 61, 2 (latere); 77, 10; 104, 3; 127, 16; 129, 20; 152, 56; 445, 11 ...; *item post* incidere, incurrere: 126, 17; 67, 22; 312, 8; 352, 10. *Cum ablatiuo pro accusatiuo, ut* 16, 19; 164, IV, 8; 226, s.², 3; 330, 9; 343, 2; 347, 9; 348, 28; 361, 25; 368, 15 ...; *contra* 334, 19; 348,4... — in *pro* per: 228,19; 244,1 (?); 347,5. — *Notanda hæc*: in hodiernum (*sc.* diem) 83, 10; in presens 94, 1; in posterum 90, 19; 301, 5; in publicum (= publice, omnibus), 164, II, 18; in unum (una) 67, 16; in primis (= initio) 65, 13; in presenti .. et in perpetuum 78, 17; 122, 7; 356, 18; in palam (= palam) 131, 9.
inabundantia = abundantia (?) 218, 11.
incarcerare, in uinculis ponere 443, 8.
incarnatio (domini(ca), Christi), *Kødspaatagelse, Menneskevorden,* 60, 1; 89, 14; 148, 4; 200, 10 *et passim*; anno incarnati Verbi 381, 24.
incausare = incusare 192, 9; 195, 16.
incendia = flammæ infernales, 88, 3; 90, 14; 162, 29; = flammæ 161, 25.
incentiuum (*sc.* signum) habere, incitari, *opægges,* 142, 1.
incitare *cum infin.* (*pro* ad *c. gerund.*) Append. 7, 4.
incitare in (ad) = hortari ad alqd 16, 25; 71, 2.
incombustus = non (ad)ustus 83, 8.
incommoditas = miseria 97, 19.
inconcusse = immutabiliter, 305, 4.
incongruum = indecens, 109, 8.
incredulus (non credens) *cum datiuo,* 242, 13. — = infidelis, *vantro,* 19, 3 ...; incredulitas 87, 22; 132, 24.
incumbere, *paaligge, paahvile, cum gerundiuo* 119, 5.
indeficiens, numquam deficiens (*svigtende, slippende op*) 88, 7.
indesinenter, *uophørlig,* 19, 25; 302, 26; 314, 21.
indignus = *for god til,* 427, 17.

indiscretio, *Mangel paa Skønsomhed, Takt,* 316, 27.
indubitanter, sine dubio, 78, 20; 132, 11; 381, 5.
indulgere, *tilgive,* 433, 1; i. (= fouere) membra mollioribus, 330, 6; indulgentia, *Indrømmelse,* 408, 18.
induere se purum (*sc.* uestimentum) 23, 56; indumentum = uestimentum, 428, 5.
industria *fere* = instinctus 89, 21; *interdum quasi superuacaneum, ut* 92, 5 uirtutis i. = uirtus; 94, 1 *et* 128, 17 sagaci ind. = sagaciter; 100, 10 perspicacis i. = perspicax.
industris = industrius, *dygtig,* 115, 4.
inedicibilis 379, 20 =
ineffabilis, *uudsigelig, ubeskrivelig,* 71, 22; 115, 4; 262, 7; 342, 19; 385, 26; ineffabiliter 336, 14.
infacundia, *Mangel paa Veltalenhed,* 79, 1.
infantulus, paruulus infans, 300, 5.
infatigabiliter 328, 22.
inferi = *Dødsriget* 340, 24; *Helvede* 116, 7 = infernum 104, 22; infernalia, quæ ad infernum ducunt uel pertinent, 67, 1; 111, 16; 429, 17.
inferre = respondere 303, 17; 339, 8; = dicere 318, 10. 27; 371, 39.
infertilitas 83, 14; 84, 4.
infidelis, *vantro, hedensk ell. Hedning,* 15, 4; 122, 12; 132, 24...; infidelitas, *Vantro, Hedenskab,* 82, 14; 84, 9. 11; 114, 10; 123, 17.
Infinitiuus adiungitur verbis motum significantibus ad consilium indicandum: 130, 20 (exorare = ut exorent); 150, v. 13; 162, 33; 265, 13; 309, 6; 336, 16.
inflare *intransitiue, blæse op,* 83, 16. — inflatus (de morbo), *hævet, opsvulmet,* 438, 14; 440, 27...; inflatio 438, 19; 440, 15...
inflexus = non flexus 94, 13.
informatio, *Meddelelse, Anvisning,* 400, 31.
infra = intra 124, 2; 127, 14; 342, 4. 5; 368, 13.
infremere alicui, *fnyse imod,* 107, 4.
infula = corona, 161, 16.
ingenuitas = generis nobilitas 192, 18.
ingruentia, *Voldsomhed,* 26 b, 15.
inhabitator, *Beboer, Indbygger,* 191, 18; *cfr.* 369, 21.
iniquitas, *Ondskab, Synd,* 67, 9; 84, 18; 86, 21; 102, 7. 12...; = dolus 305, 2; iniquus *subst. et adiect., Synder, ond,* 94, 25; 118, 17 (= latrones); 195, 15...
iniuriari, iniuriam inferre, 192, 11; iniuriator, *Ugerningsmand,* 219, 12.
inmutare, *indføre til Forandring,* 406, 15.
innotescere *transitiue,* notum facere, significare, 116, 3; 131, 3; 226, v. 12 (= palam facere).
inquam *parenthetice,* = ut puto, opinor, *uel* certo, 62, 8; 194, 29; 201, 9. 18; 203, 24. — inquid = inquit 190, 9...
inquietudo, *Uro, Lidenskabelighed,* 106, 19.
inquirere, *sæpius* = quærere, 117, 13...
insensatus, *afsindig, rasende,* 113, 26; 119, 15; 443, 20.
insensibilitas, *Følesløshed,* 361, 6.
insequi = petere, *drage hen til,* 105, 16.
inserere = intellectu discernere 230, 1.
insignis, *superl.* insignissimus 92, 6; 97, 2 *et sæpius apud Ailn.*; insigniter 79, 15 (*ubi etiam* insegniter = non segniter *scribitur*).
insignium = insigne 325, 21; 384, 18; 386, 20...
insinuare = docere (*enseigner*) 78, 11; 87, 17; 88, 15. 21; 326, 6; = nuntiare, *forebringe,* 100, 7. — insinuatio = nuntiatio, *Meddelelse,* 275, epist. 5.
insipidus, *uforstandig,* 71, 4; = insipiens, 66, 1...
insolutus = non solutus (nodus), 131, 16.
insonare, *klinge*: metuendus insonabat: *hans Navn klang frygteligt,* 96, 15; *skraale op,* 107, 5; *lade genlyde,* 232, 34.
instans = præsens, 196, 3; proxime futurus 271 a, 10.
instantia = studium 98, 13; 100, 15; 113, 12. 22; = momentum, pars, 436, 16; i. cotidiana = cotidie instans (*sig paatrængende*) negotium, 307, 16.

instar, *vid. sub* ad.
instituere (= dare) leges, Append. 1, 4.
instituere = iubere, *cum acc. c. inf.* 97, 23; 330, 10; = constituere (ut) 105, 4; (*cum gerund.*) 105, 13; = uelle 268 a, 21. — instituta = decreta, statuta, leges, 101, 17; 104, 17; 126, 8; = regulæ ordinis 314, 20; 316, 29; 320, 4; = institutio 315, 24; 328, 14.
insula maritima = Selandia, 89, 8.
insultus, *Angreb,* 348, 24.
intendere = animaduertere 111, 15; = studere 67, 21; 281, v. 55; adipisci uelle 366, 17; int. a. oris (*dat.*) = contendens ad a. oras, 151, 42.
inter *cum gerundio*, 363, 17 (= in redeundo).
intercedere (interuenire), *gaa i Forbøn for,* 21, 14 *et passim*; intercessio, *Forbøn,* 26 a, 6; 82, 1; 135, 16...; intercessor 320, 13; 341, 16...
intercursor = internuntius 113, 9.
intercussor 103, 5; 108, 20.
intermittere = inter se mittere 103, 4; = intromittere 113, 20.
interpellare = hortari, orare, postulare, 100, 16; 117, 24; 269 b, 4; 365, 4. 18; 416, 11...
Interrogatiuæ sententiæ indirectæ sæpe indicatiuum habent: 103, 18; 305, 21; 311, 8; 312, 21; 318, 9 (*et multis aliis locis in uita Willelmi*); 385, 31; 401, 1 sqq.; 449, 24.
intestinus = inter se 158, seq. v. 18.
intimare, = nuntiare, notum facere, *meddele, lade vide,* 132, 16; 316, 22; 321, 30; 325, 27; 332, 11; 342, 14; 343, 9; 383, 11; 407, 6. 23; 408, 8.
intime = ex intimo corde, 432, 33.
intitulare: »aliquem in tabella proposita notare ad certum munus in officio diuino peragendum« *Duc.*, 305, 22.
intolerabiliter, *uudholdelig,* 242, 7.
intromittere se de aliqua re: *blande sig i, befatte sig med,* 408, 20.
intrusus = iniuria ad ministerium ecclesiasticum promotus 269, 23.
intuitus, *Beskuen,* 91, 14; *Hensyntagen til,* 116, 1; 126, 15...
intumere = intumescere, *hæve sig svulmende,* 436, 9.
inualetudo = morbus, 241 fragm.
inuasor, *Angriber,* 94, 20; 191, 22.
inuectio = contumelia, cauillatio, 201, 19.
inuidia, *Dadlesyge,* 79, 4. 5; 329, 17.
inuitatorium = uersus ad participationem diuini officii adhortans et inuitans, 21. 150...
inungere (*salve,* oleo sacro) in regem 219, 17.
inuoluens *reflexiue* = inuoluens se, *rullende sig frem,* 68, 7.
inustus = non ustus 83, 7.
iocundari = lætari, 20, v. 1; iocunde alloqui 332, 27.
ipse *sæpe* = prædictus: 19, 1; 104, 11; 265, 18; 311, 1; 317, 27; 408, 10; 423, 11...
irreuerenter, *uærbødigt,* 242, 15.
iste *sæpe* = hic: 16, 12; 21, 1; 62, 7; 65, 11; 67, 6; 68, 14...; 202, 16; 232, 19; 302, 22; 308, 27; 310, 30; 313, 23...; *etiam pro* is, ille, *ut* 62, 5; 63, 4; 84, 9...
ita dico (= affirmatio), *ja!* (sic respondet mutus se per uisionem monenti, ut ad s. Nic. auxilium confugiat) 403, 9.
iterato = denuo, secunda uice, 118, 15; 124, 3.
»iube, domine, benedicere«: sic dicit diaconus ante lectionem euangelii, sacerdotem alloquens; post lectionem chorus »benedictionem lectionum« cantat pro responsorio, 306, 3; *vid.* responsum.
iubere = permittere 100, 17. — iubere (alicui), ut... 415, 1. 27; iubere alicui facere alqd, 427, 15.
iubilare 21, v. 6; i. melum 158, seq. v. 2; 160, 37; 445, v. 28; — iubilum, *Jubelsang,* 283, v. 88.
iugis = continuus 307, 1; 335, 7; 428, 13. — iugiter = continue, semper, 21, 14; 81, 22; 161, 9; 275, ep. 9; 328, 23; 329, 20; 366, 14...
iugulum = iugulatio, decollatio, 427, 5.
iumentum = equa, 164, IV, 4; = equus 192, 5; 237 fragm.

iuramentum = iusiurandum 197, 21.
iustificare, *retfærdiggøre,* 384, 6.
iuuencula, *ung Pige,* 273, 25.
iuxta = secundum, 96, 7; 104, 19; 198, 14; 199, 12; 262, 4; 267, 22; 408, 15.

karitas = c(h)aritas 262, 7; 263, 4...; karus = carus 302, 16...
knese, knesæ = dominus, uox Sclauica, 194, 18; 447, 36.
kyrieeleison (= miserere nobis, domine) = letania, 243, 19.

labens = transitorius, *forgængelig,* 64, 12; 231, 18.
lacessire = lacessere, Append. 6, 9.
lacrimabiliter, *grædende,* 308, 23.
laicus (laycus, *opp.* clericus), *Lægmand, Lægfolk,* 145, 2; 220, 11; 245, 9; 308, 1.
lanceare = lancea perforare 61, 2.
laneolum, *Uldtæppe,* 330, 3.
lauac(h)rum salutare (baptismatis) 87, 2.
laudes, pars ultima officii nocturni, sub tempus matutinum, in qua laudes domini (Psalm. 148—50) decantabantur, 326, 30; 340, 19.
lazaricus = leprosus, *spedalsk,* 81, 12; 130, 16; 161, 21...
leccator = scurra uanam loquelam proferens (*lichard*) 318, 5. 10.
lechitus = lecythus, *Olieflaske,* 350, 22.
lectiones diuinæ, scripta sacra (bibliorum et patrum) 85, 21; lectio d. 301, 12. — lectiones, *Læsestykker,* pericopæ seu partes ex sacra scriptura uel ex uitis sanctorum desumptæ, quæ in officio diuino suis locis prælegebantur: septima lectio = prima l. in tertio nocturno, in solito noctis dominicæ officio euangelium, quod diaconus legere debebat, 306, 1 (366, 19); tertia lectio, ultima in primo nocturno, circa mediam noctem 339, 26.
lectisternium = stragula uestis, 108, 9.
legalis, ad legem (i. e. uetus testamentum) pertinens, 87, 8...
lesio = cædes, Append. 5, 3.
letabundus, lætitia plenus, 132, 10. 17.
letania, *Litaniet,* preces ecclesiasticæ a kyrieeleison incipientes trinitatemque et omnes sanctos inuocantes, 325, 22.
lethum = letum, mors, 426, 14; let(h)alis, 155, 7.
leuare = ædificare 148, 6; = eleuare (ossa sancti), 15, 19; 129, 21.
leue *pro aduerb.* = leuiter, 316, 22; 323, 8.
leuiticum officium = diaconi (= leuitæ) officium (euangelii prælegendi) 305, 24.
libet *cum acc. c. infin.* 320, 15.
libra *ut vid.* = marca (denariorum) = 240 denarii (*pendinge*) 323, 1.
licet *verb. cum acc. c. inf.* 193, 17.
licet *coniunctio: cum indicatiuo* 202, 1; 302, 23; 326, 16; 341, 25: *cum particp. uel adiect.*: 79, 9; 80, 19; 101, 15; 231, 19; 261, 11; 271, 1; 360, 2; 385, 18; *cfr. etiam* 242, 6.
ligamen = nodus 131, 16.
limina = ianuæ 128, 7. — limina (= sacraria sepulchralia) sanctorum (uisitare): 26 a, 5; 268, 17; 364, 13; 401, 28; 414, 19; 442, 27.
linire = linere, *bestryge,* 443, 23.
lint(h)eamen, *Linnedsvøb, Lagen,* 379, 18.
liquor = potio 95, 22.
litteralia (= liberalia, litterarum) studia, l. artes 300, 4. 13.
litteraliter, *bogstaveligt,* 124, 9.
loculus = arca: [1]) *Ligkiste,* 127, 15; 134, 18; [2]) *Pengeskrin,* 324, 14.
locutio, loquendi consuetudo, 194, 17.
longanimis, *langmodig,* 78, 10.
longe = diu 124, 6; longe diuque 82, 13; longius = longiore oratione (?) 243, 26. — a longe, *vid. sub* a.
longeuus = longus, diuturnus, 82, 6; 84, 1; 90, 2.
lubricus, ad luxuriam inclinans, 157, h.[2], 5; 428, 28.
lucicluis, luce clara fulgens, 155, Add. II, 4.
lucifluus, lucidus, 155, Add. II, 2.
lucrifacere, lucrosum (*indbringende*) reddere, 328, 23.

ludere in alea (aleis), *spille Tærningspil,* 432, 24; 434, 4.
lumbri, *Spolorme,* 242, 11.
lumen = uisus, uidendi facultas, 26 a, 7; 161, 19; 244, 23; 442, 12.

magis = plus (*davantage*) 282, 64; *miro modo usurpatur* 194, 21 (= acrius? potius?) *et* 317, 22 (nescio magis = nescio, utrum magis uerum sit; *jeg véd ikke ret*).
magnalia, *Storværker,* 21, v. 9; 128, 17; 130, 12; 159, 2; 281, 43; 314, 2; 351, 22...
magnates = principes, *Stormændene,* 100, 19; 107, 19; 132, 18.
magnificentia, *in alloquio regis,* uestra m. 80, 1.
magnificare, *forherlige,* 18, 13; 78, 18; 271, 19...; *lovprise,* 26a, 9; 81, 3; 281, 35; 349, 4; 428, 17...; magnificauit supplantationem 114, 3 (ualde me supplantauit?) = leuauit calcaneum; magnificatus = magnificus 313, 11.
magnipendere = magnum (periculosum) iudicare, 82, 22.
maiestas, *in alloquio regis,* uestra m. 79, 20.
maior = maximus 424, II, 8. — maiores = magnates 66, 4 = maiores natu (*vid.* prudentes, sapientes) 102, 6; 103, 1.
malignare, maligne (*ondskabsfuldt*) agere, *chikanere,* 305, 26; 322, 12; 426, 9.
mammona iniquus, diuitiæ, quæ iniquitati seruire solent, 86, 5.
mandare = iubere, *cum acc. c. inf.* 400, 19; 407, 16; = nuntiare 380, 31; 381, 8; mandatum = iussum, *Bud,* 84, 17; 123, 6...; *Ærinde,* 100, 9; 131, 10; *Besked,* 132, 9. 16...; *sed* mandatum (pauperum) 336, 24 = ablutio pedum, quæ in cena domini ab abbate peragebatur, choro fratrum illud Jesu uerbum (*euang. Joh. 13, 54*) 'mandatum nouum do vobis &c.' cantante.
manducare, *spise* (*manger*) 263, 8; 324, 9. 13.
manere = esse 21, v. 8; 128, 18; = habitare 14, 14; 418, 13; 447, 4; manendo = manentes 126, 6. — mansio, *Bolig, Hus* (*maison*) 92, 21 (mansiuncula 108, 9); *Bolssted* 367, 7; mansionarius, *Bolsmand,* qui mansionem aliquam monachorum conductam habet, 346, 16.
manifestus fio = appareo (*cum inf.*) 81, 19 (= ut seclo appareat, eos celo claros esse).
manipulus, *Knippe, Neg,* 232, 13.
mar(c)ha, certum (non paruum) pondus, 360, 19; m. argenti = 240 denarii, 401, 6.
marchio, *Markgreve,* 442, 7.
marck = terminus uel termini 235a, 8, (*sine dubio in explicatione nominis* Danemark).
martyr (-tir), martyrium (-tirium) *passim*; martyrizare (martirisare) 213, 16; 220, 2; 390, 20...; martyrizatio 137, 2.
materialis, *stoflig, jordisk,* m. granum, lumen, 230, 2; 268 b, 14.
matutinæ (horæ *vel* laudes, *vid. sub* laudes), *Morgengudstjenesten,* ante solis ortum, post tertium nocturnum, 268, 11; 306, 8; 354, 15; = matutinales horæ, laudes, 328, 25; 340, 18; m. synaxis, missa 320, 14; 360, 8.
mauseolum, = sepulcrum, 351, 8; = mausoleum 390, 16.
medela = sanitas, 24, h. 5.
mediare, = intercedere, opitulari, 263, 2; 429, 27. — medietas = dimidium, 338, 25; 369, 7.
medicinalis, *lægedombringende,* 352, 20; 359, 21; 363, 3.
medo, *Meth, Mjød,* Append. 2, 5.
melior = optimus 324, 13; 402, 27. — meliores (regni) = optimates, principes, magnates, maiores, 66, 19; 201, 8.
meliorari, *bedres,* conualescere, 363, 4.
melleus, *honningsød,* 22, 18; = mellifluus 372, hymn. 1.
melos = cantus 156, h. 2; 280, 21; = melus, *m.* 158, seq. 2; *gen.* melorum 283, 96.

memorare = reminisci 324, 1; 336, 1; = repræsentare 342, 3.
memoria = antiquitus tradita persuasio 231, 3. — *not. formulæ* memoriæ (felicis, pie, uenerabilis etc.) 63, 9; 83, 6. 20; 246, 8; 275, ep. 6; 407, 7; 408, 2. 6 = recordationis (felicis etc.) 379, 5; 383, 12; 384, 7; 386, 17; 408, 1.
mensa uitalis conuiuii (= eucharistiæ) = altare, 134, 19.
mensale (stragulum) = mappa, *Borddug,* 316, 15 (*abl. cas.*).
meritorius, meritum parans, 350, 9...
meta = spatium, 82, 6; = finis 201, 26.
metropolis, ciuitas præcipua, archiepiscopalis, 266, 6. 10 = metropolitana urbs, 77, 10; metropolitanus *subst.* = archiepiscopus 266, 25.
migrare (ad dominum) = mori, 315, 8; 331, 6; 339, 28; 400, 13.
miles = *Ridder* 430, IV, 10; 432, 13; 438, 24 *et sæpe in seqq.*
milicia martyrum (= exercitus m.) 157, h.[3], 6.
ministerium = sacramentum 358, 22.
minorare, *mindske,* 339, 12.
minutatim, *i Smaastykker* 125, 5 = minutim 242, 15.
miraculose 417, 3; 437, 3 = miranter 161, 20; = mirifice 241 fragm.
mirificare, *gøre vidunderlig, forherlige,* 158, h. 5; 341, 21; 406, ep. 7; 413, 2.
misereri *cum datiuo,* 23, 46; 135, 10.
misericorditer 261, 5; 363, 14; 386, 34.
missa, *Messe,* 15, 9; 18, 15; 243, 18; 308, 8; 360, 8; 402, 1...
misteria (mysteria) sacra, uiuida = sacramentum corporis Christi, 154, 3; 156, h. 8; 160, 24; 309, 7 (= missa, in qua sacerdos facit et eleuat corpus Chr.); 414, 3; 335, 12 (= hostia); misterium = passio Christi, 312, 16.
misteriale granum (Christus), 230, 2. 20 sqq.
mitra (pellicea) = almucia, *Hue,* 344, 25.
mna, *Pund,* 279, v. 7.
mobilia, *Løsøre, rørligt Gods,* 369, 7.
moderamen = moderatio, *Maadehold,* 66, 1.
modernus = hodiernus, nouus, hodie uiuens, 224, 39; 413, 5.
modicus 112, 18. modicæ fidei, *lidet troende,* 333, 22; 399, 13. — ad modicum *vid. sub* ad.
modo *vid.* haud. — non modo ... quam et = non modo ... sed etiam 114, 4; *vid. sub* tam.
moduli, *Melodier,* 281, 42.
mola, *Kindtand, Kæbe,* 381, 19.
molendinum, *Mølle, Hestemølle,* 367, 10; *Vandmølle,* 444, 15.
molestari, *plages,* 331, 4. — molestia, *Skade,* 71, 6; *Plage,* 330, 6; 345, 25.
monachari, *blive Munk,* 303, 14; monachus 164, IV, 2 (Canutinus ordinis s. Benedicti); 300, 7; 301, 10 (s. Germani eiusdem ordinis); m. nigri (Cluniacenses) 309, 28...
monarchia 130, 6.
monasterium, *Munkeklosler,* 163, 8; 238[3], 3, 1; 274, 20; 303, 21. — monastica uita 301, 23.
monialis = sanctimonialis (uirgo), *Nonne,* 433, 8.
monimentum, *Minde,* 80, 3; 135, 9...; operum m., *mindeværdige Gerninger,* 90, 6; *cfr.* 92, 13.
mons = *Høj, Bakke,* 192, 22 (*cfr.* 236, I, 15; 429, 16, *Galgebakke, Stejlebjærg*); 404, 10. 414, 9 (*Hvilehøj*); monticulus 355, 1.
mortalitas, *Pest,* 245, 13. 16.
mortificare, 232, 10. — mortificatio 335, 24.
multiformis (uirtus), *i mangfoldige vekslende Skikkelser,* 260, 6; multiformiter 263, 14.
multimodus = multus 304, 6; 305, 9; 329, 17; 345, 3; = multiformis 350, 28. — *Aduerb.* multimodis = multis modis 247, 20.
multiplicitas = multitudo 113, 1; 163, II, v. 8.
multocie(n)s = sæpe, 232, 6; 431, 33.
multum (=multo) post, 433, 4; multo

(-is) tempore (-ibus) = diu, 20, 8; 26 a, 1.
munia = munimenta, patrocinia v. suffragia 162, 31.
mutuare = quærere, *vinde, erhverve sig*, 69, 19.
nacio = genus 192, 9.
nactus *passiue* 89, 1; 430, 5.
natiuitas, *Fødsel,* 273, 27; 274, 9; 364, 26 . . .; = natalis dies (sancti alicuius) 437, 7 . . .
natiuus = patrius 85, 12; 97, 10; 127, 22.
ne *pro acc. c. inf. post verba* iurandi: 69, 12; 195, 13; *vid.* ut.
necdum = nondum 115, 6.
necesse habere de aliqua re 448, 5.
nec ne = necnon 76, 7.
nectus = necatus 221, antiph. 2, 3.
negare = abnegare 110, 6.
nemine *abl.* (*pro* nullo) 194, 13; 196, 8 . . .
nequiter, *forbryderisk,* 203, 17; 434, 9.
nerui = uincula 81, 15.
nichilominus = saltem 407, 24; 408, 22.
nimis = ualde 71, 5 . . .
nitidum *subst.* = argentum 133, 19.
nocturnus *adiect. pro* nocturno tempore 128, 5. — nocturni (primus, secundus, tertius) = nocturnæ (horæ), tripertitum noctis officium diuinum, 21 sqq . . .; 365, 23.
nola = cymbalum, *Klokke,* 316, 2.
nominatissimus, ualde nobilis, celeberrimæ famæ, 142, 24.
non *pro* ne: 164, II, 20; 166, VI, 6; 323, 22; 338, 22 . . .
non tantum (n. solum) = non dicam *vel simpliciter* non, 302, 4; 313, 23 sq.
norma spiritualis = ordo religiosus 81, 21. — norma = forma, *Rettesnor, Mønster,* 282, 74; = similitudo 63, 13.
notare = designare, 371, 39.
noueris *iussiue* = nosse te uolo, scito, 325, 9; 423, 6 (= sciant).
nouissima hominis = mors, 67, 2; 336, 1. — nouissimi = infimi, 195, 6.
nox = uigilia, *Helligaften,* dies aliquod festum præcedens (*opp.* crastinus), 272, 28; 430, IV, 1; 434, 7.
nubilare, nube obscurare, 164, II, 20.
nudipes, *barfodet,* 402, 4; 430, IV, 5.
nudulus, misere nudus, 266, 26.
nullatenus = nullo modo, 260, 12; 415, 16.
nullus *sæpe pro* nemo, 97, 25; 125, 3; 201, 19; 202, 9; 235b, I, 4; 332, 9; 351, 18; 415, 25; 430, IV, 9; 447, 4.
numeralia distributiua pro cardinalibus, 165, V, 3; *pro ordinalibus* 220, carm. v. 1. 3.
nurus = (iuuenculæ) mulieres 124, 8.

obaudire = obœdire, obedire 126, 6.
obdormire = obdormiscere 334, 7; 354, 23; 414, 6.
obedere, *fortære,* 161, 25.
obfuscare, *fordunkle,* 79, 9; 202, 4; 324, 19; 381, 11; 399, 26.
oblatio, *Offergave,* 401, 27; 403, 1; 440, 29; *notetur præcipue* 243, 23.
obnoxius = serui loco addictus 101, 14.
obnubilare, *formørke,* 378, 16.
obsequium, ministerium v. officium sacrum, 339, 10; 341, 3 . . .
obstinax = obstinatus, *genstridig, haardnakket,* 118, 10. — obstinacia (-atia) 87, 22; 101, 17; 105, 8; 108, 16.
obstrusus = obstructus, *spærret, tillukket,* 224, 38.
obtentus = munimen, præsidium, 82, 2.
obtundere, *døve, sløve,* 91, 18; 332, 18.
obtutus (optutus) = oculus 91, 14; 115, 6; 126, 16.
obuiare, obuiam ire, 79, 15; 196, 7; 197, 8; 227, 26; = aduersari 202, 22.
occidentalis, *vestlig,* 93, 19; 127, 16 (*vid.* aquilonalis).
ocium = facultas, 118, 23.
octaua = »dies octauus post festum sancti alicuius, quo tota sollemnitas clauditur« *Duc.* 381, 26 (octauæ); = octauus (dies) 386, 33.
odibilis, *hadeværdig,* 126, 11.
odire: odiebat 447, 2.
odium, *Afsky,* 380, 17; in odium alicuius = odio alicuius, ad o. eius significandum, 432, 6.
officialis, qui aliquod munus ecclesiasticum curat, *Embedsmand,* 315, 16;

316, 29; 331, 15; *fort.* sacerdos ecclesiæ 389, 6.
omelia = homelia, homilia, 229; 267, 13; 279, 7; 305, 22.
omnimodis = omnibus modis, 69, 16; 315, 14. — omnimodus = plenus, perfectus, 361, 14.
omnipotens *passim; superlat.* 160, 7 seq., 4.
onustus = onerosus, grauissimus, 135, 13.
operam ducere (= dare) *cum infin.* 86, 3.
opinatissimus = celeberrimæ famæ, 79, 25; 111, 4.
opitulatio = auxilium 82, 9.
opprimere puerum, *ligge ihjel,* 444, 21; oppressio pueri 404, 21.
opus = usus 380, 19; 415, 4.
orare, *bede (til Gud) passim*; oratio, *Bøn,* 69, 5; 70, 23...; orationem fundere (*opsende*), 402, 8; oratorium, *Bedekapel,* 243, 25.
orbis *sæpe* = terra, regio: 83, 21; 98, 15; 107, 16; 109, 14...
organum = instrumentum, 333, 3; = *Orgel,* 110, 17.
ordinare, in sæculari uel ecclesiastico munere constituere, 14, 14; 73 b, 18; ad ecclesiasticum gradum promouere, 14, 12; 305, 6. 18; = componere, *indrette,* 196, 4; = disponere, uelle (ordinante deo 18, 3; 435, 6); = parare (expeditionem) 432, 19.
ordo = series, *Gangen i ngt.,* 197, 21. — ordo (monachorum uel canonicorum), *Orden,* 310,3; 330,9...; *etiam* = regula huiusmodi ordinis, 314, 19; 320, 22; 328, 11. 14; 329, 3. 4...; = *Stand,* 131, 5; 390, 13. — sacros ordines facere = clericos ad diuersos maiores gradus ecclesiasticos (sc. (sub)diaconatus, presbyteratus) consecrare, 305, 10.
originale commissum, *Arvesynden,* 87, 2.
origo = exortus, prouentus, 17, 4.
orphani, *Forældre- ell. Faderløse,* 86, 3; 93, 6...
oscitare, *nyse,* 439, 28.
ossa (sancti alicuius) leuare, extollere, sustollere, 15, 19; 16, 2. 6...; *vid.* eleuare.
pacificare, pacatum reddere, 89, 20; 194, 21.
pactus, *masc.* 4, = pactum, 109, 10.
paganus, *païen, hedensk, Hedning,* 82, 13; 197, 27; 203, 21; 223, 30...
pagus = uilla, urbs, 319, 20.
palam: in p. 131, 9.
palacium Christi 66, 15; Append. c. 7.
palliare = dissimulare, *besmykke,* 379, 14.
pallium, *Tæppe,* 308, 5; archiepiscopi insigne, 190, 4.
palpare, leniter fouere 333, 13; *sed* = manibus prætemptare, *famle sig frem,* 415, 28.
pangere = cantare, iubilare, 159, 1.
papa, pontifex Romanus, 15, 20; 218, 20...
parabola = prouerbium, materia derisus, 306, 24.
paraclitus, spiritus sanctus, 158, h. 4, 10; 225, h. 1, 11; 384, 10.
paradisus 315, 3; 340, 24.
parali(-ly-)sis, *Lammelse, Lamhed,* 244, 29; 352, 15; 360, 26; parali (-ly-)ticus, paralysi laborans, 344, 4; 352, 18; 441, 26.
parricidale crimen = parricidium, 121, 19.
parrochia, *Kirkesogn,* 441, 25; 442, 14; 444, 19; parochialis ecclesia, 417, 16; parrochianus, ad eandem parrochiam pertinens, 363, 8; 402, 1.
partes *sæpe* = regiones, fines: 15, 22; 19, 2; 64, 6; 68, 7; 69, 7; 77, 10; 82, 19; 307, 23; 341, 28; 385, 22. 35...
participare = communicare, 115, 2; participatio, *Delagtighed i,* 78, 16 (= participium, 131, 20); *Deltagelse i, Nydelsen af det fælles Nadvermaaltid,* eucharistia, communio, 336, 6; 369, 28.
Participium præsentis temporis sæpe perfecti vim habet, ut 14, 13; 15, 6. 20; 16, 26; 19, 1; 96, 21; 114, 2; 124, 17 sq.; 127, 11; 133, 2; 321, 28; 334, 12. 14; 335, 2; 400, 2; 402, 33; 414, 4. 13; *futuri vi ponitur* 310, 26.
partim... alii (*ut sæpe apud Sallustium*) 97, 7 sq.
parturire = parere 87, 1.

paruipendere 121, 19; 192, 13; 228, 15; = neglegere 325, 27.
parum = parumper 137, 15; 334, 6; parumper = parum 361, 5.
pasc(h)a *Paaskefest, fem.* 339, 2; 340, 27; 413, 12; *neutr.* 374, 23.
pascundo = pascendo, 245, 10.
pater = patronus 65, 6; 283, 97; pater familias = sacerdos parrochianus 405, 10; pater monasterii = abbas 303, 23; 332, 23; 333, 28; *cfr.* 315, 20; patres = gubernatores ecclesiarum 14, 3; 280, 17.
patria = terra 193, 1; 447, 7.
patricius = pater, patronus, 77, 7.
patrinus = spiritualis pater, *Gudfader* 237 fragm. II, 2.
patrocinium(a) sanctorum 21, 8; 81, 2; 128, 15; 130, 21; 132, 7; 227, 34; 386, 24; 417, 3. — patronus, *Skytshelgen,* 21, 14; 98, 5; 109, 14; 110, 16; 220, 13; 225, h. 2, 7; 385, 9; 386, 3; 439, 16. — patronus patriæ = rex, 201, 6.
pauper Christi 15, 7; 19, 9.
pausare = requiescere 336, 8; (in morte) 120, 22; pausatio 90, 3.
peccamen = peccatum, *Synd,* 135, 14; 162, 32; 280, 19. — peccator, 229, ant. 1, 7; 262, 10 . . .; peccatrix, 362, 2; peccatrices (!) oculi, 134, 6.
pectus = cor, animus, 22, 21.
pedagogus, *Børneopdrager,* 63, 6.
pellicia, *Pelskaabe,* 235 fragm. I, 10; mitra pellicea (-cia), *Skindhue,* almucia, 344, 25; pellifex, *Buntmager,* 440, 18.
pena, *Lidelse,* 233, 2; 347, 6 . . . — penalis rota, *Radbrækningshjul,* 429, 16.
pendēre = suspendi, 165, IV, 25.
penne uirtutum 20, 7, *cfr.* 233, 9.
pensum = pars debita, officium, 351, 27.
pensare = moliri, excogitare, 436, carm. 2, 4.
pentecoste, *Pintsefest,* 273, 6; 351, 14 . . .
per — *vim adiectiuorum vel aduerbiorum intendens*: percelebris 18, 10; perhorrendus, 162, 30; perplures, Append. 7, 6; peroptimus, Append. 1, 4; perpauci, -a, 99, 5; 105, 9; perutilis 264 b, 15.
per uiam = in uia, 266, 29; = uiâ 351, 19; *cfr.* 305, 1; per tenebras = nocturno tempore 22, 32; per soporem, sompnum, = in (*vel* inter) s., 437, 19; 442, 23; per uisum, uisionem, 330, 16; 337, 17 . . .; per circuitum = in circuitu, 85, 19; 126, 6; 130, 9; 131, 4; per ripam = secundum r. 368, 19; per mensuram = secundum m. 228, 17; per lumen = lumine *vel* ad l. 279, 7; per membra, *distributiue,* = membratim, 125, 5; per omnia = in omnibus rebus, 65, 10; 99, 3; 338, 20; per = propter, 323, 18; per hoc = propterea, 94, 23; 104, 20; 126, 7; 247, 18; *sæpe apud passiua pro abl. instrum. vel pro* ab.
perditio, *Fordærvelse, Fortabelse,* 95, 3; 197, 1; *Ødelæggelse,* 363, 21.
peregrinari, *gøre Pilgrimsrejse,* 440, 1; = peregre proficisci, 195, 26; 222, hist. 6; 353, 3; peregrinatio, 190, 4; 269, 28; 274, 24; 357, 26 (*sed* 232, 5 = *Udlændighed*); peregrinus, *Pilgrim,* 189, 6; 223, 15; 351, 8; 417, II, 4.
pergere ad dominum = mori, 15, 12; *cfr.* migrare, transire.
perhennis = perennis *passim.*
perhibere testimonium (*aflægge*), 245, 9; 354, 26; 358, 14; 363, 24.
peribulus (-bolus), = (ambitus) ædis sacræ, 156, h. 5.
perire = ad infernum (inferni perditionem) descendere, 69, 21.
perlustrare = diffundi per . . ., 128, 11.
permittere *cum accus. c. infin. pass. et act.* 312, 23; 403, 24; *inde* permittor (facere alqd) 317, 22; 338, 18; 427, 2.
perorare = orando proponere 100, 10; 131, 10; 132, 17; =(per)suadere 106, 17; 107, 7; 303, 10.
perornare, ubique *vel* egregie ornare, 160, 7, v. 3.
perpendere = intellegere, 128, 17; 191, 3; 192, 23; 197, 25; 323, 15; 349, 22; 449, 15; = animaduertere, 198, 12;

203, 25; pro certo p. = p. c. habere 195, 22.
persecutio (fidelium, Christi amicorum) 68, 3; 83, 18; 232, 24; 329, 10; 338, 11; 342, 10; persecutor 68, 13; 115, 7; 119, 28; 202, 8; 232, 36; 233, 20; 269, 9; 306, 24.
persentire = plane intellegere, 304, 23.
perseueranter, *vedholdende, indtrængende,* 264 b, 20.
persistere, firmiter manere, 151, 40.
personæ = prælati maioris dignitatis, 204, 2 (*ubi notandum*: personæ, quorum...); *cfr.* p. 267, 21 = prelatus.
perstringere = breuiter enarrare, 80, 1; *sed* = uiolare 84, 13.
pertica *falso pro* perca, 331, 20, *cfr.* p. 290.
pertimescere *cum accus. c. infin.* 101, 22.
pertingere ad alqd = adipisci, peruenire ad, 315, 21.
pertractare, diligenter tractare, deliberare, 93, 26; 100, 11; 105, 8; 124, 23; 302, 19.
pertransire = neglegendo prætermittere, 79, 11; *sed* 83, 8 = usque ad finem transire.
peruersus = malus, prauus, 434, 10.
petere *cum infin.* 400, 14; *cum accus. c. infin.* 346, 17. — petiens *praue pro* petens 76, 6.
petra = lapis 152, 53; = terra 354, 12; 364, 21; = Christus 88, 18; 228, 9; 327, 25.
phalanga, *fem.*, 161, 10.
pie = misericorditer 23, 46; pietas *in regis alloquio* (uestra p.) 82, 7, *cfr.* 79, 20; *sæpe* = clementia, misericordia, *ut* 78, 12; 79, 25; 87, 23; 88, 6; 109, 13; 118, 23; 350, 28; 361, 17; 428, 16; 445, 12; pius = misericors 20, 4; 165, IV, 26; 331, 19..
pigacium 242, 2 *nota.*
pignora = reliquiæ sanctorum, 81, 20; 129, 9; 130, 12...; *sed* pignora regni 436, carm. 1, 17 = dilectissimæ regis personæ, uidua relicta et filiæ.
piscatio, *Fiskeri,* 245, 12.
pistoria ars, *Bagerhaandværk,* 401, 11.
placenter amicus = qui placet et amicus est, 445, v. 22.
placitum = *Tingmøde, Ting,* 240, II, 20.
placitus = placens, 65, 12; 262, 21.
plasma = creatura, 230, 16.
platea, *Gade,* 96, 2.
plaustrare = plaustro uehere, 245, 10.
plebs, *Menighed,* populus ecclesiasticus, 20, v. 1; 21, 15; 22, 37; 132, 19; 149, 8; 153, 76; 228, 23 (= laicus populus); 281, 36; 356, 9...
plectitur = necatur 158, h. 3.
pluialis = pluuialis 70, 13.
plurimum = ualde 323, 16; 335, 1; 414, 22; plures = permulti, 70, 15; 193, 23. — plus = magis, 21, v. 11; 68, 16; 69, 21; 261, 25.
pneuma = spiritus sanctus, 136, 4.
pobles = poples, Append. 8, 3.
podium, *Krykke,* 243, 19.
pollere = florere, 14, 4.
polus, cælum, 109, 11 = poli 221, ant. 2, 5.
pomerium = pomarium, *Frugthave,* 405, 8.
pompositas = magnificentia, 222, hist. 4.
ponere super altare, *altersætte,* 15, 23; 16, 2.
pontifex = [1]) summus Judæorum sacerdos 102, 2; [2]) p. summus, Romanus, = papa, 92, 7; 131, 2; 132, 8; 204, 3; 302, 5; 311, 2...; *inde* pontificalis = papalis 132, 5; pontificatus = papatus, 276, 6; 383, 28...; [3]) = episcopus, 64, 17; 83, 6; 89, 13. 23; 263, 1; 317, 18...; pontificalis = episcopalis 201, 6; 202, 23 (archiepiscopalis)...
populus = plebs, *Menighed,* 15, 18; 16, 1; 243, 19; 282, 68; 317, 31; 320, 14; 354, 17; 400, 20...; populi = homines, 19, 3; 116, 12; 431, 22...
porro = sed, autem, 18, 17; 100, 10; 105, 20; 116, 16; 128, 16; 192, 12.
portio = hereditas, hereditatis pars, 369, 7.
posse *pro subst.* = potestas 101, 11.
possibilis, *mulig,* 80, 21; 313, 17; 399, 13...
post = aduersus 151, 33; post 300 annos passionis sue = 300 annis p. passionem suam, 424, 2, *cfr.* ante.

posteri, *gen.* posterum 135, 4 (79, 19); posteri = successores 91, 3; 93, 16.
postis = *Planke, Bjælke,* 120, 6. 8.
postmodum = postea, 90, 16; 113, 15 . . .
postponere = neglegere, 107, 12; 311, 7; *fort.* = relinquere Append. 5, 6.
postquam *cum coniunctiuo* = cum: 322, 18; 389, 8. 11; 427, 17.
potare, *give at drikke,* 224, 54; 243, 5; *drikke,* 242, 8.
potenter, pro potentia sua, 66, 5.
potiores = meliores (regni), principes, 432, 29.
potitus *passiue* 89, 1.
pre = ante, 126, 16; = præter, *fremfor,* 64, 19; 69, 6; 195, 11; 196, 2 . . .; = ob, propter, 244, 20; 361, 11; 363, 6; 398, 14; 415, 20; 428, 1; *de causa impediente,* 365, 1. 6.
prebenda, = canonici stipendium uel beneficium, 301, 6; 305, 25; 309, 24. 30 (*cfr.* 313, 10, *ubi* insperatum auxilium *significat acquisitionem Willelmi præbendæ*). — prebendarius, qui prebenda fruitur, canonicus, 201, 15.
precamina, *pl.* = preces, 160, 26. 35. — preces dare, fundere: 19, 1; 23, 50; 357, 22.
precedentes = antecessores 80, 3.
preciosus, *dyrebar, sæpe de martyre*: 78, 19; 93, 12; 116, 19; 120, 7. 20; 200, 14; 226, seq. 2, 1 . . .; *item* preciositas: 80, 5; 118, 15; 127, 6; 128, 15 . . .
preciosus = adornatus 110, 14.
precipere = iubere, *cum accus. (dat.) c. infin.* 16, 18; 18, 12; 99, 4; 196, 22; 348, 26; = præsagire 194, 27.
precipuus dies = *Festdag,* 101, 7; p. locus, claritudine excellens, 89, 10. 21; 113, 13.
precluis, = insignis, præclarus, 280, 27.
precognoscere, prescire 280, 25. 27.
predecessor = antecessor 408, 1. 7. 15.
predestinare, *forudbestemme,* 313, 18; 384, 6.
predicare, *prædike,* 15, 1 *et passim*; predicatio, 15, 1; 268, 20 . . .
predo = pirata 23, 47.
preeligere, ante omnia, præcipue eligere, 372, 20; 385, 35; = præferre Append. 5, 3.
prefari = predicere, antea commemorare, 134, 4; prefatus = predictus 195, 22; 246, 14; 385, 20 . . .; = prelibatus, 429, 20; premissus, 88, 11; prememoratus 116, 10; 127, 10; prenominatus 82, 24; 107, 14; 385, 37.
preferre = habere, ostendere 85, 14; 326, 13; *sed* pretuli = antea nominaui, predixi, 99, 4; 133, 7.
prelatus, superioris dignitatis clericus, 65, 14; 201, 7; 246, 3; 385, 27; *sed* = princeps 325, 10.
premeditatus *passiue,* 307, 20.
preminere = excellere 102, 6.
premissus, antea missus, antecessor, 87, 9.
preordinare, antea ordinare, disponere 80, 8.
preponere = spem dare, promittere, 194, 29; 225, h. 1, 4.
prepositus (in ecclesia cathedrali), sacerdos maioris dignitatis, *Provst,* ad quem præcipue reditus recipiendi et administrandi cura pertinuisse uidetur (*Ducange*), 263, 21; 269, 22; 275, ep. 6; 320, 29; 325, 30; prepositura, prepositi dignitas et munus, 264,1; *sed* prepositura, *quæ* 307, 9 et 310, 25 *commemoratur,* minoris dignitatis munus fuisse uidetur, et canonicus, cui ea mandabatur, prædium aliquod ad capitulum pertinens administrabat.
Præpositiones duæ idem substantiuum regunt 88, 17.
prerogatiua, *Fortrin, Begunstigelse* (p. decoris = præcipuus decor), 385, 32.
presby(-bi-)ter, sacerdos, 14, 12; 15, 15 *et passim.*
presentare (sancto morbidum ad sanandum *vel* sanatum ad gratias agendas), *fremstille,* 274, 12; 349, 30; 354, 20; 367, 27; 444, 25.
pressura, *Trængsel,* ærumna, 127, 19; 165, V, 11; 223, 28; 228, 5; (de multitudine hominum inuicem se prementium) 138, 15; 365, 1.

prestabilis *fort.* = cui præstari (satis dari) potest, 362, 10.
prestigia (*singul.*), dolositas, dolosa et occulta tentamina 101, 23.
prestolari = expectare, 96, 6; 99, 8 . . .; prestolatio = expectatio, 99, 19; prestolator, *Lurer*, 197, 31.
presul = episcopus, 83, 2; 92, 8; 164, III, v. 10; 321, 4.
presumere = sperare, 86, 7; 97, 2; 247, 2; = arbitrari, 231, 3; = audere, 126, 19; 165, IV, 27; 192, 25; 198, 11. 19; 318, 8; presumptio = nimia audacia 202, 24; 318, 11 sq.; presumptor, homo audacter ius uiolans, usurpator, 316, 2; presumptuose, nimis audacter, 78, 24.
pretendere = præferre, ostendere, 127, 20; 202, 24; = offerre 235 b, I, 4.
preuidere = prouidere, 304, 15; 339, 3; *udse sig,* 314, 6.
preuenire = honorare 232, 4; 247, 17; 329, 22.
primas = princeps 149, 9; primates = principes, *Stormænd,* 219, 25.
primatus = primus locus, 413, 8.
primicerius = primus, primas, 77, 6.
primitus = primum 369, 9; 432, 21.
primogenitus, *førstefødt,* 425, III, 10.
princeps summus = deus, 70, 11; princeps = dux, auctor 113, 22; 427, 23; principes (regni) *Stormænd,* 63, 20; 67, 3; 77, 6; 100, 5; 193, 5; 425, III, 12 . . .; principes celestes (angeli et sancti), 149, 2, *vid.* proceres.
principari = imperare, 93, 17.
prior (in monasterio), secundus ab abbate, in minoribus autem monasteriis summus monachorum gubernator: 246, 3; 310, 14; 311, 1; 315, 9 sqq.; 322, 14; 336, 9; 354, 21 . . .; prioratus, prioris dignitas et officium 315, 14.
priuare = liberare, 223, 23; priuatus = demotus 189, 13.
priuati dies, non sollemnes, 95, 20; 153.
pro = ante (pro foribus), 107, 18. 21; 117, 10. 21. — pro *cum substantiuo id significante, quod efficere, adipisci, petere quis vult, interdum* = ad: 197, 20 (= ut obseruaret iuramentum); 266, 2; 269 b, 3 (= ut legaretur); 303, 15; 403, 16 (= ad basilicam ædificandam); 403, 17 (= ad potum petendum); 415, 2; 427, 29; 431, 32; *sic etiam* pro *cum gerund. consilium significat*: 98, 1 sq.; 142, 29; 167, 11; 168, 9. 24; 371, 15; 415, 4; 416, 10; 424, 14; 425, 5; 448, 6; Append. 3, 5. — pro = secundum, *i Forhold til, svarende til,* 15, 20; 78, 13; 101, 11; 260, 6. — pro = propter: 22, 38; 60, 2; 68, 1; 76, 3; 82, 21; 83, 22; 84, 4; 91, 6; 94, 2; 98, 8; 191, 18; 200, 15; 219, 5; 350, 20; 353, 12; 386, 32 . . .; *similiter* pro hoc (eo), quod: 89, 8; 92, 10; 126, 17; 131, 17 304, 5; 312, 5 . . .
probare = experiri 367, 18.
proceres superni (angeli et sancti) 64, 17.
proclamare (alqm regem), *udraabe til,* 90, 11; ad rationem reddendam citare, 316, 7.
procul ponere = longe seponere 123, 1.
procurator, *Forsørger,* 328, 20; = dispensator, 416, 13; p. regis, *fort. Godsforvalter,* 444, 6.
prodi = manifestari 92, 19.
prodiciose, *forræderisk,* = proditione 137, 5; 424, II, 1; 434, 9.
proëmium = proœmium, *Indledning* 82, 10.
proferre = dicere, 67, 17.
professio (fidei), *Bekendelse,* 225, h. 1, 12.
proficere visu = opitulari uisum restituendo, 23, 65.
proficuus = utilis, 304, 10.
proles pie, *masc.* 225, h. 1, 7.
promissus, *Tilsagn,* 112, 18.
promontorium, *Odde, Halvø,* Append. 5. 1.
promouere imperio = p. ad imperium 93, 2; p. in (sub)diaconum, *forfremme til . . .,* 301, 6; 305, 5.
promptuarium, *Forraadskammer,* 322, 21.
propagator = pater, 222, hist. 2.
propalare, palam facere, 96, 3; 224, 51.
propensus, *gunstig,* 323, 19.
properare = proficisci, 21, v. 12; 418, 5; = appropinquare, 197, 30; 242, 8.

prophanus = profanus, *ugudelig*, 121, 11; 124, 4; 125, 3; 159, 16; 198, 6; 223, 31 ...
propheta 84, 7; 227, seq. 3, 3; 313, 12; 324, 1; 428, 18 ...; prophetia, *Spaadomsevne,* 302, 8; 310, 22; *pl.* = lectiones ex prophetis desumptæ, 366, 18; propheticus rex (Dauid) 78, 8; 125, 8; *subst.* propheticum (uerbum) 121, 5; 124, 8.
propinare, *iskœnke,* 158, seq. 19; 430, 8; 441, 23; *give til Drik,* 224, 52.
propitiatio, *Forsoning,* 263, 20.
proponere, *gøre Forestillinger,* 114, 1.
proprius *sœpe* = suus (meus, tuus): 69, 8; 80, 3; 88, 19 (= ipsius); 89, 21; 98, 3 (suus pr.) ...; ad propria = domum, 100, 1: 101, 5; 132, 13 ...
propter = per 69, 13; *cum gerund. ad consilium significandum,* 330, 4.
prosecutus *passiue* 91, 10.
prospicere de (*sørge for*), 105,11; 127,20.
protector, *Beskœrmer,* adiutor, 24, v. 70.
protelare = differre, *udsœtte,* 98, 2.
protestari, declarare, dicere, 102, 16; 122, 15; 125, 8; 428, 19; = testari, *bevidne,* 166, VI, 10; 430, IV, 3.
prot(h)omartyr, primus martyr, 60, 2; 98, 5 sq.
prothoplastus, primus homo creatus, 87, 6.
prouectus, facultas (inde) se prouehendi et proueniendi, 328, 10.
prouerbium, *Mundheld,* 302, 7, *vid.* parabola.
prouisor, *Styrer, Vogter,* 77, 7; 79, 23 sq.; 91, 6; *Bestyrer,* procurator, 106, 2; 107, 14; 117, 23.
prouocare = adhortari, impellere, *cum accus. c. infin.* 201, 4; = producere, 203, 22.
prout quod = prout, 196, 14; 203, 19.
prudentes *ad similitudinem* witenagemote *Anglorum vocantur* principes regni, maiores seu meliores, 93, 25; 99, 12; 106, 13; 203, 11; *vid.* sapientes.
prudentia morum, *sœdelig Vandels Visdom,* 63, 11; 92, 15.
psallere, *synge* (*Psalmer*), 26 a, 7; 263, 18; 283, 88; 329, 25; 351, 27.
psalmista (Dauid), *Psalmedigter,* 19, 24; 262, 4; 307, 2.
psalmodia, *Psalmesang,* 320, 12; 416, 8. 12.
psalterium, liber continens psalmos Dauid, 416, 5; psalteria, *pl.,* 400, 21 = psalmos VII penitentiales 325, 22 sqq.; 375, 22.
publicare, communicare, 15, 18; passim dispergere 324, 16; palam facere, 444, 22 (pupl.).
publicus = communis 97, 10; 103, 4; 229, ant. 2, 5; libertas p., ab omnibus agnita, 101, 13.
pulpitum, *Læsepult,* 306, 9.
pulsare astra (cantu), *lade Lovsange stige til Himlen,* 153, 76; *ringe med Klokker,* 443, 7; pulsatio, *Klokkeringning,* 443, 8.
purgare sceleris (= ab scelere), 436, carm. 1, v. 7.
putredo, *Raaddenskab,* 135, 17; putredinosus, *forraadnende,* 274, 15; putridus (lepra), *forraadnet,* 274, 9; putrescere 81, 13; putrefactio 438, 19.
pyrata = pirata, *Sørøver,* 23, 42 ...

quadragesima, *Fastetiden* (*før Paaske*), 335, 24; 416, 4; = quadragesimale = tempus, 84, 6; 370, 34.
qualiter = quomodo 85, 3; 93, 26; 94, 12 ...
quam *sœpe comparatiuorum et superlatiuorum vim intendit*: quamplures, *saare mange,* 89, 21; 92, 7; 93, 15; 196, 22; 200, 14 ...; quamplurimus, 97, 22; 103, 1; 114, 1; 126, 20; 131, 5; quam proximus 108, 4; 124, 15; quam maxime 101, 24; 131, 18; quamsepius, 111, 7; 350, 29.
quamuis *cum indicat.* 317, 12.
quantocius, *saare hurtigt,* 100, 3; 303, 21; 311, 6.
quasi = fere, 356, 29; 365, 24; 426, 20; quasi ... dicitur = idem fere significat, quod, 17, 10.
quatenus (quatinus) = ut: 24, hymn.

14; 247, 16; 269 b, 15; 275, ep. 15; 356, 13; 383, 24; 385, 30; 386, 25; 407, 20; 408, 14; = ut *finale*: 64, 15; 65, 6; 71, 1; 382, 10; = ut *consecut.* 92, 2.
qui = quicumque 224, v. 56.
quia *sine verbo*, 200, 16; 201, 16.
quia *sæpe pro* nam, enim: 16, 9; 71, 9; 95, 6; 96, 4; 193, 9; 323, 23; 332, 15; 333, 21; 362, 16; 430, IV, 7 ...
quia *cum sententia pro accus. cum infin.*; [1]) *coniunct.* 95, 16; 365, 15; 431, 19; [2]) *indicat.* 194, 24 (quia erant = dicendo esse); 230, 17; 306, 15; 322, 23; 332, 5; 335, 20; 339, 16; 364, 5; 353, 1. 23; 362, 24; 368, 9. 15; 369, 14; 375, 18; 430, IV, 4; 431, Append. 4, 1; *ante orationem directam* 364, 9; 367, 21; Append. 2, 6; *vid.* quod *et* quoniam.
quidem = enim, 22, 40.
quilibet = quisque 78, 4; = ullus, 275, 11.
quippe = enim: 66, 15; 78, 16; 80, 16; 92, 17; 122, 13; 125, 12; 126, 3; 319, 5 ...
quique = omnes, 65, 9; 102, 5. 20; 106, 3; 108, 4. 13; 119, 20; 132, 19; 133, 5; 218, 9; 283, 87; 328, 15 ...
quis *interrog.* = uter, Append. 1, 3.
quis *indefin.* = quisquam 279, v. 5.
quislibet = quisque 203, 14.
quispiam = quisquam 126, 4.
quisquis = quisquam 345, 25.
quiuis (quis) non = nemo, 195, 18; 200, 13,
quo = ubi 133, 21; 156, hymn. 1, 8; 220 carm. 4, 8.
quo = ut *finale*, 91, 17; 109, 16; 222, ant. 1, 5; 283, 102; = ut *consecut.* 102, 15; 280, 15.
quoad = quod attinet ad (quoad seculum, *verdslig set*) 430, 4.
quod (*post verba timendi*) = ne; 63, 16; 323, 17; 447, 23.
quod (*post* adeo, in tantum, ita, sic, tam) = ut, *cum coniunctiuo* 63, 12; 64, 2; 193, 13; 239, fragm. II, 8 *sub finem*; 386, 2; *cum indicatiuo* 71, 16; 189, 10; 191, 16; 205, 3; 219, 7. 9; 226, seq. 2, 4; 367, 12; 403, 23; 405, 1; 430, IV, 7; 440, 16.
quod = ut *finale* 167, 8.
quod (*post* contingit, fit) = ut, *cum coniunctiuo* 194, 12; *cum indicatiuo* 205, 1.
quod *cum sententia pro accus. cum infin.* [1]) *post* uelle 385, 22; [2]) *post verba sentiendi et declarandi, cum indicatiuo*: 66, 16; 194, 20; 212, 6; 213, 3; 275 ep. 6; 313, 3. 21; 316, 18; 318, 10; 327, 6; 333, 20; 343, 7; 357, 11; 371, 11; 384, 4. 33; 400, 1; 403, 19. 20; 404, 4. 29; 407, 6; 408, 1; 423, 16; 432, 24; 443, 5. 33; 448, 40; *cum coniunctiuo*: 68, 10; 70, 7. 15; 192, 23; 193, 23; 197, 26; 213, 29; 226 seq. 2, 8; 302, 9; 304, 23; 310, 6; 313, 1; 316, 33; 317, 4; 321, 16; 329, 5; 332, 3; 341, 21; 348, 16; 367, 27; 379, 11; 383, 9; 398, 17; 404, 5; 423, 6; 424, 8; 439, 12; 440, 12; 447, 16; *sic etiam post* uidetur: *cum indicatiuo* 418, 11; *cum coniunctiuo* 326, 29; 414, 8; 440, 23.
quoniam *cum sententia pro accus. c. infin., cum indicatiuo* 332, 15; 333, 6. 7; 349, 27; 351, 28 sqq.; 362, 24; 363, 24.
quoque = autem: 65, 9; 71, 7; 133, 1; 202, 24; 426, 8.
quousque = donec, *cum indicatiuo* 82, 13; *cum coniunctiuo* 132, 13; 448, 15; = antequam, *cum indicatiuo* 192, 14; *cum coniunctiuo* 364, 19.

radicari (*slaa Rod*): radicatus, *rodfæstet* 353, 1.
rancor, *Nag*, 25 a, 17; 212, 7.
raptus = rapta præda 124, 24, = raptum Append. 7, 6.
rarus = parcus, *cum abl.* 126, 23.
rate = rata, iusta uia (?), 22, v. 34.
raucitas, *Hæshed*, 332, 18.
reaccendi = iterum accendi 268 b, 18.
reatus, *Synd*, 16, 23; 23, 46; 87, 15 sqq ...
rebellis, *opsætsig* (*imod*), *cum genet.* 101, 17.

receptibilis = capax, 351, 2.
receptio persone, *Personsanseelse*, Append. 2, 1, *vid.* acceptio.
reciprocata in se ipsam = contra se i. conuersa 305, 2.
recitare = narrare 438, 5.
reclinare = declinare, inclinare, 66, 4.
recludere, *spærre*, 107, 21; 117, 11; *indespærre*, 121, 19; *indelukke*, 134, 18.
recognoscere = agnoscere 16, 23.
recommendare, *anbefale*, 402, 33,
recreare, denuo creare, *genføde*, 85, 2.
rector celorum (Christus) 69, 25 = rex celorum 20, v. 2.
rectus = iustus, 156 antiph. 3; 200, 7 ..; recte = iuste, 227, v. 17.
redarguere, *tilrettevise, dadle*, 107, 2; 108, 19; 122, 9; redargutio, *Gensvar, Indsigelse*, 324, 21.
redemptor (Christus), *Genløser*, 157, h. 2, 9; 160, 37; 161, 24; 313, 22 ...
refectorium (monasterii), *Spisesal*, 316, 2; 320, 8.
reflorescere, in sanitatem restitui 363, 9.
refocillare, *vederkvæge*, Append. 2, 5. refocillatio, *Vederkvægelse*, 330, 2.
reformare, *omskabe* (in meliorem formam et habitum redigere), 85, 2; 312, 18; = sanare, 330, 21; 333, 4; = reconciliare (pacem) 266, 4; reformacio pacis 266, 14.
refouere = consolari, 64, 15; = sanare 366, 26.
refrigerare, *køle, forfriske*, 363, 3.
refrigerium, requies, refugium, 168, 12.
regales *subst.* = regis ministri, 414, 25; regaliter = pro regali potentia, 66, 5.
regere se = gerere se, 226, v. 11; 307, 2.
regratiari = gratias agere, 401, 33.
regula, *Ordensregel*, 263, 3; regularis, ad eiusmodi regulam accommodatus, se accommodans, uitam agens: r. habitus 193, 16; r. uita 310, 7; r. frater 319, 24; 320, 2; r. canonicus 243, 16; 244, 10, *vid.* canonicus.
reintegrare = redintegrare, *fornye*, 363, 9.
reiterare = iterare 197, 22.
reiudicare, iterum iudicare, 165, IV, 36.
Relatiua duo ad duo subst. diuersi generis relata, 91, 2.
relicta = uidua, 140, 12.
religio = religiosa cura, 14, 4; = ordo, ordinis regula: 303, 13; 311, 10; 320, 1. 22; 321, 1; 328, 12 sqq.; 343, 10; 358, 23 ...; *inde* religiosus (ordo, habitus, cultus) = clericalis, monachalis, 79, 17; 90, 1; 92, 8; 93, 7; 131, 5 ...; religiosus (*religiøs, gudfrygtig*) *passim*; religiositas 89, 21.
reliquiæ (sanctorum) 62, 7; 71, 19; 120, 7; 134, 1; 202, 20; 244, 29 (= limina); 317, 6 ...; *sed* r. ciborum 331, 8.
remandare, *melde tilbage*, 100, 14.
remittere (uultum) = demittere 110, 7.
remunerator, *den, som giver Gengæld, Belønner*, Append. 8, 2.
reparare = restituere, 23, 59.
repatriare, in patriam reuerti, 323, 5; Append. 9, 3.
repausatio, = requies (mortui), 113, 13.
repedare = redire, reuerti, 240 epit. 4; 304, 14; 327, 24.
replicare = iterare, 340, 6; 380, 2.
representare = dedicare, 79, 21; = presentare (*vid. sup.*) 360, 3.
reprobare, *forkaste, gøre til Skamme*, 305, 15.
reprobus = malus, damnandus, *forkastelig*, 64, 4.
repromittere, *tilsige, forjætte*, 338, 15; repromissio, 80, 15; 229, ant. 2, 8.
reputare, *anse for*, 16, 12.
requietio = requies (mortui) 358, 5.
residium = residuum 448, 15.
resignare, *give Afkald paa, nedlægge*, 203, 5.
resolui in mortem (*udløses*), 340, 9; resolutio = mors, 336, 2.
respectus, denuo spectandi facultas, 81, 12; diuinus r. = *Ærbødighed for Gud*, 126, 15; = fauor, 82, 8 ...; respectu alicuius, *af Hensyn til*, 84, 15; 95, 7 ...
resperare, denuo sperare, 97, 12.
resplendo, 24, hymn. 3.

responsum benedictionis p. 306, 7 *significare videtur, quæ vocantur* Benedictiones lectionum (»Benedictione perpetua benedicat nos pater eternus! unigenitus dei filius sit nobis clemens et propitius! Spiritus sancti gracia illuminare dignetur sensus et corpora nostra« etc.).
responsorium, cantus ecclesiasticus, quo chorus cantui præcedenti a sacerdote prolato aut lectioni respondet, 163, 6; 339, 27; 340, 2.
restaurare = reddere, 24, hymn. 5; restauratio = sanitas, 361, 17.
resultare *transitiue*, exsultando repetere, 161, 27.
resurrectio, *Opstandelse*, 91, 9; 127, 17; 339, 7. 15...
resuscitare, ad uitam reuocare, *genoplive*, 367, 27; 429, 8.
retexere, iterando monere et in memoriam reuocare, 326, 23; iterando narrare 331, 18.
retinere = tenere, 109, 23.
retraxacio *fort. corrupte pro*: retractatio, 230, 38 (= tractatio).
retribuere, *gengælde* (*belønne ell. straffe*), 309, 4...; retributio, 270, 6; 309, 17; 337, 14...; retributor, 247, 18.
retroactus = præcedens, ante actus, 426, 22.
retrospectus = prædictus, antea commemoratus, 202, 26; 230, 38.
retundere, iterando tundere, 110, 8.
reuelare, aperire, *aabenbare*, 232, 17; 330, 16; 337, 17; 424, 4; = detegere uelamentis remotis 381, 24; reuelatio 70, 15; 270, 26; — 378 inscript.
reuerendus 15, 14; 107, 4 sq.; 133, 16; *sed* reuerentissimus (*passiue*) 105, 18; 106, 11.
reus *cum infin.* (*skyldig til at*) 165, IV, 25; *cum genet.* (*skyldig i*) 194, 16; *cum abl.* 117, 14...; *subst. Synder*, 158, seq. 7; 302, 12...; *vid.* reatus.
rimari flumina = aquam quærere, 161, 14.
ritus, *pl.*, *Gudsdyrkelse*, 82, 13; 84, 14; 223, 32...
rogare *cum accus. c. infin.* 361, 16; 426, 16.
rogus = ignis 22, 36; 90, 13 (*Helvedbaal*).
roncinus, *plump Hest*, 333, 17. 29, *cfr.* p. 290.
ros supernæ uirtutis = imber, pluuia, 117, 9.
rubricare, *farve rød*, 144, 6.
rubus, *Tjørn*, 164, II, 25.
ruditas = stultitia, ignorantia, Append. 3, 5.
rugire, *brøle*, 102, 1...; rugitus, *brølende Lyd*, 331, 26.
ruina, *blind, voldsom Fremstormen*, 63, 13.
ruminare, frequenter et submissa uoce inter se colloqui, 306, 14.
rumor = nuntius, 427, 24.
rumpi, *briste* (de inflatione) 356, 5; 359, 8; 438, 19; ruptio, *Bristning*, 350, 12. 14.
rus *femin. gen.* 103, 21.
rusticalis, *bondeagtig*, rusticis conueniens, 414, 25.
rutilare = fulgere, 24, hymn. 18; 164, II, 29; 280, 10; 339, 29; 343, 21.
rutilus = fulgens, 281, 39.

sab(b)atum, feria septima, *Lørdag*, 71, 17; 305, 22; 339, 27; *Helligdag*, 341, 14; = septimana, *Uge*, 95, 21 (sexta sabbati, *Fredag*); 343, 4 (prima s., *Søndag*).
sabula, *plur.*, 101, 1; 107, 6.
sacerdocium = sedes episcopalis 319, 11.
sacramentum (baptismatis, eucharistiæ etc.) 60, 5; 69, 23; 84, 12; 117, 16; 271, 14; sacramenta = cultus, 385, 18; 418, 14 (missa et eucharistia).
sacrarium (*vel. plur. num.* sacraria), *Helligdom*, locus sacer, ædes, 93, 9; 117, 6; 124, 2. 5...
sacrificium celeste, confectio corporis Christi in summa missa, 239, fragm. II, 7 cum nota; = sacrificium domini 336, 5.
sacrista = sacristanus, 344, 24; 347, 29; = thesaurarius, cuius officium erat, ut ecclesiæ thesaurum, i. e. reliquias

et ornamenta uasaque omnis generis custodiret.
saltus = silua, 197, 3. 31.
saluare, *frelse*, 21, 6; 162, 33; 245, 19; 323, 24 . . .; saluatio 359, 4; saluator (Christus), 21, v. 9; 65, 11; 148, 19; 232, 12; 343, 11 . . .
salutare *(ex usu Vulgatæ)* = saluator 352, 5.
sanccitas = sancitas, Append, 1, 4.
sanctificare, *helliggøre,* 261, 3.
sanctuarium, *Helligdom,* 124, 10; *præcipue* = chorus basilicæ, 120, 4; 166, VI, 14; 351, 6.
sane = quidem, 313, 3.
sanitas, *Helbredelse (nam* sanatio *raro usurpatur),* 130, 17; 158, h. 5; 218, 9; 244, 29; 349, 30; 357, 5; 434, 27 . . .
sapientes 93, 18; 99, 12, *vid.* prudentes.
sarcofa(-pha-)gus = arca, *Ligkiste,* 129, 20; 134, 2; = sepulcrum 357, 2.
sartor, *Skrædder*, 439, 3.
satagere = studere, 86, 6; 125, 10; 159, 16; 190, 5; 201, 17; 203, 12 . . .
satelles = miles, *singul. collectiue*, 104, 12; 111, 12.
satrapa = *ealdorman* apud Anglos, 97, 6.
scame = squame, *Skæl*, 364, 8.
scandalizare = infamare, infamiæ obicere, 305, 26; in perniciosum errorem inducere, 383, 16.
scandalum (euangelicum, i. e. cuius mentio fit in euangelio) *Forargelse*, actus perniciosum exemplum aliis præbens, 126, 16.
sc(h)ema = forma, 133, 18; ordo, 302, 6; ordinis habitus, 311, 10.
scire = posse, 351, 19.
scissitare = scire, 245, 11.
scolaris, discipulus (uel nouicius), qui in schola claustrali eruditur, 345, 8.
scribe (et pharisei), *Skriftkloge*, theologi Judæorum, 108, 23.
scrinium, *Helgenskrin*, cum sancti reliquiis, 274, 21; 317, 25; *vid.* arca, theca.
scriptum, formula scripta, cuius lectio morbidum sanare potest, 347, 29 sq.
se, sibi *passim pro* eum, ei, eo, *et vice versa*; *item* su(us) *pro* eius *etc.*
secare, *partcp.* secatus *pro* sectus, 125, 5.
seclum (= seculum), mundus, 81, 19; 156, hymn. 3.
secreta (*sc.* oratio), »quæ secrete et submissa voce a sacerdote dicitur« *Duc.*, p. 369, 24; = secretum, Append. *sub finem.*
secretarius, scriba (abbatis), 345, 12.
sectio = messis, 119, 10.
seculum, *de tempore,* 86, 16, *et passim*; *sæpius* = æternitas, *ut* 119,5; 135, 8. . .; *sed hoc certius significatur per* seculum seculi, 20, 1; 93, 13; 150, 30 . . ., *vel* secula seculorum, 65, 8; 70, 5; 71, 26; 271, 23; 341, 9 . . . — seculum = mundus, *(den verdslige, timelige Verden, Tilværelsen),* 83, 23; 86, 18; 92, 21; 93, 1; 119, 12; 133, 13; 320, 20; 425, III, 5; 428, 28; 430, 5 . . .
secularis, *timelig, verdslig*, 69, 20; 193, 17; seculares canonici 301, 7, *vid.* canonicus; seculares = laici, 320, 6; 358, 18; *Verdens Børn,* 232, 11; secularitер, = secularium modo 358, 19.
secundus (alicui), *Mage til En*, 279, v. 5.
secus = iuxta, 70, 3; 152, 54. 57.
sed (sed et) = præterea, quin etiam, 19, 7; 85, 20; 93, 15. 23; 96, 14; 107, 19; 108, 10.
sedes apostolica, 92, 6 *et passim*; sedes (episcopalis, pontificalis) 89, 13; 133, 16; 201, 5; 318, 29 . . .; sedes (abbatis) 315, 12; 322, 8. — sedes regia, *Kongsbolig,* 116, 10; 124, 10.
seductor, *Forfører* (Satanas), 112, 14; 115, 19.
seminarium = sementis, *Udsæd*, 324, 16.
senior, *seigneur*, 333, 6.
senium = annorum numerus, 235 b (I, 5).
sensificare = sanæ menti restituere, 240 epit. 8.
sensualitas, *Sanselighed*, 386, 14.
sententia, *Doms(kendelse)*, iudicium, 269, 26; 316, 15 sqq; 324, 5; 329, 5. — sententiare, sententia ferire, 316, 23.

sepedictus, *oftere omtalt*, 427, 8.
sepes, *masc.*, *Hegn*, 346, 10.
septa = ambitus, 148, 16.
septimana, *semaine*, *Uge*, 316, 14; 359, 27; 402, 23; 440, 2. 8.
sequax, *subst.* = comes, 207[2] (S), 30.
sequens = alter, crastinus, 200, 9.
sequester, *Mægler*, qui dirimit rixantes, 238[3], 14.
sequestrare = disiungere, separare, 83, 23; 94, 24; 133, 13...
serenitas *(appellatio regis)*, *Durchlauchtighed*, 380, 32. — serenissimus, 77, 7.
sericum *(subst.)*: *Silketøj*, 110, 14; 134, 7; *adiect. (af Silke)* 308, 5; 314, 12.
series = continuatio, continua præsentia, 84, 2; = rerum (v. narrationis) series, *Sammenhæng*, 119, 6; s. litterarum (*Indhold*, tenor) 311, 5; in nostra serie, *for vort Vedkommende*, 221, ant. 1, 5.
sermo, *Prædiken*, homilia, 236 fragm; 328, 26.
serpentinus *(fere* = diabolicus) 67, 12; familia s., *et Tjenerskab af Øgleæt*, 414, 27.
serrura, *serrure*, *Laas og Lukke*, 194, 10.
seruare = occultare, 124, 16.
seruus dei (de sancto), 21, v. 8; 95, 6; 113, 3; 119, 2; 263, 12; 343, 18; 351, 21...; seruus seruorum dei *(appellatio papæ inde a Gregorio Magno)*, 246, 1; 275, ep. 1; 382, ep. 1...
sessor, eques, qui equo insidet, 414, 7.
seu... siue = simul... simul (?) 111, 2.
si *interrogatiuum*, 111, 13; 307, 22 sq.; 311, 8; 347, 29; 348, 13; 350, 12; 361, 23; 367, 18; 405, 22; 414, 30.
si *cum imperf. hypoth. pro plusqpf.* 67, 15.
sicut = quasi 345, 21; = quam 426, 23.
sidus (sydus) = oculus, 23, 52; *tropice de egregiis hominibus*, 17, 6; 158, seq. 7; 164, II, 19; 222, ant. 3, 2.
signaculum crucis, *Korsets Tegn*, 114, 21; 279, 3 = signum crucis 265, 25; 326, 15; 332, 27...
signare *fere* = circumdare, ut quasi sigillo muniatur, 332, 9.
signum *sæpe* = miraculum, 22, 14. 30; 24, hymn. 4; 81, 18; 109, 19; 242, 6; 268, 9... — signa fidei (*i. e.* baptismus et cetera sacramenta), *fere* = fides, 82, 20; signa = *Signaler*, 111, 18; = campanæ 350, 19.
silenter, *stille*, *sagte*, 399, 27.
simulate, *ved Forstillelse*, 384, 24; 447, 1.
sinaxis (= synaxis), proprie conuentus ad officium diuinum celebrandum, deinde ipsum officium diuinum (*Gudstjeneste*), decantatio horarum, 116, 18; 137, 7; 320, 14.
singuli *sæpius vario modo pro pronomine* quisque (uterque) *usurpatur*, *cfr.* 89, 4 (= in suo quemque loco); 127, 14 (in suo utrumque loculo); 129, 15; 132, 14 (= ab unoquoque); 132, 28...
sinodalis (= synodalis; *a* synodus = conuentus ecclesiasticus), 131, 6.
sinuatim = in sinus, 99, 7.
siquidem *sæpe* = nam, enim: 25 b, 10; 79, 5; 93, 27; 97, 6; 301, 17; 413, 10; 426, 25. 30; = quidem 201, 4; = igitur 246, 16; Append. 2, 1.
sitibundus = sitiens 103, 12.
situs = condicio, status, 127, 20.
soboles = filius 156, hymn. 12; 222, hist. 2; *sed* 89, 2 = *Kuld*.
sol (de Christo) 155 Add. II, 1; 164, II, 19.
solacium = auxilium, præsidium, 305, 8; 357, 1; 432, 12.
solidare = firmum auxilium præbere, 81, 22; = confirmare, 84, 11; firmiter statuere, 228, v. 9; = sanare, 158, seq. 15.
solidus (monetæ quantitas) = *Örtug*, tertia pars unciæ (= oræ), 102, 21; solidus denariorum = decem denarii, Append. 4, 3.
sollempnis = spectabilis, celeber, 448, 3.
sollempnium = sollemnitas, festum, 244, 4.
sollempnizare = sollempnium agere, 163, II, 1.
solotenus = humi, in solo iacens, 61, 1; 148, 19; = ad solum 155, 5.

soluere = diluere, absoluere 22, 40; 162, 32; (ut debitum) dare 156, hymn. 2.
solummodo, *blot,* 141, 2.
solus = præter ceteros, 115, 10; 196, 3.
sorbitium, *sorbet,* potus quoddam genus, = sorbile, 331, 21. 24.
sorex (in situla) = mus, 79, 10.
soror = sobrina 214, 4.
sospitas = ualitudo bona, 82, 4; 351, 3.
spaciari = per aliquod temporis spatium manere, 104, 12; 105, 19.
sparsim, *spredt,* huc illuc dispersus, 91, 22.
specietenus = ut species *(Skinnet)* seruaretur, 202, 24.
spem in aliquem habere 23, 57.
spina (*vel fort.* spinale, *sc.* os), *Rygrad,* Append. 8, 3.
spiritalis = spiritualis, 263, 13; 382, 1.
spiritualis, *aandelig,* 67, 22; 70, 24; 84, 20; 91, 20; 304, 2; 350, 5; 399, 17 . . .; = religiosus, monachalis, 81, 21; = ecclesiasticus 93, 9; s. filii (= monachorum conuentus) 340, 15; s. pater, *Gudfader,* patrinus, 237, II, 2.
spiritus = angeli et sancti 76, 9; 78, 23; = diaboli (demones, demon), 63, 18; 273, 19; 347, 2; 354, 9 . . .; s. = anima hominis 75, 23; 116, 6; 118, 27; 120, 20; 154, 3; 160, 31 . . .
stabulum (diuine reconciliationis), *Herberge,* 135, 17.
statuta = mores et legcs, 94, 23; 123,8 . . .
stella uirgo (Maria) 155, Add. ll, 1.
stellifer 417, 9.
stemma, = origo, 222 hist. 4.
sternere = ueste stragula decorare, 193,14.
stipendium = donum, *Understøttelsesgave,* 86, 5; 93, 7; = merces, 228, 12; = penus, commeatus, 106, 4.
stola (de martyrum et omnino sanctorum induuiis): s. alba, 75, 28; s. purpurea, 161, 8; s. candida, 342, 2; s. prima, 228, 13; s. gloriæ, 373, 11; 416, 27; s. immortalitatis, 343, 12; s. beatitudinis, 384, 11.
stratus = stratum, *Leje,* 271 b, 1; 330, 3.
strictus = seuerus, 159, 13.
stridere dentibus, *skære Tænder,* 107, 3; 301, 16 . . .; arma stridentia (*hvinende*) 119, 19.
sub *cum abl. pro accus.* 346, 7.
subdiaconus, diaconi minister, 301, 5.
subintrare, (clam) intrare, 145, 2; 384, 23.
subitus = celerrimus, 413, 9. — subito = celeriter, 63, 8; = statim 143, 16; 316, 24; = ad præsens, 201, 9.
subleuare = sustollere, 164, II, 23, — subleuatio = auxilium, *Understøttelse,* 82,8.
sublimare, *ophøje,* 90, 17; 150, 22 (fascibus = ad fasces); 281, 59; 307, 9; 435, 8.
subportare = *understøtte,* 66, 12.
subsannare, *haane, spotte,* 318, 21; 348, 25; subsannatio, 121, 9; 308, 29.
substantia = res familiaris, *Formue,* 320, 10; 322, 1. 20; = laus, 222, hist. 5.
substernere, *slaa ned,* 103, 10.
subtus = sub, 346, 10.
successiue, per successionem, alius post alium, Append. 1, 5.
successus, *vekslende Gang,* 231, 18.
succumbere, *lægge sig, dæmpes,* 103, 14.
sufficienter, *i tilstrækkeligt Maal,* 15, 11; 408, 10.
sufficientia, *Tilstrækkelighed,* 96, 1.
sufflare, *souffler, puste til,* 415, 30.
suffraganeus (episcopus), *Lydbiskop,* qui archiepiscopo subiectus est, 275, ep. 5. 15; 317, 7.
suffragari = auxiliari 79, 19; 357, 23; = intercedere *(gaa i Forbøn),* 164, III, 10 . . .
suffragium = auxilium, opitulatio, 64, 10; 81, 23; 348, 2 . . .; *præcipue* suffragium (suffragia) sanctorum, 21, 5; 130, 20; 133, 5; 160, 36; 225, h. 2, 4; 341, 7; 364, 15; 385, 11. 37; 407, 11. 14 . . .
suggerere = monere, hortari, 197, 12; persuadere, *indskyde,* 226, 15; 275 ep. 12; 325, 18; 346, 3. — suggestio, *Indskydelse, Opfordring,* 71, 3; 94, 15; 115, 20; 191, 6; 194, 3; 195, 1; 302, 14; 325, 28 . . .
sui *sæpius pro pronom. poss.*: 86, 20;

111, 2; 197, 26; 328, 8; 350, 15; 357, 11. 22; 361, 9; 365, 4; 427, 4.
sulcare, *sønderflænge*, 426, 33.
summa (celorum) 102, 14; 112, 17.
super: intelligere super alqm = curare *(agte paa)* alqm, 19, 24; super alqm (misereri *et similia*) 331, 19 (= erga); 345, 12; 347, 7; 357, 4; super alqm (orare *et similia)*, 404, 25; 336, 21; 346, 4; *cfr. etiam* 343, 14; 369, 2; super alqd (gaudere) = de, 132, 17.
superaddere = *yderligere tilføje*, 282, 64; 87, 3; = superinicere, 153, 74.
superaffigere *(opslaa derpaa)*, 101, 1.
superducto supercilio = super eo subducto s., 79, 3.
superefflueré = abundanter euenire, 103, 18.
superhabundare = magis abundare, 231, 16.
superi = cælicolæ, 75, 24; 133, 13.
superimminere, *hænge (truende) over*, 115, 1; *bøje sig ud over*, 118, 25.
superimponere, *sætte over*, 126, 5; = imponere, 390, 11.
supernus = diuinus v. cælestis, 24, 71; 64, 16; 79, 22; 81, 23; 87, 4; 92, 16; 94, 3; 117, 10; 130, 13; 133, 10; 385, 4...; *subst.* superna = cælestia, cælum, 80, 11. 20; 82, 6; 83, 24; 84, 23; 119, 14...; superni = superi, 92, 23; 159, 10; 407, 8.
superpellicium, *Overkappe, Kutte*, uestis propria canonicorum regularium, longas manicas habens ac pæne talaris, quæ supra tunicam laneam gestabatur, 357, 27; 399, 25; 437, 24.
superseminare, *saa ovenpaa*, 230, 9.
superstes = reliquus (s. uoce 120, 19); superstite die, *skønt det endnu var Dag*, 116, 15.
superstitiosus = nimius, *overdreven*, 318, 24.
supplantatio, *Kuldkastelse*, 114, 4.
supprior, prioris minister et uicarius, 314, 19; 316, 3.
surgere in regnum = thronum conscendere, 127, 9.
suscipere (fidem), *antage*, 82, 20 (fidei signa, i. e. baptismum et cetera sacramenta); 83, 1...; = audire, auscultare, *lytte til*, 18, 18.
suscitator, *Genopliver*, 385, 3, *vid.* resuscitare.
suspendere = differre, *opsætte*, 141, 17; 167, 13; *cfr. etiam* 366, 9; = (ad tempus) deponere (ab officio), *afsætte*, 16, 14.
sustentare, *understøtte, holde oppe*, 64,14; 82, 9...; sustentatio, *Støtte*, 26 a, 10; sustentator, 319, 15.
sustinere = (patienter) expectare 331, 5.
(sus)tollere (ossa sancti) = (e)leuare 16, 6. 9; 129, 17; = sustentare, *holde oprejst*, 135, 13.
sutor, *Skomager (Suder)*, 245, 7; ars sutoria, *Skomagerhaandværk*, 440, 14.
sydus *vid.* sidus.
syn — *vid.* — sin —.

tabernacula *(Boliger)* eterna, 86, 6; 135, 18.
tabula (lignea, cuius percussione, malleolo scilicet tabulam tundente, conuocandi ad matutinas excitabantur monachi; pulsari etiam solebat, cum monachus in extremis esset, ut fratres ad fundendas pro eo preces cogerentur, *Ducange*), 375, 3.
tabulatus, *Bjælkeværk, Kvadersten*, 89, 12; 129, 18.
tacitus = mutus, 24, hymn. 6.
talaris tunica, ad talos dependens, 20, 2.
talentum (ceræ), certum pondus, fort. = marca v. centum libræ, 444, 18.
taliter, tali modo, 98,9; 445, v. 9; 320, 9 (= adeo).
tam... quam et, *saavel... som ogsaa, baade... og, sæpe apud Ailnothum*: 77, 8; 78, 5. 15; 82, 21; 84, 2. 5...; *idemque significat* tamquam et 117, 17 (nam et Canutum et comites eius monetas et alias res argenteas et aureas ad ornatum pertinentes secum in ecclesia habuisse nihil est cur dubitetur). — *Apud eundem* non tam... quam et = non modo... sed

etiam: 90,3; 92,12; 96,1. 15; 113,19; 115,13; 117,1; 121,3; 124,4; 125,17; *idemque significat* non tam ... immo, 91, 2; 123, 10; 124, 3.
tangi *(angribes)* egritudine, 130, 1; 270 b, 26; 345, 25; tangi dolore, 338, 18 *et translate* 305, 6; 320, 19.
tauillæ=tæniolæ, *Bændelorme(stykker)*, 242, 11.
Te deum (laudamus), 317, 30; 318, 8; 340, 18.
temporalis, *timelig* (*opp.* eternus) 78, 1. 21; 81,23; 90, 20; 123, 16; 231, 41; 322, 26; *verdslig*, 304, 12; *subst.* temporalia, *timelige Goder*, *Fornødenheder*, 15, 11; 304, 2; = mundana uita, 228, 32.
temptatio, *Fristelse;* temptator, temptatrix, 242, 4 sqq.; temptacio, *Prøvelse*, 315, 1; 338, 14; *Angreb* 327, 18.
tempus = dilatio, 103, 13; tempore = uice, *fois, Gang*: 326, 8; 333, 8; 334, 1; 348, 19; 349, 7; 355, 13.
teneri = esse, 82, 13; 194, 16; 197, 28; = debere, 191, 10; 192, 7; 193, 16; 197, 9; 198, 15; 230, 38.
tenor = obseruatio, 145, 22; = consuetudo, regula, 315, 18; = textus, *Ordlyd*, 423, 4 = continentia 408, 15.
tenus: nomine, uerbo t., *af Navn*, 83, 13. 17; 321, 24; *vid.* nullatenus, solotenus, specietenus.
terere = conterere, *sønderknuse (med Anger)*, 109, 17.
tergere = abstergere, 24, hymn. 14.
terminare = diiudicare, 142, 29.
termini = fines, *Landomraade*, *sæpe apud Ailnothum*: 85, 11; 94, 24; 96, 13; 105, 16; 108, 17; 127, 22...; *cfr.* marck = terminus (*in* Danemarck = Danorum termini), 235, I, 8; terminus = norma, *Bestemmelse*, 315 20.
terra mater, 91, 10; 127, 17.
terrenus, *jordisk*, 70, 25; (*opp.* cælestis) 18, 16; 20, 6; 66, 2; 71, 13; 80, 13; 119, 16; 280, 14; 313, 15...; = terreus 161, v. 5.
terribiliter, 118, 9; 243, 3; 369, 14.
terrifice = terribiliter, 153, 70.
terrigenæ, *Jordens Børn*, 81, 2.
tetramenon = quadriennium? 165, V, 3, *cfr. v.* 15.
theca, *Helgenskrin*, = arca = scrinium. 405, 12.
thimiāma (= thym-), *Røgelse*, 244, 17.
thuribulum, *Røgelsekar*, 317, 23.
timere ab aliquo (= aliquem, *ex usu Vulgatæ*), 327, 24.
timoratus, timore dei plenus, 384, 26.
tirannis = tyrannis, 97, 11. 17; *item* tirannus=tyrannus; =dominus, *Stormand*, Append. 6, 3.
titulus nominis = nomen, 17, 9.
tortuosus, *snoet, snablet*, 242, 2.
totaliter, = plane, perfecte, 245, 4; 424, 11. 16.
totus = omnis, 63, 15; 111, 6; 151, 42; 308, 13.
toxica = uenenum, Append. 5, 2.
tractare = celebrare, 309, 6.
trames = uia (uitæ agendæ), 322, 16.
transferre (sanctum, ossa, reliquias sancti) = *altersætte*, super altare ponere, 16, 15; 204, 7; 219, 14; 220, 7 sq.; *cfr.* 202, 20; 390, 25; *vid.* translatio.
transgredi, *overtræde*; *passiue* 314, 20. — transgressor ordinis (regulæ) 329, 4; *Retskrænker, Synder*, 309, 11. — transgressus, *Overtrædelse, Krænkelse*, 87, 6.
transire in affectum cordis, *give sig fuldstændig hen til sit Hjertes Tilbøjeligheder*, 67, 10. — transire (ad dominum) = mori, 340, 14; transitus = mors, 190, 6; 270 b, 26; 271 a, 11; 275, epist. 10; 334, 21. 24; 339, 15; 341, 19; 416, 4...
transitorius=caducus, *forgængelig* (*opp.* eternus), 20,7; 66, 8; 69, 20; 83, 23; 157, hymn., 3, 8; 222, ant. 4, 3; 303, 12...
translatio, *Altersættelse*, 15, 21; 71, 12. 14; 203, 25.
transmeare, *drage over til*, 67, 4.
transmittere, *oversende, fere* = mittere, 25 a, 11; 97, 15; 100, 4. 6. 13; 113, 9; 310, 30; 313, 11...; = tradere, 427, 10; *intransitiue* = transire, 15, 4.
tribulare, torquere, uexare, 358, 4;

tribulatio, *Trængsel, Plage, Nød,* 69, 2; 230, 11; 232, 11; 327, 26; 338, 11; 359, 13; 431, 23.
tribulus *(ex Genes. 3, 18)*: *Tidsel,* 230, 11.
triclinia = domus uulgares? 165, VI, 3, *vid.* aula.
triduanus = trium dierum, 70, 23.
trinus = triplex, 225, hymn. 1, 11. — trinus et unus (deus), 24, hymn. 20; trinitas . . . unitas, 157, hymn. 3, 16 sq.
triplicare, *gøre trefoldig,* 165, IV, 34.
tripudium = (summa) lætitia, *Jubel,* 160, 31; 161, 6; 308, 3; 340, 25; 390, 13 . . .
tristari = contristari, *bedrøves,* 341, 13.
tritura, *Tærskning (af Korn),* 232, 11.
triumphare (de uictore martyre) 149, 2; 160, 32; triumphator, 79, 18; triumphus, 112, 13; 113, 13; 157, hymn. 3, 5; 160, 34.
tropheum, (uictoris) merces, *Sejrsløn,* 372, 25.
truculenter = crudeliter, 429, 12.
tuitio = defensio, 98, 16; Append. 4, 1.
tumba = sepulcrum, *tombe,* 240, epit. 1; 243, 17; 361, 11.
tumultuator, *Urostifter,* 164, III, v. 9.
turma = plebs, contio, *Menighed,* 283, 99.
turmula = turba, 159, 15.
turribulum — t(h)uribulum 16, 22.
tutius = nimis secure, 195, 7; = securius 303, 17.
tybia = tibia, 366, 26; 438, 14 sqq.
tyro (= tiro): [1]) = adulescens, 90, 7; [2]) = miles, satelles (nouo certamine experiendus), 112, 10; 117, 10.

ualefacere = ualedicere, *tage Afsked,* 196, 18; 203, 6; 415, 6.
ualentia = ualor, res ualorem *(Værdi)* habentes, 102, 21.
ualere = sanum (saluum) esse, 66, 14; *sæpe* = posse *(præcipue in particip. præs.)* 81, 11; 109, 15; 111, 11; 122, 5; 193, 21; 196, 6. 8; 273, 27; 312, 25; 354, 10; 361, 3; 386, 17; 399, 11; 402, 14, 431, 8.
uallis miserie 221, ant. 1, 10; u. peregrina *(Udlændigheds Dal),* 158, seq. 17.
uanus: uana = in uanum, *en vain,* 235 b, I, 4.
uaniloquium, *tom, forfængelig Tale,* 329, 18.
uapulare *(transitiue), prygle,* 126, 20.
uas electionis *Udvælgelsens Kar,* 314, 6; uasa misericordie 384, 5 *(ex usu Vulgatæ).*
uectis, *Dørbom,* Append. 6, 7.
uel = uel potius 70, 9.
uelamen = uelum, *Sejl,* 64, 14.
uelificare, *sejle,* 441, 3; = per nauigantes perferri, 98, 14.
uelle *pro subst.* = uoluntas, 202, 22; 303, 14.
uelut *superuacaneum,* 64,3; 94, 19.
uena, *Strøm,* u. equoris, 91, 15; u. sanguinis, 120, 18; *vid.* unda.
uenerari *passiue,* 212, 22.
uenia = pænitentia 329, 14; ueniam sumere = genu flectere 316, 13.
uenustare, uenustum reddere, *forskønne, smykke,* 164, II, 19; 220, 16.
uerbositas = loquacitas, garrulitas, 318, 23.
ueritas, *Ægthed,* 79, 1; = bonitas, 111, 8, *cfr. etiam* Append. 2, 6 (= iusticia).
uernalis, ad uer pertinens, 100, 17; 141, 19.
uersipellis, *Hamskifter, Hykler,* 198, 12.
uersus, *præpos. (ante subst.)* = erga, aduersus, 79, 6; 89, 20; = ad, *henimod, til,* 365, 3; 404, 4; 413, 13.
uerum = uerum etiam, 78, 7; 83, 18; 90, 20; 115, 17; 133, 3.
uesperæ, *Aftengudstjeneste* (et cantus ibi usurpari soliti), 402, 8; 414, 16; u. primæ (=festi initium), u. secundæ (= festi finis), 20; 24; 149; 153 . . .
uespertinalis sinaxis=uesperæ, 116, 17.
uestibulum = uestiarium, sacristia, ubi uestes sacræ et omnino thesaurus ecclesiæ asseruabantur, 308, 7.
uestigia = eundi facultas, 161, 19.
ueternus = antiquus 109, 22 (exuuiæ u. = peccata).

uetustas = uetus homo *(ex bibliorum loquendi usu)*, 222, ant. 4, 8.
uia morum (= norma, forma m., *Mønster*), 158, seq. 6; uia *(Spor)* iniquitatis, 361, 23; uia = uia uitæ, 416, 24; uia uniuersitatis = uniuersæ carnis uia, *alt Kødes Vej,* = mors, 85, 11; 226, seq. 2, 6; Append. 1, 1; = uia desperandi reditus, 89, 6; = patria uia, 91, 8.
uiatim = per uiam, *undervejs,* 107, 12.
uice conuersa, *omvendt, i Modsætning til før,* 110, 5; uice, uicibus, *fois, Gang(e),* 71, 4; 244, 1; 402, 17; 443, 15. 16.
uictimare, *slagte,* 427, 16.
uictor (martyr), 153, 78; uictoria (martyrum), 62, 4; 113, 6; 158, hymn. 4, 10; 224, 47.
uictoriosus, *sejrrig,* 203, 21; Append. 2, 1; uictoriosissimus, Append. 1, 1.
uictualia, *Levnedsmidler,* 189, 3; 323, 1.
uigiliæ, *Nattegudstjeneste* (a vesperis, per nocturnos, usque ad Laudes), 15, 16; 328, 25; 339, 25; uigilia = dies aliquod festum præcedens, in cuius uesperis festum incipit, *Helligaftens Dag,* 274, 5. 8. 18; 339, 1; 351, 10; 426, 9...; *vid.* nox.
uilipendere = minimi pendere, *agte ringe, bryde sig lidt om,* 102, 20; 123, 10.
uilla, = oppidum, urbs 99, 11; 403, 15; 414, 15; 415, 2; 440, 16...; *multo sæpius = Landsby,* 19, 5; 89, 6; 91, 8; 267, 10; 326, 10 *(et frequenter in uita Willelmi);* 399, 8; 402, 26; 426, 20; *Landgaard,* 104, 10; 105, 19.
uillanus, incola uillæ, 358, 13.
uinculare = in uincula conicere, 427, 26.
uir dei (de sancto), 15, 3. 17; 18, 10; 303, 9 *et passim*; = uir domini, 261, 20; 279, v. 1; 302, 19; 324, 19; 331, 19...; *vid.* homo dei.
uirtuosus, *dydig,* 67, 16; 246, 10; ad uirtutem augendam aptus, 141, 8; uirtutem *(Kraft)* significans, 407, 9.
uirtus = uis, *Betydning,* 17, 10; uirtus = *Kraft* (dei uel sanctorum): 64, 9; 77, 12; 117, 10; 128, 21; 260, 6...; — 22, 36; 23, 53; 201, 13...; (hominum) 190, 20; 191, 21; uirtutum dominus = deus, 119, 16; — uirtutes, *kraftige Gerninger,* signa, miracula: 78, 23; 81, 18; 119, 23; 127, 7; 129, 14; 201, 16...; uirtutum opifex spiritus sanctus, 62, 10.
uiscera, *pl.* = cor, amor, misericordia, 140, 21; 167, 4; 331, 19.
uisibilis, *synlig,* 230, 22. — uisio: *Skue,* 231, 22; uisio, *Syn, Aabenbaring,* 70, 15; 152, 64; 314, 26; 315, 4; 331, 14 sqq.; 335, 1...; = uisitatio, 336, 16; = uisum 330, 16; 334, 25; 403, 21; 424, 3...
uisus = oculi, 79, 2; 99, 3; 109, 4; 110, 8 *(singul.)*; 116, 16; = uidendi facultas, 23, 65; 130, 14; 224, 59...
uitalis uita = terrena u., 64, 17. — uitalis = uitam præstans, 117, 16; 134, 19 *(de eucharistiæ sacramento);* uitale initium (= initium ueræ uitæ) 226 seq. 2, 8; 330, 24; 367, 20; 230, 5; uitalia receptacula (in quibus uita sedem habet) 272, 12.
uiuidus, 156, hymn. 8; = uiuificus 148, 17 = uitalis (de eucharistia).
ultro = sponte, certo consilio, 194, 13.
umbraculum = obumbratio, 380, 4 (u. non admisit = celari non potuit).
umbræ = tenebræ 115, 10.
unanimis, *énstemmig,* 105, 4; *enssindet* 202, 18. — unanimiter 264, 12.
uncia (monetæ uel ualoris quantitas), *Danice* = ora, *Øre,* octaua pars marchæ et tres solidos æquans, 102, 21.
unctio, *Salvning,* 23, 63; unctionis sacramentum *(den sidste Olie)* 271, 12; 339, 3; 358, 22.
unda sanguinis = *Sø af Blod,* 121, 5.
undecumque = undelibet, 101, 13; = undique 107, 19; 113, 20; 117, 20; 130, 19.
unus post alium = omnes deinceps, 349, 14.
uniuersaliter = uniuersi Append. 5, 7.
uniuersitas = uniuersa caro, omnes homines, 85, 11, *vid.* uia; uestra u·

= uos omnes, 247, 14; 385, 29; 386, 24.
uocaliter = inuocando, acclamando, 138, 13.
uoluntarie, *frivillig,* 94, 8. 25.
uoratus, *Opslugning,* 88, 14.
uotum = mens, animus, 158, seq. 3.
uspiam = usquam, 111, 11.
usque dum, *lige indtil,* 64, 9; 129, 13; nunc usque = usque ad hoc tempus, 105, 16.
usualis, = uulgaris, *gængs,* 194, 17.
ut *post verba iurandi,* 196, 23; *vid.* ne. — ut *cum sententia pro accus. c. infin.* Append. 3, 2 (eosque . . . inueniret).
ut non *pro* ne, 94, 7; 113, 8; 222, ant. 4, 4; 229, ant. 1, 6; 270, 6; 311, 6; 343, 16 sq; 448, 21. — ut nichil = ne quid, 125, 1; ut nullus = ne quis, 125, 3.
ut *cum indicatiuo* 19,16; 314,19; 332,19; 348, 22; 349, 22; 446, 6; 447, 20. Append. 2, 4; *post verba voluntatis,* 70, 21.
uterque = ambo, Append. 5, 3; utrique = uterque, 85, 8; 118, 22; 165, v, 16; 196, 14.
utiliter, in omnium (suam) utilitatem, 64, 8; 65, 16.
utique = in omnibus rebus, ab omni parte, 320, 26; 326, 9.
utquid = quare (*Græce*: ἵνα τί), 209 b, 15.
utrobique = utrimque, 164, IV, 10.
uulgariter, ex uulgi loquendi usu, 102,20; uulgo, *i Lægfolks Fortællinger,* 70, 7.
uulgus *masc. gen.,* 99, 18, 102, 12; 122, 4 (*neutri generis* 111, 15, *sed sequitur* quod . . . auctor).
uxoratus = uxorem habens, 137, 5 nota.

ydeoma = idioma, *Folkemaal,* 323, 9.
ydolum, *vid.* idolum.
ydropicus, Append. 8, 4, *vid.* hydropicus; (h)ydropisis, *Vattersot,* 243, 4.
ydus = Idus 75, 30 . . .
ym(p)nus = hymnus, himnus, 24, hymn. 15; 70, 24; 157.
ymago = imago, 312, 13 sqq.
ymber = imber, 312, 24; 326, 22.
ymmo = immo, 19, 23; Append. 5, 5 . . .

zelus = studium, *Nidkærhed,* 60, 3; 66, 4; 316, 1; 329, 2; = inuidia, odium, 227, 19.
zizanium, *Ukrudt (Hejre),* 230, 9.

Addenda ad Indicem III., ex Appendice petita:

Akersburch regiæ curiæ situs, cap. 5, 3.
Burglanensis ciuitas, 5, 2.
Humle portus, 3, 4.
Limefjorth (*corruptum in* Lunef.), 5, 1 seqq.
Orcadienses, *Orknøboere,* 3, 1.
Poloni, *Polakker,* 3, 1.
Sclewicensis ciuitas 3, 4.
Sueones, *Svenske,* 1, 2; 3, 1.
Theutonici, *Tyskere,* 3, 1.
Thiutha, *Thyland,* prouincia Jutiæ septemtrionalis, 5, 1.
Wendela, *item,* 5, 1; Wendalenses, 5, 6.
Yri = Iri, 3, 1.
Yspanienses = Hispanienses, 3, 1.
Ytali = Itali, 3, 1.

Addenda ad Indicem IIII., ex Appendice petita:

s. Albani monasterium Othiniense (= ecclesia monasterii) cap. 7, 2.
Benedictus, s. Canuti regis frater: beatus, martyr, sanctus B. dux, 7, 3; 7, 6; 8, 2.
Christus, martyrum rex, 6, 6; 11 *sub finem.*
s. Canutus (Kanutus) rex, victoriosus, preliator robustus, 2, 1; 3, 3; decimas sacerdotum instituit, 2, 7; exactorum eius rapacitas, 4, 3; milites eius martyres uocantur, 6, 10; 7, 4; 8, 1; miracula eius, 8, 2 sq.
Ewardus (Confessor), rex Angliæ,

cum Swenone (Estrithio) pactum init, 1, 2.
Esbernus, contractus, a s. Canuto sanatur, 8, 3.
Estrit, soror Kanuti magni (= Margareta), mater regis Swenonis, 1, 2.
Kanutus (Magnus) rex Danorum, Norwegiensium, Anglorum, auunculus magnus regis Swenonis, 1, 1.
Karolus, comes Flandriæ, filius s. Canuti regis et Ethelæ, 2, 3; 3, 5.
Nicolaus, filius regis Swenonis, obses apud Rodberthum comitem Flandriæ pro fratre Olauo factus, 9, 3.
s. Olauus, rex Norwegiæ, cum Kanuto Magno continuum bellum babuit, 1, 1.
Olauus, frater s. Canuti regis: eius proditio, 3, 5; captiuitas eius in Flandria et redemptio, ingratitudo aduersus fratrem Nicolaum 3, 5 *et* 9, 3 sq.
Sweno (Estrithius) rex Danorum: eius ortus et potestas 1, 2; filiorum eius de successione conuentio, 1, 5.
Wilhelmus (Willermus), cognomine Bastarch, Anglorum victor et rex, 3, 2.
Wulff (uel Ulf), dux Sueonum, regem Swenonem ex Estrit gignit, 1, 2.

APPENDIX

PASSIO SANCTI KANUTI REGIS ET MARTIRIS.

Ex codice Novi Monasterii Vindobonensis.

I Begyndelsen af December 1911 overraskedes jeg meget ved fra Hr. Dr. B. Schmeidler i Leipzig at modtage et Særtryk af en Afhandling, som han havde udgivet i Neues Archiv der Gesellschaft für ältere deutsche Geschichtskunde (Bd. 37, S. 67—97) under Titlen »Eine neue Passio s. Kanuti regis et martyris«, og som indeholdt et Udtog af dette Skrift med en Indledning, hvori der anstilledes Undersøgelser om Værket selv og dets anonyme Forfatter. Af mit eget Værk 'Vitæ Sanctorum Danorum' var paa det Tidspunkt hele Teksten og en Del af Indices allerede trykt færdig, og det var mig derfor umuligt at faa denne Passio anbragt deri paa det Sted, hvor den egentlig hørte hjemme; men jeg indsaa snart, ogsaa vejledet af Dr. Schmeidlers velskrevne og værdifulde Indledning, at Skriftet havde Betydning nok til, at det ikke maatte savnes i min Bog, og jeg har da maattet tilføje det som et Appendix. Dr. Schmeidler har víst mig den store Venlighed, hvorfor jeg herved takker ham, at overlade mig sin Afskrift efter Haandskriftet til Benyttelse ved Udgivelsen; men desuden har Hr. Overbibliothekar H. Lange ved det Kgl. Bibliothek her i København paa mine Vegne henvendt sig til Stift Neukloster i Wien, i hvis Bibliothek Haandskriftet findes, med Anmodning om, at det maatte overlades mig til Brug ved min Udgave saaledes, at jeg benyttede det i det Kgl. Bibliotheks Læsestue, og denne Anmodning er velvillig bleven imødekommen af Hr. P. Ch. Pokorny, hvem jeg da ogsaa her bringer min Tak. Jeg har benyttet Haandskriftet i April og Maj 1912, og da jeg nu kendte Teksten af Passio fuldstændig, har jeg ogsaa kunnet tage Hensyn til den ved Udarbejdelsen af Index .V., derimod kun delvis ved Ind. .III. og .IIII., hvorfor jeg til disse har maattet føje nogle Addenda.

Haandskriftet (**V**) findes, som sagt, nu i Neukloster i Wiener Neustadt; dets Plads i Klosterets Bibliothek er angivet foran paa Indersiden af dets Træbind ved Signaturen XII D. 21. Oven over

dette staar der skrevet: *Hic liber Henrici est equitis cognomine Rantzou*; det har altsaa hørt til den Bogsamling, som den lærde Henrik Rantzau (1526—98) havde paa sin Ejendom Breitenburg i Holstein, og som 1627, da Wallenstein erobrede Pladsen, dels blev ødelagt, dels bortslæbt og splittet ad paa flere Steder. R. havde faaet en Del af dens Haandskrifter ved Byttehandel med Klosterbibliotheket i Bordesholm i Holstein, og dér har dette Haandskrift ogsaa oprindelig hørt hjemme, hvad der fremgaar af følgende Meddelelse, som Afskriveren, den ogsaa fra andre Haandskrifter bekendte Bordesholmerkannik *Johannes cum naso*, har skrevet paa Forsiden af 1ste Blad: *Liber sancte marie virginis in bardesholm. ordinis Canonicorum regularium sancti Augustini bremensis diocesis. Quem ego frater Johannes cum naso scripsi in diuersis annis* [1]). *Orate dominum deum pro me vnum Aue maria.* Herefter staar der: *Infrascripta continentur in isto libro,* og derpaa følger en Indholdsfortegnelse (Olauus rex norwegie. 1. — Kanutus rex dacie. 12. — Godehardus episcopus hildensemensis 18. osv.), som forøvrigt ikke er helt nøjagtig eller fuldstændig, skønt den hidrører fra selve Afskriveren. Haandskriftet (in 4to, chartaceus) har paa de tre første Blade, som ikke er talte med ved Pagineringen, en Kalender, i hvilken kun de Helgeners Dage findes noterede, hvorom der er Legender i Skriftet. Største Delen af dets Indhold er Helgenlegender; af disse nævner jeg her kun de 3 nordiske: [1]) *Vita et Passio cum gloriosis miraculis sancti Olauj regis et martiris* (fol. 1^{r}—6^{r}; en Del af denne Legende svarer til det, der er aftrykt i S. R. D. II p. 533 sqq. 541 sqq.); [2]) *Passio sancti Kanuti regis et martiris* (fol. 6^{r} imo—18^{r} med.); [3]) *Vita abbreuiata predilecte sponse Christi sancte burgitte (!) de regno swecie. continens in se certas reuelationes diuinas cum aliquibus miraculis* (fol. 95^{r} med.- 114^{r} med.). De allerfleste øvrige drejer sig om forskellige nordtyske Helgener. Til Benyttelse ved Udgivelsen af flere Smaaskrifter vedrørende Holstein (i Quellensammlung der Gesellschaft für Schleswig-Holst.-Lauenb. Geschichte, 4. Bd., Kiel 1875) havde Prof. Usinger i Kiel laant Haandskriftet, som Klosterbibliotheket saa reklamerede i 1874 efter hans Død. Siden synes det ikke at have været benyttet før nu af Dr. Schmeidler og mig [2]).

---

[1]) Af de ved enkelte af de senere Afsnit i Haandskriftet tilføjede Tidsbestemmelser for Afskrivningen ser man, at denne maa være foregaaet i Aarene omkring 1512.

[2]) I Quellensammlung IV p. 155 Anm. 3 siges det, at en Angivelse af Haandskriftets Indhold findes i Anzeiger für Kunde der deutschen Vorzeit 1854 (Col. 5—7 og 26—30, samt paa et andet Sted, som ikke synes rigtigt angivet,

Hvad nu angaar *Passio sancti Kanuti,* som her alene skal omtales, da vil det af de to Mirakelfortællinger i cap. 8, 3—4 være indlysende, at Skriftets (naturligvis gejstlige) Forfatter har været en Tid i Odense; men paa den anden Side viser Udtrykkene i 8, 3 *(cuius manus dextra vobis hec scripsit legenda),* sammenholdt med det 3 Gange gentagne *cuius hodie festum celebramus* (v. *memoriam agimus,* cap. 1, 2 og 3; cap. 7, 2), naar Ordene opfattes naturligt, efter min Mening hen til, at han kun har været i Odense paa Besøg, men selv har hørt til et Kirkesamfund andensteds, for hvis Skyld og sandsynligvis ogsaa efter hvis Mandat han har besøgt Odense for dér at hente Stoffet til det Skrift om Kong Knud, der skulde tjene til Opbyggelsesskrift for hans egen Kongregation. Hvor denne har haft sit Sæde, er det ikke muligt at sige med fuldstændig Sikkerhed; men et Par Ting synes mig nærmest at vise hen til Roskilde. Der kan vel ikke lægges megen Vægt paa, at han i cap. 1, 1 bruger Udtrykket *Kanutus regali ex prosapia oriundus,* som næsten falder sammen med hvad der staar i en Hymne (se ovfr. p. 157, hymn. 2, 3), der kun findes i Roskildebreviariet; men mere betyder det, mener jeg, at den i Skriftets Slutning staaende

og som jeg ikke har kunnet finde). Meddelelserne i Anzeiger er i det hele rigtige for Stykkerne fra fol. 1—193^{r}; men af Resten af Haandskriftet er kun angivet to Smaastykker, [1]) et ret mærkeligt latinsk-(plat)tysk metrisk Glossar med Overskriften *Nota ista metra,* som Meddeleren har ladet aftrykke i dets Helhed (fol. 206^{v}), og [2]) *de reliquiis nouiter inuentis in ciuitate treuerensi,* 1512 (fol. 226^{v}—27^{r}), samt Slutningsstykket, der er skrevet med en helt anden, ganske sen Haand *(Præceptum diuinæ memoriæ Lodeuiuici (!) imperatoris).* Fra denne samme unge Haand hidrører to andre Indskud, *Passio s. Bonifacij episcopi* (fol. 193^{r}—194^{v}) og et Pavebrev *Gregorius episcopus* etc. (fol. 216^{r}—217^{v}). Derimod har Meddeleren ikke omtalt følgende Stykker: [1]) *Registrum ewangeliorum per circuitum anni secundum concordanciam ewangelistarum etc.* (fol. 195^{r}—206^{r}. [2]) *Incipiunt quedam pulcra dicta Francisci maronis ordinis minorum et sacre theologie professor (!) de ieiunio secundum iura,* hvorefter følger: *Hystoria de septuagesima. — de sexagesima. — de quinquagesima. — de quadragesima. — de ieiuniis quatuor temporum* (fol. 207^{r}—215^{v}); [3]) *Modus confitendi cum suis circumstanciis (casus papales. — casus episcopales. — casus in quibus habent dispensare abbates,* fol. 218^{r}—224^{r}); [4]) *Ista est translacio cuiusdam epistole, quam quidam miles, nomine Manolitricon, de gestis magni Sophi destinauit ad dominum suum, magistrum Rodensem. — Missiua magni magistri rodiorum ordinis sancti Johannis Jherosolimitani, missa ex romana curia ad reuerendum dominum et nobilem magistrum Hermannum Tulmam, decretorum doctorem comitemque palatinum, canonicum maioris ecclesie traiectensis. De Sophi propheta, filio imperatoris Trapesonde, consobrino imperatoris constantinopolitani etc., nouiter baptisato cum exercitu suo.* (fol. 224^{v} sq.) — Det bør bemærkes, at, mens Bladene i Haandskriftet vistnok overalt ved Indbindingen er indsatte, i den rette Orden, er Afskriverens Numerering af de enkelte Blade paa flere Steder, deriblandt ogsaa i *Passio sancti Kanuti,* paa en mærkelig Maade bleven aldeles bagvendt

Collecta, bortset fra den nødvendige Navneændring, ganske stemmer overens med den, der anvendtes i Roskildekirken ved Passionsfesten for dens Skytshelgen S. Lucius (S. R. D. III. p. 611) og ellers kun kendes fra den paa det nøjeste med Roskildekirken forbundne Mariekirke (Vor Fruekirke) i København (S. R. D. III. p. 622 f.). Paa den anden Side har jeg rigtignok kun kunnet finde den Bøn, der i Skriftets Slutning her staar som *Secretum*, anvendt som *Collecta* ved Knud Konges Fest i den svenske Kirke i Västerås (Breuiar. Arosiense, S. R. D. III. p. 402); men dette Breuiarium staar i nær Forbindelse med Roskildebreviariet, og at dette paa sine Steder har haft en noget anden Form end den, hvori vi nu kender det (trykt), er antydet ovfr. S. 181 Anm., saa at det ikke er udelukket, at den omtalte Collecta ogsaa har kunnet findes i det Roskildebreviarium, som Stephanius kendte, skønt naturligvis intet sikkert kan siges herom. At Forfatterens Bemærkninger om Jylland (i cap. 5, 1) skulde vise hen til, at han har skrevet sit Skrift for og paa Opfordring af et *udenfor Danmark* liggende Kirkesamfund, kan jeg ikke give Schmeidler (S. 81—82 Anm. 1) Ret i; de viser i det højeste, at han har tænkt sig Muligheden af, at hans Skrift ogsaa kunde finde Vej til udenlandske Kirker, og for øvrigt kan man af dem (og de tilsvarende Bemærkninger i cap. 3, 4 samt særlig Notitsen om Akersburchs Beliggenhed, cap. 5, 3) kun slutte, at han vistnok har haft noget nøjere Kendskab til Jyllands Geografi, end Ailnoth synes at have haft, og har villet bramme lidt dermed samt ogsaa herved opnaa at fjerne sig noget fra sit Originalskrift.

I Odense, hvor jeg antager at han har opholdt sig i det af Ailnoth (ovfr. p. 129, 17 f.) omtalte Kloster med tilhørende Kirke, som man vistnok dengang tit for Kortheds Skyld har betegnet som tilhørende S. Knud, har han dels af Klerkene faaet den Oplysning, han i cap. 7, 2 meddeler om den i 1086 eksisterende S. Albans Trækirke (— *monasterium* kalder han den, maaske noget unøjagtigt, men en Slags Klosterbygning har for Resten vel nok allerede da været knyttet til den gamle Kirke —), dels har han stiftet Bekendtskab med Ailnoths dengang vist o. 100 Aar ældre Helgenskrift om S. Knud, som han saa uden at nævne sin Kilde har benyttet ved Affattelsen af sit eget Skrift, og det paa en Maade, som efter vore Anskuelser maatte charakterisere hans Værk som et ganske ublu Plagiat; men hans egen Tid har næppe dømt saa strengt herom. At nemlig hans Skrift er øst af Ailnoths Værk som Hovedkilden, er der vel ikke nogen synderlig Grund til at anføre Beviser for, men nogle enkelte charakteristiske Tegn derpaa kan det dog maaske have sin Interesse at paapege. Først et Par sproglige

Ting. I Fortællingen i cap. 3, 4 om Flaademandskabets Oprør, som svarer til Ailnoths cap. 13, har han i sit Ailnothhaandskrift fundet Formen *more,* der skulde betyde *moræ* (se ovfr. 99, 19); men han har opfattet den som Ablativ af *mos* og saa i sin Omskrivning lavet *more suo* ud deraf. I cap. 6, 4, Fortællingen om Piperos Forræderi mod Knud, har han aabenbart aldeles ikke kunnet magte den ganske vist ogsaa højst knudrede Sætningskonstruktion, som findes hos Ailnoth ovfr. p. 114, 5 ff., og Dativen *ueluti magistro ueritatis*, som han simpelthen har overført fra Ailnoth uden at tage de Ord med, der konstruktionsmæssigt forklarer den, er derfor hos ham kommen til helt at svæve i Luften. I Stedet cap. 7, 5, svarende til Ailnoth ovfr. p. 124, 4 ff., synes han ikke at have forstaaet den poetiske Brug af Ordet *nuribus*; dette Ord har han derfor helt fjærnet og omformet det øvrige, saa at *distrahere* hos ham er kommet til at betyde »sønderflænge« (Alterdugen), medens det staar ganske anderledes hos Ailnoth. Om det rædsomme »Satzungeheuer« (saaledes har Schmeidler med Rette kaldet det S. 95, not. 7), som han har faaet lavet sammen i cap. 10, 1 ved Sammensmeltning af to vidt fra hinanden liggende Ailnothsteder, men som for øvrigt vistnok er blevet noget forværret ved Unøjagtighed af Afskriveren, skal jeg ikke tale videre her. Fra Indholdets Side set er der ogsaa nogle ret mærkelige Forvanskninger af Ailnoths Tekst. Saaledes har han i cap. 2, 4, hvor han gengiver Ailnoths cap. 9 (p. 95, 10 ff.), lavet dennes Ord om saaledes, at han faar Gerold og Arnold gjort til *pontifices* allerede i Knuds Tid, og opstiller saa i Modsætning til dem og som en ringere Klasse sine *regalis curie capellani familiares,* foruden at han erstatter Ailnoths *quod quibusdam incredibile videbitur* med det helt forskellige *quod quibusdam tunc temporis videbatur incredibile* og ganske misforstaar Udtrykket *(deo teste et) eius secretorum consciis* (ɔ: *angelis*, cfr. p. 93, 23). I cap. 5, 1 betyder hos ham *australes Iucie partes* Egnene Syd for Limfjorden, medens det tilsvarende *loca australia* hos Ailnoth p. 104, 7 betyder Egnene nærmest Nord for Limfjorden, i Modsætning til det noget fjærnere Vendel. Der kunde anføres endnu adskilligt andet (smlgn. f. Eks. Udtrykkene i cap. 7, 3 (*vulnerum Christi* etc.) med Ailnoths p. 120, 14), men det allerede bemærkede er vistnok tilstrækkeligt[1]).

[1]) Schmeidlers Beviser for Forfatterens Afhængighed af Ailnoth S. 76 har jeg ikke villet anføre her, og med Hensyn til det af dem, hvorpaa han synes at lægge størst Vægt, har han efter min Mening ikke Ret. Ailnoths Ord p. 117, 17 *aureis tanquam et arg. muneribus* skal virkelig ikke opfattes som en billedlig Betegnelse for de forud omtalte Fromhedshandlinger, Skriftemaalet

Den videstgaaende Benyttelse af Ailnoths Værk viser sig i Skriftets sidste Del (fra cap. 9 af); derfor har jeg her ikke villet optrykke denne helt i min Bog, men ladet mig nøje med at meddele de faa for Forfatteren ganske ejendommelige Ting og saa i Noterne at angive i det mindste alle væsentligere Afvigelser fra Ailnoths Tekst. Derimod har jeg ment at maatte lade den første Del komme frem i sin Helhed, dels fordi det her var vanskeligere at sondre Ailnoths og Forfatterens Meddelelser fra hinanden, dels fordi man kun derved, tror jeg, kan lære hele Forfatterens Arbejdsmaade grundig at kende og se, hvorledes han i Udtrykket og Indholdet fortolker og omskriver, ændrer, forkorter eller udvider sin Kilde. I denne Del findes da ogsaa det væsentligste af det nye, som han meddeler ud over Ailnoth. Rigtigt har Schmeidler gjort opmærksom paa, at han til sin Fordel adskiller sig fra Ailnoth dels negativt derved, at han for største Delen har bortskaaret dennes udtværede, prædikenagtige Betragtninger, dels positivt derved, at han har noget mere historisk og politisk Sans og ikke udelukkende gaar ud paa at skildre Knud som det fromme, taalmodige Dydsmønster (se især S. 72—75 i Schmeidlers Afhandling). Af de nye Meddelelser, han bringer om kirkelige Ting, er den vigtigste den om Dyrkelsen af Benedikt som Helgen ved Siden af Knud (cap. 7, 3 og 6; 8, 2); den afgør paa den utvetydigste Maade det herom rejste Spørgsmaal (se mit Skrift om Knud den Helliges Martyrhistorie, S. 93 ff.); selv de menige Hirdmænds Matyrære synes man paa Forfatterens Tid endnu at have villet opretholde i Odensekirken. Meddelelsen om, at Knud fik Præstetiende indført (cap. 2, 7), er naturligvis urigtig; men det er muligt nok, at han her gengiver den Anskuelse, som den danske Gejstlighed i det hele har næret og villet forsvare; at Præstetienden paa hans egen Tid er en fast Institution, har han vist Ret i. Af de nye historiske Meddelelser er særlig den af Interesse, at Børglumbispen Henriks Forsøg paa at tale de oprørske Vendelboer til Rette er gjort af ham paa Knuds Opfordring, medens Ailnoth lader Bispen gøre det paa egen Haand; det første ser troligst ud, men hvorfra Forfatteren har det, kan ikke angives. Særdeles mærkelig er ogsaa hans Beretning

og Sakramentets Nydelse, men aldeles bogstaveligt om virkelige »Gaver *saavel* af Guld *som* af Sølv«, saaledes som Excerptor (cap. 6, 8) har forstaaet det. Det fremgaar aldeles tydeligt af Beg. af cap. XXIX (p. 124, 5 ff.), og det er ingenlunde »ein barer Unsinn«, da Knud, Benedikt og Hirdmændene godt kan have haft baade Mønter og Prydelser af Guld og Sølv med sig, dengang de fra Kongsgaarden gik over i Kirken. At Ailnoth maaske i sin Skildring gør noget mere ud af det, end det virkelig var, betyder intet.

om Olafs forræderske Færd mod Knud; den er vel et af de flere forskellige Forsøg, Eftertiden har gjort paa at forklare dennes voldsomme og haarde Optræden overfor Broderen, om hvis Grund de ældre Helgenskrifter ikke har kunnet eller villet give nogen ordentlig Oplysning; om man kan tro paa det nye Forklaringsforsøg, der gives her, er et andet Spørgsmaal, som jeg ikke skal indlade mig paa at behandle. Mærkelig er den Overensstemmelse, ogsaa i en enkelt sproglig Vending, der her viser sig mellem dette Skrifts Forfatter og den engelske Krønikeskriver *Radulfus Niger* (i hans Chronica universalis fra Sl. af 12. Aarh.), som Schmeidler (S. 83 f.) har henvist til; Overensstemmelsen kan næppe være tilfældig, og efter den nære Forbindelse, der endnu stadig herskede mellem den danske og den engelske Kirke, er det meget muligt, at Forfatteren af Passio har kendt Radulfs Værk og hentet sin Fortælling om Olafs Forræderi derfra; han kan endogsaa godt selv have været en Englænder, og dette kan have været Grunden til, at han i den vistnok fra Annales Lundenses hentede Bemærkning om Wilhelm Bastard i cap. 3, 2 har sat *Angli* istdf. *Franci*. Angaaende de Kilder, hvorfra han iøvrigt har hentet de nye, ud over Ailnoth gaaende historiske Meddelelser, han bringer, maa jeg henvise til Noterne i min Udgave nedenfor; særlig vil jeg dog her gøre opmærksom paa den gamle Kongeliste fra Valdemars Sejrs Tid (sluttet ved 1219), som jeg har henvist til i Noterne til cap. 1, 1 og 2 (p. 539, 1 sqq. og 5 sqq.); den næsten ordrette Overensstemmelse med denne Kilde kan ikke være en Tilfældighed. *Annales Lundenses* har Forfatteren sikkert nok ogsaa benyttet, men efter min Overbevisning paa et Tidspunkt, da de endnu ikke var ført ned til Aaret 1265. Adam af Bremens Værk har han næppe benyttet direkte, men derimod nok baade Sven Aggesøn og Saxo.

Spørges der om Tiden, paa hvilken Forfatteren har levet og skrevet sit Værk, da viser de Kilder, han maa have benyttet, sikkert nok, at han tilhører det 13. Aarh.; men naar Schmeidler (S. 77) mener at maatte henføre ham til den sidste Tredjedel eller Fjerdedel af dette, saa tror jeg, at det er noget for sent. Hans Meddelelse i cap. 8, 3 om, at han personlig har set og hørt Krøblingen *Esbern* i Odense, som blev helbredet af S. Knud og siden tjente som Præst i hans Kirke, bør sammenholdes med den Maade, hvorpaa den samme Esbern omtales i Munken *Arnfasts* Digt om Knuds Mirakler (se ovfr. p. 163), idet man derefter nærmest maa komme til den Forestilling, at Arnfast ikke personlig har kendt ham. Hvis det altsaa er rigtigt, hvad jeg har formodet i min Omtale af dette Digt ovfr. S. 59, at Arnfast har levet c. 1250

eller lidt senere, maa man vel snarest antage, at Forfatteren af Passio tilhører Tiden 1220—50.

Det Haandskrift af Ailnoth, Forfatteren har benyttet, har Schmeidler (S. 86) rigtigt betegnet som staaende paa et Mellemtrin mellem Overleveringen i **C** og Overleveringen i **H**; Forvanskningen af den oprindelige Tekst er endnu langtfra saa stærk som i **H** (og navnlig har *Tabula Othiniensis*, som det synes, dengang endnu ikke været føjet ind i Ailnoths Tekst), men den er allerede begyndt at gaa en Del i denne Retning. Noget væsentligt Bidrag til at forbedre Overleveringen af Ailnoths Tekst yder efter min Mening denne Passio slet ikke.

Passio sancti Kanuti regis et martiris.

Prologus. (fol. 6 v). **G**loriosissimi martiris Christi, regis Kanuti, vitam et passionem posterum memorie reseruandas apicibus contradere, Christo ad laudem, militi suo et martiri ad honorem, nobis posterisque ad salutem pariter et edificacionem, in nomine
5 domini temptabo breuiter aggredi. Opus quidem mee impar sciencie ('puteus enim altus est, et in quo hauriam non habeo'); verum in ipsius gracia confisus, qui dixit: 'Accedat homo ad cor altum, et exaltabitur deus' et iterum: 'Aperi os tuum, et ego adimplebo illud', narrabo gesta principis religiosi, athlete Christi, domino
10 sensus mei labia et oris dirigente eloquia, ut sic militis eius efferam preconia, quatinus maiestati eius tractem complacita.

I. Beatus itaque Kanutus, regali ex prosapia oriundus, nomen a suo contraxit auunculo magno, Kanuto videlicet,

---

2—3. posterum . . contradere *vid.* p. 79, 19 sq. 5. Opus . . sciencie *cfr.* p. 78, 24 sqq. 6. *Euang. Joann. 4, 11*: domine, neque in quo haurias habes, et puteus altus est. 7. *Psalm. 63, 7 sq.*: Accedet homo ad cor altum; et exaltabitur deus. 8 sqq. Aperi . . complacita *vid.* p. 91, 23—92, 3. 12. regali ex prosapia *vid.* p. 157, hymn. 2, v. 3. 13. auunculo magno, *cfr. Saxo p. 582 M. et Sueno Agg. cap. VI*: paternus (suus) auunculus.

V = codex Noui Monasterii Vindobonensis XII D. 21. — *Litteras in codice totas rubricatas crassioribus typis signaui. Maioribus typis ea imprimuntur, quibus hic scriptor aliunde petitis Ailnothi narrationem auxit; minoribus ea, quæ cum Ailnotho fere communia habet, ita tamen ut notabiliores certe loci, quibus excerptor Ailnothi sermonem variis modis mutauit, diductis typis indicentur.*

Inscriptio *legitur in imo fol. 6r.* 1. Prologus *ego addidi, item in seqq. omnes numeros capitum et sectionum.*

rege Danorum victoriosissimo, qui cum beato rege Olauo Norwegiensium continuum bellum habuit; sed victor Kanutus tria regna optinuit, Danorum, Norwegiensium et Anglorum. Qui tandem viam vniuerse carnis ingressus est; cuius corpus reconditum insigni lapideo tabulatu reclusum est. (2) Huius pre- 5 fati regis soror, nomine Estrit, Sueonum duci inclito, Wulff *vel* Ulf nomine, maritata, filium ex eo suscepit generosissimum, Swenonem nomine, patrem videlicet beati athlete Christi Kanuti, cuius hodie festum celebramus. Hic autem Sweno in patrum suorum sede corroboratus regnique Danorum diade- 10 mate potitus Norwegiam sibi vi et armis subiugauit. Tandem ingenti classe coadunata Angliam adijt; sed rex Edwardus Anglie, vir sanctus et iustus, pacem magis eligens quam (fol. 12 r) bellum regi Danorum tributum optulit et ipsum post se regni heredem statuit. Sic ergo trium regnorum victor Sweno quiete 15

---

1 sqq. *vid. Annal. Lund. ad ann. MXV*: victoriosissimus rex Kanutus, *et ad ann. MXXIV*: Inter Knuth et Olaf regem Normannorum continuum bellum fuit . . et regnauit Kanutus in Norwegia simul et Dania et . . in Anglia (*ex Adamo Brem.* II, 55. 59. 71); *præterea vid. S. R. D. Tom. I, p. 17 et p. 67 (ex antiquo scripto seriem regum Daniæ continente)*: Kanutus Senex . . contra sanctum Olaf, regem Norvegie, continuum bellum habuit, et victor existens (obtinuit Norwegiam etc.). 4—5. viam . . tabulatu, *cfr.* p. 89, 6. 12 sqq., *unde inepte ad hunc locum translatum est.* 5 sqq. *cfr. S. R. D. l. l.*: Sweno Magnus, nepos Kanuti Senis. Hic erat filius Ulff ducis et Margarete, que erat soror Kanuti regis . . Angliam cum exercitu adiit; sed Edwardus, vir sanctus et iustus, pacem (magis) eligens quam bellum regi Danorum tributum obtulit et ipsum post se regni heredem statuit. Sic Sweno (victor existens) tria regna obtinuit, Danicum, Normannicum et Anglicum. — *Saxo p. 512*: Ulvo quidam e Suetia accersitus; *Sueno Agg. cap. V*: (Suenonis) pater extitit Ulf . .; mater vero soror (Kanuti) regis Estrith. *Epitaph. Roskild. Suenonis Estrithii apud Huitfeld (fol.), p. 89*: Hunc soror illustris regis præclara Canuti | Estridis genuit, prole beata parens. | Anglos Marte premens Norvagica sceptra subegit, | fit tria sceptra tenens unica Dana manus. *Annal. Lund. ad ann.* MXLVIII: (*Mortuo Magno*) Swen duo regna possedit, classemque parasse dicitur, ut Angliam suo iuri subiceret. Verum sanctissimus rex Edwardus, cum (iusticia) regnum gubernaret, tunc quoque pacem eligens Sweno tyranno obtulit tributum, statuens eum post se regni heredem (*ex Adamo Brem. III, 11*). 15 sqq. quiete . . M.LXXIIII, *cfr.* p. 89, 1. 14 sqq.

---

7. vel *addidi.*

in Dania .XXVIII. annis regnauit. (3) Migrante ergo ipso ad Christum de presenti seculo anno dominice incarnacionis .M.LXXIIII. facta est maxima dissensio inter filios eius seniores, Haroldum scilicet et beatum Kanutum, cuius hodie memoriam agimus, quis eorum in sede patris regnaturus eligeretur. Haroldus vero, quia et natu anterior et gestu videbatur modestior, communi consensu omnium electus est in regem. Quod beatus Kanutus licet moleste ferret, pacienter tamen sustinuit, diuinitatis futurum exspectans auxilium. (4) Haroldus vero, vir discretus, regni rector peroptimus, leges optimas Danis instituit et institutas regali auctoritate confirmauit. Vnde leges ab eo sanccitas usque in hodiernum diem Dani ab electis et eligendis sibi regibus expetunt. Ipso *autem* anno regni eius sexto a seculo egresso, beatus Kanutus successit ei in regnum. (5) Cum enim .XI. essent Swenonis Magni regis filij, talis inter eos facta est conuencio, ut maior natu semper regnaret, quam diu aliquis eorum superesset. Vnde quinque ex illis fratribus contigit Danorum regni successiue tenere monarchiam. Primo tenuit Haroldus, secundo sanctus Kanutus, tercio Olauus, quarto Ericus, quinto Nicolaus.

II. **A**ssignatis siquidem beati martiris Kanuti nobilissimis natalibus, ad ipsius preconia martiris pertractanda redeamus. Adeptus itaque regni Danorum diadema sanctus rex Kanutus princeps

---

3 sq. dissensio: *cfr.* p. 90, 7 sq. 5—14. Haroldus . . in regnum *excerpta ex* p. 90, 8—91, 10. 14. XI. Swenonis filios *nominat Saxo p. 557 M., sed alibi plures nominantur. Ad seqq. cfr. verba Roberti Elgensis supra p. 235 b (I, 5) et Radulfi Nigri infra ad cap. IX, 3 allata; præterea Willelmi Malmesbiriensis in Gestis Regum Anglorum (ed. Hardy, § 261, II p. 437)*: Swanus ad mortem veniens omnes iuramento prouinciales constrinxit, ut, quia .XIV. filios habebat, omnibus per ordinem regnum delegarent, quantum ipsa soboles durare posset (*et quinque deinceps reges factos nominat*); *cfr. etiam Saxo p. 615 M.*: cum ob ætatem Ubboni summa decerneretur, Nicolaus . . concionis suffragia comprobabat, quod Suenonis filii pro ætatis habitu regni inter se successionem versare (ɔ: seruare) consueuerint, semperque minorem maior honoris huius heredem habuerit; *Sueno Agg. cap. V*: (Suenonem) regum patrem turba nominauit agrestis, eo quod numerosa filiorum prole uberrimus extiterit; inter quos successiue quinque regio fulserunt diademate; *Annal. Lund. ad MCII.*: Post mortem Suen regis regnauerunt quinque filii eius, alter post alterum, H., K., O., E., N. 22. princeps . . victoriosus *cfr. Saxo p. 573 sq. M.*

---

6. communi *abbreuiatum in* cõi, *ut alibi.* 13. autem *addidi.*

effectus est victoriosus, homo discretus, vir religiosus, tocius veritatis et iusticie sine persone recepcione exsecutor.

Mitis (fol. 12v) erat paruis, atrox asperque superbis.

Tandem martir deo dilectus sanctorum supernorum ciuium a domino collega est constitutus. (2) Floruit quippe morum honestorum prudencia cum venuste iuuentutis gracia; acer erat ingenio, specie dignus imperio, oculis pulcher viuacibus, armis et animo strennuus; mentis mira prudencia sermonis prodebatur facundia. Famelicos et pauperes fouebat, nudos et algentes vestiebat, orphanis et viduis clementer succurrebat, peregrinos et egentes misericordie stipendijs sustentabat. Ordinis religiosi viros quosdam ut dominos, quosdam ut patres honorabat. Sanctas sanctorum dei ecclesias regalium munerum donis adornabat, easque diuini cursus horas auditurus assiduus frequentabat, et, que ibi capaci percepisset ingenio, preciosi pectoris armario recondebat. (3) Diuini eciam spiritus instinctu concubinarum amplexibus despectis lasciuiam deuitans de Romanorum imperatorum genere coniugem, nomine Ethlam, sibi elegit, soliusque eius connubio Christo teste contentus est. Hec autem erat filia Rodberthi de Flandria, ex qua genuit filium, Karolum nomine, qui post discessum aui sui, comitis Rodberthi, comes Flandrie effectus est. (4) Domini autem repletus timore preciosus martir Kanutus actus prauos, ignorancias pristinas et delicta iuuentutis sue, sollerti examinacione discuciens, sibi coherentibus religiosis viris, pontificibus venerandis Gheroldo et Arnoldo, uel eciam regalis curie capellanis familiaribus cum omni deuocione et humilitate confessus est, et diuine se ita subiciebat clemencie, ut, quod quibusdam tunc temporis videbatur incredibile, (fol. 11r) corporalis vindicte

2. ueritatis . . exsecutor, *cfr.* p. 75, 1; 80, 20. 3. *Versus* p. 86, 8 *de Suenone rege ponitur.* 4. sanctorum . . collega, *cfr.* p. 80, 20 sqq.; 81, 7 sq.; 92, 23 sq. 5—15 *excerpta ex* p. 92, 14—19 *et* 93, 5—13, *quibusdam leuiter mutatis.* 15—19 *ex* p. 93, 13—23. 19 sq. *cfr.* p. 100, 11 sq. *et Saxo p. 574 M.*: præfecti Flandriæ Roberti filiam Ethlam in matrimonium aduocauit, ex qua filius ei Carolus obuenit. 20. aui: *immo consobrini Balduini* († 1119), *qui filius erat Roberti iunioris, fratris Ethelæ* († 1111). 21—542, 12 (remuneracionem) *ex* p. 95, 6—96, 6, *quibusdam tamen licentius mutatis.*

2. excusetor *aut* excusator **V**, *corr. Sch(meidler).* 8. mirã prudenciã *corrector* **V**, *alio atramento lineolis superadditis, errore deceptus, quasi postea* ꝑdebat *legeretur; sed re vera legitur* ꝑdebat'. 13. diuini (di'ni) **V**; diurni *Ailn. rectius.*

plagas, deo teste ipsisque secretorum conscijs, ab eis sibi inferri passus est. (5) Insuper eciam tam priuatis quam sollemnibus ieiuniorum diebus sextaque feria mense regali assistens, cum a conuiuantibus vino uel medone uti putaretur, ministris tamen
5 paucis conscijs, pura vtebatur aqua regaliumque deliciarum dapes ipsi appositas partim ibi consedentibus distribuit, partim pauperibus erogauit; ipse vero pane sicco sale apposito corpus delicijs assuetum refocillabat. Opera enim sua non in platearum concursibus propalari sed ab inuestigatore cordium desiderabat appro-
10 bari, ut nesciret sinistra, quid faceret dextra, quia non inde laudis humane fauorem, sed patris in abscondito uidentis prestolabatur remuneracionem. (6) Omnem enim spem suam in domino posuit, veritatem in omnibus causis terre preferens consuetudini. Legimus etenim Christum dixisse: 'ego sum veritas',
15 sed non legimus eum dixisse, quia 'ego sum consuetudo'. Vnde prudenter cum principibus regni et maxime cum religiosis pertractans, qualiter fidei Christiane religionem in regno suo augeret, assidue reuoluebat. Multa siquidem antiquitus tradita in presens obseruari sagaci ingenio perspiciebat, que magis pro
20 diuina essent iusticia corrigenda quam ob vulgi fauorem exequenda. Que superni arbitris inspirante gracia coarcere (!) disponebat; sed indomite gentis feritas et obstinata duricia .. Vanitati eum insistere et veluti nouis et inauditis adinuencionibus operam dare in suis conuenticulis conquerebantur, ac ob hoc, qualiter iugum domina-
25 cionis eius ab eorum contumacie ceruicibus excuterent, maligni spiritus suggestione inflati consiliabantur. (7) Per eum eciam in Dania (fol. 11 v) primo terciam partem decime sacerdotes tam de frugibus quam de pecoribus ad usus proprios obtinuerunt et usque in hodiernum diem obtinent. (8) Istis vero predictis
30 causis et consimilibus vulgus contra ipsum conspirabat. Vulgaris

---

12. *cfr.* (Passio) p. 64, 11 sq.; *Psalm. 72, 28; 77, 7.* 14. *Euang. Joann. 14, 6*: ego sum via et veritas et vita; *ceterum de hoc loco vid. nota sub finem huius libelli.* 16—26 *ex* p. 93, 25—94, 6 *et* 94, 10—15. 26—29. Per eum .. obtinent *scriptor de suo addidisse videtur* (*cfr. tamen* p. 74 c, 27 sqq.), *sed prima vera non sunt.* 29. Istis .. conspirabat *cfr.* (Passio) p. 68, 1 sqq. 30—533, 5. *cfr.* p. 94, 16—21 (*sed* seductorem *plane ineptum est*). —

---

4. tñ (tamen) **V**; *rectius esset* tm̃ (tantum). 22. obstiata **V**, *ut vid. Post* duricia *quædam desiderari et librarii errore omissa esse apparet; apud Ailn. p. 94, 5* uoluntatis eius effectum in dies differebat *hoc loco leguntur, sed fieri potest, ut excerptor tantum* impediebat *scripserit.* 26. inflato *fort.* **V**, *sed* inflati **V** *corrector.*

enim cetus non percipiebat, que regio pectori dominus inspirabat. Nam cum ipse eos a peccati iugo eripere et ad iusticie libertatem conaretur reducere, obcecati non videntes ueluti seductorem et antique pacis et quietis inuasorem ac pristine libertatis eum deputabant ereptorem.

III. Verum ciuitas in excelso sita nequid abscondi: fama virtutum et constancia prudencie nobilissimi principis lacius per orbem terrarum diffunditur, et tam apud Ytalos, Yspanienses, Gallos, Anglos, Yros et Scotos et Orcadienses quam apud Sueones, Norwegienses, Polonos, Slauos, Saxones et alios Theutonicos celeberrimus habebatur. Ipsis eciam Francigenis nobilissimis et bellicosissimis non tantum admirandus sed et metuendus insonabat. (*2*) Illis diebus insidijs belli Haroldus rex Anglorum occisus est a Wilhelmo, Normannorum duce, quem Bastarch (!) Angli cognominauerunt; qui Angliam vi et armis deuictam nimia ferocitate depressit. Indigene vero terre illius, de amissa libertate pristina condolentes, per beatum Kanutum, regem Danorum, iugum dominacionis prefati Willer*m*i ab eorum ceruicibus excutere cupientes miserunt legatos regi Danorum, ut ad necem Har*al*di quondam regis, consanguinei sui, vlciscendam properaret, eosque suo seruicio promptos in omnibus inueniret. (*3*) **B**eatus ergo Kanutus, preliator robustus, Anglorum legacione gratanter suscepta cum principibus et regni optimatibus ista omnia pertractans, scilicet de consanguinei sui (fol. 10 r) nece, adiecit regnum Anglorum sibi hereditario iure deber*i*, eique iniuriose subtractum conquerebatur. Ex communi ergo omnium meliorum consilio expedicionem per vniuersam Daniam indixit classemque ingentem loco et tempore statuto coadunari precepit.

6—13 *ex* p. 96, 7—15 *petita sunt, sed a scriptore licenter aucta.* 13—28 *scriptor suis verbis ea breuiter narrauit, quæ* p. 96, 18—97, 24 *leguntur, quisbusdam additis; cfr. Annal. Lund. ad MXV.* (= *Adam Br. II, 52*): Willelmus, quem Franci Bastardum appellant; *Saxo p. 582 M.*: Angliam, infelicitate amissam, hereditatis duxit nomine repetendam; *Sueno Agg. cap. VI*: paterni sui auunculi se doluit exheredatum potentia; *cfr. etiam Passio p. 66, 19 sqq. et Breuiar. p. 141, 9 sq.*

1. *post* enim *m. 1* et *deleuit.* 6. nequid *scilicet* = nequit. abscondi **V** *corrector virgula apposita in* absconditur *mutare voluisse videtur, male.* 7. prudencie *ex* -cia *corr. m. 1.* 9. Sueones *scripsi* (*ut supra* p. 539, 6); syenos **V**; Suecos *Sch.* 18. Willeri **V**. 19. harcadi **V**. 21. inueniret **V** *m. 1 corr. ex* subueniret. 25. debere **V**, *corr. Sch.*

(4) Congregato autem excercitu(!) nauali innumero apud portum, qui dicitur Humle, vnde minus difficilis in Angliam erat transitus, rex in ciuitate Sclewicensi de negocio prefato pertractans morabatur, per quatuor magnas dietas ab illis
5 distans. Vulgus autem, littorea detencione more suo inpaciens, prestolaciones domesticis inutiles negocijs suis in conuenticulis conquerebatur, et aut sibi licenciam ad propria remeandi aut, rege alijs intento, alium sibi expedicionis principem facultatem eligendi aut regi nuncios, ut cum classe acceleraret, transmitti
10 crebrius vociferabatur. (5) Olauus autem, frater regis, ad regnum aspirans, pro beniuolencia plebis captanda ipsorum garritui satisfaciens, ad propria remeandi licenciam propria contulit auctoritate. Qua licencia rusticorum contenta ruditas inculta lares ad proprios repedauit. Porro iniquitatis consilio
15 comperto rex perspicacis industrie, *negocio* diucius pertrac*ta*to, proprii honoris detrimentum nec non et regni utilitatis considerans dispendium, fratrem proprium prefatum, videlicet

---

1 sq. *cfr. Sueno Agg. cap. VI*: collecto itaque exercitu classeque congregata, qua Angliam expugnaturus inuaderet, in Humla, quæ tunc temporis portus maris extitit, totum exercitum iussit conuenire; *Saxo p. 584 M.*: Lymici maris oris aduehitur, a quo breuissimus in Oceanum transitus patet. 3 sq. *cfr.* p. 99, 6—14; *verba tamen* per . . distans *ipsi scriptori deberi videntur.* 5—10. Vulgus . . vociferabatur *ex* p. 99, 18 - 100, 4 (*cfr. cod.* **H**) *petita sunt, sed miro modo Ailnothi verba* (*in voce* more) *male intellexit scriptor.* 10—545, 2. *cfr. Radulfi Nigri chronica uniuersalis (in Monum. Germ. Script. vol. XXVII p. 333), sub finem sæc. XII. scripta*: Cnud . . cum parasset nauigium contra Angliam, frater eius Olaf, captans plebis beniuolentiam, dedit exercitui abeundi licentiam; unde frater eius iratus misit eum comiti Roberto ad custodiam in Flandria. *Cfr. etiam Annales Ryenses*: Knut . . cum expeditionem congregasset (in Fiskæbæk iuxta Wibergh), ut Angliam debellaret, frater suus Olauus, dux Jucie, totum dissipauit proditiose (et eum occidi procurauit). 10—11. ad regnum aspirans, *cfr.* (Passio) 67, 18 sq. *et Saxo p. 583 M.*: Olauus affectatione regni pietatis erga germanum oblitus. 14. lares *cfr.* p. 101, 4. 14—545, 3. Porro . . in uxorem *ex* p. 100, 10—13 *petita sunt, sed illa*: proprii . . dispendium, *ut etiam extrema huius et prima sequentis capitis verba, scriptor de suo addidisse videtur.*

---

5. littorea detensione **V**; littoree detencionis *Sch. (ex Ailn.), sed ablatiuum mutare non audeo* suo more **V**, *sed additis m. 1 transpositionis signis.* 6. domestici i. negocij **V**, *quod ex Ailn. correxi.* 15. ingenio d. ꝑtractans **V**, *sed m. 1 ultimam vocem in* ꝑtracto *correxit*; negocio d. pertractato *ex Ailn. rescripsi.*

Olauum, captiuauit et socero suo, comiti Rodberto de Flandria, reseruandum transmittit. Ipsius enim filiam carissimam rex duxit in vxorem, de qua eciam sobolem nobilissimam sibi, scilicet comitem Karolum, suscepit; vnde illi pre ceteris de custodiendo fratre melius credidit.

IV. Rex autem diuina imbutus sapiencia, qu*ia* animo suo de excercitus sui reditio*ne* displicebat, dissimulans tempus redimebat, quoniam dies mali erant. Sed veluti *h*actenus pietatis studio inherebat, sic et (fol. 10v) postea diuini cultus reuerenciam extollere, cleri iura prouehere, dierum precipuorum atque legitimorum ieiuniorum obseruancias, quemadmodum per vniuersum orbem Christianorum habentur, instituere plurimaque alia domino contraria cohercere satagebat. Seruos eciam dominorum liberalitate manu missos seu proprij laboris sudore precio adquisito redemptos libertati publice adiudicabat; aduenas et vndecumque aduenientes, sub regni sui imperio degentes, incolarum pares iure et equitate decernebat; pupillos, orphanos, viduas ac pauperes sibi non sufficientes clipeo tuicionis auctoritate regali defendebat; rebellium siue diuinorum siue legalium institutorum obstinaciam refrenabat, et regie equitatis virga indomitas eorum ceruices edomabat. (*2*) Hostis autem antiquus ut leo circuiens querens, quem deuoret, machinas astuciarum in mortem regis, quoniam dei seruum bene nouerat, intendebat. Sicque natu quosque maiores et viribus preeminenciores, audacia ad nefas promptissimos nefaria, contra principem religiosum adarmabat. Vnde omnis pene terre vulgus, veneno ipsius infectus ac malicie ipsius laqueis irretitus, in mortem regis et martiris conspirabat. (*3*) Verumtamen regis exactores pariter et omnes regalium negociorum executores, regnum in manu regis iam corroboratum conspicientes, plus iusto in causis aggrauandis

7. *Ephes. 5, 16*: (ambulate..) ut sapientes, redimentes tempus, quoniam dies mali sunt; *Coloss. 4, 5*: in sapientia ambulate.., tempus redimentes. 8—21. Sed..edomabat *ex* p. 101, 5—19, *quibusdam additis, aliis leuiter mutatis.* 21—24. Hostis..intendebat, *cfr.* p. 101, 20—102, 2. 24—28. Sicque..conspirabat, *cfr.* p. 102, 5-13 *et* (Passio) p. 68, 4 sq. 28—546, 8 *ex* p. 102, 17—103, 4; *sed licentius mutata et aucta.*

6. quia *scripsi*; que **V**. 7. reditis *(compendiose)* **V**; reditu *Sch.* 8. actenus **V**. 17. pares *Sch. (ex Ailn.)*; ptes **V**. 29. regnum.. corroboratum, *cfr.* regnum (imperium)..roboratum, *Paralip. II, 12, 1; 25, 3; et supra cap. I, 2.*

insistebant ac res fisco asscriptas uilipendentes nimie auiditatis infecti veneno diripuerunt. Agnum pro denario, ouem pro solido, vaccam pro tribus denariorum solidis in regio censu reddi disponebant. Iudicia eciam peruertentes, tam nobiles
5 quam ignobiles (fol. 9 r) vi et potencia pauperes opprimere contendebant. Quorum enormitatis insolencia plurimi exacerbati, ira simul et inuidia accensi, omnem prefatam in regem diffuderunt tirannidem. (*4*) Discurrebant ergo impietatis ac demencie intercursores, qui non dumtaxat ad scelera promptos, verum eciam
10 simplicium corda nec non et u*el* tunc innocencium animos contra regem incitabant, ut complices scelerum multiplicent et veritatis ac iusticie ius usquequaque perturbent, regis et martiris sanguine sitibundi cupientes saturari.

V. **R**ege vero in Iucia manente, que maior pars est
15 Danie, ac in australibus Iucie partibus regalibus negocijs ex more peractis, ultra fluuium, qui L*im*efjórth dicitur, ad insulam Wendelam transfretabat. Erat enim tunc temporis insula duas continens prouincias, Thiutha*m* videlicet et Wendela*m*, que hodie promontorium magis quam insula
20 dicenda *est*. (*2*) Veniens ergo rex ad ciuitatem Burglanensem, solo aulico et cottidiano excercitu comite, spaciaturus per aliquot dies residere decreuit, regi*is* exactoribus de causarum negocijs inquirendis et peragendis demandans. Cuius aduentu diuulgato tam nobiles quam ignobiles, maligni spiritus toxica infecti, contra
25 Christi agonistam incitati, contra regem irritati, consilia prius secreta propalare non dubitant: malignorum conuenticula ad pontum, Cornicum appellatum, congregant ac in regiam maiestatem sentenciam dampnacionis dare non formidant. (*3*) Statuto

8 sqq. *cfr.* p. 103, 5—12. 15. ac in australibus . . peractis, *cfr.* p. 104, 7 sq., *sed scriptor Ailnothi verba aut male intellexit aut licenter mutauit, quasi A. non* ultra fluuium, *sed* citra fl. *dixisset. Cetera usque ad v. 20 ipsi scriptori debentur, nec mihi quidem Adami Brem. libro (IV, 16) usus esse videtur.* 20—28 *ex* p. 104, 10—105, 5 *petita, item* 28—547, 16 *ex* p. 105, 6—20, *sed scriptor quædam mutauit, nonnulla omisit, non pauca de suo addidit.*

5. pauperes *merito suspectum habet et abesse vellet Sch.* 7—8. diffuderunt, *si verum est,* contulerunt *(skød over paa, gav Skylden for) significare videtur.* 10. uel (= saltem) *scripsi*; ut **V**. 16. lunefjorth **V** *semper*; *corr. Sch.* 18. thiutha . . wendela **V**, *correxi.* 20. est *scripsi*; sũt **V**. 22. regiis *Sch. ex Ailn.*; regib; **V**. 23. diuulgato *post* ignobiles *habet* **V**; *transposui.*

autem die rex cum suis multitudinem illorum spectaturus et cum illis, si facultas daretur, preliaturus aggreditur. Sed considerans tante multitudini se cum paucis sine ingenti suorum strage non posse resistere, cupiensque furoris (fol. 9 v) insolenciam adunate multitudinis mitigare, atque vtriusque istarum congregacionum lesionem suorum hominum connumerans amissioni, quia omnes sue dicioni subiecti erant, loco cedendum instituit, et, ne maior tumultus fieret, quiecius abire quasi rem cum suis pertrac*ta*turus constituit; de se suisque prospiciens, aduersariorum sanguinem non affectans, sed pacem preeligens, secundum dominicum preceptum: 'si vos persecuti fuerint in ciuitate vna, fugite in aliam', ad regiam curiam, que Akersburch dicitur, in ipsa ripa fluminis, scilicet L*im*efjorth, sitam, excercitum, quem secum habebat, misit. Ipse autem cum venerabili viro Heinrico, eiusdem diocesis episcopo, in uilla ibidem proxima residebat. (*4*) Sed cupiens rabiem instinctu serpentis antiqui in plebe excitatam sedare misit ad eos venerabilem antistitem Heinricum, qui eo tempore, ut diximus, gloriosum regem secum detinebat. Qui facunde perorans, ut ab insolencia ipsorum iam incepta desisterent, instigat et, ne ad infamiam vniuersi orbis deueniant, persuadet, fas nefasque elegantissime proponens perorat. Sed quoniam super elatos et omni malignitate inflatos spiritus dei requiescere non poterat, sanis prefati episcopi consilijs infrementes insanis clamoribus insonant: in pontificem irruere festinant et, *n*e uera peroranti et utilia persuadenti vulgus adquiescat, incommodis quibusque propositis dissuadendo insistunt. (*5*) His vero omnibus ab episcopo regi insinuatis, aquilonalibus partibus derelictis ultra fluuium L*im*efjorth transiens ciuitatem Wibergensem adijt querens auxilium; sed non ibi adiutores, ymmo nouos repperit persecutores.

---

17. misit ad eos .. Heinricum: *aliter rem narrat Ailn. p. 106, 11 sqq., tamquam episcopus sua sponte multitudinem adierit. Ceterum cum* 16—27 *cfr.* p. 105, 10; 106, 11—107, 9; *cum* 27—30 *cfr.* p. 105, 15; p. 108, 6 sq.; p. 111, 11—15.

---

9. ptracturus **V**, *correxit Sch.* 17. plebẽ **V**, *corr. Sch.* 19. facunde *scripsi* (facundissime *Sch. ex Ailn.*); facũdie **V**. 22. perorat *abesse debebat.* 25. ne *Sch.*; ue **V**.

(*6*) **V**ulgus autem maligne congregacionis Wendalensium omnes fines terr*e* illius mirabiliter, immo (fol. 8 r) diabolice, contra regem instigant: cateruatim procedentes regias curias inuadunt rerumque prouisores ibidem edibus exturbabant; omnia inuestigantes oculis
5 auaris inspiciebant, manibus queque proxima diripiebant et vniuersa porcorum more subuertebant. Et ad vrbem Akersburch, ubi regalium gazarum ministri assidebant, concite properabant; sed illi deforis impugnabant, isti deintus sua defendere cupiebant. Multitudine vero irrumpencium accrescente, alij extrahebantur, alij pro
10 foribus occidebantur, alij in flumine precipitabantur, alij latebras querentes domibus distractis effugerunt, omni postposita suppellectili. (7) Tandem vulgari edicto vniuersaliter tam pedites quam equites regia vestigia insecuntur; et, ne principi religioso refugij locus usquam relinquatur, uesanie vulgi simul et demencie
15 intercursoribus circumquaque diabolo comitante transmissis studiose decertant, ut exemplum magistri Jhesu Christi in his sicut et in alijs discipul*us* et martir sequatur. De quo dictum est: 'Vulpes foueas habent, et volucres celi nidos; filius autem hominis non habet, vbi caput suum reclinet'.

20 VI. Rex vero absque tumultu aquilon*al*es omnino Iucie partes deserens Sleswicensem adijt nau*t*ico itinere illinc in Phyoniam profecturus. Puppibus ergo non segniter instructis et necessarijs aduectis, magnificus princeps, Iucie furorem pariter et Iuciam penitus relicturus, per fluuium S*l*ie usque in mare *nauigans*
25 fluctiuagos sinus cum domesticis satelli*ti*bus et nouo iam certamine tironibus experiendis ingrediens insulam Pheo*ni*am aduehitur, vbi, dum presentis s*ec*uritatem quietis requirens non inuenit, sempiterne felicitatis palma et perpetua gloriosi triumphi memoria

---

Cum 1—12 *cfr.* p. 111, 15—18; 106, 1—4; 107, 13—108, 5; *cum* 12—19 *cfr.* p. 106, 7—9; 108, 17—21; 111, 17—112, 4; *cum* 20—549, 1 *cfr.* p. 112, 4—14.

---

2. terra **V**, *corr. Sch.* 8. ĩpũgnabãt **V**. 17. discipulus *scripsi* (*sc.* = Kanutus, *ut infra p. 550, 2*); discipulis **V**. 20. aquilones **V**, *correxi.* 21. nauico **V**, *corr. Sch.* 24. Slie *scripsi*; scle scie **V**, *sed* scle *ipse librarius postea deleuit.* nauigans *(aut simile quid) excidisse putaui.* 25. satellib; **V**, *corr. Sch.* 26. pheoticam **V**, *corr. Sch.* 27. saturitatem **V**, *corr. Sch. ex Ailn.*

insigniri promeruit. (2) Regis itaque aduentu diuulgato, ut, qu*od* (fol. 8v) diuina dispone*bat* prouidencia, non serius efficeretur, nocturnis simul et diurnis intercussoribus (!) circumquaque transmissis, multitudo terre illius vulgi coadunata iniquitatis congregat consilia et, ut suis eciam principem religiosum finibus ext*urb*ent seu eciam, quod dictu scelus est, vite extorrem efficiant, omni condicit instancia. Ipse autem ad locum precipuum, utpote certaminis, triumphi et repausacionis sue, qui ciuitas Othoniensis dicitur, cum fratribus suis Erico, Benedicto et Swe*n*one, curialibus suis secum comitantibus, proficiscitur, rerum ibi*dem* euentum prestolaturus et, quid suis † consilijs consilij admitteret, tractaturus. Sediciosa vero multitudo in dies adaugetur, exploratores curie regali intermittit regiaque vndique sciscitabatur consilia, et in eum irruendum cum suo comitatu omni decertat instancia. (3) Cuius sedicionis vti princeps et fraudis commentor tirannus quidam, Pipero nomine, inter eos magis astutus ingenio et fecunditate spiritus inimici, facundus eloquio, regem innocentem fraudulenter adijt; et, ut fidem fraudibus prebeat, legionis insensate furibunda non occultat consilia, que tamen per se quam plurima proponendo haut minime depromit attenuanda. Vnde qua*si* regi suo fidelis in mensa regia regi proximus assidens, secundum illud prophete: 'Qui edebat panem meum, magnificauit super me supplantacionem', regis tandem dapibus *f*arçitus et poculo inebriatus, regalibus est honoratus muneribus. (4) Et veluti magistro veritatis, Jude proditori intinctum calici panem porrigendo dicenti: 'quod facis, fac cicius', ita exemplo traditoris, accepta licencia ad vulgum redeundi, dominum suum et regem sanctissimum, osculo corde

Cum 1—25 *cfr.* p. 113, 7—114, 5 *(in qua parte, ut etiam inferius, notabiliores certe discrepantias ab Ailnotho diductis typis signaui). In* 25 *et sequentibus constructionem verborum Ailnothi* (p. 114, 5 sqq.) *prorsus turbauit excerptor, ita ut datiuus* magistro . . dicenti *hic nihil habeat, unde pendeat; verbis suis* (p. 549, 27—550, 2) ita exemplo . . sequeretur veritatis *Ailnothi verba* (p. 114, 7—9) *licenter transformauit.*

1—2. utq; | di'na disponẽte **V**, *corr. ex Ailn.* 5. extrahẽt **V**, *corr. Sch. ex Ailn.* 9. sweone **V**. 10. ibitũ **V**, *corr. Sch.* 11. cõsilijs cõsilij **V** *inepte.* 13. sciscitaba' **V**; *scribendum erat* sciscitatur. 14. in eũ irruẽdũ **V**, *inepte, nisi* decernit *pro* decertat *scribitur.* 21. quã **V**; *recte Sch. intellexit,* quasi *aut* tamquam *postulari.* ĩmẽsa **V**, *deleta post hoc ab ipso librario vocula* (ij?). 23. regijs **V**. 24. ſarcitus **V**, *corr. Sch.*

venenato *dato,* (fol. 7 r) sub pacis pretextu tradidit, ut pacis osculo discipulus traditus magistrum sequeretur veritatis. Nequissimus autem Pipero, hostilibus catheruis occurrens, que a rege perceperat, non pandendo sed peruertendo denunciat, et, qua eum fraude circumueniant, astute instruendo perorat. (*5*) Cuius persuasionibus sediciosa multitudo satisfaciens contra regem prenominatum conglomerata ad locum regie sedis coaceruatim discurrit. Equorum fremitus, populorum stridor, pressure fragor, armorum collisio ethera tangere videntur; cursus peditum, impetus equitum humum concuciunt; puluis solo exurgens in aera, lacius alciusque diffusus, die adhuc superstite nocturnas tenebras inducit. (*6*) Porro vespertinali tempore imminente dominus rex more solito uesperas auditurus et iam se suosque sancto martirum regi commendaturus monasterium sancti Albani martiris non longe situm expetit; quem plures nobiliores sui certaminis participes sequuntur, alijs quibusdam latebras, quas poterant, inquirentibus et vite presenti consulentibus. (*7*) Hostium vero cuneus circumquaque adueniendo discurrit et tam edes regias quam et atria irruendo occupat. Quidam quoque sacraria, vbi rex religiosus cum suis inerat, irrumpere temptant: alij valuas ecclesie resoluere, vectes ferreos confringere, nonnulli ignem admittere, omnesque aut viuos comprehendere aut mortuos relinquere conantur. Sed igne rore superne virtutis extincto inuictissimi tyrones deintus pro foribus hostibus resistunt, aditum armis non segniter recludentes et pro sui domino gloriose dimicantes. (*8*) Rex vero interea deuotus regem regum non Herodiana fallacia sed Dauitica inquirit humilitate: omnium peccatorum suorum penitenciam agens Christum confessus est; tandem sacramento eukaristie corpus pariter et animam muniens aureis (fol. 7 v argenteisque muneribus altaria ditat, socijs sue passionis hec eadem facientibus et vicissim, ne hosti aditus pateat, armis

---

3—5 *cfr.* p. 114, 12—14. 6—551, 1 = p. 116, 9—117, 19.

---

1. vẽnato **V** *in fine paginæ*; dato *addidi, ut constructio iusta efficeretur, quæ hic sine dubio non excerptoris sed librarii culpa turbata est.* 2. discipulus (*ut supra* p. 548, 17) = Kanutus. 9. videntur *Sch.*; vide'tur (= videretur ?) **V**. 14. sancto martirum regi, *i. e.* Christo, *cfr. p. 69, 9, et infra in fine cap. XI.*

obsistentibus. (*9*) Conspirante tandem multitudi*ne* vndique accurrente traditor ille Pipero deforis pro foribus astat et regis hactenus hominem fidelissimum quendam verbis lacessire quasi ad duellum irritans non dubitat. Quo non segniter deintus occurrente, duris alternatim ictibus admissis vterque vulneratur, illo tandem gloriose deintus occumbente, isto ad euidencioris ulcionis indicium viuo ad propria delato. Nam ad domum delatus, acerrimo demone inuasus, vicina queque tam morsu quam manibus inuadit, dirumpit et conterit, ore spumas apri more furiosi eicit, horribiliter clamando vociferatur, vana et inaudita profert, scelus fraudulentum euidenter proclamat, ad ultimum lingua dentibus per medium corrosa et abscisa vitam miserabiliter finiuit. (*10*) At vero hostis pertinax obstinaci insolencia parietibus insistit ecclesie et *sagittas* cum saxis per aperta immittit; regem lapidibus ut Stephanum tundit, telis ut Sebastianum vulnerat, sacrumque monasterij pauimentum cruor*is* sanctorum Christi martirum perfusione consecratur. Verum, ut passionum Christi rex deuotus imitator efficeretur, ueluti dominus in cruce in medio ini*qu*orum positus, sic et ipse inter cuneum aduerse multitudinis constitutus aquam sibi sicienti porrigendam inter furencium tela expecijt. Quam cum quidam pietate motus in vasculo haustam detulisset porrigensque per fenestram regi dedisset, alius hasta intromissa et vase de manibus vtrorumque excusso et aqua simul effusa, regi quidem sitim extinguen*d*i ocium abstulit, sed illi pietatis premium non ademit. Qui vero aquam deiecit, haut longo post tempore vesania actus fonti superimminens, (fol. 13 r) ut pote sitim propriam extincturus, capite tandem in profund*a* demisso genibusque desuper monstruose dis*t*ensis spirituque scelesto emisso cadauer ibidem exanime ueluti diuine ulcionis indicium superuenientibus aspiciendum reliquit.

VII. Fortissimis autem regis militibus hostiles acies a foribus monasterij deturbantibus, versi ad orientem sanctuarij,

---

1—13=117,19—118,9. 13—30=p. 118,10—119,1. 31—552,4= p. 120, 3—9.

---

1. Conspirãte tãdẽ multitudīs vndiq; **V**; *rectius apud Ailn.*: conspirate t. legionis multitudine u. 14. sagittas *addidi (ex Ailn.)*. 17. cruore, *ut vid., initio* **V**, *sed ipsum librarium hoc in compendium genetiui* cruoris *corrigere voluisse puto.* 19. iniquorum (*i. e.* latronum) *scripsi ex Ailn.*; inimicorum **V**. 24. extinguẽti **V**, *corr. Sch. ex Ailn.* 28. profundo **V**, *correxi.* 29. discẽsis, *ut vid.*, **V**.

vbi principem deuotissimum precibus insistentem introspexerant, gladijs et securibus postibus secandis et diruendis insistunt, crucemque sacram nec non et capsulas reliquiarum, sanctorum Albani videlicet et Oswaldi, poste ad ima vergente, solo deiciunt. (2) Erat enim monasterium ligneum, in honore sancti Albani consecratum, in quo tunc temporis sedes erat episcopalis, que postea ad monasterium beati Kanuti, cuius hodie festum celebramus, insigni de lateribus edificio construct*u*m translata est. (3) Sanctissimo igitur rege coram altari deuotissime orante, infelix quidam lancea per fenestram intromissa latus gloriosi martiris Kanuti perforauit, edemque sacram ipsius sanguine cruentat. At ipse, vulnerum Christi non immemor, que pro nobis passus est, beato Benedicto, fratre suo carnali et certaminum collega, vulneribus admodum saucio assistente amplexato et pacis osculo dato, brachijs in modum crucis extensis ante altare domini se prostrauit in terram. Ex lateris namque vulnere vena manante, voce adhuc superstite dominum interpellat, ac spiritum creatori commendans de presenti seculo Christi palacium perpetuo paus*at*urus intrauit. Egregia namque vicissitudine mortuo pro se domino beatus Kanutus mortis triumphum obtulit, purpuratusque proprij sanguinis ostro stolam suam dealbauit in sanguine agni. (4) Constantissimi vero milites rege interempto non hostibus tantummodo non cedunt, verum eciam adinuicem exhortando animos vires excercitare(!) incitabant: per aperta irruentibus non segniter occurrendo armis arma viriliter referebant ipsisque cedentibus vicem rependebant, gloriose (fol. 13 v) magis occumbere quam tanto principe amisso eligentes superviuere. Quibus, multitudine hostili cateruatim accrescente, non tantum stratis sed et, vicissim opprimentibus aduersarijs, suffocatis, edes sacr*a* cruore martirum aspergitur, templi solum vnda sanguinis irrigatur, propheticum impletur, quo dicitur: 'Venerunt gentes in hereditatem tuam, polluerunt templum sanctum tuum'; et alibi: 'Effuderunt

---

5—9 *de suo addidit excerptor.* 9—20 = p. 120, 9—22; *cetera* (20—22) *de suo adiecit excerptor; cfr. tamen p. 158, seq. 5, 10 et Apocal. 7, 13 sq.:* Hi, qui amicti sunt stolis albis,.. lauerunt stolas suas et dealbauerunt eas in sanguine agni. — 23—553, 1 = p. 120, 22—121, 8.

---

8. cõstructã **V**, *correxi* (*Sch.* constructo). 19. pausurus **V**, *correxi.* 30. sacro **V**, *correxi.* 32. quod dicitur **V**, *correxi.*

sanguinem sanctorum tuorum in circuitu'. (5) Predictis autem facinoribus perpetratis prophanorum cuneus plura adiecit. Non enim tantum atria regalia sed eciam angulatim perscrutantur sacraria, omniaque ibi inuenta diripientes eciam consecrata Christi altaris ornamenta, ut inter se partiren- 5 tur, distrahebant, sicut scriptum est: 'Dispersi sunt lapides sanctuarij in capite omnium platearum'. Dehinc ciuitatem totam circumquaque perlustrantes, ne quis regie stirpis, utpote sceleris ultor, superstes relinqueretur, prouide precauere satagebant. (6) Tandem beat*um* Benedictum, preciosi martiris et regis fratrem germanum 10 conlegamque certaminis, ab inuestigantibus adhuc superviuere et proximo seruatum hospicio cognoscunt adesse. Quo precipiti cateruatim cursu irruentes regium iuuenem inuentum, vulneribus admodum sauciatum, pedibus extrahentes in medium impietatis conuenticulum producunt, ut secundum apostoli dictum 'specta- 15 culum mundo' mundique principis amministratoribus efficeretur, et per eos omne ministerium iniquitatis perficeretur. Cumque, quo modo uel quali eum morte perderent, pertractarent, iam, veluti venatoribus de rapto dissidentibus, membratim distractum et semiuiuum, alij lanceis corpus ipsius terre crudeliter 20 affigunt, alij securibus, nonnulli gladijs mutilant et occidunt; sicque perpluribus vulneribus vita exemptum ac minutatim per membra secatum relinquunt. Et cum emisisset spiritum, martirij consecutus est premium.

VIII. Sedatis itaque prememoratis tumultibus pariter et ini- 25 quitatis (fol. 14 r) executoribus a templo discedentibus, clerus ibidem deo deuotus fideliumque laycorum cetus humanitatis officio insistentes cesorum corpora curant, regia quidem membra germanique ipsius in ecclesia sancti Albani recondentes, gloriosorumque martirum et militum cadauera in atrio eiusdem 30 ecclesie, angulo occidentali simul et aquilonali, reseruanda terre matri commenda*ntes*. (2) Remunerator autem omnium bonorum Christus Ihesus, diligentibus se bona preparans innumerabilia, 'que

1—24 = p. 124, 1—125, 6. *Extrema verba* Et cum . . premium *de suo addidit excerptor.* 25—32 = p. 127, 10—17. *Reliqua huius capitis pars ipsi excerptori debetur; sed quod ad Esberni historiam (§ 3) attinet, conferantur fragmenta Arnfasti monachi.* p. 163, 1—9. 33—554, 2 *cfr. Corinth. I, 2, 9:* Quod oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit, quæ præparauit deus iis, qui diligunt illum.

10. beati (btī) **V**, *corr. Sch.* 32. commendat (*aut* -das) **V**, *correxi.*

oculus non vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascendit etc.', beatissimi regis et martiris Kanuti pariter et fratris ipsius, sancti Benedicti ducis, meritis et precibus miraculorum signa multiplicat.

5 (*3*) **E**rat enim quidam, Esbernus nomine, in *F*yonia natus, qui ab infancia pedum gressus non nouerat, sed cruribus retortis, poblitibus reflexis (sure coxis, plante clunibus adherebant), gibbosus eciam, capite in terram demisso, brachijs et genibus quadrupedum gerens similitudinem reptitabat. Hic 10 in ecclesia sancti Kanuti orans deuote in vigilia ipsius sancti martiris, choro in horis uespertinalibus h*o*c responsorium inchoante: 'Iustum deduxit dominus per vias rectas', spina*li* *e*ius erect*o*, gibbo adnichilato, cruribus extensis, ordina*n*te benignitatis vbertate beati regis Kanuti sanitatem recepit. Hunc 15 vidi ordinatum, et missam de beato Kanuto dicentem audiui, ego ipse, cuius manus dextra uobis hec scripsit legenda.

(*4*) **A**lium eciam vidi simili modo contractum, cruribus reflexis brachijsque eodem modo replicatis, totam Fion*i*am triginta annis et amplius reda circueuntem, qui, omnibus terre 20 illius melioribus notus, plurimisque in die ascensionis domini in monasterio sancti Kanuti astantibus et ipsum sic contractum videntibus pariter et neruorum ex distensione confractiones audientibus, choro cantante 'Ascendens Christus in altum', sanitatem per (fol. 14v) merita ipsius Christi martiris 25 adeptus est. Multa eciam alia operatus est dominus plurimis

---

12. *lib. Sapient. 10, 10:* (Sapientia profugum iræ fratris) iustum deduxit per vias rectas, et ostendit illi regnum dei, et dedit illi scientiam sanctorum; honestauit illum in laboribus, et compleuit labores illius. *(Antiphona est quinta in Vesperis in festo translationis s. Kanuti regis, vid. Breuiar. Othiniense in S. R. D. III, p. 398).* 23. *Ephes. 4, 8:* Ascendens (Christus) in altum captiuam duxit captiuitatem; dedit dona hominibus *(Antiphonæ tertiæ versiculus est in secundo nocturno festi ascensionis dominicæ, ante lectionem quartam recitandus, item responsorium post lectionem quintam; sic est in Breuiariis Othiniensi, Roschildensi, Lundensi et sine dubio ubique).* *Ad 25 sqq.* (Multa etc.) *cfr.* p. 273 a, 11 sqq.; 334, 17.

---

5. ſyonia **V**, *corr. Sch.* 11. hũc **V**, *corr. Sch.* 12—13. spinali eius erecto *scripsi* (spinalibus erectis *Sch.*); Spína huius erecti **V**. 13. ordinate **V**, *corr. Sch.* 18. fiontã **V**, *corr. Sch.*

in locis meritis et precibus beati martiris suffragantibus: leprosos mundando, demones effugando, ydropicos, paraliticos, cecos, surdos, mutos et claudos, plurimos eciam diuersis morborum generibus laborantes sanitati restituebat, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen. 5

IX. Venerabilis vero deo dilecti regis prudentissima coniunx animi nobilitatem vultu pretendens, proponens karissimi coniugis iam preciosa membra — — aduocatum apud de(fol. 15 r)um habere — — non mente recessit.

(2) Requieuit autem rex deo dilectus Kanutus et martir egregius 10 eodem in loco annis fere nouem, Olauo — — prediximus, egritudine fractus, veluti virtutum non electus inspector, vita simul et regno excessit. (3) Hic autem Olauus de captiuitate comitis Flandrie post discessum beati Kanuti per Nicolaum, fratrem eius, postea successorem, liberatus est. Posuit enim se ipsum 15

---

6. *Capitis IX. sectio 1 pœne totidem verbis ea continet, quæ supra p. 127, 18 (21)—129, 10 edita sunt; quare ea hic iterare nolui, sed discrepantias tantum notare:* aduecta (p. 128, 1) *post* consecrato *male transposuit excerptor, et* Gandeuis *habet* (*ut* **H**); p. 128, 5 *pro* nocturna *scripsit* nocturno tempore; p. 128, 6 ad locum prefatum corpus n. d. a.; p. 128, 10 clarissima; p. 128, 12 *omisit* ipsius (*ut* **H**); p. 129, 5 *miro errore scriptum est:* ac ecclesie sacrata; p. 129, 6 *scripturam codicis* **H** *habet, item* 129, 9 (atque sui quondam karissimi karissima p. l., *vid nota Arnæ Magnæi p. 459*). — 11. *Sectionis 2 verba, quæ omisi, ea sunt, quæ supra p. 129, 13—23 leguntur, sed discrepantias has habet excerptor:* p. 129, 15 tocius cleri; p. 129, 18 non penitus (*ut* **H**); p. 129, 19 postmodum lateribus consummatam eiusque n. c.; p. 129, 20 impositus (*ut* **H**); p. 129, 21 a terra; *ibd.* euidentibus (*ut* **H**). — 13 sqq. *Sectionem 3 excerptor aliunde sumpsit; cfr. Radulfus Niger (vid. supra ad p. 540, 14 sqq.):* Olaf vero, cui successio competeret, captiuato in Flandria, frater eius Nicholaus primus post eum regnare distulit, quoniam inter eos ex condicto iuramenti conuenerat, ut maior natu post alium semper regnaret. Nicholaus igitur fratrem suum Olaf promissa pecunia liberauit, factus obses pro eo. Quem cum frater liberatus nollet redimere, omni tempore vite sue afflictus est uredine famis et pestilentie. *Cfr. etiam Saxo p. 595 sq. M.; sed is non (ut Radulfus et partim excerptor noster) propter impietatem aduersus Nicolaum sed rectius scilicet propter cædem Kanuti mala tempora Danis accidisse dicit. Excerptor utrumque probauit. Willelm. Malmesb. l. l.:* Post (Kanutum cæsum) homicidæ, ut inuidiam facti aliquo bono compensarent, Olauum a vinculis decem millibus marcarum argenti redemerunt. *Ad p. 556, 2 sqq., cfr. Genes. cap. 40—41, sed excerptor* contradixit *inepte pro* neglexit *posuit.*

pro fratre obsidem, ut ille libere in Daniam regnaturus repatriaret. Qui cum regnasset, fraterne deuocionis immemor pincerne Pharaonis more fratrem redimere (fol. 15 v) contradixit. Sicut enim ille Joseph in carcere, ita iste Nicolaum reliquit
5 in captiuitate. (4) Vnde, ipsius regis Olaui peccatis exigentibus pariter et vulgi Danie, regem et martirem Kanutum innocenter occidentis, omnibus diebus regni ipsius ager frugibus sterilis, — — surrexit, tociusque excercitus electione — — potencia. Cecis namque (fol. 16 r) visus — — expetendo.

10 X. Rex vero prudentissimus — — ut, *qui* pridem veluti vocabulo barbaro Knut nuncupa*ba*tur, *eum* iam ob sensus caniciem, gestorum maturitatem, vite sinceritatem pariter et pro eo, quod eum in canone sanctorum iam commemoran*dum* apostolica decernebat auctoritas, Kanutum appellari instituit, *qui* veluti inter gem-
15 mas preciosas effulgens carbuncul*us* non tantum (fol. 16 v) patria imitari studia sed et proprij monimenti gesta celebria posteris tradere conabatur. (2) Sic enim quondam Abrahe — — extollens assi(fol. 17 r)dua, qui — — deposcentes.

---

7 sqq. *Sectionis 4 verba hic omissa inueniuntur supra* p. 126, 23—127, 9 *et* p. 130, 3—22; *discrepantias has adnoto:* p. 126, 25 debilitabat, f. aggrauabat, n. et diuites a. i. examinans(!); p. 127, 5 trepidabat, donec p. martiris signis..; 127, 7 rexque pacificus..; p. 130, 3 sq. *omitt.* deo p. e. fauentibus; p. 130, 5 *omitt.* atque *(errore librarii), item* p. 130, 19 eius. — 10. *Capitis X. sectio 1 verborum hic omissorum loco ea habet, quæ supra* p. 131, 1—15 *reperiuntur; sed* p. 131, 6 dei *omissum est* (*ut in* **H**), p. 131, 7 *legitur:* legati ut iussa, p. 131, 8 ergo (*pro* igitur), p. 131, 9 regisque. *Sequuntur verba ex* p. 131, 15—17 (maturitatem) *sumpta, sed paulum mutata* (qui *errore librarii omissum et* nuncupatur *pro imperfecto scriptum est*); *cum his autem excerptor ea, quæ* p. 92, 9—14 *leguntur, satis inscite coniunxit atque ita verborum constructionem pessime turbauit; cui vitio ut aliquo modo remedium adhiberetur, ego meo Marte voculas* eum *et* qui *suis locis inserui et* commemorans, *quod* **V** *habet, ex omnibus Ailnothi codicibus in* connumerandum (*aut certe* commemorandum) *mutandum putaui; nam* ut *cum indicatiuo ferendum est ut supra in cap. 2, 4.* carbunculis **V** *errore librarii.* — 17 sq. *Sectionis 2 verba omissa ex* p. 131, 20—133, 5 *petenda sunt; discrepantes scripturas has* **V** *habet:* p. 131, 20 ineuntis; *ibd.* 21 adaugeretur (*male*); *ibd.* 23 ac nominis (*cum* **C**); p. 132, 2 a deo (*male*); *ibd.* 5 apostolica auct..; *ibd.* 7 beatissimorum apostolorum Petri et Pauli; *ibd.* 12 *omitt.* autem (*male*); *ibd.* 15 *omitt.* vultibus; *ibd.* 24 deducta (*male pro* adaucta); *ibd.* 25 dedicandæ (*cum* **H**); *ibd.* 26 exhibentur (*cum* **H**); p. 133, 3 tantummodo e v. v. eciam; *ibd.* 4 annunciancium (*male cum* **H** *pro* annuatim).

XI. Regina eciam Ethela — — Erici, congregatis (fol. 17 v) vniuersis — — et opem exquirendo petentibus efficiuntur per martirum regem probabilia, cui est honor et gloria in secula seculorum. Amen.

Collecta. Omnipotens sempiterne deus, fortitudo certancium et martirum palma, sollemnitatem hodierne diei propicius intuere et ecclesiam tuam continua fac celebritate letari, ut intercessione beati Kanuti, martiris tui, omnium in te credencium vota perficias Per dominum nostrum.

Secretum. Deus, cuius prouidencia gloriosus rex et martir Kanutus (fol. 18 r) crudelium populorum nefanda sustinuit tormenta, concede nobis famulis tuis eius meritis et precibus perhennis vite adipisci gaudia, qui eum per hec dignatus es celesti decorare honore et gloria Per dominum nostrum Ihesum Christum.

Conplenda. Deus, qui beatum Kanutum regem a subditis sibi plebibus iniuste peremptum glorioso martirio coronasti, presta, ut ipsum apud te senciamus intercessorem, quem credimus in celis gracia tua gloriose regnare victorem Per dominum nostrum.

---

1. *Capitis XI. verba h. l. omissa habentur* p. 133, 6—134, 21; **V** *has discrepantias habet:* p. 133, 8 Roggeri appulensium d.; *ibd.* 9 a deo desid.; *ibd.* 12 coniugũ pudicis affectibus (*postrema ut* **B**); p. 134, 5 maij. eãdẽ (*pro* Mai in eadem); *ibd.* 6 oculis innumera multitudo inspexit imp.; *ibd.* 8 et hoc modo conp. (*male*); *ibd.* 13 a populo (*male pro* proprio; *librarius in compendiis errauit*); *ibd.* 18 thesauri preciosus loculus (*ut* **H**); *ibd.* 19 omnia (*male pro* omnibus); *ibd.* 20 De hinc que i. v. perficiantur i. *In extremis capitis verbis excerptor pauca addidit.* 2. martirum rex = Christus, *ut supra in cap. VI, 6.*

Collecta *hæc eadem est, quæ, mutato tantum sancti nomine, in festo s. Lucii in ecclesiis Roskildensi et Hafniensi adhibebatur; vid. S. R. D. III p. 611. 622 sq.* (*ubi rectius scribitur:* et.. perficias; *in* **V** *est* ut | ut.. perficias). — Secretum *inuenitur (sub nomine Collectæ) in Breuiario Arosiensi in festo s. Canuti Regis, S. R. D. III p. 402.* — Complenda *est Collecta in festo s. Canuti Regis in Breuiariis Othiniensi (S. R. D. III p. 399 sq.), Lundensi (ibd. 407), Sleswicensi (ibd. 413), Roskildensi (ibd. 415), item ibd. p. 391 et in Breuiariis Nidrosiensi et Arhussiensi, denique in Diurnali Roskildensi.*

Nota ad p. 542, 14 sq. Apud Augustinum in libro de baptismo contra Donatistas III, VI, 9 et VI, XXXVII, 71 (Ed. Vindob. Script. Eccles. vol. LI p. 203, 16 et 334, 15) est: Dicit Libosus Vagensis: *In euangelio dominus 'ego sum, inquit, ueritas'. non dixit: 'ego sum consuetudo'.* Verba Augustini adhibentur in Decret. Gratiani part. I., distinct. VIII., cap. 5, ubi etiam legitur: Gregorius .VII.

Guitmundo, Auersano episcopo: 'Si consuetudinem fortassis opponas, aduertendum est, quod dominus dixit *Ego sum veritas et vita,* non dixit *Ego sum consuetudo*'. Eadem sententia etiam a Petro Abælardo in epist. ad Heloissam (P. A. Opera ed. V. Cousin vol. I. p. 96, cfr. epist. ad Bernardum, ibd. vol. I. p. 621) adfertur. Locos Abælardi Schmeidler per epistulam mecum communicauit, idemque sine dubio recte scriptorem Passionis sua ex Decreto Gratiani sumpsisse censet.

CORRIGENDA.

p. 78, 3 leg. Clementiam. — p. 197, 3 leg. doli. — p. 216, 26 leg. transferre. — p. 244, 13 leg. lanceam. — p. 297, 16—18 leg. postquam.. sepultus..in. — p. 339, 27 leg. inchoatum fuisset 'dum transisset sabbatum', (*nam hæc verba faciunt initium tertii responsorii*). — p. 340, 24 et *delendum esse suspicatur* C. W-n (cfr. p. 488). — p. 368, 11 leg. LXIII. — p. 369, 28 *pro* Com(munio) *legendum videtur* Com(plenda). — p. 388, 24 leg. *Bartholinianorum*. — p. 436, carm. 1, 19 *pro* Annellis *rectius scribetur* Armillis. — p. 448, 11 leg. tua«. — p. 470 *corr.* s. Augustinus (Hipponensis). — p. 471 (Benedictus, fr. s C.) *sub fin. corr.* Append. 8, 2. — p. 476 Hesbernulus *sub f. corr.* Append. 8, 3. — p. 517 *sub* quia, l. 7 leg. 431, 9; — p. 527 (ad Ind. IIII.) leg. Edwardus.

VITAE SANCTORVM DANORVM

UDGIVNE VED

M. CL. GERTZ

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

FØRSTE HÆFTE

KØBENHAVN

I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD

TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)

1908

Institut for
IV : A : 2
Folkemindevidenskab

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1879. Pris 5 Kr.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia.* 1—7. Bind. 1878—91. Pris 57 Kr. 50 Øre.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen.* 1880—81. Pris 4 Kr.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1881—82. Pris 5 Kr.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke.* 1884—89. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev.* 1—3. Bind. 1883—90. Pris 17 Kr.

Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher.* 1—6. Binds 1. Hæfte. 1887—1907. Pris 52 Kr.

Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia.* 1888. Pris 2 Kr. 50 Øre.

Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel.* 1—2. Bind. 1891—94. Pris 10 Kr.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen* og *Anna Hude.* 1—4. Binds 1. Hæfte. 1894—1906. Pris 16 Kr.

Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, udgivne ved *C. Nyrop.* 1—2. Bind. 1895—1904. Pris 11 Kr. 50 Øre.

Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark, udgivne ved *Anna Hude.* 1897. Pris 50 Øre.

Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle, udgivne ved *Gustav Bang.* 1898—99. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, udgivne ved *J. Lindbæk.* 1. Bind. 1660—1670. 1903—04. Pris 4 Kr.

Vitae Sanctorum Danorum, udgivne ved *M. Cl. Gertz.* 1. Hæfte. Pris 2 Kr.

Tilsynet med Udgivelsen af »Vitae Sanctorum Danorum« er af Selskabet overdraget til Professor, Dr. phil. *Kr. Erslev* og Professor, Dr. phil. *Hans Olrik.*

VITAE SANCTORVM DANORVM

UDGIVNE VED

M. CL. GERTZ

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

ANDET HÆFTE

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)
1910

Institut for
IV·A:2
Folkemindevidenskab

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1879. Pris 5 Kr.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia.* 1—7. Bind. 1878—91. Pris 57 Kr. 50 Øre.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen.* 1880—81. Pris 4 Kr.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1881—82. Pris 5 Kr.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke.* 1884—89. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev.* 1—3. Bind. 1883—90. Pris 17 Kr.

Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher.* 1—6. Binds 1—2. Hæfte. 1887—1909. Pris 54 Kr.

Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia.* 1888. Pris 2 Kr. 50 Øre.

Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel.* 1—2. Bind. 1891—94. Pris 10 Kr.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen* og *Anna Hude.* 1—4. Binds 1. Hæfte. 1894—1906. Pris 16 Kr.

Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, udgivne ved *C. Nyrop.* 1—2. Bind. 1895—1904. Pris 11 Kr. 50 Øre.

Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark, udgivne ved *Anna Hude.* 1897. Pris 50 Øre.

Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle, udgivne ved *Gustav Bang.* 1898—99. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, udgivne ved *J. Lindbæk.* 1—2. Bind. 1660—1676. 1903—10. Pris 10 Kr.

Vitae Sanctorum Danorum, udgivne ved *M. Cl. Gertz.* 1—2. Hæfte. 1908—10. Pris 4 Kr. 75 Øre.

Tilsynet med Udgivelsen af »Vitae Sanctorum Danorum« er af Selskabet overdraget til Professor, Dr. phil. *Kr. Erslev* og Bibliothekar *S. M. Gjellerup.*

VITAE SANCTORVM DANORVM

UDGIVNE VED

M. CL. GERTZ

AF

SELSKABET FOR UDGIVELSE AF KILDER TIL DANSK HISTORIE

TREDIE HÆFTE

KØBENHAVN
I KOMMISSION HOS G. E. C. GAD
TRYKT HOS J. JØRGENSEN & CO. (M. A. HANNOVER)
1912

Institut for
IV:A:2
Folkemindevidenskab

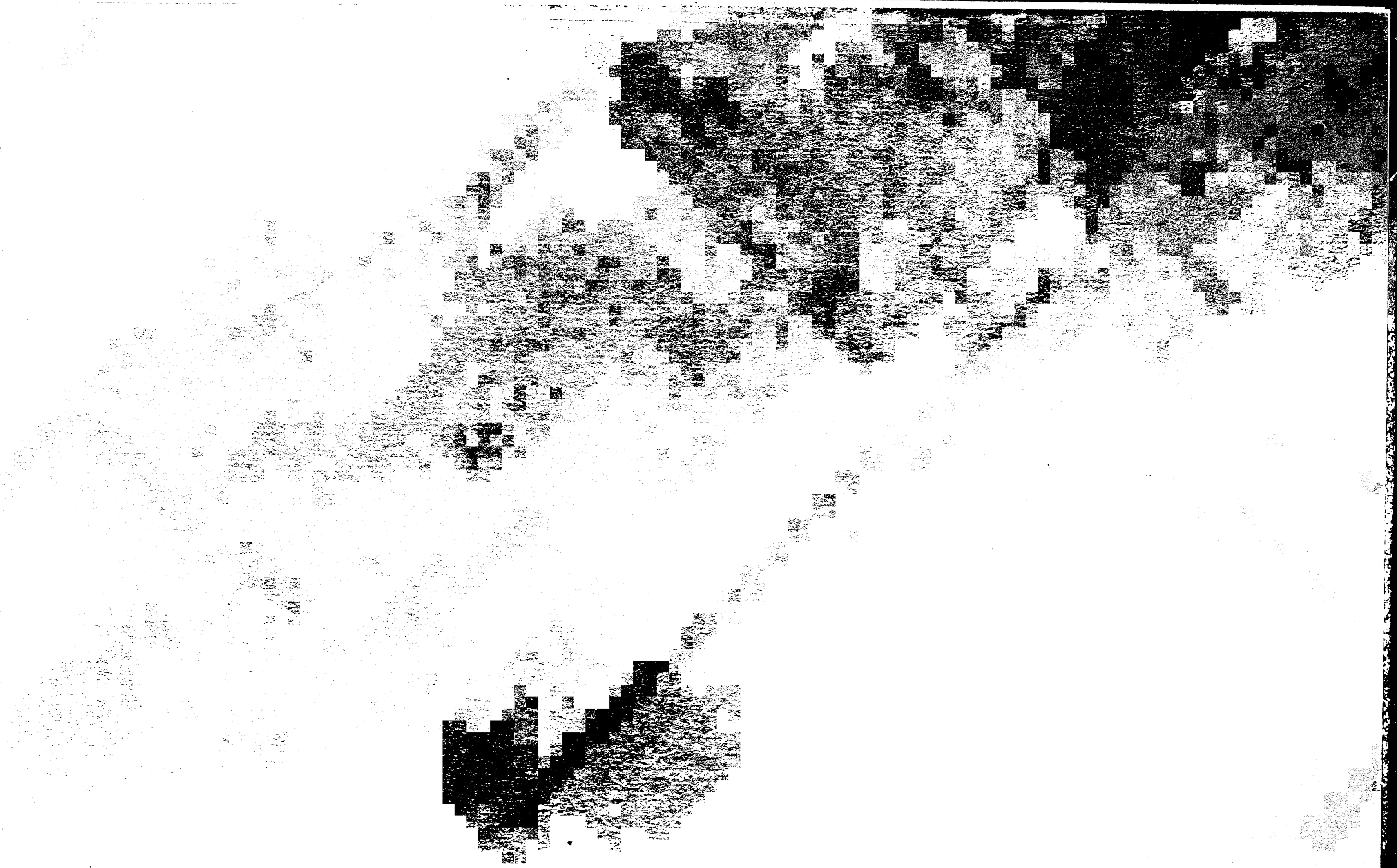

Selskabet for Udgivelse af Kilder til dansk Historie

stiftedes i Januar 1877 med det Formaal at fremme Studiet af Fædrelandets Historie ved Offentliggørelsen af nogle af de mange Aktstykker, Breve, Krøniker og andre Kilder, som endnu henligge utrykte eller ere mindre tilfredsstillende udgivne. Planen for Selskabet er den at betro Udgivelsen af de enkelte Kilder til et eller flere Medlemmer af Selskabet eller til Udenforstaaende, saaledes at de almindelige Regler for Udgivelsesmaaden vedtages af Selskabet, og saaledes at Udgivelsen kontrolleres gennem et af Selskabet nedsat Udvalg.

Selskabet har hidtil udgivet:

Kong Frederik den Førstes danske Registranter, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1879. Pris 5 Kr.

Kong Christian den Fjerdes egenhændige Breve, udgivne ved *C. F. Bricka* og *J. A. Fridericia.* 1—7. Bind. 1878—91. Pris 57 Kr. 50 Øre.

Codex Esromensis. Esrom Klosters Brevbog, udgivet ved *O. Nielsen.* 1880—81. Pris 4 Kr.

Danske Kancelliregistranter 1535—1550, udgivne ved *Kr. Erslev* og *W. Mollerup.* 1881—82. Pris 5 Kr.

Libri memoriales capituli Lundensis. Lunde Domkapitels Gavebøger, udgivne ved *C. Weeke.* 1884—89. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Rigsraadets og Stændermødernes Historie i Kristian IV.s Tid, udgivne ved *Kr. Erslev.* 1—3. Bind. 1883—90. Pris 17 Kr.

Corpus constitutionum Daniæ. Forordninger, Recesser og andre kongelige Breve, Danmarks Lovgivning vedkommende, 1558—1660, udgivne ved *V. A. Secher.* 1—6. Binds 1—2. Hæfte. 1887—1909. Pris 54 Kr.

Aktstykker til Oplysning om Stavnsbaandets Historie, udgivne ved *J. A. Fridericia.* 1888. Pris 2 Kr. 50 Øre.

Forarbejderne til Kong Kristian V.s Danske Lov, udgivne ved *V. A. Secher* og *Chr. Støchel.* 1—2. Bind. 1891—94. Pris 10 Kr.

Repertorium diplomaticum regni Danici mediævalis. Fortegnelse over Danmarks Breve fra Middelalderen med Udtog af de hidtil utrykte, udgivet ved *Kr. Erslev, William Christensen* og *Anna Hude.* 1—4. Binds 1. Hæfte. 1894—1906. Pris 16 Kr.

Danmarks Gilde- og Lavsskraaer fra Middelalderen, udgivne ved *C. Nyrop.* 1—2. Bind. 1895—1904. Pris 11 Kr. 50 Øre.

Aktstykker vedrørende Erik af Pommerns Afsættelse som Konge af Danmark, udgivne ved *Anna Hude.* 1897. Pris 50 Øre.

Breve til og fra Kristoffer Gøje og Birgitte Bølle, udgivne ved *Gustav Bang.* 1898—99. Pris 4 Kr.

Aktstykker og Oplysninger til Statskollegiets Historie 1660—1676, udgivne ved *J. Lindbæk.* 1—2. Bind. 1903—10. Pris 10 Kr.

Vitae Sanctorum Danorum, udgivne ved *M. Cl. Gertz.* 1908—12. Pris 7 Kr.

HARRY LARSEN